13
12
4-18

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
24 A
10

13-12 G-8

TRACTATVS DE IN LITEM IVRANDO,

SIVE AVREA, ET SOLENNIS REPETITIO L. SI QVANDO. C. vnde vi.

DN. IOAN. BAPTISTA PLOTO Iureconſulto, & Decurione Nouariæ authore.

NOVE' IN PARAGRAPHOS diſtinctus, & Summarijs illuſtratus cum Indice locupletiſſimo.

VENETIIS. Apud Andream Rauenoldum, & Bartholæmeum Rubinum. *M D LXV.*

15

IO. BAPTISTAE PLOTTI

IVRECONSVLTI, ET DECVRIONIS Nouarienſis tractatus de in litem iurando,

SIVE AVREA ET SOLENNIS REPETITIO L. SI QVANDO. C. VNDE VI.

PROOEMIVM.

SI QVANDO. Facturus interpretationem huius ſanctæ, vtilis, inuiolabilis & practicabilis legis, neceſſarium priùs exiſtimaui, diuinū & ſanctiſsimum nomē Domini noſtri Ieſu Chriſti totius orbis redēptoris, & eius glorioſiſsimæ virginis matris Mariæ inuocare: prout ex nunc genibus flexis inuoco, vt cœptis meis aſpirent, & ad optatam metam fœliciter me ducant, eorū diuinam maieſtatem orando: vt ſcribitur in libro Paralipomenō, Da mihi ſapientiam & intelligentiam, vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo: eſt enim Deus ſcientiarū dominus; vt habetur in primo Regum c.xj. Nec ſine cauſa id egi: Nam ſi, vt diuinus atteſtatur Plato in eius primo libro Thimei, In minimis quoq; rebus diuinum debemus auxilium implorare. & ſapiens ille Plotinus philoſophus, totus vt aiunt Platonicus, vbiq; iſtud vero verius eſſe in eius operibus prędicauit Quantomagis ego Io. Baptiſta Plotus minimus inter Pontificij & Cæſarei iuris Doctor. id facere debeo, ſemper quidem, ſed præſertim anno præſenti quo labitur annus Chriſtianæ ſalutis quinquageſimus ſecūdus ſupra mille & quingentos annos, quo tempore ciuitas Nouariæ patria mea antiquiſsima ruinis templorum, & ſuburbiorum expoſita eſt, gratia vrbis muniendæ ob tumultus bellorū, & ea de cauſa non mediocriter doleo, eum in modum, ꝙ nedum res magni ponderis, verumetiam res minimas ad

 ſcribendum

ſcribendum non ſum idoneus, niſi mihi diuina clementia auxilietur. Confiſus itaq; de omnipotētis gratia deuenio ad interpretationē huius legis,quam dedico nō Iulio III. Pontifici Maximè: non Carolo V.Rom.Imperatori Cęſari ſemper Auguſto:non Ferdinando Romanorum & Pannoniæ Regi:non Philippo Caroli filio Hiſpaniarum Regi catholico: non Henrico II.Frācorum Regi Chriſtianiſsimo: non Illuſtriſsim.Carolo Sabaudiæ Duci:non magno Ferdinādo Gonzage Melfićti Principi in vniuerſa Italia Vicem peratori digniſsimo,qui belli pater,& pacis author iure merito dici pōt:non Coſmo Medici republic.Florentinę Duci:non Ecc.Philiberto Emanueli Pedemōtium Principi colendiſsimo: non Herculi Eſtenſi Ferrariæ Duci, Mutinæ & Regij Domino:non Illuſtriſsi.& Reuerendiſsi.Herculi Gōzagę ſacr.Romanę Eccleſ.magno Cardinali,nec alicui alij Principi:ſed tibi, ſacratiſsima Virgo Maria cœlorum regina, & mater Dei, quæ ipſis omnibus mortalibus excellentior & præſtantior es, hocce meum opuſculum offero, vt ſub tui ſanctiſsimi nominis tutela viuat in ęternum.

SVMMARIVM.

1 *Continuatio de lege ad legem non eſt neceſſaria.& nu.*12.

2 *Continuatio quid ſit:& qui ſint eius effectus.*

3 *Continuatio de rubrica ad rubricam an cadat.*

4 *Statutum,quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hæredem, non habet locum quando poſſeſsio defuncti, medio tempore fuiſſet occupata.& nu.*11.*fallit vt in nu.*13.

5 *Reſtitutio in integrum per viam gratiæ à principe conceſſa condemnato,non trahitur ad bona medio tempore alienata. Secùs ſi facta fuerit per viam iuſtitiæ condemnato pro aſſerto delicto, non prætextu alterius iuris.*

6 *Donatio,venditio,vel pax abſenti,ēt in manibus notarij pro abſente ſtipulantis facta non valet,ſi antequā abſens ratificet,donator eadem alij poſteà donet, etiam quòd in prima adeſſet conſtitutū.*

7 *Pax pro abſente facta,non dicitur rupta,ſi antequàm ratificet,abſens lædatur,*

8 *Ratificatio non retrotrahitur in præiudicium tertij.*

9 *Ratificatio donationis fieri non poteſt per hæredes donatarij.*

Ratificatio

10 Ratificatio debet fieri tempore habili, & eo tempore, quo actus de nouo geri poſſet.

14 Dictio,omnis,eſt vniuerſalis, cuius natura eſt non recipere aliquam fallentiam.

14 Mobilium legato, quando veniant pecuniæ, & omnia alia mobilia etiam venalia.

16 Animalia an & quando veniant in legato mobilium.

17 Immunitas ab oneribus alicui conceſſa etiam verbis generalibus,& amplis non extenditur ad onera,quæ imponuntur ratione belli vel alterius publicæ neceſſitatis in excogitatæ.Fallit vt ibi.

18 Decretum circa onera dicitur tranſire in contractum,nec poteſt reuocari ſine eius ſpecialiſſima derogatione.

19 Onerum realium excuſatio à priuilegiatis,& exemptis facta,in publica neceſſitate non admittitur.

20 Immunitas à principe vel communitate cōceſſa non valeret,vbi includeret caſum publicæ vtilitati contrarium. vel ſaltem reuocari poſſet,aut contra eam in integrum reſtitutio concedi.

21 Ciuis tenetur contribuere ad onera cum communitate ſua ciuitatis, etiam pro bonis, quæ poſſidet in oppido à ciuitate ſeparato. fallit in bonis emptis ab oppidanis cum oppido ab antiquo æſtimatis.

22 Taxæ equorum dicuntur onera patrimonialia,& realia rebus impoſita,quæ loco hoſpitationis militum ſuccedunt.

23 Militum hoſpitatio dicitur onus reale.

24 Milites hoſpitari obligati, tenentur eis dare ad habitandum tertiā partem domus,& nihil aliud habere milites debent.

25 Milites potiùs debent caſtra deſerere deficientibus ſtipendijs, quàm ex alieno,& rapto viuere.

26 Taxæ ſalis dicuntur onera perſonalia.

27 Ruſticorum libri non probant contra ciuem bona eſſe in æſtimo rurali obnoxia,maximè vbi non ſunt rogati per notarium,vel per perſonas de publico deputatas.

28 Liber æſtimi ruralis non probat niſi inter ipſos homines rurales.

29 Vtenſilia quando veniant in obligatione bonorum.

30 Sententia principis,vel ſenatus in vna cauſa facit ius quò ad omnes.

EPITOME.

DIFFICVLTAS probationis, & odium delinquentis, facit, vt admittatur probatio per iuramentum actoris,

ſecundum Bartolum hic. Vel dic. Si de violentia commiſſa reus conuincatur, & damnum illatum tempore inuaſionis probari non poſsit, tunc iudicis taxatione præcedente ſtatur iuramento damnum paſsi, de damnis & intereſſe: vt per Iaſ. hic Vel dicas tertiò. Violentia probata, de rebus ablatis ſtatur iuramento actoris taxatione iudicis præcedente. Ego autem trado aliud ſummarium. Si probetur dolus malus alicuius in faciendo, ſi non conſtat de quātitate rerum, & intereſſe, ſtatur quò ad ipſam quantitatem iuramēto paſsi damnum, vel furtum, vel turbationem expulſiuã, ſeu violentiam inquietatiuam, ſeu quodlibet genus turbationis, ſpolij, vel violentiæ, vel clandeſtinitatis, præuia ſemper iudicis taxatione, ſecundum perſonarum & negotij qualitatem, & iſtud eſt ſummarium nouiter datum per me Ioan. Baptiſt. Plotum ex mente doctorum.

§. I.

CONTINVATVR lex iſta cum præcedentibus ſecundùm Barto. Ful. & Iaſ. hic hoc modo. Viſum fuit in legibus præcedentibus de modo procedendi, & de pœnis, quibus afficiantur inuaſores violenti. Nunc vero Imperator Zeno Iſauricus XLIX. Cæſar, qui teſte Ioanne Carione in ſuo Chronicorum libr. iiij. Regnauit anno Chriſti 492. Intendit Imperator ipſe declarare qualiter probetur violentia, & qualiter probetur de damnis & intereſſe: & iſta eſt

1 continuatio Doctorum, de quibus ſupra. Ego autem † dico, q́ communis opinio, eſt, ꝙ de lege ad legem non eſt neceſſaria continuatio: vt per Iaſ. hic qui tamen huius dicti nullam refert rationem. vnde dico rationē eſſe, quid iſtud verbum, continuare. idem eſt, quòd continere, ideſt, ſimul ſe tenere: vt habetur apud Titum Liuium Romani eloquij patrem, & apud Tulium in ſecundo officiorum. Et idem

2 eſt † continuatio, quod perſeuerantia: vt per Dom. Giero. Cag. patritium Vercellenſem in rub. ff. de reg. iur. nu. v. ver. pro cuius rei intelligentia. & continuus dicitur vbi extraneus actus non interuenit. l. continuus. vbi Ioan. de Imol. & alij. ff. de verbo. oblig. & verbum continuum idemnitatem

tem

tem rei ſignificat. vnde dicitur aliqua res continuare cum alia, vbi eorum extrema ſunt idem. vt per Ariſtotelem in quinto Phyſicorum, per glo. & Io. And. in c. j. de conſecrat. eccle. in vj. per Cag. d. rub. ff. de reg. iur. nu. 7. Et continuatio facit de duobus vnum, ſicuti coniunctio duorum corporum facit de duobus vnum: & continuatio ſiue coniunctio duarum Eccleſiarum facit de duabus vnam. c. poteſt. 16. q. j. & c. j. ne ſede vacan. & c. ad apoſtolicam. de conuer. coniugator. Alb. de Roſ. in ſuo dictionario verbo, cōtinuatio. Et continuare idem eſt, quod ſimul ſe tenere. Iaſ. & D. Aym. Crau. in rub. ff. de leg. j. in prin. per tex. in l. tria prædia. in prin. ff. de ſeruit. ruſt. præd. vbi prædia appellantur continua, ideſt ſimul ſe tenentia nullo ſpatio interueniente. & l. in tradendis. §. interpoſitis. ff. commu. pręd. Et actus dicitur cōtinuus, ex quo partes non receſſerunt ad alios actus: vt per D. And. Alc. pręceptorem meum in l. j. §. qui pręſens, vbi etiā Pau. de Caſ. ff. de verb. oblig. Vnde cū lex vna loquatur de vno puncto, alia lex de diuerſo puncto, & vna ſit ſeparata ab alia, non cadit propriè de vna lege ad aliā continuatio, propriè loquēdo, cùm illa dicātur continua,
3 quorū extrema ſunt idē. Imo nec de rubrica † ad rubricā cadit continuatio propriè loquendo, ex quo ſimul ſe nō tenēt, & nō ſunt idē nullo ſpatio intermiſſo. d. l. tria prædia. & qn̄ dicimus talis rubrica cōtinuatur cū tali, illud verbū continuare, ſtat impropriè, pro cōnectere, cōiungere & ſubordinare: vt p D. Cag. d. rubr. ff. de reg. iur. nu. 7. & 8. cū ſeq.
4 ¶ Et ſignificatio † propria iſtius verbi cōtinuare, eſt ſummè notanda ad materiam ſtatutorū, quibus cauetur quòd poſſeſsio defuncti cōtinuetur in hęredē. Nā cùm continuare ſit idem, quòd ſimul ſe continere, & perſeuerare, et continua dicantur, quorum extrema ſunt idem, adeò ꝙ mediū impertinens impedit extrema coniungi, ſiue continuari: vt fuit ſuperius deductū, & eſt tex. in l. Pomponius. §. quęſitum. ff. de acq. poſſeſsio. ſequitur ex pręmiſsis prima limitatio ad ipſum ſtatutū, quod poſſeſsio defuncti continuetur in hęredē, vt non procedat vbi poſſeſsio defuncti medio tēpore, ideſt, ante aditā hęreditatem defuncti, vel poſt aditā hæreditatem defuncti, antequàm tamen hęres poſſeſsionē

ipſam verè & realiter apprehendat aliquis tertius occupaſſet, vel apprehendiſſet poſſeſsionem defuncti,quia tūc nō fiet talis continuatio , et hæres non poterit petere vigore dicti ſtatuti, ꝙ poſſeſsio in eū continuetur , ſeu cenſeatur continuata,et non habet locum ſtatutū ipſum eo in caſu. ita dixit Raph.de Raimondis Commen.in l. Pomponius, §.quæſitum.vbi etiā Iaſ.per illū text.ff.de acqui. poſ.Alex. conſi.83. Viſa.col.j. verſic.quia reſpondeo.et col.2.verſic. Nec dicatur.vol.2. et cōſ.153.Circa litem col.j.in fi.et 2.in prin.verſ.vnde.dicit Raph. vol.vj.Iaſ.l.ſi ſorori.col.j.in fi. verſ.limita.tamen.C.de iure delibe.et conſi.147. Circa primam.col.8.ver.Dico ergo,quòd decretum.uol.2.And.Sic. Barbat.conſ.58.Sapienter.col.13.uer. Modò aggrediendo. uol.ſecundo.D.Anto.Rub.Alex. præceptor meus in ciuitate Pataulj. conſ.121.Dom.Ioan colu.pe.uerſ. ſecundò id, quod dicitur.et eſt com.opin.ita dicit Curt.Iun.conſ.110. Pro habenda.col.8.nu.17.verſ.retento igitur. & conſ.108. Circa controuerſiam. col.v.nu.20.verſ. non obſtat etiam. & conſ.127.Noua.col.fi.nu.17.verſic.ſtantibus præmiſsis. Compoſt. & Abb.c.2. de conſuetud . & ita etiam multum copiosè voluit d.Ioan.Baptiſt.Caſtel.in ſuis alleg. quæ incip.Magnific.col.ix.ver. Nunc verò aggrediendo modum. & col.21.verſ.Imò dico, quòd vigore dicti iuris municipalis.Et quæ allegationes ſunt impreſſę inter ſingularia diuerſorum Doctorū poſt ſing.Cremenſ.per d.Claud.de Seiſel. de Aquis.d.§.quęſitum.vbi & Alex.dicit,quòd eſt notabile verbum, & mouetur per glo.in l.cùm miles.in prin.in glo. magna.ff.ex quib.cau.ma.Et quia nō poteſt dari continuatio extremorum , vbi mediū eſt impertinens.per.d.§.quęſitum.ſic & reſtitutio † per viam gratię in integrū per principem conceſſa condemnato ad bona , non trahitur ad bona medio tempore alienata tertio,nec tollit ius alteri quęſitum,nec fructus perceptos per tertium , nec per fiſcum,& non trahitur ad bona in aliū tranſlata: ſed ſolùm trahitur ad bona,quæ ſunt apud fiſcū,& medio tempore nō fuerūt tranſlata à fiſco in tertium.Bart.Alex. & Iaſ.& alij in l.Gallus.§. & quid ſi tantum.vbi Iaſ.col.12.nu.62.63. & 64.ff.de lib.& poſthu.vbi tex.& glo.per Abb.c.1.in j.not.de paroc.

& per

& per Iaſ.d.§.& quid ſi tantum.col.13.nu.70.71. & 72.vbi dicit ita communiter teneri, quòd reſtitutio in integrum conceſſa per viam gratiæ per principem bannito, vel alteri cõdemnato,quod non trahitur ad bona medio tempore à fiſco,vel principe in aliũ tranſlata. Sed iſtud fallit vbi reſtitutio eſt facta per viam iuſtitię, & nõ gratię,tũc enim talis reſtitutio trahitur ad bona non ſolùm quæ ſunt apud fiſcum verùmetiã ad bona,quæ medio tempore alteri prætextu delicti & confiſcationis fuerũt acquiſita, & in alterũ tranſlata ex illo actu, aduerſus quẽ concederetur reſtitutio.Iaſ.d.§.& quid ſi tantùm.col.14.nu.73.ver.primò limita. vbi etiam Raph.Cõmen. & Nellus de Sanct. Gemin.in tract.Bannitorum.in j.parte tertij temporis.in 11.q.in fin. Sed ad geſta vel bona alienata alio reſpectu, quàm delicti & confiſcationis:puta,vigore ſententiæ latæ prætextu mutui,depoſiti,dotis, vel alterius crediti, vel iuris,quòd eſſet cõtra condemnatum,vel bannitum,vel eius bona ante bãnum,& condemnationem, & quæ ſententia eſſet lata contra fiſcum,qui tenebat bona, ſeu ad alia geſta vel alienata alio vigore, ꝙ delicti,tunc ẽt liberatus & reſtitutus per viã iuſtitiæ non recuperat ipſa bona: & talis liberatio vel reſtitutio per viã iuſtitię non trahitur cõtra ipſa geſta & alienata.Bal.in titul.de pace cõſtan.in gloſ.verbo,ſententiæ quoque.Et iſta ſunt notãda pro intellectu nouæ cõſtitutionis dominij Mediolani ſub rub.de accuſatio.§.à ſentẽtia.in fi. vbi tractatur de literis concedẽdis bãnitis ad nouas defenſiones,vt ſcias per prædicta,quid poſsit recuperare admiſſus ad nouas defẽſiones, & liberatus via iuſtitię quò ad bo-

6 na medio tẽpore in aliũ tranſlata.Sic & donatio,† vel venditio, vel pax facta abſenti ẽt in manibus notarij pro abſente ſtipulãtis non valet,ſi medio tẽpore,ideſt,antequàm abſens ratificet,ille qui primo loco donauit, vel vendidit, vel pacẽ fecit in manibus notarij pro abſente, ſecũdo loco eadẽ bona donaret, vel venderet alteri præſenti,nam præfertur talis ſecunda donatio vel venditio etiam, quòd in

7 prima fuiſſet conſtitutum: & ſi ante † ratificationẽ pacis, ille abſens lædatur, non dicitur rupta pax nec tenetur ad pœnã,de qua in pace ille qui fecit pacem etiã ſi feciſſet pacem Ti-

cem Titio præſenti pro ſe & complicibus ſuis abſentibus, cum pacto de non offendendo ſub pœna, nam ſi fiat offenſio illis complicibus, antequàm illi abſentes ratificent, non
8 eſt locus pœnę: & ſi me abſente, † aliquis meus amicus vel negotiorum geſtor apprehendit poſſeſsionē nomine meo: vel quis conſtituit ſe tenere & poſsidere aliqua bona nomine mei abſentis, ſi antequàm ego ratificem talem poſſeſſionem, vel conſtitutum aliquis tertius expulit illum conſtituentem, vel amicum, aut negotiorum meorum geſtorem ab ipſa poſſeſsione nulla mihi cōpetit actio ſpolij vel alterius iuris ad illam poſſeſsionem vigore illius conſtituti vel apprehenſionis poſſeſsionis antea factę nomine mei abſentis: quia ratificatio non trahitur retro in præiudicium tertij, & quia medium eſt impertinens, ergo extrema non poſſunt coniungi nec continuari. Dec. conſi. 226. Migiſter Ioannes. col. pen. & fi. & conſ. 464. Placet. nu. 3. & in l. ſemper qui non prohibet. nu. 15. verſ. Tertia regula. vbi etiam Cag. nu. 23: & per Dec. in l. contractus. ver. Quintò limitatur concluſio. & nu. 15. 16. 17. & 18. ff. de regu. iur. per Lud. Gozad. conſ. 14. nu. j. cum ſequen. & conſ. 62. nu. v. D. Hier. Grat. conſ. 36. Viſo. nu. 33. vol. j. per Dec. conſ. 598. Viſis his. col. fi. & conſ. 460. Viſo puncto. col. pen. & fi. D. Steph. Bertrād. conſ. 173. Quia difficultas. col. v. nu. 12. ver. Hinc etiā. vol. j. Alex. l. quod meo. col. ij. ff. de acqui. poſ. Cur. Iun. cōſ. 55. Pro habenda. col. 3. nu. ix. D. Alc. in ca. cùm contingat. nu. 330. & 331. extrà de iureiur. D. Ludo. Gomes in reg. de non tol. iure quæſito. q. j. verſi. primò non haberet locum. Rip. iub. de iud. nu. 71. Ro. Cur. tract. de iure patr. verſ. ius.
9 q. 4. Soci. l. j. §. ſi iuſſerim. ff. de acqui. poſ. & ratificatio † nō poteſt fieri per hæredes donatarij: vt per Alciat. d. ca. cùm contingat. vbi vult præmiſſa omnia procedere, etiā ſi eſſet primus contractus iuratus. ſequitur Pariſ. conſ. 77. Subſcripſi. uol. j. Bar. l. qui Romę. §. Flauius. nu. j. ff. de verborū obli. & not. in l. ſi is. qui pro emptore. vbi Bar. Iaſo. & Doc. ff. de
10 vſucapi. Et ſic † per prędicta eſt dicendum, proculdubiò, ꝙ ſtatutum volens poſſeſsionem defuncti continuari in hęredem, ꝙ non procedat vbi medio tempore poſſeſsio fuiſſet per tertium apprehenſa: quia non poteſt fieri continuatio pro-

tio propter illũ tertiũ, ex quo extrema non ſunt idẽ & me
diũ impertines impedit extrema coniũgi.d.§.quæſitũ.vbi
11 tex.& doc.Et ratificatio † debet fieri tẽpore habili,& eodẽ
tẽpore quo actus de nouo geri poſſet.l. pe.ff. rẽ rat. hab.
Bar.Bal.& alij l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuc.Et ſic ex prę
dictis facias duas cõcluſiones.Prima erit cõcluſio,ꝙ de le-
12 ge † ad legẽ nõ neceſſaria cõtinuatio: vt per Iaſ.hic Secũ-
da erit concluſio,ꝙ ſtatutũ volens poſſeſsionẽ defuncti cõ
tinuari in hęredẽ,quod non procedit, vbi poſſeſsio medio
tẽpore per tertiũ fuiſſet apprehẽſa: vt per Iaſ.& Clau.poſt
Raph.d.§.quęſitũ.& per Doctores in locis de quibus ſupra
per me allegatis.Sed aduerte,ꝙ iſtud intelligitur in dubio,
& vbi ſtatutũ aliter nõ loquitur cõtra tertiũ: nã tũc poſſeſ
ſio vigore dicti ſtatuti nõ cẽſetur cõtinuata, & ſtatutũ lo
13 cũ nõ habet,vbi per † tertiũ fuiſſet poſſeſsio apprehẽſa,&
ita intelligi debẽt Doctores ſuperius allegati: ſecus aũt vbi
ſtatutũ,vel decretũ vlterius procedit, volẽs poſſeſsionẽ de
functi continuari in hęredẽ,ẽt ꝙ poſſeſsio defuncti medio
tẽpore fuiſſet apprehenſa per tertiũ,prout facit noua cõſti
tutio edita à ſacratiſsimo Carol.V.Rom.Impe.in Dom.Me
diolani die 28.Augusti.anni 1541 Sub rub. de continuãda
poſſeſsione defuncti.nã tunc talis conſtitutio, ſiue tale de
cretũ locum habet ẽt,ꝙ poſſeſsio medio tẽpore fuiſſet ap-
prehẽſa per tertiũ:& talis continuatio, ſiue tale decretum
contra ipſum tertium poteſt intentari, ex quo decretũ ip-
ſum Mediolani vlterius procedit declarando,ꝙ locum ha-
beat decretum ẽt, quod medio tempore per tertiũ poſſeſ-
ſio fuiſſet apprehenſa,& tũc verbũ ipſum continuare, ſtat
impropriè & largiſsimè in ipſo decret.& ita in terminis cõ
ſoluit d.Petr.Pau.Par.cõſ.41.inci. Optimum ius.col 2.nu.
8.in fi.& nu.ix.& per totũ ipſum conſ.vol primo Dec.cõſ
84.Excellentiſsimi Doctores.col.2.verſic. Et vlterius circa
hoc eſt conſiderandũ.Iaſ.conſ.85. Quando habemus.col.
2.verſ. vnum refragari videtur.vol.3.& conſ.146.Pręſup-
poſito.col.j.verſi.Nec dicatur.vol.4.vbi dicit,quod ita iu-
dicauit ſenatus.Dec. conſilio.467.Benè & conſultè in cau-
ſa.col.pen.verſicu.Non obſtat,quod continuatio.ſequitur
Mag.D.Nico.Bellonus, qui mihi fuit præceptor in iure in
ciuitate

ciuitate Papiæ, & qui nunc eſt ſenator optimus Mediolani, & Lothoringiæ gubernator, in conſil. 35. Conſultus. colum.iij.in fina.verſicul.& ſi opponatur. & colum.v.in princip.& idem voluit Signorol.de Homodeis.conſil.262. In themate.colum.ij.verſicu.præterea.& ſentit Curti.Iun. conſi.127.Noua.colum.fina.Raphael. Fulgoſi.conſil.230. In quæſtione.colum .fin. verſicu.prætereacùm per ſtatutum. & iſtud idem voluit Magnific. & excellen. doctor Dominus Catellianus Cotta patritius Mediolani in ſuis Memor'. verbo, decreto Mediolanenſi, circa medium. verſiculc.ſed intelligi debet. vbi inquit decretum ipſum Mediolani procedere etiam contra tertium, qui medio tempore poſſeſsionem apprehendiſſet' niſi ille tertius legitimè & licitè poſſeſsionem apprehendiſſet: & allegat Iaſ. d.conſi.146.columm.ij.uolum.iij.& Deci.dict.conſ.467.Benè & conſultè. in ij. colum. & ſentit Alexand. conſil.83. Viſa facti narratione.colum. ij.verſic. nec dicatur pro parte.volumin.ij. Et mouentur doctor. iſti primò quia conſtitutio ipſa Mediolani inquit, quòd poſſeſsio defuncto poſſeſſore non vacet, ſed ſit & intelligatur immediatè continuata in hæredem: vnde ſi non vacat, ſed ſit & intellligitur immediatè continuata in hęredem, eſt clarum quòd ille tertius non potuit iſtam poſſeſſionem non vacantem ſed continuatam apud hæredem apprehendere, ſed illius tertij poſſeſsio dicitur vitioſa nulla, & inconſiderabilis. Deci. dict.conſil. 467. Benè. & conſultè. colum. penult.verſic.Non obſtat quòd continuatio.vſque ad.fin. Pariſ.d.conſi.41.Optimum ius.colum. ij.nume.9.verſicul. ceſſant enim. & verſicul.cuius decreti. Alexand. conſi.85. aliàs conſi.83. Viſa. colum.ij.in fin. num.4. cum ſequent. verſicul. nec dicatur pro parte. volum. ij.Iaſo.dict.conſil. 85. Secundò.quia decretum ipſum inquit, quòd ipſa continuatio ſit & cenſeatur facta quò ad omnem effectum iuris etiam recuperandæ. vnde ſi cenſetur facta continuatio in hæredem quò ad omnem effectum etiam recuperandæ, ſequitur quòd debet operari iſtum effectum ipſa continuatio, quòd ſi alius medio tempore poſſeſsionem occupaſſet, quòd contra ipſum competeret etiam remediũ

recuperan-

recuperandæ ſiue ſpolij: prout competeret ſi verè & reali-ter hæres poſſeſsionem apprehendiſſet, cùm decretum ip-ſum iſtud dicat. l.j.vbi Docto.per illum text.ff.de leg.j.er-go ipſa conſtitutio Mediolani locum habet etiam quòd talis poſſeſsio medio tempoꝛe per tertium fuiſſet appre-henſa.& ita arguit Pariſius dict.conſil.41.colum.iij.num. 10.verſicu.prout etiam ceſſant.& numer.11.verſicul.pro-ut & tertio. Et eſt in hoc ponderanda illa dictio quòd con tinuatio ſit & intelligatur facta in hæredem quò ad om-nem effectum: nam niſi diceremus decretum ipſum locũ habere etiam quòd medio tempore poſſeſsio per tertium fuiſſet apprehenſa,non eſſet verum dicere vt inquit decre-tum,quòd continuatio locum habeat quò ad omnem effe ctum: ergo cenſetur & eſt facta continuatio, etiam quòd tertius medio tempore poſſeſsionem apprehẽdat: quia qui omne dicit,nihil excludit.l.à procuratore.C.mand.vbi gl. & Docto.per Bal. & Bar.in l.Iulianus.ff.de leg.iij.per Dec.
14 conſil.472.Teſtator legauit. numer.j.† Et illa dictio,om-nem, eſt dictio vniuerſalis cuius natura eſt non recipere aliquam fallentiam.Corn.conſi.49.In præſenti. numer.2. & 3.volu.iij.c.ſolitæ. de maio.& obe.& c.ſi Romanorum.
15 27.diſtinct.Et licèt † in legato mobilium non veniant pe cuniæ: ut per Corn.d.conſ.49.tamen vbi legantur omnia mobilia veniunt in tali legato propter illam dictionem omnia,etiam pecuniæ,libri,pecudes,aurum,& argentum, & fructus ſeparati à ſolo,& omnia mobilia etiam venalia. Spec.in tit.de fructi.& inter.col.iij.verſ.tertiò quæritur.& col.ij.verſi.ſed pone prælatus. latè Dec.d.conſ.472.per to tum.Pariſ.conſ.67.Pręſens.col.pen.nu.10.& 11.vol.2.Bar. l.generali.§.vxori.ff.de vſufruct.leg. Alex.conſ.118.In.ca-ſu.col.2.vol.v. Dec.d.conſ.472.in.fi. Sed iſtud vltimum li-mita vbi ſecundum communem vſum loquendi talia non venirent appellatione omnium mobilium: ſed de commu ni vſu loquẽdi ſolùm intelligeretur de ſuppelectili: tunc.n. in tali legato ſolùm veniret ſuppellectilis,& deberet proba ri talis communis vſus loquendi, cùm magis attendatur communis vſus,quàm verborum proprietas.Deci.d.conſi. 472.colum.ij.nume.10. & 11.& 12.cum ſeq.Item ſecundò

limita

limita non procedere, vbi teſtator reſtrinxiſſet ipſemet illā dictionē, omnia mobilia: puta, quia ſubiunxiſſet, quæ ſunt in tali loco, ꝙ intellige vt per Corn.d.cōſ.49. vel quia poſt legatum omnium mobilium factum Titio, addatur clauſu la inſtitutionis, in omnibus autē alijs bonis mobilibus & immobilibus, & ſe mouentibus inſtituit.d.Bernard.Plotū:
16 nam in præcedenti † legato omnium mobilium non venient animalia, ex quo ille d.Plotus fuit inſtitutus etiā in ſe mouētibus, vt per Dec.conſi.655.Caſus.col 2.verſ.ſecūdo efficaciter. ſicuti ēt nō venirēt animalia in legato, omniū mobilium, vbi fuiſſent legata omnia mobilia Ploto, & Sempronio quædā animalia, tunc enim in legato mobiliū omniū non venirent animalia: vt per Deci.d.cōſ.655. col.
17 ij.verſi. Primo quia. Sic & immunitas † conceſſa alicui ab oneribus & collectis ordinarijs & extraordinarijs ſolitis & inſolitis, non extenditur ad onera, quę imponūtur ratione belli diuini: puta, peſtis, vel belli humani, niſi in ſpecie dicatur, ꝙ immunitas extendatur ad onera, etiā ratione peſtis vel belli imponēda. Thom. Parpalia.l.placet.colu.fin. verſ.itē debetis.C.de ſac.eccle.Cyn.Dyn.A.b.Soci.Alex.Iaſo.& Ripa l.ſi ex toto.ff. de leg.j.vbi Rip in fi.nu.17.dicit, ꝙ hęc eſt cōmunis opinio Cęp.cau.63.aliàs.80. Quia priuileg.Fel.c.cauſam quę.col.10.nu.17.verſ. quinta declaratio de reſcri.Ro.conſ.436.Quod indultū. per tex.in l.iubemus.nulliā. vbi Bal & alij.C.de ſac.eccle. per Alex.cōſ.215. Nec arguēdi.nu.21.vol.2.& de hoc eſt tex.cū gl.& ibi no. Doct.maximè Luc.de Pēna in l.j.C.vt nemin.lic.in empti. ſpec. ſe excuſ.libr.x. & eſt magis cōmunis opi.Iaſ.d.l. ſi ex toto.col.3.ver.Quid tenendū. vbi dicit immunitatē cōceſſam ēt verbis generalibus & amplis non extēdi ad onera, quę imponūtur ratione belli vel alterius publice neceſsitatis inexcogitatę.& ꝙ in hoc eſt magis cōmunis opinio, vt per Iaſ d.l.ſi ex toto.col.2.num.8.& col.4.nu 12.in fin.Io. And.in addi.Spec.tit. de cen.§.2.verbo, ſciendū eſt.per D. Ant.de But.c.peruenit.per illū tex.vbi alij Doct.de immu. eccle.Alb.de Roſ.in 2.part.ſtat.q.138. Statutū eſt in ciuitate.Ale.d.cōſ.216.Nec arguēdi.vol.2.Bal.cōſ.106.Lata fuit. vol.v.Sed vbi diceretur, ꝙ immunitas eſſet, ab oībus & quibuſcun-

buſcunq; oneribus, tunc ipſa immunitas extenderetur ēt ad onera rōne belli, peſtis, & alterius magnæ neceſsitatis reipubli. propter ipſa verba geminata, ab oibus, & quibuſcunque Alex. conſ. 30. Ponderatis. col. iij. nu. 14. ver. Circa ſextum. vol. v. Pariſius conſi. 25. Primo aſpectu. col. pe. nu. 113. & conſ. 68. Quęritur primo. col. 3. nu. 17. & col. pe. nu. 29. verſi. Et idem etiam eſt dicendum. vol. j. Sed teſte Ripa in tract. de peſte, in tit. de pręſer. reme. in illa parte, quæ incipit Deuenio nunc ad modum & normam vbertatis conſeruandæ. nu. 231. communis eſt opinio quòd immunitas conceſſa ab omnibus oneribus, ꝙ non extendatur ad onera belli, vel peſtis, & ita eſſe com. opi. dicit Ripa d. nu. 231. Et quæ opinio maximè procedit in dominio Mediolani, in quo eſt decretū ſub rub. de oneribus. §. oneribus. quo cauetur, quòd ad onera taxarū equorū, & hoſpitationis militum ēt exempti teneantur, exceptis his qui a principe ſpeciales literas cum ſpeciali derogatione illius ſanctionis habuerint, quo caſu non ſufficit clauſula immunitatis ab oibus & quibuſcunque oneribus, cū clauſula non obſtātibus quibuſcunque, ēt ſi de verbo ad verbum deberet fieri mentio in ſpecie, quibus oibus derogetur, niſi in ſpecie fiat metio de immunitate ēt reſpectu taxarum equorum, & onerum belli cum derogatione dicti decreti: & eſt cōis opinio Deci. conſi. 165. Viſo. col. ij. cum ſeq. & conſ. 168. Reuerēde. col. pe. ver. ſecundò reſpondetur. Iaſ. conſ. 121. vol. 4. Fel. c. accedentes. col. iij. verſ. nihilominùs cōis eſt. de reſcri. Lud. Gomes in proœm. reg. can. q. v. verſ. & hoc vlteriùs. & con-
28 firmo, quia † decretū ipſum circa onera dicitur trāſire in contractum, adeò ꝙ non poſsit reuocari ſaltē ſine eius ſpecialiſsima derogatione. Lud. Bolog. cōſ. iiij. Viſo. col. fi. ver. Nec obſtat ſi dicatur. & ver. plus dico. Rub. Alex. conſ. ix. In
29 cauſa. col. ij. ver. ſecundò eſt. ibi, imò dico. onera. n. † taxarum equorum, & hoſpitationis militū ſunt onera realia, à quibus nemo pōt ſe excuſari, etiā ſi eſſet aliàs priuilegiatus & exemptus. Pariſius conſi. 52. Tenetur. vol. j. Rub. Alex. d. cōſ. ix. nu. vj. per tex. in l. iij. §. munus. & in l. reſcripto. §. ſciēdū. ubi Bar. nu. 3. ff. de mune. & honor. ſtatus enim pacificus & publica quies cōſeruatur armorum & ſtipendiario-
rum

rum intuitu.Signor.de Homodeis.conſil.82.In quæſtioni-
20 bus.col.2.nu.vj.Et iſtud cõprobatur,quia priuilegiũ † vel
inſtrumentum contractus immunitatis ſiue ſit à principe,
ſiue à communitate conceſſum,videtur non valere,vbi in
cluderet caſum publicæ vtilitati contrariũ. Iaſ.d.l.ſi ex to
to.nu.13.Fel.d.ca.cauſam,quæ nu.17. per text.in d.l.iube
mus nullam.& in l.ad inſtructionem.C. de ſacroſ.eccle. &
per totum tit.C.ſi contra ius vel vtil.pub.Et dato quòd va
leret, poſſet reuocari ipſa immunitas ex cauſa belli,peſtis,
vel alterius magnę neceſsitatis inſolitę Reipub.ſuperueniẽ
tis.Alex.d.conſ.216.Nec arguendi.vol.2. Curt.Iuni.conſi.
61.Habita diligenti.col.7.nu.14.verſi. præterea dato.in 1.
part.Et vbi probaretur enormis læſio in omnẽ caſum vni-
uerſitas cuiuſlibet ciuitatis,vel caſtri,aut villæ etiam mini
mæ debere reſtitui in integrum contra immunitatẽ con-
ceſſam,ex quo, vniuerſitates nedum Reipubl.Romanę,ve-
rùmetiam cuiuſlibet ciuitatis,caſtri, oppidi,burgi,& villæ
magnæ,vel minimæ debent reſtitui in integrum,ſicuti mi
nores & pupillæ in iudicijs,contractibus, & præſcriptioni-
bus, & alijs.l.reſpublica. vbi Paul.de Caſtr.per illum text.
ex quibus cau. maior. & hæc eſt cõis opinio,ita inquit D.
Io.Mauritius Dolanus in trac.de reſti.maio. in inte.c.417.
21 Vtiliſsima eſt. notabis tamen † perpetuò, ꝙ ad ipſa onera
belli, & hoſpitationis militũ, ſicuti & ad alia onera cuius
nõ tenetur cũ ruſticis pro bonis quę.poſsidet in territorio
oppidi ruſticorũ cõtribuere cũ ruſticis, ẽt ſi illud oppidũ
fuiſſet ſeparatũ à ciuitate, ſed tenetur cõtribuere cũ cõmu
nitate ſuę ciuitatis tantũ,& ita ego ſępiùs conſului pro me
ciui Nouarię,& alijs meis conciuibus, & eſt cõis opi.ita di-
cit Curt.Iun.conſ.42.Habita diligenti.col.2.nu.2.verſ. prę
miſsis tamen.Cal.con.vj.Quidem ciues.in tit.de cenſibus.
D.Alb.Brun.cõſ.103.Caſus iſte.Aret.cõſ.132.In cauſa.Lau.
Calcan.conſi.101.In.cauſa.D.Hieron.Grat.Bononien.præ
ceptor meus conſi.61.Per.Vicelegatum. col.4.nu.33.verſi.
nam.ciues.vol.1.l.forma.§.ſi verò.ff. de cenſi.Bal.margari
ta verbo,ciuitas.l.j.cum not.per illum tex.ff.ad municipal.
& hoc procedit maximè ſtante ſtatuto, prout eſt Nouarię,
quòd bona ciuium non poſsint ęſtimari cum ruralibus.ita
in ſpecie

in ſpecie D.Alb.Brunus Aſtẽſis conſ.94.Conſiderato.Soci.
conſ.129.Pręſtantiſsimi iuris.col.ij.uer.circa ſecundã.uol.
j.Lau.Calca.d.conſ.101. Alex.conſ.148.Viſis.col.ij.nu.vj.
vol.vj.Pro bonis tamen emptis per ciuem à ruralibus tene
tur ciuis cũ eis ad taxas equorũ, & ad alia onera mere rea-
lia determinata & certa, vbi bona ipſa erãt ab antiquo cũ
ruralibus,& nõ cũ ciuitate æſtimata, nõ aũt quo ad colle
ctas & onera quæ imponuntur perſonis pro rebus,Pariſ.d.
conſ.52.Tenetur.volu.j.D. Bellonus conſ.40.Præſupponi-
tur.Antibolus tract.de muner.§ quartus.num.63.Rubeus
Alex.conſi.ix.In cauſa.col.pen.cum ſequ.Bologni.conſil.
22 iiij.Viſo.Taxæ enim † equorum dicuntur onera patrimo
nialia & realia impoſita rebus, ex quo loco hoſpitationis
militum ſucceſſerunt.D.Bellonus conſ.12.Circa diſtribu-
23 tionem.nu.iij.& viij.Pariſ.dicto conſ.52.Et militum † ho
ſpitatio dicitur onus reale non reſpectu totius patrimonij
priuatorum:quia ex eo non debent milites de iure, nec in
conſcientia habere alimenta:ſed ſolum reſpectũ medieta-
24 tis † vel tertię partis domus,quam debent habitare,& nil
aliud habere debent: puta, nec oleum nec lectum nec ali-
qua alia alimenta,adeò q; conſuetudo,ſi quæ eſſet in con-
trarium quod non valeret.D.Cotta lib.mem.verbo,militi
bus medietas.per tex.in l.vnica.vbi Luc.de Pẽna C.de ſal-
ga.hoſp.non præſt.& l.ij.C.de metat.& epid.lib.12.& ni-
hil pro victu accipere poſſunt milites. l.iij. C.de eroga.
mil.anno.lib.12.Mart.Garrattus Lau.dict.tractat.de mili-
25 te circa princ.Et potiùs † debẽt caſtra deſerere milites de
ficientibus ſtipendijs, quã ex alieno & rapto viuere: vt per
D.Catel.Cottam.d.uer.militibus medietas.debẽt.n.ut in-
quit euangelica ueritas milites eſſę cõtenti ſtipendijs ſuis.
c.militare.234.q.j.& ſenſit Rubeus cõſi.ix.In cauſa.nu.vj.
26 uer.ſecundò eſt. Et taxæ † ſatis dicuntur onera capitalia
ſiue perſonalia.Bellonus.d.cõſ.12.nu.ix.cum ſeq.Rubeus
Alex.conſ.21.Viſo.nu.ij.Ripa tract.de peſte.tit.de præſer.
remed.num.177.uerſ.Ex hoc colligitur.fol.26. Et ex libris
27 † ruſticorum non probaretur contra ciuem bona eſſe in
ęſtimo rurali obnoxia, maximè cum ciues & nobiles rarò
conueniant cũ ruſticis maledictis,ut docet experiẽtia. D.

Catellia. Cotta libro memor. verbo, libri conſulũ: & maximè vbi nõ ſunt rogati per notariũ: vt per D. Cottã ibidẽ: vel nõ ſunt cõfecti per perſonas de publico deputatas. Sal. l. exẽplo. circa princ. C. de prob. & in dictis libris debẽt interuenire ea quę requirũtur in ſcriptura publica, de quibus per glo. in l. generali. C. de tab. lib. x. per Abb. Fel. & Dec. in
28 c. ij. de fid. inſtru. Et liber † ęſtimi ruralis nõ probat niſi inter ipſos homines rurales, & nõ probat cõtra ciues, cũm nõ ſint ſubditi ruri. Nic. de Mat. Bal. l. exẽplo. vbi ẽt Sali. C. de probat. Soc. conſ. 187. In cõtrouerſia. col. vj. nu. 20. ver. ſed ad præmiſſa. vol. ij. Ioan. Andr. in addit. Spec. tit. de inſtru. edit. §. nũc dicendũ. in add. magna ver. quintũ ſupplementũ. D. Ant. de Butr. c. j. verſ. Octauus caſus. de fide inſtru. D. Flor. in l. Celſus. nu. iiij. ff. de prob. Alex. auth. ſi quis in aliquo. col. iij. in vj. fal. C. de eden. Feli. c. ad audientiã. col. 4. nu. 12. cũ ſeq. ver. ſecũda cõcluſio. de præſcrip. maximè cũ bona poſſeſſa per ciues præſumantur libera quò ad onera ruralia: iuxta not. per glo. & Doct. in l. fi. C. ſine cen. vel reliq. Tertio mouẽtur Doct. ipſi ex quo decretum Mediolani dicit, q̃ omnis apprehẽſio medio tempore facta ſit nulla: ergo habet locũ etiã contra tertiũ. l. nõ dubiũ. C. de legib.
29 propter virtutem & efficaciã illius dictionis, omnis. † Sicuti in obligatione bonorũ non veniunt vtẽſilia domus, tñ in obligatione omniũ bonorũ veniunt vtẽſilia, & alia quę in ſpecie quis non obligaſſet veriſimiliter. Dec. c. ſedes. col. 5. de reſcriptis. & in l. omnis. ff. ſi certũ petatur. & conſ. 339. Viſa col. fi. Bart. l. ſi pluribus. ff. de leg. ſecũdo Corneus conſ. 128. col. pen. ver. nec obſt. vol. iij. Dominus Crauet. l. j. nu. 45. ff. de leg. j. Quarto ego moueor: quia decretum ipſum dicit peti poſſe ipſam continuationem vſque ad decennium a die ſcientię delatæ hæreditatis, quo caſu cenſetur eſſe locũ Decreto etiam contra tertium, qui bona medio tẽpore occupaſſet, ex quo ſi eſt locus ipſi Decreto vſq; ad decennium arguendo à communiter cõtingentibus, eſt veriſimile quòd bona hæreditaria non vacabũt per decennium, ſed interim per tertium apprehendentur, & validũ eſt argumentum à communiter contingentibus. Hipp. de Marſi. ſing. j. & in l. fin. C. de probatio. l. in fideicommiſſ. in princip.

princip.vbi tex.ff.de vſur.& cõprobatur: quia decretũ inquit eum,qui poſsidet vltra annũ debere citari, & ſic vult locum eſſe Decreto etiam contra tertium poſſeſſorem,citãdum tamen.& ſuadetur,ex quo conſtitutio ipſa Mediolani vult poſſeſsionem continuari in hæredem annullando omnem apprehenſionem medio tẽpore factã, exceptuãdo ſolũ tenutã legitimè adeptã ex cauſa prouenientе ex facto defuncti,de qua conſtet publico inſtrumento, quo caſu in alijs omnibus caſibus non exceptuatis vt ſupra videtur, ꝙ ſit locus decreto continuandæ poſſeſsionis,etiã contra tertiũ,qui bona medio tẽpore apprehẽdiſſet; per regul.l.cum prętor.ff.de iud.exceptio.n.facta in vno caſu firmat,& declarat regulã procedere ĩ alijs caſibus.l.j.vbi Dec.& Cagn. ff.de regu.iur.per text.in l.nã ꝙ liquidè.§.fin.ff.de pen.leg. Barba.conſ.9.Vbi Chriſtus.col.pen.& fin.vol.iij.Lancelot. Dec.l.fi.§.vxori.ff.de vſufruct.leg.Dec.c.cũ dilecta.in v.no tab.de cõfir.vtil.vel inutili.Et ſic cõcludo quod decretum Mediolani quo cauetur ꝙ poſſeſsio defuncti cõtinuetur in hęredẽ,quòd locũ habet ẽt quod medio tempore poſſeſsio per tertium fuiſſet apprehenſa,ex quo ita procedit vlterius declarando vt per Pariſ.d.conſ.41.Optimũ ius.vol.j.& ita
31 iudicari uidi per Senatũ & ſententia principis, † uel Senatus in una cauſa facit ius quò ad omnes.l.fi.C.de legib.ubi Doc.per illũ text.ſecùs aũt ubi ſtatutũ ſimpliciter diceret poſſeſsionẽ defuncti cõtinuari in hæredẽ: quia cũ ulteriùs nõ declaret,nõ haberet locũ ubi poſſeſsio medio tempore per tertiũ fuiſſet apprehenſa,ex quo nõ cadit continuatio cum medium ſit impertinens : & ita intelligo.Dec.in l.fin. col.10.nu.34.uerſ.& iſta concluſio. C.de edict.diui Adria. tollen.Corne.conſ.166.id circa primũ.uol.j.Barb.c.ij.col. viij.de cõſuet.d.Carol.Rui.conſ.27.Viſo.col.fi.in fi.uol.v.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ſuper quantitate rerum tunc defertur contra violentum,niſi aliter quantitas probari non poteſt.*
2 *Dictio Si,quando importet conditionem.*
3 *Conditionale ſi quod ponatur in diſpoſitione legis, vel ſtatuti, illud cenſetur requiri pro forma.*

4 *Donatio,ſeu pactum factum ſub duabus conditionibus copulatiuè, locum non habet niſi priùs copulatiuè probetur euentus ipſarum duarum conditionum.*

5 *Conditio habetur pro cauſa efficaci obligationis, licèt aliàs inſtrumenta ſine cauſa ſpecifica,& idonea non valeant.*

6 *Iuramentum habetur pro cauſa.*

7 *Veritatem aliter haberi non poſſe aſſerens,debet probare.*

8 *Probationum materia eſt arbitraria.*

9 *Requiſita ad hoc vt diſpoſitio præſentis legis locum habeat.*

10 *Verbum Arripere,& inuadere,ſonat in malam partem.*

11 *Verbum rapere denotat dolum malum.*

12 *Statutum, quòd rapiens mulierem honeſtam, vel virginem capite puniatur,non habet locum in eo,qui eas cognouit carnaliter,ſed de loco ad locum non aſportauit.*

13 *Mediolanenſe decretum de raptoribus honeſtarum mulierum loquens quomodo intelligatur,*

14 *Vis mulieri inferri dicitur, quò ad hoc vt pœna ſtatuti puniatur, quãdo per auri munera mulierem ad cõſentiendũ ſtupro inducit.*

15 *Teſtis accipiens pecuniam,vt dicat veritatem,tenetur pœna falſi.*

16 *Mulier aliàs corrupta, non præſumitur vim paſſa, nec inuicta cognita,niſi vis probetur.*

17 *Conſuetudo mala excuſat à pœna temporali non æternali.*

18 *Pœna ſtatuti vſu non recepti non poteſt allegari.*

19 *Statuta & leges punientia rapientes mulieres, intelliguntur de rapientibus cauſa libidinis:ſecus ſi ob aliam cauſam rapiant.*

20 *Mulier iuuenis ĩ dubio pſumitur rapta libidinis cã,ſecùs ſi ſit ſenex.*

21 *Verbum occupare,denotat dolum malum occupantis,ſicut rapere,arripere,& inuadere.*

22 *Verbũ ſi quis præſumpſerit puniatur tali pœnà,denotat dolũ malũ.*

23 *Verbum,periurare,denotat dolum malum.*

24 *Verbũ,falſificari,ſiue falſum facere,denotat ſolũ vbi ſit dolo malo.*

25 *Statuta ſeu leges de occupãtibus,rapientibus,vel præſumentibus loquentia,intelligũtur ſi id dolo malo faciant, vel ſaltẽ lata culpa.*

26 *Verbũ,ſubtrahere,denotat dolum malum, vel ſaltem latã culpam.*

27 *Legatarius vel fideicommiſſarius propria authoritate rem ſibi relictã occupans,vel ſubtrahens abſque dolo malo,vel lata culpa non tenetur pœna l.non eſt dubium.C.de legat.*

28 *Verbum, liberè, excludit omnem alterius conſenſum & licentiam.*

Teſtator

29 *Teſtator per quæ verba videatur dare licentiam legatario vel fideicommiſſario, rem propria authoritate accipere.*

30 *Probatio liquida, vbi à lege, vel ſtatuto requiritur non ſufficit iuramentum.*

31 *Iuramẽtũ nõ dicitur legitima probatio, niſi in caſibus quibus de iure cõmuni, vel ex forma ſtatutorũ habetur pro plena probatione.*

32 *Probatio per iuramentum non admittitur contra principem, vel eos qui tenentur ex delicto alterius.*

33 *Verbũ probatio, accipitur ſecũdũ ſubiectã materiã, et in dubio ĩtelligitur de plena, ſicut ſcriptura appellatione ĩtelligitur, de publica.*

34 *Probatio vbi per modum conditionis à lege vel ſtatuto requirit, tũc appellatione probationis nunquàm venit iuramentum: ſecus eſt in caſibus, in quibus veræ probationes haberi non poſſunt.*

35 *Vis in interdicto vnde vi, debet plenè probari.*

36 *Interdictum, vnde vi, eſt perſonale, et non datur contra ſingularem ſucceſſorem. Et dolus malus requiritur, licèt ad pœnam ſufficiat lata culpa.*

37 *Remedium. c. reintegranda. ij. quæſtion. i. pinguiùs ſuccurrit, quàm interdictum, vnde vi.*

§. II.

NOTA primò ex iſto text. ibi. ſi non po-
1 tuerit. &c. ꝙ ita demùm † defertur iura
mẽtũ ſuper quãtitate rerum cõtra vio
lentũ, ſi aliter quãtitas probari non põt,
& hoc demõſtratur per dictionem ſi, de
2 qua in text. quæ importat † conditionẽ
quotieſcunq; ponitur in diſpoſitione le
gis, ſtatuti, vel hominis, & reſpicit futurũ tẽpus vt hic, Bar.
3 l. j. col. j. in fi. & ij. ff. de cõditio. & demon. Et vbi † in diſpo
ſitione legis, ſtatuti vel hominis ponitur aliquid ſub cõdi
tione, illud cenſetur requiri pro forma, & eſſe de forma: a-
deò ꝙ forma nõ ſeruata, actus eſt nullus. Feli. c. cũ dilecta:
col. vj. ver. ſecundũ ſignũ: iũcta col. viij. ver. geſta cõtra for
mã. de reſcrip. Pariſ. cõſ. 95. ſtatutũ Bononie. col. iij. nu. 20.
ver. prout et. & nu. 21. vol. j. Bal. auth. matri. & auię. col. i t.
ibi quidã tñ. C. quand. mul. tut. off. fungi poſ. Et eſt regula
re in qualibet diſpoſitione conditionali, vt priùs ex ea agi
vel excipi nõ poſsit, niſi priùs euentus cõditionis euenerit

& probetur: conditio enim nil ponit in eſſe.l.cedere diem. ubi D.Alciat.& alij per illũ tex.ff.de uerb.ſigni.c.j.ubi Doc. per illum text.de plus petit.Ancha.conſi.297. Efficacibus. col.i.Cagnolus l.in omnibus. nu.29.& 30.ff.de regu.iuris.
4 Feli.c.ſi cõſtiterit.de accuſat. Et donatio † uel pactũ factũ ſub duabus coditionibus copulatiuè locũ non habet, niſi prius copulatiuè probetur euentus ipſarum duarum conditionũ.Dec.conſ.177.Quod ſuprà.col.j.D.Bellonus conſ. 74.D.Barba.nu.2.Anch.conſ.267.Iſte magiſter.per text.in l.ſi hæredi plures.ff.de conditio.& demon.l.ij.ubi Iaſ.col. j.per illum tex.ff.de cond.cau.dat.Ioan.de Imol.conſ.60. Viſis.col.iij.Roma.conſi.131.Prima dubitatio. & conſ.38. Noua. nã ad ueritatem copulatiuè omnia copulata debẽt uerificari.Bar.& Soc.l.ſi is qui ducenta.§.utrũ.ubi Soc.col.
5 iij.nu.3.uer.ulterius nota.ff.de rebus dub.Et cõditio † habetur pro cauſa efficaci obligationis: quia uidemus quòd licèt omnis promiſsio confeſsio, et inſtrumentũ, uel chyrographũ, ubi non habent cauſam obligationis, puta mutui, depoſiti, emptionis, uẽditionis, donationis, dotis, legati, in ſolutũ dationis talis debiti, uel pro ſaldo rationis, ſeu alia cauſa ſimili ſpecifica, & idonea, non ualeant, etiam ſi in eis eſſet ſtipulatio, & eſt communis opinio ut per Fel.in ca.ſi cautio.col j.per illum text.de fide inſtr.l.cum de indebito. §.ſed hoc.ff.de proba.Alex.conſi.iiij.vol.j.Barb.conſil.25. Scribitur.volu.j.tamen vbi eſt promiſsio vel obligatio ſub conditione vtili vel inutili ſtipulãti valet promiſsio & obligatio, ex quo conditio habetur pro cauſa.Feli.d.c.ſi cautio.col.iij.in fi.nu.16.verſi.fallit vndecimò.l.cùm ad præſens.vbi Bar.Dec.& alii per illũ tex.ff.ſi cer.pet. & hoc procedit vt dicunt Dec. & Doctor.d.l.cùm ad præſens.ſiue ſit condicio propria: puta de futuro, ſiue impropria, puta de præterito, vel præſenti.ſequitur.Fel.nu.16.Cag.d.l.in omnibus.nu.32.Dec.conſi.614.In cauſa.col.pen.nu.9. Barto. Pau.de Caſt.Alex.Iaſ.& alii l.à Titio.ff.de verb.obl.per illũ
6 tex. Sic † & iuramentũ habetur pro cauſa.Barb.d.cõſil.25. col.viij.Ro.conſi.373.In caſu.alios caſus quibus promiſsio ſine cauſa valet.vide per Feli.d.c.ſi cautio.Et ſic concludo quod iſtud iuramentum defertur contra doloſum, vbi aliter

ter veritas haberi non pôt, & ſic propter difficultatē probationis,& odiū delinquentis,Rip l.admonēdi. col.15.nu.68.verſi.opponitur primo.ff.de iuret. Et ſic non pt deferri iſtud iuram.de quo in hac l.ſi quando.niſi priùs cōſtito de violentia & difficultate probat.vt per Rip.d.nu.68.p Fel.c.quoniā contra falſam.col.11.de prob. & idē voluit Bart.
7 vt per Rip.d.nu.68. Et licèt † in dubio dicens veritatē aliter haberi non poſſe debeat iſtud probare, q veritas aliter haberi non pt:ut per Lanfr.Loria.d.c.qm̄.verbo, teſtiū depoſitiones.nu.44.ver.ſed modo ſtat difficultas.Bar.& Do.l.hoc iure.ff.de verb.oblig.per Doc.c.ſuper his.de accuſat.
8 Tamen † cùm materia probationū ſit arbitraria,& conſiſtat in arbitrio iudicis, dico q Iudex poterit ipſe arbitrari an iuramentum ſit deferendū vel ne,& ſic an veritas poſſit aliter probari vel ne,inſpecta qualitate perſonarū,negotii,tpis & loci:ut dicitur in hac l.ſi quādo.l.iij.ibi.tu magis ſcire potes.ff.de teſt.l.j.ff.de iure delib. cū not.in l.Lucius.vbi Bart.& Doct.ff.de his qui notāt infa.Et iudex ex officio poteſt in hoc ſe informare a ſeipſo.Soc.conſil 146.Præ
9 ſtātiſsime.p tot.vol.j. Et ſecūdum † Iaſ.hic col.j.in j.not. ad hoc,ut locū habeat iſta lex plura requiruntur copulatiuè.Primo quod uiolentia plenè probetur.Secundò q taxatio fiat a iudice ſuper dānis & intereſſe. Tertiò, q iuretur ſecundū formam taxatā.Quarto,q ſequatur condemnatio ſecundum iuramentum,ut in textu hic,& in c.ſi.extr. quod metus cauſ.& ibi D.Anton.de Butr.& alij poſt eum.
10 ¶Nota ſecundò † ex iſto tex.in uerbo,arreptis.& ſup uerbo inuaſis,q iſta uerba arripere,& inuadere,ſonāt in malā partē,& denotāt dolum malū inuadentis,uel arripientis: ut p gl.hic,quæ exponit arreptis.i.aſportatis,& per eā de-
11 tentis.l.ſi quis in tantam.hoc eod.tit.Sic † & rapere denotat dolū malum.l.j.ff.ui bonorū rapto.tot.ti.C de raptu uirginū.Et gl.iſta dum idem ponit uerbū arreptis.i.aſportatis facit ad quæſtionem,quod ſi ſtatuto, uel lege caueatur,
12 † q arripiens, ſiue rapiens mulierē honeſtā,uel ungiuē capite puniatur,& bona cōfiſcentur, ut uidetur eſſe de iure cōmuni per tex.in l.raptores.C.de Epiſcopis, & clericis.& in l.j.C.de raptu uirginum. & ibi Hipp. de Marſil.&

cauetur ex Decreto Mediolani ſub rubr.de raptu mulierũ, quod licet aliquis acceperit virginẽ, & eã per vim in terrã proſtrauerit illã carnaliter cognoſcendo, quòd nõ dicitur per hoc raptus virginis,vel mulieris,niſi de loco ad locum trãſducantur cognoſcendo illã carnaliter, & nõ erit locus pœnæ raptus,vbi non fuit tranſductio violẽta de loco ad locũ,ſed pœnæ ſtupri de iure cõi,quæ pœna ſit ſtupri, vide inſt.de pub.iud.§.itẽ lex Iulia.de adulterijs. & §.ſinautem per vim.ita dixit Hippol.de Marſil.ſing.65.Statuto cauetur Alb.de Roſ.in 3.par.ſtatu.q.31.Itẽ pone,quæſtionẽ quã narrat Gan.& idem voluit Paul.de Caſt.in d.l.raptores.Raph.Comen.conſ.95.Chriſtoph.Alberic.Gand.tract. malefic.ſub rubr.de multis quęſtionibus dependentibus à ſtatutis. in.11.charta.col.3.verſ.itẽ pone.q.de facto. Bald. conſ.306.Statuto placentiæ.vol.3.D.Lud.Carrer.in pract. crimi.§.homicidium.in ea parte,quę incipit circa quartũ. nu.281.verſ.2.caſu principali contrahitur hoc crimen ra
13 ptus.Ioan.de Ana.rub.de rap.Hip.d.l.j.Tamẽ † ex quo decretũ ipſum Mediolani vlterius procedit dicẽdo raptores mulierũ honeſtarũ, vel vim etiã ſi copula nõ ſequatur eis inferẽtis pœna capitis, & confiſcationis bonorũ puniri debere erit locus pœnæ dicti decreti ẽt,quòd mulier nõ fuerit rapta,ideſt per vim de loco ad locũ aſportata,ſed ſi illi vim aliquis intulerit etiã abſq; tranſductione, & aſportatione de loco ad locũ pœna capitis confiſcationis bonorũ erit puniendus:vt cõſtat ex ipſo decreto Mediolani ſub
14 rub.de raptu mulierũ.Et dicitur † tunc eò in caſu maſculus uim inferre mulieri,& illam inuitã cognoſcere, ubi per auri munera inducit mulierẽ ad conſentiendũ, quia aurũ facit nollentẽ velle,& excæcat oculos ſapientiũ, & mutat verba iuſtorũ.Hip.de Marſil.ſing.353.Datio pecunię.circa fi.Ang.in aut.de leonibus.§.fi.circa fi. Dec.cõſi.170. Viſo themate.col.2.D Ioã.Baptiſt.de ſancto Seuer.in repeti.l.cũctos populos.col.25.n.62.verſ.hinc infert.Ang.C.de ſum. tri.& fide catho.D.Lud.Carrer.d.§.homicidium.in d.par. quæ incipit circa quartum.nu.282.verſ. item cõtrahitur. in fi.ibi quòd ſtatutũ de cognoſcente aliquã inuitã, nã auro perſuadere eſt pluſquã cogere.l.j.§.perſuadere.ff.de ſer.
cor.

15 cor.Et ideo † teſtis accipiens pecuniã,ut dicat veritatẽ te netur pœna falſi Hippol.d. ſingu.353.gloſ.Bart.& alij.l.j. ff.de fal.vbi etiam Hippol.de Marſil. colũ.j. Nam & illud, quod cognoſcens mulierẽ corruptam auro etiam volentẽ dicatur illam cognoſcere per uim , & teneatur pœna ſtatuti,vel decreti imponentis pœnam cognoſcenti mulierẽ

16 inuitam,ſeu per vim , limitatur † primo non procedere , vbi fuiſſet alias cognita per aliũ non maritum,vel per ipſummet:nam tunc non præſumitur vim paſſa,nec inuita illa mulier , & illã cognoſcens per auri dationẽ non tenetur pœna dicti ſtatuti,niſi probetur vis: vt per Lud.Carre. d.nu.282.in fi.& nu.283.ver.limita tamẽ.vbi allegat Pau. de Caſt.& text.in l.ſtuprum.in fin.ff. de ritu nupt. & ego allego text.in c.ſemel malus.de regul.iur.in ſexto. Item & ſecundo limita, vbi eſſet conſuetudo corrumpendi mulieres per pecuniam,& contra corrũpentes non proceden-

17 di vigore dicti ſtatuti , vel decreti,nã † mala conſuetudo excuſat à pœna tẽporali etiã homicidij:puta,ſi ludẽdo ad lapides occidatur aliquis , ergo, & excuſabit à pœna dicti ſtatuti, licẽt non excuſet mala conſuetudo a pœna æternali.Fran.Cre.ſing.149.Mos puerorũ.gl.Anch.& alij Doc. in c.cũ venerabilis.de conſuet Lud.Rom.ſigu.19.An con-

18 ſuetudo.nã & pœna † ſtatuti vſu non recepti non poteſt allegari.Iaſ.l.rẽ non nouã.C.de iud.Et oẽs leges,ſtatuta,ac decreta Mediolan.& totius orbis punientia rapientes mulieres,vel eis vim inferentes ẽt ſi copula nõ ſequatur,ut in

19 quit.dec.Mediol.ſub rub.de rap.mul.intellige †procedere cõtra eos,qui cauſa libidinis rapiunt,vel vim inferunt mulieribus:ſecus ſi ex alia cauſa,quia tũc nõ punitur ipſa pœna rapientis mulierẽ,vel ei vim inferentis.D.Lud.Carre.d. §.homicidium.in parte de qua ſupra.nu.289.verſ.Itẽ contrahitur.Dec conſ.234.In effectu quęritur.col.fi.nu.8.uer. Nec etiam obſtat Ang. d.l.j circa.fi.C.de rap.uirg.Cæpol. conſil.57.Super querela.col.2.Ioã.de Ana.c.cũ cauſa.in fi.

20 de rap.facit.l.verũ.ff.de furt.Et mulier † ſenex inepta ad venerẽ præſumitur in dubio ex alia cauſa,ꝙ libidinis rapta:& iuuenis mulier præſũmitur in dubio rapta cauſa libidinis:vt ꝑ Lud.Car.& Dec.in locis de ꝗbus ſuprà,& facit

l.lud

illud poeticũ. A iuuene & Cupido credatur reddita virgo.
21 ¶ Et ſicut verbum † rapere, arripere, & inuadere denotat dolum malũ & malã partem inuadẽtis: vt habetur hîc in tex. & habetur in l. inuaſor. & in l. meminerint. hoc eod. titul. Ioan. Bertac. reperto. verbo inuaſor. Sic & verbum occupare, denotat dolum malum occupantis. Et ideò ſupplicans contra tertium dicendo, quòd occupat talem poſſeſſionem, non dicitur facere mentionẽ de poſſeſſione Titij, cui princeps in dubio nõ cenſetur velle præiudicare in ſua poſſeſſione, & preces ſupplicantis dicuntur obreptitiæ, & ſurreptitiæ Dec. conſ. 209. In caſu. col. ij. verſi. 2. reſpõdet. l. fi. verbo, occupauerit. infrà hoc eod. tit. c. fi. cum gl. verbo occupaſſe. de reſtit. ſpol. in 6. c. generali. vbi gl. ver. occupare. de electioni. in 6. vbi inquit, quod occupare eſt in malã partem, & quod propriè bona mobilia dicuntur occupari, & immobilia inuadi. & per gl. d. c. generali, cleni. j. §. j. vbi Card. Zab. Pata. de ſequeſtra. poſſ. & fructum. l. domum. C.
22 de rei vendicat. Sic & verbũ † ſi quis præſumpſerit puniatur tali pœna denotat dolum malum. Hip. de Marſil. ſing. 287. Tetigi. Card. Zab. cle. j. q. 29. aliâs 38. de priuil. Fel. c. qm̃ contra falſum. col. 5. nu. 11. ver. vlt. not. de proba. Sic & ver-
23 bum † periurare, denotat dolũ malum, & abſq; dolo malo nõ fit periuriũ punibile pœna periurij. Hip. d. ſing. 287. Alex. l. fi. ff. qui ſatiſda. cog. Hip. l. de minore. ff. de quæſtio-
24 nibus. Sic † & verbum falſificare, ſiue falſum facere, denotat ſolum vbi fit dolo malo. quia abſq; dolo malo non fit falſum punibile pœna falſi. tex. eſt in. l. nec exemplũ. vbi ẽt
25 Doct. C. de fal. Et propterea † notabis perpetuò, q̃ lex, vel ſtatutum loquens contra inuadentes, arripientes, aut occupantes poſſeſsionẽ, vel bona alterius, uel contra præſumentes: aut falſificãtes aliquid, q̃ lex ipſa, uel ſtatutum, & eius pœna locum non habet, niſi contra inuadentes, uel occupantes, uel arripientes, uel p̃ſumentes, aut falſificãtes dolo malo. Hip de Marſ. d. ſing. 287. Tetigit Feli. d. c. qm̃ contrã. nu. 11. col. 5. uerſ. ult. not. & in rubr. de p̃ſump. & in c. 2. de except. Rip. c. decernim⁹. col. 13. n. 42. uer. 2. infertur. de iu. Zab. d. cle. j. q. 39. de priu. Et nõ faciẽs in contemptũ nõ tenetur ad pœnã. Io. Cald. cõſ. 4. Sacerdos. in tit. de ſen. excõ.

Hip.

Hip.d.ſing.287.Feli.d.col.v. cum ſeq.Et ſaltem requiritur lata culpa ad hoc ut quis puniatur pœna pecuniaria legis, uel ſtatuti loquentis contra inuadentes,occupantes,uel ar ripiẽtes,uel præſumẽtes.Alex.coſ.64.Et ſi celeberrimè.co. fi.uer.ultra prædicta uol.iij.Rubeus Alex.cõſ.13.Viſo.col. iiij.in prin.uer.Et per iſta.Sal.l.ſi quis in tãtã.q.14.hoc eod. tit.ubi uult non teneri aliquẽ pœnã d.l.ſi quis in tantã.C. unde ui,qua cauetur, ꝙ inuadẽs uioléter poſſeſsionẽ alterius,ꝙ ſi erat dominus,quod cadit ab omni iure ſuo,ſi nõ dominus,quod tenetur poſſeſſori ad æſtimationẽ rei,ſi ille inuades non erat in lata culpa,nec dolo malo,ut per Sali.
26 d.q.11.p Rubeũ d.conſ.13.p Alex.d.conſ.64 Sic & † uerbũ ſubtrahere,denotat dolũ malũ,uel ſaltẽ latã culpã. Et propterea l.non eſt dubiu.C.de leg.q uult legatarium & fideicõmiſſariũ debere petere & habere legatũ uel fideicommiſſum de manu hæredis,& quod ſi legatarius uel fideicõmiſſarius poſtquã hæres adiuit hæreditatẽ & poſſeſsionẽ fuit adeptus propria authoritate bona ſibi legata, uel per fideicommiſſum relicta ſubtrahat uel occupet,quod cadit ab omni iure legati & fideicõmiſsi:ut dicit tex.in d.l.non eſt dubiu.Ripa l.Cẽtmio.nu.52.ff de uulg.& pupil.ſubſtitu.Dec.conſ.243.ut clarior.nu.iij.Old.conſ.107.circa ius.
27 col.fi.Rub.conſ.43.Ex teſtamen.Tñ † nõ erit locus dictæ pœnæ priuationis iuris contra legatariũ uel fideicommiſſarium ubi ſubtraxit uel occupauit bona ſibi relicta propria authoritate abſq; dolo malo & lata culpa, puta,qa nõdũ ſepulto cadauere defuncti legatarius uel fideicommiſſarius ignorauit,prout ꝓſumitur,ignoraſſe,hæreditate adita p hęrede, & p eũ poſſeſsione ademptã:tũc.n.legatarius & fideicommiſſarius ubi poſſeſsionẽ apprẽderẽt ſolũ tenẽtur reſtituere poſſeſsionẽ hæredi,& illa poſtea petere ab eius manu,& nõ cadũt à iure ſuo.Dec.d.cõſi 243.col.fi.Ol. d.conſ.107.col.fi.Vel quia in teſtamẽto eſſet data licentiã legatario uel fideicommiſſ.accipiẽdi bona propria autho-
28 ritate. Vel dictũ, † ꝙ bona liberè ipſis relinquũtur:tũc.n. cũ uerbũ liberè excludat omnẽ conſenſum & licentiã alterius,non requiritur licẽtia hæredis.Barb.conſi.11.Illud aſferam.col.ij.num.iij.uerſi.item tranſtulit.in fin.uol.ij.glo.

clemẽ:ati.

clem.dudum.verbo,liberè.de ſepul.c.oīs vtriuſq; ſexus.dè pœn.& remiſ.c.de illis.de ſpon.c.ſi quē.de procu.in 6.c.licet Epiſcopus.& c.de mulcta.de præbē. in 6.vbi tractatur de verbo liberè,ꝙ excludit conſenſum,& licentiā alterius. vt per Barbar.d.conſ.11.per Rub.d.conſ.43.nu.4.& quòd licentia teſtatoris conceſſa legatario,& fideicom.valeat,& excuſet ipſos vbi bona ſibi relicta propria authoritate occupant,eſt com.opi.vt per Rip.d.l.Centur.nu.52.& 53.D. Ruber.d.conſ.43.nu.4.vbi etiam inquit, † ꝙ uidetur dare dictā licentiā ipſe teſtator vbi prohibet vim fieri legatario vel fideicom.in rebus ſibi relictis.Bal.l.j.C.cōia de leg.Alexan.l.nemo poteſt.col.4.vbi alij Doctor.ff.de leg.j.Ang.de Gambilionibus de Aretio. tract.de teſtam.§.R:talē vineā. in fi.l.Titia cum teſta.§.Lucius.vbi tex.glo.& Bar.ff.de legat.2.& licet ſecundū com.opini.etiam ſtante licentia teſtatoris non liceat legatario propria authoritate accipere contra hæredē poſſeſſorem reſiſtentē, tamē ſi iſtud faciat legatarius non incidit in pœnā amiſſionis iuris ſui. Ripa d.l.Centurio.nu.53.Bal.cōſ.435.Veritas.vol.j.Et ſimiliter videtur dare licentiam, vbi teſtator inquit, quòd hæres non impediat legatarium.Dec.d. conſil.243.col.2.Sal.d.l. non dubium.Ang.l.item ſi res.ff.de rei vend.Rom.authē. ſimiliter.in 20.ſpeciali.C.ad leg.Falcid.

¶Nota tertio ex gl.iunctis not.per Iaſ.hic in ſecūdo not.
30 poſt Salic.hic,ꝙ iuramentū † non dicitur liquida probatio, & vbi à lege,vel ſtatuto requiritur liquida probatio non ſufficit iuramentū:vt per Salic.& Iaſ.hic per iſtū tex. cum glo.verbo patefacta,ideſt liquidò probata. Dec. rub. de probatiō.col.14.verſ.2.limitatur.Adde,quod etiā iura-
31 mentum † non dicitur legitima probatio : vt per Iaſ. hic qui dicit,quòd iuramentum non venit appellatione legitimæ probationis:vt per gloſ.in l.cùm de indebito uer.legitimis.ff.de probatio.& per glo.in §.quadrupli.verbo, duplicantur.inſti.de actiō.vbi Iaſ.nu.40.ver.in fi.glo.l.fi.§.licentia.ubi Iaſ.nu.2.in fi.C.de iure delib.Et ſecundum cō. opi.iuramentum non dicitur propriè probatio,& per iuramentum quis non dicitur probare,ſed releuari ab onere probandi,& eſt cō.opi.ita inquit.D.Lud.Gomeſius Hiſpa

§.item

§.itē ſi quis poſtulāti.nu.iiij.in 1.notab.in fi.inſt.de actio. Hip.de Marſi.in rep.rub.C.de probat.col.26.Et iſta eſt magis com.opi.Fran.de Accoltis.Aret.c.ij.in 2.notab.de probat.Et iſta eſſe com.opin.dicit Dec.in rubr.ext.de probat. col.11.nu.11.ver.Nūc aliud dubiū Alex.l.licet Imperator. col.j.ff.de leg.j.per tex.in l.nō erit.§.dato.ibi,quaſi probatū.vbi Sal.Ro.& Mod.ff.de iureiur.& in c.j.§.ſi quis de Māſo.in fi.& in l.eū qui.ff.de iurei,Capit.deciſ.91.cauſa.in fi.
¶ Iſta tñ cōis opinio limitatur non procedere in caſibus, quibus de iure cōmuni,vel ex forma ſtatutorū iuramentū habetur pro plena probatione, tūc.n.in illis caſibus appellatione probationis veniet iuramentū.Vnde ſi ſtatutū velit credi iuramēto damnū paſſi,certè aliud ſtatutū loquēs de probatione dāni dati,vel de dāno probato haberet locū cōtra dānū dantē in probatione dāni,quæ fieret per iuramentū.Dec.d.rub.de prob.col.13.in fin.ver.Ex his benè infertur.in fi.ibi.Et ideo ſimiliter.Aret.d.c.ij.Nā hæc videtur interpretatio paſſiua. quæ in omnibus legibus & ſtatutis locū habet.l.j.§.lex Falcidia.ff.ad l.Falcid.Dec.d.co.13.
32 ſecus aūt quantū † ſit cōtra principē, vel vniuerſitatē vel aliū qui tenetur pro delicto alterius:nā tūc iuramentū nō habetur pro probatione.Et ideò ſi prīceps promiſerit mercatoribus ſoluere omnē quātitē,quæ probabitur deprędata, tūc nō poterit quātitas iuramento probari.Dec.d.rub. de probat.col.14.verſ.prædicta cōcluſio vera eſt.in fi.Bal. c.j.§.cōuenticulas.col.11.ver.ſed pone, ꝙ dominus de pa-
33 ce iur.firman.Nā iſtud verbum † probatio, intelligitur ſecūdū ſubiectā materiā,adeò ꝙ ſi in materia,de qua agitur ſufficiat pro plena probatione iuramentū, tūc appellatione probationis venit iuramētū,aliàs ſecus. Dec.d.rub.ext. de probatio.col.3.ver.Ex his.benè Bal.l.peremptorias.co. fi.ver.Et adde.C.ſent.reſcind.non poſ.Bart.tract.ad reprimen.verb.ſummariè.col.fi.Bal.l.admonendi. col.pen.ver. quid autē.ſi teſtator.ff.de iureiur.& in l.id qd pauperibus. col.iiij.verſi.11.quæro.C.de epiſc.& cleri.Vnde ſi teſtator mādat ſatisfieri oībus probātibus ſe creditores,tūc ſatis eſt probare per vnū teſtē cū iuramēto delato à iudice in caſibus,quibus aliàs debet iuramentū in ſupplementū deferri.
Dec.d.

Dec.d.col.13.in fi.Bal.d.verſ.quid aũt. In dubio aũt probationis appellatione intelligitur de plena,& ſcripturę appellatione intelligitur de publica.Affl.deciſ.272.deinde in
34 alia.col.2.nu.3.Notabis † tñ ſemper q̃ vbi p modũ conditionis requiritur à lege,ſtatuto,vel ab hoie probatio,puta, ſi probaueris, q̃ tũc appellatione probationis nunq̃ venit iuramentũ,nec põt iurari.qa illa conditio probationis cẽſetur reqri pro forma ſubſtãtiali,graui,& neceſſaria, adeò, q̃ ẽt iuramentũ in ſupplementũ probationis non põt deferri,ſed probatio debet pfectè impleri,maximè cũ p conditionẽ cenſeatur data forma.D.Catell.Cotta lib.Memor. verſ.ex q̃ loquitur conditionaliter.imo tunc nõ ſufficiunt pſumptiones à iure approbatæ, q̃ alias habentur pro idoneis,& legitimis probationibus,qa vbi p modũ cõditionis probatio noiatur,vera & concludens probatio requiritur: & iuramentũ,& probatio pſumpta nullo modò admittun tur.l.Lucius.vbi Dyn.& Bar.p illũ tex.ff de cond.& demõ. & Bar.in l.ait ptor.§.ſi iudex.in fi.ff.de re iud.Bal.l.ex ſententia.circa fi.verſi.qro de qua.C.de ſent.q̃ ſine cert.quãt. & in c.quo ad conſultationẽ.col.3.de re iudi.Rom.rub.de aib.col.7.Bal.l.in bonæ fidei.col.6.verſ.expedita eſt ſecunda pars,vbi ẽt Sali.col.pe.verſ.qro.3.C.de rebus cred.Alex. d.l.licet Imperator.Iaſ.l.admonendi.col.23.nu.112.in fin. verſ.vlt.qñ.ff.de iureiur.vbi alij Mod.Et hæc eſt com.opi. ita dicit Dec.d.rub.extr.de prob.col.14.verſ.3.ſi ſit mẽtio. & col.16.verſ.retenta prędictã.& verſ.1.niſi in fi.ibi quamuis iſta ſit cõis nam conditiones debent impleri in forma ſpecifica,& non ſufficit æquipollens.l.qui hæredi.in prin. & l.Mœuius.ff.de condit.& demõ.Et q̃ opinio cõis limitatur procedere in caſibus, quibus probationes q̃ neceſſario concludant poſſunt fieri p teſtes,vel inſtrumẽta, prout eſt regulariter,tũc.n.probatio prolata per modũ cõditionis non verificatur in iuramẽto, nec in pſumptionibus iuris. Sed qñ ſumus in caſibus,quibus veræ,& concludentes probationes haberi non poſſunt:puta,ſi tibi conſtiterit,vel ſi probaueris Titium fuiſſe filium Sempronij,vel ſi probetur Bertam cõmiſiſſe adulterium,tunc ſufficient probationes pſumptiuæ, & tunc non procedit ipſa communis opinio,

ita

ita inquit Decius dict.rubr.de proba.colum.17.verſicul.ſi tamen.per text.in cap.Michael.& in cap.ex tua de fil.præsby.vbi gloſſ.& doct.& in cap.laudabilem.de frigid.& male ſic.& in l.prima.C.de ſatiſda.& in l.ſi tutor.C.de pericu. tutor. & ita etiam iſtam communem opinionem limitat Felin.dict rubr.de proba.columna ſecunda,nume.3.verſi. ſed aduerte,quia iſta.& verſic.ſed aduerte, quia pro.& ſequitur Domi.Cotta.dict.verſic.lex.vbi allegat Felin.

¶ Nota quarto ex iſto textu in verbo patefacta, quòd in
35 interdicto † vnde vi non ſufficit ſummaria, vel ſemiplena probatio,ſed requiritur plena probatio ad probandum vim. vt eſt text.cum gloſſ.hic verb. patefacta. id eſt liquidò probata, quamuis in iudicijs,ſeu interdictis poſſeſſorijs ſufficiat ſummaria, ſeu ſemiplena probatio: vt per Iaſon. hic colum.2.in tertio notab.tamen in interdicto poſſeſſorio,vnde vi,non ſufficit ſummaria probatio:vt per Salic. hic circa princip.quod intellige ad probandum vim,& declara ſecundum not. per Bartol. & doct.in l.1.C. quorum bonorum.l.1.vbi doct.ff.quorum bonorum.l.2.§.final.C.
36 vbi in rem actio. Et ſcias † quòd interdictum, vnde vi, eſt perſonale,& competit ſolùm contrà eum, qui vim intulit, & eius hæredes, non autem contra ſingularem ſucceſſore. l.cum a te.& l.2.ff.de vi & vi arma.& requiritur dolus malus ex parte eius,qui vim intulit.l.j.§.vi poſsidere.& l.ſi vi. ff.de vi & vi arma.licèt ad pœnā.l.ſi quis in tantā ſufficiat lata culpa:vt per gloſſ.& docto.in dict.l.ſi quis in tantam. ſupra eo. Ioan.Petr.Ferrar.in practi. Papien.in for.libe.in cauſ.ſpolia.poſſeſſ.in gloſſ.j.columna tertia,nume.6.ver-
37 ſicul.ſciendum eſt. Vnde pinguiori † remedio fuit ſucurſum per c.reintegranda.iij. quæſt.j. quod diſponitur generaliter,& indiffinite, quod qualitercunque, & quomodocunq; quis iniuſtè ſit priuatus poſſeſsione rei, & ad quaſcunque perſonas peruenerit, ſiue ſit ſucceſſor vniuerſalis, ſiue particularis,ſiue bonæ fidei,ſiue malæ fidei,quòd ante omnia ſpoliato, ſiue illi, qui cecidit a poſſeſsione reſtituatur poſſeſsio, & ſibi fiat reintegratio poſſeſsionis ſuæ:vt per pract.Pap.d.verſ.ſciendum.in fi.per Iaſon.Soci.Rip.& alios in l.rē,quæ nobis.ff.de acqu.poſſ.& latius infrà dicā.

Reliqua

Reliqua notabilia declarabo inferiùs in limitationibus ſta tutorum, quòd credatur iuramento damnum paſsi.

SVMMARIVM.

1 *Violentiarum quinque ſpecies.*

2 *Violentia expulſiua cadit in rebus ſoli, & quænam pro ea competant remedia?*

3 *Remedium c. reintegranda. 3. q. i. competit non ſolùm verò poſſeſſori, ſed etiam commodatario, depoſitario, & ſimilibus, vt colono, et conductori, & mandatario.*

4 *Remedium c. reintegranda. 3. q. i. competit etiam pro rebus laicorum, & inter laicos.*

5 *Remediũ c. reintegrãda. 3. q. i. cõpetit anteriori poſſeſſori, ẽt titulũ nõ habenti, cõtra tertiũ titulo poſſidentem, et cũ bona fide, etiam ſi reus ad eum perueniſſet ſine vitio, vel ſit ſingularis ſucceſſor.*

6 *Poſſeſſor antiquior etiam ſine titulo præfertur iuniori cum titulo in remedio c. reintegranda. 3. q. i.*

7 *Remedium c. reintegranda. 3. q. i. datur pro feudis & iuribus incorporalibus, & bonis ſtabilibus, & datur etiam malæ fidei poſſeſſori, vel etiam illi qui cecidit à poſſeſſione ex contractu conditionali, vel aliàs imperfecto, ſecus ſi eius culpa, vel negligentia ceciderit, fallit tamen in eccleſiis minoribus, & abſentibus.*

8 *Remedium c. reintegranda. 3. q. i. poteſt in termino 30. annorum intentari, & interim non dicitur actor negligens.*

9 *Appellari licèt nequeat de iure ciuili à ſentẽtia in poſſeſſorio lata, ſed tantũ de nullitate diei, tamẽ à ſentẽtia lata ſup remedio c. reĩtegrãda. 3. q. i. poterit appellari ẽt inter laicos, & in foro imperij.*

10 *Violentia oblatiua in rebus mobilibus locum habet, & pro ea cõpetit actio vi bonorum raptorũ, & remedium c. reintegrãda. 3. q. i.*

11 *Pro violentia compulſiua competit actio, quod metus cauſa aliquãdo directa aliquando vtilis.*

12 *Metus & dolus probatur coniecturis vel indicijs propinquis: et hoc iudicis arbitrio relinquitur.*

13 *Metus & dolus in dubio non præſumitur, niſi probetur.*

14 *Metus reuerentialis ad reſcindendum contractum non ſufficit, niſi præcedant verbera, vel minæ, & probentur.*

15 *Donatio in iuriſdictione donatarij ob hoc non præſumitur facta metu, niſi aliud probetur.*

Metus &

16 *Metus et dolus non reſcindunt contractum,niſi ſit talis,qui caderet in constantem vtrum, & mulierem : perſonarum tamen conditio in hoc erit inſpicienda.*

17 *Metu probato , ſtatur iuramento damnum paſsi, de quantitate & æſtimatione bonorum amiſſorum.*

18 *Metu geſta,ēt iuramēto corroborata,nō valēt,vel ſaltē reſcindūtur.*

19 *Metu reuerentiali geſta non obligant in foro conſcientiæ.*

20 *Violentia turbatiua quando dicatur committi,et quæ remedia pro ea competant:& quis in ea præferatur.*

21 *Prædo,et intruſus,nō pōt amoueri ſine citatione et cauſæ cognitiōe.*

22 *Hæres nō pōt propria authoritate ingredi poſſeſsionē rerū hæreditariarū à tertio occupatā ſine citatione occupatoris,etiā ſtante ſtatuto,quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hæredem ipſo iure.*

23 *Poſſeſſor & detentator, ſemper eſt citandus, vbi agitur de conuincenda poſſeſsione.*

24 *Argumentum , à contrario ſenſu in omnibus validiſsimum , fallit, quando reſultaret correctio iuris communis.*

25 *Mediolanenſe decretum de continuanda poſſeſsione defuncti , in §. inſuper.quomodo procedat,& intelligatur:*

26 *Spoliatus poteſt incontinenti nō citato poſſeſſore recuperare ſuam poſſeſsionem propria authoritate: et quādo dicatur incontinenti.*

27 *Hæredes ſe eſſe pluribus prætendentibus , & ideò ad bonorum poſſeſsionem adipiſcendam properantibus , quid agere debeat iudex, ne partes ad arma veniant.*

28 *Sequeſtratio poſſeſsionis quando à iudice fieri debeat pluribus poſſidere prætendentibus : & an tunc poſsit ſummariè inquirere de partium poſſeſsione,& ſententiam de plano ferre?*

29 *Spoliatus non debet reſtitui , vbi notoriè conſtat de non iure ſuo, quod in ſpiritualibus procedit,& non in prophanis.*

30 *In iudicio vti poßidetis,quis debeat obtinere,vbi partes non probāt æqualiter de poſſeſsione de præſenti:et quid itē,ſi æqualiter p̄bē[illegible]*

31 *Poſſeſsio antiquior præſumitur iuſtior, & præfertur iun[illegible] poſſeſsioni,quæ præſumitur violenta,& clandeſtina.*

32 *Poſſeſsio antiquior vbi non eſt, ille obtinet , q[illegible]ſſeſsionem ſuam colorat aliquo titulo.*

33 *Poſſeſſor qui timet ab aliquo in ſua poſſeſsione moleſtari , quo remedio ſibi cauere poſsit ne moleſtetur:& hoc ibi ad praxim reducitur.& traditur notabilis cautela.*

34 *Præceptum executiuum cum clauſula iuſtificatiua valet, ſed comparente citato reſoluitur in vim ſimplicis citationis.*

35 *Poſſeſſorium eſt duplex, ſummarium, & plenarium.*

36 *Poſſeſſorium ſummarium quodnam dicatur.*

37 *Times in pſona vel in bonis moleſtari, vel offendi põt officiũ iudicis ĩplorare, vt inhibeat p pcepta pœnalia, ne vis fiat, et ad ſatiſdandũ de non offendendo ipſum timentẽ, ſi iuret de ipſo timore.*

38 *Timens offendi obtinere debet licentiam deferendi arma, & conducendi ſecum homines armatos pro ſua defenſione.*

39 *Vicini, amici ac extranei poſſunt expellere & percutere cum moderamine inculpatæ tutelæ volentem me expellere de poſſeßione mea, vel me offendere.*

40 *In iudicio poſſeſſorij ſummarij vbi inter plures agitur corã eodem iudice de adipiſcenda poſſeßione, quid iudex agere debeat.*

41 *Fœmina eſt incapax feudorum, niſi vocetur ex inueſtitura, et quid ſit ex decreto Mediolanenſi.*

42 *Statutum quòd poſſeßio defuncti continuetur in hæredem, non intelligitur procedere, vbi aliud ſtatutum prohibet dictam continuationem fieri.*

43 *Iudicij ordo, aut litis conteſtatio non requiritur in poſſeſſorio ſummario, neque plena probatio, ſed ſufficit ſemiplena.*

44 *Poſſeſſorium plenum quodnam ſit, & ad quem finem ordinetur: & quare ita dicatur.*

45 *Probationes plenæ requiruntur in iudicio poſſeſſorij plenarij, & in eo ordo iudicialis ſeruatur.*

46 *Remediũ cano. redintegranda. 3. q. 1. datur contra titulo poßidentẽ.*

47 *Iudex cui conſtat alteram partem poßidere, non debet poſſeßionẽ, nec fructus ſequeſtrare, etiam ſi eſſet timor armorum, ſed nõ poſſidenti inhibere ſub pœna ne poßidentem turbet.*

48 *Violentia inquietatiua quæ ſit, & quod interdũ pro ea competat.*

49 *Nuntiatio noui operis, quando ei, cui authore prætore fit, noceat, vt in opere perſiſtere impunè nequeat.*

50 *Nuntiatio noui operis per ſatiſdationem præſtitam tollitur. Et quid ſi actio non replicet, hodie conſtat, hodie agatur.*

51 *Nouum opus poſt denuntiationem factum quando debeat deſtrui.*

52 *Nuntiatio noui operis facta domino extra locum operis nullo tempore valet, nec in aliquo dominum aſtringit: ſed ſi fiat operarijs in loco abſente domino valet.*

Nuntiatio

53 *Nuntiatio noui operis quandò ſperni poſſit.*

54 *Nuntiatio noui operis non poteſt fieri reficienti vetus ædificium.*

55 *Nuntians nouum opus iniuſtè, vel per calumniam, an teneatur ad damna nuntiati.*

56 *Iniuriarũ actio competit contra iniuſtè nuntiantem nouum opus, non via iuris, ſed facti, & calumnioſè.*

57 *Actio de dolo non poteſt concurrere cum actione iniuriarũ in exercitio, ſecus in origine.*

§. III.

1 PRAEMITTO ꝙ in iure ciuili † & canonico requiruntur quinq; ſpecies violen-
2 tiarum. Quædam † eſt violentia expulſiua, & iſta propriè cadit in rebus ſoli, & pro tali violentia proditũ eſt interdictum, vnde vi, competit ẽt remediũ ex l. Si quis in tantã. C. vnde vi, & l. ſi coloni. C. de agri. & cen. lib. j. vbi Bar. Ang. Luc. de Pen. & Io. de Platea, & alij. Item competit remediũ vt dicit hic Iaſ. col.
3 j. ex c. reintegranda, iij. q. j. Ad † ꝙ remedium. ca. reintegranda. iij. q. j. quo diſponitur quod illi, qui cecidit à poſſeſſione fiat reintegratio poſſeſsionis, quod competit non ſolum vero poſſeſsiori, verũ etiam commodatario, depoſitario, & ſimilibus. Soc. l. rem quæ nobis, col. iiij. nume. 6. ver. iij. dubitatur & ibi Rip. nu. 21. dicit quod hæc eſt comu. opi. ff. de acqui. poſſ. Item competit etiam colono, ſiue conductori, & mandatario. Soc. conſ. 17. Capio primã. col. pen. nu. 15. vol. iij. Spec. titu. de poſ. & petit. §. j. ver. ſed nunquid depoſitarius. vbi etiam Ioan. Andr. in addit.

4 ¶ Item competit † remedium. c. reintegranda. nõ ſolũm pro rebus eccleſiæ, ſed etiã laicorum, & inter laicos, & eſt comm. opin. Ripa, d. l. rem quæ nobis. nu. 15. & nu. 26. vbi etiam Bart. Ang. Rom. Alex. & Imol. & hæc eſt communis opin. quòd remedium ipſum procedat nedum in foro eccleſiæ, verũm etiam in foro ſeculari, & inter laicos: ut per Iaſ. d. l. rem quæ nobis. col. v. nu. 20. cum ſeq. verſ. item circa. Alex. conſi. vj. circa proceſſum, col. ij. vol. iij.

5 ¶ Remedium poſſeſsorium † ex ipſo. cap. reintegranda. competit anteriori poſſeſſori ſiue habeat titulũ, ſiue non,

etiam cōtra tertiū poſsidentem cum titulo & bona fide, etiam ſi ad eum res perueniſſet ſine vitio, & eſt magis com. opi. Nic. Boer. deciſi. 232. Et in præd. col. 7. ver. Et hic remediū poſſeſſoriū datur in ij. parte. quia ex quo actor aſſerit ſe poſſediſſe primo loco, & reus cōuentus reperitur in poſſeſsione iuniori, certè actor qui fuit poſſeſſor, dicitur re ipſo aliquo ſpolio non probato ſpoliatus, & debet actor poſſeſſor antiquior ante omnia reſtitui in poſſeſsione anteriori, etiā nulla probata violentia nec titulo: nec poteſt reus contra actorem excipere de dominio, ſed ſolùm debet conſiderari an actor ceciderit à poſſeſsione, & tūc ante omnia eſt reſtituendus & reintegrandus actor, & iſta eſt magis com. opin. ita dicit Iaſ. d. l. rē quæ nobis. col. iiij. in fi. nu. 19. verſ. In principali. Dec. conſ. 57. Et pro tenui. col. fin. Et dictum remedium can. reintegranda: competit etiā contra ſucceſſorem ſingularem cum titulo & bona fide, & iſta eſt communis opi. Canoniſtarum & Legiſt. vt per Ri. d. le. rem quæ nobis. col. vi. nu. 27. verſi. ideo. & hæc eſt magis communis opi. Alex. conſi. 91. In cauſa. col. fi. volu. v. Dec. conſil. 57. Et pro teneui. col. fi. Et ita ego teneo, & pro iſta opin. ne pluries iudicaui in varijs cauſis mihi Io. Baptiſtæ Plot. doctori Collegij dominorum iudicū ciuitatis Nouariæ cōmiſsis, licet multi doctores dicant magis cōmunē opin. eſſe quòd remedium c. reintegrāda, nō detur contra poſsidentē cum titulo & bona fide, vt per D. Anto. Rub. conſi. 167. Præſens. col. iiij. nu. 9. & conſ. iiij. Series. col. ij. nu. vj. verſ. quartò ſuadetur. per D. Alb. Brun. conſil. 19. Omnipotentis. col. iiij. & conſ. 21. Caro. Ruin. conſ. 49. nu. 11. volu. iiij. & iſtam magis communem opinionem eſſe dicit Pariſius. conſ. j. Viſa. nume. 166. verſ. quo ſtante. volu. j. Socin. conſil. 266. In cauſa. col. v. nu. 15. ver. ſecūdò eadē. vol. ij. & conſ. 39. In queſt. col. ij. verſic. circa ſecundam. vol. iij. qui omnes ſequuntur Barto. Angel. & Imo. d. l. rem quæ nobis. qui voluerunt dictum remedium non competere contra poſsidentem cum titulo & bona fide. Ego autē teneo primam opi. tanquā magis veram & magis communem quòd rimediū. d. ca. reintegranda. detur etiam contra tertium titulo & bona fide poſsidente, & ita etiam iudicauit ſacrum Concilium Neapolitanū.

politanū.vt per Afflic.Deciſ.361.Manaſterium.col.13.nu. 33.verſic.Nec obſt.prima ratio.vbi etiā dicit quod hæc eſt magis cōmunis opin. & Alex.l.rem. col.iij. dicit quod ita vidit iudicari. & eſt cōmunis.Abb.c.cū ad ſedē.col.vij.de reſtit.ſpolia. & c.ſi diligenti.col.v.de præſcrpt.Ripa c.ſæpè col.v.nu.20.verſ.venio ad primū.de reſtitū.ſpolia. & facit ratio.quia d.c.reintegrāda.loquitur generaliter: ergo generaliter debet intelligi.l. nō diſtinguemus.ff.de arbitr.l.i.§. generaliter.ff.de leg.præſt.Et cū dictū c.reintegrāda.factū fuerit ad corrigendū peccata,ergo fauore animæ debet extendi.Ripa.d.l. rem quæ nobis.nu.25.in fi.verſi.Et ſubdit. & not. etiā Alexā.d.l. rem quæ nobis. eſt enim fauendum & extendendū in his,quę faciunt pro anima,cùm ilta ſint fauorabiliora.D.Cat.Cotta in Memor.verbo,anima.Felin. c.in præſentia.col.22.q.iiij.de proba. Socin.conſi.39.licèt. col.pen.volu.ij.anima enim cunctis rebus eſt præferenda. l.ſancimus.C.de ſacroſanct.eccle.

6 ¶ Et ille † qui probat in c.reintegranda. poſſeſsionē antiquiorē pfertur habenti poſſeſsione iuniorē, ēt cum titulo, et, q antiquior poſſeſſor non probet titulū nec ſpoliatione.Alex.conſi.90.Viſo.volu.v.Alex.d.conſi.94.Dec.conſi. 302. Et pro tenui.nu.22.& conſil.57.Et pro tenui.col.fi.& eſt magis cōis:vt per Afflict.& Doct.de quibus ſuprà.Affli. deciſ.363.Vtrum.num.4.Et datur † remedium d. c.reintegranda ēt pro feudis & iuribns incorporalibus,& bonis ēt ſtabilibus.Iaſ.conſi.178.uol.iiij.Bar.l.iij.§.vnde vi interdictum.ff.de vi & vi arma.Anto.de Butri.c.cùm eccleſia Sutrina.nu.38.vbi etiā Abb.de cauſ. poſſeſ.& proprie.Soci.d. l.rem.in v.q.Ripa.d.c.cùm eccleſia.col.xxij.nu. 101.verſi. ex iſtis & datur ēt pro rebus mobilibus & immobilibus, & eſt cōis opin.Rip.d.c.ſæpè.col.vj.nu.21.ver.an autem cōpetat.Soc.d.l.rem.in v.q.Iaſ.d.l.rem.col.iiij.nu.19.

¶ Competit autem dictum remedium. c.reintegranda.etiam malæ fidei poſſeſſori.Rip.d.c.ſæpè.col.vj.nu. 23.ver. venio ad tertium.de reſti.ſpol.vbi etiam D.Anto.de Butr. per Roma.& Areti.d.l.rem quæ nobis.Alex.d.conſi.vj.col. iiij.vol.iij.quāuis Alex.conſi.94.vol.v.Imo.d.c.ſæpè.& So. d.l.rem.in iiij.dubit.ij.q.princ. velint malæ fidei poſſeſſori

non dari remedium.d.c.reintegranda.& malè velint: quia [illegible] debet per c.ſi.in.j.q.j.vt per Ripam d.c.ſæpè.

¶ Item dictum remedium.c.reintegranda.competit etiā illi qui cecidit à poſſeſsione ſua ex proprio contractu imperfecto tamen ſeu ex contractu conditionali cuius conditio non euenit.Soc.d.l.rem, quæ nobis.col.v.nu.viij.ver.quintò dubitatur.Alex.conſ.90.Viſo proceſſu.volu.v.Cur.iun. conſ.131.in fi.in ij.par.vbi autē quis cecidit ex contractu perfecto,nō poteſt agere ex ipſo remedio. Soc.d.l.rem.nu. 8.Alex.cōſ.92.Perſpectis.col.ij.ver.nec etiam poteſt. vol.j.

¶ Illi aūt qui cecidit à poſſeſsione ex culpa vel negligētia ſua,vel iuſta cauſa nō datur remediū d.c.reintegranda.& eſt cōis opi.Soc.d.l.rē.nu.viij.verſ.quintò dubitatur.Alex. d.conſi.92.& eſt cōis teſte Rip.d.c.ſępè.col.vij.nu.27.ver. quintò dubitatur.Alex.d.conſ.vj.Abb.& alij. c.accedens.j. ut lit.non conteſta.Eccleſijs tamen minoribus & abſentibus qui eorū negligētia ceciderūt à poſſeſsione competit pro recuperādā poſſeſsione amiſſa eorū negligētia officiū iudicis.Soc.d.l.rem.nu.9.col.v.uer.prędicta tñ.Alex.d.cōſ. 92.col.ij.ver.nec obſt.Hoſt.& alij.c.accedēs. vt lit.non cōteſt.Duratq; tñ actio agēdi ex.d.c.reintegranda.per 30.annos,& interim non dicitur actor negligens, & eſt cōis opi. Hieron.Grat.conſ.70. Ex multitudine.col.ij.nu.18.vol.ij. Soc.d.l.rem.nu.18.in viij.q.princ.Alex.d.conſ.vj.Dec.cōſ. 302.Et pro tenui.nu.24.in fi.ver.Et vlterius videtur.

¶ Scias autē,† quòd licèt de iure ciuili regulariter à ſententia lata in poſſeſſorio iudicio nō poſsit appellari, ſed ſolū dici de nullitate.l.j.vbi Bal.& Doct.per illū tex.C.ſi de momen.poſſ.fuer.app.tñ à ſententia lata ſuper remedio dicti c.reintegranda.cum ſit remediū iuris canonici ſecundū quod licitum eſt appellare à ſententia lata in poſſeſſorio,poterit appellari etiā inter laicos & in foro imperij & ſeculi à ſententia lata ſuper remedio d.c.reintegrāda. Bal.conſ.321.Ad euidentiā.vol.iij.pract.Pap.in for.lib.in cauſ.ſpol.poſ.ver bo.per veſtrā diffinitiuā.nu.iij.ver.inde quæritur. & ibi ſequuntur Cur.Iun.& Mod.in apoſt.Bal.c.quærelā. de elect. Rip.d.l.rem,quę nobis.col.7.nu.30.uer.in alio etiam.ff.de acquir.poſſeſ.& in l.interdicto.col.fi.in fi.ff.quor.bon.

¶ Quædam

10 ¶ Quædam eſt violentia † ablatiua, & iſta habet locũ in rebus mobilibus, & pro iſta cõpetit actio vi bonorũ rapto rũ de qua in tit.ff.vi bon.rapt.& de iſta loquitur et.l.iſta. ver.ſuper rebus abreptis vel inuaſis, vt per Iaſ.hic co.j.nu. 15. Et pro iſta et cõpetit remediũ d.c.reintegrãda, ſecundũ cõem opi.vt ſup.dixi.Rip.d.c.ſæpè.nu.22.de reſtit.ſpolia.

11 ¶ Quædam eſt violentia † compulſiua, quando compel litur aliquis aliquid dare vel tradere,& tunc cõpetit actio, quod metus cauſa,aliquãdo directa,aliquãdo vtilis,vt per Iaſonẽ hic col.j.num.iiij.Et iſto caſu etiã habet locum lex iſta,quòd probato dolo inferentis metũ & violentiam cõ pulſiuam vt aliquid ſibi darem vel traderem ſtetur iura mento meo de quantitate , & æſtimatione rerũ traditarũ vel datarũ: vt per Iaſ.in hac l ſi quãdo col.viij.nu.44.ver. quæro ſucceſsiuè.ibi,item habet locũ in violentia cõpulſi ua.& probatur ext.c.fi.iuncta rub.ext.quod met.cauſ.ſe cundum Io.de Imo.Hoſt.& alios Canon.ibi. maximè Bal.

12 Metus aũt & dolus † probãtur coniecturis.Grat.conſ.43. in præſenti.col.ij.nu.viij.volu.ij.Nico.Boerius deciſ.100. Chriſti.& deciſ.101.Chriſti.in j.part.Anch.conſ.382.Retẽ to.col.fi.nu.12. Et probatio metus iudicis arbitrio relinqui tur ex indicijs & circunſtãtijs.D.Fran.Cur.ſen.& doct.l.in terpoſitas.C.de tranſact.Caro.Ruin.conſ.121 nu.12.vol. iij.l.dolũ.C.de dolo.Dec.l.in oĩbus cauſis pro facto.nu.7. ff.de regu.iur. Et iſtud intellige de indicijs appropinquati bus ſiue propiquis & immediatis:quia ex illis probatur me tus & dolus. alioquin ſi eſsẽt idicia extrinſeca ſiue a remo tis & nõ propinqua ex illis nõ probatur metus nec dolus, ſed tunc debet plenè probari.d.l.interpoſitas.vbi gl.verb. qualitas.& ibi not.Iaſ.in princ.Pau.de Caſtr.col.ij.nu.iiij. & ibi not.alij docto.

13 ¶ In dubio aũt metus † & dolus nõ præſumũtur niſi pro bentur.tex.d.l.interpoſitas.vbi Bal.Aret.& alij Doc. Et me

14 tus † reuerentialis ad reſcindẽdum contractum non ſuffi cit:pro eo : quia dicatur initus contractus inter virum & vxorem,patrem,& filiam, prælatum & clericum,vel domi num & ſeruum,ſeu alios quibus debetur reuerẽtia,niſi præ cedant verbera vel minę,& ita probentur & eſt communis

opinio, ita dicit Fran. de Coltis. Areti. d. l. interpoſitas. verſ. ſed dubiũ. Nicol. Boer. d. deciſ. 100. col. 4. nu. 11. & 12. verſ. his habitis. cũ ſeq. Et ſola præſentia patris nõ cauſat iuſtũ metum ad reſcindendũ contractum, vel matrimoniũ carnale, vel ſpirituale filiæ. & eſt com. opi. D. Hier. Cagnol. l. in oĩbus cauſis pro facto. nu. 8. verſ. circa ſecundũ. ff. de regu. iur. Et ſolus metus reuerentialis non eſt ſufficiẽs ad reſcindendũ contractum uxoris, filiæ, ſubditi, & ſimilium, & eſt cõis. Boer. d. deciſ. 100. nu. 11. & 12. Bar. l. j. §. quę honorandæ, vbi etiã Ludo. Bolog. Alexã. et alij, in Apoſtil. ad Bar. ff. quar. rer. act. Ripa lib. 3. reſpõ. ſub rubr. de donat. & grat. p fi. & reuoc. in reſpon. 15. licèt. col. 3. nu. 8. verſ. 4. meticuloſus. Inno. Bal. Card. Zab. Abb. Sic. Pet. de Anch. Feli. & doc.

15 c. cauſam matrimonii. de offic. deleg. Et ſub prętextu, † ꝙ donatio facta ſit in caſtro, & iuriſdictione donatarij non præſumitur facta metu vbi aliud non probetur, & ita dixi in quadã cauſa aureorũ octomille mihi commiſſa ab Illuſtriſſ. Ferdinando Gonzaga Locumtenẽte Generali Caroli Quinti Imperatoris Aug. in Italia, per not. per Alexã. conſ. 157. Viſo inſtrumẽto. col. j. nu. 7. &. 8. & col. 4. ver. nõ obſt.

16 etiã eidẽ donationi. vol. ij. Metus autem † & dolus non reſcindunt contractum, niſi ſit talis, qui caderet in conſtantẽ virum, & conſtantẽ mulierẽ. l. j. vbi And. de Pomate, & alij in Apoſt. ad Bar. ff. de dolo. Dec. d. l. in oĩbus. nu. 2. & 3. ubi etiã Cagn. nu. 5. & 6. Dec. c. fi. col. 1. ubi Abb. & alij de appella. Dec. conſ. 219. Viſo. & iſtud intellige ſecundum cõditionem perſonarum, ſecundum quam conſideratur metus an ſit ſufficiens ad reſcindendum contractum, uel ne. Dec. & Cagnol. d. l. in omnibus. Dec. d. c. fin. col. j.

17 ¶ Metus aũt ubi † eſt probatus ex quo Titius amiſit bona ſua ſtari debet iuramẽto Titij de quãtitate, & æſtimatione bonorũ cõtra illum, qui intulit metũ, Ang. de gẽte Carleta de Clauaſio in ſua Sum. Angel. verbo metus. ibi, vtrũ probãti metum. Abb. Panormi. d. c. fi. vbi alij, doc. ext. ꝙ metus cauſ. Nicol. Boer. deciſ. 55. quia ſuprà col. j. verſ. & ideò ſi ꝑ vim. ibi, aut cumpulſiuã. in j. par. & ſuperius de hoc dixi.

18 ¶ Geſta metu † etiam iuramento corroborata non valent, et ſi valent debent, reſcindi. D. Maria. Soc. Iunior pręceptor

meus in gymnaſio Patauino,conſil.77.licèt.nu.129.volu.j.Nicolaus Boer.d.deciſ.100.Chriſti.nu.14.in.j.par. Felin. c.ij.col.pe.uerſ.et declara primò.de ſponſal.Ioan.de Imo. Abb.et Doct.in c.cùm contingat.per illum text.de iureiuran.Phil.Fran.c.quamuis.col.v.verſic.dicit etiam.de pact. in vj.per illum text.authen.ſacramenta puberum.vbi doctor.per illum textum.C.ſi aduerſus venditionem.

19 ¶ Metu† reuerentiali geſta valent,et obligant de iure,ſed in foro conſcientiæ non obligant contrahentem metu reuerentiali patris,et ſimilium,vbi non fuit ſpontaneus cōſenſus,etiam ſi minæ,vel verbera non probentur. Summa Angelica,verbo metus.verſic.quid ſi metus ſit ſolum.

20 ¶ Alia eſt violentia † turbatiua, et iſta dicitur committi, quando duo pluresve prætendunt ſe poſſeſſores eiuſdē rei et vnus turbat alium. Et vbi iſta violentia cadit in rebus immobilibus proditum eſt interdictum vti poſſidetis.tot. titu.ff.vti poſſidetis. Si aūt in rebus mobilibus cōpetit interdictum vtrobique.Et hæc eſt differentia inter iſtos titulos,vt per Iaſ.hic,et in iſta violentia turbatiua habet locū lex iſta,vt per Salice.hic in v.q.et Iaſ.hic,Innoc. et doct. in c.fi.quod metus cauſa.Et in hac violentia turbatiua,adde ꝙ vbi eſt contentio inter duos de poſſeſsione. Aut conſtat, ꝙ poſſeſsio vacat,et plures prætendunt velle adipiſci poſſeſsionem,et tunc iudex non ſe intromittit,vbi plures properant ad poſſeſsionem,occupandam,et ille,qui præuenit in accipiendo poſſeſsionē in ea defendetur, donec cognoſcatur de iuribus aliorū cōpetitorum ſuper poſſeſſorio,vel petitorio,prout ipſi uoluerint.Dec.l.fi.col.ij.nu.4.uer.poteſt tamen.et nu.5.uerſ.ſi aūt nullus poſſideat,et plures tēdunt.C.de edict.diui.Adria.tol.Inno.c.in præſentia.col.ij. de probat.Bald.d.l.fi.col.ij.uerſ.Eſt et quartus caſus.et ille qui prius præuenit ingrediendo poſſeſsionē nō pōt abſq; citatione priuari poſſeſsione,etiā ſi ille, qui præuenit eſſet prædo,et iniuſtus poſſeſſor.Dec.d.l.fi.col.ij.nu.4.in fi.uer. Et hoc procedit,ut dictū eſt c.licet Epiſcopus.de præbē.in 6.l.ſi deſerta.ubi Bal.C.ſi prop.pub.penſit.l.fi.C.ſi per uim uel alio modo.Inn.c.intra quatuor.de maio. et obe.Cald. conſi.4.de dilat.And.Sicul.rub.C.qui admitti.Mod.c.fin.

col.7.de præſump.vbi Fel.col.7.nu.24.verſ.fallit ſecundo.
21 dicit,ꝙ † ēt prædo etiā intruſus,& iniuſtus detentator beneficij nō pōt amoueri ſine cauſæ cognitione & citatiōe.
22 ¶ Et etiā verus † hæres ubi poſſeſsio rerum hæreditariarum vacat,poteſt propria authoritate illā apprehendere: vbi verò non vacat,ſed fuit apprehenſa per tertiū non poteſt ſine citatione poſſeſſoris ingredi illā poſſeſsionē. Dec. d.l.fi.col.2.nu.4.ver.poteſt tñ.in fi.Imò ꝙ plus eſt dico, ꝙ etiā ſtante ſtatuto,ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hęredē ipſo iure,ꝙvbi talis poſſeſsio medio tēpore,ideſt,poſt mortē poſſeſſoris fuit apprehenſa per tertiū etiam ſine aliquo iure antequam hæres realiter adipiſcatur,& ingrediatur illā poſſeſsionē,ꝙ licet hæres fictè poſsideat vigore dicti ſtatuti:tñ non poterit propria authoritate ingredi illā poſſeſsionē a tertio occupatam, ſed debet via iuris citato poſſeſſore etiā iniuſto petere à iudice declarari poſſeſsionē bonorū relictorū à defuncto vigore dicti ſtatuti continuatā,& trāſmiſſam,& perpetuatā fuiſſe in ipſum hæredē,& in ea cōfirmari,& manuteneri debere,& quatenus opus ſit,& non aliter pronuntiari,& declarari ipſum hæredem mittendū eſſe,& mitti debere in actualē, & realē poſſeſsionē dictorū bonorū:vt ipſe hæres,qui eſt ſicta & artificiali poſſeſsione vigore dicti ſtatuti conſtituatur in vera : vt docet Dec.conſ.84.Eccellentiſsimi.col.2.ver Et ideo.& D. Cotta in mem.verbo,decreto Mediolanēſi.Et ꝙ hæres debeat citare poſſeſſorē etiā iniuſtū,qui bona hæreditaria occupauit,& aliter non poſsit poſſeſsionē dictorum bonorū ingredi,vbi eſt occupata ēt ſtante ſtatuto, ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hæredē,conſuluit Alex.conſi.83. Viſa facti narratione.col.4.nu.8.ver.nec poſſet.cū ſeq.& nu. 10.in fi.verſ.ſi ergo nō dicitur.vol.ij.Bal.rub de cauſ poſ. & pro col.fin.ver.ſed nunquid alius eſt citandus. per l.j.§.
23 neceſſario.ff.ſi ven.nomi.mul.in poſ.miſ. Poſſeſſor.n.† & detentator ſemper eſt citandus vbi agitur de conuincēda poſſeſsione,maximè cū detentator præſumatur poſſeſſor, niſi conſtet,ꝙ pro alio detineat, quia tunc ſufficit citari illū,cuius nomine poſsidetur.Mar.Soc.tract.de citat.arti.v. princ.nu.3.uer.tertio quæro,quid de poſſeſſore. Ex forma

tamen

tamen decreti noui Mediolani.ſub rubri. de continuanda poſſeſsione defuncti.§.inſuper.cautũ eſt,quòd ſi quis poſſideat poſt mortẽ defuncti poſſeſſoris ultra annum, quòd citetur talis poſſeſſor ad inſtantiã hęredis ad informatiotiones aſſumendas,& conceſsionem præcepti per iudicem hæredi faciendam:ut in poſſeſsionẽ ingrediatur: ut patet ex.d.§.inſuper. Ergo ſi poſſeſsor ipſe non poſsideat ultra annum,ſed minuoi tempore,q̃ ſit annus,hæres non tenetur illum citari facere uigore.d.§.inſuper.arg.l.cũ prætor. ff.de iud.ubi doct.& ſi poſsidẽs ultra annum debet citari: ergo à contrario ſenſu,qui poſsidet,ſed non ultra annum

24 non debet citari, Cum ualidiſsimũ ſit † in iure argumentum à contrario ſenſu in legibus,decretis,ſtatutis,contractibus,reſcriptis,mandatis,ultimis uoluntatibus,ſentẽtiis, & aliis ſecundũ com.opi.ut per Dec.& Mod.in l.j.ff.de officio eius cui mãdata eſt iuriſdictio.per illũ tex. licèt in caſu iſto argumentũ à cõtrario ſenſu nõ procederet, ex quo ubi reſultaret correctio iuris cõis ſcdm cõ. opi.in ſtatutis non habet locum arg.à contrariò ſenſu:ut dicit Dec.d.l.j. col.18.nu.59.uerſi.Poſtremò in ſtatutis.ubi Alex.col.11.& Alex.cõſi.17.Viſis.uol.2.l.apud antiquos.ubi glo.& Bar.& alij.C.de furt.Rom. conſ.xj.In propoſita quæſt. & conſil. 393.Circa primum.in fine,et conſil.399.Vt præſens.

25 ¶ Sed quod in dominio † Mediolani uigore d.§.inſuper. hęres non teneatur citari facere poſſeſsorẽ,qui ultra annũ non poſsidet,ſed ſufficiat,quòd hæres etiã parte non citata compareat corã iudice, & facta fide ſummariè corã eo etiã parte non citata,quòd defunctus poſsidebat tempore mortis,& quod ipſe comparens ſit hæres ex teſtamẽto,uel ab inteſtato, primus in gradu, quod petat ſe realiter continuari in poſſeſsionem defuncti, & tunc iudex concedit præceptum hæredi:ſed ſi alius compareat,qui de ſuo iure doceat,ſuſpenditur tale præceptũ,& tunc ſi ille cõparens dicat,Dñe iudex non debet concedi præceptum prætẽſo hæredi in tali re, quia non tenebatur per defunctum , ſed quòd per ipſum comparantẽ bona tenebantur,& poſsidebantur tẽpore mortis defuncti.& ſi hoc docet ſummariè, impeditur ipſa immiſsio,& p̃ceptũ,ac cõtinuatio dicti de

creti.

creti.ita inquit Dominus Catellius.Cotta in memora.verbo,decreto Mediolanenſi.in fin.vbi dicit, quòd non requiritur citatio illius, qui poſsidet, ſed non vltra annum, ſed quòd ſeruatur in dominio Mediolani practica de qua ſupra quam docet Pau.de Caſt.in d.l.fin.col.j.uerſ.ſi autem poſsidebat nomine ſuo.C.de edict.diui.Adr.tol.Et ſuadetur.nam cùm decretum ipſum Mediolani dicat, quòd ipſa poſſeſsio defuncto poſſeſſore non uacet,ſed ſit & intelligatur cõtinuata in hæredẽ quo ad omnem effectũ etiam recuperãdæ, ſequitur, quòd infra annũ hęres poteſt ingredi poſſeſsionẽ nõ citato uſurpatore, præſertim cũ decretum annullet omnem apprehenſionẽ medio tẽpore factã, & dicat continuationem ipſam habere effectum recuperandę.
26 Ergo ſicuti † ubi hæres uel alius fuiſſet in poſſeſsione reali,& fuiſſet ſpoliatus,poſſet incontinenti nõ citato poſſeſſore recuperare ſuã poſſeſsionem propria authoritate reiecto ſpoliatore.& dicitur incõtinenti, ideſt, quamprimum poteſt recuperare arbitrio boni uiri.l.iij.§.eum igitur.ff.de vi,& vi arma.vbi Bartol.quẽ omnes cõiter ſequũtur:vt inquit Felin.c.ſignificaſti.el ij.nu.12.de homic.Deci.cõſ.460. Viſo.nu.17.Crauet.conſil.154.Viſo.nu.iiij.Sequitur, quòd pari modo hæres qui nõ fuit realiter in poſſeſsione,ſed fictè vigore decreti Mediolani, infra annũ quamprimũ poterit arbitrio boni viri poteſt propria authoritate, vel cũ licentia iudicis nõ citato poſſeſſore poſſeſsionem bonorũ hæreditariorum apprehendere infra annum tamen: vt videtur dicere decretũ ipſum Mediolani in d.§.inſuper.maximè cũ decretum ipſum dicat,quòd ipſa continuatio habeat omnẽ effectũ ẽt recuperãdę:vt latè docet Parıſ.conſ. 41.Optimum ius.vol.j.præſertim cum omnis apprehenſio annulletur vbi nõ fuit facta per hæredẽ ex forma dicti decreti. Dec.conſ.467. Benè & conſultè.col.pe.in fi.& col.fi. maximè ſtãte verbo, quòd habeat effectũ recuperãdæ: vt dicit ipſum decretũ nouũ.Dec.d.conſ.84.col.pe.ver.præterea tale.Ego tamen conſulo,quòd verus hæres cũ de iure propria authoritate poſsit poſſeſsionẽ bonorũ apprehẽdere:ut per Dec.& Doc.d.l.fin.C.de edict.diui. Adria.tol. quòd ubi timet ne in adipiſcẽda poſſeſsione præueniatur

à tertio,

à tertio, quôd ingrediatur poſſeſsionē propria authoritate,uel cū licentia iudicis prout melius, & citius facere po-
27 terit.Sed ubi † poſſeſsio uacat, & plures prætendētes ſe eſſe hæredes uel alij properant ut nanciſcatur poſſeſsionē, & timor eſt ne partes ipſæ ueniant ad arma, iudex debet inhibere oibus ne accedāt ad poſſeſsionē,& illā cū fructibus ſequeſtrare apud officiū,donec viderit ius partiū.Dec.d.l. fi.col.2.n.6.verſ.& hoc procedit per Inn.d.c.in præſentia, col.2.de prob.Spec.tit.de lib.cōcep.§.nūc dicendū.ver.22. qn.& in tit.de peti.& poſ.in prin.col.fi.verſ.in ſum.& ī tit.
28 de ſeq.poſ.& fruct.Aut nō conſtat iudici,† ꝙ poſſeſsio vacet,nec quis ſit poſſeſſor, ſed duo, vel plures prætēdunt ſe eſſe ī poſſeſsione,& aliū nō poſsidere,& ecōuerſo, & vnus hoc modo turbat aliū,& nemo ex ipſis vult contra alium offerre libellū,nec petitionē, & ſe conſtituere actorē, tunc ſi iudex videt eſſe periculū,ne partes veniāt ad arma,pôt, & debet vtriq; parti graui pœna prohibere, ne accedāt ad poſſeſsionē,& illā cū fructibus apud officiū ſequeſtrare,donec cognoſcatur quis eſſe debeat poſſeſſor,& qui actor , & qui reus.Iaſ.d.l.quidā æſtimauerūt,col.3.n.4.in fi.ver.iſta re.Bar.l.ſi.uſusfr.§.j.ff.de vſuf.Bal.l.fi.col.2.vbi ēt Dec.co. 2.nu.6.ver.Et hoc procedit.C.de edict.diui Adr.tol.Spec. in locis de quibus ſuprà.Bal.l.nullus.in prin.C.de ſum.tri. Alex.conſ.7.in conſultatione.col.pe.vol.5.Bal.l.ordinari. col.pe.ver.ſed hic q̄ro.C.de rei vēd.& in l.ſi diſceptetur.ff. vbi pup.educ.deb.Capi.deciſ.96.In cauſa Magnifici Rob. Debet tñ iudici ex actis conſtare citatis partibus, ꝙ ſit periculū armorū, antequā fiat tale ſequeſtrū. Dec.d.l.fi.col.3. ver.& ꝙ ſit timor.Ang.conſ.107.Iacobellus in fi.Curt.tracta.de ſequeſt. ſiue in l.j.n.12.ver.4.fallit.& ver.circa prædicta.C.de prohib.ſeq.pec.Et vbi nemo ex partibus vellet ſe actorē conſtituere, ſed quilibet prætendit ſe eſſe in poſſeſsione,nec vult offerre libellū,nec petitionē contra alterā partem,ſed vnus dicit offerrat altera pars,& altera pars inquit,offerat altera pars petitionē,& ſic inuicē ſe turbāt, & timor eſt ne enſis pro libello oñdatur , tunc iudex ēt ex officio,& motu proprio,& lite non conteſtata, & abſq; libello poterit inquirere, & aſſumere informationes nedum

ſummarias,

ſummarias, verũ etiã ſummariſsimas ſup poſſeſſorio ſummariſsimo de præſenti, & conſtituet reũ illũ, qui reperietur eſſe in poſſeſsione, et facti, & in tenuta et Aſinaria de p̄ſenti, ſaluo iure alteri parti in plenario, & antiquiori poſſeſſorio, & petitorio: & illã partẽ conſtituet actorẽ, quę nũc nõ poſsidet. Alex. in apoſ. ad Bar. d. l. ſi uſuſf. §. j. ff. de vſuf. in apoſt. verbo poteſt. in litera. f. ibi, dicit tñ. vbi alij Mod. in apoſt. ad Bar. Cag. l. in pari. nu. 6. verſ. tandẽ. ff. de regau. Bal. l. vis. col. fi. ver. pręmitte. C. de prob. vbi Sal. And. Barb. in apoſt. ad Bal. d. l. vis eius. vbi ẽt Alex. & Celſ. Hugo diffuſus. in apoſt. ad Bal. dicentes, ꝙ iſto caſu põt ferri ſentẽtia diffinitiua ſine libello, & ſine petitione. ſecundũ Bal. in l. quiſquis. C. quorũ appel. non recip. per not. per Ioan. And. in add. Spec. in tit. de lib. ob. Innoc. c. in p̄ſentia. col. 2. ibi ex officio ſuo de plano, & ſine libello cognoſcet quis poſsidet qñ vterq; dicit ſe poſsidere. ext. de prob. per tex. in l. liber. §. fi. ff. de lib. cauſ. Spec. d. tit. de lib. cõcept. §. nunc dicendũ eſt in quibus. verſ. 22. qñ duo, vbi dicit, ꝙ tali caſu iudex inquiret receptis teſtibus ſine libello ex officio ſuo de poſſeſſorio ne partes veniat ad arma, & quod illud debet adiudicare clarius probãti poſſeſsionẽ de præſenti, prohibẽdo ne alius ſibi vim facit quominus poſſeſsione vtatur. Et ſi inter nobiles ex vna, & vniuerſitatẽ, ſiue ruſticos ex alia eſt quæſtio memoris incidendi, & partes ſe præparãt ad arma, iudex vbi ei non conſtat quis poſsideat, poterit vtriq; parti inhibere ne accedãt ad nemus, & ſine libello ex ſuo officio informare ſe de poſſeſsione de præſenti ſuper capitulis ambarũ partiũ, vel etiã ſine capitulis, & ex officio: vt p Spec. d. verſ. 22. qñ duo. iunctis ibi notatis per Ioã. And. & Bal. in apoſt. Et ẽt duobus cõtẽdentibus de poſſeſsione ſummaria lite pendẽte, vbi nemo vult offerre libellũ, & eſt timor armorũ iudex ex officio põt ſuper poſſeſsione ſummaria de pręſenti capere informationes ſummarias, vſq; ad teſtiũ aperturã, & ſi inuenerit aliquẽ dñm, vel vniuerſitatẽ puta Veſpolatæ in poſſeſsione de præſenti paſculandi, vel ligna incidendi etiã in territorio alterius dñi, vel vniuerſitatis, puta, Monticelli, debet manutenere cõe Veſpolatæ in illa poſſeſsione paſculandi, vel ligna incidendi, & non

vltra

vltra niſi prout reperierit adeſſe poſſeſsionem de præſenti, ſaluo iure alteri parti in agẽdo in poſſeſſorio plenario. D.Ant.Capit.deciſ.96.In cauſa magnifici Roberti.præſertim cum capitul.ad decimas.de reſti.ſpoliat.in vj.& Doct.
29 dicentes, † quod ſpoliatus non debet reſtitui, vni notoriê conſtat de non iure ſuo debeant intelligi in ſpiritualibus, & non in prophanis, in quibus etiam prædo poſſeſſor ſi turbatur defenditur, & ſi ſpoliatur reſtituitur. Hyp.Marſi. ſing.11.regula.Oldr.de Ponte conſi.j.In cauſa.col.xj.nu. 10.verſi.nec priuileg.Capitius dict.deciſ.96.Et ille, qui eſt in poſſeſsione vſus aquæ debet in ea manuteneri, & ſi fuit ſpoliatus reſtitui in hac ſummaria poſſeſsione ex officio iudicis, etiã quòd non probet ſeruitutem, nec ius, donec in plenario poſſeſſorio, vel petitorio plenius fuerit diſcuſſum de iuribus partium. Ripa d.l. rem quæ nobis.col.4.nu.20. uerſic.& dicit.ff.de acquir.poſſeſ Bart.l.Aquilius.ff.de donation.in fin.Speculat.titul.de offic.omni.iudic.§.j.verſi. item imploratur.l.de uſuf.vbi Bart.& Doctor.ff.de uarijs,
30 & extraordin.cognition.Et ubi partes † contendentes de poſſeſsione in iudicio uti poſsidetis non probant æqualiter de poſſeſsione de præſenti, ſed unus probat de poſſeſſione de pręſenti, alter probat de poſſeſsione antiquiori tñ, tunc in iſto iudicio, uti poſsidetis, debet obtinere ille, q probat de poſſeſsione de præſenti, ẽt ſine titulo, & præfertur habenti poſſeſsionẽ antiquiorẽ etiã cum titulo, ut cõſtituatur reus, & in ipſa poſseſsione defendatur, ſaluo iure alteri parti in agẽdo ſuper poſſeſſorio antiquiori, ſiue plenario. ita dicit in ſpecie D.Mar.Soc. Iun.cõſ.146.In cauſa. col.5.nu.30.uerſ.ſed tñ uol.j.per nota.per Ang.Aret.in.§. quadr.col.pe.uer.& pręd ic.Inſt.de actio.Alex.cõſ.23.Viſo. uol.6.Corn.conſ.280.Licèt col 4.uerſ.& ſi dicatur.& uer. & inſuper.uol.4.l.j.§.fi.cum l.ſeq.& l.ſi duo. ubi Bart. per illum tex.ff uti poſsid.Pau.de Caſt.conſi.3.in cauſa, quæ uertitur coram Dño Vicario poteſtatis Pergami occaſione cuiuſdã venæ Cotariæ. uol.2.Fallit tamẽ ubi poſseſsio de præſenti, eſt de p̃ſenti acquiſita cõtra me ui clã, uel precario, ego.n.debeo pręferri.d.§.fi.cũ l.ſeq.l.j C.uti poſside. Corn: d.conſi,280.col.3.nume.8.l.uis eius.ubi Bald.Salic, & doct.

& doct.per illũ tex.C.de prob.vbi tñ poſſeſsio de præſenti eſſet acquiſita vi,ſed nõ de præſenti,ſed ex interuallo, adhuc ĩ iſto iudicio talis poſſeſsio de p̃ſenti,præfertur,ex quo nõ licet mihi ex interuallo ſpoliare,nec turbare propria authoritate illũ,qui me prior ſpoliauit.ſed incontinẽti iſtud debebã facere.tex.in l.ſi quis ad ſe fundũ.vbi Cin.Bar.Bal. Alber.de Roſ.Sali.& alij.C.ad leg.Iul.de vi pub.vel priu.l. naturaliter.§.nihil cõe.vbi Ripa,col.8.nu.46.& 47.ff.de acquir.poſſ.Vbi verò partes probãt æqualiter oẽs ſe poſsidere de præſenti,tunc in iſto iudicio retinendę pręfertur primo ille, qui probauit poſſeſsionẽ ſuã antiquiorẽ etiã, ſine
31 titulo cũ poſſeſsione etiã de præſenti: quia poſſeſsio † antiquior præſumitur iuſtior, poſſeſsio verò iunior violẽta, vel cladeſtina,& poſſeſsio antiquior etiã ſine titulo præfertur in hoc caſu poſſeſsioni iuniori etiã cũ titulo.Boer.deciſ.239.Et in prædicta.col.vj.in ij.paſt.Feli.c.licet cauſam. col.v.ver.tertia cauſa.vbi Dec.col.vj. ver.3.in interdicto. & alij de prob.Curt.Iun.conſ.168.Habita.nu.23.Alex.cõſ. 76.In cauſa.nu.27.vol.2.Dec.conſ.56.in cauſa.Bal.l.ordinarij.C.de rei vend.Alex.conſ.88.Quoniã.vol.5.cùm hoc tamen quòd habens poſſeſsionẽ antiquiorẽ excipiat quod habẽs titulũ poſſedit vi, vel clã reſpectu poſſeſsionis antiquioris.Boer.d.deci.239.col.5.l.ſi de eo.§.fi.vbi Bar.Alex. Pau.de Caſt.Io.de Imo.ff.de acquir.poſs. Alex.d.conſ.88.
32 Deci.d.c.licèt.col.6.Et vbi non eſt poſſeſsio † antiquior ille obtinet,qui poſſeſsionẽ ſuã colorat aliquo titulo. Boer. d.deciſ.239.col.6.uerſ.bene tamẽ.Bal.d.l.ordinarij.& in l. qui accuſ.col.fi.C.de ed.& l.incerti.col.xj.C.de interd.& l. momẽtaneæ.C.qui legi.perſo.Ang.d.§.quadru.Fel.& Dec.
33 d.c.licèt.Rip.d.§.nihil cõe.nu.100.Vbi† autem poſſeſſor: puta D.Fran.Plot.timet ne ſibi inferatur vis,ſiue turbetur in poſſeſsione ab aliquo:puta à D.Andr.Ploto, qui & ipſe prætendit ſe eſſe in poſſeſsione,ſeu velle poſsidere, tunc ille,qui poſsidet dẽ pręſenti etiã lite non conteſtata,& parte non citata poterit impetrare præceptũ à iudice,cũ narratiua,ꝙ licèt ipſe D.Fra.Plot,ſit in quieta,& pacifica poſſeſsione talis fundi ſciti in territorio Burgilauizarij,vbi dicitur ad Mõtonũ,cui cohęret,&c.Et in poſſeſsione,ſeu q̃ſi
irrigari,

irrigari, & adaquari faciendi tale pratū ex tali aqua, ꝙ nihilominus ipſe D. And. Plo. vociferādo vadit velle turbare ipſum D. Franciſ. Plot. in dict. eius poſſeſsione, ſeu quaſi & propterea ad tollēdū viā facti, ꝙ præcipiatur ipſi D. And. Plot. vt in d. poſſeſsione, ſeu quaſi ſe non intromittat, & ꝙ patiatur ipſum D. Franciſ. Plot. pacificē poſsidere, &c. dicta bona ſub pœna tali, ſed ꝙ ſi quid iuris prætendit habere, ꝙ agat via iuris, oblato libello, & ſeruatis ſeruandis contra dict. D. Franciſ. Plot. ſi tamē ipſe D. And. ſenſerit ſe grauari, ꝙ compareat tali die, & hora, & loco, coram ipſo iudice ad allegandum cauſas grauaminis, ſi quas habet, alioquin, &c. & cautela eſt ꝙ faciat impetrans præceptū ante: & poſt præſentationē præcepti per nunciū publicū videre ſuā poſſeſsionē. puta aquā currere ad ſuū pratū, ſeu ipſum poſsidere, & ꝙ ipſe impetrans præcepto adhibeat duos teſtes, qui & ipſi pręmiſſa videant, & deindè nuntius referat ſe præceptū præſentaſſe, &c. & ante, & poſt præſentationē pręcepti vidiſſe impetrantē præceptum tenere, & poſsidere, &c. Nam licèt cōmunis ſit concluſio ꝙ nuntio publico debeat plenè credi in his, quæ ſpectāt ad eius officiū: puta, ſi dicat ſe perſonaliter citaſſe, tñ qñ deponit in his, q̄ ſunt extra officium ſuū non probat, & eſt com. opi. lal. l. properandum. §. & ſiquidem. col. ij. num. viij. ver. adde cōmunis. C. de iudi. tñ in iſto poſſeſſorio ſummario quo Iudex poteſt ſe informare etiā ex officio, & motu proprio de poſſeſſione de p̄ſenti poterit ab ipſo nuntio, & teſtibus ſe de poſſeſsione ipſa de pręſenti informare, etiā abſq; libello. Bal. l. ordinarij. col. iij. in fi. verſ. ſed hic quæro. C. de rei vēdi. Et, ſi citatus uigore dicti præcepti, nō cōparet, & eius cōtumacia ſit accuſata, præceptū remanet firmū, & de reo, vbi citatus fuiſſet fortè reus, efficitur actor. Math. Afſl. deciſi. 167. Gabr. col. pen. nu. 4. verſ. & tātò magis, l. de pupil. §. meminiſſe. vbi Alex. col. pen. verſ. poteſt cōcludi. ibi, & tunc aut ille cui factū eſt. ff. de ope. nou. nūc. Bal, rub. C. comin. vel epiſt. col. j. in fi. nu. v. ver, quid de eo. ibi, aut non cōparuit. & ſi citatus vigore p̄cepti cū clauſula iuſtificatiua nō cōparet, tale præceptum valet, & tranſit in rem iudicatam, ⁊ eſt com. opi. Ripa d. §. meminiſſe. col. v. num. 24. ver, ex-

tat igitur.ibi,cõtra primam.in fi. poterit tñ ipſe cõtumax infra annum cõparere,purgando contumaciã per ſolutionem expenſarũ,& fideiubendo de iudicio ſiſti,recuperare tenutã, & poſſeſsionem, quam amiſit ex ipſa contumacia, ita quòd efficiatur reus,prout erat ante contumaciã.text. in l.ſi quis emptionis.§.ſed & ſi quis.C.de præſcrip.30.vel 40.anno.quę lex in d.§.ſed & ſi quis.locum habet, ſiue eſſet poſſeſsio corporalium,ſiue incorporaliũ.Lud.Bolo.l.ſi finita.§.Iulianus.num.63.verſ.ex prędictis.ff.de dam.infe. Alex.l.ſi prius.ff.de ope.nou.nunc.vbi autem citatus comparuit contradicendo præcepto, & tunc, aut præceptum fuit iniuſtum,quia citatus poſsidebat, & impetrans præceptum non poſsidebat, & pręceptum fuit reſolutũ in vim ſimplicis citationis,& eſt com.opi.vt dicit Alex.d.§.meminiſſe.col.fi.verſ.ſed Iac.But.Bal.d.verſ.quid de eo.Valet.n.
34 præceptum executiuum†cũ clauſula iuſtificatiua,ſed cõparente citato reſoluitur in vim ſimplicis citationis,& eſt magis com.opi.Iaſ.l.nec quicquã.§. vbi decretũ.col.ij.nu. v.verſ.limita.& nu.vj.ff.de of.Proc.& Leg.Et poterit non obſtante præcepto,& inhibitione iudicis citatus perſeuerare in eius poſſeſsione etiã fructus colligẽdo, non.n.dicitur dãnificare,nec ſpoliare,nec innouare,nec turbare aliũ ille,qui perſeuerat in eius poſſeſsione , & inhibitio iudicis facta in contrariũ nõ valet. Dec.cõſ.460.Viſo.col.3.in fi. & 4.in prin.nu.2.ver.& qui cõtinuat.D.de Rota,deci.259. Si rector.in fi.Ant.Capit.deciſ.72.In acuſa.D.Bellon conſ. 28.Perpenſis.nu.24.Pariſ.conſ.39.Nõ poſſunt.col.2.vol.j. Card.Zab.clem.fi.in 2.oppoſi.vt lit.pendent. Et ſi poſſeſſor contra quẽ eſt lata ſententia appellatione, vel reſtitutione in integrũ pendente poteſt perſeuerare in eius poſſeſsione etiã fructus colligendo.l.ſciendũ.§.ſi fundum.ff. qui ſatisdar.cogan.nec dicitur per hoc aliquid innouare. glo.c.nõ.ſolũ.verbo,reducendũ.verſ.dic tñ de appel.in 6. & gloſ.l.Imperatores.§.fi.ff.de app.Bellonus,d.nu.24. multomagis debet poſſeſſor citatus non obſtante ipſo præcepto,cũ contradixit poſſe perſeuerare in eius poſſelsione, Ang.§.curare.col.pen.& fi.Inſtit.de actio.Aut præceptum fuit iuſtum:quia citatus nõ poſsidebat, & tũc per cõparatione

tionẽ citati prę ceptũ nõ fuit reſolutũ in vim ſimplicis ci tationis,ſed ſi citatus ſit inobediẽs debet mulctari, vbi.n. præceptũ fuit iuſtũ, & poteſt procedi per viam præcepti p cõparationẽ citati nõ reſoluitur pceptũ,ſed citatus,dolo,nõ obediens præcepto debet mulctari. Pau.de Caſt.d.§. meminiſſe.vbi Ripa.nu.23.l.j.ff.ſi quis ius dic.nõ obtemp.

35 ¶ Duplex † enim poſſeſſoriũ,vnũ ſummariũ dicitur,aliud plenũ,ſiue plenariũ.Paul.de Caſt.d.conſ.3.vol.2.ſecundũ nouã impreſsionẽ,& in antiquis.conſ.v.Cagn.d.l.in pari. nu.7.verſi.tandẽ.ff.de reg.iur.Bal.& Pau.de Caſt.l.ordinarij.col.pe.& fi.C.de rei vend.D.Fran.de Curt.in l.admonẽ

36 di.nu.203.ff.de iureiu.Poſſeſſoriũ † ſummariũ dicitur illud qñ vtraq; pars prætendit ſe de præſenti poſsidere, ubi poſſeſsio nõ vacat,vel qñ poſſeſſio vacat:puta mortuo poſſeſſore vtraq; pars ptendit ſe heredẽ, & vult ingredi poſſeſſionẽ,& nemo vult offerre libellũ,nec eſſe actor,ſed reus,& timor eſt ne ubi partes ſunt nobiles enſem, & clipeos, vbi verò ruſtici ſæuos tridentes pro libello offerant,tunc.n.dicitur agi de poſſeſſorio ſummario leuis præiudicij,& dicitur poſſeſſoriũ ſummariũ pro eo:quia iudex ad euitandas rixas poteſt,& debet ſummariè,& ex officio,& ſine libello & capitulis,& motu eius proprio ſe informare quis poſsideat de præſenti, & poſsidentẽ de præſenti debet cõſtituere reum,non poſsidentẽ autem de præſenti actorẽ,illi ſtatuendo terminum ad producendum libellũ contra poſsidentẽ de præſenti: faciendo etiã præcepta pœnalia cõtra non poſsidentẽ de præſenti, ut non turbet poſsidentẽ de præſenti,& iſtud dicitur iudiciũ ſummarij poſſeſſorii præparatoriũ ad aliud iudiciũ,& ad poſſeſſoriũ plenarium,& ad petitoriũ,nec q̃ritur in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij quis debeat eſſe ppetuus poſſeſſor, ſed quis actor,& quis reus tã in poſſeſſorio, quam petitorio, & ſententia lata in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij non dicitur ſentẽtia diffinitiua,ſed interlocutoria,quæ põt reuocari, & debet reuocari i alio iudicio,vbi cõſtiterit de poſſeſſorio antiquiori,vel petitorio alterius partis,& dicitur ordinatio,& ſnia per modũ prouiſionis, donec pendet lis ſuper poſſeſſorio plenario,vel in petitorio.Paul.de Caſt.d.conſi.iij.alias.v.

opinio,ita dicit Fran.de Coltis.Areti.d.l.interpoſitas.verſ.
ſed dubiũ.Nicol.Boer.d.deciſ.100.col.4.nu.11.& 12.verſ.
his habitis.cũ ſeq.Et ſola præſentia patris nõ cauſat iuſtũ
metum ad reſcindendũ contractum,vel matrimoniũ car-
nale,vel ſpirituale filiæ,& eſt com.opi.D.Hier.Cagnol.l.in
oĩbus cauſis pro facto.nu.8.verſ.circa ſecundũ.ff.de regu.
iur.Et ſolus metus reuerentialis non eſt ſufficiẽs ad reſcin
dendũ contractum uxoris,filiæ,ſubditi,& ſimilium, & eſt
cõis.Boer.d.deciſ.100.nu.11.& 12.Bar.l.j.§.quę honoran-
dæ,vbi etiã Ludo.Bolog.Alexã.et alij,in Apoſtil.ad Bar.ff.
quar.rer.act.Ripa lib.3.reſpõ.ſub rubr.de donat.& grat.p
ſi.& reuoc.in reſpon.15.licèt.col.3.nu.8.verſ.4.meticulo-
ſus.Inno.Bal.Card.Zab.Abb.Sic.Pet.de Anch.Feli.& doc.
15 c.cauſam matrimonii.de offic.deleg.Et ſub prętextu, † q
donatio facta ſit in caſtro,& iuriſdictione donatarij non
præſumitur facta metu vbi aliud non probetur,& ita dixi
in quadã cauſa aureorũ octomille mihi commiſſa ab Illu-
ſtriſſ.Ferdinando Gonzaga Locumtenẽte Generali Caroli
Quinti Imperatoris Aug.in Italia,per not.per Alexã.conſ.
157.Viſo inſtrumẽto.col.j.nu.7.&.8.& col.4.ver.nõ obſt.
16 etiã eidẽ donationi.vol.ij.Metus autem† & dolus non re-
ſcindunt contractum,niſi ſit talis, qui caderet in conſtan
tẽ virum,& conſtantẽ mulierẽ.l.j. vbi And.de Pomate , &
alij in Apoſt.ad Bar.ff.de dolo.Dec.d.l.in oĩbus.nu.2.& 3.
ubi etiã Cagn.nu.5.& 6.Dec.c.fi.col.1.ubi Abb. & alij de
appella.Dec.conſ.219.Viſo.& iſtud intellige ſecundum cõ
ditionem perſonarum, ſecundum quam conſideratur me
tus an ſit ſufficiens ad reſcindendum contractum,uel ne.
Dec.& Cagnol.d.l.in omnibus.Dec.d.c.fin.col.j.
17 ¶ Metus aũt ubi†eſt probatus ex quo Titius amiſit bona
ſua ſtari debet iuramẽto Titij de quãtitate,& æſtimatione
bonorũ cõtra illum,qui intulit metũ,Ang.de gẽte Carleta
de Clauaſio in ſua Sum.Angel.verbo metus.ibi,vtrũ pro-
bãti metum.Abb.Panormi.d.c.fi.vbi alij,doc.ext.q metus
cauſ.Nicol. Boer.deciſ.55.quia ſuprà col.j.verſ.& ideò ſi p
vim.ibi,aut cumpulſiuã.in j. par. & ſuperius de hoc dixi.
18 ¶Geſta metu†etiam iuramento corroborata non valent,
et ſi valent debent,reſcindi.D.Maria.Soc.Iunior pręceptor
meus

meus in gymnaſio Patauino,conſil.77.licẽt.nu.129.volu. j.Nicolaus Boer.d.deciſ.100.Chriſti.nu.14.in.j.par. Felin. c.ij.col.pe.uerſ.et declara primò.de ſponſal.Ioan.de Imo. Abb.et Doct.in c.cùm contingat.per illum text.de iureiuran.Phil.Fran.c.quamuis.col.v.verſic.dicit etiam.de pact. in vj.per illum text.authen.ſacramenta puberum.vbi doctor.per illum textum.C.ſi aduerſus venditionem.

19 ¶Metu† reuerentiali geſta valent,et obligant de iure,ſed in foro conſcientiæ non obligant contrahentem metu reuerentiali patris,et ſimilium,vbi non fuit ſpontaneus cõſenſus,etiam ſi minæ,vel verbera non probentur. Summa Angelica,verbo metus.verſic.quid ſi metus ſit ſolum.

20 ¶Alia eſt violentia † turbatiua, et iſta dicitur committi, quando duo pluresve prætendunt ſe poſſeſſores eiuſdẽ rei et vnus turbat alium.Et vbi iſta violentia cadit in rebus immobilibus proditum eſt interdictum vti poſſidetis.tot. titu.ff.vti poſſidetis.Si aũt in rebus mobilibus cõpetit interdictum vtrobique.Et hæc eſt differentia inter iſtos titulos,vt per Iaſ.hic,et in iſta violentia turbatiua habet locũ lex iſta,vt per Salice.hic in v.q.et Iaſ.hic,Innoc. et doct. in c.fi.quod metus cauſa.Et in hac violentia turbatiua,adde ꝙ vbi eſt contentio inter duos de poſſeſsione.Aut conſtat, ꝙ poſſeſsio vacat,et plures prætendunt velle adipiſci poſſeſsionem,et tunc iudex non ſe intromittit,vbi plures properant ad poſſeſsionem,occupandam,et ille,qui præuenit in accipiendo poſſeſsionẽ in ea defendetur, donec cognoſcatur de iuribus aliorũ cõpetitorum ſuper poſſeſſorio,vel petitorio,prout ipſi uoluerint.Dec.l.fi.col.ij.nu.4.uer.poteſt tamen.et nu. 5.uerſ.ſi aũt nullus poſsideat,et plurestẽdunt.C.de edict.diui.Adria.tol.Inno.c.in præſentia.col.ij. de probat.Bald.d.l.fi.col.ij.uerſ.Eſt et quartus caſus.et ille qui prius præuenit ingrediendo poſſeſsionẽ nõ põt abſq; citatione priuari poſſeſsione,etiã ſi ille, qui præuenit eſſet prædo,et iniuſtus poſſeſſor.Dec.d.l.fi.col.ij.nu.4.in fi.uer. Et hoc procedit,ut dictũ eſt c.licet Epiſcopus.de præbẽ.in 6.l.ſi deſerta.ubi Bal.C.ſi prop.pub.penſit.l.fi.C.ſi per uim uel alio modo.Inn.c.intra quatuor.de maio. et obe.Cald. conſi.4.de dilat.And.Sicul.rub.C.qui admitti.Mod.c.fin.

col.7

col.7.de preſump.vbi Fel.col.7.nu.24.verſ.fallit ſecundo.
21 dicit,ꝙ † ēt prædo etiā intruſus,& iniuſtus detentator beneficij nō pōt amoueri ſine cauſæ cognitione & citatiōe.
22 ¶ Et etiā verus † hæres ubi poſſeſsio rerum hæreditariarum vacat,poteſt propria authoritate illā apprehendere: vbi verò non vacat,ſed fuit apprehenſa per tertiū non poteſt ſine citatione poſſeſſoris ingredi illā poſſeſsionē. Dec. d.l.fi.col.2.nu.4.ver.poteſt tñ.in fi.imò ꝙ plus eſt dico, ꝙ etiā ſtante ſtatuto,ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hęredē ipſo iure,ꝙ vbi talis poſſeſsio medio tēpore,ideſt,poſt mortē poſſeſſoris fuit apprehenſa per tertiū etiam ſine aliquo iure antequam hæres realiter adipiſcatur,& ingrediatur illā poſſeſsionē,ꝙ licet hæres fictè poſsideat vigore dicti ſtatuti:tñ non poterit propria authoritate ingredi illā poſſeſsionē a tertio occupatam, ſed debet via iuris citato poſſeſſore etiā iniuſto petere à iudice declarari poſſeſsionē bonorū relictorū à defuncto vigore dicti ſtatuti continuatā,& trāſmiſſam,& perpetuatā fuiſſe in ipſum hæredē, & in ea cōfirmari,& manuteneri debere,& quatenus opus ſit,& non aliter pronuntiari,& declarari ipſum hæredem mittendū eſſe,& mitti debere in actualē, & realē poſſeſsionē dictorū bonorū:vt ipſe hæres,qui eſt inficta & artificiali poſſeſsione v gore dicti ſtatuti conſtituatur in vera: vt docet Dec.conſ.84.Eccellentiſsimi.col.2.ver Et ideo.& D. Cotta in mem.verbo,decreto Mediolanēſi.Et ꝙ hæres debeat citare poſſeſſorē etiā iniuſtū,qui bona hæreditaria occupauit,& aliter non poſsit poſſeſsionē dictorum bonorū ingredi,vbi eſt occupata ēt ſtante ſtatuto, ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hæredē,conſuluit Alex.conſi.83. Viſa facti narratione.col.4.nu.8.ver.nec poſſet.cū ſeq.& nu. 10.in fi.verſ.ſi ergo nō dicitur.vol.ij.Bal.rub de cauſ poſ. & pro col.fin.ver.ſed nunquid alius eſt citandus. per l.j.§.
23 neceſſario.ff.ſi ven.nomi.mul.in poſ.miſ. Poſſeſſor.n.† & detentator ſemper eſt citandus vbi agitur de conuincēda poſſeſsione,maximè cū detentator præſumatur poſſeſſor, niſi conſtet,ꝙ pro alio detineat, quia tunc ſufficit citari illū,cuius nomine poſsidetur.Mar.Soc.tract.de citat.arti.v. princ.nu.3.uer.tertio quæro,quid de poſſeſſore. Ex forma
tamen

tamen decreti noui Mediolani.ſub rubri. de continuanda poſſeſsione defuncti.§.inſuper.cautũ eſt,quòd ſi quis poſſideat poſt mortẽ defuncti poſſeſſoris ultra annum, quòd citetur talis poſſeſſor ad inſtantiã hęredis ad informationes aſſumendas,& conceſsionem præcepti per iudicem hæredi faciendam:ut in poſſeſsionẽ ingrediatur: ut patet ex.d.§.inſuper. Ergo ſi poſſeſsor ipſe non poſsideat ultra annum,ſed minuoi tempore,ꝙ ſit annus,hæres non tenetur illum citari facere uigore.d.§.inſuper.arg.l.cũ prætor. ff.de iud.ubi doct.& ſi poſsidẽs ultra annum debet citari: ergo à contrario ſenſu,qui poſsidet,ſed non ultra annum
24 non debet citari,Cum ualidiſsimũ ſit † in iure argumentum à contrario ſenſu in legibus,decretis,ſtatutis,contractibus,reſcriptis,mandatis,ultimis uoluntatibus,ſentẽtiis, & aliis ſecundũ com.opi.ut per Dec.& Mod.in l.j.ff.de officio eius cui mãdata eſt iuriſdictio.per illũ tex. licèt in caſu iſto argumentũ à cõtrario ſenſu nõ procederet, ex quo ubi reſultaret correctio iuris cõis ſedm cõ. opi.in ſtatutis non habet locum arg.à contrariò ſenſu:ut dicit Dec.d.l.j. col.18.nu.59.uerſi.Poſtremò in ſtatutis.ubi Alex.col.11.& Alex.cõſi.17.Viſis.uol.2.l.apud antiquos.ubi glo.& Bar.& alij.C.de furt.Rom. conſ.xj.In propoſita quæſt. & conſil. 393.Circa primum.in fine,et conſil.399.Vt præſens.
25 ¶ Sed quod in dominio † Mediolani uigore d.§.inſuper. hęres non teneatur citari facere poſſeſsorẽ,qui ultra annũ non poſsidet,ſed ſufficiat,quòd hæres etiã parte non citata compareat corã iudice , & facta fide ſummariè corã eo etiã parte non citata,quòd defunctus poſsidebat tempore mortis,& quod ipſe comparens ſit hæres ex teſtamẽto,uel ab inteſtato, primus in gradu, quod petat ſe realiter continuari in poſſeſsionem defuncti, & tunc iudex concedit præceptum hæredi:ſed ſi alius compareat,qui de ſuo iure doceat,ſuſpenditur tale præceptũ,& tunc ſi ille cõparens dicat,Dñe iudex non debet concedi præceptum prætẽſo hæredi in tali re, quia non tenebatur per defunctum , ſed quòd per ipſum comparantẽ bona tenebantur,& poſsidebantur tẽpore mortis defuncti.& ſi hoc docet ſummariè, impeditur ipſa immiſsio,& pceptũ,ac cõtinuatio dicti de-

creti

creti.ita inquit Dominus Catellius.Cotta in memora.verbo,decreto Mediolanenſi.in fin.vbi dicit, quòd non requiritur citatio illius, qui poſsidet, ſed non vltra annum, ſed quòd ſeruatur in dominio Mediolani practica de qua ſupra quam docet Pau.de Caſt.in d.l.fin.col.j.uerſ.ſi autem poſsidebat nomine ſuo.C.de edict.diui.Adr.tol.Et ſuadetur.nam cùm decretum ipſum Mediolani dicat, quòd ipſa poſſeſsio defuncto poſſeſſore non uacet,ſed ſit & intelligatur cõtinuata in hærede quo ad omnem effectũ etiam recuperãdæ, ſequitur, quòd infra annũ hęres poteſt ingredi poſſeſsionẽ nõ citato uſurpatore, præſertim cũ decretum annullet omnem apprehenſionẽ medio tẽpore factã, & dicat continuationem ipſam habere effectum recuperandę.
26 Ergo ſicuti † ubi hæres uel alius fuiſſet in poſſeſsione reali,& fuiſſet ſpoliatus,poſſet incontinenti nõ citato poſſeſſore recuperare ſuã poſſeſsionem propria authoritate reiecto ſpoliatore.& dicitur incõtinenti, ideſt, quamprimum poteſt recuperare arbitrio boni uiri.l.iij.§.eum igitur.ff.de vi,& vi arma.vbi Bartol.quẽ omnes cõiter ſequũtur:vt inquit Felin.c.ſignificaſti.el ij.nu.12.de homic.Deci.cõſ.460. Viſo.nu.17.Crauet.conſil.154.Viſo.nu.iiij.Sequitur, quòd pari modo hæres qui nõ fuit realiter in poſſeſsione,ſed fictẽ vigore decreti Mediolani, infra annũ quamprimũ poterit arbitrio boni viri poteſt propria authoritate, vel cũ licentia iudicis nõ citato poſſeſſore poſſeſsionem bonorũ hæreditariorum apprehendere infra annum tamen: vt videtur dicere decretũ ipſum Mediolani in d.§.inſuper.maximè cũ decretum ipſum dicat,quòd ipſa continuatio habeat omnẽ effectũ ẽt recuperãdę:vt latè docet Parſ.conſ. 41.Optimum ius.vol.j.præſertim cum omnis apprehenſio annulletur vbi nõ fuit facta per hæredẽ ex forma dicti decreti. Dec.conſ.467. Benè & conſultè.col.pe.in fi.& col.fi. maximè ſtãte verbo, quòd habeat effectũ recuperãdæ: vt dicit ipſum decretũ nouũ.Dec.d.conſ.84.col.pe.ver.præterea tale.Ego tamen conſulo,quòd verus hæres cũ de iure propria authoritate poſsit poſſeſsionẽ bonorũ apprehẽdere:ut per Dec.& Doc.d.l.fin.C.de edict.diui. Adria.tol. quòd ubi timet ne in adipiſcẽda poſſeſsione præueniatur à tertio,

à tertio, quôd ingrediatur poſſeſsionē propria authoritate,uel cū licentia iudicis prout melius, & citius facere po-
27 terit.Sed ubi† poſſeſsio uacat, & plures prætendētes ſe eſſe hæredes uel alij properant ut nanciſcatur poſſeſsionē & timor eſt ne partes ipſæ ueniant ad arma, iudex debet inhibere oibus ne accedāt ad poſſeſsionē,& illā cū fructibus ſequeſtrare apud officiū,donec viderit ius partiū.Dec.d.l.fi.col.2.n.6.verſ.& hoc procedit per Inn.d.c.in præſentia col.2.de prob.Spec.tit.de lib.cōcep.§.nūc dicendū.ver.22. qñ.& in tit.de peti.& poſ.in prin.col.fi.verſ in ſum.& ī tit.
28 de ſeq.poſ.& fruct.Aut nō conſtat iudici,† ꝙ poſſeſsio vacet,nec quis ſit poſſeſſor, ſed duo, vel plures prætēdunt ſe eſſe ī poſſeſsione,& aliū nō poſsidere,& ecōuerſo, & vnus hoc modo turbat aliū,& nemo ex ipſis vult contra alium offerre libellū,nec petitionē, & ſe conſtituere actorē, tunc ſi iudex videt eſſe periculū,ne partes veniāt ad arma,pōt, & debet vtriq; parti graui pœna prohibere, ne accedāt ad poſſeſsionē,& illā cū fructibusapud officiū ſequeſtrare,donec cognoſcatur quis eſſe debeat poſſeſſor,& qui actor, & qui reus.Iaſ.d.l.quidā æſtimauerūt,col.3,n.4.in fi.ver.iſta re.Bar.l.ſi.uſusfr.§.j.ff.de vſuf.Bal.l.fi.col.2.vbi ēt Dec.co.2.nu.6.ver.Et hoc procedit.C.de edict.diui Adr.tol.Spec. in locis de quibus ſuprà.Bal.l.nullus.in prin.C.de ſum.tri. Alex.conſ.7.in conſultatione.col.pe.vol.5.Bal.l.ordinari. col.pe.ver.ſed hic q̃ro.C.de rei vēd.& in l.ſi diſceptetur.ff. vbi pup.educ.deb.Capi.deciſ.96.In cauſa Magnifici Rob. Debet tñ iudici ex actis conſtare citatis partibus, ꝙ ſit periculū armorū, antequā fiat tale ſequeſtrū. Dec.d.l.fi.col.3. ver.& ꝙ ſit timor,Ang.conſ.107.Iacobellus in fi.Curt.tracta.de ſequeſt. ſiue in l.j.n.12.ver.4.fallit.& ver.circa prædicta.C.de prohib.ſeq.pec.Et vbi nemo ex partibus vellet ſe actorē conſtituere, ſed quilibet prætendit ſe eſſe in poſſeſsione,nec vult offerre libellū,nec petitionē contra alterā partem,ſed vnus dicit offerrat altera pars,& altera pars inquit,offerat altera pars petitionē,& ſic inuicē ſe turbāt, & timor eſt ne enſis pro libello oñdatur , tunc iudex ēt ex officio,& motu proprio,& lite non conteſtata, & abſq; libello poterit inquirere, & aſſumere informationes nedum

ſummarias,

ſummarias,verũ etiã ſummarijſsimas ſup poſſeſſorio ſummarijſsimo de præſenti, & conſtituet reũ illũ, qui reperie-tur eſſe in poſſeſsione,et facti,& in tenuta et Aſinaria de pſenti, ſaluo iure alteri partii in plenario, & antiquiori poſſeſſorio,& petitorio:& illã partẽ conſtituet actorẽ,quę nũc nõ poſsidet. Alex.in apoſ.ad Bar.d.l.ſi uſusf.§.j.ff.de vſuf. in apoſt.verbo poteſt.in litera.f.ibi,dicit tñ.vbi alij Mod. in apoſt.ad Bar.Cag.l.in pari.nu.6.verſ.tandẽ.ff.de regu. Bal.l.vis.col.fi.ver.pręmitte.C.de prob.vbi Sal.And.Barb. in apoſt.ad Bal.d.l.vis eius.vbi ẽt Alex. & Celſ.Hugo diffuſus.in apoſt.ad Bal.dicentes, ꝙ iſto caſu põt ferri ſentẽtia diffinitiua ſine libello, & ſine petitione. ſecundũ Bal.in l. quiſquis.C.quorũ appel.non recip.per not. per Ioan.And. in add.Spec.in tit.de lib.ob.Innoc.c.in pſentia.col.2.ibi ex officio ſuo de plano,& ſine libello cognoſcet quis poſsidet qñ vterq; dicit ſe poſsidere. ext. de prob.per tex.in l.liber. §.fi.ff.de lib.cauſ.Spec.d.tit.de lib.cõcept.§.nunc dicendũ eſt in quibus.verſ.22.qñ duo,vbi dicit,ꝙ tali caſu iudex inquiret receptis teſtibus ſine libello ex officio ſuo de poſſeſſorio ne partes veniat ad arma,& quod illud debet adiudicare clarius probãti poſſeſsionẽ de præſenti,prohibẽdo ne alius ſibi vim facit quominus poſſeſsione vtatur.Et ſi inter nobiles ex vna,& vniuerſitatẽ,ſiue ruſticos ex alia eſt quæſtio memoris incidendi, & partes ſe præparãt ad arma, iudex vbi ei non conſtat quis poſsideat, poterit vtriq; parti inhibere ne accedãt ad nemus,& ſine libello ex ſuo officio informare ſe de poſſeſsione de præſenti ſuper capitulis ambarũ partiũ,vel etiã ſine capitulis, & ex officio: vt p Spec. d.verſ.22.qñ duo.iunctis ibi notatis per Ioã.And.& Bal. in apoſt.Et ẽt duobus contẽdentibus de poſſeſsione ſummaria lite pendẽte,vbi nemo vult offerre libellũ, & eſt timor armorũ iudex ex officio põt ſuper poſſeſsione ſummaria de pręſenti cape[illegible] informationes ſummarias, vſq; ad teſtiũ aperturã, & ſi inuenerit aliquẽ dñm, vel vniuerſitatẽ puta Veſpolatæ in poſſeſsione de præſenti paſculandi,vel ligna incidendi etiã in territorio alterius dñi, vel vniuerſitatis,puta,Monticelli, debet manutenere cõe Veſpolatæ in illa poſſeſsione paſculandi , vel ligna incidendi , & [illegible]

vltra niſi prout reperierit adeſſe poſſeſsionem de præſenti,ſaluo iure alteri parti in agẽdo in poſſeſſorio plenario. D.Ant.Capit.deciſ.96.In cauſa magnifici Roberti.præſertim cum capitul.ad decimas.de reſti.ſpoliat.in vj.& Doct.
29 dicentes, † quod ſpoliatus non debet reſtitui,vni notoriẽ conſtat de non iure ſuo debeant intelligi in ſpiritualibus, & non in prophanis, in quibus etiam prædo poſſeſſor ſi turbatur defenditur,& ſi ſpoliatur reſtituitur. Hyp.Marſi. ſing.11.regula.Oldr.de Ponte.conſi.j.In cauſa.col.xj.nu. 10.verſi.nec priuileg.Capitius dict.deciſ.96.Et ille, qui eſt in poſſeſsione vſus aquæ debet in ea manuteneri, & ſi fuit ſpoliatus reſtitui in hac ſummaria poſſeſsione ex officio iudicis,etiã quòd non probet ſeruitutem,nec ius,donec in plenario poſſeſſorio,vel petitorio plenius fuerit diſcuſſum de iuribus partium.Ripa d.l. rem quæ nobis.col.4.nu.20. uerſic.& dicit.ff.de acquir.poſſeſ.Bart.l.Aquilius.ff.de donation.in fin.Speculat.titul.de offic.omni.iudic.§.j.verſi. item imploratur.l.de uſuf.vbi Bart.& Doctor.ff.de uarijs,
30 & extraordin.cognition.Et ubi partes † contendentes de poſſeſsione in iudicio uti poſsidetis non probant æqualiter de poſſeſsione de præſenti, ſed unus probat de poſſeſſione de pręſenti, alter probat de poſſeſsione antiquiori tñ,tunc in iſto iudicio,uti poſsidetis,debet obtinere ille,q probat de poſſeſsione de præſenti,ẽt ſine titulo,& præfertur habenti poſſeſsionẽ antiquiorẽ etiã cum titulo,ut cõſtituatur reus,& in ipſa poſseſsione defendatur,ſaluo iure alteri parti in agẽdo ſuper poſſeſſorio antiquiori,ſiue plenario.ita dicit in ſpecie D.Mar.Soc. Iun.cõſ.146.In cauſa. col.5.nu.30.uerſ.ſed tñ uol.j.per nota.per Ang.Aret.in.§. quadr.col.pe.uer.& prędic.Inſt.de actio.Alex.cõſ.23.Viſo. uol.6.Corn.conſ.280.Licèt col.4.uerſ.& ſi dicatur.& uer. & inſuper.uol.4.l.j.§.fi.cum l.ſeq.& l.ſi duo. ubi Bart. per illum tex.ff uti poſsid.Pau.de Caſt.conſi.3.in cauſa, quæ uertitur coram Dño Vicario poteſtatis Pergami occaſione cuiuſdã venæ Cotariæ. uol.2.Fallit tamẽ ubi poſseſsio de præſenti,eſt de p̄ſenti acquiſita cõtra me ui clã, uel precario,ego.n.debeopręferri.d.§.fi.cũ l.ſeq.l.j C.uti poſside. Corn. d.conſi,280.col.3.nume.8.l.uis eius.ubi Bald.Salic, & doct.

& doct.per illũ tex.C.de prob.vbi tñ poſſeſsio de præſenti eſſet acquiſita vi,ſed nõ de præſenti,ſed ex interuallo, adhuc ĩ iſto iudicio talis poſſeſsio de p̃ſenti,præfertur,ex quo nõ licet mihi ex interuallo ſpoliare,nec turbare propria au thoritate illũ,qui me prior ſpoliauit.ſed incontinẽti iſtud debebã facere.tex.in l.ſi quis ad ſe fundũ.vbi Cin.Bar.Bal. Alber.de Roſ.Sali.& alij.C.ad leg.Iul.de vi pub.vel priu.l. naturaliter.§.nihil cõe.vbi Ripa,col.8.nu.46.& 47.ff.de ac quir.poſſ.Vbi verò partes probãt æqualiter oẽs ſe poſsidere de præſenti,tunc in iſto iudicio retinendę pręfertur pri mo ille, qui probauit poſſeſsionẽ ſuã antiquiorẽ etiã, ſine
31 titulo cũ poſſeſsione etiã de præſenti: quia poſſeſsio † antiquior præſumitur iuſtior, poſſeſsio verò iunior violẽta, vel clandeſtina,& poſſeſsio antiquior etiã ſine titulo præfertur in hoc caſu poſſeſsioni iuniori etiã cũ titulo.Boer.deciſ.239.Et in prædicta.col.vj.in ij.part.Feli.c.licet cauſam. col.v.ver.tertia cauſa.vbi Dec.col.vj. ver.3.in interdicto. & alij de prob.Curt.Iun.conſ.168.Habita.nu.23.Alex.cõſ. 76.In cauſa.nu.27.vol.2.Dec.conſ.56.in cauſa.Bal.l.ordinarij.C.de rei vend.Alex.conſ.88.Quoniã.vol.5.cùm hoc tamen quòd habens poſſeſsionẽ antiquiorẽ excipiat quòd habẽs titulũ poſſedit vi, vel clã reſpectu poſſeſsionis antiquioris.Boer.d.deci.239.col.5.l.ſi de eo.§.ſi.vbi Bar.Alex. Pau.de Caſt.Io.de Imo.ff.de acquir.poſs. Alex.d.conſ.88.
32 Deci.d.c.licèt.col.6.Et vbi non eſt poſſeſsio † antiquior ille obtinet,qui poſſeſsionẽ ſuã colorat aliquo titulo. Boer. d.deciſ.239.col.6.uerſ.bene tamẽ.Bal.d.l.ordinarij.& in l. qui accuſ.col.ſi.C.de ed.& l.incerti.col.xj.C.de interd.& l. monẽtaneæ.C.qui legi.perſo.Ang.d.§.quadru.Fel.& Dec.
33 d.c.licèt.Rip.d.§.nihil cõe.nu.100.Vbi† autem poſſeſſor: puta D.Fran.Plot.timet ne ſibi inferatur vis,ſiue turbetur in poſseſsione ab aliquo:puta à D.Andr.Ploto, qui & ipſe prætendit ſe eſſe in poſſeſsione,ſeu velle poſsidere, tunc ille,qui poſsidet de pręſenti etiã lite non conteſtata,& parte non citata poterit impetrare præceptũ à iudice,cũ nar ratiua,ꝙ licèt ipſe D.Fra.Plot.ſit in quieta,& pacifica poſſeſsione talis fundi ſciti in territorio Burgilauizarij,vbi dicitur ad Mõtonũ,cui cohęret,&c.Et in poſseſsione,ſeu q̃ſi
irrigari,

irrigari, & adaquari faciendi tale pratū ex tali aqua, ꝙ nihilominus ipſe D.And.Plo.vociferādo vadit velle turbare ipſum D. Franciſ.Plot.in dict.eius poſſeſsione,ſeu quaſi & propterea ad tollēdū viā facti,ꝙ præcipiatur ipſi D. And. Plot.vt in d.poſſeſsione,ſeu quaſi ſe non intromittat, & ꝙ patiatur ipſum D. Franciſ.Plot.pacificē poſsidere,&c. dicta bona ſub pœna tali,ſed ꝙ ſi quid iuris prætendit habere,ꝙ agat via iuris,oblato libello,& ſeruatis ſeruandis contra dict.D.Franciſ.Plot.ſi tamē ipſe D.And.ſenſerit ſe grauari,ꝙ compareat tali die,& hora,& loco,coram ipſo iudice ad allegandum cauſas grauaminis, ſi quas habet, alioquin,&c.& cautela eſt ꝙ faciat impetrans præceptū ante: & poſt præſentationē præcepti per nunciū publicū videre ſuā poſſeſsionē.puta aquā currere ad ſuū pratū,ſeu ipſum poſsidere,& ꝙ ipſe impetrans præcepto adhibeat duos teſtes,qui & ipſi pręmiſſa videant,& deindē nuntius referat ſe præceptū præſentaſſe,&c.& ante,& poſt præſentationē pręcepti vidiſſe impetrantē præceptum tenere,& poſsidere,&c. Nam licèt cōmunis ſit concluſio ꝙ nuntio publico debeat plenè credi in his,quæ ſpectāt ad eius officiū:puta, ſi dicat ſe perſonaliter citaſſe,tn̄ qn̄ deponit in his, q̄ ſunt extra officium ſuū non probat,& eſt com.opi.Iaſ.l.properandum,§.& ſiquidem.col.ij.num.viij.ver.adde cōmunis. C.de iudi.tn̄ in iſto poſſeſſorio ſummario quo Iudex poteſt ſe informare etiā ex officio,& motu proprio de poſſeſſione de p̄ſenti poterit ab ipſo nuntio,& teſtibus ſe de poſſeſsione ipſa de pręſenti informare,etiā abſq; libello.Bal.l. ordinarij.col.iij.in fi.verſ.ſed hic quæro.C.de rei vēdi.Et, ſi citatus uigore dicti præcepti,nō cōparet,& eius cōtumacia ſit accuſata,præceptū remanet firmū,& de reo,vbi citatus fuiſſet fortè reus,efficitur actor. Math.Affl.deciſi.167, Gabr.col.pen.nu.4.verſ.& tātò magis,l.de pupil.§.meminiſſe.vbi Alex.col.pen.verſ.poteſt cōcludi.ibi, & tunc auę ille cui factū eſt.ff.de ope.nou.nūc.Bal,rub. C.comin.vel epiſt.col.j.in fi.nu.v.ver,quid de eo.ibi,aut non cōparuit. & ſi citatus vigore p̄cepti cū clauſula iuſtificatiua nō cōparet,tale præceptum valet, & tranſit in rem iudicatam, [illegible] com.opi.Ripa d.§.meminiſſe.col.v.num.24.ver,ex-

tat igitur.ibi,cōtra primam.in fi. poterit tñ ipſe cōtumax infra annum cōparere,purgando contumaciã per ſolutionem expenſarũ,& fideiubendo de iudicio ſiſti,recuperare tenutã, & poſſeſsionem, quam amiſit ex ipſa contumacia, ita quòd efficiatur reus,prout erat ante contumaciã.text. in l.ſi quis emptionis.§.ſed & ſi quis.C.de præſcrip.30.vel 40.anno.quę lex in d.§.ſed & ſi quis.locum habet, ſiue eſſet poſſeſsio corporalium,ſiue incorporaliũ.Lud.Bolo.l.ſi finita.§.Iulianus.num.63.verſ.ex prędictis.ff.de dam.infe. Alex.l.ſi prius.ff.de ope.nou.nunc.vbi autem citatus comparuit contradicendo præcepto, & tunc, aut præceptum fuit iniuſtum,quia citatus poſsidebat, & impetrans præceptum non poſsidebat, & pręceptum fuit reſolutũ in vim ſimplicis citationis,& eſt com.opi.vt dicit Alex.d.§.meminiſſe.col.fi.verſ.ſed Iac.But.Bal.d.verſ.quid de eo.Valet.n.

24 præceptum executiuum † cũ clauſula iuſtificatiua,ſed cõparente citato reſoluitur in vim ſimplicis citationis,& eſt magis com.opi.Iaſ.l.nec quicquã.§. vbi decretũ.col.ij.nu. v.verſ.limita.& nu.vj.ff.de of.Proc.& Leg.Et poterit non obſtante præcepto,& inhibitione iudicis citatus perſeuerare in eius poſſeſsione etiã fructus colligẽdo, non.n.dicitur dãnificare,nec ſpoliare,nec innouare,nec turbare aliũ ille,qui perſeuerat in eius poſſeſsione , & inhibitio iudicis facta in contrariũ nõ valet. Dec.cõſ.460.Viſo.col.3.in fi. & 4.in prin.nu.2.ver.& qui cõtinuat.D.de Rota,deci.259. Si rector.in fi.Ant.Capit.deciſ.72.In acuſa.D.Bellon conſ. 28.Perpenſis.nu.24.Pariſ.conſ.39.Nõ poſſunt.col.2.vol.j. Card.Zab.clem.fi.in 2.oppoſi.vt lit.pendent. Et ſi poſſeſſor contra quẽ eſt lata ſententia appellatione, vel reſtitutione in integrũ pendente poteſt perſeuerare in eius poſſeſsione etiã fructus colligendo.l.ſciendũ.§.ſi fundum.ff. qui ſatisdar.cogan.nec dicitur per hoc aliquid innouare. glo.c.nõ.ſolũ.verbo,reducendũ.verſ.dic tñ de appel.in 6. & gloſ.l.Imperatores.§.fi.ff.de app.Bellonus,d.nu.24. multomagis debet poſſeſſor citatus non obſtante ipſo præcepto,cũ contradixit poſſe perſeuerare in eius poſſeſsione, Ang.§.curare.col.pen.& fi.Inſtit.de actio.Aut præceptum fuit iuſtum:quia citatus nõ poſsidebat, & tũc per cõparatione

tionē citati pręceptū nō fuit reſolutū in vim ſimplicis ci tationis,ſed ſi citatus ſit inobediēs debet mulctari, vbi.n. præceptū fuit iuſtū, & poteſt procedi per viam præcepti p̄cōparationē citati nō reſoluitur pceptū,ſed citatus,dolo,nō obediens præcepto debet mulctari.Pau.de Caſt.d.§. meminiſſe.vbi Ripa.nu.23.l.j.ff.ſi quis ius dic.nō obtemp.
35 ¶ Duplex † enim poſſeſſoriū,vnū ſummariū dicitur,aliud plenū,ſiue plenariū.Paul.de Caſt.d.conſ.3.vol.2.ſecundū nouā impreſsionē & in antiquis.conſ.v.Cagn.d.l.in pari. nu.7.verſi.tandē.ff.de reg.iur.Bal.& Pau.de Caſt.l.ordinarij.col.pe.& fi.C.de rei vend.D.Fran.de Curt.in l.admonē
36 di.nu.203.ff.de iureiu.Poſſeſſoriū † ſummariū dicitur illud qn̄ vtraq; pars prætendit ſe de præſenti poſsidere, ubi poſſeſsio nō vacat,vel qn̄ poſſeſſio vacat:puta mórtuo poſſeſſore vtraq; pars ptendit ſe hęredē, & vult ingredi poſſeſſionē,& nemo vult offerre libellū,nec eſſe actor,ſed reus,& timor eſt ne ubi partes ſunt nobiles enſem, & clipeos, vbi verò ruſtici ſæuos tridentes pro libello offerant,tunc.n.dicitur agi de poſſeſſorio ſummario leuis præiudicij,& dicitur poſſeſſoriū ſummariū pro eo:quia iudex ad euitandas rixas poteſt,& debet ſummariè,& ex officio,& ſine libello & capitulis,& motu eius proprio ſe informare quis poſsideat de præſenti, & poſsidentē de præſenti debet cōſtituere reum,non poſsidentē autem de præſenti actorē,illi ſtatuendo terminum ad producendum libellū contra poſsidentē de præſenti: faciendo etiā præcepta pœnalia cōtra non poſsidentē de præſenti, ut non turbet poſsidentē de præſenti,& iſtud dicitur iudiciū ſummarij poſſeſſorii præparatoriū ad aliud iudiciū,& ad poſſeſſoriū plenarium,& ad petitoriū,nec q̄ritur in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij quis debeat eſſe ppetuus poſſeſſor, ſed quis actor,& quis reus tā in poſſeſſorio, quam petitorio, & ſententia lata in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij non dicitur ſentētia diffinitiua,ſed interlocutoria,quæ pōt reuocari, & debet reuocari i alio iudicio,vbi cōſtiterit de poſſeſſorio antiquiori,vel petitorio alterius partis,& dicitur ordinatio,& ſnia per modū prouiſionis, donec pendet lis ſuper poſſeſſorio plenario,vel in petitorio.Paul.de Caſt.d.conſi.iij.alias.v.

Cag.d.l.in pari.nu.vij.verſ.tandē.Bal.l.ordinarij.col.iij.in fi.ver.ſed hic quæro.vbi Sal.& Pau.de Caſt.& alij doct.C. de rei uend.Bal.l.quiſquis.ver.quæro.C.quor.appel.nō recip.Spec.tit.de libel.conce.§.nūc dicēdū eſt in quibus ver. 22.qn.& dixi latè ſuperiùs in §.præmitto,ꝙ in iure.nu.28.

37 verſi. & vbi nemo.& ver.& ēt duobus.Pōt.n.vbi † quis timet turbari in poſſeſ.ſeu offendi in rebus vel perſonis implorare officiū iudicis: vt inhibeat per præcepta pœnalia ne fiat vis neç turbatio in poſſeſsione nec perſona & non requiritur libellus. Iaſ.l.ſi ſuper poſſeſsione.col.iij.num.v. ver.quartò nota.& nu.ver.item ad prædic.ubi ēt Bal.Sali. Alex.Dec.Cur.& alij C.de tranſa.Bart.l.fi.nu.iij.per illum tex.ff.quod met.cau.Aret.ca.in præſentia.col.iij.de prob. Bal.l.ſi ſeruus.C.qđ cum eo. & in l.j.§.quies.ff.de offic.Pręfect.vrb,doc.l.ęquiſsimū.per illū tex.ff.de vſufru.& ſi quis probabiliter timet offendi à Titio,poterit iudex cogere Titiū ad fideiubēdū de nō offendendo ipſi timēti ſub pœna graui,vbi tñ petēs fideiuberi iuret de ipſo timore,et ſit legitima cauſa timoris arbitrio iudicis:puta , quia præcedit inimicitia,vel actus minādi.Rip.rub.ff.de dāno infec.nu. 27.ver.quartò dubitatur.in fi.Poterit tñ Titius petere ꝙ ēt ipſi caueatur, vbi etiā ipſe probabiliter poteſt timere arbitrio iudicis, etiā ſi Titius fuiſſet in dolo vel culpa talis timoris:puta quia vulneraſſet aliā partē,alioquin Titius nō tenebitur fideiubere.Iaſ.d.l.ſi ſup poſſeſsione.Rip.d.rub. ff.de dam.infect.nu.j.ver.quinto dubitatur & nu.xx.verſ. ſexto dubitatur Barto.& doct.l.qui bona.§.ſi quis quia.ff. de dam.infect.vbi etiam Lud.Bolog.& alij Doctor.

38 ¶ Et dubitās † ne in poſſeſsione moleſtetur,vel offenſa ei fiat in perſonā,poterit implorare officiū iudicis,& obtinebit licentiā deferendi arma pro ſua & poſſeſsionis ſuæ defenſione,& conducendi ſecū homines armatos ad tuendū poſſeſsionem ſuā & perſonā.Rip.d.Rub.ff.de dam.infect.

39 nu.27.in fi.Bar.l.ſanctū.ff.de re.diuiſ.Et uicini & † amici ac extranei poſſunt expellere & percutere cū moderamine tamē inculpatæ tutelæ uolentē me expellere de poſſeſsione mea uolentē me offendere. Iaſ.l.ut uim col.6.num.29. ver.ſed pulchrum,& nu.30.ff.de iuſt.& iur.ubi Deci.& alij

& hæc

& hęc eſt communis opi.Marſi.ſingu.351. Amicitia.Lud. Carrer.in prac.crim.§.homicidium. in parte quæ incipit, circa quartũ itaque quibus ex cauſis excuſetur homicidiũ nu.37.verſic.& nota quòd pro,Par.de put.in trac.de ſind. char.x.ver.pone.Corſ.ſin.verb.defenſio aliquis vult,Bar. l.deuotũ per illũ tex.C.de meta.& epid.lib.xij.Ang.tract. mal.in gl.& dict.Titius ſe defendẽdo.col.pe.Pau.de Caſt. l.refectionis.ff.com.præd.Cœp.tract.de ſeruit.vrba.pręd. c.23.Bal.l.j.col.antep.verſ.ſed nunquid vbi guerra.& col. v.ver.ſed pone.C.vnde vi.Hip.l.j.inj.not.C.de rapt.virg.

40 ¶ Et in iſto iudicio † poſſeſſorij ſummarij, vbi agitur inter plures coram iudice de adipiſcenda poſſeſsione vacante:puta bonorum relictorum per defunctũ.iudex ſummariè ſe informabit,quis ſit ſcriptus hæres in vltimo teſtamẽto non cancellato, nec abolito & illum mittet in poſſeſsionem bonorũ quæ poſsidebat defunctus tempore mortis, etiã quòd dicerentur bona non fuiſſe defuncti, ſaluo iure aliorum competitorũ in agendo tam in poſſeſſorio plenario ſiue antiquiori quã in petitorio.tex.in l.fi.vbi Bar.Bal. Ia.Pau.de Caſt.Iaſ.& Deci.C.de edic.diu.Adrian.tol.tex. in l.nõ tantũ.ff.de pet.hęr.& vbi agitur cauſa inteſtati iudex ſummariè ſe informabit abſque libello quis obtineat primum locum in gradu,& obtinentem primũ locũ:puta filiũ vel filiã aut ſororem mittet in poſſeſsionẽ dictorũ bonorũ,quæ defunctus tempore eius mortis poſsidebat,etiã quòd filia vel ſoror hæres diceretur non capax dictorũ bonorum:puta,quia eſſet filia,& dicerentur bona eſſe feudalia,ad quæ filia non vocatur ex inueſtitura:quia nihilominùs filia vel ſoror mittetur in poſſeſsionẽ, & conſtituetur rea, ſaluo iure aliorũ cõpetitorũ in agendo ſuper poſſeſſorio plenario, vel petitorio.Dec.cõſ.424.Proponitur.& cõſ. 467.Bene.Pariſius conſ.13.Attingendo.col.fin.& conſ.411 Optimum.volu.j.Spec.tit.de teſtam.§.ſequitur videre.vbi Ioan.And.in addi.Spec.col.fin.Curt.iun.conſ.41.Præſupponitur. & in tract.feud.iij.Part.q.21.Alber.Brun.conſil.j. Et ibi.Io.Campeg. in conſ.ij.ſeq.& idẽ Alb.Brun.conſ.83. In cauſa.Ludo.Gozad.cõſ.vij.& con.x.D. Mar.Socin iun. conſil.74.Viſo.nu.ij.& conſ.75.Quamquàm.& conſi.76.&

77.vol.j.per text.in c.ij.ſi de feu.cōtro. ſit.iunctis not.per Bar.in l.momentaneæ. col.ſi.in fin.ibi. ſecundo modo.C. vnde vi.vbi dicit quod in interdicto retinendæ vel adipiſcendæ,quod proceditur ſummariè.Si tamen notoriè conſtaret bona eſſe feudalia, & filia hæres non produceret aliquā inueſtiturā,nec conſuetudinē probaret pro ſe,filia hæres nō mitteretur in poſſeſsionē feudalium: quia fœmina
41 † eſt incapax feudorū,niſi vocetur ex inueſtitura.c.filia. de feud.ſuc.Iaſ.conſ.158.reuocatur.col.ſi.ver.nō obſtat illud.vol.iiij.Ioan.Campeg.inter conſ.Bru.d.conſil.ij.Viſo. col.iij.ver.tertia in hoc.in fi.ibi,aliàs rigor.& ibi quod tamē intelligo quādo.Caro.Ruin.conſi.27.Viſo.uol.5.Et in Dominio Mediolani,fœminæ deſcendētes hęredes,vel alij hęredes extranei non admitterētur in poſſeſsionē bonorū immobiliū,iuriū,immunitatū & vectigalium, vbi fuerint nūc,vel in futurū, aut in præteritū cōceſſa à Dominis Mediolani per quaſcūque infeudationes, aut cōceſsiones qualeſcūque gratuitas,ēt ob benemerita,qualiacūque ſint, ēt ſi in eis eſſent clauſulæ & derogationes munitæ ēt cū iure tranſmittēdi ad extraneos,vel fœminas: quia talia nō poſſunt trāſmitti,niſi ad primi acquirētis deſcendētes maſculos per lineam maſculinā legitimè natos:vt diſponit decretū Mediolani ſub rub.de feudis.§.ne beneficiorū,quo caſu vbi de hoc conſtaret notoriæ filiæ & aliæ fœminæ,& hæredes extranei nō admitterētur in poſſeſsionē dictorū bonorū & iurium,ēt ſtāte alio decreto,quòd poſſeſsio defuncti cōtinuetur in hæredē: quia † nō intelligitur vbi aliud
42 decretū prohibet, prout in caſu dicti §.ne beneficiorum. Rip.lib.ii.reſpon.de reſcrip.ac prælat.ac prin.grat.reſpon. iij.c.iij.Viſis.Alex.conſi.103.Viſis,col.ij.verſi.nam conſtat. & col.iiij.ver.tū etiā.vol.ij.Felin.c.ex parte tua.col.iij.ver. tertio fallit.de offic.delega.Roma.in d.conſ.27.Saluo.niſi fœmina produceret derogationem dicti §.ne beneficiorū. ſeu in bonis feudalibus allegaret & probaret pro ſe inueſtiturā,aut cōſuetudinē,aut aliud veriſimile,tūc enim fœmina hęres donec diſputaretur ſuper validitate dictę derogationis aut inueſtituræ, debet mitti in poſſeſsionē ſummariā,& conſtitui rea,ſaluo iure aliorū cōpetitorū in agēdo

ſuper

ſuper poſſeſſorio plenario & petitorio. Alberi. Brun. d. cōſ. j. col. ij. ver. ſed maior. ibi, idem eſſe videtur. Cāpeg. d. conſ. ij. col. iij. ver. tertia in hoc. in fi. ibi, quòd tñ intelligo. l. fin. col. fi. vbi Alex. & alij Doctor. C. de edict. diui. Adria. tol. In
43 hoc poſſeſſorio † ſummario, ſiue retinendæ, quãdo diſputatur quis reus, & quis actor eſſe debet, & ſic eſt præparatoriũ iudiciũ ad poſſeſſoriũ plenariũ vel petitoriũ, & nō diſputatur quis debeat eſſe perpetuus poſſeſſor, nō requiritur ordo iudicij nec litis cōteſtatio, nec libellus. Pau. de Caſt. d. cōſ. iij. Bal. d. l. quiſquis. ver. quæro. C. quor. app. nō recip. & in l. ordinarij. col. iij. ver. ſed hic quæro. C. de rei vendic. Cag. d. l. in pari. nu. vij. nec plena probatio requiritur, ſed ſufficit probare poſſeſsionē ſemplenè per vnũ teſte, vel famā publicā, & dicitur plenè probatũ abſque alio iuramento in ſupplementũ: quia dicitur agi de leui præiudicio, et ſi agatur de poſſeſsione magnæ rei. Dec. conſ. 252. Agitur. col. j. ver. reſtat. in fi. & in l. ij. nu. ij. C. de Carbo. edict. Alex. conſ. 91. In cauſa. col. j. vol. v. Craue. conſ. 158. Viſis. col. iij. nu. 12. verſi. & multò magis. Matheſil. not. ij. Nota, quòd in iudicijs. Calca. conſ. 100. Quòd ueniat. col. pen. ver. Nec habet. Soc. cōſ. 187. In cōtrouerſia. col. vj. ver. poſtremò. in fi. & conſ. 266. In cauſa. col. ix. ver. ſecũdò accipitur. in fi. nu. 26. vol. ij. Hipp. ſing. 433. Trita. Grat. conſi. 42. Licet. nu. vj. & vij. vol. ij. Cag. d. l. in pari. nu. vij. ver. tandē. Bar. l. admonendi. col. antep. nu. 55. verſ. Aduerte hoc. vbi Iaſ. in ij. lect. col. 79. nu. 187. ver. & qui ſunt caſus. in fin. & hæc eſt com. opin. vt dicit ibi D. Fran. de Cu. nu. 203. ff. de iureiur. Fallit vbi cōtra ipſum teſtē ſeu ſemiplenā probationē eſſent aliqua indicia: tunc. n. vnus teſtis vel ſemiplena probatio nō probaret poſſeſsionē. Bal. l. qui accuſare. col. fi. ver. vlt. not. C. de eden. Afflic. deciſ. 364. Fuit deciſum. col. pe. ibi, maximè quia. Gratus. conſ. 40. Antequàm. col. iij. nu. 29. volu. ij.
44 ¶ Aliud verò † eſt poſſeſſoriũ plenũ, ſiue plenariũ, quod agitatur, poſtquàm eſt certum quis poſsideat de præſenti, & quis actor, & quis reus eſſe debeat. Cagn. d. l. in pari. nu. viij. verſic. aliud. Pau. de Caſtr. dict. conſil. iij. Et ordinatur ad finem perueniendi ad ſententiam diffinitiuam in poſſeſſorio plenario, ſiue antiquiori, vt pars uictrix in ipſo

poſſeſſorio perpetuo maneat, donec altera pars egerit, & obtinuerit in petitorio, & ordinatur iudiciũ poſſeſſorium plenariũ, ad effectũ & finẽ perueniendi ad ſententiã diffinitiuã in petitorio, & vim perpetuam obtinet, & agitur vt pars victrix in iſto poſſeſſorio perpetuò poſsideat, donec altera pars egerit & obtinuerit in petitorio ſeu dominio: & dicitur poſſeſſoriũ plenariũ: quia requiruntur in eo plenæ probationes, libellus, litis cõteſtatio, & ordo iudicij debet ſeruari, & requiritur diffinitiua ſentẽtia, nec poteſt in hoc iudicio procedere motu proprio prout ĩ iudicio ſummarij poſſeſſorij Cagn.d.l.in pari.nu.viij.ver.aliud eſt poſſeſſoriũ plenum.ff.de reg.iur.Bal.d.l.quiſquis. ver.quæro. ibi, ſecùs in alijs poſſeſſorijs, in quibus debet procedi ordine iudiciariò, niſi in notoria ſpolatione vbi nõ eſt neceſſaria niſi ſimplex facti propoſito. C.quor.app.nõ recip.Specu.ti.de lib.cõcep.§.nuc dicedũ eſt.ver.26.cũ.in fi.& ver. 33.cũ poſtulatur.in fin.Dec.conſ.302.Et pro tenui.col.ij. ver.ſecũdo quià.Doc.oẽs in l.fi.C.de edict.di.Adria.tol.et in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir.poſſeſ.Alex. conſ.ij.Conſideratis.col.iij.nu.9.verſ.inſuper alia.vol.iij.

45 ¶ In iſto aũt † iudicio poſſeſſorij plenarij plenè requiruntur probationes, nec ſufficit probare poſſeſsionẽ per vnicũ teſtẽ, maximè vbi actor intentaret remediũ c.reintegrãda.iij.q.j.vt dicit Afflict.d.deciſ.364.col.ij.in fi.verſi.item licèt.& col.iij.in prin.D.Fran.de Cur.d.l.admonendi.nu. 203.in fi.Cag.d.l.in pari.nu.viij.in fi.ver.aliud eſt.Paul. de Caſtr.d.conſ.iij.Bal.& Paul.de Caſt.d.l.ordinarij.C.de rei vend.Bart.tract.ad reprimen.verbo ſummariè. Gratus conſi.110.Thema.col.j.& ij.vol.ij.Iaſ.d.§.nihil commune. col.pen.ff.de acquir.poſſeſ. Bald.& doct.in l.iudices.C.de

46 iudic. Datur enim † remedium can.reintegranda. contra tit.poſsidentem.ſecundum magis com.opi.Dec.conſ.252. Agitur.col.ii.ver.præterea op.Rob. Mar.in ſuo ſpec.in vij. part princ.Diſ.iudiciorum.nu.50.in fi.ver.19. Aut cõſtat

47 iudici † ꝙ una pars poſsidet, & tũc iudex ẽt ſi eſſet timor armorũ nõ debet ſequeſtrare poſſeſsionẽ, nec fructus, ſed debet manutenere, & defendere poſſeſſorem in ſua poſſeſſione, & inhibere alteri parti ſub graui pœna, vt nõ turbet

poſſeſſore,

poſſeſſore, & ad arma non veniat.Iaſ.d.l.quidam ęſtimauerunt.ff.ſi certum petatur.Dec.d.l.fin.col.iij.nu.vij.verſ. ſi autem conſtaret.de edict.diui Adr.tol.Bald.d.c.ordinarij. C.de rei vend.& in l. ſi diſceptetur.ff.vbi pup.ed. deb. Innoc.d.c.in præſentia.col.ij.de proba. Specu.in locis, de quibus ſuprà. Alexand.Iaſ.& Dec.d.l.ſi ſuper poſſeſsione. col.j.cum ſequen.C.de tranſact.

48 ¶Quinta,& vltima†eſt violentia inquietatiua,qñ aliquis qui nō eſt poſſeſſor, nec ꝑtendit ſe poſſeſſorē inquietat tñ me in meo ædificare,vel aliud facere,vel clàm,vel apertè, & tunc cōpetit mihi interdictū,ꝙ vi,aut clā,vt per Iaſ.hic col.j.nu.6.Iaſo.& Doct.l.j.§.hoc autē.ff.de op.no.nuntia.

49 ¶Nota tamen†quod nuntiatio per me facta authore Prætore, contra te,ne ædifices, ſeu nouum opus facias etiam ſuper ſolo tuo, ſeu à te poſſeſſo pro eo:quia prætendo habere ius ſic nuntiandi,ꝙ talis nuntiatio ligat,& nocet tibi etiā iuſtè ædificanti, adeò quòd ſi ſpreta nuntiatione tibi facta,vt opus nouū non facias, ædifices ſpernendo pręcepta prætoris procedēdo in opere, quòd opus poſtea factū debet in primis,& ante omnia deſtrui,ſeu demoliri,etiam ſi velles oſtendere quòd iuſtè ædificaſti. Nuntiatio enim facta authore prætore,vt non ædifices, etiā ſi eſſet iniuſtè facta,nocet tibi,& ligat ædificātē, vt teneatur deſiſtere ab opere iuſtà cœpto,etiā in ſuo,& ſi nō obtemperat nuntiationi deſiſtēdo,debet poſteà ædificatū demoliri,& deſtrui ſumptibus ædificantis.Iaſ.l.j.col.j.nu.j.in j.notabil.cū ſeq. vbi etiā Bar.Pau.de Caſt. & alij Doct.ff.de oper. no.nunt. & eſt text.in d.l.j.§.ſed & ſi his.& in l.prætor ait in prin.ff. de oper.no.nunt.& in c.j.& ij.extra de noui oper.nuntia. vbi text.gloſ.& Abbas Sicul.Horman.Decius d.l j.num.24.

50 Cautela tamē eſt † quòd ille,cui fuit nuntiatū nouū opus ne faciat etiā in ſuo,ſeu ſolo à ſe poſſeſſo , quòd offerat ſe paratum ſatiſdare de opere demoliendo in caſu ſuccūbentiæ,& quòd præſtet fideiuſsionē de hoc, tunc.n.per ipſam ſatisdationē præſtitam tollitur nuntiatio,& ille cui eſt nūtiatū poterit perſeuerare in opere.text.in l.prætor.§.deinde.&.§.ſequen.& in l.de pupillo.§.ſi is cui.vbi text.Bart.& Doct.ff.de noui oper.nunt.ſed ille, qui nuntiauit nouum

opus,

opus nō fieret, poterit replicare Hodie conſtat, hodie agatur, ſuperſedeatur per tres menſes, & tunc volēs ædificare tenetur ab opere cœpto ſuperſedere per tres menſes, nō obſtante ipſa fideiuſsione oblata, vel data, ſed non acceptata per nuntiantem, etiam, quòd nuntians interim nullum ius ſic prohibendi doceat, donec cognoſcatur de iuribus partium, ſeu infra quos nuntians poſsit iura ſua probare: quibus elapſis data ipſa fideiuſsione poteſt in opere perſeuerare, ubi nuntians nihil probauit. Bar. & Doct. in l. prætor. §. ſi quis paratus. ff. de ope. no. nun. gloſ. Sal. & Doct. cōmuniter in l. j. C. de oper. nou. nun. per illum tex. & in c. pen. & c. fin. de noui. oper. nunc. ubi text. Abb. & Doct. & eſt cōmunis opin. ita dicit Iaſ. in d. l. j. col. 10. num. 19. verſic. iij. habes. ff. de ope. no. nuntia. Ioan. Petr. de Ferrar. in pract. Papien. in for. lib. in act. no. op. §. ante aliquam remiſsionem. nume. iij. verſicu ſed circa. & iſtam dixit communem eſſe opinionem Carolus Ruinus in repetitio. dict. l. j. col. 18. numer. 124 verſic. Deinde gloſſ. noſtra. & Horman. Decius Florenti. in repetitio. dict. l. j. nume. 23. & 24.

51 ¶ Opus autem nouum † factum poſt denuntiationem ita demum debet deſtrui in primis, & ante omnia, vbi denuntiatio facta fuit in re præſenti, ideſt, in ipſo opere fabris etiā, quòd dominus neſciat: quia debet demoliri. l. de pupillo. §. in re. n. præſenti. ff. de ope. no. nun. Factū autē opus per fabros, quibus non fuit denuntiatum in opere, ſed domino fuit denuntiatum, non debet demoliri, vbi interim fabri ignorantes ædificant. dict. §. in re enim præſenti. &

52 eſt cōm. opi. quòd nūtiatio † facta dño extra locum operis, quòd nullo vnquam tempore valeat, & in aliquo non aſtringat dominū. Iaſ. d. l. de pupillo. §. ſi quis fortè. nu. iij. vbi autem facta fuit nuntiatio noui operis operarijs in loco abſente domino valet, & ligat dominum, etiam ignorantē ad patiendū, vt poſteà ędificatum demoliatur expēſis fabrorū inobedientiū. Bart. d. l. de puppillo. §. nuntiationem. verſ. ſed quæro. & verſ. quęro. vbi Modern. in apoſtil. ad Bartol. dicunt, quòd hęc eſt communis opinio.

53 ¶ Nuntiatio † tamen poteſt ſperni primò vbi clarum, & notorium eſt nuntiantem non habere ius nuntiañdi, & eſt communis

communis Iaſ.d.l.j.col.ij.verſ.additio ego.& nu.3.verſic. primò limita.ff.de oper.no.nun.Secundò ubi periculũ eſt in mora. Tertio,quãdo graue damnũ verſatur eius,cui fit nũciatio ex dilatione,& modicũ eius,qui nuntiat ex ædificatione.Quartò,vbi nuntians nõ petijt in primis,& ante omnia quod opus factũ ſpreta nũciatione deſtruatur,ſed litẽ fuit cõteſtatus.ſuper principali iure,vel facta fuit nunciatio ad domũ nũciati,& nõ in opere.Iaſ.d.l.j col.ij.ver.
54 limita nunc.& col.ſeq.p totũ.& vbi, † quis ædificiũ vetus reficit,non põt illi nuntiari.d.l.j.§. ſi quis ædificiũ vetus.
55 ¶Ille autem † qui nuntiauit mihi nouum opus ne fieret, & iniuſtè,& per calumniã nũtiauit,& ſuccubuit, an teneatur erga me ad damna mea? Dic, quòd ille nuntians cõtrà me in ſolo à me poſſeſſo,quòd dicitur me turbaſſe, & mihi vim intuliſſe.l.vim facit.ff.de vi,& vi armã.Horman.Det. in repet.d.l.j.col.23.nume.24.verſi.iuxta hæc.Iaſ.Ruin.& Mod.d.l.j.ff.de ope.noui nunt.quo caſu dic,quòd aut patior damnũ pro eo:quia deſtructũ fuit opus factũ expẽſis meis ſpreta per me nũtiatione, & pro iſto dãno nullo modo mihi nũtiato ſuccurritur cõtra nuntiantẽ: quia culpa mea paſſus fui illud dãnum ſpernẽdo nuntiationẽ,& damnũ,ꝙ quis ſua culpa ſentit,ſibi debet,& non alij imputari. tex.in c.dãnum.ubi glo.& Dyn.de reg.iur.in vj.l.qui proprio.§.procura..ff.de proc.l.ſi quis negotia.ff.de neg.geſt. l.cũ duobus.§.fi.& l.ſeq.ff.pro ſoc.Io.And.& Phil Frã.d.c. dãnũ.& ita dicit Bar.d.l.j.col.7.nu.16.ver.ſed qualiter.ubi Old.de Põte,Alb.de Roſ.col.8.Iaſ.col.xj.nu.20.verſ.extra glo.Horm.Detus.col.2.nu.26.ver.extrà glo.q̃rit,& col.26. ver.teneo cõcluſionẽ.faciũt.not.p Bar.in l.ſi pign.in prin ff.de pign.act.Aut ego nũtiatus paſſus fui damnũ:quia pp nuntiationẽ mihi factã diſtuli opus ædificare: poſtea ſuþuenit hiẽs pp,q̃d ædificare nõ potui: vel paramẽta sũt corrupta,& ſimilia dãna sũ paſſus,& ad iſta ſuccurritur mihi nũtiato pro dãnis meis cõtra nũtiantẽ p actionẽ de dolo: vbi nũtiatio eſt facta via iuris,ſed calũniosè.l.rẽ quãdã.ff. de dolo.Bar.d.l.j.col.7.nu.26.ver.ſed q̃liter.vbi Iaſ.col.12. nu.20.in fi.ibi,circa ſcdm & Carol.Rui.col.2.nu.13.verſ. qa ſi poſtea,& col.21.n.257.ver.ſcda cõcluſio ẽ,ꝙ Hormã.

Detus

& doct.per illũ tex.C.de prob.vbi tñ poſſeſsio de præſenti eſſet acquiſita vi,ſed nõ de præſenti,ſed ex interuallo, adhuc ĩ iſto iudicio talis poſſeſsio de pſenti,præfertur,ex quo nõ licet mihi ex interuallo ſpoliare,nec turbare propria authoritate illũ,qui me prior ſpoliauit.ſed incontinẽti iſtud debebã facere.tex.in l.ſi quis ad ſe fundũ.vbi Cin.Bar.Bal. Alber.de Roſ.Sali.& alij.C.ad leg.Iul.de vi pub.vel priu.l. naturaliter.§.nihil cõe.vbi Ripa,col.8.nu.46.& 47.ff.de acquir.poſſ.Vbi verò partes probãt æqualiter oẽs ſe poſsidere de præſenti,tunc in iſto iudicio retinendę pręfertur primo ille, qui probauit poſſeſsionẽ ſuã antiquiorẽ etiã, ſine
31 titulo cũ poſſeſsione etiã de præſenti: quia poſſeſsio † antiquior præſumitur iuſtior, poſſeſsio verò iunior violẽta, vel clãdeſtina,& poſſeſsio antiquior etiã ſine titulo præfertur in hoc caſu poſſeſsioni iuniori etiã cũ titulo.Boer.deciſ.239.Et in prædicta.col.vj.in ij.part.Feli.c.licet cauſam. col.v.ver.tertia cauſa.vbi Dec.col.vj. ver.3.in interdicto. & alij de prob.Curt.Iun.conſ.168.Habita.nu.23.Alex.cõſ. 76.In cauſa.nu.27.vol.2.Dec.conſ.56.in cauſa.Bal.l.ordinarij.C.de rei vend.Alex.conſ.88.Quoniã.vol.5.cùm hoc tamen quòd habens poſſeſsionẽ antiquiorẽ excipiat quod habẽs titulũ poſſedit vi, vel clã reſpectu poſſeſsionis antiquioris.Boer.d.deci.239.col.5.l.ſi de eo.§.fi.vbi Bar.Alex. Pau.de Caſt.Io.de Imo.ff.de acquir.poſs. Alex.d.conſ.88.
32 Deci.d.c.licèt.col.6.Et vbi non eſt poſſeſsio † antiquior ille obtinet,qui poſſeſsionẽ ſuã colorat aliquo titulo. Boer. d.deciſ.239.col.6.uerſ.bene tamẽ.Bal.d.l.ordinarij.& in l. qui accuſ.col.fi.C.de ed.& l.incerti.col.xj.C.de interd.& l. momẽtaneæ.C.qui legi.perſo.Ang.d.§.quadru.Fel.& Dec.
33 d.c.licèt.Rip.d.§.nihil cõe.nu.100.Vbi† autem poſſeſſor: puta D.Fran.Plot.timet ne ſibi inferatur vis,ſiue turbetur in poſsesſione ab aliquo:puta à D.Andr.Ploto, qui & ipſe prætendit ſe eſſe in poſseſsione,ſeu velle poſsidere, tunc ille,qui poſsidet dẽ pręſenti etiã lite non conteſtata,& parte non citata poterit impetrare præceptũ à iudice,cũ narratiua,ꝙ licèt ipſe D.Fra.Plot.ſit in quieta,& pacifica poſſeſsione talis fundi ſciti in territorio Burgilauizarij,vbi dicitur ad Mõtonũ,cui cohęret,&c.Et in poſseſsione,ſeu ꝗſi

irrigari,

irrigari, & adaquari faciendi tale pratũ ex tali aqua, ꝙ nihilominus ipſe D.And.Plo.vociferãdo vadit velle turbare ipſum D. Franciſ.Plot.in dict.eius poſſeſsione,ſeu quaſi & propterea ad tollẽdũ viã facti,ꝙ præcipiatur ipſi D. And. Plot.vt in d.poſſeſsione,ſeu quaſi ſe non intromittat, & ꝙ patiatur ipſum D. Franciſ.Plot.pacificè poſsidere,&c.dicta bona ſub pœna tali,ſed ꝙ ſi quid iuris prætendit habere,ꝙ agat via iuris,oblato libello,& ſeruatis ſeruandis contra dict.D.Franciſ.Plot.ſi tamẽ ipſe D.And.ſenſerit ſe grauari,ꝙ compareat tali die,& hora,& loco,coram ipſo iudice ad allegandum cauſas grauaminis, ſi quas habet, alioquin,&c.& cautela eſt ꝙ faciat impetrans præceptũ ante: & poſt præſentationẽ præcepti per nunciũ publicũ videre ſuã poſſeſsionẽ.puta aquã currere ad ſuũ pratũ,ſeu ipſum poſsidere,& ꝙ ipſe impetrans præcepto adhibeat duos teſtes,qui & ipſi pręmiſſa videant,& deindè nuntius referat ſe præceptũ præſentaſſe,&c.& ante,& poſt præſentationẽ pręcepti vidiſſe impetrantẽ præceptum tenere,& poſsidere,&c. Nam licèt cõmunis ſit concluſio ꝙ nuntio publico debeat plenè credi in his,quæ ſpectãt ad eius officiũ:puta, ſi dicat ſe perſonaliter citaſſe,tñ q̃n deponit in his, q̃ ſunt extra officium ſuũ non probat,& eſt com.opi.Iaſ.l.properandum.§.& ſiquidem.col.ij.num.viij.ver.adde cõmunis. C.de iudi.tñ in iſto poſſeſſorio ſummario quo Iudex poteſt ſe informare etiã ex officio,& motu proprio de poſſeſſione de p̃ſenti poterit ab ipſo nuntio,& teſtibus ſe de poſſeſsione ipſa de pręſenti informare,etiã abſq; libello.Bal.l. ordinarij.col.iij.in fi.verſ.ſed hic quæro.C.de rei vẽdi.Et, ſi citatus uigore dicti præcepti,nõ cõparet,& eius cõtumacia ſit accuſata,præceptũ remanet firmũ,& de reo,vbi citatus fuiſſet fortè reus,efficitur actor. Math.Affl.deciſi.167, Gabr.col.pen.nu.4.verſ.& tãtò magis,l.de pupil.§.meminiſſe.vbi Alex.col.pen.verſ.poteſt cõcludi.ibi, & tunc auc ille cui factũ eſt.ff.de ope.nou.nũc.Bal,rub. C.comin.vel epiſt.col.j.in fi.nu.v.ver,quid de eo.ibi,aut non cõparuit. & ſi citatus vigore p̃cepti cũ clauſula iuſtificatiua nõ cõparet,tale præceptum valet, & tranſit in rem iudicatam, ... eſt com.opi.Ripa d.§.meminiſſe.col.v.num.24.ver,ex-

tat igitur.ibi,cōtra primam.in fi. poterit tñ ipſe cōtumax infra annum cōparere,purgando contumaciā per ſolutionem expenſarū,& fideiubendo de iudicio ſiſti,recuperare tenutā, & poſſeſsionem, quam amiſit ex ipſa contumacia, ita quòd efficiatur reus,prout erat ante contumaciā.text. in l.ſi quis emptionis.§.ſed & ſi quis.C.de præſcrip.30.vel 40.anno.quę lex in d.§.ſed & ſi quis.locum habet, ſiue eſſet poſſeſsio corporalium,ſiue incorporaliū.Lud.Bolo.l.ſi finita.§.Iulianus.num.63.verſ.ex prędictis.ff.de dani.infe. Alex.l.ſi prius.ff.de ope.nou.nunc.vbi autem citatus comparuit contradicendo præcepto, & tunc, aut præceptum fuit iniuſtum,quia citatus poſsidebat, & impetrans præceptum non poſsidebat, & pręceptum fuit reſolutū in vim ſimplicis citationis,& eſt com.opi.vt dicit Alex.d.§.meminiſſe.col.fi.verſ.ſed Iac.But.Bal.d.verſ.quid de eo.Valet.n.
34 præceptum executiuum†cū clauſula iuſtificatiua,ſed cōparente citato reſoluitur in vim ſimplicis citationis,& eſt magis com.opi.Iaſ.l.nec quicquā.§. vbi decretū.col.ij.nu. v.verſ.limita.& nu.vj.ff.de of.Proc.& Leg.Et poterit non obſtante præcepto,& inhibitione iudicis citatus perſeuerare in eius poſſeſsione etiā fructus colligēdo, non.n.dicitur dānificare,nec ſpoliare,nec innouare,nec turbare aliū ille,qui perſeuerat in eius poſſeſsione , & inhibitio iudicis facta in contrariū nō valet. Dec.cōſ.460.Viſo.col.3.in fi. & 4.in prin.nu.2.ver.& quicōtinuat.D.de Rota,deci.259. Si rector.in fi.Ant.Capit.deciſ.72.In acuſa.D.Bellon conſ. 28.Perpenſis.nu.24.Pariſ.conſ.39.Nō poſſunt.col.2.vol.j. Card.Zab.clem.fi.in 2.oppoſi.vt lit.pendent. Et ſi poſſeſſor contra quē eſt lata ſententia appellatione, vel reſtitutione in integrū pendente poteſt perſeuerare in eius poſſeſsione etiā fructus colligendo.l.ſciendū.§.ſi fundum.ff. qui ſatisdar.cogan.nec dicitur per hoc aliquid innouare. glo.c.nō.ſolū.verbo,reducendū.verſ.dic tñ de appel.in 6. & gloſ.l.Imperatores.§.fi.ff.de app.Bellonus,d.nu.24. multomagis debet poſſeſſor citatus non obſtante ipſo præcepto,cū contradixit poſſe perſeuerare in eius poſſeſsione. Ang.§.curare.col.pen.& fi.Inſtit.de actio.Aut præceptum fuit iuſtum:quia citatus nō poſsidebat, & tūc per cōparatione

tionē citati pręceptū nō fuit reſolutū in vim ſimplicis ci tationis,ſed ſi citatus ſit inobediēs debet mulctari, vbi.n. præceptū fuit iuſtū, & poteſt procedi per viam præcepti p cōparationē citati nō reſoluitur pceptū,ſed citatus,do lo nō obediens præcepto debet mulctari.Pau.de Caſt.d.§. meminiſſe.vbi Ripa.nu.23.l.j.ff.ſi quis ius dic.nō obtemp.
35 ¶ Duplex † enim poſſeſſoriū,vnū ſummariū dicitur,aliud plenū,ſiue plenariū.Paul.de Caſt.d.conſ.3.vol.2.ſecundū nouā impreſsionē & in antiquis.conſ.v.Cogn.d.l.in pari. nu.7.verſi.tandē.ff.de reg.iur.Bal.& Pau.de Caſt.l.ordina rij.col.pe.& fi.C.de rei vend.D.Fran.de Curt.in l.admonē
36 di.nu.203.ff.de iureiu.Poſſeſſoriū † ſummariū dicitur illud qn̄ vtraq; pars prætendit ſe de præſenti poſsidere, ubi poſſeſsio nō vacat,vel qn̄ poſſeſſio vacat:puta mórtuo poſ ſeſſore vtraq; pars ptendit ſe hęredē, & vult ingredi poſſeſ ſionē,& nemo vult offerre libellū,nec eſſe actor,ſed reus,& timor eſt ne ubi partes ſunt nobiles enſem, & clipeos, vbi verò ruſtici ſæuos tridentes pro libello offerant,tunc.n.dicitur agi de poſſeſſorio ſummario leuis præiudicij,& dicitur poſſeſſoriū ſummariū pro eo:quia iudex ad euitandas rixas poteſt,& debet ſummariè,& ex officio,& ſine libello & capitulis,& motu eius proprio ſe informare quis poſsideat de præſenti, & poſsidentē de præſenti debet cōſtituere reum,non poſsidentē autem de præſenti actorē,illi ſtatuendo terminum ad producendum libellū contra poſsidentē de præſenti: faciendo etiā præcepta pœnalia cōtra non poſsidentē de præſenti, ut non turbet poſsidentē de præſenti,& iſtud dicitur iudiciū ſummarij poſſeſſorii præparatoriū ad aliud iudiciū,& ad poſſeſſoriū plenarium,& ad petitoriū,nec q̄ritur in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij quis debeat eſſe ppetuus poſſeſſor, ſed quis actor,& quis reus tā in poſſeſſorio, quàm petitorio, & ſententia lata in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij non dicitur ſentētia diffinitiua,ſed interlocutoria,quæ pōt reuocari, & debet reuocari i alio iudicio,vbi cōſtiterit de poſſeſſorio antiquiori,vel petitorio alterius partis,& dicitur ordinatio,& ſnia per modū prouiſionis, donec pendet lis ſuper poſſeſſorio plenario,vel in petitorio.Paul.de Caſt.d.conſi.iij.aliàs.v.

Cag.d.l.in pari.nu.vij.verſ.tandē.Bal.l.ordinarij.col.iij.in fi.ver.ſed hic quæro.vbi Sal.& Pau.de Caſt.& alij doct.C. de rei uend.Bal.l.quiſquis.ver.quæro.C.quor.appel.nō recip.Spec.tit.de libel.conce.§.nūc dicēdū eſt in quibus ver. 22.qn.& dixi latè ſuperiùs in §.præmitto,ꝙ in iure.nu.28.
37 verſi. & vbi nemo.& ver.& ēt duobus.Pōt.n.vbi † quis timet turbari in poſſeſ.ſeu offendi in rebus vel perſonis implorare officiū iudicis: vt inhibeat per præcepta pœnalia ne fiat vis nec turbatio in poſſeſsione nec perſona & non requiritur libellus. Iaſ.l.ſi ſuper poſſeſsione.col.iij.num.v. ver.quartò nota.& nu.ver.item ad prædic.ubi ēt Bal.Sali. Alex.Dec.Cur.& alij C.de tranſa.Bart.l.fi.nu.iij.per illum tex.ff.quod met.cau.Aret.ca.in præſentia.col.iiij.de prob. Bal.l.ſi ſeruus.C.qđ cum eo. & in l.j.§.quies.ff.de offic.Pręfect.vrb.doc.l.ęquiſsimū.per illū tex.ff.de vſufru.& ſi quis probabiliter timet offendi à Titio,poterit iudex cogere Titiū ad fideiubēdū de nō offendendo ipſi timēti ſub pœna graui,vbi tñ petēs fideiuberi iuret de ipſo timore,et ſit legitima cauſa timoris arbitrio iudicis:puta, quia præcedit inimicitia,vel actus minādi.Rip.rub.ff.de dāno infec.nu. 17.ver.quartò dubitatur.in fi.Poterit tñ Titius petere ꝙ ēt ipſi caueatur, vbi etiā ipſe probabiliter poteſt timere arbitrio iudicis, etiā ſi Titius fuiſſet in dolo vel culpa talis timoris:puta quia vulneraſſet aliā partē,alioquin Titius nō tenebitur fideiubere.Iaſ.d.l.ſi ſuper poſſeſsione.Rip.d.rub. ff.de dam.infect.nu.j.ver.quinto dubitatur & nu.xx.verſ. ſexto dubitatur Barto.& doct.l.qui bona.§.ſi quis quia.ff. de dam.infect.vbi etiam Lud.Bolog.& alij Doctor.
38 ¶ Et dubitās † ne in poſſeſsione moleſtetur,vel offenſa ei fiat in perſonā,poterit implorare officiū iudicis,& obtinebit licentiā deferendi arma pro ſua & poſſeſsionis ſuæ defenſione,& conducendi ſecū homines armatos ad tuendū poſſeſsionem ſuā & perſonā.Rip.d.Rub.ff.de dam.infect.
39 nu.27.in fi.Bar.l.ſanctū.ff.de re.diuiſ.Et uicini & † amici ac extranei poſſunt expellere & percutere cū moderamine tamē inculpatæ tutelæ uolentē me expellere de poſſeſsione mea uolentē me offendere. Iaſ.l.ut uim col.6.num.29. ver.ſed pulchrum & nu.30.ff.de iuſt.& iur.ubi Deci.& alij

& hæc

& hęc eſt communis opi.Marſi.ſingu.351. Amicitia.Lud. Carrer.in prac.crim.§.homicidium. in parte quæ incipit, circa quartũ itaque quibus ex cauſis excuſetur homicidiũ nu.37.verſic.& nota quòd pro,Par.de put.in trac.de ſind. char.x.ver.pone.Corſ.ſin.verb.defenſio aliquis vult,Bar. l.deuotũ per illũ tex.C.de meta.& epid.lib.xij.Ang.tract. mal.in gl.& dict.Titius ſe defendẽdo.col.pe.Pau.de Caſt. l.refectionis.ff.com.præd.Cœp.tract.de ſeruit.vrba.pręd. c.23.Bal.l.j.col.antep.verſ.ſed nunquid vbi guerra.& col. v.ver.ſed pone.C.vnde vi.Hip.l.j.inj.not.C.de rapt.virg.

40 ¶ Et in iſto iudicio † poſſeſſorij ſummarij, vbi agitur inter plures coram iudice de adipiſcenda poſſeſsione vacante:puta bonorum relictorum per defunctũ.iudex ſummariè ſe informabit,quis ſit ſcriptus hæres in vltimo teſtamẽto non cancellato, nec abolito & illum mittet in poſſeſsionem bonorũ quæ poſsidebat defunctus tempore mortis, etiã quòd dicerentur bona non fuiſſe defuncti, ſaluo iure aliorum competitorũ in agendo tam in poſſeſſorio plenario ſiue antiquiori quã in petitorio.tex.in l.fi.vbi Bar.Bal. Sal.Pau.de Caſt.Iaſ.& Deci.C.de edic.diu.Adrian.tol.tex. in l.nõ tantũ.ff.de pet.hęr.& vbi agitur cauſa inteſtati iudex ſummariè ſe informabit abſque libello quis obtineat primum locum in gradu,& obtinentem primũ locũ:puta filiũ vel filiã aut ſororem mittet in poſſeſsionẽ dictorũ bonorũ,quæ defunctus tempore eius mortis poſsidebat,etiã quòd filia vel ſoror hæres diceretur non capax dictorũ bonorum:puta,quia eſſet filia,& dicerentur bona eſſe feudalia,ad quæ filia non vocatur ex inueſtitura:quia nihilominùs filia vel ſoror mittetur in poſſeſsionẽ, & conſtituetur rea, ſaluo iure aliorũ cõpetitorũ in agendo ſuper poſſeſſorio plenario, vel petitorio.Dec.cõſ.424.Proponitur.& cõſ. 467.Bene.Pariſius conſ.13.Attingendo.col.fin.& conſ.411 Optimum.volu.j.Spec.tit.de teſtam.§.ſequitur videre.vbi Ioan.And.in addi.Spec.col.fin.Curt.iun.conſ.41.Præſupponitur. & in tract.feud.iij.Part.q.21.Alber.Brun.conſil.j. Et ibi.Io.Campeg. in conſ.ij.ſeq.& idẽ Alb.Brun.conſ.83. In cauſa.Ludo.Gozad.cõſ.vij.& con.x.D. Mar.Socin iun. conſil.74.Viſo.nu.ij.& conſ.75.Quamquàm.& conſi.76.&

 77.volu.

77.vol.j.per text.in c.ij.ſi de feu.cōtro. ſit.iunctis not.per Bar.in l.momentaneæ. col.fi.in fin.ibi. ſecundo modo.C. vnde vi.vbi dicit quod in interdicto retinendæ vel adipiſcendæ,quod proceditur ſummariè.Si tamen notoriè con ſtaret bona eſſe feudalia, & filia hæres non produceret aliquā inueſtiturā,nec conſuetudinē probaret pro ſe,filia hæres nō mitteretur in poſſeſsionē feudalium: quia fœmina
41 † eſt incapax feudorū,niſi vocetur ex inueſtitura.c.filia. de feud.ſuc.Iaſ.conſ.158.reuocatur.col.fi.ver.nō obſtat illud.vol.iij.Ioan.Campeg.inter conſ.Bru.d.conſil.ij.Viſo. col.iij.ver.tertia in hoc.in fi.ibi,aliàs rigor.& ibi quod tamē intelligo quādo.Caro.Ruin.conſi.27.Viſo.uol.5.Et in Dominio Mediolani,fœminæ deſcendētes hęredes,vel alij hęredes extranei non admitterētur in poſſeſsionē bonorū immobiliū,iuriū,immunitatū & vectigalium, vbi fuerint nūc,vel in futurū, aut in præteritū cōceſſa à Dominis Mediolani per quaſcūque infeudationes, aut cōceſsiones qualeſcūque gratuitas,ēt ob benemerita,qualiacūque ſint, ēt ſi in eis eſſent clauſulæ & derogationes munitæ ēt cū iure tranſmittēdi ad extraneos,vel fœminas: quia talia nō poſſunt trāſmitti,niſi ad primi acquirētis deſcendētes maſculos per lineam maſculinā legitimè natos:vt diſponit decretū Mediolani ſub rub.de feudis.§.ne beneficiorū,quo caſu vbi de hoc conſtaret notoriæ filiæ & alię fœminæ,& hæredes extranei nō admitterētur in poſſeſsionē dictorū bonorū & iurium,ēt ſtāte alio decreto,quòd poſſeſsio defuncti cōtinuetur in hæredē: quia † nō intelligitur vbi aliud
42 decretū prohibet, prout in caſu dicti §.ne beneficiorum. Rip.lib.ii.reſpon.de reſcrip.ac prælat.ac prin.grat.reſpon. iij.c.iij.Viſis.Alex.conſi.103.Viſis,col.ij.verſi.nam conſtat. & col.iiij.ver.tū etiā.vol.ij.Felin.c.ex parte tua.col.iij.ver. tertio fallit.de offic.delega.Roma.in d.conſ.27.Saluo.niſi fœmina produceret derogationem dicti §.ne beneficiorū. ſeu in bonis feudalibus allegaret & probaret pro ſe inueſtiturā,aut cōſuetudinē,aut aliud veriſimile,tūc enim fœmina hęres donec diſputaretur ſuper validitate dictę derogationis aut inueſtituræ, debet mitti in poſſeſsionē ſummariā,& conſtitui rea,ſaluo iurę aliorū cōpetitorū in agēdo

ſuper

ſuper poſſeſſorio plenario & petitorio. Alberi. Brun. d. cõſ. j. col. ij. ver. ſed maior. ibi, idem eſſe videtur. Cãpeg. d. conſ. ij. col. iij. ver. tertia in hoc. in fi. ibi, quòd tñ intelligo. l. fin. col. fi. vbi Alex. & alij Doctor. C. de edict. diui. Adria. tol. In
43 hoc poſſeſſorio † ſummario, ſiue retinendæ, quãdo diſputatur quis reus, & quis actor eſſe debet, & ſic eſt præparatoriũ iudiciũ ad poſſeſſoriũ plenariũ vel petitoriũ, & nõ diſputatur quis debeat eſſe perpetuus poſſeſſor, nõ requiritur ordo iudicij nec litis cõteſtatio, nec libellus. Pau. de Caſt. d. cõſ. iij. Bal. d. l. quiſquis. ver. quæro. C. quor. app. nõ recip. & in l. ordinarij. col. iij. ver. ſed hic quæro. C. de rei vendic. Cag. d. l. in pari. nu. vij. nec plena probatio requiritur, ſed ſufficit probare poſſeſsionẽ ſemiplenè per vnũ teſte, vel famã publicã, & dicitur plenè probatũ abſque alio iuramento in ſupplementũ: quia dicitur agi de leui præiudicio, etſi agatur de poſſeſsione magnæ rei. Dec. conſ. 252. Agitur. col. j. ver. reſtat. in fi. & in l. ij. nu. ij. C. de Carbo. edict. Alex. conſ. 91. In cauſa. col. j. vol. v. Craue. conſ. 158. Viſis. col. iij. nu. 12. verſi. & multòmagis. Matheſil. not. ij. Nota, quòd in iudicijs. Calca. conſ. 100. Quòd ueniat. col. pen. ver. Nec habet. Soc. cõſ. 187. In cõtrouerſia. col. vj. ver. poſtremò. in fi. & conſ. 266. In cauſa. col. ix. ver. ſecũdò accipitur. in fi. nu. 26. vol. ij. Hipp. ſing. 433. Trita. Grat. conſi. 42. Licet. nu. vj. & vij. vol. ij. Cag. d. l. in pari. nu. vij. ver. tandẽ. Bar. l. admonendi. col. antep. nu. 55. verſ. Aduerte hoc. vbi Iaſ. in ij. lect. col. 79. nu. 187. ver. & qui ſunt caſus. in fin. & hæc eſt com. opin. vt dicit ibi D. Fran. de Cu. nu. 203. ff. de iureiur. Falliť vbi cõtra ipſum teſtẽ ſeu ſemiplenã probationẽ eſſent aliqua indicia: tunc. n. vnus teſtis vel ſemiplena probatio nõ probaret poſſeſsione. Bal. l. qui accuſare. col. fi. ver. vlt. not. C. de eden. Afflic. deciſ. 364. Fuit deciſum. col. pe. ibi, maximè quia. Gratus. conſ. 40. Antequàm. cõl. iij. nu. 29. volu. ij.
44 ¶ Aliud vero † eſt poſſeſſoriũ plenũ, ſiue plenariũ, quod agitatur, poſtquàm eſt certum quis poſsideat de præſenti, & quis actor, & quis reus eſſe debeat. Cagn. d. l. in pari. nu. viij. verſic. aliud. Pau. de Caſtr. dict. conſil. iij. Et ordinatur ad finem perueniendi ad ſententiam diffinitiuam in poſſeſſorio plenario, ſiue antiquiori, vt pars uictrix in ipſo

poſſeſſorio perpetuo maneat, donec altera pars egerit, & obtinuerit in petitorio,& ordinatur iudiciũ poſſeſſorium plenariũ,ad effectũ & finẽ perueniendi ad ſententiã diffinitiuã in petitorio, & vim perpetuam obtinet,& agitur vt pars victrix in iſto poſſeſſorio perpetuò poſsideat, donec altera pars egerit & obtinuerit in petitorio ſeu dominio: & dicitur poſſeſſoriũ plenariũ: quia requiruntur in eo plenæ probationes, libellus,litis cõteſtatio,& ordo iudicij debet ſeruari,& requiritur diffinitiua ſentẽtia, nec poteſt in hoc iudicio procedere motu proprio prout i iudicio ſummarij poſſeſſorij Cagn.d.l.in pari.nu.viij.ver.aliud eſt poſſeſſoriũ plenum.ff.de reg.iur.Bal.d.l.quiſquis. ver.quæro. ibi,ſecus in alijs poſſeſſorijs, in quibus debet procedi ordine iudiciarió, niſi in notoria ſpolatione vbi nõ eſt neceſſaria niſi ſimplex facti propoſito.C.quor.app.nõ recip.Specu.ti.de lib.cõcep.§.nũc dicẽdũ eſt.ver.26.cũ.in fi.& ver. 33.cũ poſtulatur.in fin.Dec.conſ.302.Et pro tenui.col.ij. ver.ſecũdo quià.Doc.oẽs in l.fi.C.de edict.di.Adria.tol.et in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir.poſſeſ.Alex. conſ.ij.Conſideratis.col.iij.nu.9.verſ.inſuper alia.vol.iij.

45 ¶ In iſto aũt † iudicio poſſeſſorij plenarij plenè requiruntur probationes, nec ſufficit probare poſſeſsionẽ per vnicũ teſtẽ,maximè vbi actor intentaret remediũ c.reintegrãda.iij.q.j.vt dicit Afflict.d.deciſ.364.col.ij.in fi.verſi.item licèt.& col.iij.in prin.D.Fran.de Cur.d.l.admonẽndi. nu. 203.in fi.Cag.d.l.in pari.nu.viij.in fi.ver.aliud eſt.Paul. de Caſtr.d.conſ.iij.Bal.& Paul.de Caſt.d.l.ordinarij.C.de rei vend.Bart.tract.ad reprimen.verbo ſummariẽ. Gratus conſi.110.Thema.col.j.& ij.vol.ij.Iaſ.d.§.nihil commune. col.pen.ff.de acquir.poſſeſ.Bald.& doct.in l.iudices.C.de

46 iudi. Datur enim † remedium can.reintegranda. contra tit.poſsidentem.ſecundum magis com.opi.Dec.conſ.252. Agitur.col.ii.ver.præterea op.Rob. Mar.in ſuo ſpec.in vij. part princ.Diſ.iudiciorum.nu.50.in fi.ver.19. Aut cõſtat

47 iudici † ꝙ una pars poſsidet,& tũc iudex ẽt ſi eſſet timor armorũ nõ debet ſequeſtrare poſſeſsionẽ, nec fructus, ſed debet manutenere,& defendere poſſeſſorem in ſua poſſeſſione,& inhibere alteri parti ſub graui pœna,vt nõ turbet

poſſeſſore,

poſſeſſore, & ad arma non veniat.Iaſ.d.l.quidam ęſtimauerunt.ff.ſi certum petatur.Dec.d.l.fin.col.iij.nu.vij.verſ. ſi autem conſtaret.de edict.diui Adr.tol.Bald.d.c.ordinarij. C.de rei vend.& in l. ſi diſceptetur.ff.vbi pup.ed. deb. Innoc.d.c.in præſentia.col.ij.de proba. Specu.in locis, de quibus ſuprà. Alexand.Iaſ.& Dec.d.l.ſi ſuper poſſeſsione. col.j.cum ſequen.C.de tranſact.

48 ¶Quinta,& vltima†eſt violentia inquietatiua,qñ aliquis qui nõ eſt poſſeſſor, nec ꝑtendit ſe poſſeſſorē inquietat tñ me in meo ædificare, vel aliud facere, vel clàm, vel apertê, & tunc cõpetit mihi interdictũ,ꝙ vi,aut clã,vt per Iaſ.hic col.j.nu.6.Iaſo.& Doct.l.j.§.hoc autē.ff.de op.no.nuntia.

49 ¶Nota tamen†quòd nuntiatio per me facta authore Prætore, contra te,ne ædifices, ſeu nouum opus facias etiam ſuper ſolo tuo, ſeu à te poſſeſſo pro eo:quia prætendo habere ius ſic nuntiandi,ꝙ talis nuntiatio ligat,& nocet tibi etiã iuſtè ædificanti, adeò quòd ſi ſpreta nuntiatione tibi facta,vt opus nouũ non facias, ædifices ſpernendo pręcepta prætoris procedẽdo in opere, quòd opus poſtea factũ debet in primis,& ante omnia deſtrui,ſeu demoliri,etiam ſi velles oſtendere quòd iuſtè ædificaſti. Nuntiatio enim facta authore prætore,vt non ædifices, etiã ſi eſſet iniuſtè facta,nocet tibi,& ligat ædificãtē, vt teneatur deſiſtere ab opere iuſtà cœpto,etiã in ſuo,& ſi nõ obtemperat nuntiationi deſiſtẽdo,debet poſteà ædificatũ demoliri,& deſtrui ſumptibus ædificantis.Iaſ.l.j.col.j.nu.j.in j.notabil.cũ ſeq. vbi etiã Bar.Pau.de Caſt. & alij Doct.ff.de oper. no.nunt. & eſt text.in d.l.j.§.ſed & ſi his.& in l.prætor ait in prin.ff. de oper. no.nunt.& in c.j.& ij.extra de noui oper.nuntia. vbi text.gloſ.& Abbas Sicul.Horman.Detus d.l.j.num.24.

50 Cautela tamē eſt † quòd ille,cui fuit nuntiatũ nouũ opus ne faciat etiã in ſuo,ſeu ſolo à ſe poſſeſſo, quòd offerat ſe paratum ſatiſdare de opere demoliendo in caſu ſuccũbentiæ,& quòd præſtet fideiuſsionē de hoc, tunc.n.per ipſam ſatisdationē præſtitam tollitur nuntiatio,& ille cui eſt nũtiatũ poterit perſeuerare in opere.text.in l.prætor.§.deinde.&.§.ſequen.& in l.de pupillo.§.ſi is cui.vbi text.Bart.& Doct.ff.de noui oper.nunt.ſed ille, qui nuntiauit nouum

opus,

opus nō fieret, poterit replicare Hodie conſtat, hodie agatur, ſuperſedeatur per tres menſes, & tunc volēs ædificare tenetur ab opere cœpto ſuperſedere per tres menſes, nō obſtante ipſa fideiuſsione oblata, vel data, ſed non acceptata per nuntiantem, etiam, quòd nuntians interim nullum ius ſic prohibendi doceat, donec cognoſcatur de iuribus partium, ſeu infra quos nuntians poſsit iura ſua probare: quibus elapſis data ipſa fideiuſsione poteſt in opere perſeuerare, ubi nuntians nihil probauit. Bar. & Doct. in l. prætor. §. ſi quis paratus. ff. de ope. no. nun. gloſ. Sal. & Doct. cōmuniter in l. j. C. de oper. nou. nun. per illum tex. & in c. pen. & c. fin. de noui. oper. nunc. ubi text. Abb. & Doct. & eſt cōmunis opin. ita dicit Iaſ. in d. l. j. col. 10. num. 19. verſic. iij. habes. ff. de ope. no. nuntia. Ioan. Petr. de Feriar. in pract. Papien. in for. lib. in act. no. op. §. ante aliquam remiſsionem. nume. iij. verſicu. ſed circa. & iſtam dixit communem eſſe opinionem Carolus Ruinus in repetitio. dict. l. j. col. 18. numer. 124. verſic. Deinde gloſſ. noſtra. & Horman. Detus Florenti. in repetitio. dict. l. j. nume. 23. & 24.

51 ¶Opus autem nouum † factum poſt denuntiationem ita demum debet deſtrui in primis, & ante omnia, vbi denuntiatio facta fuit in re præſenti, id eſt, in ipſo opere fabris etiā, quòd dominus neſciat: quia debet demoliri. l. de pupillo. §. in re. n. præſenti. ff. de ope. no. nun. Factū autē opus per fabros, quibus non fuit denuntiatum in opere, ſed domino fuit denuntiatum, non debet demoliri, vbi interim fabri ignorantes ædificant. dict. §. in re enim præſenti. &

52 eſt com. opi. quòd nūtiatio † facta dño extra locum operis, quòd nullo vnquam tempore valeat, & in aliquo non aſtringat dominū. Iaſ. d. l. de pupillo. §. ſi quis fortè. nu. iij. vbi autem facta fuit nuntiatio noui operis operarijs in loco abſente domino valet, & ligat dominum, etiam ignorantē ad patiendū, vt poſteà ędificatum demoliatur expēſis fabrorū inobedientiū. Bart. d. l. de puppillo. §. nuntiationem. verſ. ſed quæro. & verſ. quęro. vbi Modern. in apoſtil. ad Bartol. dicunt, quòd hęc eſt communis opinio.

53 ¶Nuntiatio † tamen poteſt ſperni primò vbi clarum, & notorium eſt nuntiantem non habere ius nuntiandi, & eſt

communis Iaſ.d.l.j.col.ij.verſ.additio ego.& nu.3.verſic. primò limita.ff.de oper.no.nun.Secundò ubi periculũ eſt in mora.Tertio,quādo graue damnũ verſatur eius,cui fit nũciatio ex dilatione,& modicũ eius,qui nuntiat ex ædificatione.Quartò,vbi nuntians nō petijt in primis,& ante omnia quod opus factũ ſpreta nũciatione deſtruatur.ſed litē fuit cōteſtatus.ſuper principali iure,vel facta fuit nun ciatio ad domũ nũciati,& nō in opere.Iaſ.d l.j col.ij.ver.
54 limita nunc.& col.ſeq.p totũ.& vbi, † quis ædificiũ vetus reficit,non pōt illi nuntiari.d.l.j.§. ſi quis ædificiũ vetus.
55 ¶Ille autem † qui nuntiauit mihi nouum opus ne fieret, & iniuſtè,& per calumniā nũtiauit,& ſuccubuit, an teneatur erga me ad damna mea:Dic , quòd ille nuntians cōtrà me in ſolo à me poſſeſſo,quòd dicitur me turbaſſe, & mihi vim intuliſſe.l.vim facit.ff.de vi,& vi arma.Horman.Det. in repet.d.l.j.col.23.nume.24.verſi.iuxta hæc.Iaſ.Ruin.& Mod.d.l.j.ff.de ope.noui nunt.quo caſu dic,quòd aut patior damnũ pro eo:quia deſtructũ fuit opus factũ expēſis meis ſpreta per me nũtiatione, & pro iſto dāno nullo modo mihi nũtiato ſuccurritur cōtra nuntiantē: quia culpa mea paſſus fui illud dānum ſpernēdo nuntiationē,& damnũ,ꝙ quis ſua culpa ſentit,ſibi debet,& non alij imputari. tex.in c.dānum.ubi glo.& Dyn.de reg.iur.in vj.l.qui proprio.§.procura..ff.de proc.l.ſi quis negotia.ff.de neg.geſt. l.cũ duobus.§.fi.& l.ſeq.ff.pro ſoc.Io.And.& Phil Frā.d.c. dānũ.& ita dicit Bar.d.l.j.col.7.nu.16.ver.ſed qualiter.ubi Old.de Pōte,Alb.de Roſ.col.8.Iaſ.col.xj.nu.20.verſ.extra glo.Horm.Detus.col.2.nu.26.ver.extrà glo.q̄rit,& col.26. ver.teneo cōcluſionē.faciũt.not.p Bar.in l.ſi pign.in prin ff.de pign.act.Aut ego nũtiatus paſſus fui damnũ:quia pp nuntiationē mihi factā diſtuli opus ædificare: poſtea ſupuenit hiēs pp,qđ ædificare nō potui: vel paramēta sũt corrupta,& ſimilia dāna sũ paſſus,& ad iſta ſuccurritur mihi nũtiato pro dānis meis cōtra nũtiantē p actionē de dolo: vbi nũtiatio eſt facta via iuris,ſed calũniosè.l.rē quādā.ff. de dolo.Bar.d.l.j.col.7.nu.26.ver.ſed q̄liter.vbi Iaſ.col.12. nu.20.in fi.ibi,circa ſcdm & Carol.Rui.col.2.nu.13.verſ. qa ſi poſtea,& col.21.n.257.ver.ſcda cōcluſio ē,ꝙ Hormā.
Detus

Decus. col.27.verſ.ſecunda concluſio eſt, q.ff.de oper.no. nun.nam qui occaſionē damni dat, dānum dediſſe videtur.l.qui occidit.§.in hac.ff.ad l.Aquil.Itē cōpetit † actio
56 iniuriarū contra talē nuntiantē, vbi nuntiatio nō fuit facta via iuris, ſed doloſè & calumnioſè via facti abſq; nuntiatione prohibēdo.l.iniuriarū.§.ſi quis prohibeat.in fi.ff. de iniur.l.qui pendentē.ff.de act.empt.vt per Iaſ.d.l.j.col. 12.ver.circa ſcdm.& ibi Alb.col.vij.Bar.l.prætor.§.nō nulli.ff.de op.no.nun.Imò & actio iniuriarū locū habebit,qñ via iuris nuntiauit,ſeu via facti ſed calūnioſè.d.l.iniuriarū.§.ſi qui per iniuriā.vbi ēt Ang.ff.de iniur.tñ actio † de
57 dolo,& actio iniuriarū non poſſunt ſimul cōcurrere in exercitio,licet concurrant in origine:,ut per Rui.d.col.22. nu.157.in fi.& col.ſeq.nu.158.& 159. Et vbi ageretur ciuiliter contra talem nuntiantē dolo via iuris,ſiue contra prohibentē dolo & de facto,me ædificare,ſtatur iuramento meo de quantitate & æſtimatione damnorū,præuia tamen taxatione iudicis,& probata prohibitione per teſtes, vel acta:ut ſentit Iaſ.hic.col.j.& nume.44. Et de prædictis quinq; ſpeciebus violentiarū habetur. per Iaſ.hic. col.j. & col.antep.nu.44.per gloſ.& Doctor.l.j.C.quod met.cau.& per Doct.in c.fi.extrà de his quæ vi metusve cauſa fiunt.

SVMMARIVM.

1 *Violentia qualibet probata,res amiſſæ,vel occupatæ,tam reſpectu quantitatis,quàm æſtimationis,probantur ſolo iuramento,violētiam paſſi contra violentum.*

2 *Violentus raptor etiam dicitur is, qui cum armis iuit & paratus erat vim inferre,ſi reſiſtentem inueniſſet, licèt nulla interuenerit violentia:quantum ad hoc,vt quantitas & valor rerum contra eum probari poſſit iuramento.*

3 *Fugiens ob timorem armatorum, quos ad ſe venire intellexit contra eos iuramento probat valorem,& quantitatem rerum amiſſarum,& etiam per tertium aſportatarum. Et quid ſi armati ad illum non veniebant.*

4 *Timor belli & armorum idem operatur.quòd bellum,vt conductoribus debeat fieri remiſſio,idem & de timore tormentorum.*

Furtum

5 *Furtum contra furem probatur iuramento damnum paßi quo ad quantitatem,& valorem.*

6 *Clandeſtinus actus ſi appareat,contra illum actum facientem poterit iurari de rebus ſubtractis & amiſsis.*

7 *Dolus conuenti, & difficultas probationis vbi concurrunt poteſt contra doloſum conuentum iurari in litem.*

8 *Clandeſtinitas facit dolum,& præſumi ſcientiam delicti.*

9 *Perſonæ,quæ ob ignorantiam iuris vel facti excuſantur,ſi faciunt actum clandeſtinum non excuſantur.*

10 *Actus per ignorantiã excuſabilis, non excuſatur vbi fit clãdeſtinè.*

11 *Clandeſtinitas:vt tollatur ille cui aliqua pars de fructib. debetur, ꝓ ſuo iure & intereſſe pòt deſcribere fructus in agro pendẽtes,et prohibere ne fructus colligantur ſine ſui,vel eius nũtij pſentia.*

12 *Socius occupando totã rem communẽ,& priuando ſocium non excuſatur à crimine ob decretũ Mediolanẽſe,quo cauetur, quòd vbi res habet originẽ à contractu,criminaliter procedi non poßit.*

13 *Dominus, vel ille cui aliqua pars fructuum pendentium debetur, iurare poteſt in litem contra colligentem fructus contra prohibitionem domini ſibi factã, vbi dixit velle eſſe præſens collectioni.*

14 *Leges vel ſtatuta non ſeruans,dicitur eſſe in dolo.*

15 *Probandi facultas vbi facto rei ſublata eſt,poteſt contra illũ iurari,et ſtatur actoris iuramento,de quãtitate rerũ,& æſtimatione.*

16 *Iuratur contra colonos,qui abſque domino fructus colligunt.*

17 *Clandeſtinus actus qui dicatur.*

18 *Conſuetudo colligendi fructus abſque domino, cùm inducat ad delinquendum,non valet,niſi ſit tanti temporis,cuius initij non eſt memoria in contrarium.*

19 *Probationis difficultas ſi eſt ex malitia & dolo rei conuenti, cõtra ipſum doloſum,probato dolo poteſt in litem iurari,& iuramento actoris probari quantitas,& æſtimatio rerum amiſſarum.*

20 *Iurari in litem vt poßit duo requiruntur, dolus rei & difficultas probationis,quæ omnia iuramento actoris probantur, quòd iuramentũ,dicitur veritatis,& non affectionis. Et vnum ſine altero non ſufficiunt,niſi in actionibus bonæ fidei.*

21 *Probationis difficultas ſi ſit etiam extra naturam rei & negotij iuramento actoris probantur res amiſſæ,damna & intereſſe.*

22 *Teſtes aliàs inhabiles admittuntur vbi ex natura rei & negotij veritas aliter haberi non poteſt.*

Socij,

23 *Socij, amici, parentes, & domeſtici actoris licèt nõ ſint teſtes pro eo idonei, tamen ad probandum furtum, vel dolum factum in ædibus actoris & ad probandum quantitatem erunt teſtes idonei.*

24 *Teſtes domeſtici admittuntur, & præferuntur alijs ad probandum acta in domo.*

25 *Innocentia rei poteſt probari per eius parentes, fratres, domeſticos & alios teſtes aliàs non idoneos, niſi contra tales teſtes alij teſtes eſſent in contrarium.*

26 *Teſtes de vniuerſitate an et quãdo admittantur, pro vniuerſitate.*

27 *Teſtes aliàs infames admittuntur ad probandum actum in proſtibulo, quando alij teſtes veriſimiliter haberi non poſſunt.*

28 *Socius criminis non admittitur in teſtem, niſi in ſubſidium, vbi aliter veritas haberi non poteſt.*

29 *Teſtes infames, & aliàs inhabiles admittuntur cum tortura.*

30 *Laici non poſſunt teſtificari contra clericos, niſi quando veritas aliter ſciri nequit.*

31 *Minores 25. an. in criminalibus teſtes idonei non ſunt, fallit quando veritas aliter ſciri non poteſt ex natura negotij.*

32 *Teſtes aliàs inhabiles non admittũtur, vbi alij teſtes idonei in potẽtia et habitu ĩternenire potuiſſẽt, licèt ex accideti nõ ĩterfuerit.*

33 *Probationis difficultas licèt non ex natura rei ſit, ſed alia minor difficultas ſit, locus eſt ipſi iuramento, de quo in hac lege.*

34 *Veritatem aliter haberi non poſſe, niſi à teſtibus, aliàs inhabilibus aſſerenti, huiuſce incumbit probatio: aliàs non admittuntur, fallit in caſu huius legis.*

35 *Clandeſtinus actus, puta, furtum probari poteſt per coniecturas cũ alia probationes haberi non poßint. Et hoc ſufficit vt deferatur iuramentum actori ſuper quantitate, & æſtimatione rerum.*

36 *Indicia ad probandũ dolũ debẽt eſſe perſpicua, clara & manifeſta.*

37 *Delicti nocturni probationes etiam facta per coniecturas probãt.*

38 *Iuramento actoris quæ in hac lege probari poßint. & an habeat locum in incidentibus, & acceſſorijs.*

39 *Iuramento quotiẽs cauſa principalis decidi poteſt, omnes itẽ articuli incidenter emergentes, ſimiliter iuramento poterũt terminari.*

40 *Rerum appellatione quæ veniant.*

41 *Conſilij ſapientis ſi ex ſtatuti diſpoſitione debeat à iudice ad partis requiſitionem cauſam committere, vtrum, etiam articulus incidens, an cauſa ſit committenda vel ne debeat conſilio ſapientis committi.*

committi. Et inibi, quibus exceptionibus poſſit euitari, quominus cauſa committatur conſilio ſapientis.

42 Sententiæ principis vel ſenatus ſiue ſint diffinitiuæ ſiue interlocutoriæ, habent vim generalis legis.

43 Iudex à quo ſicut nõ põt cognoſcere de appellatione interpoſita, ita ẽt nec an cauſa ſit appellabilis, vel tẽpore debito fuerit appellatũ.

44 Appellatio ſi à iudice reijciatur, punitur. 30. auri põdo, et ideo ſint cauti iudices admittere, eam ſi & inquantum tenentur de iure.

45 Iudex admittens appel. ſi et inquantũ, à ſe abdicat iuriſdictionem.

46 Statutũ de compromiſſis inter coiunctos faciẽdis de qualibet eorum quæſtione, habet locum nõ ſolum in principali, ſed etiam in emergentibus & connexis.

47 Cõpromiſſi, ſeu cõſi. ſapientis petitione, ex ſtatuti diſpõne, ligantur manus iudicis: vt non poſſit cognoſcere, ſi cauſa eſt cõpromiſſibilis.

38 Principalem cauſam ſi conſtat non eſſe compromiſſibilem, vel conſilio ſapientis committendam, vel articulus an debeat committi, & ſit compromiſſibilis.

49 Cõpromitti articulus nõ debet quando conſtat, litem protelãdi cauſa, id peti: vel quando tantùm dubium eſt in iure, non in facto.

50 Minoris bona quemadmodũ non poſſunt ſine decreto iudicis alienari, ita vertente dubio vtrum ſint bona minoris non poterit ſuper eis tranſigi ſine decreto iudicis.

51 Principalis cauſa ſi quolibet tempore poteſt ſummariè tractari; poterunt ſimiliter omnes quæſtiones incidentes ſummariè agitari: idem eſt de cauſa appel.

52 Iuramento actoris probari poſſunt damna expenſæ & intereſſe in contractibus bonæfidei contra reum conuentum doloſum.

53 Argumentum à delictis ad contractus valet in iure data paritate terminorum.

54 Venditor qui habet facultatem tradendi rem poteſt cogi præcisè manu militari, & per mulctas ad tradendum poſſeſ. realem rei venditæ emptori, nec præſtando intereſſe liberatur.

55 Venditor per conſtitutum non liberatur ab actione perſonali exempto, quando teneatur tradere emptori realem poſſeſſionem.

56 Conſtitutum probat contra conſtituentem, quòd eſſet in poſſeſſione tempore conſtituti, & in præiudicium conſtituentis probat conſtitutum abſq; alia probatione.

57 Ficti præſtationem petens ex ſola inueſtitura an habeat intentionem

rem fundatam. Et an & quando ei poſſit obijci à conductore, vel emphyteuta, ſibi realem tenutam bonorum datorum in inueſtituram, non fuiſſe traditam.

58 Venditor *ſi teneatur praciſè ad traditionem rei, & eam non tradat, poterunt iuramento venditoris probari eius damna, expenſa, & intereſſe etiam ſingulare, rei precium excedens.*

59 Venditor, *qui dolo ſuo facultatem rei tradendæ non habet, tenetur ad omnia damna expenſas, & intereſſe captiuis, quæ eius iuramento probabuntur.*

60 Vendens *rem duobus inſolidùm diuerſis contractibus tenetur pœna falſi & contra eum iurari poteſt in litem, fallit vt ibi.*

61 Decretum Mediolanenſe, *quo cauetur, quòd vbi res habet originẽ à contractu non poſſit procedi criminaliter, non procedit vbi contractus fuit dolo initus.*

62 Contrahens *multũ æs alienũ ſciens ſe non eſſe ſoluẽdo, debet detineri, & arbitrio iudicis punire, nec ad bonorum ceſſionẽ admittitur.*

63 Mercator *fugiens non ſatiſfactis creditoribus ex decreto Mediolanẽſi, ſi capitur, debet furca ſuſpendi, vel ad triremes perpetuò dãnari, niſi ſit infra tres menſes in concordia cũ eius creditoribus.*

64 Mercator *fallitus non admittitur ad ceſſionem bonorum cum ſemper fuerit doloſus, & fraudator.*

65 Creditor *remittẽs partẽ debiti mercatori fallito: vt reſiduũ ſoluat, poterit partem remiſſã ẽt repetere condictione ob turpẽ cauſam.*

66 Venditor *ſi nõ tradit poſſeſſionem rei venditæ, quia ſine eius culpa eius tradendæ facultatem non habet, ad quæ teneatur emptori.*

67 Debitor *ſeu venditor rei mobilis in quibus caſibus non teneatur ad intereſſe quantiplurimi, etiã ſi non ſoluiſſet debito loco, & tpe.*

68 Valor *communis rei dicitur ille, pro quo in foro publico communiter venditur, & non alibi.*

69 Emens *frumentum ad credentiam precio quo valuerit de menſe Maij, non tenetur de iure communi ad ſummam immoderatam, ſi eueniat penuria inſolita.*

70 Debitor, *qui fuit in mora ſoluendi, vel fur tenetur ad intereſſe, ac precium quantiplurimi, & ad æſtimationem momentaneam.*

71 Argumentum *a fure ad morſum valet. & nu. 80.*

72 Debitorem *iuſta cauſa litigandi excuſat à mora, & ab intereſſe, et ab interitu rei, etiam ſi eſſet depoſitarius.*

73 Difficultas *ſoluendi aliquo caſu fortuito ſuperueniens excuſat à mora.*

mora.& ab intereſſe quantiplurimi.

74 *Iurari poterit in litem per actorem contrà reum,& ècontra,qui lite pendente rem litigioſam alteri vendidit.*

75 *Litigioſa res quando dicatur ad hoc vt alienari non poſſit. Et ſit locus pœnæ.& quid ſi lapſa ſit inſtantia.*

76 *Alienās rē iudicij mutandi cauſam potētiorē,quā teneatur pœna.*

77 *Venditor omni iure agere poteſt ad intereſſe contra emptorem qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora ſoluendi pretium, quod intereſſe eius iuramento probatur.*

78 *Statutum puniens venditorem cenſetur punire etiam emptorem, & econtrà,vbi eſt eadem ratio.*

79 *Statutum de non exportandis bladis non ligat clericos pro bladis bonorum eccleſiaſticorum.nec forenſes ignorantes.*

81 *Dominus,vel locator poteſt iurare in litem contra colonum vel conductorem,vel eum,qui ſibi locauit operas ſuas, & eas non præſtitit,vel minùs rectè,& econtrà,vbi conductori per locatorem res locata non traditur.*

82 *Statutum in venditione,habet locum etiam in locatione.*

83 *Colonus,vel conductor,quando ab emptore, vel ſingulari ſucceſſore expelli nequeat.*

84 *Locator contra conductorem non reſtituentem rem conductam iurat in litem,& hoc caſus,quando conductor teneatur ad damna & intereſſe,& quando non.*

85 *Aliena negotia tractantes, tenentur de adminiſtratis librum, & inuentarium tenere, aliàs poteſt contra eos iurari in litem, quod etiam in perſonis eccleſiaſticis procedit.*

86 *Iurari in litem regulariter non poteſt niſi contra doloſum. Fallit in actione tutelæ, & curæ: quia contra tutorem, & curatorem ob eorum latam culpam iurari,in litem poteſt.*

§. IIII.

1 PRIMO itaque † amplia iſtā.l.ſi quando.C.unde ui,& d.ca.fin. & c.in primis. uerſi.glorioſus.ii.quæ.i.& alia iura quibus cauetur,quod cōtra uiolentum probato prius per teſtes,ſeu alio modo legitimo de uiolentia, quod res amiſſæ,occupare,uel uſurpare,tam reſpectu quantitatis, quàm æſtimationis, probant

ſolo iuramento paſsi violentiam contra ipſum violentum, procedere ſiue fuerit violentia expulſiua, ſiue ablatiua, ſiue turbatiua, ſiue compulſiua, ſiue inquietatiua, ſiue alia quæuis violentia: probata.n. violentia, cenſetur probatus dolus. Alex.conſi.103. Videtur.col.j.& ij.& iij. vol.j.Cyn. hic.col. j.ver.ſed quæritur.Ang.hic,& Sal.in 5.q.Iaſ.hic.col.j.& col. antep.nu.44.verſ.quæro ſucceſsiuè.Inn.d.c.fi.col.j.& ij.vbi etiam Anto.de But.& Bald.col.j.Abb. Panor.col.j.& ij.cum ſequen.Pet.de Anch.Io.de Imol.Hoſt. & alii.ext.quod met. cau.Nico.Boë.deciſ.55.Quia ſuprà.col.j.in j.part. Ang.§.ex maleficiis.col.v.verſi.& aduertas. vbi etiam Iaſ.nu.90.verſ. aduertite.inſtit.de acti.gl.in c.fi.verb.iurauerit. iij.q.iij.vbi Archid.& alii glo.c.dilecti.verb.cum iuſtis.vbi Sebaſt.Sapia. in addit.ad Abba.& alii moder.de for.compe. Bal.d.l.j.nu. 2.verſi.ſed vnum.C.quod met.cau.Sali.l.qui accuſare in fi. vbi alii doct.C.de edend.ſumma Ang.verbo, metus.nu.12. ver.vtrum probanti.Sal.l.j.col.12.nu.28. ver.tamen pro cla riori.ibi, probatur etiam per iuramentum. vbi alii doct. C. de ſent.quæ pro eo quod intereſt.

2 ¶ Secundò amplia † hanc legem, & iura, de quibus ſuprà procedere etiam ſi nulla interueniſſet violentia, dummodò exportantes, vel rapientes bona, iuiſſent cum armis, ſeu alio modo parati vim facere, ſi reſiſtentem inueniſſent: nam tales habetur perinde, ac ſi vim intuliſſent, quãtum ad hoc vt quantitas & valor rerum contra eos probari poſsit iuramẽto, & vt teneantur etiam actione vi bonorum raptorum. Alex.d.conſ.103.col.ii.nu.ix.ver.plus dicit.Io.And.in addi. Spec.tit.de rapt.§.i.in prin.text.l.qui iniuriæ.ff.de furt.text. & glo.in l.ſi quis ex domo.ff.de furt.Corſ. ſing.ver.vis.l.ii. §.damni.ff.vi bon.rap.glo.inſt.vi bo.rap.in prin.Bal.l.j. C.
3 vti poſsi.Et ſi quis † audita fama, quòd armati veniant cõtra ſe relictis rebus aufugit, illi armati, qui veniebant cõtra fugientem, tenentur de omni damno, & intereſſe, & rebus amiſsis fugientis, etiam ſi non per armatos venientes cõtra fugientem, ſed per tertium fuiſſent bona occupata: quia tales armati tenentur ad reſarciendum ipſas res & ſeu pretiũ rerum, damna & intereſſe fugientis, & ſolo iuramento fugientis probantur res amiſſæ, & earum quantitas ac valor, &

& damna ad intereſſe.Inn.d.c.fi.col.ij. ver. item nobis.vſq; ad fi.ibi,& tenerentur armati.& ibi Abb.Pano. col.ij.verſi. ex hoc infertur.vbi etiam Ant.de Butr.col.ij.in fi.nu.12. & 13.verſi.per prædicta.in fi.vbi etiam Ancha. col.ij.l.ſi cum exceptione.§.in hac. & §. Pedius.ff.quod met.cauſa. Nam ſciens gentes armatas venire contra ſe non tenetur expecta re:ſicuti nec ille contra quem irruit Titius cum armis tene tur expectare quòd Titius illum percutiat,ſed poteſt ſe defendere:& quicquid egit contra Titium, dicitur feciſſe ad ſui defenſionem.Bart.l.ſed & ſi quæcunque.per illum text. ff.ad leg.Aquil.Alex.conſi.109.vol.j. Cæpol.conſi.29.Lud. Carrer.in pract.crim.§.homicidium.circa quartum nume. 127.ver.facit dictum. Fallit vbi armati non veniebant cõtra me,ſed ad alia ibant loca,vel fuit vanus timor:tunc.n. ſi aufugio,& patior damna, & amitto res,ipſi armati non tenentur.& ita loquitur tex.in l.metum autem præſentem: vt declarat glo.ff.quod met.cau.Inno.Abb.& Butr.d.c.fi. & ita etiam loquitur l.iij.§.ſi quis autem. & §. proinde.ff. de vi & vi arma.aliàs ſecus,ſi veniebant contra me, & fuit probabilis timor, quia tunc tenentur, & poteſt contra eos iurari. Inno.Abb.& Ant.de Butri.d.c.fin.l.j.§.idem Labeo ait eum.& §.ergo etiam. & l.iij.§.qui armati venerũt.ff.de vi & vi arma.& licèt vbi armati non occupant, non teneãtur interdicto vnde vi.d.l.iij.§.ſi quis autem. & l.iij.§.non ſolum.ff.de incen.ruin.naufr.tamen tenentur tales armati etiam pro rebus,quas alii abſtulerunt ob dolum armatorũ venientium contra fugientem, & ipſæ res amiſſæ probantur contra armatos iuramento fugientis.Inno.Abb.But.& doct.d.c.fi. Sic & † timor belli & armorũ idem operatur, quòd bellum,vt conductoribus debeat fieri remiſsio.Corſ. ſing.ver.metus. vbi dicit quòd conductoribus gabellarum debet ita fieri remiſsio ob ſuſpicionem belli, ſicuti ob bellum, vbi propter ſuſpicionem belli paſsi fuerunt damna. Sic & confeſsio dicitur metu tormentorum facta, & non valet,niſi ratificetur.non ſolùm vbi tormenta fuerunt adhibita,verum etiam vbi fuit terror tormentorũ:puta,quia confeſsio facta fuit in loco tormẽtorum,vel prope tormẽta, vel per alligatum in vinculis ſeu funibus tormẽtorum,

cum comminatione inferendi tormenta, vel per.ſpoliatū, vt torqueretur Thó.Gram.cōſil.15.Viſo.col.iij.verſic.quò ad tertium.Hypp.de Marſi.prac.crim.§.ſecūda.nu.31 Bar. l.j.§.diuus Seuerus.ff.de quæſtio.Doct.l.ij.ff.de cuſtod.reo. text.vbi Bart.l.nouiſsimè.ff.quód falſ.tutor.autho.Salic.l. iij.C.de cuſto.reor.Angel.l.item apud Labeo.§.quæſt.ff.de iniur.Gand.tract.mal.rubri.de quæſt.ver.dictū eſt.ſufficit n.iuſta cauſa timoris periculi,licèt periculum nōvenerit.l. habitatores.§.fi.ff.locat.Dec.l.vt vim.col.iij.nu.10.ver.vn de ſi probo.ff.de iuſti.& iur.Rip.tract. de peſte in ij.parte, quæ incipit, Venio ad ſecundā partē.i.ad ſpecialia.nu.26.

5 ¶ Tertio amplia ꝛ procedere etiam ſi violentię,vel timor violentiæ non interueniſſet,ſed clàndeſtinè factum fuiſſet furtum:quia cōſtito leg time quòd Titius commiſit furtū cōtra me,et abſq; vi & timore violētiæ,debet ſtari iuramē to meo contra ipſum furem,de quantitate,& ęſtimatione rerum.Iaſon hic,col.viij.ver.an autem iſta lex.& Ang.hic, ver.ſtatur etiam.Alb.de Roſ.hic ver.ſed nunquid.& Bald. hic,nu.3.Inn.d.c.fin.col.j.& col.ij.ver.ſed in furto.vbi etiā Bald.col.j.ver.quæro quid.& Abb.Pan.col.ij.verſi.idem etiam concludit in furto.& verſic.ex hoc infertur.& Ant. de Butr.col ij.verſ idem ſi agatur furti.& Anch.colum.ij. verſic.quæro textus.& ver.de quo.vbi etiam Hoſt.& Io.de Imol.& alij per glo.ibi, verſic.ex maleficio.ext.quod met. cau.Bald.c.j.§.iniuria.col.iij.verſ quæro an res.de pac.iur. firm.vbi allegat Innoc.d. c.fin.& ſequitur Barb.in apoſti. ad Bald.d.§.iniuria.Pau.de Caſtr.l.ſi creditor.C.de pign. act.Abb.Pan.c.bona fides.extr.depo.Ang.Are.d.§.ex male ficijs.col.v.ver.aduertas.& ibi Iaſ.nu.91.ver.habet etiam. inſt.de act.Bal.l.ſi res:verſ.in tex.in fin.vbi etiā And.Bar. C.de ordin.cog.l.cùm furti.vbi glo.& docto.per illū tex. ff.de in lit.iu.Alex.l.ij.in fi.ibi,verū eſt.vbi alij docto.ff.de dam.infe.Bald.l.nauta.§.quæcunque.ff.nau.caup.ſtabu. vbi Barb.& Mod.in apoſt.& eſt cōis opin.ita dicit D.Hier. Gratus pręceptor meus.conſ.61.In cauſa.col.fin.nu.16.& conſ.100.Viſis.col.ij.num.9.vol.ij.Vnde probato quòd Titius aperuit crumenā, vel valiſiā,aut capſam, vel quod in horreo,vel cella vinaria,aut apotheca alterius fuit furando,

do, licet nō poſſit probari quantitas rerũ, debet deferri iu ramentũ illi qui paſſus fuit furtum ſuper quãtitate & æſti matione rerũ, quæ dicuntur ſubtractæ, & ſecũdũ illud iu ramentũ debet fur condẽnari propter odium furis, & difficultatẽ probationis vt dicit Inn. d. c. fi. col. i. & ii. & iii. vbi alij doct. de quibus ſuprà Iaſ. hîc & docto. de quibus ſuprà.

6 ¶ Quartò amplia † iſtam legem & prædicta omnia iura procedere non ſolùm in furto, verumetiam in omni clãdeſtinitate & contra omnem facientem actum clandeſtinũ: quia propter difficultatem probationis & dolum malum, qui præſumitur adeſſe in faciente actũ clandeſtinũ, poteſt probato prius per teſtes ſeu alio modo legitimo actu clandeſtino, iurari contra facientem actum clandeſtinũ de rebus ſubtractis, vel amiſsis, damnis, & intereſſe, illius contra quem factus fuit actus clandeſtinus. Iaſ. hic, col. viii. nu. 44. ver. quæro ſucceſsiuè. in fi. ibi, & clandeſtinitatis. Bal. l. vnica. ver. modo contra hoc oppono. vbi etiã Barb. in apoſtil. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt. tex. in l. ſẽper. §. in hoc interdicto. in fi. ff. quod vi aut clam. arguendo ex illa rub. verbo, aut clam. vt facit in ſimili Inn. in d. c. fi. col. i. in fi. & idem voluit Inn. Bal. Abb. But. Anch. & Imo. in d. c. fi. & pro

7 batur: quia vbicunque † eſt dolus conuenti, & difficultas probationis, poteſt contra doloſum conuentũ iurari in litem: & per iuramentũ contra eum probantur damna & intereſſe. Bal. d. c. fi. col. i. ver. & ratio ſpecialitatis. vbi Ant. de But. col. i. num. iiii. cum ſeq. & col. ii. Anch. ibi, col. ii. verſ. & idem eſt, vbi non deprehenditur. glo. §. fi. verbo, probare. vbi etiam Are. & doct. inſtit. de verb. obli. Sed clandeſtini

8 tas † facit probari dolum, & præſumi ſcientiã delicti & impedimenti. D. Mar. Soc. Iu. conſi. 13. Thematе. nu. 49. vol. ii.

9 Bal. conſi. 441. Viſis. col. fi. vol. v. Et clandeſtinitas † operatur quod etiã illæ perſonæ ſpeciales quæ ob ignorantiã iuris vel facti excuſantur, quod tamẽ nõ excuſantur, vbi faciunt actũ clandeſtinũ: quia probata clandeſtinitate, cenſetur probatus dolus. Rom. ſing. 714. Reg. eſt, glo. l. i. vbi etiã Bald. C. de interd. mat. & in l. qui contra. C. de inceſt. nupt. text. in l. fi. ff. de rit. nup. Io. de Anan. c. cũ ex iniuncto. col. ii. nu. iiii. & v. extr. de heret, vbi dicit, quod oĩa iura excuſa

E 3 tia

tia mulieres & ruſticos & alio[illegible]gnorantiam, quòd non procedunt vbi fa[illegible]andeſtinũ: quia ex eo probatur dolus. Ca[illegible]ing. 714. Felin. c. conſuluit. col. pen. v[illegible]ucem. de offic. & poteſt. iud. de
10 lega. & † actus [illegible] ignorantiam excuſabilis non excuſatur vbi fit clandeſtinè, ex quo ex actu clãdeſtino probatur ſciẽtia, malitia, ac dolus. c. cum inhibitio. de clandeſt. deſpon. Roni. conſ. 506. In re præſenti. col. j. nu. v. ver. his tamẽ. vbi dicit cõiter iſtud, teneri, vbicunq; enim facto rei eſt iniecta difficultas probationis poteſt contra eum iurari, & ſibi & non alij debet imputari Bal. l. qui accuſare. col. j. ver. itẽ fallit. & ver. item dico. C. de edẽ. Bal. d. c. fi. col. j. Et oĩa iura & authoritates ſuperiùs allegatæ, quòd lex iſta procedat contra furẽ, faciunt ẽt in hoc quòd procedant contra facientẽ actum clandeſtinum: cùm furtũ à furuo grecè, id eſt, nigro dicatur, eo quòd clàm fiat. l. j. ff. de fur. Et facit Rub. ff. & totus titulus quod vi, aut clam vbi vis. & clandeſtinitas pari
11 paſſu videtur prohiberi. Hinc infertur † ad tollendũ clandeſtinitatem quòd ſacerdos, ſeu dominus, & quilibet alius, cui debetur decima, vel pars, aut datium, ſiue imbotatura fructuum, quòd poteſt pro ſuo iure & intereſſe deſcribere fructus in agro pendentes. Crau. conſi. 21. Homines. col. iij. ver. tertiò reſpõdeo. Spec. ti. de decimis. §. j. in fine. Et quòd plus eſt, poteſt prohibere ne homines abſque ſui, vel eius nuntij pręſentia fructus colligant. Iac. de S. Geor. in titu. de Roidis, ſiue operis. nu. 88. ver. Rurſus quæro. Bald. l. ſi ita. §. dominus. ff. de vſu & hab. per illum tex. Ang. authen. nunc hæres. C. de litig. Gra. d. conſi. 21. col. j. in princ. & col. iij. in fi. ver. non obſt. Spe. d. tit. de Deci.

¶ Sic & cauetur ex decreto Mediolani ſub rubr. de Publicanis & vectigalibus. §. publicanis imbotaturam, quòd licitum ſit publicanis in quibuſcũque locis vina & alia ad eorum vectigal ſpectãtia deſcribere, & quòd contra recuſantes publicani ad eorum arbitrium poſſint æſtimare.

¶ Sic & in ciuitate Nouariæ adeſt ſtatutum ad tollẽdum actus clandeſtinos, quòd maſſarij ſiue Partiarij non debeãt fructus colligere, nec à ſolo ſeparare ſine pręſentia domini, vel nuncij eius, vt cõſtat ex ſtatuto ſub Rubr. quòd maſſarij non

rij non moueāt fructus, & iſtud ſtatutum videtur eſſe con forme cū iure cōmuni: vt patet ex notatis per Iacobin. de ſ. Geor. Bal. Spec. & D. Aymonem Craue. in locis de quibus ſupra. Nam licèt inter Dominum & Colonum partiarium dicatur inita ſocietas. l. ſi merces. §. vis maior. vbi Bart. col. fi. & alij doct. ff. locati: tamē videtur cōmittere furtum ſocius qui totam rem occupat abſque ſocio illum priuādo. l. ſi ſocius. ff. de fur. Alex. d. conſ. 103. vol. j. l. rei communis.
12 ff. pro ſoc. Et ideò ſocius † occupando totā rem commu nem & priuando ſocium non excuſatur à crimine ſub pre textu decreti Mediolani, quo cauetur quòd vbi res habet originem à contractu, quòd non poſsit procedi criminaliter, ſicuti non excuſaretur vbi quis ſcienter exceſsiſſet limi tationem contractus. D. Fran. Ponzinibius doct. Placētinus in tract. per cum edito, ſuper ipſo decreto quādo res habet originem à contractu in iiij. limita. dicti decreti.
13 ¶ Vnde infertur † quòd ſacerdos & quilibet cui debetur decima, & publicanus, & dominus cui debetur datium, vel pars fructuum, quòd poſſunt iurare in litem, contra colligentem fructus contra prohibitionem ſacerdotis, vel alte rius cui debetur decima, vbi dixerint velle eſſe præſentes: vel contra nollētem admittere publicanum ad deſcriptio nem fructuum ad formā dicti decreti: vel contra maſſariū
14 qui ſpreto dicto ſtatuto collegit fructus. nā ille † qui nō ſeruat leges nec ſtatuta, ſed trāſgreditur, dicitur eſſe in dolo. Bal. conſ. 35. Quæritur vtrū. col. j. ad fi. vol. iij. Crau. cōſ. 193. Minor. col. j. nu. iij. ver. rurſus. l. quemadmodum. in fi. C. de agric. & cen. lib. xj. & qui ſciēter facit rem prohibitā, prout maſſarius colligēdo fructus abſque domino, dicitur eſſe in dolo. Crauet. d. conſ. 193. col. j. nu. ij. Alex. conſ. 103. vol. j. Sic & dicitur eſſe in dolo qui ſpreta nuntiatione ſibi facta ne faciat ſi illud facit. l. ait prętor. §. ſi quis particeps. ff. de his quæ in fraud. cred. l. vtilis. §. pen. ff. de leg. præſt. l. fundum. C. de rei vend. l. nō poteſt dolo carere. ff. de regu. iur. Bal. l. qui petitorio. ff. de rei vēd. Alex. cōſi. 73. col. j. vol. iij. Aret. conſ. 13. Viſo. col. v. ver. ſed oſtēdo. Crauet. d. conſ. 193. Et ſi poteſt per ſocium iurari in litē contra alium ſocium, qui abſque inuētario adminiſtrauit bona cōmunia,

multò magis debet poſſe per dominũ iurari in litẽ contra colonũ ſuum partiarium,qui eo nõ vocato, ſed clandeſtinè,id eſt,abſque eo fructus collegit.Pariſius conſ.25.Vidi.nu.47.vol.ii.& conſ.75.Ad victoriam.nu.1.& nu.27.vol.i. Anch.cõſ.286.Ex prędicta.nu.ii.Doct.l.tres.ff.de pact.Vbi

15 cunque enim † facto rei eſt ſublata facultas probãdi,prout hic,poteſt contra illum iurari,& ſtari debet iuramento actoris de quantitate rerũ & æſtimatione.Bald.l.qui accuſare.col.i.ver.itẽ dico vbicũque. C.de edendo.Et ſi poteſt iurari in omni clandeſtinitate:vt per Iaſo.hic,& dixi ſupe

16 riùs in iiii.ampliatione.Ergo poteris † iurari contra colonos,qui abſque domino fructus colligũt,præſertim ſicuti nõ parcitur ruſticis errãtibus in iure naturali,vel quaſi:ita nõ parcitur, vbi faciũt actũ clandeſtinũm.Iaſ.l.ii.in ii.notab.C.de in ius voc.Io.Bertah.in repert.ver.ruſtico errãti.

17 & dicitur † actus clãdeſtinus ſiue fiat de nocte,ſiue nõ uocato illo cuius intereſt,& ſic domino.Alex.l.clã poſsidere col.iii.ubi etiã.Iaſ.col.ii.nu.6.uer.ſecũdò nota.ff.de acqui.poſſ.Feli.c.conſuluit.col.fi.num.22.uer.de offic.& poteſt.iud.del.Bart.l.ii.C.de his qui ex pub.rat.lib.x.l.quo tutela.§.clam.ubi Dec.& Cagnol.ff.de reg.iur.Iaſ.§.item ſi quis.nu.45.Inſtit.de act.Barb.conſ.46.Præclarè.col.iii.uol.i. Et

18 conſuetudo † colligẽdi fructus abſque domino cum inducat ad delinquendũ, non ualet.c.fi.de præſcrip.c.quòd ſuper his.in fi.de cõſanguini.& affinitate.c.ſicut.de ſimon. Et licèt nõ ualeat cõſuetudo colligẽdi fructus abſque præſentia ſacerdotis,uel domini,cui debẽtur decimæ,uel publicani,cui debetur datiũ fructuũ,ut ſup.dixi:fallit tñ ubi eſſet conſuetudo tanti tẽporis cuius initii nõ eſſet memoria in contrariũ,qua obſeruaretur,quòd decima,uel datiũ ſolùm in horreis deſcriberetur,& ſolueretur tali tempore: nã tunc ipſa conſuetudo ut in horreis deſcriberetur,& ſolueretur tali tẽpore, & nõ ante,quæ nõ habet memoriã in contrariũ,debet ſeruari:quia præſumitur priuilegiũ.l.hoc iure §.ductus aquæ.ff.de aqua quotidia.& æſti.c.i.in fi.de pręſcript.in 6.ca.ſuper.§.præterea.de uerb.ſignifi.Crauetæ conſ.21.Homines,per totũ. Vnde ſi ſit cõſuetudo ſacerdotũ uel publicanorum cuius initii non eſt memoria in con

trarium

trarium deſcribendi fructus in horreis, & non in prædiis poſt feſtũ oĩum Sanctorũ cuiuſlibet anni & non ante, talis cõſuetudo debet ſeruari, ex quo præſumitur priuilegiũ conceſſum à ſuperiore non deſcribendi, & nõ ſoluẽdi niſi in horreis,& niſi tali tempore, quod reuocari non poteſt, niſi ex cauſa, ubi ſuperueniret læſio enormis,quæ nõ fuiſſet in præteritũ.c.dilecti filii.& c.ſuggeſtũ.de deci. & not. in ca.nouit.de iud.Crau.d.conſ.21.col.ii.nu.2.& 3.cũ ſeq. uel ubi ipſi priuilegiati abuterentur priuilegio & cõſuetudine,cõmittẽdo fraudes:quæ tamen indiciis perſpicacibus probari debẽt.Crauet.d.conſ.21.col.ii.uer.cauſa.& nu.iiii. uer.circa fraudem.cum ſequenti.c.priuilegiũ.xi.quæſt.iii. c.tuarũ.de priuileg.l.ſi quos.C.de offic.præfect.pto.orien.
19 ¶Quintò † amplia iſtam legem, & alia de iura quibus ſupra procedere in omni actu,in quo etiã nec uiolentia,nec animus inferendi uiolentiam, nec furtum,nec clandeſtinitas interueniſſet,ſed dolus, uel fraus,ſiue malitia rei conuenti:& difficultas probationis eſſet: nam tunc contra ipſum doloſum,fraudulofum,uel malitioſu, probato prius dolo,uel malitia, aut fraude rei conuenti poteſt iurari in lite & contra eum res amiſſæ & ipſarum æſtimatio dãna, intereſſe,ac expenſæ probantur iuramento actoris,contra quem reus conuentus uſus fuit dolo,uel malitia,uel fraude,licèt alias regulariter,intereſſe,ac damna plenè debeãt teſtibus probari:tamẽ contra ipſum doloſum,uel malitioſum,ſiue fraudulofum,ſeu quodlibet aliud maleficiũ committentem,etiã abſque ui,& abſque clandeſtinitate,& abſque furto res amiſſæ,earum æſtimatio,damna,ac intereſſe probãtur ſolo iuramẽto actoris.glo.f.fin.uer.probare.ubi Aret.Ioan.Fab.& alii.inſtitu.de uerbor.obliga.glo.d.c.fin. uerbo per teſtes.ibi,intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum.extra quod metus cauſa.ubi Ioan. de Imol.ſuper ipſa glo.dicit,quòd hæc eſt cõis opinio:ad idẽ eſt glo.in c.dilecti.uerbo,cũ iuſtis.ibi,datũ per dolum. ubi omnes Canoniſtæ extra de foro competen.ad idẽ glo. in c.fin.uer.iurauerit notandum quoties.iii.quæſt.iii.text. in l.ſemper.§.in hoc interdicto.ubi etiam glo.Bar.& Doc. ff.quod ui aut clam.Bald.dict.cap.fina.col.i.uerſic.quæro

quid

quid.Vbi etiam Innoc.Anto.Butr.Abb.Ancha.Hoſt.& alii, Bal.l.qui accuſare.col.j.ver.item fallit quando.C.de eden. Spec.tit.de furtis.§.j.ver.ſed quid ſi res aſsignauit. Bal.rub. C.depoſ.& in l.ſi res.C.de ordi.cognitio.& d.c.j.§.iniuria. de Pac.iur.fir.& eſt cois opin.ita dicit Alex. conſil.103.Videtur.col.iij.nu.xj.in fin.ibi,& non ſolum. vol.j.Bar.l.j.§ ſi ciſta.ff.depoſ.& in l.eos.§.fi.ff.fur.aduer.naut.caupo.ſtab.

10 Et vt poſsit † iurari in litem contra reum duo ſufficiunt, dolus rei,& difficultas probationis , & tunc iuramento actoris probantur damna ac intereſſe contra reũ doloſum. Bar.l.in actionibus.col.pen.num.22.ver.de iſto,& col.fin. ver.hîc verò glo.dicit.vbi etiam And.de Pomate in apoſt. ad Bar.in apoſt.verſ.omnes inquit,quod hæc eſt communis opinio.& iſtam opin. ſequitur ibi Rom.col.v,num.23. ver.in ea.ibi,in promiſsione.& nu.24.ver.in ea.ibi,propter inopiam.& Fran.Aret.ibid.col.iiij.nu.19.verſ.circa tertiũ. vbi etiam atteſtatur hanc eſſe communem opin. & idẽ voluit ibi Bald.in verſi.planè.col.ij.in ſummario,verſi.ſed ad hoc.& ver.& idem credo.& col.iij.in lectura antiqua.verſ. contra doloſum.ibi,& eſt regula.Alex.col.v.ver.ex quo habetis quòd.& Salic.col.iij.ver.ideò glo.dicit.& Alb. de Roſ. col.iij.verſi.tertium. & ibi ſequitur Angel.de Vbaldis.col.j. ver.iuramentum autem in litem quòd eſt veritatis. & col. penul.poſt ver.planè.nu.ij.verſ.in eadem glo.ibi , propter inopiam. vbi etiam Paul.de Caſt.col.iij.nu.12.verſ.quantũ verò.& ibi ſequitur etiam D. Franciſc.Curtius iun.in apoſt.ad Paul.de Caſtr.dicens iſtud procedere etiam quod violentia nõ interueniſſet, ſed dolus ſolus fuiſſet commiſſus.& iſtam eſſe com.opi.dicit Dec. ibid.col.iiij.nu.13.ver. decimò & vltimò.vbi etiam Iaſ.col.iij.num.17.ver.quartò nota.& col.viij.nu.39.verſi. venio nunc.ff.de in lit.iur.Et hanc eſſe com.opin.atteſtatur Pariſ.conſ.74. Inficiari.col. j.nu.7.8.& 9.& conſi.75. Ad victoriam.nu.28. vol.j.Alex. conſi.214. Quando.in princ.vol.vij.Soci.tract. Fallen.Regu.237.xer.intereſſe per ſolũm.Iac.But. in rub.ff.de in lit. iur.Chriſto.Portius.§.prẽtereà.vbi etiam Iaſo.Inſtit.quib. mod.re.cõtr.oblig.Marc.Ant.Baueria trac.de virt.iuram. uer.quinquageſimò per totum.maximè.nu.71. Cor.conſ.

21.Quãquam.col.v.nu.12.& 13.ver.Et ad.& verſ.ex quo. vol.iiij.Abb.conſi.109.Circa factum.in fi.ibi, quandoque defertur.in ij.par.Rot.deciſ.359. Fuit dubitatũ vtrum dãna.ibi,violenter vel doloſè.ſub rub.de iureiur.de prob.de iniur.& de dãno dato.in nouis.Soc.conſi.46.Cùm in præſenti.iij.ver.prætereà vtraque pars.nu.v.vol.j. & eſt glo.d. l.in actionibus.quam omnes ſequuntur:vt dicit Soc.d.ver. prætereà.& idem Soc.conſi.213. Conſiliis.col.ij.verſ.cum ergo.ibi,vnde dicit.& col.iij.ver. prætereà vtraque pars cõcluſionis.vol.ij.Ang.conſi.308.Portio.nu.ij.verſ. ſuper alio.ibi,nec mirùm.Rapha.Commenſ.conſi.139.P.Laicus. col.iij.in fi.ver.cũ enim difficilis.& conſi.140.Domini Iudices.col.ij.ver.nec eſt abſurdum.ibi, & plerunque etiã de iure communi.Iaſ.conſi.174.In prima.col.iiij.nu.iij.verſi. condeſcendo.vol.ij.Io.Fab.hìc, & Imol.d.c.fi.col.v.Barb. conſi.74.Scribitur.col.j.ver.facit quod voluit. vol.j.Nico. Matarellus in rep.l.j.col.19.nu.31.ver.ſecundo quæro.ubi alii Doc.C.de ſen.quæ pro eo quod inter Nicol.de Milis re per.ver.probatio damnorũ.& ver.probatio rerũ.pract.Papien.in for.lib.in act.rea.§.& in floren.nu.24. & num.28. ver.tertiò principaliter.& verſ.nunc tranſitũ. Et conclude quòd ad hoc vt res amiſſæ, earũ æſtimatio,quantitas earũ, intereſſe,ac dãna, poſsit probari iuramento actoris contra doloſum,quò duo requiruntur,videlicet dolus rei conuenti,&difficultas probationis,& tunc ipſa omnia probantur iuramento actoris, quod dicitur iuramentum in litẽ veritatis,& non affectionis,&vnũ:puta dolus ſine alio,puta,ſine difficultate probationis,nõ ſufficit:vt eſt tex.hic,& eſt cõmunis opin.vt dicit Franc. Areti.d.l.in actionibus.nu.19. verſi.circa tertium.& ibidem Rom.col.v.nu.24. verſic.in ea.ibi,propter inopiam.dicit quòd hæc eſt cõmunis opin. Ruin.conſi.29. Plura.col.ij.nu.iij.ibi,& ſic quando.vol.v. & eſt glo.d.l.in actionibus.ver.planè.ibi,propter inopiam probationum,& propter maleficium conuenti. quæ gloſſ. communiter approbatur:vt per Roma.& Aret.ibi,Bart.& Pau.de Caſt.& alii d.l.cùm furti.ff.de in lit.iur.Et licet gl. in d.l.ſemper.§.in hoc interdicto . velit ex ſolo dolo poſſe contra doloſum fieri probationẽ de intereſſe : tamen ipſa

gloſ.cõiter damnatur: quia non ſufficit ſolus dolus, ſed requirũtur duo. ſ. dolus conuenti, & difficultas probationis, vt cõtra doloſum fieri poſsit probatio rerũ, æſtimationis, damnorũ, & intereſſe, & ipſorum oĩum quantitatis ex iuramento actoris, & eſt com. opinio: vt dicit Rom. & Aret. d. l. in actionibus, & ſentit gol. hic. ver. manifeſtet. & Paul. de Caſt. d. l. in actionibus, col. iij. nu. 12. verſi. quantũ uerò. vbi Bar. nu. 22. col. fin. ibi, duo requiruntur. & Iaſ. col. iii. nu. 17. ver. quartò not. in verſi. planè. & col. viii. nu. 39. verſi. venio nunc. Alex. col. v. uer. ex quo habetis quòd duo. & eſt com. opin. vt dicit Dec. ibidem. col. fi. nu. 31. verſ. circa. vbi Rom. & Aret. & Ang. ibid. poſt verb. planè. col. pen. nu. 2. vbi Rom. & Are. ff. de in lit. iur. Iaſ. hic. col. vi. nu. 35. ver. gl. manifeſtet. in fine. Fallit in actionibus bonæ fidei, quibus ſufficit dolus rei conuẽti abſque difficultate probationis, vt actor poſsit iurare litem veritatis, de rebus amiſsis, damnis & intereſſe. Alex. d. l. in actionibus. col. v. verſ. ex quo habetis. ibi, videtur tamen. & ibidem Iaſ. col. viii. poſt nu. 40. verſ. limita prædic. vbi dicunt ita tenuiſſe Mart. Silim. Alber. de Roſat. & Fulgo. per text. in l. nummis. in fin. ff. de in lit. iur.

21 ¶ Sextò amplia † iſtam l. ſi quando. & d. cap. fin. & not. in d. l. in actioni. & alia iura ſimilia, quibus cauetur ob dolum rei conuẽti probatum & difficultatem probationis quò ad res amiſſas, damna, & intereſſe, ex ſolo iuramento actoris probari ipſas res amiſſas, damna, ac intereſſe, amplia inquã iſtud procedere, ſiue eſſet difficultas ex natura rei, & negotii, in quo teſtes idonei communiter, & ueriſimiliter actu &

22 habitu haberi non poſſunt, quo caſu, ubi ueritas † aliter haberi non poteſt ex natura rei, & negotii, de quo ſupra, teſtes aliàs inhabiles, & nõ idonei ad probandum delictum, ſeu dolum malum rei conuenti, admittuntur, & probato dolo malo rei conuenti per ipſos teſtes aliàs inhabiles erit deferendum iſtud iuramentum actori contra rerum ſuper rebus, dãnis & intereſſe. & ubi fortè actor iurare non poſſet ex aliqua cauſa ſpeciali, de qua in limitationibus, de quibus infrà per ipſos teſtes etiam aliàs inhabiles probari poſſet, nedum delictum principale, uerùm etiam quantitas rerum & intereſſe. Iaſ. l. fi. col. fi. nu. 3. & 9. C. de his quib. ut indig. Hip.

de

de Marſ.in prac.cri.§.diligenter.nu.80.uer.ulterius quæro. in fi.et nu.81.82.83.& 84.et ſing.73.Plures ſunt.et in l.fi.in iiii.et v.char.C.de prob.Alex.cóſ.64.Viſo.col.i.cũ ſeq.uol.i. Dec.cóſ.133.Viſo.col.fi.uer.ultimo nõ obſt.iunctis not.hic. per Cyn.in fin.ibi,admittã hoc caſu teſtes domeſticos,et p Iaſ. hic.col.viii.nu.43.uerſ.retẽta ibi per ſocios et domeſticos.ubi Iaſ.dicit quod iſtud omnes tenent hic, et in d.c.fi. Bart.hic.col.fi.ibi per familiam et ſocios ſuos.Abb.d.c.fin. col.pe.nu.ix.uer.ſed quia: ubi alii doct.

23 ¶ Ex hoc † infertur, quòd licèt ſocii, amici,parẽteset domeſtici actoris nõ ſint pro eo teſtes idonei.l.ii.et l.parẽtes. C.de teſtib.tamen ad probandum furtum : uel dolum factũ in ædibus actoris de die,uel de nocte per Titium,et ad probandũ quantitatem rerum, erunt teſtes idonei ex quo alii teſtes in ipſa domo actu et habitu ueriſimiliter haberi non poſſunt.tex.in l.cõſenſu.§.ſuper plagiis.ubi Doct.not. C.de repud.Abb.d.uerſic.ſed quia.Iaſ.d.uerſi.retenta.Bart. et Cy.hic.col.fi.Hippol.d.§.diligẽter.nu.81.uer.et facit etiã Ant.de Butri.et doct.c.tertio loco.de proba.Abb.et doct.c.

24 cùm in tua.de ſpon.Et ad probandum † geſta uel acta in domo teſtes domeſtici admittuntur, perferũtur aliis.Fran. Aret. cõſil.1?.Viſo.col.vii.nu.17.uer. Venio nunc.Sic et ad probandũ geſta in naui uel domo admittũtur teſtes nauis: uel Domus.l.quoties. & l.de ſubmerſis.ubi Bart.et Doct.C. de nauf.liber.11.tex.in c.ueniens.el ii.in fi.de teſt.ubi Doc. et in c.ſuper prudẽtia.14.q.ii.Io.And.in addi.Spec.ti.de te-

25 ſte.§.i.uer.itẽ,ꝙ eſt domeſticus.Sic et innocẽtia † rei accuſati.pt probari per eius parẽtes,fratres et alios domeſticos, et alios teſtes,alias nõ idoneos.Hip.ſin.59.Innocentib.Ale. con.24.Animaduerſis col.pen.nu.45.uer.et ad probandũ. uol.ii.et conſi.v.In caſu.col.pen.nu.v.uol.i.Thom.conſi. 12.In cauſa iſtorũ.uer.quintò quo ad.nu.19.c.manifeſtè et c.ſeq.ubi Arch.12.q.j.Spe.ti.de inquiſitiones.§.j.uer ſed nũ quid eas.Iaſ.l.ut uim.ubi ẽt Dec.ff.de iuſti.& iur. Quod intelligo uerũ,niſi cõtra iſtos teſtes domeſt.eẽnt alii teſtes in cõntrariũ v3 contra inquiſitũ.Alex.d.cõſ.5.uol.pen. nu.8. uer.rñdeo.Bal.& Sal.d.l.parẽtes.Tho.Grã.d.cõſ.12. nu.19. uer.quintò quo ad Lud.Carr.in repeti.l.obſeruare curabis.

C.quo-

C.quorum appel.nõ recip.ſiue in pract.crim.poſt nu.165 ver.& intellige.in fi.ibi,item limita ad defenſam.

86 ¶ Hinc infertur, quòd licèt † teſtes de vniuerſitate ſeculari non probent pro ea,& eſt communis opi.vt dicit Dec. c.inſuper.col.ij.nu.vj.extrà de teſtib.& videtur procedere etiã in cauſis onerum.Abb.conſi.16.Primò an dictus.in.j. part.Fel.d.c.Inſuper.col.iij.Iaſ.l.ſed ſi hac lege.§.patronũ. col.ij.ver.tertiò limita.ff.de in ius vocan.Afflict.deciſ.400. Nobilis.col.v.ver.His pręmiſsis,maximè vbi omnes de vniuerſitate agerent,vel ſindicum conſtituiſſent vel deponerent,quo caſu indiſtinctè,etiam in caſibus,quibus alias admittuntur: puta quãdo non tractatur de eorum intereſſe, non eſſent teſtes aliquo in caſu idonei,ex quo eſſent teſtes in facto proprio.Bal.d.c.tertiò loco.Afflict.deciſ.400.col. v.verſic.fallit niſi.Tamen quando tractatur de probando actu facto in conſ.vel congregatione,in quo,vel qua,communiter non admittũtur,niſi illi de vniuerſitate, tũc pro ipſa vniuerſitate admittuntur teſtes vniuerſitatis in ciuilibus, & criminalibus.Hipp.d.ſing.73.Plures Thom.Gram. conſ.26.In cauſa matrimoniali.col.20.nu.37.c.ueniens I. ij.vbi text.in fi.& ibi glo.Abb.Butr.Feli.& alij.de teſti.cap. tertiò loco.vbi Doctor.de probat.Quòd limita niſi omnes agerent:vt ſupra dixi.Bal.d.c.tertio loco.Affl.d.deciſ.400.

87 ¶ Sequitur etiam † ex præmiſsis,quòd licèt lenones,meretrices,concubinarij & infames non ſint teſtes idonei:tamen quando agitur de actu facto in proſtibulo,quòd ſciri non poteſt, veriſimiliter, niſi per eos,ex quo communiter alij teſtes idonei in eo non verſantur,tunc ad probandum delictum vel dolum malum & damna commiſſa in proſtibulo, meretrices & lenones ſunt teſtes idonei, ex quo alij teſtes haberi non poſſunt veriſimiliter. Salicet.l.ea quidẽ. col.1.verſi.Ad quintam quæſt.C.de accuſat.Hipp.d.§.diligenter, nu.81.in fine.ibi.& ideò dixit Ang.Aret.tract.maleſi.glo.metitori de mali dadi.col.j.& in glo.qui iudex ſtatuit terminum ad opponeudum.Ludo.Carrer.in d.Practi.

88 crim.poſt nu.165.ver.limita præfata.Sic & ſocius † criminis non admittitur in teſtem.l.fi.C.de accuſa.Tho.Gram. conſ.45.nu.9.c.j.de confeſſ.adeò,quòd etiam ad eius dictũ

non

nō poteſt formari inquiſitio.& eſt communis opinio.Dec. conſ.199.Lætatus ſum nu.9.Fallit tamē in ſubſidium, vbi ex natura negotij veritas aliter ſciri non poteſt:puta,in cō iuratione ſeu tractatu,ad quem probandum admittuntur teſtes aliàs inhabiles,cùm ſecreto fiant.Dec.d.cōſi.109.nu. x.Iaſ.d.l.fi.col.fi.in fin. C.de his quib.vt indig.& in l.j.col.
29 pen.C.de ſum.trinit.Intellige autem, † quòd iſti infames, & aliàs inhabiles ex eorum vitio admittantur cum tortura,& ſi eorum dictum ſuſtinent in tortura, & non aliter: cùm infamis nunquàm admittaturad teſtificandū abſque tortura,etiam in caſibus ſpecialibus,quibus admittitur:puta,in ſubſidiū,vbi veritas ex natura negotij aliter ſcirinon poteſt.Hip.d.§.diligēter.nu.62.verſi.ſed infamis.& nu.83. ver.& teneas.in fi.glo.Bald.& Doct.l.iij.§.lege Iulia.ver.palam.ff.de teſti.Lud.Carrer.d.ver.limita præfata.in fi.Doc. c.per tuas.de ſimon.Tho.Gram.conſi.45.In cauſa Santili. nu.22.Marſil.conſi.109.nu.15.col.ij.& videtur.tex.in l.ob carmen.§.j.ff.de teſti.Alex.conſ.11.circa col.ij.nu.vj.vol.j.

30 ¶ Sic & laici † non poſſunt in criminalibus teſtificari cōtra clericos.c.de cętero.de teſtib.vbi tamen ex natura negotij veritas actu & habitu ſciri non poteſt niſi per laicos: puta,quia agatur de probando actu facto ruri,in quo ſolet adeſſe vnus ſolus ſacerdos,tunc laici admittuntur ad teſtificandum contra clericos.Iaſ.d.l.fi.col.fi.C.de his quib.vt indig.Abb.Fel.Aret.& alij Doct.omnes.d.c.de cætero.Hip. d.§.diligenter.nu.81.Tho.Gram.d.conſil.45.nu.20.Alex. conſ.64.Viſo.col.j.vol.j.

31 ¶ Pari modo minores † viginti annis non ſunt teſtes idonei in criminalibus.l.in teſtimonium.in fi.ff.de teſtib.Fallit quando veritas aliter ſciri non poteſt ex natura negotij:puta,ſi agatur de probando factum de nocte: vel in nemore,vel in ludo Grammaticæ,quia tunc minores admittuntur.Iaſ.d.l.fin.col.fi.C.de his quib.vt indig.& d.l.j.col. pe.nu.69.C.de ſum.trin.Alber.de Roſ.& Alex.& Doct.d.l. in teſtimonium.Ioan.And.in addit.Spec.ti.de teſte.verſic. item excipitur,quòd eſt impubes.Hip.d.§.diligenter.num. 82.Ludo.Carrer.d.ver.limita præfata.in fi.

32 ¶ Et illud, quòd dicitur, † quòd teſtes aliàs inhabiles, & infames,

infames,& non idonei admittuntur, & ſunt teſtes idonei in ſubſidium , & vbi veritas aliter ſciri non poteſt, & eſt difficultas probationis,intellige quādo ex natura negotii, Veriſimiliter, & cōmuniter,alij teſtes idonei,actu & habitu,interuenire non potuerūt:puta quādo agitur de probādis geſtis in proſtibulo:vel in domo:vel in nemore aut cameravel in cap.vel in nocte:ſed ubi alij teſtes idonei in potentia & habitu interuenire potuiſſent , licèt ex accidenti cōtingerit,quòd alij teſtes nō fuerint pręſentes,tunc teſtes aliàs inhabiles non admittuntur,nec tunc coguntur teſtes non cogendi, ad teſtificandū,nec tunc dicitur eſſe in ſubſidium, nec veritatem aliter haberi non poſſe: vt admittātur teſtes aliàs inhabiles: quia non debent admitti.Iaſ.d.l.ij j.col.fin.in fi.nu.72.C.de ſum.tri.& in d.l.fi.col.fi.C.de his qb.vt indig.Hip.d.§.diligenter.nu.84.Lud.Car.d.verſ.limita præfata.in fin.ibi,quod tamē intellige.Poſt nu.49.Alex. d.conſil.64.Viſo.volu.j.& conſil.151.Repetitus.col.ij.verſ. nec ad hoc ob.& conſil.152.Viſo.col.iiij.nu.11.verſ. non obſtat etiā.vol.v.Dec.conſi.133.Viſo.col.fi.ver.vltimo nō obſtat.& conſi.130.Viſis.col.ij.& conſil.363.In cauſa.col. fi.& conſi.342.In cauſa partus.nu.iij.Ant.de.But.conſ.24. Queſt.col.fi.ver.& in iſto caſu.Lanfran.Orian.& Doct.c. quoniam contra.ver.teſtium depoſitiones.de probat.Hip. d.ſing.73.Plures.Anto.de.But.Abb.Feli.& Doc.in c.tertio loco:de probatio.& in c.veniēs.el ij.de teſtib.Crotus.trac. de teſt.nu.71.Blancus.l.fi.nu.354.ff.de quæſt.

¶ Sed in caſu huius l. ſi quando.& d.c.fi.quod met.cauſ. & notatorum in d.l.in actionibus. & in alijs iuribus ſimilibus , quibus cauetur , quòd probato dolo rei conuenti: vbi eſt difficultas probationis, quod de rebus, & quātitate rerum,damnis & intereſſe, quod ſtari debet ſuper eis iura-

53 mento actoris,amplia iſtud procedere † etiam quod ipſa difficultas probationis non eſſet ex natura rei & negotii in quo teſtes communiter non ſolent adeſſe:ſed ſufficit vt ſit locus ipſi iuramēto alia minor difficultas probationis: puta, quia res extant,vel non apparent : vel non poſſunt oculis ſubiici,Ruin.conſi.29.Plura.col.ii.ibi, & ſic quādo. volu.v.Nam ad deferendum iſtud iuramentū ſufficit hæc minor

minor difficultas, licèt non ſit difficultas ex natura rei, & negotii, & teſtes communiter haberi poſſent in potentia, licèt non ſint in actu, ita dixit in ſpecie Dec.in d.l.in actionibus.col.fi.& Bal.col.fin.nu.21.cum ſeq.Ang.col.pen.nu.2.ver.in ea.glo.ibi, propter inopiã.& Iaſo.col.viij.nu.39.& 40.ver.& nota bene.vbi alii Doct.not.ff.de in lit.iur.Ioan. de Imol.d.c.fi.col.j.& col.v.nu.iiij. vbi etiam Abba.col.ij. nu.vj.ver.ſecundò infertur.cum ſeq.& ibi not.alii Docto. poſt Inno.extrà quòd met.cauſ.Ioã.Fab.& alii Doc.hic in hac l.ſi quando.Alexã.d.conſi.103 Videtur.col.iij.volu.j. Chriſtoph.Porti. & Iaſ.in §. præterea.inſtit.quib.mod.re. cont.oblig.Pau.de Caſt. & Doc.l.j.§.ſi ciſta.ff.depoſiti.Et eſt comm.opin.vt dicit Pariſ.conſil.74.Inficiari.col.j.nu. 7.& 8.& 9.& conſ.75.Ad victoriam.nu.28.uol.j.Iaſo.hic. num.35.verſic. ſed.

14 ¶ Septimò amplia † iſtam l.ſi quando.& d.c.fi.& alia iura ſimilia, quòd licèt aliàs ille, qui Vult admitti in ſubſidiũ teſtes inhabiles: vel cogi debere perſonas coniunctas, quæ non coguntur ad teſtificãdum contra alium coniunctũ: puta, parentes contra filios: vel econtrà, fratres contra fratres conſobrinos contra conſobrinos, vel alios contra nepotes ex fratre, vel ſorore, uel nepotes contra patruum vel auunculum, de quibus in l.Iulia.ff.de teſti.pro eo quia dicat ex natura rei & negotii cõmuniter & veriſimiliter alios teſtes haberi non poſſe, debeat iſtud capitulare & probare, alioquin teſtes inhabiles non admittantur, & ipſæ perſonæ coniunctę non cogentur ad teſtificandum.Lanfran. Orian.d.c.quoniam contra falſam.ver. teſtium depoſitiones.nu.44.ver.ſed modo ſtat difficultas.Anto.de But.Ioa. de Imo.& alii in c.dilectorum.de teſtib.cog.Alex.d.conſi. 64.Viſo.col.pen.in fi.verſic.ſecundo reſpondeas.cum ſeq. vol.j.Lud.Car.d.verſi.limita præfata.poſt nu.49. ibi & ex hoc etiam debet articulari.Tho.Grani.conſil.58.In cauſa Io.Dominici Melæ.nu.4.verſi.item & ſecundò.vbi allegat Hipp.conſi.31.nu. .& conſi.41.nu.6.& conſi.80.nu.62. & d.ſingul.73.Plures.in fi.ibi, debet Primò conſtare, quòd aliæ probationes deficiant. Tamen in caſu huius l.ſi quando.& d.c.fin.& aliorũ iurium ſimilium, vbi fuit probatus

dolus rei conuenti,ad hoc vt ſit locus huic iuramento ad probandũ res amiſſas,earum quãtitatem, æſtimationem, damna,& intereſſe non requiritur probatio, quòd ſit diffi cile probare ipſas res,& earũ quantitatẽ,damna,& intereſ ſe,ſed ſatis dicitur probata difficultas probationis eo ipſo, quòd probato dolo rei cõuenti,allegatur, ꝙ res particula- res non apparent,vel nõ extant:vel non poſſunt oculis de moſtrari, & ſufficit iſtud allegare abſque alia probatione difficultatis probationis.Bar.& Dec.d.l.in actionibus.col. ij. vbi ẽt Iaſ.nu.40.uer.& no.bene.ff.de in lit.iu.Io.de Im. & Doct.d.c.fi.Pariſ.d.conſ.74.Inficiari.col.j.nu.vij.viij.& ix.& conſ.75.Ad victoriam.nu.28.vol.j.Nam & ius præſu mit,quòd difficilis ſit probatio intereſſe.l.final.ff.de præt. ſtip.& quod ſecreta domus & pecuniæ ac mobilia nemini pandantur.Doct.hic & d.c.fi.d.conſi.74.& 75.vol.j.Ruin. d.conſ.29.Plura.col.2.ver.& ſic.vol.5.

¶ Octauò amplia iſtam.l.ſi quando.& d.c.fi.vt probato
35 dolo rei conuenti,ſit locus † iuramento actoris, loco pro bationis rerum amiſſarum damnorum, & intereſſe proce- dere,etiã ſi dolus malus rei conuenti in his,quæ ſunt diffi cilis probationis:puta, furtum, vel partus ſuppoſitus, aut cõiuratio ſecreta,probaretur ex indicijs & coniecturis legi timis:quia iſtud ſufficit ad hoc:vt actori ſuper quantitate rerũ,& dãnis deferatur ſibi iuramentum.ita dixit in termi nis Grat.conſ.66.Viſis.col.ij.nu.v.ver.cũ ſimus.vol.j.Bar. Ang.& Moder.l.ſi quis ex argẽtarijs.§.pen.ff.de eden Bar. Ang.& doc.l.quoties.C.de naufr.lib.xj.Spec.tit.de furt.in fi.Dec.conſ.343.In cauſa partus.Iaſ.d.l.fin.col.fi.C.de his quib.vt indig.ſufficit enim actum clandeſtinum:puta fur tum,dolum vel fraudes probari per coniecturas,cùm alię probationes haberi non poſsint.Hip.pract.cri.in prin.nu. 8.cũ ſeq.Alex.conſ.24.Animaduerſis.col.ij.nu.vj.et conſ. 69.Viſa.col.j.cum. ſequ.vol.j.Thom.Gra.conſ.viij.In cau- ſa regij fiſci.colum.final.l.dolum.C.de dolo.debent tamen
36 † eſſe indicia perſpicua, clara et manifeſta ad probãdum dolum.Crau.conſil.viij.Aymo.num.j.l.dolum.C.de dolo,
37 vbi doc.Sic ad probandum † delictum nocturnum ſuffi- ciunt leuiores probationes factæ etiã per coiecturas.Alex.

conſi.

cõſ.156.Viſo nu. ij.vol.v.Bart.et doc.d.l.ſi quis ex argẽta rijs.§.pen.ff.de eden.et in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.in viij.q.ff.de operinou.nũnc. Thom.Gram.conſ.17.In cauſa furti.nu.iij.et iiij.et ſufficiunt ſocij familiares et domeſtici ad probandum furtũ vel dolum rei, vbi eſt difficilis probationis.Iaſ.hic col.viij.nu.43.verſ.retenta.& Cyn. hic in fi.Abb.d.c.fi.col ix.ver.ſed qa.Pari.d.cõſ.75. Ad victoria .nu.22.& 31.& conſ.76.Ad reſolutionem.col.ij.nu. 12.vol.j.Iaſ.& Portius & doc.d.§.præterea.iſtit.quib.mod. re contr.oblig.Doc.d.l.in actionibus.Licet Gratus conſ.10. Et ſi cauſa.col.ij.nu.vij.ver.Maturius.vol.ij.dixerit in caſu huius legis non ſufficere dolum probari ex coniecturis, ſed debere liquidò probari.quod non concedo, vbi difficilis eſſet probatio deberet ex natura rei. Gratus d.conſ.66.

38 ¶ Nono † amplia iſtam l.ſi quando.& d.ca.fin.& alia iura ſimilia,quibus cauetur quod ob dolum rei conuenti, & difficultatem probationis, ſtetur iuramento actoris ſuper rebus,adde procedere quòd ſtari debeat iuramento etiam ſuper ęſtimatione rerum,qualitate & quantitate earum,& ſuper damnis,expenſis:& intereſſe, et in emergentibus,incidentibus,et connexis,et in omnibus acceſſorijs.Ang.hic ver.et habet locum.et ver.et generaliter.ibi,probantur dãna.Salicet.hic in ſummario.et ſiue agatur de probandis rebus amiſsis,ſiue de quantitate ipſarum,ſiue earum ęſtimatione,ſiue de alijs acceſſorijs.habet locũ iſt.i l.ſi quando.et d.c.fi.vt in omni genere violentiarũ,ſiue doli, etiã abſque violentia,ut ipſa oĩa probẽtur iuramẽtò actoris,licèt Ant. de Butr.ſine ratione contrariũ dixerit.ita dicit Iaſ.hic col. viij.nu.46.ver.Et conſiderat.et nu.47.ver. quoddam iuramentũ.in fi.Ioan.de Imol.d.c.fin.col.iiij.vbi Panor.col.v.

39 Nam vbi † cauſa principalis:puta,rerum vel damnorũ de iure,vel ex ſtatuto decidi poteſt iuramento ex forma iuris communis,vel ſtatutorum,omnes articuli incidẽtes,emergentes et connexi, et omnia acceſſoria decidi debet et poſſunt iuramento.Bart.l.ſolent.col.pen.nu.16.verſi.ex hoc. ff.de alimen.et ciba.lega.Dec.conſil.44.Et diligenter.col. iij.num.vj.verſi.ſicut ergo.ibi,benefacit.Pau.de Caſtro l. cùm hi.col.ij.num.v.ver.nota in verſi.eiuſdem.vbi etiam

D.Fran.Cur.in apoſt.ff.de tranſac.Aret.c.cæterùm. col.iij. de iudi.Bal.conſi.358 Super vol.iij.Iaſ.l.ij.col. fin.num.6. verſ.pro iſta.C.de edict.diui Adrian.tol.Bal.l.j.col.ij.C.de ...cred.Iaſ.l.quoties.col.j.verſ.confirmo. C.de iud.Aret. conſi.83.Quia.col.ij.nu.3.& 4.verſic.tertiò quia.& verſic. quarto quia.& ita dixit Bal.hic,in princ.huius l.ſi quando. vt illum ad hoc allegat ipſe Iaſ.d.verſi.confirmo.in fin.& iſtud tenent omnes doc.hîc,& in d.c.fi.& faciunt ea quæ dixi ſuperiùs in quinta ampliatio. Et licèt Rip.in l.ij.ff.de damn.infect.videatur ſuper hoc dubitare : tu tamen tene iſtam nonam ampliat.quam tenet Petr.Bellapert.hîc.Maxime cum l.ſi quando. loquatur de rebus probandis iura-
40 mento,& appellatione † rerum veniant mobilia & immobilia, iura,actiones,ſerui,animalia bruta,& omne ens mundi.l.j.vbi Bar.Pau.de Caſtr.Alex.Iaſ.Dec.& alii.ff.ſi cer.pe. Do.Laur.Siluanus in repet.l.rem alienam.ver.rem.num.3. ff.de pignor.acti.& in tracta.de recog.feu.q.109. verſi.rei Et lex iſta vtitur iſta dictione,ſuper rebus,& dictio,ſuper, eſt multùm prægnans, & facit venire omnia quæ ſunt ad ſecuritatem actus principalis. vnde ſi debet ſtari iuramento ſuper rebus.ergo & ſuper ipſarum quantitate,qualitate, æſtimatione,& aliis dãnis,expenſis,& intereſſe,et omnibus incidentibus,emergentibus,& connexis,ac acceſſoriis,quæ veniunt ad ſecuritatem actus.Barba.c.licèt cauſam.col.ij. nu.3.verſi.Item dicitur hic de probat.glo.l.j.verſic.ſuper his.vbi Bald.C.commu.de leg.Iaſ.d.l.ij.col.ij.nu.6.verſic. facit etiam quod decidit.C.de edic.diu.Adri.tollen. M.Bonauitus auth.ſacramenta puberum.in iiij.not.C.ſi aduer-
41 vendi.Sic & vbi viget ſtatutum,prout † viget Decretum in dominio Mediolani,ſub rub.de iudiciis. quo cauetur,ꝙ omnes iuſdicentes tam ordinarii quàm delegati teneãtur committere cauſam conſilio ſapientis, ſi petitum fuerit, infrà decem dies, ſi vna pars petat conſilium ſapientis, & altera pars dicat illud non debere dari, pro eo quia ſumus in claris, vel poſitus fuerit terminus ad audiendũ uel enarratum peremptorium fuerit, antequàm peteretur conſiliũ, vel quod petatur calũniosè,vel poſt decem dies, vel aliud ſimile allegetur ad recuſandum dari conſilium, quo caſu

non

non datur conſiliũ ſapientis.Bar.Alex.& moder.in apoſt. ad Bar.in l.ille aut ille.§.j.ff.de legat.iij.per illum text.Hypol.ſin.467.Viget. Iaſ.l.j.col.v.nu.8.ver.vj.ver.facit quia. ff.de oper.nou.nun.Cor.memor.ver.ſtatuto ſuperius relato.Bal.& doc.l.j.ante fi.C.de legi.per illũ tex. Sig.de Hom. conſi.56.Statuto.Alex.conſi.62.Viſa.col.j.in fi. & ſeq.vol. ij.& conſi.145.col.fi.vol.v.Bal.l.j.in iiij.oppoſit.C.vt quę deſunt aduocat.Iaſ.l.eleganter. col.iij. in prin.ff.de condi. indeb.Certè ſicut iudex tenetur committere cauſam principalem conſilio ſapientis: ita etiam dubio emergente an cauſa committi debeat conſilio ſapientis uel ne, iudex ipſe non poteſt cognoſcere ſuper ipſo dubio, ſed tenetur dubium ipſum ſeu articulum committere conſilio ſapientis, nec ipſe iudex poteſt de ipſo dubio cognoſcere,ex quo per petitionem cõſilii fuerunt ligatæ manus iudicis, maximè vbi petitum fuit conſilium ſapiẽtis,& vbi refricetur in dubium an dictum conſilium debeat dari,fuerit petitum dubium ipſum ſiue articulum decidi cum conſilio ſapientis. Hyppoli.d.ſing.467.Viget.col.iij.ibi,item ſcias quod ſtante.glo.& Bar.l.ſi quis in cõnſcribendo.vbi glo.ver.ſuam.& ibi Barto.nu.5.ver.poſſet eſſe.ibi,quod eſt utile.& ibi Pau. de Caſt.col.ij.num.11.verſ.quod dicit. & ibi Alex.Rapha. & Iaſ.col.vj.in fin.nu.21.& Deci.col.vj.nu.33.verſi.ex iſta glo.& hæc eſt communis opin.vt dicunt ibid. Lud.Goza. & D.Franc.Curt.C.de pact.& ita in terminis dicunt D.Caſtellia.Cor.& alii Moder.in apoſtil.ad ſtatuta Mediol. quæ loquuntur de conſilijs ſapientum & compromiſsis dandis. Dec.conſi.49.Præſtantiſsime.col.fin.in fin.Sic & videmus quòd ſicuti iudex à quo,ſeu prętor, vel alius ſuperior magiſtratus,illius ciuitatis,uel terrę,in qua fuit primo loco iudicatum,tenetur committere appellationem partium confidenti,vel vnius in contumaciã alterius de collegio dominorum iudicum,ſiue iuriſperitorum ciuitatis: vt patet ex decreto Mediolani ſub rubri.de appellationib. certè ſicuti ipſe iudex à quo,ſeu prętor,vel alius ſuperior magiſtratus, tenetur committere appellationẽ,nec poteſt de ea cognoſcere,Pau.de Caſt.cõſi.194.Viſo puncto ſupraſcripto.& ẽt oppoſitionibus quæ fiunt.col.j.verſi.præterea.D.Poteſtas.

vol.ij.l.j.vbi glo.& doct.ff.nil nou.appell.interpo.maximè cùm dicat decretum quòd iudex tenetur: & debeat committere appellationem. Sic vbi refricatur in dubium inter Partes,an cauſa ſit appellabilis,& debito tempore appellatum,vel ne,non poteſt de hoc dubio cognoſcere,ſed debet dubium ipſum ſeu articulum cōmittere conſilio ſapientis ſeu confidentis:vt ſupra.Pau. de Caſt.conſi.194.Viſo puncto ſuprascripto,& etiã oppoſitionibus.co.j.ver.prætereà. D. Poteſtas non habet cognoſcere. volu.ij. ſecundum nouam impreſsionem iunctis notat. per Deci. d.conſil.59.in fin.cenſetur enim ipſa prætor, vel iudex metus exequutor in cōmittendo appellationem.& vbi appellatio vertitur in dubium an valeat,vel ne, cenſetur merus exequutor in cõmittendo dictum artic. & exequutor de iure nõ poteſt cognoſcere,ſed debet exequi. Paul.de Caſt.d.verſi.prætereà. Bart.l.fina.§.diui.ff.de publi.iudi.per tex. in l.ſi prætor.in princ.ff.de iudic.& in c.de cætero.de re iudic. & in c.paſt. §.quia verò.de offic.delega.& ibi not.doc.& ita paſsim ſeruari facit per eius literas excellentiſsimas Senatus Mediola-
42 ni reſidens. Quo caſu reſcriptum † iuſtitiæ principis vel Senatus in vna cauſa cenſetur declarare & facere ius quoad omnes alios,l.fi.vbi Bald.& doc.C.de legi. Affl. deciſio. 383.Licèt hodie.nu.8.vbi inquit,quòd ſententiæ principis vel Senatus ſiue ſint diffinitiuæ ſiue interlocutoriæ quòd habent vim generalis legis:vt not. Bal.& doct.d.l.ſi per illum tex.& Hoſtien.Ant.de Butr. et alii in c.cùm Bertol.de
43 re iudic. Pari modo videmus † quod ſicuti iudex à quo, nõ poteſt cognoſcere de appellatione interpoſita ab eius ſententia: ita etiam non poteſt cognoſcere an cauſa ſit appellabilis,vel ne,et debito tẽpore appellatũ. ſed ipſe iudex à quo tenetur ſuperſedere,et talis cognatio expectat ad iudicem ad quem appellatur, ſeu ſaltem ad confidẽtem,vbi eſt prouiſum per ſtatuta:vt ſuprà, vt dentur confidentes. l.j.vbi text.et glo.verſic.fiat.ibi, ſed apud quem.et ibi not. Bar.et doct.ff.nihil innou.appellat.interpo.Pau.de Caſtr. d.conſi.194.col.j.in fi.ibi,ſimile videmus.glo. magna circa medium clem.j.de dolo et contu.vbi doct. et ita etiam ſeruari facit reuerẽdiſsimus Senat.in dominio Mediolani.

Imò

44 Imò quòd plus eſt, † ſi iudex à quo fuit appellatum, reiiciat appellationem, quæ interponatur non ab exequutione, ſeu re iudicata, ſed à ſententia, debet puniri triginta auri pondo. tex. eſt in l. quoniam iudices. C. de appella. vbi Salic. et doc. not. Sit tamen benè cautus appellans, etiã ſi iudex de facto reiiciat appellationem, ut appellet à tali reiectione, alioquin reiectio tranſiret in rem iudicatam. Card. Zabarell. clemen. j. col. iij. circa fi. ver. ex hac glo. de dolo et cont. Vnde inoleuit practica, quòd cauti iudices à quibus appellatur, non reiiciant ſimpliciter appellationem, ne incidant in pœnam d. l. quoniam. ſed quod dicant ſe admittere appellationẽ, ſi et inquantum tenentur, et debent de iure, et non aliter, nec alio modo, quo caſu talis appellatio admiſſa ſi et inquantum non uidetur ſimpliciter admiſſa, ſed ſolùm in caſu quo de iure admitti debuit. Bal. l. edita. col. xvij. verſi. item dubitatur. et ibi not. alii docto. C. de edend. Roma. conſil. 501. Vt declarationem. col. ij. Angel. conſi. 217. In cauſa accuſationis. col. iij. uer. non obſt. ſi dicatur. D. Maria. Socin. Iunior præceptor meus conſi. 18. Viſis. col. pen. nu. 14. et 15. ibi, vel ſecundo et clarius. volu. j.

45 Cenſetur tamen iudex † à quo per admiſsionem appellationis, ſi et inquantum à ſe iuriſdictionem abdicare, adeò quòd proceſſus aliquis coram eo ampliùs fieri non poteſt, et factus non valet, et eſt communis opinio ita dicit Roma. d. conſil. 501. col. ij.

46 Sic etiam eſt dicendum † quod ſtante ſtatuto vel decreto Mediolani ſub rubri. de arbitr. quo cauetur quòd ſi fuerit lis, quæſtio, controuerſia, vel diſcordia inter aſcendentem, et deſcendentem, uel inter agnatos et cognatos affinitate præſenti vel præterita quòd teneantur iudex vbi petatur per aliquam partium, infrà decem dies, poſt litem conteſtatam, cogere partes ad faciendum compromiſſũ: certè decretũ ipſum intelligitur nõ ſolùm de cauſa principali, ſed ẽt de omnibus incidentibus, emergentibus, et connexis, adeòq; ſi vna pars dicat compromiſſum fieri debere, altera autem pars dicat compromiſſum fieri non debere, prò eo quia dicat rem eſſe liquida, aut deſiſam, ſeu aliud ſimile alleget, certè ẽt de ipſo artic. an fieri debeat compromiſſum, vel ne, poteſt et debebit fieri com-

promiſsũ nec poterit iudex ipſe cognoſcere,an res ſit liqui da,vel ne, & an cõpromiſſum debeat fieri,vel ne: quia per petitionem compromiſsi ligantur manus iudicis, vt vlterius procedere non poſsit,ſed tenetur articulum ipſum cõ promitti facere an cauſa principalis debeat compromitti, vel ne , maxime cum decretum ipſum ſit amplum & prægnans,volens cauſam,litem,quæſtionem,controuerſiã vel diſcordiam compromitti,quo caſu ipſe articulus quo refricatur in dubium,an cauſa debeat compromitti vel ne,dicitur quæſtio,controuerſia,vel ſaltem diſcordia,& ſic decretum ipſum intelligitur tam de cauſa principali, quam de ipſo articulo, & alijs acceſſorijs vt debeat compromitti Hippo.de Marſil.d.ſing.467.Viget.ibi,itẽ ſcias.l.ſi quis in conſcribendo.vbi glo.Bart.& Pau.de Caſt.Raph.Alex.Iaſ. col.vj.in fin.nu.21.verſ.in fin.glo.& Dec.col.ſexta nu.33. ver.ex iſta glo.& hęc eſt communis opi.vt dicunt ibi.Lud. Goz.& d.Fran.Cur.& alij mod.C.de pact.Spec.titu.de Arbit.§.fin.ver.quid ſi compromiſſum Doc.l.dies.§.plenum. ff.de arbi.Pau.de Caſtr.l.cũ hi col.ij.nu.v.ver.not.in ver. eiuſdem.vbi etiam D.Fran.Cur.& mod.in apoſt.ff.de trãſat.& hoc maximè procedit cùm decretum ipſum dicat, quod iudex teneatur & debeat partes cogere ad compromittendum ſeu ad dandum conſilium ſapientis,quo caſu iudex ipſe non poteſt cognoſcere an cauſa cõpromitti vel committi debeat cõſilio ſapientis vel ne,ſed debet articulum ipſum compromitti facere,ſeu reſpectiuè committere conſilio ſapientis.Dec.conſ.49.in fi.Cotta.in d.epiſtola

47 Ex quo † per petitionẽ compromiſsi vel conſilij ſapiẽtis ligantur manus iudicis, vt non poſsit cognoſcere.D.Cat. Cotta & Mod.in apoſti.ad ipſa ſtatuta Mediolani. Petito enim compromiſſo iudex non poteſt procedere adulterio ra,& non remanet iudex niſi ad executionem cõpromiſsi. ſic & petito conſilio iudex non poteſt iudicare, ſed debet committere cõſilio ſapientis cauſam.vel articulum an debeat dari conſilium.Bal.l.j.col.ij.nu.iij.verſic.& hoc & ibi Barb.in apoſt.C.ſi qua præd.pot.Cot.d.apoſt.Mod.d.l.ſi quis in conſcribendo.vbi autem clarum & notorium eſſet ſuper principali cauſa non deberet fieri cõpromiſſum, nec

dari

dari cõſilium ſapiẽtis puta, quia petitũ fuiſſet poſt decem dies præfixos ex forma decreti Mediolani,& currẽtes poſt litem conteſtatam, quo caſu etiam in cauſis ſummarijs in quibus lis non conteſtatur compromiſſum vel conſilium peti poteſt dummodò petatur poſt contradictionem partis,quę habetur pro cõteſtatione litis in ſummarijs,& alijs cauſis in quibus lis non conteſtatur. Paul.de Caſtr.conſi. 91.In cauſa appellationis quę vertitur coram iudice appellationis ciuitatis Caſtelli.col.ij.nu.ij.ver.præterea ſtatutũ. & ver.ſed in ſummarijs.vol.j.glo & Doct.c.j.de elect.in vj. Cyn.& Doct.l.nihil.C.de procura.Iaſ.& Doct.l.properan

48 dum.C.de iudic.Tũc vbi clarum & † notorium eſſet cauſam principalẽ non debere compromitti, nec debere committi conſilio ſapientis, tũc non cõmittetur etiam articulus ipſe, ſed articulus ipſe debet cõmitti vbi eſt aliqua probabilis dubitatio articuli, non autem vbi notorium & clarũ quòd cauſa compromitti nõ debeat,nec committi partium confidenti.Soc.conſil.200. In cauſa interpellationis. col.pen.ver.vel ſecundò dicamus.vol.ij.Socin.iun.præceptor meus conſi.136.Iuſtiſsimi.col.pen.nu.vij.verſ.id tamen ipſe idẽ.vol.ij.Corn.conſ.290. Quod fuerit.col.pen. in fin.ibi, item ſi cauſa principalis eſt clara.vol.j.& ita intelligo Dec.conſ.44. Et diligẽter.col.pen.nu.vj.verſ.ſicut ergo.vbi dicit,quòd ſi ſuper communalibus, vel inſtrumẽtis,vel deciſis, nõ debet fieri compromiſſum ex forma ſtatuti, quòd non fiet etiã ſuper articulo an bona ſint communalia,vel an ſit inſtrumentum,vel an ſit deciſum:quia iſtud procedit vbi eſſet clarũ & notorium bona eſſe communalia,vel eſſe inſtrumẽtum, vel deciſum: ſed vbi ſuper hoc emergit dubium probabile in facto tunc debet committi articulus,& ita dicunt Doct.d.l.ſi quis in conſcribendo & ſentit Soci.d.cõſ.300.In cauſa interpellationis.col. pen.ver.vel ſecũdò dicamus.Soc.iun.d.conſ.136.col.pen. nu.vij.ver.id tamen ipſa idem.vol.ij.

49 ¶ Et vlteriùs vbi † conſtaret peti articulum cõpromitti cauſa litẽ protelandi,nõ deberet compromitti articulus.d. Ant.de Alexand.d.l.ſi quis in conſcribendo. & ibi not.D. Franc.Curtius Senior, & D.Franc.Curtius.iun.C.de pact.

Como.

Corn.d.conſ.290.col.pen.& fi.vol.j.

¶ Item vbi articulus nullum dubium facti,nec mixturam haberet in facto:ſed factum per partes concordes præſupponeretur ſic eſſe, ſed ſolùm in iure dubium eſſet, tunc etiam articulus non deberet compromitti:quia in his quæ ſunt iuris dicitur ſemper res eſſe clara,& vbi nullum eſt dubium & mixtura facti,non poteſt compromitti.Corne.d. conſi.290.col.pen.& Soc.d.conſil.300.D.Cotta in memor. verſicu.ſtatuto ſuperiùs relato.Soci.conſil.51. Præſtantiſſime doctor.col.ij.num.iiij.volu.1. vbi dicit quòd quæſtio etiam iuris compromitti debet vbi partes in facto non cõcordant:quia poſteà ex facto ius oritur. D.Cotta d.verſic. ſtatuto ſuperiùs relato.Mod.d.l.ſi quis in cõſcribendo.vbi D.Franciſc.Curt.colum.penulti.& alij Doctores. Sic etiam
50 videmus † quòd ſicuti bona minorum non poſſunt alienari ſine cauſa,& niſi cum decreto iudicis: ita & vertente dubio an bona ſint minoris non poteſt ſuper eis tranſigi ſine decreto iudicis.l.non ſolùm. vbi text.glo.& Docto.C. de præd.min.Curt.iun.conſil.29.Habita diligenti. Et cùm Reuerendiſſ.Epiſcopus ciuitatis Nouariæ iurauerit inconſulto Papa non alienare res eccleſię, vertente dubio an res ſint Eccleſiæ Nouarienſis vel ne,ſuper ipſo dubio Papa inconſulto ipſe Reuerendiſſ.D.Epiſcopus non poterit tranſigere ita inter ipſum Reuerendiſsimum D.Epiſcopum Nouariæ plenum & ſupremum Dominũ Ortæ & Ripariæ ex vna,& ſubditos ſuos Riparię ex alia,conſuluit in terminis Sig.de Homod.conſil.71.Factũ ſic ſe habet. Qua ratione dicebam quod ſicuti hodie per decreta noua Mediolani ſub Rubr.de oneribus communitates inconſulto Principe vel Senatu nõ poſſunt immunitatem concedere: ita vertente dubio an quis debeat eſſe immunis vel ne,nõ poteſt titulo tranſactionis Principe vel Senatu inconſulto concedi ipſa immunitas.& allegabam d.l.non ſolùm & Sig.d.conſil.71. Nam & ſuper alimentis debitis ex vltima volũtate nõ põt paciſci in præiudicium eius,cui debentur alimenta abſque decreto prætoris : ſic & vertente dubio an debeantur alimenta vel ne, ex vltima voluntate, non poteſt ſuper hoc dubio tranſigi ſine decreto prætoris.l.cùm hi.vbi textus.

Pau.

51 Paul.de Caſtro.& Docto.ff.de tranſact.Sic & vbi † cauſa principalis eſt ſummaria, & in ea procedi poteſt pendentibus ferijs meſsium vel vindemiarum: ſic etiam omnes articuli, & omnes quæſtiones incidentes, & emergentes & connexæ erunt ſummariæ. Doctores omnes in Clemen.ſæpè.de verb.ſigni.Bartol.trac.ad reprimendum verbo ſummariè. Iaſon.d.l.ij.column.final.verſicul.ego tamen.C.de edict.diui. Adria.tollen. Sic & ſi cauſa principalis eſt ſummaria, & in ea poſsit procedi durantibus ferijs hominum, ita etiam cauſa appellationis erit ſummaria, & in ea procedi poterit in ipſis ferijs. Fel.c.fi.nu.10.de iud.cauſa enim appellationis cēſetur eſſe eadē cum principali: adeò quòd licitum eſt in cauſa principali, cenſetur licitū in cauſa appellationis. Old.conſi.255. Cōtra prouiſionem.l.ita demū. vbi Bar.& Doctores per illum text.C.de procurator.

¶ Decimò amplia iſtam l.ſi quando.& d.c.fin.& d.l.in actionibus.& d.l.nummis.& alia iura ſimilia, quibus cauetur, ob dolum rei conuenti, & difficultatem probationis, res amiſſas, damna, intereſſe ac expenſas probari iuramento actoris ex iuramento in litem veritatis. amplia inquam

52 † iſta iura procedere etiam in contractibus bonæ fidei, ſiue in actionibus bonę fidei directis: puta, in emptione, venditione, locatione, cōductione, negotiorum geſtorū actione, mandato, depoſito, ſocietate, tutela, commodato, pignore, familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo iudicio, præſcriptis verbis, permutatione, contractu æſtimationis, petitione hæreditatis, & actione dotis, iſti enim oēs dicuntur cōtractus bonæ fidei, & actiones bonæ fidei in quibus iudex habet poteſtatē ex bono & æquo. §.actionum.& §.fuerat.inſtit.de act.vbi Ang.Aret.Iaſ. ac alij per illū text. Nā in prædictis omnibus cōtractibus, & ipſorū quolibet, & in ipſarū actionibus vbi adeſt dolus malus, vel perfidia rei conuēti, ſeu vnius ex cōtrahentibus, poteſt per actorē, ſeu alterā partē iurari in litē veritatis de damni, expēſis, & intereſſe contra alterā partē doloſam ſiue perfidā. text.d.l. in actionibus.& d.l.nummis. Barto.d.l.in actionibus.col.j. nu.ij.ver.venio ad ver.planè.& col.fin.uer.& ex hoc dicit. ubi Paul.de Caſt.col.iij.in fi.nu.13.uerſi.& ex hoc.& Alex.

colum.

col.v.verſ.videtur tamen, quòd in actionibus bonæ fidei, & col.fi.verſi.depoſui apud te fardellum.Ang.ibi in prin. col.j.& nu.4.ver.ſequitur.& col.pen.in ver.planè. col.pen. nu.2.verſi.in ea.glo.ibi,propter.& col.fi.ibi, quia in bonæ fidei.& Roma.col.v.nu.24.verſi.in ea.ibi.C.vnde vi.& ibi Alber.in princ.Iaſ.col.iiij.nu.20.verſi.in glo.ibi,non in cõtrariis.& col.viij.nu.40.in fin.ibi,limita prædictam.& nu. 41.verſic.ex ſupraſcripta.& Dec.col.iij.in iij.notab. & col. fin.verſi.Et iſta concluſio etiam videtur procedere in contractibus. Et Iaſo.hîc.col.penul.num.48. verſic.an autem iſta iura.Innoc.d.c.fina.col.j.& ibi Abb.colum.ij.nume.7. verſic.& ex hoc infertur.& num.8.verſicu.hinc eſt.& Anto.de Butr.col.penult.verſ. ex quibus apparet opinio Inn. & Anchar.col.ij.nu.4.verſi.de quo format. Bald.colum.j. verſi.quæro quid.ext.quòd met.cauſ.Ang.Aret. & Doct.§. fin.inſtitu.de verb.oblig.& eſt communis opinio, quòd in contractibus bonæ fidei de quibus ſuprà, quòd res amiſſæ, damna,expenſæ,& intereſſe probentur. iuramento actoris contra Reum conuentum doloſum.Pariſius conſi.74.Inficiari.col.j.nu.1.2.ac 3. & 4.volu.j.& videtur tex.in l.iij.§. in hac.ff.cõmod.pract.Papien.in for.lib.in act.rea.glo. Et in florenis.poſt num.22.ibi,ſecundò debet.& in for.lib.reſpon.rei glo.iuſiurandi.nu.17.verſi.ſed quo tempore. Et quamuis Dec.in d.l.in actionib.col.fi.ver.ſed aduertendũ, dicat ꝙ extendere iſtã l.ſi quãdo. quæ loquitur in delictis, ẽt ad contractus,ꝙ videatur dubitabile,ex quo in contractibus quis obligatur ex propria voluntate, & conſequenter ꝙ gl.in d.c.fi.verſ.per teſtes.dicit ꝙ diſpoſitio d.c.fi.nõ procedit in intereſſe quod ſurgit ex contractu: quia tũc illud per teſtes & non per iuramentum eſt probandũ.Tamẽ non recedas ab opinione cõmuni,quę eſt, quòd diſpoſitio ſpius l.ſi quãdo.& d.cap.fi.licet loquatur in delictis,quòd tamen procedit etiã in contractibus, & ob dolum rei conuenti & difficultatẽ probationis res amiſſæ,earum æſtimatio ac quantitas probentur iuramẽto actoris.et iſta eſt cõmunis opinio:vt dicunt Docto.hîc.et in d.cap.fin.et in d. l.in actionibus. Nec obſtat impugnatio Decii , dum dicit quòd extendere legem quæ loquitur in delictis ad contractus

15 ctus,quod videtur dubitabile:quia dico † ego quòd imò iſta extenſio eſt clara in iure,& rationabilis:quia valet argumentū à delictis ad cōtractus & ecōtra,et diſpoſitum in vno cēſetur ecōtrà,vbi tamē militat diſpoſitum in alio,& eadem ratio,& nō aliter.ita diffusè dixit D.Nicol. Euerardus Midelburgo cōſularis præſes ſacratiſsimi Caroli Quinti Roma.Impe.in ſuo libello,cuius titulus eſt de cētū modis argumētandi in loco ſiue argumēto.xx.ibi,locus à cōtractibus ad delicta,& econtrà.& probatur in l.omnē. cū ibi not.per glo.& Doct.ff.de iud.& in auth.qua in prouincia,vbi text.glo.& Doct.C.vbi de crim.agi oport.& in c.fi.de for.compe. Et à delictis ad contractus arguūt Doct. alibi,dū dicunt quòd ſicuti ciuitas vel vniuerſitas obligatur delinquēdo ex deliberatione conſilij.l.metū.§.animaduertēdū.ff.quod met.cauſ.l.aut facta.§.fi. vbi Bar.& Doc. ff.de pœn.ita & obligatur ciuitas vel vniuerſitas cōtrahēdo,& mutuū accipiendo,ēt ex deliberatione conſilij,ēt ſi ſindicus ſpecialiter cōſtitutus à conſilio ciuitatis acciperet mutuo pecunias:quia teneretur ciuitas,ēt ſi creditor non probaret in hoc caſu mutuū verſum in vtilitatē vniuerſitatis, & ita de delictis ad contractus arguūt omnes Doc.in l.ciuitas.ff.ſi certū petatur,vbi etiam Bart. ita dicit,& arguit.& iſtud argumētū de delictis ad contractus data paritate terminorū procedit vt ibidem,& econtrà dicit Dec. in d.l.ciuitas.col.j.in fin. & ij.in princip.ibi,& mouetur.& ibi,ſed defendēdo.et ibi not.alij.Docto.ff.ſi certū petat.Et iſto argumēto à cōtractu ad delicta et ecōtra, vtitur Gād. in tract.malefi.in tit.de pæn.reor.in v.col per totū.maximè verſic,pone me accuſaſſe. Et ſicuti quis ſortitur forum in loco contractus,ita et in loco commiſsi delicti.l.hæres abſens.§.j.vbi text.glo.Pau.de Caſt.et Doct.ff.de iud.c.dilecti.vbi text.gloſ.et Doct.de foro compet.dict.authe.qua in prouincia.vbi text.gloſſ.et Doct.De delictis enim ad cōtractus et ecōtra eſt bonū argumentum, quādo eſt eadem ratio in eis.Cyn.Pet.et Sal.poſt glo.in l.j.C.vbi de poſſ.agi oport.et eſt generale quòd vbi eſt eadē ratio, quòd militat idem ius,et eadem diſpoſitio.gloſſ.Iaſ.et Doct.l.a Titio.ff. de verb.oblig.l.illud.ff.ad l. Aquil.l.adigere.§.quamuis.ff.

de iure

de iure patrona. Ergo diſpoſitio huius l. ſi quando. & dict. cap. fi. volens iraméto actoris probari res miſſas, damna ac intereſſe, cùm ſit facta ob dolum rei, & copulatiuè ob difficultatem probationis, etiam ſi nulla interueniſſet vio lentia: vt dicunt Doc. omnes hic, & in d. cap. fin. & Magnificus Dominus Aegidius Boſsius Senator Cæſareus Mediolani optimus, in eius diuino opere quod breui imprimetur in titu. de rapinis. vbi dicit quod hæc eſt communis opinio, & allegat Alex. d. conſi. 103. Videtur col. iij. verſi. & no ſolum, vol. j. & dixi latè ſuperiùs in quinta ampliatione huius l. ſi quando. nu. 19. ſequitur quòd etiã in cõtractibus vbi concurrit dolus rei cõuenti, & difficultas probationis, quòd erit locus diſpoſitioni huius l. ſi quãdo. & dict. c. fin. vt res amiſſæ, damna, ac intereſſe probetur etiã in cõtracti bus iuramento vigore huius l. ſi quando. & d. c. fi. & ita tenent Doct. cõmuniter hic. & in d. c. fi. licèt ſpeciali fauore contractum bonæ fidei, etiam vbi nõ cõcurrit difficultas probationis, ſed ſolus dolus rei conuẽti, Doct. velint etiam tunc poſſe iurari in litẽ per actorem de damnis & intereſſe. per text. in d. l. nummus. in fin. vt dicit Iaſ. d. l. in actionibus. nu. 40. verſ. limit. prædi. ff. de in lit. iurand. Nec obſt. glo. in d. c. fi. quia non dicit vt inquit Dec. quòd ille text. c. fi. non precedat in cõtractibus: ſed dicit gl. ipſa quod intereſſe ubi ſurgit ex contractu debet probari per teſtes, & uerum dicit ubi ſurgit ex contractu, & ſic ubi non interuenit dolus in cõtractibus, ſed ubi interuenit dolus malus in cõtractibus. tunc res amiſſæ & intereſſe probãtur etiã in contractibus ſolo iuramento actoris: ut dicunt Doct. omnes maximè Innocen. Anch. Abb. Imol. & Doct. in d. c. fi. ubi loquũtur inter cætera de depoſito ſacci, uel ualiſiæ, & Doc. hic & in d. l. in actionibus. ubi Bart. col. fi. & ibi alij. Doc. oẽs ſequũtur. dũ enim glo. in d. c. fi. dicit, quòd ſi intereſſe ſurgit ex contractibus, quòd teſtibus & non iuramento debet probari, intelligitur ubi nõ interuenit dolus in cõtractibus, ex quo illa gloſſ. dicit ex contractu, & dictio, Ex, denotat cauſam immediatam & proximã. Alber. & Caſtel. in diction. uerſic. ex. l. ſocium qui. ff. pro ſoc. Bart. l. non dubium. col. pen. uu. 3. C. de leg. & uerum eſt ut inquit gloſſ. in d. c. fi. quòd ubi

intereſſe

intereſſe ſurgit ex cōtractu,ideſt immediatè propter ſolū contractū,quòd debet teſtibus probari,ſed non negat glo. ipſa,quòd ubi in cōtractibus interuenit,dolus,& ſic ſurgit ex dolo adhibito in contractu : vel ex contractu mediāte dolo,quin tūc intereſſe poſsit probari ſolo iuramēto: imò glo.iſtud præſupponit ibi.dū dixit, quod vbi ſurgit ex maleficio & ſic ex dolo,quòd probatur iuramēto,cū oē male factū dolosè dici poſsit maleficium:vt ibi per Imo.& alios Dōc. in d.c.fi. Et ſic firma erit concluſio & com.opi.quòd ubi interuenerit dolus rei conuēti & difficultas probationis,quòd diſpoſitio huius.l.ſi quando.& d.c.fi.procedit ēt in contractibus : ut ſolo iuramento actoris probentur res amiſſæ,ipſarū quātitas,dāna,ac intereſſe,ut per Inn.d.c.fi. col.i.ubi loquitur in depoſito, & ibi ſequūtur Anch.Anto. de But.Abb.Io.de Imol.& alij.extrà quòd met.cauſ.Bar.d.l. in actionibus.col.pen.in fi.nu.22.uer.de iſto.& col.fi.& ibi ſequuntur.Alex.Rom.Paul.de Caſt.Aret.Iaſ.& alij.ff.de in lit.iur.Iaſ.hic col.pen.nu.48.uer.An aūt iſta iura. Bene tamen uerū eſt,quòd ubi concurrit dolus rei couēti, & difficultas probationis,quòd tūc uigore huius l.ſi quādo.& d. c.fin.poterit ēt iurari in litē per actorem de rebus amiſsis, ipſarum quantitate,ac dāno & intereſſe,etiā in contractibus bonæ fidei,licèt lex iſta & d.c.fi.loquantur in delictis, ex quo ubi eſt eadē ratio à delictis ad cōtractus, & ecōtra, ualet argumētū.Nic.Euerardus d.argu.20. Sed ubi eſſet ſolus dolus rei couenti,& non difficultas probationis,tūc in contractibus bonæ fidei poſſet ēt iurari in litem ad probādum res amiſſas,dāna,ac intereſſe non quidē uigore huius l.ſi quando.& d.c.fi.ex quo loquuntur ſub conditione:ubi nō poteſt probari,ſeu eſt difficilis probatio:ut patet hic in text.& docet Grat.conſi.10.& ſi cauſa.col.ij.verſi.ſecundo pondera.uol.2.ſed tunc in contractibus bonę fidei,ubi eſt dolus rei conuēti,& non difficultas probationis iurari poterit in litem ueritatis ſuper dānis , et intereſſe uigore.d.l. nummis. ut dicunt Alex.et Iaſo.d.l.in actionibus. Et ita remanet defenſa communis opinio Doctor.quòd iſta lex, ſi quando.C.vnde vi.et d.c.fi.procedāt etiā in contractibus & actionibus bonę fidei concurrente dolo rei conuenti,et

difficultate

difficultate probationis: vt per Docto. d. l. in actionibus. &
54 hic & d. c. fi. Vnde infertur, † quod cùm actio ex empto ſit bonæ fidei. d. §. actionum. inſtitu. de actio. quòd ſi venditor habet facultatem rei venditæ tradendi, quòd poteſt cogi pracisè manu militari, & etiam per pœnas & mulctas ad tradendum poſſeſsionem realem rei venditæ emptori, nec liberatur præſtando intereſſe. & eſt communis opin. Dec. d. l. in actionibus. col. vj. verſic. circa ſecundum. & ibi Bart. col. ij. nu. v. ver. veritas eſt. vbi etiam Alex. col. ij. verſ. in ea. ibi ſpeciale. & Paul. de Caſtr col. pen. verſ. quarto requiritur. & Iaſ. col. iiij. nu. 21. ver. in fi. glo. ff. de in lit. iurād. & eſt communis opin. vt dicit Dec. in l. certi condictio. col. vi. nu. 11. ver. in glo. in ver. certum vbi etiam Alex. & Doct. ff. ſi cer. pet. Bart. Rom. & Alex. ſtipulationes nō diuidūtur. col. pen. ff. de verbo. obliga. gloſſ. & Docto. §. pretium. inſti. de contrah. empt. D. Andr. Tiraq. in tract. de iure cōſtituti poſſeſſorij. in prima parte. nu. 35. verſ. ex eodē vbi inquit, quòd hæc eſt communis opi. Iaſ. §. actionum. nu. 137. verſ. an autē. inſtit. de actio. Nec liberatur venditor ab actione perſonali, & ex empto, quominùs teneatur tradere emptori poſeſsionem realem, manualem, corporalem, & effectualem, pro eo quia dicat venditor, ſe cōſtituiſſe tenere, & poſſidere bona nomine emptoris: quia per conſtitutum venditor liberatur a traditione poſſeſsionis, prout eſt iuris, vbi tamen venditor probet tempore conſtituti ſe poſſediſſe. Matheſil. notabil. 171. Nota vnam doctrinam. Iaſ. l. ab emptione. col. 6. circa fi. verſi. cui autem incūbat. ff. de pactis.
55 Tamen vēditor † per conſtitutū nō liberatur ab actione perſonali ex empto, quin teneatur tradere emptori, prout tenetur, tradere poſſeſsionē prout eſt facti, & ſic poſſeſsionem realem, manualem, effectualem & corporalem. & eſt magis communis opinio: vt dicit Alexand. conſil. 28. Viſo & præhabito. col. pen. verſi. plus etiam. ibi, vnde ſecūdum magis veram & cōmunem opin. vol. ij. Carlo. Ruin. Regiēſis conſil. 94. nu. j. vol. ij. Imò quod plus eſt dico, quod venditor qui cōſtituit ſe tenere & poſsidere bona nomine emptoris, quòd proculdubiò tenetur præcisè bona ipſa tradere; quia res effecta eſt emptoris ex huiuſmodi conſtituto.
ita

ita inquit Tiraq.d.ver.ex eod.in fi.vbi allegat Bal.l.j.col. pe.verſ.ſed ad vnum aduerte.C.de ſent.quæ pro eo, quòd intereſt.Iaſ.d.ver.an autem venditor.ibi, videatis etiam. Ro.d.l.ſtipulationes non diuiduntur. col.21.ver.ij.limit.
16 Conſtitutum enim † probat contra conſtituentem,quòd eſſet in poſſeſsione tempore conſtituti, & in præiudicium conſtituentis probat conſtitutū abſque alia probatione. Cagno.l.contractus.nu.34.ver.Quantum ad ea.& nu.44. ff.de regu.iur.Ang.l.quædam mulier.ver.item attende.ff. de rei ven.Et quantum ſit quo ad præiudicium cōſtituentis, & eius hæredum ſatis eſt conſtitutum ipſum ſine alia probatione poſſeſsionis tēpore cōſtitūti,quæ probatio poſſeſsionis tēpore conſtituti,ſolùm requiritur, quādo agitur de præiudicio tertij,non autem conſtituentis,vel hæredū, aut habentium ex poſt cauſam ab ipſo conſtituente : quia tunc non requiritur talis probatio,ſed ſolùm conſtitutum probat contra eos. Tiraq.d.tract.de iure conſtituti.poſ.in iij.par.in j.limit.nu.20.ver.ſecundò hoc.Bal.l.ſiue autem. §.j.ff.de pub.Soc;conſ.187.In controuerſia.col.v.ver.ſecū dò ratio.vol.ij.& conſ.106.Libenti.col.j.vol.iij.Purpurat. l.is apud quem.col.13.nu.76.C.de edend.Ruin.conſi.46. Viſa.col.viij.nu.13.vol.iiij.Clau.Aquē.de Seiſello.l.quod meo.colum.fin.ff.de acquir.poſ.D.Hier.Gratus præceptor meus conſil.42.Licèt.col.ij.ver.4.reſpondeo. volu.ij.Fran. Aret.l.interdum. in fin.prin.ff.de acqui.poſ.Ang.l.quāuis. §.j.de acqui.poſ.Bald.l.vlti.col.pen.q.viij.C.de edict.diui.
17 Adria.tol.vbi alij Doct.& Mod.Vnde dicebā alias † conſulendo,quòd licèt locator,vel dominus agens ad ficti ſolutionem, ex ſola inueſtitura non habeat fundatā intentionem contra conductorem aut emphyteutam, ex quo poſſunt excipere, quod locator vel dominus ſibi non tradidit realem tenutam,& poſſeſsionem bonorum datorū in inueſtituram: vt inquit Practi.Papien.in for.lib. ad ficti præſt. & rei relax.in glo.ver.recuſauit.nu.iij.ver.quæritur an ſit. l.ad probationem.C.loca.Tamen vbi conductor aut emphyteuta, fuit venditor rei poſteà per eū conductæ,vel in emphyteuſim acceptæ,tenetur ad ficti,& canonis ſolutionē,nec poteſt excipere, quòd poſſeſsio ſibi nō fuerit tradi-

ta,ex quo ipſe teneretur tradere.l.vendicãtem ff.de euict. & de hoc videtur.tex.in d.l.quædã mulier. cũ ibi not.per glo.Ang.& Doc.ff.de rei vẽd.maximè vbi in uẽditione pręambula ad inueſtiturã, fuiſſet cõſtitutũ factũ per venditoré nomine emptoris. qui poſtea locauit vel in emphyteuſim dedit bona venditori, quo caſu venditor idémque conductor vel emphyteuta tenetur ad ficti ſolutionẽ, nec poteſt excipere ipſe, nec eius hęres,nec habẽs cauſã poſteriorẽ ab eo,ꝙ poſſeſsio non fuerit tradita:quia ſolũ cõſtitutũ probat contra cõſtituentẽ,& eius hæredes,& habẽtes cauſam ab eo:vel eis poſt cõſtitutũ,abſq; alia probatione poſſeſsionis cõſtituetis: vt latè per D.Andr.Tiraq.in d.iij.parte in j.limita.nu.20.ver.ſecũdo hoc. & nu.23.ver.ſed hoc. per Grat.d.conſ.42.Licèt.col.ij.ver.Quartò reſpõdeo.vol. ij.& dixi ſuprà nu.173.ver.cõſtitutũ enim.& ita in meum fauorẽ iuridicũ cõtra quendã meum fictabilẽ Brionę iudicauit Magnificus Doct.D.Vincent. Picus patritius Caſalis, & Pętor Nouariæ anno præſenti.1552.Quo caſu vbi ven

58 ditor † tenetur pręcisè tradere poſſeſsionẽ: quia habet facultatẽ rei tradendę:vt dixi ſuperius,& non tradit, poteſt per emptorem iurari in litem contra venditorem,& iuramento emptoris,probantur eius damna, intereſſe,ac expẽſę,ac etiam pretium rei,& intereſſe ſuum ſingulare,etiã excedens pretium rei,ad quæ oĩa condemnari poterit venditor nõ tradẽs rem:vbi tenetur præcisè tradere:vt ſupra,& nõ tradit.Nã vẽditor habens poteſtatẽ tradendi,& nõ tradens,quam poteſtatẽ maximè videtur habuiſſe,vbi conſtituit ſe tenere bona nomine emptoris:quia tũc per cõſtitutum probatur contra eum,quòd erat in poſſeſsione Tiraquel.d.ver.ſecundò hoc & dixi latè ſuprà.nu.54.55.& 56. dicitur eſſe in dolo ipſe venditor,& contra eum iurari poterit in litem per emptorem.Bart.d.l.in actionibus.col.ij. nu.v.ver.veritas eſt.& ibi Pau.de Caſtr.col.pen.verſi.quartò requiritur. & hęc eſt communis opi.vt dicũt ibid./.lex. col.ij.ver.in ea.ibi,ſpeciale.& Dec.col.vj.verſi.circa ſecundum.& ibi Iaſ.col.iiij.nu.21.verſ.in fina.glo.& ibi not.alij Docto.ff.de in lit.iurand.& eſt glo.fina.in l.ſi traditio:vbi alij Doct.C.de actio.emp.& contrà venditorem qui tene-

tur

tur tradere,& nõ tradit,iurari poterit in litẽ nõ ſolum veritatis,ſed etiã affectionis.Iaſ.d.ver.in fi.gl.& ex ipſo iuramento in litẽ peti poterit non ſolum intereſſe commune, verùm etiam ſingulare ipſius emptoris,etiã, quod tale intereſſe eggrederetur commune pretium rei,ſi pluris intereſt emptoris,quàm res valeat: vel empta ſit, & ad intereſſe quanti plurimi emptor ab alio emiſſet, tenetur venditor. tex.eſt in l.j.ff.de act.empt.& ibi gl.ver.intereſt. in fin.ibi, item not.in hac. quæ glo.com.probatur: vt dicit Dec.d.l. in actionibus.col.5.in fin.num.15.ver.in glo.magna Car. Ruin.conſ.89.nu.19.vol.j.Et non ſolùm contra venditorẽ habentem facultatem rei tradendæ: vbi non tradit,poteſt iurari in litẽ per emptorem : verùm etiam iurari in litẽ poterit contra venditorem, qui non habet facultatẽ rei tradẽdæ ex dolo ſuo:puta,quia dolo deſijt poſsidere,dolo sè occidendo rem venditam:puta,animal,vel demoliẽdo dolosè domum,vel rẽ alteri vendẽdo,& alienãdo,ac tradẽdo,quo caſu per emptorẽ, cui non traditur res vendita,cõtra talẽ venditorẽ,qui dolo deſijt poſsidere, iurari poterit in litem vt ſupra,& iuramento venditoris,probantur eius damna,expenſæ,pretium,rei ac intereſſe etiã ſingulare emptoris,etiam ſi excederet pretium rei, & ad ipſa omnia debebit cõdẽnari ipſe vẽditor qui dolo deſijt poſsidere, cùm in ſui odiũ habeatur pro poſſeſſore.l.arbitrio.vbi glo.ver. defunctus.ibi,ſi eum occidit: vel dolò alienauit adhuc iurabitur in litem.& ibi alij Doct.ff.de dolo.Iaſ.d.l.in actionibus.colum.antep.nume.37.verſi.ſecundò principaliter. ibi,niſi reus.& ibi.Pau.de Caſt.col.ij.num.v.& vj.cum ſeq. facit l.qui dolo deſijt. vbi Dec.& Cag.& l.in pari.vbi Dec. & Cagnol.ff.de reg.iur.& cap.pro poſſeſſore. vbi tex.gloſſ. Dyn.& Doc.de reg.iur.in ſexto. & l.etiam.§.is qui dolo.ff.
60 de petitio.hęredit. Vendens enim rem † duobus inſolidũ diuerſis contractibus,dicitur in dolo,& tenetur pœna falſi,& conſequenter contra eum iurari poteſt in litem. leg. qui duobus.vbi text.gloſſ. & Doctor.ff.de falſis,iunctis his qui ſuperiùs dixi in quinta & decima ampliatione. numero 19. & numero. 52. & item ſuprà. numero 55. Fallit tamen vbi primus emptor pretiũ debito tempore non ſol-

uiſſet: quia tunc impunè alij poteſt vendi. Fabia. de Monte in trac. emptionum. in 3. q. prin. nu. 50. ver. 26. ibi, quòd intellige. & ibi, adde p̄dictis Iaſ. l. à diuo Pio. §. ſed ſi emptor, col. ij. in iiij, nota. ibi, bene facit. & ibi late Alex. & Docto. ff. de re iud. Bal. Sali. & Doct. l. quoties. C. de rei vend. Odo. & Doct. l. venditor ex hæreditate. per illum text. ff. de hered. vel acti. vendi. Fallit ſecundò, vbi venditor non potuiſſet habere fidē de pretio: puta, iudex vel exequutor ſi pro exequutione ſententiæ vendidiſſet. prima vice pecunia non præſente: nam poterit impunè vẽdere alij pecuniam ſoluẽti. Iaſo. d. §. ſed ſi emptor. in iiij. notab. Fallit tertiò vbi prima venditio fuiſſet nulla: quia alij impunè vendi poſſet. Alex. conſ. 81. Lecto. col. v. ver. non obſtat etiam. ibi, tertiò reſpondeo. vol. iij. l. iij. §. condemnatum. vbi Bar. Alex. Iaſ. Ripa & alij per illum text. ff. de re iudicat. Nec excuſaretur vendens rem duobus inſolidum à pœna falſi, de qua in d. l. ſi duobus. & à iuramento in litem contra eum præſtando, ſi allegaret rem habere originem à contractu, quo caſu diceret extare decretū Mediolanenſe, in rub. in quibus caſibus criminaliter procedi nō poteſt, quo cauetur, quòd vbi res habet originem a contractu non poſſit procedi criminaliter: quia in tali caſu poſſet procedi criminaliter, non
61 obſtāte ipſo decreto, ex quo limitatur ipſum decretū † nō procedere vbi contractus fuiſſet doloſè initus, prout in caſu quando quis vendit rem duobus inſolidùm: quia dicitur tunc contractus, doloſus, & talis vendens tenetur pœna falſi. d. l. qui duobus. & ita expreſsè decretum ipſum ſe limitat. & idem in ſpecie dixit D. Ioan. Fran. Ponzinibius in tract. ſuo facto ſup ipſo decreto in viij. limitatione ibi,
62 octauo, vt non habeat. Sic & † contrahens æs alienū, ſiue debita, ſciens ſe non eſſe ſoluendo, aſſerẽdo ſe habere facultates dicitur doloſus & doloſè cōtrahere, & nō excuſaretur ex ipſo decreto, ſed debet detineri & arbitrio iudicis puniri, nec admittūtur ad ceſsionē bonorū. D. And. Alciat. præceptor meus in ca. cùm non ab homine. num. 78. de iudic. Pau. de Caſtr. l. etia. §. licèt. nu. iij. ver. itē quid. & ibi Curt. & doc. in apoſtil. ff. ſolut. matri. Barto. & Alex. l. alia cauſa. §. eleganter. ff. ſolut. matrim. l. pen. & l. fina. vbi text. & docto. ff.

63 &o.ff.de iur.dot.Et propterea cauetur † ex forma decreti Mediolan.ſub rubric.de offi.Abb.& conſulis mercatorum Mediolani §.quicunque.quòd quicunque fuerit mercator, ſeu negotiator & artifex, vel à mercatura, & negotiatione dependentiam habens,exercendo pecunias & bona priuatorum , & fugam fecerit actualem à dominio ac fide deficiēdo nō ſatisfactis creditoribus ſuis,quòd talis vbi capiatur furcis ſuſpendatur vel ad triremes perpetuò mittatur, arbitrio tamen principis vel Senatus; quo caſu tales fidefragi ſiue falliti non excuſantur ex ipſo decreto cū doloſè fecerint contractus,vel ſaltem fidem non ſeruauerint.Pon
64 zinibus in d.viij.limita . Imò non admittuntur † iſti qui vulgò dicūtur falliti ad ceſsionem bonorum, cùm ſemper fuerint doloſi & fraudatores. Carol.Rui.conſil.90.nu.13. vol.j.Pau.de Caſt.& doc.d.§.licèt.Bar.Alex.& doc.d.§.eleganter.Decretum tamen ipſum in §.quicunque.debet ſtrictè intelligi.Dec.conſ.669.Viſo & perlecto.Et licèt ad euitandum pœnam triremium,vel furcarum ſufficiat talibus fidefragis vel fallitis infrà tres menſes poſt publicationem eorum fugæ eſſe cōcordes cùm eorum creditoribus. vt paret ex d.§.quicunque.Tamen notabis perpetuò quòd credi
65 tor † remittēs partem debiti mercatori fallito, vel alij debitori,vt reſiduum ſoluat,poterit partem remiſſam etiam repetere condictione ob turpem cauſam.Hypol.ſing.432. Sæpe contingit.Iacob.de Arena,Rom.Alex.& Iaſ.in l.fi.ff. de cōdi.ob turpem cauſ.& tales liberationes factæ per creditores,debitoribus pauperibus, de maiori ſumma pro minori,non debēt ſeruari,ſed integra ſumma peti poſſet,vbi peruenerint ad pinguiorem fortunam non obſtante decreto,ac ſtatuto , quo cauetur quòd ſeruentur conuentiones debitorum & creditorum. Ang.conſil.53.In q.propoſita.
66 Vbi † autem venditor non tradit poſſeſsionem rei venditæ,pro eo: quia non habet facultatem rei vēditæ poſſeſsionem tradendi , nec dolo deſijt poſsidere, tunc non poteſt iurari in litem cōtra ipſum venditorē,ſed debet agi ad intereſſe,& venditor non cogitur tunc præcisè tradere,ſed liberatur ſoluendo intereſſe, quod intereſſe eo in caſu debebit probari per emptorē aliter quàm per iuramentū in li-

tem, cũm eo in caſu tale iuramentum non poſsit præſtari; Bar.d.l.in actionibus.col ij.nu.v.ver.veritas eſt.& ibi Pau. de Caſt.col.pen.ver.quartò requiritur. & hæc eſt communis opi.vt dicit ibid.Alex.col.ij.verſic.in ea.ibi, ſpeciale,& Dec.col.vj.ver.circa ſecundum.ff.de in lit.iurand.

67 ¶ Aduerte tamen † ꝙ venditor, vel debitor frumẽti, vel vini, vel alterius rei mobilis venalis etiã interpellatus, non tenetur ad intereſſe quanti plurimi valuerit, etiam ſi non ſoluiſſet debito loco & tempore, in pluribus caſibus. Primò non tenetur vbi frumentũ vel vinum, ſeu res ipſa erat præſtanda in loco extra domicilium vel habitationem actoris & rei, & tali die: puta, primò Auguſti, & non probat creditor in ipſo loco & die ſe fuiſſe paratum recipere, quo caſu non tenetur debitor ad ipſum intereſſe. Alex.conſ.90.in fi. vol.v.Bar.l.item illa.vbi Paul.de Caſt.& doct.ff.de conſti. pecu.Affl.deciſ.316.Galiotus.col.ij.nu.ij.Secundò, debitor non tenetur ad ipſum intereſſe, vbi erat præſtandũ frumẽtũ, vel vinũ, vel aliud ſoluẽdum, quod requirat labores & ſumptũ in portando: nam non ſufficit creditori probare ſe interpellaſſe debitorẽ ad ſoluendum, niſi etiam probet quod iuerit cum ſacco paratus ad accipiendum ad domũ debitoris, vbi debitor non tenebatur portare ad domum creditoris. Pau.de Caſt.d.l.item illa.colum.iij.in fin. num. 13 verſi item quod dixi. Mar.Soci.Iunior.conſi.136.Iuſtiſſimi.col.i.num.j.vbi etiam refert ita conſuluiſſe Do.Bart. Soci volu.ij. Tertiò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe vbi non creditor, ſed tertius tãquàm eius procurator interpellauit non docto mandato legitimo ad accipiẽdum ſolutionem etiam ſi non fuiſſet petitum mandatum oſtẽdi. Affli.d.deciſ.316.nume.iij.tex.vbi Barto.& doct.in l.ſi quis inficiatus.ff.de poſ.& in l.nomen. C.quæ res pignori obligar.poſ.Bart.l.non ſolùm.§.morte.col.11.verſi.ſed an geſtor.ff de oper.noui nunci. clemen.cauſam.de electio. Quartò non tenetur debitor etiam interpellatus ad ſoluẽdum ipſum intereſſe vbi non erat in obligatione ſpecificatus dies præfixus, nec locus præciſus ſoluẽdi: niſi creditor exprimat diem ac locum præciſum quibus vult accipere, & probet ſe ſpecificaſſe. Affli.d.deciſi.316.col.iij.ver.præterea

tereã

tereà & ſecundo. text.vbi.Bartol.& doct.l.aut qui aliter.§. j.ff.quod vi aut clam,& in l.fina.C.de iur.dot.Alex.Tartagnus conſil.90.Viſo.circa fin.volu.v l.cùm filius.§.fin.vbi Bart.& doct.per illum text.ff.de verbo.oblig.Quintò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe vbi eidē debeatur pretium cuiuſdam diei prçciſæ:puta,vlt.mẽ Martij, ſi nō probet quantum illa die valuerit communiter frumentū, vel vinū,vel res ipſa in publico foro,nec ſufficit probari quòd tales & tales pro tanto emebãt in foro publico; nisi teſtes dicant,quod tanti in foro publico co mmuniter vendebatur.nam quantùm valeat † frumentum, vel alia res venalis inſpicitur ſolùm quantùm valeat in foro publico,& nō alibi,& quantum communiter vendatur, & non à ſingulis & particularibus.Affli.d.deciſ.310.col.pe.nu.v.ver.præterea & ii .& veritatem debet probari.l.pretia rerum, vbi Bart.& doct.per illum tex.ff ad leg.Falci Barto. & doctor. l.ſeptem.C.de erog.mi.an.lib.12.Bar.& doc.l.ij C.de reſc. ven.Flor.de S.Petr.in l.ſi ſeruum.ff.ad le. Aqu.tex.in ca.j. vbi doc.ext.de empt.& vend.Ant.de Butr.c. cùm cauſam. ver.ad ſecūdū demum.de empt.& vend. Corſet.ſing.ver. uendi.tio. Sextò nō tenetur debitor ad ipſum intereſſe quā ti plurimi in dominio Mediolani,in quo per decretum cō ditum anno Domini 1545. ſancitum fuit quòd emphyteute qui ex inueſtitura tenentur ſoluere ficta in bladis,vel vino,& fecerunt præambulā venditionē rei per eos acceptæ in empyteuſim quod liberentur ſoluendo decem pro centenario libre capitalis,,vbi inueſtitura facta fuerit ante annū 1500.Vbi vero facta fuerit poſt annū 1500.quòd liberentur ſoluendo ſeptē pro centenarjo libræ capitalis.& decretū ipſum moderans immenſam excreſcentiā frumenti, vel vini videtur iuridicū, cùm penuria rarò accidens non attendatur.tex.in d.l.pretia rerum.vbi Barto.Io.de Imo.&

69 Doc.Nā emens † frumentū ad credentiā pretio quo valuerit de menſe Maii non tenetur de iure cōmuni ad ſummā immoderatā,ſi eueniat cariſtia ſiue penuria inſolita. Rip. tract.de peſte.fo.vj.nu.98.in ij.parte.Iaſ.l.ſed & ſi quis.§. quęſitum.ff.ſi quis caut.Ioan.de Imol.d.l.pretia.Septimò non tenetur debitor de iure cōmuni et intereſſe, et quanti

plurimi vbi fuit penuria inſolita, & quæ non durauit niſi per modicum tempus, & ſic non ſufficit quòd creditor ſe aſtringat ad probandum inſtantaneum,& momentaneũ, & inſolitum pretium,intereſſe,ac penuriam,etiã vnius anni,ſed debet probare,quòd tali anno, & tempore, ante, & poſt tãtum valuit,communiter,& cõmuui curſu, & penuria inſolita ac pretium inſolitum vnius anni non cõſideratur.Prac.Pap.in for.libel.in act.real.in gl.& in florenis.nu. 21.ver.quid ſi producuntur.Afflı.d.deciſ.316. num.vj.ver. quia non debet.Ang.in l.lege Fal.hoc eſt.§.j.ff.ad leg.Falc. Bar.l.ſi ſeruus.in prin.ff.de condic.furt.Bar.& doc.l.ij.C. de reſcind.vendi.Ripa d.nu.98.text.in l.pretia rerum.vbi Bart.Io.de Imol.& Doct.ff.ad leg.Fal. Dec.l.vinum.col.ij. nu.iiij.ver.& hoc primo.& ibi D.Chriſt.de Caſtelliono.ff. ſi cert.pet.Raph.Com.d.l.pretia rerum. & in l.cùm res.§.
70 fi.ff.de leg.j.Vbi tamen debitor fuiſſet † in mora ſoluendi,vel fuiſſet fur, tũc tenetur ad intereſſe ac pretium quãti plurimi, & ad æſtimationem momẽtaneam, & inſolitã. D.Nic.Bellon.lib.ij.ſupputationũ iuris ca.19.incip.l.in re. & in d.l.vinum.vbi etiam Iaſ.col.vj.verſi.nam illud.Alex. d.l.pretia. Nam ſi contra furem attenditur æſtimatio ac intereſſe quanti plurimi etiam ſi eſſet penuria inſolita & momẽtanea quia illa conſideratur contra furem.l.in re furtiua.§.ſi ex cauſa.ff.de condi.fur. Ergo & contra moroſum attenditur etiam æſtimatio momentanea ex penuria, quę
71 rarò accidit & pauco tempore durauit,cùm † valeat argumẽtum à fure ad moroſum.l.inter ſtipulantem.§.pen.vbi doct.per illum tex.ff.de verb.obli. Bar.l.quòd te.col.ij.nu. 11.ff.ſi cert.petat. D. Bellonus d.c.19.& ita ego teneo iſtã opinio.D.Belloni præceptoris mei,per tex.in l.inficiando. §.infans.ff.depoſit. & in l.cùm res.§.fi.ff.de leg.j.d.enim l. pretia.non loquitur nec procedit vbi interuenit mora vel furtum.Bellonus d.c.19.Iaſ.d.l.vinum. Alexan.d.l.pretia.

Octauò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe, vbi creditor recepiſſet frumẽtum, vel vinũ abſq; proteſtatione intereſſe,vel cũ proteſtatione intereſſe, vbi debitor tali proteſtationi cõtradixiſſet.Dec.d.l.vinũ.col.ij.ver. ſecũdò limitat.l.iij.vbi Bal.& doc.C.depoſ.l.fi.in fi.vbi not.doc.ff.de

eo quod cer.loc.Pau. de Caſt.l.iij.§.itē Iulianus.ff.de eo q̄ cert.loc.Nonò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe quā ti plurimi vbi fuit præfixum pretium diei certæ: nam tunc non poteſt agi ad aliud pretium,quam ad ipſum, etiam ſi creſceret ex poſt pretium frumenti vel vini, ſed debet agi ad pretium dictæ diei conuentæ.l.fundum.vbi tex.Bar.& doct.ff.de nouat. Alex.d.l.quòd te. col.ij. Decimò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe etiam reſpectu partis debitæ,vbi creditor petiit plus debito, non dicendo ſe paratum recipere partem,quam debitor confiteretur. & eſt magis com.opi.Lancelot.Galiaula l.j.§.ſi ſtipulanti.in fi.ver. vltimo inquantum.& ibi Io.Crot.nu.6.col.pen.in fi.verſ. ſecuudò nota.& Alex.col.ij.in fi.& iij.in prin.& D. Andr. Alcia.in fi.dicit quòd hæc eſt com.opin. vt dicit ibid. etiā D.Hierony.Butigella col.fi.ff.de verb. obligat. Vndecimò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe,vbi nō ſcit, vel ſcire nō debet ſe debere,vel ex aliqua iuſta cauſa credit ſe nō debere:puta,quia eſt hæres ignorans debitum, vel habet aliquam iuſtam cauſam litigandi,vel rationes ſunt intricatæ vel debitum non eſt liquidum.Bart.l.quod te.col.j.per illum tex.vbi Iaſ.col.j.in fi.& col.ij.nu.7.cum ſeq.ff.ſi cer.
72 pet. Iuſta enim † cauſa litigādi. excuſat debitorem etiam ſi eſſet depoſitarius a mora & ab intereſſe: & vt non teneatur ad ipſum intereſſe, nec de interitu rei,etiam ſi res non fuiſſet peritura apud actorem,& eſt communis opi. ita dicit Ioan.de Salodetis in repet.d.l.quod te.col.xx.in fi.ver. item ſecunda ſolutio.& col.21.in prin.num.83. & Docto. l.in hac.ff.de tritic.Bald.c.j.col.fi.verſic.pone q̄ hæres laici,qui ſuc.ten. Duodecimò non tenetur debitor vbi creditor prius non adimpleuit contractum pro parte ſua.l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio.emptio. Tertiodecimò non tenetur debitor ubi contractus eſſet vſurarius,q̄ quando ſit vide ſummam Ang.& ſummam Tabienam, & ſummā Roſellam,& ſummam Silueſtrinam in verſ. vſura per totum. Laur.de Rodulph.in trac.de vſuris. Decimotertiò quotieſcunque debitor etiam interpellatus, abſque ſui culpa, non potuiſſet ſoluere:ſed illi fuiſſet difficultas ſoluendi non tenetur debitor ad intereſſe,& pretium quanti plurimi: quia

difficultas

73 difficultas † ſoluendi excuſat à mora: ergo & ab intereſſe quanti plurimi, per tex. in l. diuortio. in prin. ff. de neg. geſt. l. ratio. §. ſi per venditorem. ibi, cùm nulla difficultas. ff. de actio. empt. l. Thais. §. j. ff. de fid. lib. l. nam is. ff. de dol. l. ſciẽdum. ff. de vſur. l. Si procuratorem. §. ſi ignorans. ff. Manda. l. ſed ſi lege. §. j. ff. de petitio. hær. l. pecuniæ. in fi. ff. de vſur. l. fi. C. de vſur. rei iudi. & eſt communis opi. vt inquit Ioan. Sadoletus l. quod te. nu. 23. in fi. verb. quo autem ad ſecundũ. & ibi alii Doc. ff. ſi cert. petat. D. Nicol. Bellonus lib. iij. ſupputationum iuris. c. 13. inci. l. qui autem. Alex. d. l. quod te. & licèt ſint contra iſtam communem opin. contrariæ opiniones Doct. & teſte D. Hiero. Butigella in d. l. quod te. col. 19. verſi. tertia concluſio. ſit com. opi. quòd difficultas nõ excuſat à mora & ab intereſſe debitorem quantitatis, & pecuniæ vel frumenti, aut vini in genere. & iſtam etiam eſſe communem opi. atteſtatur Soc. d. l. quòd te. col. v. in prin. & Iaſ. col. xj. in fi. tamẽ vbi iſta difficultas ſuperueniſſet aliquo caſu fortuito vel facto tertii, contra quem non poſſet haberi recurſus, tunc iſta difficultas, procul dubiò excuſaret debitorem etiam quantitatis, vel grani, aut vini in genere, à mora, & ab intereſſe quanti plurimi. Alex. d. l. quod te. col. pen. ubi etiam Socin. Aret. & Hiero. Butigella. nu. 40. ver. tenendo. Bellonus d. c. 13. Soc. conſi. 288. Circa primã. nu. 31. uolu. ij. l. ſi uehenda. §. pen. ff. ad leg. Rhod. de iac. & ubi talis difficultas erat etiam à principio, tunc imputandum eſt debitori promittenti, & ob difficultatem non excuſaretur à mora. Soc. d. conſi. 288. nu. 31. in fi. uol. ij. Bellonus d. c. 13. & in d. l. quod te. & in omnem caſum debitori impedito abſque ſui culpa ſoluere, ubi illi impedimentum ſuperueniſſet, & de rigore iuris teneretur, datur reſtitutio in integrũ vt non teneatur ad illud intereſſe quantiplurimi. Ioan. Sadoletus. d. l. quod te. nu. 99. uerſ. item prædicta. per no. in c. cùm quis in iuſ. de reg. iur. in 6. Iurari ẽt pote-

74 rit † in litem per actorem contra reum, qui lite pendente rem litigioſam alteri uendidit aut alienauit, & iuramento actoris probantur non ſolùm damna, expenſæ, ac intereſſe actoris, uerùm etiam eius dominiũ, ac poſſeſsio ubi ex tali alienatione reddita fuiſſet difficilis probatio dominii uel

poſſeſsionis

poſſeſsiónis actoris,nec excuſaretur alienās, ſi in alienatione decretum iudicis interueniſſet, ubi illi fuiſſet obreptum memoria non faciendo de liti- pendentia. Abb. Pan.conſi. 109. Circa factum,col.fi.ver.ex his.vol.ij. Et pari modo dico ego per reum iurari in litem poſſe contra actorem , vbi lite pendente actionem litigioſam alienaſſet : cùm ſiue ſit actor ſiue reus non poſsit actionē, vel rem litigioſam alienare,ſub pœna nullitatis contractus,& confiſcationis pretii,aut æſtimationis actionis,vel rei litigioſę alienatę, vbi alienans & acquirens ſciebant rem eſſe litigioſam.l.fin.ubi tex.& gl.ver.transferens.Bar.& Doc.C.de litig.Abba.c.i.in fi.de alien.iud.mut.cau.fac.& rationes Ab. in d.ver.ex his. militant non ſolùm contra reū alienantem, uerùm ēt contra actorē:ergo cùm ſint nomina correlatiua cenſetur idē ius contra quēlibet ex eis alienantē.Nic.Euerar.in tract.de centū mod.arg.in loco à correlatiuis.Iaſ.& Doc.l. fin.C.de
75 indiuid.tol.Et quāuis lite nondū † cœpta per libelli miſſionem,non dicatur res litigioſa,vt ſit locus pœnæ contractus litigioſi, ſed vt dicatur res litigioſa requiratur miſsio libelli cum citatione, ēt ſi lis conteſtata nondū eſſet,& actio litigioſa nō dicatur niſi poſt litis conteſtationē vt ſit locus dictæ pœnæ.Ang.auth.de litig.in prin.in l.oppoſi.& licèt vbi lis fuiſſet cœpta,ſed lapſa ac perempta fuiſſet eius inſtantia,impunè abſq; pœna contractus litigioſi actor & reus poſſent actionē uel rem,quę erat in lite,alienare:cùm lapſa inſtātia lis,ac litigioſa res & actio eſſe deſinant.Ang. aut.de litig.col.iij.ver.ad vnum aduerte.Fel.c.cauſam quę. el.j.col.fi.uer.item declaratur,de teſti.Alex.l.is apud quem. col.8.uerſi.tertia concluſio,ubi D.Io.Fran.Purpur.col.15. uer.tertio,Alex.limitat,ubi etiam Iaſ.col.pen.uerſ.ſecundo limita.& ibi alii Mod.C.de eden.Bar.l.ij.§.fi.ff.de litig.& in d.l.fin.uerſi.ſi lis non penderet,ubi etiam Sal.Guid.Papæ quæſt.337.Crauet.conſi.279.Scripſi.col.j.uerſi.amplius dico.uolu.1.l.i.ubi gloſ.uerſ.longo tempore,& ibi Docto.C.
76 de præſcrip.long.temp. Tamen notabis † perpetuò quòd contra reum,dolo malo alienantem rem,lite nondum cœpta,uel cœpta, lapſa tamen inſtantia, cauſa iudicii futuri mutādi,ubi ex tali alienatione durior aduerſarius oppoſi-

tus

tus fuiſſet actori, vel durior cauſa fuiſſet effecta actoris: pu ta, ſi alienatio fuiſſet facta in potentiorem, etiam non ratione officii, vel in alterius prouinciæ, vel iuriſdictionis hominem, poſſet per actorē iurari in litem contra ipſum reū, qui ex ipſo iuramento actoris condēnari debet ad omnia damna, expenſas, ac intereſſe intrinſecum, & ēt extrinſecum, & extra pretium rei ēt conſiſtens, quæ patietur actor ex tali alienatione doloſa, facta cauſa mutandi iudicium futurum: vt eſt tex. iuncta etiam glo. in l. j. vbi gl. ver. tenebitur. in fin. ibi, ſed nonne poſſum. & ibi Bar. col. ij. nu. 2. & Albe. de Roſ. ver. alii tamen dicunt. ff. de aliena. iud. mut. cau. fac. Et vbi reus poſsidēs ſine titulo, qui à me conueniri poterat petitione hereditatis, uel publiciana, alienauit tertiò, quem modò ſtante titulo cōuenire non poſſum petitione hæreditatis, vel publiciana, vbi ipſa alienatio facta fuit cauſa mutandi iudicium futurum ipſe alienans tenetur mihi ad ipſa damna ac pretium rei. Bart. l. quia etiam. §. opus. nu. 1. vbi etiam Alex. & Moder. in apoſtil. ff. de alie. iud. mut. cauſ. fact. Iaſ. §. ſed iſte. col. xj. nu. 25. inſtit. de act. & contra talem alienantem iurari in litem poterit. gl. Bar. & Alb. d. l. j. Et in omnem caſum ipſe alienans etiam cauſa non mutandi iudicium, tenetur mihi in ſubſidium ad pretium rei meæ per eum etiam eius nomine proprio alienatæ, vbi ob ipſam alienationem, vel præſcriptionem, agere non poſſum ad rem: vt eſt tex. in l. mater. vbi glo. Bar. Bal. Salic. & Docto. C. de rei vendic. Et pari modo iurari poſſet in litem, & agi ad intereſſe contra actorē ubi alienaſſet actionem in potentiorem etiam non ratione officii: puta, militem, etiā cauſa iudicii futuri mutandi, & vlterius poſſet excipi quòd non pōt ceſsionarius agere. l. fi. vbi Bar. & Doct. per illum tex. ff. de aliena. iudic. mut. cau. Abb. d. c. j. in fi. de alienatione iud. mut. cau. fact. iuncta glo. & no. per Bar. & Alber. in d. l. j. ff. de alienatione iudic. mut. cau. fact. & per Abb. d. conſi. 109. Circa factum. col. fi. vol. ij. Econ-
77 uersò venditor † de iure ciuili, canonico, & in conſciētia agere poteſt ad intereſſe cōtra emptorem, qui percepit fructus rei emptę, & fuit in mora ſoluendi pretium. l. curabit. vbi tex. glo. Barto. Bal. & Doct. C. de action. empt. cûm hoc

tamen

tamen quòd tale intereſſe petitum non excedat conſidera bili quantitate perceptionem fructuum perceptorũ : cùm pro percipiendis & non perceptis, non teneatur venditor ad intereſſe erga emptorem ob pretium nõ ſolutum,& eſt magis communis opin.vt inquit Soc.l.de diuiſione, colũ. pen.nu.13.cum ſeq.ff.ſolu.matr.vbi Bar.& alij Doc. Paul. de Caſt.l.Iulianus.§.ex vendito.ff.de actio.emp. Laurent. de Rodulphis trac.de vſur.in ij.par.in iiij.oppoſi.Ioan.de Anan.c.in ciuitate.circa princ.de vſur.Et ſicuti iurari poteſt in litem contra venditorẽ habentem facultatem tradendi,vbi non tradit,vel dolo deſiit poſsidere,& eſt com. opin.Bar.Alex.Pau.de Caſt.Areti.Iaſ.& Dec.d.l.in actioni. ita venditor iuramento ſuo in litem probabit contra emptorem dolo malo moroſum in ſoluendo pretium, ſuum intereſſe:quia ſi hoc eſt contra venditorem.Doct.d.l.in actionibus.ergo etiam erit contra emptorem: cùm ſtatutũ contra venditorem etiam in pœnalibus cenſeatur etiã ſtatutum contra emptorem ratione correlationis, vbi eſt eadem ratio.Bar.& Doct.l.j.C.de Cupreſsis.lib.xj.tex.in l.fi. vbi Iaſ.& Doct.C.de indict.viduita.tollend.Nico.Euerar. in trac.de centum mod.arg.nu.76.in loco à correlatiuis.

78 Statutum † enim puniens vẽditorem, cenſetur punire etiam emptorem, eſto quod in ſtatuto de emptore nullum factũ fuiſſet verbum,& econuersò,ſtatutum puniens emptorem cenſetur punire etiam venditorem,eſto quòd de venditore verbum factum non fuiſſet, quando eſt eadem ratio. Euerar.in dicto loco à correlatiuis in litera,B.& C.vbi dicit quòd hæc eſt com.opin.Fab.de Monte s. Sauini in tracta.contractuum.in ij.q.princ,circa fi.Abba.& Doctor.in procem.Decret.Bar.Io.de Plat.& Doct.d.l.ſ.per illum text. C.de Cupreſ.Bar,Ang.Iaſ.& Doct.d.l.fi.Curtius ſen.conſ. xj.Statuto.col.ij,nu.vij.Deci.l.ſicut bonis.col.ij.nu.vij.C. de in ius vocand.Dominic.de s. Gemi.c.eos.§.clericis.col. fi.ver.nota bene.de tempo.ordin.Et propterea decreta & cridæ Dominii Mediolani,quæ imponunt pœnam contra emptores bladorum,vbi illa conducunt extra Dominium Mediolani, ſeu ad alia loca contra ordinationes, cenſetur etiam ipſam pœnam imponere contra venditores ipſorũ bladorum,

bladorum,Vbi ſcienter tamé illa vendũt fraudatoribus & cõductoribus bladorũ contra ordines,& ita cauetur ex decreto Mediolani ſub rub.de præfectis annonæ.§.vẽditores. & decretũ ipſum eſt cõforme cũ iure cõmuni.Bar.& Doc. l.j.C.de Cupreſsis.Bar.Iaſ.& Doct.d.l.fin.C.de ind.vid.tol.
79 Ex ipſo † tamen decreto deuetus bladorum,de iure nõ ligãtur clerici pro fructibus bonorũ eccleſiaſticorum teſte Ripa.in tractat.de peſte.in titul.de præſ.reme.con.peſtem in parte,quæ incipit. Deuenio nunc ad modum & normã vbertatis conſeruandæ.numer.122.in 14.quæſtione capit. eccleſia. Sanctæ Mariæ de conſtit.Nec ligaretur emptor vel venditor aut conductor Forenſis vbi probabiliter ignorabat diſpoſitionem dicti decreti: puta,quia non diu moratus fuiſſet in Dominio Mediolani,quo caſu forenſis præſumitur ignorare ſtatuta ac decreta loci. Ripa.d.par.Deuenio.numer.120.& 121.Alb.Gand.in titul.de rebus nõ portandis contra deuetum. verſicu.ſed ſtatutum eſt.l.fina.ff. de Dec.ab ord.fac.ca.j.de conſt.in vj.Et de alijs quæſtionibus circa materiã deuetus bladorum vide latè per Rip.in d.parte,Deuenio.nu.j.vſque ad nu.200.& Bertach.in trac. de gabellis per totum maximè in ix. parte princ. Et ſi poteſt iurari in litem contra furẽ & eſt cõmunis opin.Petrus Pau.Pariſ.Cardi.Reuerendiſs.Pau.III. Pontifice Max.creatus conſ.109.D.Bernardinus col.iij.nu.30.& per totũ vol. iij.Bar.Chaſſ.conſ.21.Le cas.col.viij.nu.35.ver.& etiam.& dixi ſuprà in tertia ampliat.nu.5.Ergo & cõtra emptorem moroſum in ſoluẽdo pretium iurari poterit in litem:cùm
80 fur † & moroſus æquiparentur,& valeat argumentũ à fure ad moroſum.D. Nicol.Bello.lib.ij.ſupputationũ iuris.c. 39.incip.l.in re.ver.& licèt loquatur in fure.l.inter ſtipulãtem.§.pen.ff.de verb.oblig.vbi Doct.per illum tex.Barto.l. quòd te.col.ij.nu.ix.vbi alij Doc.ff.ſi cert.pet. Inſuper contra cõductorẽ,bubulcum colonũ partiariũ, aut operariũ, qui promiſit mihi operari, aut agros colere, vel bona vineata,aut pratiua ordinare, & eius dolo malo non coluit nec ordinauit,& cõtra quẽlibet operariũ, qui mihi operas ſuas locauit,& dolo malo nõ præſtitit, poſſum iurare in litẽ,& iuramẽto meo cõtra ipſum probabũtur dãna expenſæ,ac

ſæ,ac intereſſe meum,vt decidit Alex.in terminis cõſ.214. Quando. & ibi.D.Carol.Moli.in apoſtil.vol.vij.l.ſicuti.§. fi.ff.locati. Nec tenetur probare dominus nõ eſſe cultum, ſed colonus vel operarius debet probare ſe coluiſſe arbitrio boni viri.Alex.conſ.129.Puto.ver.& ſi vol.ij. Et ſi poteſt iurari in litem cõtra venditorem per emptorẽ vbi venditor habet facultatem rei tradendæ,& non tradit, vel dolo deſijt poſsidere.& eſt com.opi.Bart.Pau.de Caſtr.Alex. Aretin Dec.& alij dict.l.in actionibus.& dixi ſuprà nume. 58.verſi.quo caſu.& num.eod.verſ.& non ſolùm.Pari modo iurari poterit in litem per colonum partiarium,aut cõductorem contra locatorem aut dominum, vbi vel non tradit eis bona locata dum habet poteſtatem tradẽdi, vel dominus alienauit bona titulo ſingulari in alium.Quo caſu ille emptor, vel ſingularis ſucceſſor poteſt expellere conductorẽ.l.emptorẽ.vbi tex. glo.Bar.& Doct.C.locati.l.qui fundum.ff.locati. Item & expellere poterit etiã colonum partiarium ipſe ſingularis ſucceſſor.Rom.conſ.309. Videtur.Tamen colonus & conductor habebũt regreſſum pro eorũ intereſſe cõtra locatorẽ & dominũ d.l.qui fundum. vbi tex.Pau.de Caſt.& Doct. qui licèt alienãdo fortè non fuerit in dolo:fuit tamẽ in dolo, ex quo ſciens ſe iã primo loco bona locaſſe, vel ad partem priùs dediſſe alteri, quæ poſteà alienauit,debebat paciſci cũ emptore,vel ſingulari ſucceſſore vt non expelleretur conductor nec colonus partiarius prout hoc fieri poterat.d.l.emptorem.Et ſicuti iuramento inlitẽ præſtito per emptorẽ, contra vẽditorẽ nõ tradentẽ,vel dolo deſinentẽ poſsidere,probantur dãna,ac intereſſe etiã ſingulare emptoris contra venditorem.Bart. & Doct.d.l.in actionibus.& dixi ſuprà.nu.58.ver.quo caſu.& nu.eod.ver.& non dolum.ita etiam iuramento coloni partiarij,vel conductoris cõtra locatorem aut dominũ probantur damna, expenſæ,ac intereſſe commune, & ſingulare partiarij vel conductoris,quem ſingularis ſucceſſor expulit ex alienatione facta per locatorẽ vel dominũ.Statutum
82 † enim in venditione habet locum etiã in locatione, & ecõtrà,etiam ſi eſſemus in exorbitãtibus & correctorijs, ex quo iſti duo contractus æquiparantur à lege veteri
ita

ita dicit Ang.Aret.in §.pretium.col.ij.verſicu.nota quòd ſtatutũ per illũ tex.vbi alij Doct.inſtituta de emp.& vẽd. tex.& Doct.in l.j.ff.locati.& in l.j.§.item ſi quis.ff.Depoſi. faciunt notata per Nico.Euerar.in tract.de cẽtum mod. ar.in loco à ſimili.nu.10. & ĩ loco à pari nu.43.& videtur tex.in l.ſi cui.§.fi.ff.locati.vbi Pau.de Caſt.glo.& Doct.

83 ¶ Si tamen † inueſtitura eſſet iurata per locatorem, emens vel acquirẽs ab eo, non poſſet expellere conductorẽ, vel colonum partiarium.Ludouic.Gozad.conſil.24.num. ix.Socin.conſil.90.Viſis.col.ij.nu.x.verſ.ſecũdò reſpõdeo. uol.iiij.D. Anto.de Butr.c.fin. ne præl.vic.ſuas.Itẽ expelli non poſſet conductor vel colonus vbi fecit ſibi in inueſtitura ſpecialiter obligari bona conduct.Imo.& Ro.l.qui ab ſenti.§.j.ff.de acqui.poſſ.Alex.l.ſi filio.f.§.ſi vir.ff.ſol.mat. Et vbi non eſſet ſpecialis hypotheca ſiue obligatio re conductæ adhuc dico,quòd conductor non poſſet expelli per emptorem vel acquirentem,vbi locato obligaſſet in inueſtitura omnia bona ſua. & iſta eſt communis opinio. vt dicit D.Hiero. Grat.conſil.95.Quidam.col.ij.nu.12.verſi. quia reſpondetur.vol.j.Bar. & Sal.d.l. emptorem Bar.d.l. qui fundum.ff.loc.& d.§.ſi vir.& in l.j.§.quòd autẽ.ff.de ſuperfi.Paul.de Caſt.l.merces.§.j.ff.locat. & in l.ſi quis ita. §.ea lege.ff.de ver.oblig.Alex.l.qui abſenti.§.j.ff.de acquir. poſſeſsio.Aret.& Iaſ.§.fi.inſtitut.de locat.& conduct.Abb. c.querelam. ne præl.vic.ſuas.Cro.l.filiusfa.§.diui.char.x. col.j.ff.de leg.j.Corn.conſi.vj.Licet.vol.iiij.

84 ¶ Item per † locatorum cõtra conductorẽ iurabitur in litem, vbi conductor ſeruum vel animal conductum,vel bona immobilia dolo malo non reſtituit locatori; tunc.n. iuramẽto locatoris probantur dama,expenſæ,ac intereſſe locatos.text.& gloſſ.in l.ſi cui.§.fi.vbi etiam Pau.de.Caſt. & Doc.ff.locati.debet enim cõductor prius reſtituere poſſeſsionem locatori, quàm litigare de proprietate.l.ſi quis conductionis titu.C.locati. & non reſtituens rem conductam ante ac poſt ſententiam tenetur etiam ad eius æſtimationem vltra rei reſtitutionẽ.l.pen.C.locat.& l.penul. C.vnde vi.Fallit tamen d.l.ſi quis conductionis titulo.vbi conductor offert ſe paratũ probare, quòd rem à ſe tẽpore

locationis

locationis poſſeſſam conduxit, ita quòd locator non fuit in poſſeſsione.& eſt com.opi.Curt.Sen.conſ.70.Super controuerſia. Fallit ſecũdò vbi ſuperueniſſet noua cauſa poſt locationem: quia ex illa noua cauſa auditur conductor non reſtituta prius poſſeſsione. Alb.de Roſat.l.ſi quis fundum.§.fi.ff.locati.Iaſ.conſ.158.Egregia.col.fi.ver.quintò principaliter.vol.2.Fallit tertiò alijs caſibus de quibus.per Grat.conſ.90.Omiſsis.col.pen.& fi.vol.1.per Curt.Sen.d. conſ.70.Bar.Alex.& Doc.l.ſi rem aliquam.ff.de acqui.poſſeſsio.per Bal.Sal.& Doct.d.l.ſi quis.

85 ¶ Item iurari † poterit in litem contra tutores, curatores,negotiorum geſtores, theſaurarios, caneparios, factores,caſtaldos,publicanos,ſuſceptores annonę,& alios quoſlibet, qui bona vel iura alterius adminiſtrant,& qui tenentur reddere rationem: vbi non fecerunt inuentarium, vel librum rationum, de datis & acceptis hincinde, & de introitu & exitu:quia præſumitur contra non facientem librum,ſicuti contra non faciẽtem inuentarium, & contra ipſos omnes,ex iuramento in litem actoris,probantur res, & rerum quãtitas,qualitas,& æſtimatio,redditus, fructus, ac introitus,ac intereſſe actoris.Ripa tracta.de peſte.in ti. de præſeruatiuis remedijs contra peſtem in par.quæ incipit. Deuenio nunc ad modum & normam vbertatis conſeruãdę.nu.v.ver.debent.& nu.vj.ver.ſic etiam.cum ſeq. Dec.conſ.178.In cauſa.col.j.& ij.Socin.conſil.46. Cum in præſenti.& conſ.73.Circa primum.vol.j.& conſil.159.In præſenti.& conſ.213.Cùm in & in conſ.190.Memini.vol. ij.Ro.conſ.414.Quò ad primùm.in prin.& conſ.168.Circa primum.col.ij.nu.v.verſ.quo ad tertium.Abb.conſ.12. Vt clarè.col.iiij.ver.capio nunc ſextum. vol.j.Ruin.conſ.29. Plura. col.v.num.11.col.v.Raph.Ful.conſil.196.Ad idẽ in prin.Iaſ.conſ.iij.Circa primum.col.j.& ij.vol.j.Pariſ.conſ. 25.Vidi.col.ix.nu.46.& 47.vol.ij.& conſi.75.Ad victoriã. nu.1.& nu.27.cum ſeq.vol.j.Afflict.deciſ.360.Inter Marc. Saxi.Bar.Chaſſ.conſi.21.Le cas.col.13.num.56.ver.Et en ceſt.Iacob.de Aren.Bal.& Bar.l.j.§.officio.per illum text. ff.de tut.& rat.diſt.Doctor.l.tutores vel curat.C.de admi niſt.tut.& in l.fi.C.arbitr.tut.Bart.l.tutor qui repertoriũ.

vbi text. & alij Docto.ff.de.admin.tut.Bald.conſi.353.Ad euidentiam.vol.j.Ange.conſi.277. Tutor.col.pen.num.v. ver.de tertio.& nu.vj.ver.ideò.& conſ.286.Quoniam.col. fi.in fi.& conſi.308.Portio.Anch.conſi.316.In cauſa.col.j. Bar.conſ.150.Cùm prædicta.Doc.l.cum tale.§.j.ff.de cõd. & demon. per illũ tex.Abb.Dec.& alij.c.ex parte.vbi Dec. col.pen.de appellati.Vital. de Cambanis tract clauſularũ, in clauſula. Nil nouari inuẽtarij confectione pẽdente.per totum,maximè col.x.ver.prædicta vera.Spec.tit.de inſtru mentorum editione.§.dicto de impugnatione teſtamenti. per totum,& titul. de tutore.§.generaliter.Corn.conſ.197 Ad euidentiam.col.pe.& fi.uol.iij.Grat.conſi.23.In cauſa. nu.vij.uolu.j.Pau. de Caſt.conſil.124.In cauſa.col.fi.vol. j.Io.de Imol.l.cùm ſeruus.nu.ij.de condi.& demon.per.il lum text.in quibus locis communiter Doct.ipſi dicũt, quòd tutores & curatores omnes minorum, adultorum furioſorum,mentecaptorum,hæreditatis iacentis,bonorum abſentis,ventris prægnantis,ſurdorum, hoſpitalium,& ſimilium,ac Publicani,Datiarij,Theſaurarij, Collectores pecuniarum vel annonæ,Hoſpitalarij, Caſtaldi,factores,negotiorũ geſtores, procuratores ad negotia vel iudicia, ſindici,executores teſtamẽtorum vel aliarum rerum,& denique omnes negotia aliena vel communia adminiſtrãtes, quòd tenentur reddere rationem iuxta verbum ſacri Euangelij, Redde rationẽ villicationis tuæ.Et quia caput rationis red dendę eſt exhibere inuẽtarium,ac librum rationum, quòd tenentur ad omnem requiſitionẽ, illius cuius res vel nego tia fuerunt adminiſtrata, exhibere inuentarium, ac librũ rõnum quotidianarũ,in quibus appareant deſcripta bona, res,ac iura,redditus,& introitus,ac expẽſę,debita,& credita,accepta,& per eos expenſa,& prouentus oẽs. Et ex ipſo inuentario,ac libro rationũ conueniri poterunt & conuincentur. Alioquin ſi dictum inuẽtarium,ac librum rationũ quotidianarum nõ exhibeãt,ſiue de iure, ſiue de facto ad miniſtrauerint, ꝙ contra eos in litem iurari poterit per illos, quorum res vel negotia fuerunt adminiſtrata,& ex ipſo ſolo iuramẽto, præuia tamen ſemper iudicis taxatione, contra ipſos adminiſtrantes, probabuntur res,rerum quãtitates,

titates,qualitates,pretium, redditus, fructus,æſtimatio,dāna , & intereſſe , in quibus omnibus dicti adminiſtratores & alij omnes præmiſsi erūt cōdemnandi. Et hæc eſt vera, & cōmunis opinio:vt habetur reſpectiuè per Doct. omnes in locis ſuperius memoratis, in quibus ipſi omnes vnanimes dicunt tale iuramentū deferri debere. Licèt Iaſ.cōſil. 174.Spectabilis.vol.ij.voluerint ob inuētarium, ac librum rationum non confectum, cùm ſit dolus in omittendo, & dolus præſumptus , non poſſe deferri iuramentum in litē: tamen in hoc, quod immò deferri poſsit eſt communis opinio,etiam quod dici poſſet dolus in omittēdo, & præſumptus: quia poteſt & debet nihilominus deferri tale iuramētum ,& iſtam eſſe cōmunem opin.atteſtatur D.Carlo.Molin.in addit.ad Alex.in conſil.214. Quando.vol.vij.& Iaſ. in dic.conſil.174.Loquitur. contra text.in d.l tutor qui repertorium ergo non recedas ab ipſa communis opin.c.ne innitaris.de conſtit.maximè per generalitatem.text.in l.in actionibus. & per totum tit.ff. de in lit.iur.arg.l.fi.§.inter cætera.ff.de lib.leg.& l.ſi ita fuerit. ver. in reliquis.de teſt. manu Soc.conſil.ij.Sequendo.vol.j.

¶ Addo ego, quod nō ſolùm præmiſsi,verū etiā Epiſcopi, Prælati,Præpoſiti,Abbates,Cōmendatarij, Canonici,Rectores Eccleſiarū,& deniq; omnes perſonę Eccleſiaſticę,quod de rebus omnibus Eccleſiarū ſuarū mobilibus, & immobilibus,ac iuribus,ꝙ tenentur conficere inuentarium,ſiue deſcriptionē, alioquin cōtra eos in litem iurari poſſet per ſucceſſorem eorū ſeu ipſorū ſuperiores vel alios, ad quos ſpectat ab eis rationē petere de prædictis c.de Siracuſanę. ver. rerū deſcriptione. diſt.28.gl.c.manifeſte.2.q.j.Spe.d.§.dicto de impugnatione.& d.§.generaliter.Bald.cōſ.60.illud. col.ij. ver. ſimile , quod.volu.iij. Et ad præmiſſa etiam tenētur rectores hoſpitalium clementi. quia contingit.de religi.domib.iunctis ſuperiùs per me adductis.num.83.verſ. itē iurari.& iunctis not. per Socin.Dec.Rom.Pau.de Caſt. & alios ſuperiùs memoratos, iſti enim æquiparātur tutoribus.Soci.d.conſil.213.Cùm in præſenti. col.ij.volu.ij.

¶ Notabis perpetuò, quòd licèt regulariter in litem iurari non poſsit,niſi contra illum, qui eſt in dolo adeò,ꝙ culpa

non ſufficit:tex. in d.l.in actionibus.ff.de in lit.iurand.Et dixi ſupra in quinta ampliatione,num.19.Tamen ſpeciale eſt in actione tutelæ ac curæ:ut contra tutorem ac curatorem iurari in litem poſsit,non ſolùm propter eorum dolum, verùm etiam propter eorum culpam latam,aut leuē, etiam ſi dolus abeſſet,tex.in l.alio iure. et ibi gloſſ.Salic.et Doc.C.de in lit.iurand.Doct.d.l.in actionibus.et hic,Bar, conſi.150.Cùm prædicta. Ancha.d.conſi.316.Et in tutore, ac curatore , ſicuti et in omnibus aliis adminiſtratoribus negligentia dicitur lata culpa.Ergo propter negligentiam tutoris ac curatoris contra eum in litem poteſt iurari,et res,rerum quantitates,fructus,damna, et intereſſe minorum,contra tales tutores ac curatores negligentes, probabuntur ex iuramento in litem , per adultos contra eos præſtando. Socin.conſ.ij.Sequendo.col.ij.in fi.verſi.concluditur ergo.in fi,cum ſeq.vol.j.vbi etiā inquit,ꝙ talis negligentia dicitur peccatum mortale . et allegat gl.c.quoq;. de offic.Archid.et Hoſti.c.inter cætera.de offic.ordinarii.

SVMMARIVM.

1 *Tutor,vel curator bona immobilia minorum alienare non poteſt ; vel ſuper eis tranſigere,niſi ex iuſta cauſa,et decreto iudicis, quæ iuſta cauſa debet apparere inſtrumentū cum perquiſitione iudicis.*

2 *Minorum bona vt vēdi poſſint,quæ debeant interuenire . Et quibus ſolennitatibus fieri debeat venditio .*

3 *Tutor vel curator ſine ſolennitatibus requiſitis bona minorū alienās dicitur eſſe in dolo, & contra eum poterit in litem iurari , & ēt extra ordinem puniri:idem erit & contra praelatū bona eccleſiæ ſine iuſta cauſa et ſolennitate requiſita locantem,vel alienantē.*

4 *Communitas,vniuerſitas & reſpub.ita æquiparantur minori, vnde contra ſyndicos earum poterunt in litem iurari, ſi ij earum bona temerè alienauerint,*

5 *Hoſpitalium miniſtri tenentur ſi ſine iuſta cauſa , & ſolennitatibus requiſitis hoſpitalium bona alienauerint. Et contra eos in litem iuratur,& etiam contra dictorum bonorum emptores.*

6 *Emptor & venditor ſunt correlatiua, & diſpoſitum in vno cenſetur etiam in alio diſpoſitum, ſi ſit eadem ratio.*

7 *Emens res minoris ſine requiſitis ſolennitatibus perdit pretium: fallit vt ibi.*

8 *Minoris, eccleſiæ, ſeu ſimilium, ſi bona minus ritè fuerint per eorum adminiſtratores, & velint ea recuperare, qua libelli formula in iudicio vti debeant, ne teneantur dominium rerum alienatarum ad ſe ſpectare, probare.*

9 *Iurari in litem poterit contra tutorem, vel curatorem, qui non ſeruatis ſeruandis, adminiſtrauit: idem procedit in quolibet alio adminiſtratore.*

10 *Tutor, vel tutrix, qui ſcit ſe tutela priuatum, debet ab adminiſtratione abſtinere, aliàs contra eum in litem iuratur.*

11 *Tutor, vel curator immiſcens cum ſuis, redditus bonorum pupilli dicitur in culpa, et cõtra eum in litem iurari poterit: idem ſi in proprios vſus conuertit, vel dilapidauit.*

12 *Libri rationum tutoris, vel curatoris ſi ſint confuſi, contra eos in litem iuratur, idem ſi ij exactas pecunias in libris nõ conſcripſerint vel in rem pupilli verterint.*

13 *Mẽdax tutor vel curator, eſt in dolo præſũpto, et ideò cõtra eũ põt in litẽ iurari, et ob hoc vti ſuſpectus ab adminiſtratione remoueri.*

14 *Tutor, vel curator ſcribens in libro rationum tantùm data, & non accepta, dicitur eſſe in dolo, & ideò contra eum in litem iuratur.*

15 *Tutor, & curator, quemadmodũ bona ſua prudenter locat, idẽ debet facere de bonis minoris, nec excuſatur, dicens ſe pro minoribus id facere non potuiſſe, ſi pro ſe fecit, & contra eum in litẽ iuratur.*

16 *Tutor, vel curator negligens tenetur minoribus ad dãna et intereſſe ob eius negligentiam paſſa.*

17 *Tutor, vel curator qui nomina debitorũ non exegerit, & facti ſint non ſoluendo, vel exacta non poſuerit ad honeſtum lucrum, vel in emptionem prædiorũ tenetur de ſuo minori ſatisfacere de eo quod veriſimiliter lucrari potuiſſet: fallit ibi.*

18 *Tutor pecuniã pupillarẽ in negotio non conſueto ponere non debet, aliàs tenetur ad omne damnũ, & cum ſoluendo exiſtentibus actus pupillares agere debet, alioquin contrà eum in litem iuratur.*

19 *Tutor negligens redimere bona minoris tenetur ad intereſſe.*

20 *Tutor, & curator minores indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis comparere tenetur, aliàs ad intereſſe tenetur.*

21 *Tutor vel curator quando teneatur appellare à ſententia contra minores lata.*

22 *Minorum bona, ſi ob nõ ſolutũ canonem, incidant in commiſſũ tutores, ſeu curatores tenentur ad intereſſe.*

23 *Hæreditas minori damnoſa à tutore adiri nõ debet ſine beneficio legis & inuentarij, aliàs tenetur.*

24 *Tutor ac curator tenetur pro minore facere quod diligẽs paterfamiliàs faceret, alioquin tenetur de ſuo: & dare operam debet vt minor in ſcientia, vel artificio inſtruatur.*

25 *Tutor ſcienter indebitum ſoluens eſt in dolo, et cõtra enim in litem iuratur. Idem ſi deſerat iuramentum aduerſario cum habeat probationes.*

26 *Adminiſtrator, rei alienæ tenetur parti exhibere inuentariũ, ac librum rationum, ac pati quòd copia oĩum per partem extrahatur.*

27 *Mater, vel auia maior. 25. annis infrà annũ tutorẽ impuberi decerni non petens, dicitur eſſe in dolo, & priuatur ſucceſſione filij. & contrà eam in litem iurari poteſt. & quid ſit in dominio Mediolanenſi.*

28 *Liber rationum tutoris, vel cuiuſlibet alterius adminiſtratoris, qualis eſſe debeat ne ad intereſſe teneatur.*

29 *Bona immobilia in inuentario per tutorem, qua forma debeant deſcribi nè ad intereſſe teneatur, & qua forma item mobilia.*

30 *Inuẽtarium iurium & actionum pupillorum quomodo à tutore fieri debeatne contra ipſum tutorem iurari in litem poſſit.*

31 *Liber rationum adminiſtratoris rei alienæ, qualis eſſe, & continere debeat ne contra eum iurari poſſit in litem.*

32 *Liber rationum tam publicarum, quàm priuatarum requirit diẽ, aliàs nihil valet, nec probat pro ſcribente, ſed contra ſcribentem.*

33 *Tutores prohibiti à teſtatore conficere inuentarium: tenetur tamẽ conficere librum rationum, aliàs contra eos in litem iuratur.*

34 *Habilitatus reſpectu vnius impedimenti, nõ cenſetur habilitatus reſpectu alterius impedimenti.*

35 *Adminiſtratores qui tenentur inuentarium, & librum rationum facere, ſi iurent ea perdidiſſe, eis non creditur, niſi hoc probent, ſed contrà eos in litem iuratur.*

36 *Tutores vel adminiſtratores qui tenentur inuentarium, et librum rationum facere, non excuſantur ſi dicant ſe ſemel reddidiſſe rationes, producendo inſtrumentum eorum liberationis, quominùs iterùm ea edant, etiam ſi dicant ea eſſe apud factores, qui ipſa non exhibent.*

Tutores,

37 *Tutores,& alij adminiſtratores excuſantur, ſi,ex iuſta aliqua cauſa inuentarium,& librum rationum non confecerint,quod proſequere.vt ibi.*

38 *Exceptio nullitatis actus,vel contractus nũquam cenſetur excluſa.*

39 *Exceptio notorij nunquam cenſetur remota.*

40 *Contractus quando dicatur doloſus.*

41 *Iuris ignorantiam an quando,& quos excuſet à dolo.*

42 *Errantibus in iure naturali non parcitur.*

43 *Notoria ignorans præſumitur doloſus.*

44 *Doloſus præſumitur, qui agit contra ius ciuile originem trahens à iure naturali.*

45 *Ignorantia ſtatuti vel legis prohibitoriæ non excuſat à dolo.*

46 *Ignorare iura,quæ non reſiſtunt actui,ſed illi non aſſiſtunt,non dicitur dolus,ſed lata culpa.*

47 *Lex quando dicatur actui reſiſtere.*

48 *Contractus celebratus ſine ſolennitate à ſtatuto requiſita eſt ipſo iure nullus,& præſumitur doloſus.& nu.50.*

49 *Forenſis à ſtatuto in territorio acquirere immobilia prohibitus, ſi acquirat,ea nunquàm præſcribit.*

50 *Tutores inuentarium vel librum rationum ob ignorantiam facti non conficientes excuſantur à dolo,& lata culpa.*

§. V.

DICAM cum vergiliana Didone,Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. cũ enim parentibus meis defunctis dum eſſem minor,bona mea à multis dilapidata fuerint quæ pro maiori parte poſteà recuperaui, ad ſubueniendum minoribus, ac adultis, hîc aliqua inſeram ad reprimendum doloſos vel negligentes tutores,& curatores,cũ minoribus, ſic fauendum.toto titulo ff.de minor.

1 ¶ Scias ergo † quòd tutor,ac curator bona minorum immobilia,vel iura ſuper eis conſiſtentia, vel quæ per minores vel eius maiores poſsiderentur, quòd non poteſt vendere, nec permutare, nec ſuper eis tranſigere abſque cauſa iuſta,& neceſſaria alienãdi:puta,ob æs alienũ per minores ſoluẽdum.l. ob æs.& per totum titulum. C.de prædijs.

minorum.l.magis puto.& per totum tit.ff.de rebus eorũ. Curt.Iuni.conſ.29.Habita.in j.part.l.non ſolùm.C.de prędijs minor. Et ſimiliter ea alienare non poteſt abſque decreto iudicis.d.l.non ſolùm . & l.j.l.magis puto.ff.de reb. eor.Et antequàm præmiſſa alienet,debet per aliud inſtrumentum præcedens facere perquiſitionem cum iudicis authoritate,an ſubſit æs alienum,vel cauſa alienandi,quę ſit iuſta, ac neceſſaria,& an ſint primò nomina debitorũ, vel mobilia,vel alia bona etiã immobilia quæ cum minori diſpendio minorum alienari poſsint,reſeruando minoribus bona immobilia, minoribus vtiliora. Et iudici, ac tutori, & notario quod ſit facta hæc diligens perquiſitio non creditur, niſi de ea conſtet per aliud publicum præcedens inſtrumentum. Curti.Iun.d.conſil.29.Habita.tex.d.l.magis
2 puto. per tot. Et antequàm bona † minorum alienentur, debet prius ſubhaſtari , & in locis publicis prefigi ſchedulæ,notificando quòd dabuntur plus offerenti. Bal.l.ordo. col.ij.verſic.ſed tu.C.de exequu.rei iud.& in auth.hoc ius porrectum.C.de ſac.ecc.Barto.l.ait prætor.§.ſed hodie. & ibi etiam Bal.ff.de minor. Et vbi præmiſſæ non ſeruentur ſolennitates, non valent alienationes in prẹiudicium minorum.d.l.magis puto.per tot.d.l.non ſolùm. Curti.Iun.
3 de conſ.29.Habita.Vbi ergo tutor † aut curator bona minorum abſque præmiſsis, & alijs iuris ſolẽnitatibus alienauerit , dicitur eſſe in dolo,ex quo contra legum interdicta contraxit.l.quemadmodum.in fi.C.de agrico.& cenſi.lib. 10.l.non dubium.C.de legib.l.iubemus nulli.C.de ſacroſ. Eccleſijs.& magis in ſpeci e iſtud voluit Deci.d.conſil.178. In cauſa.col.ij.ver.Et caſu.Anch.conſ.316.In cauſa.col.j. cum ſequ.Ruin.conſ.29.Plura.ver.ſuper quarto.in fi.vol. v.Soc.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdum. vol.j.& conſ.213.Cùm in præſenti.col.ij.verſi.circa ſecundam.& ver.prima pars.vol.ij.tex.in d.l.tutor qui repertorium.vbi doct.ff.de admin.tuto.Ergo contra tutorẽ & curatorẽ abſque præmiſsis ſolennitatibus,& alijs de iure ſeruãdis nõ ſeruatis,alienantẽ bona minorũ, poterunt minores in litem iurare, & eorum iuramẽto probabitur eorum res,rerũ quãtitas,fructus,æſtimatio,ac intereſſe, in quibus tutores

tutores ac curatores alienantes debent condemnari erga minores. Dec. Anchar. Ruin. & Soc. in locis de quibus ſuperiùs memini: imò tales tutores ac curatores extraordinem etiam puniri poterunt. l. in eos. vbi text. Bar. & docto. ff. de tutel. Et ſi poteſt in litẽ iurare contra tutores, ac curatores alienantes bona minorũ abſque iuris ſolẽnitatibus: vt ſuprà dixi: ergo etiam poterit iurare in litem contra prælatos ac rectores eccleſiarum, qui abſque cauſa & iuris ſolennitatibus bona eccleſiæ locant, vel alienant cùm iſti æquiparentur tutoribus & curatoribus. Soci. d. conſi. 213. Cũ in præſenti. col. ij. ver. circa ſecundum. & verſi. prima pars. & ver. ſimile videmus. vol. ij. arg. c. ſi primatũ. 12. q. j. valet. n. argumẽtum à minoribus ad eccleſiam aut piam cauſam: quia eccleſia fungitur iure minoris. c. j. & ca. auditis. de in integ. reſtitut. D. Nicol. Euera. in loco 31. ibi, locus à minoribus. l. orphanotrophos. & ibi Bal. C. de Epiſcop. & cler. tex. clem. quia contingit. & ibi Ioan. de Imo. de religio. domib. glo. & doct. l. reſpublica. C. quibus ex cauſ. maior. & in l. 3. C. quando ex fact. tut. Et quia communitas † ac vniuerſitas & reſpublica æquiparantur minori. tex. in d. l. reſpublica. vbi doct. poterit in litẽ iurari contra conſiliarios, ſyndicos ac decuriones, & alios qui bona cõitatũ, vniuerſitatũ, aut reipublicæ indebitẽ, vel abſque cauſa, ſeu abſque ſolennitatibus iuris alienarũt, vel locarũt, ſeu adminiſtrarunt. puta abſque inuẽtario, & lib. rationum, prout in ſimilibus iurari poteſt contra tutorẽ vel curatorẽ minoris, Dec. d. conſ. 78. In cauſa. col. ij. verſ. & caſu. Ancha. d. conſi. 316. In cauſa. col. j. cum ſeq. Ruin. d. conſ. 29. Plura. ver. ſuper quarto. Soc. d. conſ. 46. Cùm in præſenti. col. ij. ver. circa ſecundum. vol. j. & conſ. 213. Cùm in præſenti. col. ij. vol. ij.

4

5 ¶ Hoſpitale & † oẽs pia cauſa æquiparatur eccleſię & minoribus. l. Orphanotrophos. vbi tex. Bal. & Doc. de epiſco. & cler. d. clem. quia contingit. & ibi Ioan. de Imol. & doct. de relig. domib. Ro. ſing. 94. Pridie habui. Nicol. Euerardus d. loco 315. ibi, locus à minoribus. Bal. & doct. l. pupillorũ. C. de repu. hæredi. Ergo ſicuti iurari poteſt in litem cõtra tutores ac curatores minorũ ſine cauſa, vel ſine ſolẽnitatibus iuris alienantes bona minorum, vel ea adminiſtrantes

ſine inuentario, ac libro rationum: ita etiam iurari in lite poterit contra rectores vel adminiſtratores ſeu miniſtros Hoſpitalium ſeu locorum piorum, qui præmiſſa facerent. Dec.d.conſil.178.In cauſa.col.j.verſi. & caſu.Anch.d.cõſ. 316.In cauſa.Rui.dict.coſi.29.Plura.verſi.ſuper quarto·Soci.in locis de quibus ſuprà. Omnia enim priuilegia cõpetẽtia minoribus,vel eccleſiæ,cõpetũt etiam pijs locis.Nicol. Euera.in loco.32.ibi, locus ab eccleſia ad pia loca l.omnia priuilegia.& ibi Bar.& Docto.C.de epiſ.& cleri.§.pro temporibus.in authe. de eccle.ti.

¶Et ſicuti poteſt in litẽ iurari cõtra tutores,vel curatores minorũ, vel contra prælatos aut rectores eccleſiarũ,piorũ locorum,vel hoſpitalium,vt dixi ſuperiùs, vbi abſque cauſa iuſta, & neceſſaria, vel abſque ſolennitatibus iuris bona minorũ,eccleſię,aut hoſpitaliũ,vel piorũ locorum alienarunt,aut adminiſtrarunt: vt per Dec.Soci.Rui.& Anch.in conſ.de quib.ſup.Ita ẽt poterit in litẽ iurari cõtra illos,qui cũ eis cõtraxerũt,emendo,vel cõducendo,vel adminiſtrãdo,aut acquirẽdo bona minorũ,eccleſię,hoſpitalis,aut pię cauſæ,abſque cauſa iuſta,& neceſſaria,& abſque ſolennitatibus iuris:quia ẽt ipſi dicuntur in mala fide.dicta l.quemadmodum.in fi.C.de agric.& cenſit.Emptor.n.† & uenditor alienans,& acquirens dicuntur correlatiua nomina: & diſpoſitum in vno vel contra vnum, cenſetur diſpoſitum contra alium.l.j.C.de cupreſsis,lib.11.Iaſ.& Doct.l.fi.C.de indicta vid.tollen.Bal.l.conuenticulam.C.de epiſc.& cler. D.Nico.Euerar.loco 76.ibi, locus à correlatiuis.tex.& doc. d.l.fi.& in l.fi.ff.de acceptilationibus.iura enim oĩa puniẽtia vel loquentia contra venditorem,videtur etiam loqui contra emptorem,vbi eſt eadem ratio.Bartol.Ioan.de Pla. & doct.d.l.j.C.de cupreſsis.lib.vndecimo,& eſt communis opinio, licèt de emptore in legibus,vel ſtatutis nõ fiat mẽtio.Euerar.dicto loco 76.ibi,locus à correlatiuis. vbi atteſtatur iſtam eſſe communem opinionem, & ita etiam inquit Pan.c.quia clerici.de iure patr.Fabia.de Monte S.Sauini tracta.de empt.& vend.quæſtio.2.princi.Et pro hoc allego text.in ca.ambitioſè.verſi.& tam qui alienat.ſub rub. de reb.eccle.nõ alien.in extrauag.vbi Pau.Secũdus Venet.

Rom. Pontifex, prohibet omnem alienationem rerũ eccleſiæ, emphyteuſim, & locationẽ vltra trienniũ fieri. Et ſi fiat vult nõ valere ipſo iure, & excommunicat non ſolũ illum qui alienat, verũ etiã illũ qui acquirit, vel cõducit, ſeu in emphyteuſim accepit vltra trienniũ eccleſiæ, & abſque abſolutione perſeuerãtes in tali excõmunicatione priuat beneficijs, ad idem tex. in l. iubemus. §. ſane, & ibi Bar. Bal. & Doct. C. de ſacroſan. eccle. qui enim contra iura mercatur, bonam fidem præſumitur nõ habere: ergo præſumitur eſſe in mala fide & dolo: vt eſt tex. in c. qui cõtra iura mercatur. & ibi glo. Dyn. & Docto. de regu. iur. in vj. d. l. quemadmodum. in fin. C. de agric. & cen. Et quod † acquirens à
7 minore, vel tutore, & curatore, & prælatis, & ſimilibus, vel cum eis contrahens, dicatur in dolo & perdat etiam pretium, vbi ſolennitates iuris, non fuerunt adhibitæ, & iuſta cauſa non erat alienandi, eſt tex. in d. §. ſanè. & ibi not. Bald. & Doctores. & clarius per Bartol. Bald. Alber. & Doct. in authen. qui res, iam. vbi Bartol. in princ. ibi, dolus cum dolo. & Alberi. nume. j. verſic. Iacob. Butri. & Bald. verſic. ſed contra hoc. C. de ſacroſanct. eccleſ. Doctor. cap. ad audientiam. extrà de r bus eccleſiæ non alienand. vbi Barb. dicta de prælatis & Eccleſijs extendit etiam ad fauorem Hoſpitalium. Ergo ſi tales acquirentes vel contrahentes ſunt, & præſumuntur in dolo eo ipſo quod ſine cauſa vel ſine ſolennitate contraxerunt, vt dicunt Doct. d. authent. qui res iam. & d. l. quemadmodum. & d. c. qui contra iura. & in l. eum qui. C. de aut. præſt. Barto. Alber. & Bal. d. auth. qui res. Sequitur quod contra iſtos illicitè cõtrahentes, aut acquirentes abſque cauſa aut abſque ſolennitatibus iuris à pupillis, tutoribus, & curatoribus minorum prælatis & rectoribus eccleſiarum, locorum piorum, & hoſpitalium, quod in litem iurari poterit per adultos, vel ſuperiores, aut ſucceſſores, aut alios agentes pro Eccleſijs, aut pijs locis, aut hoſpitalibus, & res, rerum quantitas, ac æſtimatio, fructus, damna, & intereſſe, quæ peterentur ab eis, probabuntur contra eos, ex ipſo iuramento, ex quo ipſi contrahentes & acquirentes dicuntur in dolo, vt ſupra fuit dictum, & hoc vbi talia eſſent difficilis probationis: vt

pro

per Doct.hic,& per tex.in l.in actionibus.ff.de in lit.iurād. & per ea quę ſuperius deduxi in ver.primo itaque amplia. in v.amplia.nu.19.ibi,quinto amplia. iuncta d.l.alio iure. Fallit vbi contrahens vel acquirens à pręmiſsis erat in bona fide, vel quia erat talis perſona, cui permittebatur ius ignorare:puta,miles.l.fi.C.de iur.deli. vel quia adminiſtrator dixit quod erat propria,vel vt talem vendidit. Nā tunc contrahens vel acquirēs à præmiſsis ſine cauſa,vel aliis ſolennitatibus non perdit quod dedit, quin repetat ab adminiſtratoribus. Et cùm non dicatur in dolo,eo in caſu,non poterit cōtra eum in litem iurari.Bal. d.auth. qui res,iam. col.j.verſi.ſed contra.& ibi alii Doc.C.de ſacroſanct.eccle. glo.& Doct.d.c.ad audientiam.ext.de rebus eccleſ.non alienan.

8 Vnum perpetuo notabis † quod vbi bona minoris, vel eccleſiæ,aut ciuitatis, vel oppidi,ſiue hoſpitalis,ſeu loci pij,vel alterius ēt priuati,ſunt per tutores,vel curatores, prælatos,rectores,aut negotiorum geſtores,vel procuratores,aliquorum, alienata minùs ritè,& minùs rectè, quòd ſi minores,vel adulti,aut agētes pro minioribus,eccleſijs,locis pijs, hoſpitalibus, ciuitate, oppidio, vel alio priuato non poſsint,vel non velint probare dominum, vel poſſeſſionem,vel ius aliquod ipſorum, ꝙ cautela eſt peroptima, vt tales dum agunt,quòd non intentent,eo caſu,rei vendicationem, vel remedium.c.reintegranda.iij.q.nec petitionem hęreditatis,nec a iam actionem: quia tunc tenerētur probare domininm,vel poſſeſsionem, ſed forment eorum petitionem narrando talem contractum nullum, & iniquum minùs ritè, & minùs rectè factum fuiſſe, narrando cauſas nullitatis & iniquitatis ſimul,vel diuiſim,prout erit in facto, & implorabunt officium iudicis petendo declarari ipſum aſſertum contractum nullum, & minores, aut adultos Eccleſiam ſeu ſucceſſores, Hoſpitale, ciuitatem,vel oppidum,& ſimiles, quorum nomine initus fuit cōtractus nullus non teneri ad illius obſeruantiam, requirendo etiā ſucceſsiuè eadem ſententia condemnari illum qui contraxit,ſeu acquiſiuit nulliter ipſa bona,ad reſtituendum,& relaxādum ipſorum bonorum poſſeſsionem ipſi minori, vel adulto,eccleſiæ,hoſpitali,ciuitati,& ſimilibus. Nec poterit

ille qui contraxit,vel acquiſiuit contra quem agitur,referre quæſtionem dominii, vel poſſeſsionis contra agentē, ex quo ab eo, ſeu ab agentibus nomine illius qui agit,ſiue ab agentibus nomine illorū,pro quibus agitur,habet cauſam. Et quia actor nō fundat ſe ſuper dominio, vel poſſeſsione, nec aliqua actione niſi ſuper dicta cauſa,& ita abſque teſtibus,& abſq; iuramento in litem,& abſque alia probatione dominii,vel poſſeſsionis actor obtinebit, declarari cōtractum nullum, & ſe, vel eius principale non teneri ad illius obſeruantiā,& poſſeſsionem bonorū ſibi ſeu eius principali relaxari. Et ita in ſpecie conſuluit Pau. de Caſt.cōſ.105. ſi non intereſſet iuramentum iſtius impuberis.col.fi.verſi. ſuper ſecundo.nu.2.vol.ij.& conſi.76. In facto.vol.ij.Bart. l.ſi in alienam.col.ij.verſicu. Et per hoc dicebam.& ibi alii Doct.ff.ſolut.matri.& in l.ita vt ſi fur. aliàs in l.commoda re.ff.commod,Maria.Soci.iun.conſi.52.volu.j.Alex.conſi. j. Ponderatis.in fi.volu.iiij.Bartol.l.indebiti.§.ſed ſi nummi.col.j.ver.nota quòd condictio. ff.de condi.indeb.l.j.cū l.ſed.ff.de triticar.vbi Doct.per illū tex.l. ſi pignor.§.ſi prædo.ff.de pign.actio.tex.d.l.ita ut ſi fur.vbi Doct.om.Paul. de Caſt.latè d.cōſ.105.Soc.iun.d.conſil.52.Bar.ſed ſi nummi.col.j.verſic.nota quòd condictio.& ibi Iaſ.ver.nota ſecundò.ff.de condic.indeb.Rip. rubr.ff.de interdic.num.3. Dec.conſi.187. Et pro tenui.col.j.Corn.conſi.92. Licèt.et conſil.185.Super.volu.iiij.argu.l.ſi quis conductionis titulo.C.locati,& l.ij.C.de reſcin.vendi.gloſ.& Doc.l.cûm res. C.de prob.Soc.conſi.89.In cauſa.col.fi.ver.præterea quando.volu.j.Bal.c.j.de contro.inter.domi.& emptor.tex.d.l. ita ut ſi fur.ff.cōmoda.& ibi Doct.Poſſet tamen acquirens ſic conuentus probare contrarium:puta,rem ſuam fuiſſe, vel à ſe prius poſſeſſam modo legitimo,quo caſu tunc non poſſet moleſtari,niſi agēs aliter quàm modo pręmiſſo probaret.Cur.Sen.conſi.70.Super controuerſia.Docto.l.ſi aliquam rem.ff.de acquir.poſſeſ.per illum text. Contra tutorem,& † curatorem,qui ex abrupto, vel ſine ſolēnitatibus prius ſeruatis adminiſtrauit:puta inuentario, vel libro rationum non confecto,vel ſatiſdatione, & debitis iuramentis priùs non præſtitis,uel adminiſtratione ſibi non decre-

ta,& confirmata,aut alijs de iure ſeruandis priùs non ſeruatis,iurari in litem poterit.Dec.d.conſ.178.In cauſa.col.ij.ver.Et caſu.Anch.conſ.316.In cauſa. col.j.cũ ſeq.Rui.d.conſ.29.Plura ver.ſuper quartò.in fi.vol.v.Soc.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdam. vol.j.& conſil.213.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdam.ibi, prima pars.vol.ij.text.& Doc͡to.in d.l.tutor qui repertorium.Et idem crederem poſſe in litem iurari contra aliumq; adminiſtratorẽ quemlibet qui ex abrupto,vel abſque debitis ſolennitatibus adminiſtrauit per ea quæ ſuperiùs dixi in verſic.

30 Primò amplia.nu.5.ver.item iurari. Tutor,vel tutrix † cũ primùm ſcit,vel ſcire debet,ſe eſſe priuatum tutela, vel cura:puta,quia ſi eſt mater,vel auia,tranſiuit ad ſecunda vota,vel viuit luxuriosè,quo caſu perdit tutelã,ac curã.text.in auth.ſacram.& ibi gl.verſi.nupt.C.qñ mul.offic.tutor.fung.vel alia de cauſa tutor,ſeu tutrix ſciret ſe eſſe priuatum, ſeu priuatam, tutela vel cura debet abſtinere ab adminiſtratiõe:alioquin cõtra eos ĩ litẽ iurari poterit.Anch.conſ.316.In cauſa. vbi ẽt filium cõtra matrẽ vult poſſe in litẽ iurare.ſequitur Grat.conſ.23.In cauſa.vol.j.facit tot.tit.ff.& C.de his quib.vt indi.cũ ibi not.per Doc͡t.Si tutor

31 † vel curator ſeu, tutrix redditũ ad eius adminiſtrationẽ pertinentẽ immiſcuit cũ rõnibus ſuis,& nõ tenuit ſeparatim,põt cõtra eũ in litẽ iurari, dicitur.n.in culpa.Grat.d.conſ.23.col.ij.nu.16.Soc.d.cõſ.159.In præſenti. col.ij.ver.2.probatur.vol.ij.iunc͡tis.not.p Inn.Ant.de But.Imo.& alios.c.cũ in offi.de teſt.Bal.auth.licẽtia.C.de Epiſc.& cle. ¶ Poterit etiam in litem iurari cõtra tutorem vel curatorem,ſeu tutricẽ,vel curatricẽ,etiam ſi eſſet mater,vbi redditus vel bona minorũ in proprios vſus expoſuit,vel eorũ bona dilapidauit. Grat.conſi.23.In cauſa.col.ij.verſi.ſed quid.vol.j.Soc.conſ.190.Memini.col.ij.verſ.quartò quia.vol.ij.Dicitur enim prędo omnis adminiſtrator qui in proprium vſum cõuertit bona adminiſtrationis, & contra eũ in litẽ iurari poterit. Ang.Imo.& Mod.l.Pomponius.§.ex fac͡to.per illum tex.ff.de acquir.poſſeſ.matri tamẽ & auiæ nihil vel parum habenti,vel dotem nõ repetẽti à filio, vel nepote ex filio,debẽtur alimenta de bonis minorum,& ob ipſa

ipſa alimenta per eas habita,quę tamen ſint moderata,nō poteſt in litem iurari.l.j.§.præterea ſi matrem.ff.de tut.& rat.diſtra.tot.tit.ff.de alen.vel agnoſ.lib.

12 ¶ Libri rationum † vbi ſunt multùm defectiui,& inordinati,ac confuſi,vel in eis apparent falſitates:tunc tutores ac curatores & omnes adminiſtratores dicuntur eſſe in dolo ſaltem præſumpto,& contra eos in litem iurari poterit. Soc.d.conſ.190.Memini.col.ij.ver.ſecundò quod.Bart.d.l. tutor qui repertorium.nu.21.ver.item quod dicitur. Arg. l.ſi procuratores.§.dolo.& l.dolus.ff.mand.Vbi tutor vel curator, ſeu quilibet adminiſtrator fructus, aut pecunias, vel aliud exegit vel recepit,& illud ꝙ recepit nō ſcripſit in libro rationum ad capitula eorum quę recepit,& hoc cōſtat ex inſpectione libri,quod non eſt poſitū: tunc dicitur eſſe in dolo manifeſto, & cōtra poteſt in litē iurari.Soc.d. cōſ.190.Memini.col.ij.ver.quartò quia.& conſ.159.In pręſenti.col.ij.ver.tertio cōfirmatur.vol.ij.Ang.Imo.& Mod. §.ex facto. Doc.d.l.alio.C.de in lit.iur.Fallit vbi ea quę recepit,& nō ſcripſit,confeſſus fuit habuiſſe,& probat quòd expēdidit in vtilitatē principalis ſui:tunc enim in litē contra eum iurari non poteſt concurrentibus alijs de quibus per Iaſo.conſi.iij.Circa primum.vol.primo.Leges odio ha

13 bent mendaces,† & ideò tutor vel curator, & quilibet adminiſtrator deprehenſus in mendacio : puta quia dixit ſe nō habuiſſe talia bona,vel negauit bona eſſe ſuorum principalium, vel dixit ſe non habere niſi vnum librum rationum,& habebat duos, vel quia negauit poſitiones ſibi factas,& de prædictis conuictus fuit de medacio,ex hoc ſolo probatur quòd ſemper fuerit in dolo,& cōtra talē mēdacē conuictū iurari in litem poterit:imò etiam tanquam doloſus,& ſuſpectus remouetur ab adminiſtratione.Soc.d.cōſ. 213.Cùm in præſenti.col.j.ver.conuincitur.& col.pe.ver. quartò,quia.& verſi.quintò & vltimò.vol.ij.Anch.d.conſ. 316.In cauſa.colu.j.argu.l.fina. vbi Doct.ff.de rei vend.& l.rem non nouam.§.fin.C.de iud.& procemij fforum.circa fi.& l.excellentia.C.de erog.mil.an.libr.xij. Et idem ſi negauit ſe fuiſſe tutorem, vel factorem, vel ſe adminiſtraſſe, & in hoc de mendacio conuincatur ; quia contrà eum

in litem

non ſufficit: tex. in d.l.in actionibus.ff.de in lit.iurand.Et dixi ſupra in quinta ampliatione, num.19. Tamen ſpeciale eſt in actione tutelæ ac curæ: ut contra tutorem ac curatorem, iurari in litem poſsit, non ſolũm propter eorum dolum, verum etiam propter eorum culpam latam, aut leuẽ, etiam ſi dolus abeſſet, tex.in l.alio iure. et ibi gloſſ.Salic.et Doc.C.de in lit.iurand.Doct.d.l.in actionibus,et hic, Bar, conſi.150.Cũm prædicta. Ancha.d.conſi.316.Et in tutore, ac curatore, ſicuti et in omnibus aliis adminiſtratoribus negligentia dicitur lata culpa. Ergo propter negligentiam tutoris ac curatoris contra eum in litem poteſt iurari, et res, rerum quantitates, fructus, damna, et intereſſe minorum, contra tales tutores ac curatores negligentes, probabuntur ex iuramento in litem, per adultos contra eos præſtando. Socin.conſi.ij.Sequendo.col.ij.in fi.verſi.concluditur ergo.in fi,cum ſeq.vol.j.vbi etiã inquit, ꝙ talis negligentia dicitur peccatum mortale. et allegat gl.c.quoq. de offic.Archid.et Hoſti.c.inter cætera.de offic.ordinarii.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator bona immobilia minorum alienare non poteſt; vel ſuper eis tranſigere, niſi ex iuſta cauſa, et decreto iudicis, quæ iuſta cauſa debet apparere inſtrumentũ cum perquiſitione iudicis.*

2 *Minorum bona vt vẽdi poſſint, quæ debeant interuenire. Et quibus ſolennitatibus fieri deb[illegible]nditio.*

3 *Tutor vel curator ſine ſolennitatibus requiſitis bona minorũ alienãs dicitur eſſe in dol[illegible] & contra eum poterit in litem iurari, & ẽt extra ordinem puniri: idem erit & contra praelatũ bona eccleſiæ ſine iuſta cauſa et ſolennitate requiſita locantem, vel alienantẽ.*

4 *Communitas, vniuerſitas & reſpub. ita æquiparantur minori, vnde contra ſyndicos earum poterunt in litem iurari, ſi ij earum bona temerè alienauerint.*

5 *Hoſpitalium miniſtri tenentur ſi ſine iuſta cauſa, & ſolennitatibus requiſitis hoſpitalium bona alienauerint. Et contra eos in litem iuratur, & etiam contra dictorum bonorum emptores.*

6 *Emptor & venditor ſunt correlatiua, & diſpoſitum in vno cenſetur etiam in alio diſpoſitum, ſi ſit eadem ratio.*

7 *Emens res minoris ſine requiſitis ſolennitatibus perdit pretium: fallit vt ibi.*

8 *Minoris, eccleſiæ, ſeu ſimilium, ſi bona minus ritè fuerint per eorum adminiſtratores, & velint ea recuperare, qua libelli formula in iudicio vti debeant, ne teneantur dominium rerum alienatarum ad ſe ſpectare, probare.*

9 *Iurari in litem poterit contra tutorem, vel curatorem, qui non ſeruatis ſeruandis, adminiſtrauit: idem procedit in quolibet alio adminiſtratore.*

10 *Tutor, vel tutrix, qui ſcit ſe tutela priuatum, debet ab adminiſtratione abſtinere, aliàs contra eum in litem iuratur.*

11 *Tutor, vel curator immiſcens cum ſuis, redditus bonorum pupilli dicitur in culpa, et cōtra eum in litem iurari poterit: idem ſi in proprios vſus conuertit, vel dilapidauit.*

12 *Libri rationum tutoris, vel curatoris ſi ſint confuſi, contra eos in litem iuratur, idem ſi ij exactas pecunias in libris nō conſcripſerint vel in rem pupilli verterint.*

13 *Mēdax tutor vel curator, eſt in dolo præsūpto, et ideò cōtra eū pōt in litē iurari, et ob hoc vti ſuſpectus ab adminiſtratione remoueri.*

14 *Tutor, vel curator ſcribens in libro rationum tantùm data, & non accepta, dicitur eſſe in dolo, & ideò contra eum in litem iuratur.*

15 *Tutor, & curator, quemadmodū bona ſua prudenter locat, idē debet facere de bonis minoris, nec excuſatur, dicens ſe pro minoribus id facere non potuiſſe, ſi pro ſe fecit, & contra eum in litē iuratur.*

16 *Tutor, vel curator negligens tenetur minoribus ad dāna et intereſſe ob eius negligentiam paſſa.*

17 *Tutor, vel curator qui nomina debitorū non exegerit, & facti ſint non ſoluendo, vel exacta non poſuerit ad honeſtum lucrum, vel in emptionem prædiorū tenetur de ſuo minori ſatisfacere de eo quod veriſimiliter lucrari potuiſſet: fallit ibi.*

18 *Tutor pecuniā pupillarē in negotio non conſueto ponere non debet. aliàs tenetur ad omne damnū, & cum ſoluendo exiſtentibus actus pupillares agere debet, alioquin contrà eum in litem iuratur.*

19 *Tutor negligens redimere bona minoris tenetur ad intereſſe.*

20 *Tutor, & curator minores indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis comparere tenetur, aliàs ad intereſſe tenetur.*

21 *Tutor vel curator quando teneatur appellare à ſententia contra minores lata.*

22 *Minorum bona, ſi ob nõ ſolutũ canonem, incidant in commiſſũ tutores, ſeu curatores tenentur ad intereſſe.*

23 *Hæreditas minori damnoſa à tutore adiri nõ debet ſine beneficio legis & inuentarij, aliàs tenetur.*

24 *Tutor ac curator tenetur pro minore facere quod diligẽs paterfamiliàs faceret, alioquin tenetur de ſuo: & dare operam debet vt minor in ſcientia, vel artificio inſtruatur.*

25 *Tutor ſcienter indebitum ſoluens eſt in dolo, et cõtra enim in litem iuratur.* Idem *ſi deſerat iuramentum aduerſario cum habeat probationes.*

26 *Adminiſtrator, rei alienæ tenetur parti exhibere inuentariũ, ac librum rationum, ac pati quòd copia oĩum per partem extrahatur.*

27 *Mater, vel auia maior. 25. annis infrà annũ tutorẽ impuberi decerni non petens, dicitur eſſe in dolo, & priuatur ſucceſsione filij. & contrà eam in litem iurari poteſt. & quid ſit in dominio* Mediolanenſi.

28 *Liber rationum tutoris, vel cuiuſlibet alterius adminiſtratoris, qualis eſſe debeat ne ad intereſſe teneatur.*

29 *Bona immobilia in inuentario per tutorem, qua forma debeant deſcribi nè ad intereſſe teneatur, & qua forma item mobilia.*

30 *Inuẽtarium iurium & actionum pupillorum quomodo à tutore fieri debeatne contra ipſum tutorem iurari in litem poſsit.*

31 *Liber rationum adminiſtratoris rei alienæ, qualis eſſe, & contine re debeat ne contra eum iurari poſsit in litem.*

32 *Liber rationum tam publicarum, quàm priuatarum requirit diẽ, aliàs nihil valet, nec probat pro ſcribente, ſed contra ſcribentem.*

33 *Tutores prohibiti à teſtatore conficere inuentarium: tenetur tamẽ conficere librum rationum, aliàs contra eos in litem iuratur.*

34 *Habilitatus reſpectu vnius impedimenti, nõ cenſetur habilitatus reſpectu alterius impedimenti.*

35 *Adminiſtratores qui tenentur inuentarium, & librum rationum facere, ſi iurent ea perdidiſſe, eis non creditur, niſi hoc probent, ſed contrà eos in litem iuratur.*

36 *Tutores vel adminiſtratores qui tenentur inuentarium, et librum rationum facere, non excuſantur ſi dicant ſe ſemel reddidiſſe rationes, producendo inſtrumentum eorum liberationis, quominùs iterùm ea edant, etiam ſi dicant ea eſſe apud factores, qui ipſa non exhibent.*

Tutores,

37 *Tutores,& alij adminiſtratores excuſantur, ſi ex iuſta aliqua cauſa inuentarium,& librum rationum non confecerint,quod proſequere.vt ibi.*
38 *Exceptio nullitatis actus,vel contractus nũquam cenſetur excluſa.*
39 *Exceptio notorij nunquam cenſetur remota.*
40 *Contractus quando dicatur doloſus.*
41 *Iuris ignorantiam an quando,& quos excuſet à dolo.*
42 *Errantibus in iure naturali non parcitur.*
43 *Notoria ignorans præſumitur doloſus.*
44 *Doloſus præſumitur, qui agit contra ius ciuile originem trahens à iure naturali.*
45 *Ignorantia ſtatuti vel legis prohibitoriæ non excuſat à dolo.*
46 *Ignorare iura,quæ non reſiſtunt actui, ſed illi non aſſiſtunt,non dicitur dolus,ſed lata culpa.*
47 *Lex quando dicatur actui reſiſtere.*
48 *Contractus celebratus ſine ſolennitate à ſtatuto requiſita eſt ipſo iure nullus,& præſumitur doloſus.& nu.50.*
49 *Forenſis à ſtatuto in territorio acquirere immobilia prohibitus, ſi acquirat,ea nunquàm præſcribit.*
50 *Tutores inuentarium vel librum rationum ob ignorantiam facti non conficientes excuſantur à dolo,& lata culpa.*

§. V.

DICAM cum vergiliana Didone,Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. cũ enim parentibus meis defunctis dum eſſem minor,bona mea à multis dilapidata fuerint quæ pro maiori parte poſteà recuperaui, ad ſubueniendum minoribus, ac adultis, hîc aliqua inſeram ad reprimendum doloſos vel negligentes tutores,& curatores,cũ minoribus, ſit fauendum.toto titulo ff.de minor.

1 ¶ Scias ergo † quòd tutor,ac curator bona minorum immobilia,vel iura ſuper eis conſiſtentia, vel quæ per minores vel eius maiores poſſiderentur, quòd non poteſt vendere, nec permutare, nec ſuper eis tranſigere abſque cauſa iuſta,& neceſſaria alienãdi:puta,ob æs alienũ per minores ſoluẽdum.l. ob æs.& per totum titulum. C.de prædijs.

minorum.l.magis puto.& per totum tit.ff.de rebus eorũ. Curt.Iuni.conſ.29.Habita.in j.part.l.non ſolùm.C.de pre dijs minor. Et ſimiliter ea alienare non poteſt abſque decreto iudicis.d.l.non ſolùm. & l.j.l.magis puto.ff.de reb. eor.Et antequàm præmiſſa alienet,debet per aliud inſtrumentum præcedens facere perquiſitionem cum iudicis au thoritate,an ſubſit æs alienum,vel cauſa alienandi,quę ſit iuſta, ac neceſſaria,& an ſint primò nomina debitorũ, vel mobilia,vel alia bona etiã immobilia quæ cum minori diſpendio minorum alienari poſsint,reſeruando minoribus bona immobilia, minoribus vtiliora. Et iudici, ac tutori, & notario quod ſit facta hæc diligens perquiſitio non creditur, niſi de ea conſtet per aliud publicum præcedens inſtrumentum. Curti.Iun.d.conſil.29.Habita.tex.d.l.magis
2 puto. per tot. Et antequàm bona † minorum alienentur, debet prius ſubhaſtari, & in locis publicis prefigi ſchedulæ,notificando quòd dabuntur plus offerenti. Bal.l.ordo. col.ij.verſic.ſed tu.C.de exequu.rei iud.& in auth.hoc ius porrectum.C.de ſac.ecc.Barto.l.ait prætor.§.ſed hodie. & ibi etiam Bal.ff.de minor. Et vbi præmiſſæ non ſeruentur ſolennitates, non valent alienationes in pręiudicium minorum.d.l.magis puto.per tot.d.l.non ſolùm. Curti.Iun.
3 de conſ.29.Habita.Vbi ergo tutor † aut curator bona minorum abſque præmiſsis, & alijs iuris ſolẽnitatibus alienauerit, dicitur eſſe in dolo,ex quo contra legum interdicta contraxit.l.quemadmodum.in fi.C.de agrico.& cenſi.lib. 10.l.non dubium.C.de legib.l.iubemus nulli.C.de ſacroſ. Eccleſijs.& magiſ in ſpecie iſtud voluit Deci.d.conſil.178. In cauſa.col.ij.ver.Et caſu.Anch.conſ.316.In cauſa.col.j. cum ſequ.Ruin.conſ.29.Plura.ver.ſuper quarto.in fi.vol. v.Soc.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdum. vol.j.& conſ.213.Cùm in præſenti.col.ij.verſi.circa ſecundam.& ver.prima pars.vol.ij.tex.in d.l.tutor qui repertorium.vbi doct.ff.de admin.tuto.Ergo contra tutorẽ & curatorẽ abſque præmiſsis ſolennitatibus,& alijs de iure ſeruãdis nõ ſeruatis,alienantẽ bona minorũ, poterunt minores in litem iu rare, & eorum iuramẽto probabitur eorum res,rerũ quãtitas,fructus,æſtimatio,ac intereſſe, in quibus
tutores

tutores ac curatores alienantes debent condemnari erga minores. Dec. Anchar. Ruin. & Soc. in locis de quibus ſuprà memini: imò tales tutores ac curatores extraordinem etiam puniri poterunt. l. in eos. vbi text. Bar. & docto. ff. de tutel. Et ſi poteſt in litē iurare contra tutores, ac curatores alienantes bona minorū abſque iuris ſolēnitatibus: vt ſuprà dixi: ergo etiam poterit iurare in litem contra prælatos ac rectores eccleſiarum, qui abſque cauſa & iuris ſolennitatibus bona eccleſiæ locant, vel alienant cùm iſti æquiparentur tutoribus & curatoribus. Soci. d. conſi. 213. Cū in præſenti. col. ij. ver. circa ſecundum. & verſi. prima pars. & ver. ſimile videmus. vol. ij. arg. c. ſi primatū. 12. q. j. valet. n. argumētum à minoribus ad eccleſiam aut piam cauſam: quia eccleſia fungitur iure minoris. c. j. & ca. auditis. de in integ. reſtitut. D. Nicol. Euera. in loco 31. ibi, locus à minoribus. l. orphanotrophos. & ibi Bal. C. de Epiſcop. & cler. tex. clem. quia contingit. & ibi Ioan. de Imo. de religio. domib. glo. & doct. l. reſpublica. C. quibus ex cauſ. maior. & in l. 3. C. quando ex fact. tut. Et quia communitas † ac vniuerſitas & reſpublica æquiparantur minori. tex. in d. l. reſpublica. vbi doct. poterit in litē iurari contra conſiliarios, ſyndicos ac decuriones, & alios qui bona cōitatū, vniuerſitatū, aut reipublicæ indebitē, vel abſque cauſa, ſeu abſque ſolennitatibus iuris alienarūt, vel locarūt, ſeu adminiſtrarunt. puta abſque inuētario, & lib. rationum, prout in ſimilibus iurari poteſt contra tutorē vel curatorē minoris, Dec. d. conſ. 78. In cauſa. col. ij. verſ. & caſu. Ancha. d. conſi. 316. In cauſa. col. j. cum ſeq. Ruin. d. conſ. 29. Plura. ver. ſuper quarto. Soc. d. conſ. 46. Cùm in præſenti. col. ij. ver. circa ſecundum. vol. j. & conſ. 213. Cùm in præſenti. col. ij. vol. ij.

¶ Hoſpitale & † oēs pia cauſa æquiparatur eccleſię & minoribus. l. Orphanotrophos. vbi tex. Bal. & Doc. de epiſco. & cler. d. clem. quia contingit. & ibi Ioan. de Imol. & doct. de relig. domib. Ro. ſing. 94. Pridie habui. Nicol. Eueraidus d. loco 315. ibi, locus à minoribus. Bal. & doct. l. pupillorū. C. de repu. hæredi. Ergo ſicuti iurari poteſt in litem cōtra tutores ac curatores minorū ſine cauſa, vel ſine ſolēnitatibus iuris alienantes bona minorum, vel ea adminiſtrantes ſine

ſine inuentario, ac libro rationum: ita etiam iurari in litē poterit contra rectores vel adminiſtratores ſeu miniſtros Hoſpitalium ſeu locorum piorum, qui præmiſſa facerent. Dec.d.conſil.178.In cauſa.col.j.verſi. & caſu.Anch.d.cóſ. 316.In cauſa.Rui.dict.coſi.29.Plura.verſi.ſuper quarto·Soci.in locis de quibus ſuprà. Omnia enim priuilegia cōpetē tia minoribus, vel eccleſiæ, cōpetūt etiam pijs locis.Nicol. Euera.in loco.32.ibi, locus ab eccleſia ad pia loca l.omnia priuilegia.& ibi Bar.& Docto.C.de epiſ.& cleri.§.pro temporibus.in authe. de eccle.ti.

¶Et ſicuti poteſt in litē iurari cōtra tutores, vel curatores minorū, vel contra prælatos aut rectores eccleſiarū, piorū locorum, vel hoſpitalium, vt dixi ſuperiùs, vbi abſque cauſa iuſta, & neceſſaria, vel abſque ſolennitatibus iuris bona minorū, eccleſię, aut hoſpitaliū, vel piorū locorum alienarunt, aut adminiſtrarunt: vt per Dec.Soci.Rui.& Anch.in conſ.de quib.ſup.Ita ēt poterit in litē iurari cōtra illos, qui cū eis cōtraxerūt, emendo, vel cōducendo, vel adminiſtrā do, aut acquirēdo bona minorū, eccleſię, hoſpitalis, aut pię cauſæ, abſque cauſa iuſta, & neceſſaria, & abſque ſolennitatibus iuris: quia ēt ipſi dicuntur in mala fide.dicta l.quemadmodum.in fi.C.de agric.& cenſit.Emptor.n.† & uenditor alienans, & acquirens dicuntur correlatiua nomina: & diſpoſitum in vno vel contra vnum, cenſetur diſpoſitum contra alium.l.j.C.de cupreſsis, lib.11.Iaſ.& Doct.l.fi.C.de indicta vid.tollen.Bal.l.conuenticulam.C.de epiſc.& cler. D.Nico.Euerar.loco 76.ibi, locus à correlatiuis.tex.& doc. d.l.fi.& in l.fi.ff.de acceptilationibus.iura enim oīa puniē tia vel loquentia contra venditorem, vidētur etiam loqui contra emptorem, vbi eſt eadem ratio.Bartol.Ioan.de Pla. & doct.d.l.j.C.de cupreſsis.lib.vndecimo, & eſt communis opinio, licèt de emptore in legibus, vel ſtatutis nō fiat mētio.Euerar.dicto loco 76.ibi, locus à correlatiuis. vbi atteſtatur iſtam eſſe communem opinionem, & ita etiam inquit Pan.c.quia clerici.de iure patr.Fabia.de Monte S.Sauini tracta.de empt.& vend.quæſtio.2.princi.Et pro hoc allego text.in ca.ambitioſè.verſi.& tam qui alienat.ſub rub. de reb.eccle.nō alien.in extrauag.vbi Pau.Secūdus Venet.

Rom.

Rom.Pontifex,prohibet omnem alienationem rerũ eccleſiæ,emphyteuſim, & locationẽ vltra trienniũ fieri.Et ſi fiat vult nõ valere ipſo iure, & excommunicat non ſolũ illum qui alienat,verũ etiã illũ qui acquirit,vel cõducit, ſeu in emphyteuſim accepit vltra trienniũ eccleſiæ, & abſque abſolutione perſeuerãtes in tali excõmunicatione priuat beneficijs, ad idem tex.in l.iubemus.§.ſane, & ibi Bar.Bal. & Doct. C.de ſacroſan.eccle.qui enim contra iura mercatur,bonam fidem prçſumitur nõ habere:ergo præſumitur eſſe in mala fide & dolo: vt eſt tex.in c.qui cõtra iura mercatur.& ibi glo.Dyn.& Docto.de regu.iur.in vj.d.l.quemadmodum.in fin.C.de agric.& cen.Et quod † acquirens à
7 minore,vel tutore,& curatore,& prælatis, & ſimilibus,vel cum eis contrahens, dicatur in dolo & perdat etiam pretium, vbi ſolennitates iuris, non fuerunt adhibitæ, & iuſta cauſa non erat alienandi,eſt tex.in d.§.ſanè.& ibi not. Bald.& Doctores.& clarius per Bartol.Bald.Alber.& Doct. in authen.qui res,iam.vbi Bartol.in princ.ibi, dolus cum dolo.& Alberi.nume.j.verſic.Iacob.Butri.& Bald.verſic. ſed contra hoc.C.de ſacroſanct.eccleſ.Doctor.cap.ad audientiam. extrà de rebus eccleſiæ non alienand.vbi Barb. dicta de prælatis & Eccleſijs extendit etiam ad fauorem Hoſpitalium. Ergo ſi tales acquirentes vel contrahentes ſunt, & præſumuntur in dolo eo ipſo quod ſine cauſa vel ſine ſolennitate contraxerunt,vt dicunt Doct.d.authent. qui res iam.& d.l.quemadmodum.& d.c.qui contra iura. & in l.eum qui.C.de aut.prçſt.Barto.Alber.& Bal.d.auth. qui res.Sequitur quod contra iſtos illicitè cõtrahentes, aut acquirentes abſque cauſa aut abſque ſolennitatibus iuris à pupillis, tutoribus, & curatoribus minorum prælatis & rectoribus eccleſiarum, locorum piorum, & hoſpitalium,quod in litem iurari poterit per adultos,vel ſuperiores, aut ſucceſſores, aut alios agentes pro Eccleſijs,aut pijs locis,aut hoſpitalibus, & res,rerum quantitas, ac æſtimatio,fructus,damna,& intereſſe,quæ peterentur ab eis,probabuntur contra eos, ex ipſo iuramento,ex quo ipſi contrahentes & acquirentes dicuntur in dolo, vt ſupra fuit dictum, & hoc vbi talia eſſent difficilis probationis; vt

pro

per Doct.hîc,& per tex.in l.in actionibus.ff.de in lit.iurād. & per ea quę ſuperius deduxi in ver.primo itaque amplia. in v.amplia.nu.19.ibi,quinto amplia. iuncta d.l.alio iure. Fallit vbi contrahens vel acquirens à pręmiſsis erat .in bona fide, vel quia erat talis perſona, cui permittebatur ius ignorare:puta,miles.l.fi.C.de iur.deli. vel quia administrator dixit quod erat propria,vel vt talem vendidit. Nā tunc contrahens vel acquirēs à præmiſsis ſine cauſa,vel aliis ſolennitatibus non perdit quod dedit, quin repetat ab administratoribus. Et cùm non dicatur in dolo,eo in caſu,non poterit cōtra eum in litem iurari.Bal. d.auth. qui res,iam. col.j.verſi.ſed contra.& ibi alii Doc.C.de ſacroſanct.eccle. glo.& Doct.d.c.ad audientiam.ext.de rebus eccleſ.non a-

8 lienan.Vnum perpetuo notabis † quod vbi bona minoris, vel eccleſiæ,aut ciuitatis, vel oppidi,ſiue hoſpitalis, ſeu loci pij,vel alterius ēt priuati,ſunt per tutores,vel curatores, prælatos,rectores,aut negotiorum geſtores,vel procuratores,aliquorum, alienata minùs ritè,& minùs rectè, quòd ſi minores,vel adulti,aut agētes pro minioribus,eccleſijs,locis pijs, hoſpitalibus, ciuitate, oppidio, vel alio priuato non poſsint,vel non velint probare dominum, vel poſſeſſionem,vel ius aliquod ipſorum, ꝙ cautela eſt peroptima, vt tales dum agunt,quòd non intentent,eo caſu,rei vendicationem, vel remedium.c.reintegranda.iij.q.nec petitionem hęreditatis,nec a iam actionem: quia tunc tenerētur probare dominium,vel poſſeſsionem, ſed forment eorum petitionem narrando talem contractum nullum, & iniquum minùs ritè, & minùs rectè factum fuiſſe, narrando cauſas nullitatis & iniquitatis ſimul,vel diuiſim,prout erit in facto, & implorabunt officium iudicis petendo declarari ipſum aſſertum contractum nullum, & minores, aut adultos Eccleſiam ſeu ſucceſſores, Hoſpitale, ciuitatem,vel oppidum,& ſimiles, quorum nomine initus fuit cōtractus nullus non teneri ad illius obſeruantiam, requirendo etiā ſucceſsiuè eadem ſententia condemnari illum qui contraxit,ſeu acquiſiuit nulliter ipſa bona,ad reſtituendum,& relaxādum ipſorum bonorum poſſeſsionem ipſi minori, vel adulto,eccleſiæ,hoſpitali,ciuitati,& ſimilibus. Nec poterit

ille

Ille qui contraxit,vel acquiſiuit contra quem agitur, referre quæſtionem dominii, vel poſſeſsionis contra agentẽ, ex quo ab eo, ſeu ab agentibus nomine illius qui agit,ſiue ab agentibus nomine illorũ,pro quibus agitur,habet cauſam. Et quia actor nõ fundat ſe ſuper dominio, vel poſſeſsione, nec aliqua actione niſi ſuper dicta cauſa,& ita abſque teſtibus,& abſq; iuramento in litem,& abſque alia probatione dominii,vel poſſeſsionis actor obtinebit, declarari cõtractum nullum, & ſe, vel eius principale non teneri ad illius obſeruantiã,& poſſeſsionem bonorũ ſibi ſeu eius principali relaxari. Et ita in ſpecie conſuluit Pau. de Caſt.cõſ.105. ſi non intereſſet iuramentum iſtius impuberis.col.fi.verſi. ſuper ſecundo.nu.2.vol.ij.& conſi.76. In facto.vol.ij.Bart. l.ſi in alienam.col.ij.verſicu. Et per hoc dicebam.& ibi alii Doct.ff.ſolut.matri.& in l.ita vt ſi fur. aliàs in l.commoda re.ff.commod.Mariaſ.Soci.iun.conſi.52.volu.j.Alex.conſi. j. Ponderatis.in fi.volu.iiij.Bartol.l.indebiti.§.ſed ſi nummi.col.j.ver.nota quòd condictio. ff.de condi.indeb.l.j.cũ l.ſed.ff.de triticar.vbi Doct.per illũ tex.l. ſi pignor.§.ſi prædo.ff.de pign.actio.tex.d.l.ita ut ſi fur.vbi Doct.om.Paul. de Caſt.latè d.cõſ.105.Soc.iun.d.conſil.52.Bar.ſed ſi nummi.col.j.verſic.nota quòd condictio.& ibi Iaſ.ver.nota ſecundò.ff.de condic.indeb.Rip. rubr.ff.de interdic.num.3. Dec.conſi.187. Et pro tenui.col.j.Corn.conſi.92. Licèt.et conſil.185.Super.volu.iiij.argu.l.ſi quis conductionis titulo.C.locati,& l.ij.C.de reſcin.vendi.gloſ.& Doc.l.cûm res. C.de prob.Soc.conſi.89.In cauſa.col.fi.ver.prætereà quando.volu.j.Bal.c.j.de contro.inter.domi.& emptor.tex.d.l. ita ut ſi fur.ff.cõmoda.& ibi Doct.Poſſet tamen acquirens ſic conuentus probare contrarium:puta,rem ſuam fuiſſe, vel à ſe prius poſſeſſam modo legitimo,quo caſu tunc non poſſet moleſtari,niſi agẽs aliter quàm modo pręmiſſo probaret.Cur.Sen.conſi.70.Super controuerſia.Docto.l.ſi aliquam rem.ff.de acquir.poſſeſ.per illum text. Contra tutorem,& † curatorem,qui ex abrupto, vel ſine ſolẽnitatibus prius ſeruatis adminiſtrauit:puta inuentario, vel libro rationum non confecto,vel ſatiſdatione, & debitis iuramentis prius non præſtitis,uel adminiſtratione ſibi non decre-

cta,&

ta,& confirmata,aut alijs de iure ſeruandis priùs non ſeruatis,iurari in litem poterit.Dec.d.conſ.178.In cauſa.col.ij.ver.Et caſu.Anch.conſ.316.In cauſa. col.j.cũ ſeq.Rui.d.conſ.29.Plura ver.ſuper quartò.in fi.vol.v.Soc.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdam. vol.j.& conſil.213.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdam.ibi, prima pars.vol.ij.text.& Docto.in d.l.tutor qui repertorium.Et idem crederem poſſe in litem iurari contra alium adminiſtratorẽ quemlibet qui ex abrupto,vel abſque debitis ſolennitatibus adminiſtrauit per ea quæ ſuperius dixi in verſic.

20 Primò amplia.nu.§.ver.item iurari. Tutor,vel tutrix † cũ primùm ſcit,vel ſcire debet,ſe eſſe priuatum tutela, vel cura:puta,quia ſi eſt mater,vel auia,tranſiuit ad ſecunda vota,vel viuit luxurioſè,quo caſu perdit tutelã,ac curã.text.in auth.ſacram.& ibi gl.verſi.nupt.C.qñ mul.offic.tutor.fung.vel alia de cauſa tutor,ſeu tutrix ſciret ſe eſſe priuatum, ſeu priuatam, tutela vel cura debet abſtinere ab adminiſtratiõe:alioquin cõtra eos ĩ litẽ iurari poterit.Anch.conſ.316.In cauſa. vbi ẽt filium cõtra matrẽ vult poſſe in litẽ iurare.ſequitur Grat.conſ.23.In cauſa.vol.j.facit tot.tit.ff.& C.de his quib.vt indi.cũ ibi not.per Doct.Si tutor

21 † vel curator ſeu, tutrix redditũ ad eius adminiſtrationẽ pertinentẽ immiſcuit cũ rõnibus ſuis,& nõ tenuit ſeparatim,pòt cõtra eũ in litẽ iurari, dicitur.n.in culpa.Grat.d.conſ.23.col.ij.nu.16.Soc.d.cõſ.159.In præſenti. col.ij.ver.2.probatur.vol.ij.iunctis.not.p Inn.Ant.de But.Imo.& alios.c.cũ in offi.de teſt.Bal.auth.licẽtia.C.de Epiſc.& cle.

¶ Poterit etiam in litem iurari cõtra tutorem vel curatorem,ſeu tutricẽ,vel curatricẽ,etiam ſi eſſet mater,vbi redditus vel bona minorũ in proprios vſus expoſuit,vel eorũ bona dilapidauit. Grat.conſi.23.In cauſa.col.ij.verſi.ſed quid.vol.j.Soc.conſ.190.Memini.col.ij.verſ.quartò quia.vol.ij.Dicitur enim prędo omnis adminiſtrator qui in proprium vſum cõuertit bona adminiſtrationis, & contra eũ in litẽ iurari poterit. Ang.Imo.& Mod.l.Pomponius.§.ex facto.per illum tex.ff.de acquir.poſſeſ.matri tamẽ & auiæ nihil vel parum habenti,vel dotem nõ repetẽti à filio, vel nepote ex filio,debẽtur alimenta de bonis minorum,& ob ipſa

ipſa alimenta per eas habita, quę tamen ſint moderata, nō poteſt in litem iurari. l. j. §. præterea ſi matrem. ff. de tut. & rat. diſtra. tot. tit. ff. de alen. vel agnoſ. lib.

12 ¶ Libri rationum † vbi ſunt multùm defectiui, & inordinati, ac confuſi, vel in eis apparent falſitates: tunc tutores ac curatores & omnes adminiſtratores dicuntur eſſe in dolo ſaltem præſumpto, & contra eos in litem iurari poterit. Soc. d. conſ. 190. Memini. col. ij. ver. ſecundò quod. Bart. d. l. tutor qui repertorium. nu. 21. ver. item quod dicitur. Arg. l. ſi procuratores. §. dolo. & l. dolus. ff. mand. Vbi tutor vel curator, ſeu quilibet adminiſtrator fructus, aut pecunias, vel aliud exegit vel recepit, & illud ꝙ recepit nō ſcripſit in libro rationum ad capitula eorum, quę recepit, & hoc cōſtat ex inſpectione libri, quod non eſt poſitū: tunc dicitur eſſe in dolo manifeſto, & cōtra poteſt in litē iurari. Soc. d. cōſ. 190. Memini. col. ij. ver. quartò quia. & conſ. 159. In pręſenti. col. ij. ver. tertio cōfirmatur. vol. ij. Ang. Imo. & Mod. §. ex facto. Doc. d. l. alio. C. de in lit. iur. Fallit vbi ea quę recepit, & nō ſcripſit, confeſſus fuit habuiſſe, & probat quòd expēdidit in vtilitatē principalis ſui: tunc enim in litē contra eum iurari non poteſt concurrentibus alijs de quibus per Iaſo. conſi. iij. Circa primum. vol. primo. Leges odio ha

13 bent mendaces, † & ideò tutor vel curator, & quilibet adminiſtrator deprehenſus in mendacio: puta quia dixit ſe nō habuiſſe talia bona, vel negauit bona eſſe ſuorum principalium, vel dixit ſe non habere niſi vnum librum rationum, & habebat duos, vel quia negauit poſitiones ſibi factas, & de prædictis conuictus fuit de medacio, ex hoc ſolo probatur quòd ſemper fuerit in dolo, & cōtra talē mēdacē conuictū iurari in litem poterit: imò etiam tanquam doloſus, & ſuſpectus remouetur ab adminiſtratione. Soc. d. cōſ. 213. Cùm in præſenti. col. j. ver. conuincitur. & col. pe. ver. quartò, quia. & verſi. quintò & vltimò. vol. ij. Anch. d. conſ. 316. In cauſa. colu. j. argu. l. fina. vbi Doct. ff. de rei vend. & l. rem non nouam. §. fin. C. de iud. & proœmij fforum. circa fi. & l. excellentia. C. de erog. mil. an. libr. xij. Et idem ſi negauit ſe fuiſſe tutorem, vel factorem, vel ſe adminiſtraſſe, & in hoc de mendacio conuincatur; quia contrà eum

in litem

in litem iurari poterit.Soci.d.conſ.190.col.pen.& fin.Scri
14 bens in libro † rationum expenſas,quas fecit,& non ſcribens omne quod recepit, & omnẽ reditũ ſuæ adminiſtrationis,dicitur eſſe in dolo.Iaſ.d.conſ.3.Circa primùm.col. ij.ver.quartò moueor.vol.ij.Bar.d.l.tutor qui repertoriũ. vbi alij Doct.ergo contra eum in litem iurari poterit.Soc. d.conſ.46.Cũ in pręſenti.vol.j.& d.conſ.190.Memini.vol. ij.d.l.alio iure.vbi Doct.& in d.l.tutor qui repertoriũ.Fallit in caſu de quo per Iaſ.d.conſ.3.Circa primum.vol.j.de quo ſuprà dixi.verſ.vbi tutor.num.211.Tutor ac curator
15 † quemadmodũ bona ſua prudenter locat, vel coli facit, vel pecuniam ſuam ad licitum lucrum reponit, idem debet facere de rebus minorũ, nec excuſatur ſi diceret ſe nõ inueniſſe pro minoribus,ſi pro ſe inuenit:quia eſt præſumptio quòd etiam pro minoribus potuiſſet inuenire,& ideò dicitur in dolo, ſeu ſaltẽ culpa.& contra eũ in litẽ poſſet iurari.l.tutor, ſecundum dignitatẽ.§.j.ff.de adminiſtra.tutor.Rom.cõſ.425. Quò ad primũ.l.quicquid.C.arbr.tute. vbi dicitur,quòd tutor ac curator tenetur de omni dãno ac intereſſe minoris,de quo ſtabitur iuramento in litẽ pręſtando per eum.d.l.alio iure.C.de in lit iur.cũ ibi not.per Sal.& per Bar.d.conſ.150.cũ prædicta.Pro omni eo, quod minor perdidit,aut amiſit, vel cùm daretur occaſio quærendi,nõ acquiſierit,dolo,aut culpa,lata, vel leui, tutoris,
16 vel curatoris,† tenetur tutor & curator.d.l.quicquid.Ro. d.conſ.425.Summa Silueſtrina ver.reſtitutio tertiò.ibi,tertium tutor. Ergo contra eos pro ipſo dolo vel culpa lata vel leui iurari in litẽ poterit.d.l.alio iure. & Salic.& Doct. ibi dicũt quòd dãna,intereſſe,ac expẽſæ, & fructus & rerũ quantitates probabuntur tali iuramento,cõtra tutorẽ vel curatorẽ:vt per Soc.d.conſ.46.& d.cõſ.213.& d.cõſ.190.
17 Memini.vol.ij.Negligentia tutoris † & curatoris & cuiuſlibet adminiſtratoris dicitur lata culpa, & peccatũ mortale,ſiue fuerit in nõ exigendo nomina debitorum, tã reſpectu extraneorũ, quàm eius fratrum, quã etiã ſui ipſius, & exacta in nõ reponẽdo ad lucrum honeſtũ, vel prædiorũ emptionem,ſiue in non faciendo rectè coli bona minorũ vel ædificia, quæ ruinam minabantur non reparando, ac

reficiendo,

reficiendo,& alia ſimilia non faciendo:pro iſta enim negligentia tutor ac curator tenentur erga minores,qui contra eos in litem iurare poterunt, eorum damna ac intereſſe proprio iuramento probando.Soci.conſil.ij.Sequendo. per totum maximè.col.ij.in fi.Ibi,concluditur ergo.vol.j. glo.& Doct.c.quoque.de offic.Archi.Hoſt.& alii.c.inter cętera. de offic.ordi.iuncta.d.l.alio iure. cum ibi nota.per Sali.& Doc.C.de in litem iuran.& per Roma.d.conſ.425. Quò ad primum.

17 ¶ Debitorum nomina extraneorum † & etiam ſui,& fratrum ſuorum exigere tenetur tutor alioquin ſi efficiantur nõ ſoluendo,ipſe tenetur,ac etiã tenetur pro eo: quia non repoſuit pecuniam exactam,vel exigendam à debitoribus, in prædiorum emptionem, vel honeſtum lucrum. Socin. d.conſ.ij.Roma.d.conſ.425.l.ij.vbi tex.& Doct.C.arb.tutel.l.chirographis.ff.de adminiſtra.tuto. vbicunque enim olim tutores tenebãtur de pecunia pupilli fœnerari in vtilitatem minorum,tenentur hodie cùm vſuræ ſint prohibitæ, reponere pecuniam in negotiationem licitam ad partem lucri & damni, vel in prædiorum emptionem, in minorum vtilitatem: alioquin tenẽtur de ſuo erga minores. Bal.& Doct.l.j.in fi.C.de cond.indeb.Io.de Anan.ca.quia in omnibus.col.21.ver.addo etiã prædictis.de vſuris.l.diui Seuerus,& Antoninus.vbi Barto.verſ.quæro qualiter.& Io.de Imol.ver.ſed potes.Et Paul.de Caſt.ver.ex ſecundo. & Alex.col.pen.ver.Et dicit.& ibi alij Doct.ff.ad legẽ Falc. & Franc.Angel.de gente Carleta de Clauaſio in eius ſumma Angel.ver.tutela.ver.quid pertinet.in fi.Bal.l.fi.in fi. C.de petitio.hæred. Roma.d.conſ.425. Quò ad primum. & conſ.188. In hac.nu.iiij.Socin.d.conſi.ij.Sequendo.col. fina.vol.j.Doct.c.conqueſtus.de vſuris.Ergo vbi tutor,vel curator nominã debitorum non exegerit, vel exacta, ſeu aliam pecuniam pupillorum tenuerit, illam non reponendo ad honeſtum lucrum, tenetur de ſuo erga minores de eo,quod veriſimiliter ex illa pecunia ex negotiatione licita,aut emptione prædiorum lucrari potuiſſet, deductis tamen ſemper laboribus & expenſis, & periculis, de quibus prçuia iudicis taxatione iuramento minoris ſtari debebit.

Soci.d.conſi.ij.Sequendo.in fi.Bar.Io.de Imo.Pau.de Caſt. Alex.& Doc.d.l.diui.ſumma Ang.d.ver.quid pertinet.iun ctis not.in d.l.alio iure.C.de in lit.iur.per Salic.& Doctor. per Decium in d.conſi.178.In cauſa.circa prin.

¶ Fallit primò vbi tutori, vel curatori in teſtamento relicta fuiſſet liberatio,& omne illud,in quod eum cōdemnari continget : nam tunc non tenetur pro eo : quia prædia non emerit,vel pecuniam ad lucrum honeſtū non poſuerit,& inuentariū,ac librum rationū non confecerit,& cōtra eum in litē iurari non poterit:ſed ſolū teneretur tutor eatenus quatenus locupletior factus reperiretur.Dec.d.cō. 178.In cā.col.fi ver.poſtremò.l.ſi quis rōnes.ff.de lib. lega. Ang.cōſ.144.Ad primū.col.ij.Cor.conſi.313.in hac.uol.j.

¶ Fallit ſecundò vbi per adultum vel minorē, & actorem quēlibet non probaretur per teſtes,vel acta, ꝙ prędia fuiſſent venalia,quæ emi potuiſſent: hoc.n.prius non probato,agi non poſſet ad tale intereſſe,nec pro eo iurari in litē. Dec.d.cōſ.178.In cauſa.col.fi.ver.prętereà ēt.in fi.Aret.cō. 31.Cōſiderata.in fi.Bart.l.tutor qui repertorium.§.ſi poſt. in fi.ff.de admini.tut.Crauet.conſi.89.Nobilis.col.fi.verſi. eſſet tamen.Alex.conſi.200.Perſpectis.ver. tamen præmiſſis.volu.vj.Grat.conſi.56.Viſis.nu.6.Ruin.conſ.92. Proponitur.nu.3.vol.5.Sum.Ang.d.ver.tutela.ibi.quid pertinet.

¶ Fallit tertiò vbi non probaretur prius per teſtes, vel inſtrumēta,ꝙ tot pecunię ad manus tutoris peruenerint,ſeu exactis debitoribus peruenire potuiſſent, ex quibus prędia illa emi potuiſſent:tunc enim ad tale intereſſe agi nō poſſet,nec pro eo in litē iurari.Dec.d.conſi.178.In cauſa col. fi.ibi,ſecundo debet.Pau.de Caſt.cōſ.140.aliàs conſi.301. Ad bene examinandum.col.fi.nu.6.ver. Super quinto.ibi, deberet.vol.j.arg.l.ij.§.perueniſſe.ff.de hære. vel act.vend.

¶ Fallit quartò vbi adultus, vel minor ageret ad intereſſe lucri ceſſantis:tunc.n.non debetur, nec pro eo agi poteſt, nec iurari,niſi prius probetur per teſtes,vel aliter, quòd tales res mercantiles venales erant præ manibus,& lucrū certum:tunc.n.hoc probato,& non aliter,iurari poſſet in litē ſuper quantitate contra tutorem.Pau.de Caſt.l.non.vtiq. §.nunc de officio.nūm.3.ff.de eo quod cert.loc.vbi etiam

Iaſ.per Afflict.deciſ.20.num.2.Deci.conſi.iij.Et pro tenui. iuncta.d.l.alio iure.cum ibi not.per Salic.& Doct.C.de in-
18 lit.iurand.Si tutor † pecuniam pupillarem poſuit in negotio non conſueto à patre, & quod communiter in patria non fieret,vel poſuit in negotio à patre cõſueto, ſed de eo tutor non erat ſicut pater induſtrioſus, ſi ex eo lucrũ proueniat,eſt minoris,ſi damnum eſt tutoris:quia tutor in ipſis caſibus talia facere non debebat,ſed potiùs debuerat emere prædia. Et pro tali damno in litem iurabitur contra tutorem. Soc.conſi.24.Viſis.col.12.ver. inſuper confirmatur.vol.j.glo.& Doc.Auth.vt hi qui oblig.§. ſi vero.Bart.l. Titium & Mæuiũ.§.altero.col.ij.nu.4. verſ.quæro dixi.ibi, ſed ſi tutor.ff.de admi.tut.iunctis not.per Bar. & Dec.d.l. tutor qui repertorium.col.iiij.nu.20.verſ.venio ad ſecundam.ff.de admi.tut.& d.l.quicquid.C.arbi.tut.& d.l.alio. C.de in lit.iur.Cum perſonis idoneis,& ſoluendo exiſtẽtibus tutor actus pupillares agere debet: alioquin dicitur in culpa.d.l.tutor qui repertoriũ.§.cõpetit.ff.de admi. tu.Ro. d.conſ.425.Quò ad primum.col.fi.ergo contra eum in litẽ iurari poterit.d.l.alio iure.vbi Salic.& Doc.C.de in lit.iur. iuncta l.qui cum alio.ff.de reg.iur.& ibi tex.Dec. et Cagn.
19 ¶ Conditionis, † vel modi complementum tenetur facere tutor ac curator contractui lucratiuo minoris, et bona alienata in termino redimendi conceſſo recuperare, ſi poteſt:alioquin tenetur ad intereſſe minoris.text. in l.pupillorum.C.de admi.tuto.Roma.d.conſi.425.ibi,decimotertio. Ergo pro tali negligentia,quæ dicitur lata culpa iurari poterit in litem contra tutorem, aut curatorem.Soci. d.conſ.ij.Sequendo.col.ij.in fi. vol.j.iuncta.d.l.alio iure.
20 ¶ Tutor ac curator † minores,tàm in iudicio, quàm extra iudicium,indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis tenetur cõparere:ita tamen,quòd tàm in agendo,quàm in defendendo,calumnioſè non ſe gerat, ne fiat condẽnatio expenſarum.Ro.d.conſil.425.l.fi.§.oẽm.C.de admi.tut.l. tutoris præcipuũ.ff.de admi. tut.l.properandum.in fi.vbi Doc.C.de iud.Et in Pręmiſsis, dolo,vel lata culpa,vel leui, aut negligentia,quæ dicitur lata culpa,ſeu calũnia interueniente tutoris,ſeu cur.minor agere poterit contra tutorẽ,

etiam ex iuramento in litem probando eius damna intereſſe,ac expenſas.Soci.d.conſi.ij.ſequendo.col.ij.in fi.vol.j. d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.

21 ¶ A ſententia lata † contra minores, vbi ſit iniqua,tutores,& curatores tenētur appellare,& appellationem proſequi, & curare ne inſtantia labatur ſiue principalis ſit cauſa,ſiue ſit cauſa appellationis,quando onus ſuſtinendi inſtantiam ſpectat ad minores : alioquin tenentur de omni intereſſe,erga minores.Doc.d.l.properandum. in fi.per illũ tex.& in l.ſi actor. & ibi glo.& Doc.C.de appel.Roma. d.conſ.425.Quò ad primũ.ver.duodecimò ergo.ergo pro tali dolo,ſeu negligentia quæ dicitur lata culpa,poterit in litem iurari per adultos contra eos.Soci.d.conſ.ij.Sequendo.col.ij.in fi.iuncta.d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.

22 ¶ Soluere tenetur tutor † ac curator pecunias pro oneribus publicis, ſeu canone emphyteutico vel cenſu debitas per minores,alioquin ſi ob nón ſolutionem,minorum bona cadunt in commiſſum,ſeu amittantur, vel ſubhaſtētur,tenetur tutor, & curator de omni intereſſe, & damnó erga minores, eorum iuramento in litem probando : quia dicuntur fuiſſe in dolo, vel culpa.l.ſi tutoris. C.de adminiſtr.tut.iunctis not.per Soci.d.conſ.ij.col.ij.in fin.& per Salic.& Doc.d.l.alio iure.C.de in lit.iur.

23 ¶ Minoribus ſi deferatur † hæreditas, debet tutor ac curator agnoſcere, an ſit vtilis, vel inutilis minoribus. Et ſi contra vtilitatem pupilli fecerint,adeundo ſine beneficio legis,& inuentarij,vbi erat in dubio, quod eſſet damnoſa, tenentur ad omnia dāna & intereſſe minorum. Roma.d. conſ.425.Quò ad primum.in fi.l.ſi ad pupillum.ff.de aut. tut.Pariſ.conſ.25.Vidi.nu.44.cum ſeq.vol.ij.Soci.d.conſ. ij.Sequendo.& d.conſ.73. Circa primum.vol.ij.Et contra tutorem & curatorem in hoc caſu,ex quo dicuntur in negligentia,quæ dicitur lata culpa.Socin.d.conſil.ij.col.ij.in fi.iurari in litem poterit.l.alio iure.C.de in litem iurand.

24 ¶ Tenetur tutor,† ac curator pro minoribus facere quicquid idoneus vel diligēs pater familiàs faceret, alioquin tenetur de ſuo erga minores.l.generaliter.ff.de adminiſtrat. tut.Roma.d.conſil.425.Ergo ſi fuit negligens,& præmiſſa

non

non fecit, dicitur in culpa lata. Soc.d.conſ.ij.col.ij.in fin. vol.j.& contra eum in litem iurari poterit.d.l.alio iure.C. de in lit.iurand.

¶ Dare operam tenetur tutor, ac curator, vt minores ſecũdum qualitatem ipſorum in ſcientia, vel artificio inſtruãtur, & debitæ mercedes magiſtris ſoluantur. Et dotes ſororibus ex eodem patre natis dentur.l.cùm plures.§.cùm tutor.ff.de admi.tu.Rom.d.conſ.425.Quò ad primum alioquin ſi erit negligens, dicitur in lata culpa.Soci.d.conſi.ij. Sequendo.col.ij.vol.j.ergo contra eum in litem iurari poterit.d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.

25 ¶ Tutor promittens,† vel ſoluens ſcienter indebitum, dicitur eſſe in dolo.l.cùm poſt.§.j.vbi Bar.col.pe.ver.venio ad quartã.ff.de admi.tut.Bertac.reper.ver.tutor tenetur. ibi, tutor promittens.Rom.d.conſ.425. Ergo contra eum in litem iurari poterit.d.l.alio iure.

¶ Doloſus dicitur tutor vel curator deferens iuramẽtum in litem parti contrariæ, vbi tutor habet probationes, vel vbi defert non habenti probationes, & non valet talis delatio iuramenti.l.iuſiurandum.& l.iuſiurãdi.& l.tutor pupilli, vbi Alex.& Doct.ff.de iureiur.iunctis no.per Rom.d. conſi.425.Bertac.repe.ver.tutor alienat.ibi, tutor non poteſt. Ergo poterit contra eum in litem iurari.d.l.alio iure. C.de in lit.iurand.

26 ¶ Tutor ac curator, † & quilibet adminiſtrator, & alius quilibet, qui tenetur reddere rationes, tenetur parti exhibere inuentariũ, ac librũ rationũ, ac pati, quòd copia omniũ extrahatur per partem ſibi contrariam. text.in l.cùm ſeruus.vbi Bartol.& Ioan.de Imol.per illum tex.ff.de condi.& demon.l.ſi ita.§.penul.ff.de manu.teſt.l.j.§.pen.ff.de eden. Et tenetur ipſe qui adminiſtrauit libros, & oẽs actus ſuę adminiſtrationis oſtẽdere, & partiexhibere, & inſtrumẽta, & res, ac bona, & reliqua reſtituere: alioquin nõ dicitur reddita ratio, & dicitur eſſe in dolo.Soc.conſ.24.Viſis.col. 11.ver.Et ideò cũ.vol.j.l.Labeo.§.j.ff.de ſtat.lib.d.l.cũ ſeruus.Et cõtra tales præmiſſa oĩa non faciẽtes poteſt in litẽ iurari.d.l.alio iure.C.de in lit.iur.vbi text.Salic.& Doct.

27 ¶ Mater, & auia † maior tamẽ annorũ viginti quinq; ſi

ſinfra annum nõ petat tutorẽ decerni impuberi priuatur ſucceſsione eius,& admittitur ſequẽs in gradu excluſio fiſco.tex.in §.fi.& ibi not.Don.inſtit.ad Tertul. & in l.ſciãt oẽs.C.de l.hær.& idẽ vbi non petit curatorẽ.Dec.c.ex parte.el ij col.fi.in fi.de ap.l.ij.§.ſi mater.vbi Bar.ff.ad Tertul. per illũ tex.Et tales nõ petẽdo decerni tutorẽ ac curatorẽ, dicũtur peccare in iure ciuili ac naturali, & nõ excuſãtur ob iuris ignorantiã,ẽt ꝙ peritiores cõſulere nõ potuiſſent. l.fi.vbi gl.& Doc.C.qui pet.tut.Imò cũ non faciãt ea ad q̃ tenẽtur,ſeu ſcire debẽt ſe teneri,dicũtur in dolo.Bar.l.tutor qui repertoriũ.col.iiij.nu.20.ver.venio ad ſecundã.ff. de admi.tut.l.nõ dubiũ.C.de legib.Et quò plus eſt, ſi mater poſtquã acceptauit tutelã filij,trãſiuit ad ſecundas nuptias nõ petitio illi tutore,& rõne non reddita, & reliquis nõ reſtitutis,aut ẽt ſi petijt tutorẽ,& fuit decretus, ſed nõ ſollicitauit,ꝙ legitimũ inuẽtariũ conficeret,priuatur ſucceſsione filij impuberis.& oĩbus ſibi à marito relictis.Soci. cõſ.30.Viſis.col.4 ver.circa ſecundã.vol.j.l.ij.§.idoneos.& §.ſeq.ff.ad ſenatuſcõſult.Tertul.Ergo contra tales poterit in litẽ iurari per minores, vbi non moriãtur.d.l.alio iure. Sed Mediolani adeſt decretũ ſub rubri.de tutelis,quo cauetur,quòd agnatus legitimus primo loco defertur tutela,ca ſu quo eidẽ nõ decernatur de facto,ꝙ teneatur perinde ac ſi fuiſſet decreta,quo caſu cõtra talẽ in litẽ iurari poterit, perinde,ac ſi fuiſſet tutor decretus,& tenetur de dolo, lata culpa,& leui,prout tenetur tutor.d.l.alio iure. vbi Sali. & Doc.p illũ tex.C.de in lit.iur.iũcta.l.j.vbi Ripa.col.ij.n. 4.& ibi Mag.D.Hier. Torniel.affinis meus Gimnaſij Patauini decus æternum nu.19.ver.ex prædictis,per illum tex. ff.de leg.j.Alex.& Iaſ.l.ſi Ruffinus.C.de teſt.mil. Dictio enim perindê, denotat omnimodam ſimilitudinem, & refertur ad omnes qualitates regulariter, niſi aliter eſſet dicendũ ratione cõtrarietatis tollendę, quę eſſet in eodẽ volumine legũ,vel ſtatutorũ,aut decretorũ,q æ in caſu noſtro nõ reperitur.Bar.l.j.ff.de receptat.per illũ tex.l.à filio. §.pe.ff.de alim.leg.l.quamuis.cum ibi not.per glo.& Doc. ff.de bo.autho. iud.poſ.arg.l.meminimus. C.de leg.hær.

¶ Sed mater & auia non petentes tutorem decerni impu

beribus,

beribus, non videtur eorũ ſucceſsione priuari in dominio Mediolani, vbi per legitimos agnatos nõ fuerunt interpellatæ, & in mora conſtitutæ prout requirit decretũ ipſum Mediolani. ſub rub. de tutelis, in quo vult teneri legitimos monere matrem & auiã an velint acceptare tutelam. Ergo ſi non moneãtur mater, & auia nõ ſunt in mora: ergo cõtra eas in litẽ iurari eo in caſu non poſſet, nec priuãtur ſucceſsione. Soci. cõſ. 153. Pulchra. col. pen. in fi. ibi, primò ad hoc. vol. ij. maximè cũ decretũ ipſum vbi mater nõ acceptet tutelã ipſo iure obliget agnatũ, cui vbi nõ eſſet mater, tutela eſſet delata ad onus tutelæ perinde, ac ſi agnatus acceptaſſet tutelã. Et ſic vbi ſit talis agnatus, mater videtur excuſata propter verbum perinde, de quo in ipſo decreto: vt cõtra eã iurari nõ poſsit in litẽ, nec agi ad priuationẽ hæreditatis. Rip. d. l. j. nu. 4. ff. de leg. j. iũctis no. p gl. in l. iij. C. ad Ter. & p Mar. Soc. Iun. cõſ. 36. Viſo: col. ij. n. 11. vol. ij. p Soc. cõſ. 20. Viſis. vol. j. & d. conſ. 153. col. fin. ver. ſed clarũ eſt. & vbi adſint legitimi agnati ad tutelã habiles, videtur eſſe com. opi. ꝙ mater excuſetur, & quòd non priuetur, nec cõtra eã iuretur. Soc. Iun. d. conſ. 36. nu. 21. vbi inquit, quòd glo. in d. l. iij. eſt cõiter probata, ſequitur Soc. d. conſ. 20. & d. conſ. 153. Et matrem excuſari ob ipſum decretũ ſentit d. Cotta libr. memo. ver. mater, & vbi etiã non extaret decretũ ipſum, & adſit agnatus aliquis habilis ad tutelã, quẽ lex ipſo iure dat tutorem, niſi mater dixerit velle tutelã, tunc etiã quòd agnatus nõ adminiſtret, & illum in tutorem de facto decerni mater non petat, nec ipſa tutelam acceptet, excuſatur mater à pœna priuationis hęreditatis, & iuramento in litẽ, ex quo pœna d. l. ſciãt omnes. locum habet ſolùm, vbi eſt locus datiuo tutori, & non legitimo. glo. d. l. iij. & ibi Sal. & Bal. Et licèt Bar. ibi reprobet glo. Tamen cõmunis opi. eſt cũ glo. cõtrà Bar. vt dicit Soc. Iuni. d. conſ. 36. Viſo. vol. ij. Sed vbi non eſſent legitimi, ideſt agnati, de quibus loquitur ipſum decretũ. inſtit. de legit. agnat. tute. tunc mater non videtur excuſari à pœna d. l. ſciant omnes. & à iuramẽto in litem: quia naturaliter moueri debebat ad prouidendum filio, ne ipſe & bona periclitarentur. d. l. fi. C. qui pet. tu to. Sed cõſulo quòd ſiue adſint agnati, ſiue

ti,ſiue non adſint, non aſpectata dicta interpellatione de qua in ipſo decreto,ad euitandas lites,an ceſſeatur priuata vel non, quòd curet mater incontinenti deputari facere tutoré impuberibus, maximè cùm decretum ipſū in eius proœmio dicat & ſi iure communi indemnitati minorū prouiſum ſit, quòd tamen prouidetur etiam prout in ipſo decreto,& ſic in fauorem minorū, nō matris decretū ipſū principaliter factū fuit: proœmia enim declarant mētem. l.fin.ff.de hæred.inſtituen.Curt.Iu.conſi.157.Pręſupponi
18 tur.Inuentarium autē,† & liber rationū,tutorū, vel curatorū, & quorūcunq; adminiſtratorū, aliorū omniū ſuperius memoratorū,quos dixi teneri conficere inuētarium, & librum rationū,debet eē cādidè, clarè,liquidò & ſigillatim, ac diſtinctè confectum,adeò q; ex eo abſq; alia probatione poſsint ipſi tutores,& curatores, & omnes adminiſtratores & alij præmiſsi cōueniri: ita quòd minores & alij omnes, quorū negotia adminiſtrata fuerūt, ſeu qui petere poſsūt reddi rationē,releuentur ab onere probandi bona,& iura ſua,& eorum quātitates,& qualitates,ac fructus,& pretiū, per ipſum inuentarium, ac librum rationum: quia omnia bona deſcripta in tali inuentario & libro rationū præſumptione iuris & de iure pręſumuntur eſſę minorū,ita quòd probari per tutorem non poteſt cōtrarium.Et ex tali libro ac inuentario tutores, & curatores, & omnes adminiſtratores conuincentur,& de ipſis bonis omnibus rationem,& conſignationem,ac relaxationē eorum principalibus tenentur facere: alioquin ſi ita ſcriptum nō ſit inuentarium & liber iurari in litem poſſet contra tutores, & curatores, & omnes adminiſtratores perindè ac ſi nullū cōfeciſſent inuentarium.text.in l.fin. vbi etiam doctores not.C.arbit. tut.& in l.tutor qui repertorium.ff.de adm.tut.Soci.conſ. 159.in pręſenti.col.j.cum ſeq.& conſil.190. Memini volu. ij.Pau.de Caſtr.conſi.124.In cauſa.col.fi.vol.j.Bart.conſ. 150.Cùm prædicta. & l.tutor qui repetorium. col.iiij.nu. 21.ver venio.ff.de admin.tuto.Vita.de Cābanis trac.clau. in clauſu. Nil nouari inuentarij confectione pēdente.col. 10.ver. prædicta vera. & ver.ſed circa.Ruin.cōſ.29.Plura. col.v.nu.11.vol.v.Sali.& doc.l.tutores.C.de admin.tuto.

29 ¶ Bona itaque immobilia † omnia per ſcitum cohærentias,& quantitates,ac qualitates in omni inuentario debēt deſcribi,ſicuti & in omni alio inſtrumento,& libello.l.forma.ff.de cenſi.l.ſi rem.ff.de rei vend.l.libellorum.ff.de accuſat.Ergo ſi ita bona ipſa non deſcribātur, & vbi ſint bona neſcitur,vel de eorum identitate,& quantitate,ac qualitate non conſtat , tunc habentur perindè ac ſi inuentariū factū non eſſet: & contra conficientem tale inuētariū iurari poteſt in litem , & tali iuramento præſtando per adultos,vel alios rationem potentes. ſeu creditores,probabuntur contra conficientē,aut cōficere debentem inuentarium,vbi non exiſtant, & qualia bona immobilia,& cuius qualitatis,pretij,redditus, & quātitatis ſint,ad quorum bonorum poſſeſsionem,vel pretij ſolutionem,& aliarum dānorum, & intereſſe ſolutionē tradendum, illi qui debebat conficere inuentarium,& non confecerūt,vel cōfecerunt, ſed obſcurè,non ponentes bona immobilia per ſcitum,cohærentias,& quantitatem,ac qualitatem debēt cōdemnari ex ipſo iuramento in litem erga minores , & alios eorum principales, vel agentes, qui petēt rationem reddi.Bart.d.conſ.150.Cùm prædicta.& d.l.tutor qui repertorium.col.iiij.nu.21.verſi.venio.Vital.d.verſ.prędicta vera.& d.ver.ſed circa.Ruin.d.conſ.29.Plura.nu.11.cū ſeq.vol.v.Paul.de Caſt.d.conſ.124.In cauſa.col.fi.in fi.Soc.d.conſ.159.In præſenti.& d.conſ.190.Memini.vol.ij.

¶ Bona mobilia,et ſe mouētia in omni inuētario tutorū, & curatorum,hæredum,adminiſtratiorum, & prælatorū, & quorumlibet,qui ad illud conficiendum tenentur,& in omni deſcriptione debent nominari per ſigna,et eorū quātitatem,ac æſtimationem, et pretium, et valorem.Et quæ æſtimatio cū notario et iudicis authoritate fieri debet, ne vna res minoris pretij,pro alia reddatur , aut exhibeatur. text.in l.fi.verb.in æſtimanda adultæ ſubſtātia. et ibi Bar. et Bald.in ij.not. et Sali.in j.C.de mag.conu.Sal.l.tutores. col.ij.in fin.et iij.in prin.num.11.ver.quæro octauo.C.de admi.tutor.Bart.d.l.tutor qui repertorium.col.iiij.nu.21. ver.venio ad tertiam.ibi,ita quòd de bonitate ipſarum.et ibi Mod .in apoſtil.et glo.ver.propter re,et cauſas amiſſas.

ff.de

ff.de admi.tut.Pau.de Caſt.d.conſi.124.In cauſa.col.fi.in fi.vol.j.Vita.d.clau.Nil nouari inuentarii confectione pẽdente.col.x.ver.prædicta.& ver.ſed circa.& col.15.ver.itẽ ſcias.& col.20.ver.decimò quæro.Ruin.d.conſil.29.Plura.col.v.ibi,de earum bonitate.Bertac.Repe. verſ.inuentariũ hæredis qualiter.ibi, inuẽtarium debet fieri de rebus cũm earum æſtimatione & pretiis.& verſi.inuentarium tutoris qualiter.ibi,inuentarium tutoris fieri debet de rebus cũ earum æſtimatione.vbi alleg.Bar.in trac.inuentarii. col.pe. Et ſi in ipſis inuentariis,ac rerum deſcriptionibus mobilia & ſe mouentia non ponantur per ſigna cum eorũ pretio, & æſtimatione,& quantitate,& qualitate,iurari poterit in litem cõtra tutores,& curatores,ac hæredes,& omnes prælatos,& rectores,& adminiſtratores, qui tenebantur in inuẽtario,& deſcriptione, ponere bona ipſa cum eorum pretio,valore,& æſtimatione,quantitate, ita quòd contra eos ex ipſo iuramento in litem pręſtando,per adultos,& alios actores ad quosſpectat:puta creditores,vel ſucceſſores,probabuntur res,& rerum mobilium & ſe mouentium quantitates,qualitates,pretiũ,ęſtimatio,& valor, in quibus omnibus dicti tutores,& curatores, hęredes, adminiſtratores,& alii,qui tenentur ad confectionẽ dicti inuentarii, & deſcriptionis bonorum mobilium,& ſe mouentium,condemnari debent,ex ipſo iuramento in litẽ.Pau.de Caſtr. d.conſi. 124.In cauſa.col.fi.in fi.vol.j.Vital.d.ver.prædicta vera. & d.ver.ſed circa. Rui.d.cõſ.29.Plura.nu.11.vol.v.Bart.d.l. tutor,qui repertorium.col.iiij.nu.21.verſi.venio ad tertiã. ibi,ita quòd de bonitate.ff.de admi.toto. Paria enim ſunt inuentarium non facere,vel facere,& non omnes res ponere,vel obſcurè ponere,ita quòd de earum pretio non conſtet.quia pro iis omnibus iurari in litẽ poteſt, ſicuti ſi nullum confectum fuiſſet inuentarium.Bar.d.conſ.150.Cũm prædicta.Soc.d.conſi.46.Cùm in præſenti.col.iij. verſ.prætereà ſi in conficiendo.uol.j.Pàriſ.d.conſi.25. Vidi.volu.ij. & d.conſi.75.Ad victoriam.vol.j.

30 ¶ Iura & actiones † & ſuper quibus bonis exerceantur debent etiam inſeri in inuentario ſeu deſcriptione cũ nominibus debitorum & pro quanta ſumma , ac etiam cum

tenore

tenore ſeu effectu inſtrumentorum, priuilegiorum chirographorum,apodiſiarum,ſiue apocharum, & omniũ ſcripturarum,& librorum,ita quòd de ipſorum omnium valore,bonitate,& quantitate,ac effectu, conſtare poſsit.tex.& ibi Bar.d.l.tutor qui repertorium.vbi alii doct. ff.de admi. tutor.Et in l.fi.C.arbit.tutel.l.chirographis. vbi tex. Bar.& Docto.ff.de adminiſt.tuto.. Et ſi præmiſſa non ponantur, vel obſcurè ponantur,ita quòd de eis, vel ipſorum quantitate,ac ſumma & valore non conſtat,poterit in litem iurari contra tales,ſic conficientes inuentarium, adeò quòd reſpectu quantitatis,qualitatis,ac ſummę,& pretii,& damni rerum,& intereſſe fiet contra eos probatio ex ipſo iuramẽto in litem.Pau.de Caſt.d.conſi.124.In cauſa quę vertitur coram D.Poteſtate Ciuitatis Aretii.col.fi.in fi. vol.j.Ruin. d.conſi.29.Plura.nu.11.volu.v.Baro.d.l.tutor qui repertorium.nu.21.ver.venio ad tertiam.Vital.d.ver. Pręd ícta vera.& d.verſ.ſed circa.glo.ver. propter.d.l.tutor qui repertorium.Et vbi in inuẽtario res ponantur ritè,ac rectè,ſed nõ omnes,poterit reſpectu omiſſarum iurari in litem ſiue fuerint in totum aliquæ res omiſſæ,ſiue non fuerint omiſſæ, ſed poſitæ,ſed ritè,ac rectè,prout requiritur.vt ſuprà dixi. Vital.d.verſic.prædicta.& verſi.ſed circa.& in col.ſeq.ver. item quod dicitur. Ruin.d.conſi.39.Plura.nu.11.volu.v. Bart.d.l. tutor qui repertorium. col.iiij.nu.21.verſi. item quod dicitur.ff.de adminiſtrat.tutor.

31 ¶ Liber rationum † debet eſſe clarus,ita quòd omnia ſingulariter, in eo,de die in diẽ, tam reſpectu eius quod recipitur,quàm eius quod expenditur, inſerantur : vt tantùm ex tali fundo,tantùm à tali colono, tantùm à tali debitore,tantùm tali die, menſe, & anno receptum à tali,& tantùm tali die,anno,& mẽſe,expenſum,in tali re.Hæc enim, & omnia alia ſimilia, debent in libro ſigillatim clarè,et diſtinctè ſpecificari,vt ex eo veritas,vel falſitas probari poſſit, vel vt contra eum probari poſsit contrarium. Et talia in genere poni non debent. Et ſi omnia non ponantur ita clarè,vel ponantur omnia, vel quædam tantum, in genere tamen. Reſpectu eorum quæ non ſunt poſita, vel ſunt poſita in genere,abſque tẽpore, cauſa die,mẽſe,et anno,&

perſonarum,

perſonarum, & locorum nominatione, ſeu aliter obſcurè ſunt poſita, iurari poterit in litem contra illum, qui talem librum confecit, ita quod ex ipſo iuramento res, & rerum quantitas, pretium, æſtimatio, fructus, & redditus probabũtur, recepti contrà tutorem, uel curatorem, ſeu adminiſtratorem quemlibet, qui ad confectionem libri rationum tenetur. & demum, & generaliter contrà talem iurari in litẽ poterit, perindè ac ſi nullum librum rationum cõfeciſſet, præuia tamen ſemper iudicis taxatione. Bar.d.conſi.150. Cùm prædicta.in fi.Pau.de Caſt.d.conſ.124.In cauſa.col. fi.uol.j.Soc.d.conſ.159.In præſenti.& d.conſ.190.Memini. & conſi.213.Cùm in præſenti.col.ij.in fi.uer.ſecũda pars. & col.iij.uol.ij.& d.conſi.46.Cùm in præſenti. uol.j.Vita. d.clau. Nil nouari inuentarii confectione pendente.col.x. Rui.d.conſi.29.Plura.uol.v.Pariſ.d.conſi.25. Vidi.uolu.ij.
32 & d.conſi.75.Ad uictoriam.uol.j.Liber.n. † rationum et priuatarum, ſicuti & publicarum, requirit diem, & præmiſſa omnia Iaſ.l.ſi qua beneficia.in fi. C.de diuer. reſcri.Bal. rub.C.de fid.inſtr.col.ix.uer.ſequitur Iaſ.& doc.l.admonẽdi.ff.de iureiur.Alex.conſi.70.Viſo.nu.7.uol.j. Et ubi non ſit dies liber publicus uel priuatus rationum nihil ualet, nec probat pro ſcribente, ſed contra ſcribẽtem ſolum probat. Hippo.Marſi.ſing.429.incip.liber rationum.
33 ¶ Memoria ſeruabis † perpetuò, quòd licèt tutores & curatores non teneantur de iure communi conficere inuentarium, ubi teſtator prohibuit illud fieri. tex.in d.l.fi.C.arbit.tute. & eo in caſu ob non confectionẽ inuentarii non poſsit contra eos in litem iurari. Bar.d.l.tutor qui repertorium.col.iij.in fi.nu.18.uerſ.quæro quæ dicatur.& col.iiij. in princ. ff.de admini.tut.& de hoc dicã inferiùs. num.42. uer.primò quotieſcunque. Tamen tutores, & curatores, & omnes denique adminiſtratores tenẽtur conficere librum rationum, etiam ꝙ eſſent prohibiti conficere inuẽtarium, uel ab eius confectione liberati à teſtatore: alioquin poſſet contra eos in litem iurari, & tenetur ad intereſſe declarandum ex ipſo iuramento. ita inquit Mag. D. Iacob.Put.Alexandri.in l.nemo poteſt.nu.51.uerſic. quòd licèt tutor.ff. de legat.j.ubi pro hac opin.alleg.Bald.in l.j.§.officio.ff.de tutel.

tutel.& rat.diſtr. Et quãuis uideatur prima facie, ꝙ Bald. iſtud non dixerit in d.§.officio. Tamen ex mente D. Putei iſtud poteſt optimè induci; quia Bald.in d.§.officio.dicit quòd inuentarium & codex,ſeu liber rationum,ſunt inter ſe diuerſa, & quòd inter ea tanquam inter diuerſa poteſt ſtare copula. Ergo ſi ſunt diuerſa, ſequitur quòd ex diuerſis non infertur.& ſic non ſequitur eſt liberatus ab inuentario:ergo & à libro rationis.l. Papinianus exuli.ff.de mino. ubi tex & doc.Et iſta opin.D. Putei confirmo ex alio fundamento. quia tutores & curatores inter cętera tenentur ad duo, uidelicet ad inuentarium conficiẽdum.d.l.tutor qui repertorium.& etiam ad cõfectionem libri rationum, quem ipſi & omnes alii adminiſtratores tenentur conficere,alioquin contra eos iurari poſſet in litem: ut eſt text.in d.l.j.§.officio.ubi Bar.Bal.& alii poſt Rain. de for.& Iaco. de Aret.D.Iac.Put.d.l.nemo poteſt.nu.51. Et dixi ſuprà in §.Primò itaque amplia.nu.85.uer.Item iurari. Ergo Teſtator liberando tutorem,& curatorem,à confectione inuentarij, vel prohibendo illud fieri non videtur illum liberaſſe à confectione libri rationũ: quia vbi ſunt duo iura vel impedimenta,ſublato vel remiſſo vno, non cenſetur ſublatum nec remiſſum aliud;ſed intelligitur retentum illud aliud ius vel impedimentum,& illud tantũ operatur, ac ſi à principio fuiſſet ſolũ:vt eſt text.in l.ſi mihi.et ibi Bar.et doct.ff.de ſer.ruſ.prædio.et in §.affinitatis. vbi tex.Ang. 34 Aret.et docto.inſtit. de nup. Et habilitatus † reſpectu vnius impedimẽti,nõ cenſetur habilitatus reſpectu alterius impedimentis imò repellitur, et tenetur vbi ſubſit aliud impedimentum,quando,prout in caſu noſtro,ſunt plures cauſæ diſtributiuæ,quorũ quælibet de per ſe ſufficit.tex.et glo, et ibi not.Ant.de Butr.Abb.Panor.et Felin.in c. cum nuntius.de teſtib.tex.in l.ſi quando.C.de inoffic. teſtam. vbi enim sũt duæ aut plures cauſæ,vel duo aut plura vincula, ceſſante vna vel vno ceſſant aliæ, vel alia,nec ceſſat effectus, nec diſpoſitio. ita diffusè inquit Illuſtr. doct. D. And.Tira.in Senatu Pariſiẽſi Regius Conſiliarius,vir æterni nominis,Legalis Philoſophiæ ſidus fulgẽtiſſimum,et totius Galliæ Decus immortale, in eius tract.qui inſcribitur ceſſante

ceſſante cauſa ceſſat effectus,in 22.limit vbi allegat.l.ſi nō tex.ff.de hær.inſt.et ibi not. Old.Bar.Bald.et Imo.et tex.in l. tutor petitus.§.quæ' tutoribus.ff.de exc.tut.et l.aſsiduis. C.qui pot.in pig.hab.l.j.in prin.ff.ſi quis à part.mād.fuer. et l.ij.§.corporis.ff. de var.mun.ac l.quod ait.§.exercitum ff.de hijs qui not.inf. Ergo prohibito inuentario,non cenſetur prohibitus liber rationū,ex quo tutores et curatores tenentur ad ipſa duo , et ſublato vno.nō cenſetur ſublatū aliud vt dixi ſupra.tex.in l.ſi domus.ff.de ſer.vrb.præd.et in ca.ſtatutum. in prin.ver.canonicis.et ibi glo. et in c.ſi gratioſe.de reſcrip.in 6.et in c.non poteſt.de præb.in 6.Et prohibito inuētario,et nil dicto de libro rationum , debet fieri liber rationum: quia caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cōmunis.l.commodiſsime.ff.de libe.et poſth. Ergo ſequitur quòd tutores et curatores,ac omnes adminiſtratores licèt prohibiti ſint conficere inuentarium,vel ab eius cōfectione fuerint liberati , quòd tenētur nihilominùs conficere librū rationum,alioquin cōtra eos poterit iurari in litem:vt dixit D.Iac.Put.d.l.nemo poteſt.nu.51.ff.de lega.j.Cuiuſquidem D.Iac.Pu.Iureconſulti acutiſsimi aureę lecturæ, et interpretationes ſuper ſecunda parte Infortiati,ſcriptæ manu Mag.viri D.Ioannis de la Porta olim eius diſcipuli,repertæ apud Mag.Doctor.D.Ianum de la Porta conciuē meum Nouarienſem eius poſterum,& item ſuper prima Digeſti noui eiuſdem D.Putei elucubrationes ſub anno Chriſti 1436.ſcriptæ manu Egregij D. Euſebij de Raſpis Nouarienſis,olim eius diſcipuli,repertę in bibliotecha eccleſiæ S . Mariæ Maioris vrbis Nouariæ Deo dante præſenti 1555. in lucem prodibunt cura, opera, ac vigilantia ſapientiſsimi Iureconſulti Mag.D.Corradini Putei , patritij Agrigentini , Prætoris Ciuit. Nouariæ iuſtiſsimi , cuius Tribunal Bonorum Portus, Malorum verò Scopulus, iure merito appellari poteſt. Maximè etiam qui Reuerendiſſ.& Illuſtriſſ.D.Iac.Puteus Nizenus San.Rom.Eccleſ.Cardinalis digniſsimus , et Illuſtriſſ.D.Caſsianus Puteus Bugellenſis , Præſes ornatiſsimus, Excellentiſsimi Senatus Illuſtriſſimi et Excellentiſsimi D. Emanuelis Philiberti Sabaudiæ Ducis,et Principis Pedemontium, enixè rogarunt dictum

Mag.

Mag.D.Corradinum vt ipſas interpretationes Puteolanas in primam Digeſti noui, & ſecundam infortiati Nouariæ repertas,quæ hactenùs delituerunt,ad communẽ vtilitatẽ è veſtigio imprimi faceret, licèt ſua ſponte eſſet facturus.

35 ¶ Nec excuſantur tutores † & curatores, & denique omnes adminiſtratores, & alij qui ad confectionẽ inuentarij, ac libri rationum tenentur,ſi dicant etiam cũ iuramento ſe præmiſſa confeciſſe, ſed perdidiſſe, niſi probent caſum vel amiſsionem:cùm enim tenerentur præmiſſa facere, tenebantur etiam ea diligenter cuſtodire,& non creditur eorum iuramento,quod ea perdiderint, & contra eos in litẽ iurari,niſi ea exhibeant,poterit.Anch.d.conſ.316.In cauſa.col.j.in fi.ver.non obſt.Soc.conſ.159.In pręſenti.col.ij. ver.idem tenet.& conſ.190.Nemini.col.iij.ver.ſed præmiſſis.ibi,& non excuſatur.vol.ij.Grat.conſ.23.In cauſa.nu. 19.vol.j.Bar.& Doct.l.fi.C.de fide inſtrumen. Felin.c.accepimus.col.fi.de fide inſtrumen.tex.in l.ſi quis ex argentarijs.§.fi.ibi,perdidiſſe ſe probet.ff.de eden.vbi etiam Doc. notant.

36 ¶ Minùs etiam excuſantur † ſub prætextu quòd dicant ſe reddidiſſe ſemel rationes, producendo inſtrumentũ eorum liberationis,in quo dicatur quòd calculatæ fuerint rationes, & ipſi liberati fuerint ex omni cauſa, quæ dici vel excogitari poſſet,& quòd libri rationũ fuerunt viſi, & cõſiderati diligenter.nam per iſta verba non probatur quòd inuentarium ac libri rationum fuerint redditi adultis, vel dominis,quibus ratio reddi debet.Et quotieſcunque tutores, & curatores, & omnes adminiſtratores conueniuntur ſub prætextu, quòd talis liberatio fuerit doloſa vel erronea, tenentur iteratò libros rationũ & inuentarium exhibere, nec excusãtur ſub prætextu quod ea amiſerint vel reſtituerint,niſi aliter per teſtes probetur: alioquin in litem contra eos iurari poterit,maximè concurrentibus indicijs & alijs ad demonſtrandũ liberationẽ fuiſſe erroneam, vel doloſam.de quibus per Socin.d.conſi.159.Memini.col.iij. & iiij.cum ſequent.vſque ad finem column.ibi, Et ſic debet cogere.& conſilio centeſimoquinquageſimonono. In pręſenti.vol.ij.

¶ Et mi-

¶ Et minùs excuſantur tutores & curatores & adminiſtratores, ſi inuentarium ac librum rationum non exhibeant, ſub prætextu quòd illa fuerint apud eorum caſtaldos, factores vel negotiorum geſtores, qui ipſa non exhibent. nã poſſet nihilominùs iurari in litem contra ipſos tutores & curatores vel adminiſtratores, & eis eſt imputandũ de mala electione factorum & negotiorum geſtorum. Soci.dict. conſ.190.Memini.col.iij.ver.ſed præmiſsis. & col.ſequent. vſque ad.fi.vol.ij.Sic & in ſimili videmus quòd contra tutores qui nomina debitorum pupillarium non exegerunt, agi poteſt ad intereſſe,& in litem iurari,etiam quòd actorem conſtituerint ad ea exigendum, vbi actores fuerunt negligentes. Socin.d.conſ.ij.Sequendo.col.ij.verſi.concluditur ergo.vol.j.

37 Tutores.& curatores † & alij adminiſtratores tamen excuſabuntur, ſi non fecerunt inuentarium ac librum rationum, ubi aliquam neceſſariam & iuſtiſsimam cauſam allegauerint, quare ea non fecerint, & eam probauerint.nam in illis caſibus,contra eos in litem iurari non poterit, nec pro ſuſpectis recuſari debebunt: textus in d.l.tutor qui repertoriũ.in principio.& ibi Bar.& Doc. ff.de in litem iurand l.fi.C.arbitrium tutelæ.Et maximè à præmiſſo iuramento in litem contra eos: vt non præſtetur & vt ipſa ſuſpitio contra eos non allegetur,excuſabuntur in caſibus infraſcriptis & quolibet ipſorum.

¶ Primò contra tutores & curatores, & adminiſtratores omnes in litem iurari non poterit ob librum rationũ vel inuentarium non confectum,vbi ipſi probarent, quòd minores & eorum principales vel domini non habebant niſi talia,et talia bona,ex quibus tantùm et non vltrà perceperunt,et de quibus rectè diſpoſuerunt: nam eo in caſu in litem contra eos iurari non poterit, nec pro ſuſpectis recuſari debebunt: imò iudex ex officio etiam de hoc ſeſe informare debebit, et vbi compertum erit iſtud eſſe verum, ipſum iurametum nullo modo in litem deferre debet contra eos. Laurent.Calcan.conſ.93. In Chriſti nomine amẽ, in primis pũto.Iaſ.conſ.iij.Circa primum.col.ij.et ſeqent. vol.j.per tex.hic,in l.ſi quando.C.vnde vi.in verſ.qualitatis perſonarum.

¶ Secundò

¶Secundò contra ipſos iurari in litē non poterit,ubi attē ta qualitate perſonarū apparet,ꝙ ob ruſt.citatē,uel ſimpli citatē,& non ex malitia liber rationū, ac inuentarium cō fectū non fuiſſet.l.ſi quis id quod. ubi tex.& Mod.ff.de iuriſdictione oīum iudicū.Calcan.d.conſi.93.col.fi.uerſi.3. adduco.Raph.& Raine.d.l.tutor,qui repertorium. Socin. conſi.39.Viſis uol.j.Ripa trac.de peſte.tit.de præſer.rē cō tra peſtē. nu.232.uer.2. Ruſticitas.& nu.340.ibi tn̄ fallit.

¶ Tertiò contrà eoſdē in litē iurari non poterit, ubi ipſis tutoribus,uel curatoribus,ſeu adminiſtratoribus in teſtamento relicta fuit liberatio à reddenda ratione cum legato de omni eo,in quod eos condemnari continget. Nam etiam quod inuentario, ac libro rationum non confectis adminiſtrauerint contra eos in ipſo caſu in litem iurari non poterit,ob inuentarij, & libri rationum confectionē non factam, & ob alium dolum in omittendo cōmiſſum, ſtantibus prædictis liberatione, ac legato factis.ita inquit Decius conſil.178.in cauſa.col.2.uerſi.ſed tamen.& col.3. uerſic.ſed conſiderandum.ibi,ſecus uidetur. Angelus cōſ. 185. Super hoc. puncto. & conſil.312.Brunellus Doctor,l. quidam decedens.ff.de adminiſtratione tutorum.

¶ Fallit in caſu quo tutor,uel curator, ſeu adminiſtrator, ſciebat, uel ſcire debebat talē liberationē,& legatū ipſis factū non ualere ,& ita teſtatorē non potuiſſe diſponere:puta,quia bona eſſent libellaria,ſeu liuellaria,emphyteutica, feudalia,uel fideicōmiſſaria.Nā eo in caſu ob inuentarij,& libri rationū non cōfectionē,& ob dolū in omittendo,ſicuti, & ob dolū in faciēdo iurari in litē poterit cōtra eos, & tenētur rōnem reddere nō obſtantibus dictis liberatione, ac legato,Gratus d.conſ.23,In cauſa.col.2.nu.18.uerſi.Nā tenentes,uol.j.Argu.l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& l.4.§.condemnatū.ff.de re iud.& l.non putauit.§.non quæuis.ff.de bono.poſ.contra tab.Sic & decretū Mediolani ſub rubr.in quibus caſibus criminaliter procedi non pōt,quo cauetur, ꝗ pro aliqua re,uel cauſa,ſeu aſſerto delicto,quæ,uel quod ſumi poſsit ex negotio,quod originē habuerit à cōtractu, & ſapiat naturā contractus,ꝙ non poſsit procedi criminaliter,nō habet locū decretū ipſum,ubi cōtractus eſſet ipſo

iure, ac notoriè nullus, & reprobatus, ita inquit in ſpecie D.Io.Fran.Ponzi.Doctor Placentinus acutiſsimus, in tract. per eum edito ſuper ipſo decreto, verſ.3. vt non habeat locum. & idem etiã in terminis dixit D.Cat. Cotta.lib. moral. verſ. actus nullus. in fi. verſ. ex iſtis. Et iſtud ego probo: quia decretũ ipſum faciens mentionẽ de contractu, intelligi debet de valido, non aũt de inualido. d.§. condemnatũ. & d.§. nõ quæuis. Exceptio † enim nullitatis actus, vel contractus nunꝗ cenſetur excluſa. Et ideò ſtãte ſtatuto, ꝙ contra ſnĩam arbitri, vel iudicis non poſsit appellari, nec aliquid opponi, vel ꝙ contrà inſtrumentũ nulla exceptio poſsit opponi, poterit tñ opponi exceptio nullitatis ſnĩæ, vel inſtrumenti. Ripa. d.§. condemnatũ. col.j. nu.8. verſi. 5. infertur. & ibi alij Doc. Bar. l. fideiuſ. §. ꝑtor ait. ff. qui ſatiſd. cog. & in l. diuus. ff. de teſt. milit. & in l j. §. & parui. ff. ꝙ vi, aut clàm. Barb. & Feli. c. ex parte. 2. de offi. deleg. Et decretũ Mediolani ſub rub. de Mulctis. tollens appellationem, vt à mulcta fieri non poſsit, non videtur tollere quin dici poſſit de nullitate. Curt. ſen. conſ. 59. Dux nu. 10. ver. licèt. n. c. licèt. & ibi not. de ſent. excõ. in 6. Panor. & Doc. c. inter cæteras. de ſent. & re iud. Ergo decretũ ipſum volens nõ poſſe procedi criminaliter, vbi res, vel aſſertũ delictum habet originem à contractu, intelligitur de contractu ualido, non aũt vbi contractus eſſet ipſo iure, & notoriè nullus, ac reprobatus: quia contractus notoriè nullus, & reprobatus, non dicitur cõtractus: ergo non attento, & non obſtante ipſo decreto ſub rubr. in quibus caſibus, &c. poſſet procedi criminaliter, vt dicũt D.Ponzi. & D.Cotta. in locis, de qbus ſuprà arg. d.§. condemnatum. & d.§. non quæuis. Exceptio

59 enim, † vel replicatio notorij nunꝗ cenſetur remota. Et ideo ſtante ſtatuto, vel decretò, ꝙ in aliquibus cauſis non liceat à ſententia appellare, nec de nullitate dici, nec illi aliquid excipi, nec opponi, prout eſt decretũ Mediolani ſub rubr. de accuſ. §. à ſnĩa. quo cauetur, ꝙ à ſnĩa lata in cauſa criminali non poſsit appellari, querelari, nec de nullitate dici, &c. Et prout eſt etiam aliud decretum Mediolani ſub rubr. de bonis ad cridas ponendis. §. ſuper deductis. quo cauetur, ꝙ à ſententia lata in cauſis cridarum non poſsit appellari,

pellari, nec contra illā querelari. Certè in cauſa ſententiæ criminalis, vel cridarum, & in caſū ipſorum decretorum, vel aliorum ſtatutorum remouentium nullitatem, & appellationem nunq̃ cenſetur remota nullitas, nec appellatio, ubi notoriè, ſeu manifeſte, & euidenter conſtaret de nullitate, vel iniquitate ipſarum ſn̄iarum: quia ipſis ſtatutis, ac decretis non attentis dici poſſet de notoria, & euidēti nullitate, & iniquitate ipſarū, & executio ipſarū ſn̄iarum fieri non debet, maximè vbi de earū nullitate, vel iniquitate ex actorū inſpectione cōſtaret. Et ita in terminis decretorum Mediolani conſuluit D. Fran. Cur. ſenior conſil. 59. Dux. col. 8. nu. 10. verſic. licèt enim. & verſic. Denegata. n. Iaſon conſil. 44. Ex ſola. col. 1. volum. 3. Dec. conſil. 49. Præſtantiſsimè Doctor. nu. 2. uerſic. 5. & vltimò. gloſſ. & Doct. c. ex conquæſtione de reſtit. ſpolia. Abba. conſil. 44. In præſenti. col. 2. verſic. ſed his Alexand. conſil. 186. Viſis. col. pe. & fin. vol. 2. Hippol. ſing. 473. Memini. Curtius iunior conſil. 104. In cauſa. num. 4. in 2. par. Calcan. conſil. 118. Quia ex forma. col. 2. Peruſ. c. dilecto. de appellationibus. Ergo eodem modo decretum ipſum nolens procedi criminaliter, vbi res habet originem à contractu, non habet locum qn̄ contractus eſſet notoriè nullus, & reprobatus. ſi enim accuſatus, vel inquiſitus allegauerit ipſum cōtractū notoriè, nullū & reprobatū ad effugiendū iudicium criminale, poterit replicare fiſcus, vel accuſator, ꝙ nō eſt cōtract⁹, cū ſit nullus, & notoriè reprobatus, & ꝙ de eo nō loquitur ipſum decretū. d. §. condemnatum. & d. §. non quæuis. Bart. l. j. §. & parui. nu. j. verſi. iſta gloſſ. ibi ego in iſta. ff. quòd vi aut clam. Notoriæ. n. exceptiones, vel replicationes nunq̃ videntur à ſtatutis excludi, niſi de eis in ſpecie dicatur, & eſt cōm. opi. Abb. d. conſil. 44. In præſenti. et non obſtante ipſo decreto, et contractu nullo, ac notoriè reprobato, iudex debet procedere criminaliter: qa mens decreti Mediolanenſi fuit, ſtante contractu ex quo videtur abeſſe dolus, ꝙ non procedatur criminaliter. Ergo cùm ex cōtractu notoriè nullo, et reprobato à iure cōi, decretis, uel ſtatutis notorijs prohibentibus illos contractus fieri, præſumatur dolus. l. quemadmodum. in fine. C. de agricol. et cenſi.

lib. 11. c. qui contra iura. de regulis iuris in 6. Do. And. Alc. tract. præſum. in 3. prin. reg. in præſum. 30. nu. 3. verſ. limitatur iſta, poteſt procedi criminaliter, ex quo videtur ceſſare ratio decreti; Et ita in ſimili arguit Abb. d. conſi. 44. col. pen. verſic. Item dicta. Cauſa enim vel contractus à iure naturali, vel ciuili notorio, vel ſtatutis notorijs reprobatus, non excuſat à dolo, imò arguit, & probat dolum in cõtrahente, vel in fundante ſe ſuper eo. Alex. conſi. 103. Videtur. col. pen. nu. 21. verſi. dum tractat. vol. 1. Ang. & Imo. l. ex conſenſu. §. fina. ff. de appellationibus. l. 2. vbi Iaſ. Dec. Curt. & alij. C. de in ius voc. D. Alc. d. verſic. limitatur iſta. & ibi D. Nico. Arel. in add. Et hoc maximè procedit ex quo decretũ ipſum excipit caſum, quo contractus dolosè eſſet initus, & tunc vult eo non attento poſſe procedi criminaliter. Et dolus probatur ex quo contra legũ interdicta cõtractus fuit factus d. l. quemadmodum. in fi. & d. c. qui contra. Alc. d. verſ. limitatur iſta. Vbicunq; enim † ius cõe, ſtatutum, vel decretum contrauenit, vel reſiſtit contractui, vel illum fieri prohibet, ſeu interdicit, & fit talis contract⁹, tunc dicitur contractus doloſus, & præſumitur dolus, etiã ꝗ iuris ignorantia allegaretur, imo ignorare ipſum ius cõe ſtatutum, vel decretum prohibitorium, vel interdictoriũ contraueniens, & reſiſtens contractui, dicitur dolus: ita inquit D. And. Alc. d. verſic. limitatur iſta d. ca. qui contra. & d. l. quemadmodum. in fin. Bartol. l. ſed & ſi lege. §. ſcire. ff. de peti. hære. & l. cum lex. ff. de fideiuſſ.

40

41 ¶ Et licèt ignorare † iura, leges, ac ſtatuta, & proclamationes non dicatur dolus, & ea ignorãs non dicatur in dolo, ſed in lata culpa, & eſt com. opi. vt inquit Do. And. Alc. præceptor meus, in trac. præſump. in 3. reg. prin. præſump. in præſump. 31. nu. 6. verſic. & an ignorans. Iacob. Butrig. Bartol. Bald. & alij. l. leges ſacratiſsimæ. C. de leg. l. lata. ff. de verb. ſign. Tamen iſtud fallit in quatuor caſibus, de quibus infrà quibus iuris ignorantia non excuſat à dolo ſaltẽ præſumpto, quos hic inferiùs ſubijciam, cùm iſtud ſcire ſit vtile ad materiam iuramẽti in litem, quod datur propter dolum, ita quòd lata culpa non ſufficit. l. in actionibus. ff. de in lit. iurand. Et etiam iſtud ſcire eſt valdè neceſſarium

pro intellectu dicti decreti Mediolani ſub rubrica, in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, dũ vult pro aliquo aſſerto delicto criminaliter non poſſe procedi, niſi contractus doloſè initus reperiretur, vel vis interueniſſet.

42 ¶Primò quotieſcunq; † ignoratur, ſeu erratur, vel delinquitur, ſeu contrahitur, vel fit contra illud, quod ius naturale, vel quaſi, vult ſeu dictat, præſumitur dolus, & contractus dicitur doloſus, & poſſet iurari in litem, & quòd plus eſt procedi criminaliter ipſo decreto, & contractu non attento. & huic erranti nullo pacto ſuccurretur. D. And. Alc. d. tract. præſumpt. in 3. reg. prin. in præſumpt. 30. verſic. limitatur etiam. Ang. Raph. Comment. & Imol. l. ex conſenſu. §. fin. ff. de appellatio. adeò, quòd etiam militibus, minoribus, mulieribus, ac ruſticis, in ipſo iure errantibus nõ parceretur. text. in l. uenia. & ibi no. Iaſ. Deci. Curt. & alij. C. de in ius vocand. Alex. d. conſi. 103. Videtur. col. pen. num. 21. verſic. dum tractat. vol. 1. Ponzin. d. verſi. 3. vt non habeat locum. glo. & Doct. l. ſi quis in tantã. C. vnde vi. Alex. Dec. & alij. d. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdictione omnium iudicũ.

43. ¶ Secundò quotieſcunque † ignoratur ius ciuile notoriũ & indubitatum, vel ſtatutum decretum, ſeu proclama notorium, & indubitatum, vel fit aut contrahitur, ſeu delinquitur contra ius ciuile notorium, & indubitatum, vel cõtra ſtatutum, ſeu decretum, vel proclama notorium, & indubitatum præſumitur dolus, & poſſet in litem iurari, & ipſo decreto ſub rubrica, in quibus caſibus, &c. & dicto cõtractu facto contra prohibitionem iuris ciuilis, notorij, & indubitati, vel ſtatuti, aut decreti, & proclamatis notorij, & indubitati, non attentis poſſet procedi criminaliter, ex quo contractus doloſus p̃ſumitur Alcia. dicta p̃ſumptione 30. in 3. regula principali verſic. Et idem ſi erraret. Alex. d. conſi. 103. Videtur vol. 1. Ponzin. d. verſic. 3. Moder. dict. l. uenia. Doctor. d. l. ſi id quod. Bald. l. error. in prima quæſt. col. 2. ibi, item in delictis. & in l. leges ſacratiſsimæ. col. fin. C. de legi. vbi alij Doct. C. de iur. & fact. ignor. l. 1. §. hoc autem iudicium. vbi Curt. & Moder. ff. ſi quis iuſdi. non obtemp. Docto. d. §. fina. iuncto. d. §. condemnatum. l. nec ſupina. ff. de iur. & fact. igno.

44 ¶ Tertiò quotieſcunq; † ius ciuile,vel ſtatutum,ſeu decretum trahit originem à iure naturali, ſeu à naturali æquitate,quæ eſt ſecundum naturã,aut iure gentiũ merè poſitiuo,quod eſt quodammodò iuſgentium propter generalẽ conſuetudinẽ,ſemper contrafaciens, vel cõtrahens, ſeu delinquens cõtra illud, dicitur & præſumitur eſſe in dolo, licèt alias p̃ſumeretur lata culpa:ergo talis cõtractus tanq̃ nullus,& doloſus non encuſaret à proceſſu criminali vigore dicti decreti Mediolani ſub rub.in qbus caſibus,&c. nec à iuramento in litẽ.Bal.l.leges ſacratiſsimę.col.fi.verſ.Tertiò quæritur. C. de legi.Ponzin.d.verſic.3.ut non habeat.

45 ¶ Quartò dico, quod † quotieſcunq; lex, vel ſtatutũ,aut decretũ contrauenit,vel interdicit, ſeu contradicit,ſeu reſiſtit actui,vel cõtractui,vel illũ fieri prohibet, ignorantiã talis legis,ſtatuti,vel decreti interdictorij,ſeu prohibitorij, vel reſiſtentis,ſeu contradicentis,non excuſat à dolo, imò cõtrahens,vel delinquẽs,vel cõtraueniens p̃ſumitur in dolo,& vigore dicti contractus facti contra legẽ,ſtatutũ,aut decretũ prohibitorij,ſeu interdictoriũ actui, & cõtractui reſiſtens nõ excuſatur à dolo, imò dicitur eſſe in dolo.d.c. qui cõtra.& d.l.quemadmodũ.in fi.Alci.d.p̃ſump.30.ver. limitatur iſta Bar.l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de pet.her.Põzi. d.verſ.3.vt non habeat.Ergo vigore talis contractus tanq̃ cõtractus nulli,& doloſi nõ adiuuaretur aliquis à proceſſu criminali vigore d.decreti ſub rub.in qbus caſibus,&c. cũ excipiatur in eo cõtractus doloſè initus,nec excuſaretur à iuramẽto in litẽ,ex quo ex ipſo contractu p̃ſumitur dolus Alc.d.verſi.limitatur iſta maximè cũ talis contractus eſſet nullus,ac reprobatus,ex quo ei lex,vel ſtatutũ reſiſtit.l.nõ dubiũ.C.de legi. & cõtractus nullus nõ dicitur cõtractus. d.§.cõdemnatũ,& d.§.non quis.Secus aũt vbi ius cõe ſtatutũ,ac decretũ non prohibet,nec interdicit actũ,vel cõtractũ fieri,nec illi reſiſtit,ſed nõ aſiſtit:qa tunc faciens talẽ contractũ etiã nullũ,non dicitur in dolo,nec mala fide. Ergo talis contractus non diceretur doloſus, qa ignorare

46 iura † q̃ non reſiſtũt actui,ſed illi nõ aſsiſtunt, nõ dicitur dolus,ſed lata culpa:ſed dicitur & p̃ſumitur dolus,& iuris ignorãtia ab eo nõ excuſat,vbi illud ius reſiſtit actui.Alci.

d.verſ.

ł.ver.limitatur iſta in reg.iij.præſum. in præſum.30. Bar. d.§.ſcire. Abb.& Doct.c.conſultationibus.de iur.patr.& c. grauis.col.pen.de reſti.ſpol.& c.dilecto.col.iij.de præben. Cur.ſen.conſ.71.Princeps,col.v.& ſeq.Fel. c.de quarta.col. x.de præſcri.Et talis contractus ēt nullus, cui lex non reſiſtit,ſed illi non aſsiſtit,excuſaret à dolo, & conſequenter à proceſſu & pœna criminali, ſtāte dicto decreto ſub rub.in quibus caſibus,&c.tex.d.§.ſcire.Imò & excuſaret à iuramē to in litem,vbi error iuris erat probabilis, vel arbitrabatur ſeu putabatur contractū valere, & talis contractus nullus ſufficit ad lucrū fructuū, & eſt com.opi.p Cur.iu.conſ.vj. Circa primā.col.pe.ver.poſtremò igitur.in j.par.gl.& Bar. l.ſi fur.§.j.ff.de vſucap.Fel.d.c.de quarta.col.ix.Pan.c.ſi diligenti.col.vij.de pſcr.facit l.iiij.& l.ſi.ff. pro lega. vbi ēt tit. nullus prębet iuſtā cauſ.pſcribendi,& poſsidēs ex teſtō inutili vel nullo hæreditatē tanq̄ proximior agnatus, cùm tñ alius eum pcedat,ſi hoc fecit per errorem ēt iuris,nō dicitur in dolo,nec prædo,nec tenetur ad fructus, ex quo lex ei non reſiſtit,ſed non aſsiſtit,& teſtm̄ ēt nullū excuſaret à criminali pœna ſtante decreto,de quo ſuprà ſub rub.In q-bus caſibus,&c.tex.& Bar.d.§.ſcire.Lex autē, † vel ſtatu-
47 tū ſeu decretum dicitur reſiſtere actui vel contractui,quādo præcipit ne fiat contractus dirigēdo verba ad perſonas ne contrahāt,vel ad vnā ex eis:puta, dicendo nullus ciuis vendat foreſi rem immobilē, vel pcipiendo ſeu dicēdo,ne contrahant ſine tali ſolennitate: vel qñ reſiſtit potentię dicēdo,q nullus poſsit vēdere foreſi, vel q forenſis non poſſit vendere,vel qñ reſiſtit obligationi,dicēdo,q minor vel mulier non poſsit obligari ſine tali ſolēnitate. Io.de Imol. & Doc.c.cùm contingat.de iureiu.Doc.l.non dubiū.C.de legi.Bar.& Pau.de Caſt.l.cùm lex.col.ij.nu.3.4.5.ac 6.ff.de fideiuſ.vel qñ lex uel ſtatut.reſiſtit pp naturā rei, cuius nō eſt cōmercium:puta ſi ē res ſacra,vel relig.Bar.d.l.cū lex.in prin.Vel qñ aufert ptātem in futurū contrahendi, vel aliquid prohibet in futurū.Bar.d.l.cū lex.col.ij.nu 6. ver.ſed iuxta.Idēvbi mulier alienat fundū dotalē lex ei reſiſtit:vt ēt obligatio naturalis nō oriatur, & pro ea fideiuſſor non poſsit obligari.Bart.d.l.cùm lex.col.j.nu.2.Ver.Quæro qd.

ioſ.l.dotalem.ff.de teſt.mil.& in l.ſi prędium.C.de iure dot.Idem vbi minor prædium ſuum alienat,lex ei reſiſtit: vt etiam fideiuſſor pro eo non teneatur.Sed marito, & tutore, vel alio alienate lex ei non aſsiſtit, ſed non reſiſtit,& in eorũ præiudicium fideiuſſor dari poterit. Bart.d.l.cum lex.col.j.nu.ij.ver.quęro quid.& col.fi.in fin.vbi etiã Pau. de Caſt.Et generaliter quando lex uel ſtatutum dicatur reſiſtere, interdicere, prohibere, vel non aſsiſtere actui vel cõtractui,vide Bar.& Pau.de Caſtr.d.l.cũ lex.& in l.j.col. fi.ff.de nouationibus.Bald.Iaſo. & alios in l.non dubium. C.de legi.

¶ Ergo ſequitur ex præmiſsis,quòd cũ decreto Mediolani ſub rub.de donationibus diſponat, ne quis audeat donare, vel titulo lucratiuo cedere, niſi donans & donatarius, cedens & ceſsionarius iurent prout in ipſo decreto, ꝙ decretũ ipſum dicitur reſiſtere donationi non iuratę ad formã dicti decreti,adeò quòd ex ea etiam obligatio naturalis non oriatur,& fideiuſſor datus pro ea nõ teneatur, nec valeat donatio,nec ſtipulatio de euictione, ex quo decretũ prohibet perſonã donantis ne eam faciat abſq; ipſo iuramento.Bar.& Pau.de Caſtr.d.l.cùm lex.col.2.ff.de fideiuſſo.nu.3.& 4.& 5.& 6.Quod quidem decretum reſpectu iuramenti ponendi,& publicationis faciendę ad formam dicti decreti, procedit etiam reſpectu donationis factæ in dominio Mediolani per forenſes, & etiam inter forẽſes de rebus etiam exiſtẽtibus extra dominiũ Mediolani, ex quo ſolennitas loci contractus et iudicij debet attẽdi,alioquin non valet contractus nec iudicium. D.Lau.Siluanus conſ. 40.Viſa.Bar.l.j.col.v.ver.et primo quęro.C.de ſumma tri. Bal.et Doc.l.fi.de iuriſd.om.iud.et in l.j.q.4.et 5.C.de contrahe.emp.et eſt com.opi D.Silua.d.conſ.40.col.fi.Ergo ſi donatio ipſa non eſt iurata decretũ illi reſiſtit, et pręſumitur contractus doloſus.Bar.d.§.ſcire. Alciat.d.uer.limitatur iſta.Vnde ſequitur, quòd donatio inter viuos non iurata ad formam dicti decreti non prodeſt ad euitandum iudicium criminale in caſu dicti alterius decreti ſub rub. in quib.caſib.&c.ut dixi ſuprà nu.43.ver.ſecundò quotieſcunque.et nu.45.ver.quarto dico.

¶ Sequitur

48 ¶ Sequitur etiam,† quòd decretum Mediolani,ſub rubr. de notar.publ.in §.nulli notarij.& §.contrahentibus.cùm prohibeat notarijs, & contrahentibus, & diſtrahentibus, cum mulieribus,ne cum illis cõtrahant, vel diſtrahãt,niſi præcisè & ad vnguem ſeruentur ſolẽnitas requiſitę per ſtatuta,& ordines ciuitatũ,& locorum,in quibus fiunt inſtrumenta,ſub pænis de quibus in ipſo decreto:puta, ſi nõ adhibeatur conſenſus agnatorum vel cognatorũ, qui debet adhiberi in contractibus mulierum ex forma ſtatuti,certè ſi tales ſolennitates non adhibeantur non valet cõtractus, nec diſtractus,nec conſenſus mulierum,maximè vbi ſtatutum diceret,ꝙ mulier vel minor nõ poſsit alienare ſine cõſenſu conſanguineorum,quo caſu talis contractus ſeu diſtractus,vel conſenſus mulierũ,dicitur nullus, & præſumitur doloſus,& ex eo nõ oritur etiã obligatio naturalis,nec tenetur fideiuſſor mulieris:quia decretum ac ſtatutum dicitur tali contractui reſiſtere.Bart.d.l.cùm lex.col.ij.nu.4. ver.& hoc fit.& ver.idẽ ſi prohibitio.& nu.vj.ver.ſed iuxta prædicta.& ibi Pau.de Caſtr.& alij.ff.de fideiuſſo.Ergo ex ipſo contractu præſumitur dolus,ex quo eidẽ decretũ, ac ſtatutũ reſiſtit,& dicitur contractus doloſus. Ergo talis contractus vel diſtractus,aut conſenſus mulierũ in quo dictæ ſolennitates ſeruatæ non fuerint dicitur doloſus,& eo non attento & non attento ipſo decreto prohibente procedi criminaliter,vbi res habet originem à contractu poſſet procedi criminaliter, ex quo talis cõtractus dicitur doloſus.Alciat.in iij.regu.prin.præſumpti. in præſumpt.30. ver.limitatur iſta.Bar.d.l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de peti.hęredit.d.c.q cõtrà.& d.l.queadmodũ.i fi.C.de agric.& cẽſ.

49 ¶ Decretum eſt in dominio † Mediol.ſub rub.de pœn.§. collegijs.& etiam eſt ſtatutum in vrbe Nouariæ,quibus cauetur, quod interdicitur quibuſcunque, ne rem immobilẽ ſcitã in dominio Medi.alienent non ſubdito dominij Mediolani, abſque principis licentia,quo caſu tale decretũ,ac ſtatutũ dicitur reſiſtere ipſi contractui, ex quo dirigit verba in actum hominis.Pau.de Caſt.d.l.cùm lex.col.j.& ibi Bar ff.de fideiuſſ.Ergo ſi fiat contractus ipſe, cui decretũ reſiſtit,præſumitur dolus.Bar.d.§.ſcire.Alci.d.ver.limita-

tur,

tur,ꝙ non ſubditus non poſſet præſcribere rem ipſam uigore talis cōtractus.Iaſ.conſ.166.Vertitur.col.fi.in fi.uol.ij.prohibita enim alienatione cenſetur prohibita præſcriptio.l.ubi lex.et ibi gloſ.et Bart.ff.de vſucapio.et eſt com.opi.Alex.conſil.j.Ponderatis. col.fi.uol.iiij.l.alienationis.ff.de uerb.ſignifi.Ergo non attento d.decre.quo cauetur, quòd non procedatur criminaliter vbi res habet originē a contractu,et non attento ipſo contractu facto abſque licentia principis poſſet procedi criminaliter, ex quo ipſe contractus diceretur doloſus.Bar.d.§.ſcire.Alc.d.uer.limitatur iſta.cùm decretum eidem reſiſtat.Paul.de Caſtr.d.l.cùm lex.ff.de fideiuſſo.

30 ¶ Statutum inclitæ,et † antiquiſsimæ Herculeæ ciuitatis Nouariæ patriæ meæ nobiliſsimę,inquit,ꝙ aliquis contractus,vel quaſi,vel aliqua obligatio non poſsit fieri cū filiofamiliâs ſine conſenſu patris,uel eius in cuius ptāte fuerit, uel cum minore maſculo,minore annorū quatuordecim, nec fœmina minore duodecim annorū , ſine authoritate tutoris,et cum minore decemocto annorū,ſine authoritate curatoris,ſi curatorem habuerit:et ſi non habuerit,ſine authoritate trium conſulum, iuſtitiæ, quo caſu ſtatutum ipſum uidetur reſiſtere obligationi,et contractui facto ſine ipſa ſolennitate.Pau.de Caſt.d.l.cùm lex.col.j.verſ.tertius quando, et ibi Bar.et Doc.ff.de fideiuſſo.Ergo contractus factus abſque ipſa ſolennitate ipſo iure non ualet, et ex eo non oritur obligatio etiam naturalis.Pau.de Caſtr.et Bar.d.l.cùm lex.Et conſequenter dicitur contractus doloſus,ubi non fuit ſeruata forma ſtatuti reſiſtentis obligationi.Bar.d.§.ſcire.Alci.d.uer.limitatur iſta.Et per conſequens contractus ipſe abſque ſolennitate dicti ſtatuti,tanquàm contractus doloſus,non poterit allegari ad effugiendū iudicium criminale uigore dicti decreti Mediolani ſub rub.in quib.caſibus criminaliter procedi non poteſt,maximè ubi ex lectura inſtrumenti , uel aliter ex actis cōſtaret, ꝙ filiusfamiliâs aut minor uel mulier,aliquibus minùs ueris,uel minùs legitimis, aut minùs iuſtis narratiuis,enūtiatiuis, præfationibus ſeu perſuaſionibus inducti fuerint ad contrahendū,cedendū, aut renuntiādū, quia tunc multò

magis

magis præſumeretur contractus ipſe doloſus,& non valeret,& quatenus valeret, deberet reſcindi.l.pen.C.de dolo. Dec.coſ.180.Viſa.Et ita in ſpecie ſuper ipſo ſtatuto ciuitatis Nouariæ pro domina Antonia de Partonis vxore magnifici artiũ & medicinę doct.D.Andreæ de Plot.Patritij Nouariæ,fratris patruelis magnifici D.Marci Ploti aui mei paterni.cõſuluit D.Iaſ.conſ.69. Quæritur.col.ij.& iij.in fi. vol.ij.licèt per erroré impreſſorũ in themate dicti conſilij Iaſ.69.Quæritur.vol.ij.legatur de Plot.cùm dici debeat de Plot.cũ familia noſtra appelletur familia antiquiſsima de Plotis quæ a Geneo Plãco Ploto romanorũ Imperatore, & Cõſule deſignato, ac Lugduni cõditore,ſuã originẽ ducit. Ad quẽ M.Tul.Cicero in decimo eius epiſtolarum familiariũ libro plures ſcripſit Epiſtolas. Nec eſt dubiũ Plancũ ipſum fuiſſe cognomẽto Plotum,prout atteſtãtur Martinus Phileticus,interpretes in d.lib.10.& Ambro. Calepinus in eius vocabu.in ver.Plãci. Et eundẽ Gneũ Placũ Ro.Impe. fuiſſe ex Plotorũ ſtirpe,teſtificatur Mag.D.Bartholomæus Taegius Iurecõſultus optimus collegij Mediolani, Hiſtoricus doctiſsimus,& Poëta facũdiſsimus,in eius epiſtola,cui titulus eſt de nobilitate,quã lingua ethruſca ſcripſit ad magnificũ Põtificij,& Cęſarei iuris doctorẽ acutiſsimũ D.Bernardinũ Plotum conſanguineum meum,& locum tenentem in Marchionatu Montisferrati,illuſtriſsimi,& reuerendiſsimi D.Hippoliti Gonzagæ Cardinalis Sanctę Romanę eccleſiæ,& tutoris illuſtriſsimi domini Gulielmi Gonzagę Ducis Mantuæ,& Marchionis Montisferrati digniſsimi.

¶ Sed redeũdo ad locũ à quo digreſsi pauliſper ſumus,Di
51 co quod ſi tutor † ac curator ignorabant liberationẽ rationis reddendæ,cum legato eius omnis,in quod condemnarẽtur,eis facto non valere:quia fortè ignorabant factũ, id eſt,bona eſſe feudalia,vel liuellaria,& ſic ignorarunt teſtatorẽ de eis non potuiſſe diſponere,relinquendo dictã liberationẽ,certè ſi non fecerunt inuẽtarium ac librũ rationũ ob ipſam facti ignorãtiam excuſantur à dolo & à lata culpa.l.qui in alterius.vbi tex.gl.Dec.& Cag.ff.de reg.iur. l.fin.ff.pro ſuo.l.igitur.§ põt.ff.de lib.cau.l.ſed & ſi lege.§. ſcire.ff.de petit.hæred.Corn.conſ.147.Quia.col.pe.vol.ij.

Ergo

Ergo ob non confectionē inuētarii & libri rationū, etiam quòd liberatio non valeret, non poſſet eo in caſu iurari in litē, ex quo liberatio ēt nulla, relicta tutori & curatori excuſat à dolo & à lata culpa, vbi ignorabatur factū ex quo liberatio reddebatur nulla.d.§.pōt.& d.§.ſcire. Et vbi non eſt dolus nec lata culpa, non poteſt in litē iurari contra tutorē, nec curatorem.l.alio iure.C.de in lit.iur. Et in dubio ignorantia facti præſumitur.l.verius.ff.de proba. Et liberatio, ſeu legatū ēt nullius valoris ſicuti etiā titulus nullus & putatiuus cauſatus ēt in errore iniuſto iuris, vel facti, excuſat à dolo, & à mala fide, & à pœna criminali, & vt non teneatur tanquā prædo de fructibus percipiendis. d.§.ſcire. & d.§.poteſt. eſt commu.opin.Alciat.in iij.reg.princ.præſump.in præſumptio.v.ibi, quintò bonafides.Bart.Balb.& Doct.l.Celſus.ff.de vſucapionib.Bald.poſt gloſ.in l.j.C.vbi cau.ſtatus.latè per Cur.ſenio.conſi.71. Princeps.gloſſ.Roma.Alex.& Moder.l.quod vxor.ff.de acquir. poſſ.gloſ.l.de fructibus.ff.de donat.inter uirum & vxor.

SVMMARIVM.

1 *Decretum Mediolanenſe ſub rub.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, quo cauetur, quòd vbi res habet originem à contractu, non poſſit procedi criminaliter, niſi contractus doloſè initus reperiretur, an procedat etiam quòd contractus eſſet nullus per errorem facti, & iuris, dummodò non eſſet doloſè initus.*

2 *Contractus doloſè initus non dicitur propriè contractus nec valet, etiam ſi ſit iuramento firmatus.*

3 *Contractus appellatione venit etiam contractus nullus, quando aliàs verba eſſent ſuperflua.*

4 *Exceptione ſit ſuperflua, & inutilis, tunc cenſetur regulam ampliare ſecundum qualitatem exceptionis.*

5 *Regula p exceptionē ampliatur, quādo aliàs exceptio eſſet inutilis.*

6 *Beneficium principis debet latiſſimè interpretari.*

7 *Mitior interpretatio in legibus & decretis ſemper fieri debet.*

8 *Appellatio à ſententia ſi ex ſtatuto ſit prohibita, non cenſetur prohibita, quando iudex fuit in dolo, vel lata culpa.*

9 *Sententia lata per dolum iudicis nunquàm tranſit in rem iudicatā.*

Iudex

10 *Iudex præſumitur dolo pronuntiaſſe, quando erat capitalis inimicus eius, contra quem pronuntiauit.*
11 *Dolus in omni materia ſemper præſumitur exceptus.*
12 *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptuatis.*
13 *Lex noua diſponens ſuper eo, quòd diſponit ius commune intelligitur ſecundum ius commune, & ſecundum legem antiquam.*
14 *Hæres in iure errans non dicitur prædo, nec tenetur de fructibus percipiendis: idem eſt in legatario.*
15 *Prædo non dicitur, qui pretium numerauit etiam in cōtractu nullo.*
16 *Abigeus, quo caſu non teneatur de abigeatu.*
17 *Turbans aliquem in poſſeſsione, quo caſu criminaliter non teneatur ex ſtatuto Mediolanenſi.*
18 *Poſſeſsio ex contractu nullo transfertur, vbi interuenit actus facti.*
19 *Contractu principali non ſubſiſtente nec eius acceſſoria valent.*
20 *Poſſeſsio per contractum nullum, ſeu conſtitutum aut alium actum fictæ traditionis poſitum in contractu nullo non transfertur.*
21 *Contractu nullo, etiam conſtitutum in eo appoſitum dicitur nullum: tamen excuſatur is, qui harum prætextu propria authoritate, & per rem ingreſſus eſt poſſeſsionem, niſi ei fieret reſiſtentia facto.*
22 *Matrimonij nulli contractus, contrahentes excuſat qui ſimul habent copulam, à pœna illiciti coitus, dummodò ſtatim quòd ſciuerunt matrimoniū non valere, abſtineant à coitu. Idem etiā procedit in muliere, & minore maſculo, ſi ſtatim quòd cognouit, pœnituit.*
23 *Contractus vel titulus nullus cauſatus etiam ex errore iuris, excuſat à malæ fide, & à dolo.*
24 *Iudex debet in dubio eligere partem paribus, minùs oneroſam.*
25 *Delictum ſi à contractu originem habeat de iure communi in multis caſibus criminaliter procedi non poteſt.*
26 *In pœnalibus contra fiſcum in dubio eſt pronuntiandum: idem eſt cōtra accuſatorem.*
27 *Curia conſequitur maiorem honorem abſoluendo, quàm in condemnando.*
28 *Doli mentionem expreſſam vbicunque lex, vel ſtatutum facit, lata culpa non coparatur dolo, de quacunque pœna pecuniaria agatur.*
29 *Partes facientes actum nullum, præſumuntur actum eſſe nullu ignorare, maximè ſi fuerint expenſæ.*
30 *Criminaliter agi quando dicatur.*
31 *Cauſa qualibet quæ excuſat à dolo, & eius pœna, an excuſet à pœna pecuniaria.*

pecuniaria, quæ datur ratione lata culpæ, & an in pœnis pecuniarijs lata culpa dolo æquiparetur.

32 *Lata culpa non æquiparatur dolo etiam in caſibus, quibus agitur de ſola pœna pecuniaria, quando lex vel ſtatutum facit expreſſam doli mentionem.*

33 *Copulæ proprietas quæ ſit, & quæ ſint dictiones copulatiuæ. et vtrum copulatorum concurſus requiratur.*

34 *Copula, &, poſita inter duas orationes perfectas, quæ ſtare poſſunt de per ſe, tunc habet vim dictionis continuatiuæ, non copulatiuæ.*

35 *Copula in decreto, vel lege fauorabili habet vim dictionis continuatiuæ, non copulatiuæ.*

36 *Verba debent intelligi, vt euitetur mala grammatica.*

37 *Verba in medio poſita interpretãtur ex præcedẽtibus & ſequẽtibus.*

38 *Copulatiuarum dictionum natura eſt copulare diuerſa.*

39 *Contractus appellatione in fauorabilibus quæ veniant.*

40 *Copulatiua negatiua vel affirmatiua vt verificetur requiritur concurſus omnium copulatorum.*

41 *Matrimonio nullo per ignorantiam facti contracto, ſi coitus ſequatur, nõ punitur, ſi ſit ſecundum naturam, ſecùs ſi ſit ſodomiticus.*

42 *Sodomia graue delictum, & grauiter puniendum. etſi inter coniuges committatur.*

43 *Sodomia dicitur, ſiue fiat cum maſculo, ſiue cum fœmina.*

44 *Sodomitarũ bona confiſcãtur, & ipſi fiũt infames, et teſta nõ poſſũt.*

45 *Sylua cædua communis, ſi ab vno ex ſocij incidatur, ille non poteſt accuſari nec puniri de turbata poſſeſſione, ſecùs ſi illam occupet.*

46 *Lex habens plures intellectus, poteſt allegari in quolibet intellectu, quãdo quilibet intellectus probatur per bonas rationes, vel leges.*

47 *Contractus appellatione venit etiam contractus nullus, quando ſumus in fauorabilibus, & militat eadem ratio.*

48 *Statutum cauens de ſoluenda gabella, pro contractu intelligitur de valido & efficaci.*

49 *Exceptio declarat de quo genere loquatur regula, & vbi exceptio eſſet ſuperflua, per exceptionem ampliatur regula.*

50 *Contractus à lege reprobatus an poſſit allegari in caſu decreti Mediolani, quod prohibet procedi criminaliter, vbi res habet originẽ à contractu.*

51 *Lex vel ſtatutum nõ receptum, nec moribus vtentium approbatum non habet vires: & ſufficit lapſus decennij à tẽpore conditi ſtatuti.*

Legis

52 *Legis, vel ſtatuti ſolennitas, quæ actui reſiſtit, quotiens eſt ſecreta, ceſſat doli præſumptio.*

53 *Ignorantia iurium, quæ ſunt dubia & intricata excuſat à dolo & mala fide.*

54 *Contractus nulli & illiciti, quæ cōmuniter fiunt, tanquàm liciti, excuſant à pœna criminali huius ſeculi, licèt non quo ad Deum.*

55 *Conſuetudo excuſat notarios à pœna falſi.*

56 *Dolus vt excludatur, conſuetudo inſpicitur.*

57 *Conſuetudo etiam mala & nulla excuſat in delictis.*

58 *Doli præſumptio ceſſat probata bona qualitatè, & fama contrahentium.*

59 *Fama bona probatio tollit indicia leuia, in generè, non in ſpecie.*

60 *Contractus an ſit dolosè initus ex qualitate facti contrahentum, loci & temporis, concipi poteſt.*

61 *Contractus facti contra legem, ſi in ſe naturalem æquitatem contineant, ceſſat præſumptio doli & malæ fidei.*

62 *Statutum vel lex requirens certam ſolennitatem ad aliquem effectum, non habet locum in foro conſcientiæ, ſi actus fiat ſine illa ſolennitate, & ipſe actus effectui non conueniat.*

§. VI.

VNDE ex premiſsis infero, quòd decretũ Mediolani ſub rub. in quib. caſib. crimi. procedi non poteſt, quò cauetur quòd vbi res habet originẽ à contractu quòd non poſsit procedi criminaliter, vt habeat locum decretum ipſum etiam in cõtractu non tamen dolosè inito, adeò quòd pro aſſerto delicto habente originem à contractu etiam uullo, non poſsit procedi criminaliter, ex quo contractus etiam nullus, excuſat à mala fide, & à pœna, & proceſſu criminali. tex. dict. §. ſcire. & dict. §. poteſt. & in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Imperatores. & verſicul.
1 idem Pollioni. ff. de adulter. Et † quamuis Do. Catellia. Cotta in lib. memor. verſic. actus nullus. in fi. & D. Io. Fran. Ponzinib. in tracta. per eum edito ſuper ipſo decreto. in iiſ. lim. velint decretum ipſum procedere in cõtractu ualido, non autem nullo, per regul. l. iij. §. condemnatum. ff. de re iud. Ego tamen teneo intrepidè, quòd decretũ ipſum Mediolani,

diolani, ſub rub. in quibus caſibus criminalitar procedi non poteſt, quo cauetur non poſſe procedi criminaliter pro negotio, cauſa, vel re, ſeu aſſerto delicto habente originem à contractu, niſi contractus dolosè initus reperiretur, procedere, vt non poſsit procedi criminaliter, pro re vel aſſerto delicto habente originem à contractu, etiam ſi contractus ipſe valeret, vel non valeret, ſed eſſet nullus per errorem facti tantùm, vel iuris errorem tantùm, vel etiam per errorē iuris, & facti ſimul, dummodò tamē non eſſet dolosè initus, & hoc per tex. in d. §. ſcire. & d. §. poteſt. & in d. §. idem Imperatores. & dict. verſi. idem Pollioni & per duodecim fundamenta de quibus infra.

¶ Primò quia decretum ipſum Mediolani facit regulā ꝙ non poſsit procedi criminaliter, vbi res habet originem à contractu: Diende facit exceptionem, niſi contractus dolosè initus reperitur. vnde prӕſuppono quòd contractus dolosè initus, cùm ſit contractus a iure reprobatus, quod nō dicitur propriè contractus, nec venit appellatione contractus in legibus, ſtatutis nec alia materia. Bald. l. non dubium. in ij. not. C. de legib. Et iſtud ego probo. quia contractus propriè loquendo dicitur quando eſt vltro citroque obligatorius. text. glo. Bart. & Alcia. in l. Labeo. §. contra-
2 ctū. ff. de verb. ſignifi. Et contractus non dicitur † obligatorius, nec dicitur propriè loquendo obligatio; ergo nec contractus, cui poteſt opponi expeceptio doli, vel alia excepito, cùm obligatio ſit iuris vinculum quo neceſsitate aſtringimur alicuius ſoluēdæ rei cauſa, ſecundum noſtræ ciuitatis iura. textus inſtitu. de obligat. vbi glo. verſi. neceſſitate. & ibi Doct. l. creditor. & l. debitor. vbi not. per illum textum. ff. de verb. ſignifi. Et conſequenter contractus dolosè initus non dicitur propriè contractus, cùm in effectu non ſit vltro citroque obligatorius, nec habeat iuris vinculum, quo partes aſtringantur illi ſtare, ex quo dolo deceptus non tenetur illi ſtare, cū contractus dolosè initus etiā cum iuramento, ſit nullus, & quatenùs aliquis reperiatur debeat reſcindi. Dec. d. conſ. 180. Viſa. Iaſ. d. conſil. 69. Quęritur. col. pen. in fi vol. ij. toto titu. ff. & C. de dolo. & ſt. de doli exceptio. cùm in contractum dicimus, non debemus

intelligere

intelligere de doloſè inito, cui partes ſtare nõ tenentur, ex quo verba cum effectu debent intelligi. l. j §. hęc aũt verba. ff. quod quiſq; iur. Ergo ſequitur, ꝙ ſicuti ipſa exceptio decreti de contractu doloſè inito, eſt exceptio de contractu nullo ſaltem in effectu, cùm vbi ſit aliquis debeat reſcindi. Dec. d. conſil. 180. Viſa toto tit. ff. & C. de dolo. ꝙ pari modo regula ipſius decreti, vt nõ poſsit procedi criminaliter, vbi res habet originem à contractu, intelligitur etiã de cõtractu nullo, non tñ doloſè inito, vel etiã de contractu valido, ſed reſcindendo, non tñ ratione doli: cùm. n. exceptio ipſa eiuſdem decreti ſit de contractu doloſê inito, & ſic de contractu nullo, & qui propriè non eſt cõtractus, vt ſuprà probaui. Ergo etiam regula eiuſdem decreti debet intelligi etiam de contractu nullo, nõ tñ doloſè inito: vt pro re habente originem etiã à contractu nullo, non tñ doloſè inito, non poſsit procedi criminaliter: quia exceptiones ſunt, & eſſe debẽt de genere regulæ. Et ex qualitate exceptionis declaratur, de quo genere loquatur reg. l. nam ꝙ liquidè. §. fi. ff. de pen. leg. Dec. l. j. nu. 26. verſ. Et licêt, & ibi Cagno. ff. de reg. iur. Alex. & Doct. l. ſenium. C. qui teſtam. facere poſſ. Alioquin ſi non intelligeremus regulam dicti decreti procedere etiam in contractu nullo, & qui propriê non eſſet contractus, vt pro re habente ab eo originem, non poſsit procedi criminaliter, exceptio decreti contractus doloſè initi eſſet exceptio ſuperflua, & impertinẽs, & quæ nõ eſſet de regula, ſicuti ſi diceremus, omnis homo currit, excepto aſino, cũ dici deberet, excepto Petro. Ergo ne ipſa exceptio ſit ſuperflua, & nihil quô ad regulã operetur, & ſic non faciens ad regulã, verba regulæ debent intelligi etiã de contractu nullo, non tñ doloſo, vt nõ poſsit procedi criminaliter pro negotio habente ab eo originẽ, quia etiã appella-
3 tione † contractus, vel donationis, venit contractus etiam nullus, & donatio etiã nulla, qñ verba eſſent ſuperflua, & nihil operarentur, quod not. pro limita. text. in l. 3. §. condemnatum. ff. de re iudic. vt eſt de hoc text. in l. ſi qñ quis vxori. & ibi Bart. Paul. de Caſt. & Iac. Put. ff. de leg. j. & hoc modo reſpondetur ad allegata in contrarium per Cott. & Ponzin. in locis, de quibus ſuprà dixi. nu. 1. verſi. Et quam-

4 uis,hoc eodem verbo.Vbicunque enim exceptio † eſſet ſu-perflua,& inutilis,& de eo,quod in regula non contineretur,tunc exceptio ne videatur inutilis,& ſuperflua,cenſetur regulam ampliare,ſecundum qualitatem exceptionis. Dec.d.l.j.nu.31.verſ.& prædicta.ff.de regu.iur.& eſt com. opi.vt inquit D.Hierony.Cagn.d.l.j.nu.30.verſ.Et coucluſio.& nu.33.verſic.ſed non eſt recedendum.ff.de reg. iur. l.tribunus.§.j.ff.de teſta.mili.Exemplum ſi conſtituo procuratorem generaliter ad omnia, non veniunt illa, quæ mandatum ſpeciale requirunt.c.qui ad agendum.cum ibi notatis per gloſ.& Doct.de procu.in 6. ſed ſi facio procuratorem generaliter ad omnia,niſi quòd iuramentum nõ poſsit deferre,& ſic exceptio vnum caſum, in quo ſpeciale mandatum requiritur,illa exceptio ne ſit ſuperflua, declarat,& ampliat mandatũ,& regulam,vt omnia alia includãtur in mandato,in quibus etiam mandatum ſpeciale requiritur.D.Geminia.poſt Lap.d.c.qui ad agendũ.§.j.Alex. Claud.Aquen.& Iaſ.l.fi.ff.quod quiſq; iuris. Iaſ.l.nummis. col.3.ff.de in litem iurand.Bar.Chaſſa.conſi.3.Stat ſtatutum.nu.7.verſic.Hinc videmus. Deci.c.conſultationibus. in fi.de offic.deleg.& in d.verſic.Et prædicta. Et hæc eſt com.opi.vt inquit Cagno.d.l.j.nu.30.verſic.& concluſio. & nu.33.verſ.ſed non eſt recedendum.ff.de reg.iur. Nicol.
5 Euerar.arg.3.ibi,locus ab exceptione. Sic & Papa † confirmando generaliter priuilegia,non intelligitur confirmare priuilegia,quæ ſunt contra ius. Et tamen eſt verum, quod ſi exciperet unum,quòd eſſet contrà ius, cenſetur confirmaſſe alia, quæ ſunt contra ius: & ſic ampliatur hoc caſu regula per exceptionem. Ergo exceptio contractus doloſè initi facta in ipſo decreto, uidetur ampliare regulam decreti,ut non procedatur criminaliter,ubi tres habet originem à contractu,ut procedat etiam in contractu nullo, & contra ius:dummodò doloſè non ſit initus. ex quo excipitur contractus doloſè initus.Bal.c.j.col.2. in prin.per quos fiat inueſtitura.Iaſon.d.l.fi.in fin.ff.quod quiſq; iuris. & in d.l.nummis.Chaſſan.d.conſ.3.At ſtatutum.nume.8. uerſic.Primam tamen.Cagno.d.uerſic. ſed non eſt.Nicol. Euerard.dict.uerſic.locus ab exceptione.

6 ¶Secundo iſtud † ego probo: quia decretũ ipſum Mediolani prohibens procedi criminaliter, ubi res habet originẽ à contractu, non dicitur priuilegium, ſed beneficiũ principis, ex quo ſibi, ſeu eius Fiſco tm̃ nocet, dum non uult procedi criminaliter, & prodeſt accuſato denuntiato, uel inquiſito, ut non teneatur perſonaliter ſeſe cõſtituere, & ut non poſsit moleſtari ad pœnã, nec ex proceſſu criminali, in quo plures expenſæ fiũt, ꝙ in proceſſu ciuili, & non nocet accuſatori, uel actori, ex quo eſt ſibi ſuccurſum agẽdo ciuiliter in cauſa ciuili, ex forma dicti decreti pro re habẽte originẽ à cõtractu. Ergo decretũ ipſum cũ ſit Principis beneficium ab eius indulgentia, ac clemẽtia emanãs, debet ꝙ pleniſsimè, & latiſsimè interpretari, ut procedat etiã in contractu nullo: ut pro aſſerto delicto ab eo originẽ habẽte nõ poſsit procedi criminaliter, cũ beneficia principis latiſsimè ſint interpretanda, & latiſsimè, & ꝙ pleniſsimè loquendo contractus etiam nullos dicatur cõtractus. l. fi. ff. de conſt. principum. Bell. conſ. 20. Inſpectis. nu. 18. uerſi. 1. qm̃. glo. & Alc. l. princeps bona. in prin. ff. de uerb. ſignific. iuncto tot. titu. Inſtit. de inutil. ſtip. & de inoffic. teſtam. & iuncta l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto autem teſtamento. C. de teſtamen. vbi etiam teſtamentum imperfectum dicitur teſtamentum ſaltem largo modo. Et ſtipulatio nulla, & inutilis, dicitur ſtipulatio etiam largè, ſeu largiſsimè, latiſsimè loquendo. Et beneficia principis, quam pleniſsimè, & latiſsimè debent interpretari. text. d. l. fin. ff. de conſtitu. princ. Alciat. d. l. princeps bona.

7 ¶Tertiò etiam † quia agitur de interpretatione pœnarũ, & remittendo ne procedatur criminaliter: ergo decretum ipſum debet intelligi etiam in contractu nullo: cùm ſemper mitior fieri debeat interpretatio legum, ſtatutorum, & decretorum. l. penultim. ff. de pœnis.

8 Quartò, quia decretum † dum dicit, non poſſe procedi criminaliter, pro aſſerto delicto habente originẽ à contractu, & deinde dum excipit niſi contractus dolosè initus reperiretur, dicitur excipere illud, ꝙ tacitè à iure ſubintelligebatur: quia in omni materia ſemper dolus intelligitur axceptus, etiam ſi non excipiatur. Et ideò omnes leges, omnia

decreta Mediolani,& oīa ſtatuta,& oīa pacta partium,quibus cauetur,ꝙ iudex cognoſcat appellatione remota,prout eſt Mediolani decretum ſua rubr. de bonis ad cridas ponendis.§.ſuper deductis.quo cauetur ꝙ iudex in cauſis cridarum,cognoſcat appellatione. & querela qualibet remota.Et aliud decretum Mediolani ſub rub.de accuſa.§.à ſententia.quo cauetur ꝙ à ſentētia lata in cauſa criminali nō liceat appellari,nec de nullitate dici.Et aliud decretū Mediolani ſub rubr.de Arbi.§.ſi contingat.quo cauetur ꝙ nō licèt appellari,nec querelari ab arbitrijs, vel arbitramētis. Et aliud decretum Mediolani ſub rub.de appel.§.lata.quo cauetur appellari non poſſe,nec de nullitate dici, à ſententia lata in cauſa appellationis,vbi ipſa ſententia ſit cōformis primæ, & omnia alia ſimilia iura, quibus remouetur appellatio,& nullitas, & diſponitur ſententias debere exequi remota appellatione,intelliguntur niſi iudex fuerit in dolo,vel lata culpa.quia tunc non obſtantibus oībus legibus,pactis,ſtatutis,& decretis ipſis remouentibus appellationem poterit appellari,& dici de nullitate ab ipſis ſententijs,arbitrijs,& arbitramentis,propter dolū, vel latā culpā, quæ æquiparatur dolo, & dolus futurus nunꝗ cenſeatur remiſſus.ita dixit in ſpecie Hip.de Marſ.ſing.289.Incip.dolus.Bal.c.vt debitus.col.2.de appel. Et idem vbi eſſet dolꝰ iudicis,vel partis fortè participantis cū iudice puta,ſi pecunia eum corrupit,vel dolus iudicis tm̄.vel partis tm̄: qa tunc iura,decreta,ac ſtatuta ipſa,non cenſentur remouere appellationem,nec nullitatem.Phi.Fran.c. dilecto.colū.4. verſ.7.limita.de appel.Bal.c.paſtoralis.§.fi.verſ.quęro qd. de offic.deleg.Ang.conſ.197.Incip.A. & B. contraxerunt. per tex.in l.ſi prætor.§.Marcellus.ff.de iudic.l.cùm à te.ff.
9 de dolo.l.j.C.ſi tuto.vel curator fal.alleg.Quinimò † etiā ꝙ non appelletur,talis ſentētia lata per dolum iudicis, vel partis nunꝗ tranſiret in rem iudicatam,ex quo reus p doli exceptionem,& actor per doli replicationem eſſet tutus: tn̄ tutius eſt appellare.tex.d.l.cum à te.Bal.d.verſi. quæro
10 quid.Et in iudice † præſumitur dolus,ſi erat capitalis inimicus eius,contrà quē pronuntiauit,& contrà eius ſententiam obſtat doli exceptio.l.non diſtinguemus.§.cum quidam.

dam.ff.de arbitr.Bal.d.verſi.quæro quid.Et eſt generale ta
11 citam † conditionem ineſſe,non ſolùm in contractibus, verùm etiam in legibus,& ſtatutis,& in omni materia, ne quis doli ſui præmium conſequatur.l.j.ff.de dol.& excep. Bal.d.verſ.quæro quid.Et in omni liberatione dolus ſemper intelligitur exceptus,etiam ſi expreſsè nõ excipiatur. Crauet.conſ.160.In hac.nu.5.l.quidam decedens.ff.de ad miniſt.tut.cum ibi not.l.cum tale.§.Titius.in fi.ff.de cõd. & dem.not.in l.tres fratres.ff.de pac.Dec.conſ.178.In cau ſa.col.2.Alex.conſ.58.Habita.nu.11.verſ.quantum.vol.3. Ergo ipſa exceptio cõtractus doloſè initi facta ab ipſo decreto,de eo,quòd intelligebatur exceptum, ne videatur ſuperflua,& nihil operari,debet intelligi,ꝙ regula dicti decreti volẽtis non poſſe procedi criminaliter vbi res habet originem à contractu,intelligatur etiam de contractu nullo, vel reſcindendo, non tñ doloſè inito, ita ꝙ ipſa exceptio operetur declarationem,& ampliationem regulæ, ex quo, vt verba aliquid operentur,intelligi debent etiam de actu & contractu nullo,tex.in l.ſi qñ.ff.de leg.j.& ad hoc faciũt ea, quæ dixi ſuprà. nu.2.verſic.1.quia.& nume.4.verſicul. vbicunque.& nume.5.verſicul.ſic & Papa.

¶ Quintò,quia decretum ipſum eſt fauorabile, dum continet abſolutionem à proceſſu criminali, vbi res habet originem à contractu : ergo latè debet interpretari etiam in contractu nullo,non tamen doloſè inito.l. Arrianus.ff.de actio.& oblig.l.abſentem.ff.de pœnis.

12 ¶ Sextò,quia † decretum vbi res habet originẽ à contractu,facit regulã,ꝙ non poſsit procedi criminaliter, deindè facit ſolũ duas exceptiones, niſi contractus eſſet doloſus, vel vis interueniſſet:ergo in alijs caſibus non exceptis, decretũ debet intelligi generaliter etiam in cõtractu nullo, cũ exceptio firmet regulã in caſibus nõ exceptuatis.l.cùm ꝑtor.ff.de iud.l.Tribunus.§.j.ff.de teſta.mili.not.in l.j. vbi Dec.& Cagn.ff.de reg.iur.& in l.nam quod liquide. §.fi.ff. de penu legat.Nico.Euer.arg.3.ibi,locus ab exceptione.Et princeps concedendo caſtrum,& reſeruando ſibi aliũ dominiũ,videtur alia iura omnia:puta,conceſsionẽ creandi prætorem, & cognitionem cognoſcendi de appellatione

ab ipſo prętore interpoſita,conceſsiſſe.Iaſ.conſilio 161.In cauſa.verſicul.5.facit.volu.2.

13 ¶ Septimò,quia decretū ipſum, † quo prohibetur procedi criminaliter,vbi res habet originē à contractu, eſt conforme cum iure cōi,ſaltē in multis caſibus,quibus cauetur de iure cōi nō poſſe procedi criminaliter, vbi res habet originē à contractu etiā nullo,non tñ doloſo, vt infrà dicā: ergo decretum ipſum intelligi debet etiā in contractu nullo,ex quo lex noua,ſeu decretum nouum diſponens ſuper eo, quod diſponit ius commune intelligitur ſecundū ius cōe,& ſecundum legem antiquam.l.ſciendum.vbi gl.verſ. non compelli.& ibi Doct.ff.qui ſatiſdar.cog.l.ſed & poſteriores.ff.de legi.l.2.C.de noxal.vbi Bal.per illum textum.

14 ¶ Hæres enim inſtitutus† in teſtamento etiā nullo,& oīs alius agnatus,qui arbitratur ad ſe ptinere hæreditatē etiā, ꝙ erret in iure,putans teſtamentum valere,cū non valeat, vel ſe proximiorē,cùm alius cum præcedat in gradu,& ea de cauſa ſeſe intromittens in bonis hæreditatis,nō dicitur prædo,nec tenetur de fructibus percipiendis,ſed ſolùm de perceptis:prout tenetur bonæ fidei poſſeſſor, & nō poteſt conueniri tanꝗ prædo,vel fur criminaliter,licèt teſtamentum non valeat.tex.in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.vbi.gl.& Bar. ff.de peti.hæred.Curt.Sen.conſ.71.Princeps.in fi.in addi. & ita intellige ea,quæ ſuperius deduxi ſupra in verb.pręcedenti.nu.45.verſ.4.dico in fi.ibi.Et poſsidens,&c.

¶ Legatarius:puta ſeruus,cui eſt relicta liberatio in teſtamento etiam nullo,vel homo liber, cui eſt legata res in teſtamēto,etiam nullo:licèt proclamauerit in libertatē, vel rem legatā apprehenderit, & in iure errauerit arbitrando legatum valere,cum non valeret, excuſatur à dolo , & ab omni pœna criminali.l.igitur.§.poteſt.ff.de lib.cau.

15 ¶ Numerans † pretiū etiā in contractu nullo,non tñ doloſo,nō dicitur prędo,& conſequenter excuſatur à dolo,& à pœna furti.l.nemo.ꝓdo.ff.de reg.iur.& hoc debet intelligi etiā in contractu nullo,vel aliquo,ſed reſcindendo. per tex.in l.etiam.§.ſi quis ſciens.ff.de petit.hæred.& etiā,quia d.l. nemo prædo. loquitur generaliter non diſtinguendo inter contractum validum,& nullum, ergo debet generaliter

liter

liter intelligi etiã in contractu nullo.l.non diſtinguemus. ff.de arbit.l.j.§.generaliter.ff.de leg.præſt.

16 ¶ Ille etiam,qui pecora † de quorũ proprietate faciebat controuerſiam abegit,vel abduxit,putans pecora ſua eſſe, etiã ſi in iuſtis rõnibus id crediderit:puta,quia contractus erat null⁹,excuſatur à pœna,& ab omni proceſſu criminali,& nõ tenetur tanꝙ fur,neq; tanꝙ abigeus,ſed debẽt cauſa,& partes remitti ad iudiciũ ciuile,remoto omni proceſſu criminali.tex.in l.j.§.fi.ff.de abigeis.per quẽ text.ſæpius

17 conſului,ꝙ qñ † inter partes fuit diſputatũ de cauſa ciuili in poſſeſſorio aut petitorio,ꝙ ſi vna pars abſq; vi turbatiua aliam,ꝙ dicitur res habere originem à cõtractu,vel quaſi, cum in iudicis quaſi contrahatur.inſtit.de obliga. quæ ex quaſi cont.vbi not.per Doct.Et conſequenter, ꝙ cauſa nõ debet tractari criminaliter, ſed quòd debet remitti ad iudicium ciuile.per tex.in dict.l.j.§. final.ff.de abig. iuncto maximè ipſo decreto Mediolani.

18 ¶ Licèt ex contractu † nullo , ac inutili trasferatur poſſeſsio vbi interuenit actus facti,id eſt,realis traditio, & talis de rigore iuris licèt non in conſcientia, cui ex cõtractu nullo poſſeſsio realis fuit tradita , poſſet bona ipſa quorũ poſſeſsionem realiter fuit adeptus ponere ad cridas iuxta formã decreti dominij Mediolani ſub rub.de bonis ad cridas ponẽdis,ex quo licèt contractus ſit nullus: tñ ex eo ſequuta reali traditione trãsfertur poſſeſsio.tex.in l.j.§.ſi vir vxori & ibi Bar.Paul.de Caſt.Alex.Soc.& Iaſ.ff. de acquir. poſſ.D.And.Tiraq.Senator optimus in tract.de iure conſt. poſ.in 3.part.7.limit.nume.13.verſic.Ex quibus.

19 ¶ Tamen nõ ſequuta † reali traditione facti, ex cõtractu nullo,vel inutili,& ex omni actu iuris in eo appoſito : puta,ex cõſtituto,vel precario,aut ex retentione vſusfructus, vel inueſtitura,aut alio actu iuris,vel actu fictæ traditionis in cõtractu nullo appoſito,nõ trãsfertur poſſeſsio, qa cũ principalis cõtractus nõ valeat,nõ valẽt acceſſoria:puta conſtitutũ,p̃carium,& ſimilia,& ex eis nõ trãsfertur poſſeſsio,& cõſequenter ille,qui habet pro ſe contractũ nullũ etiã cum conſtituto,vel p̃cario,aut retẽtione vſusfructus, aut inueſtitura in eodem cõtractu nullo poſitis,nõ poſſet

bona per eum nulliter acquiſita ex contractu & cõſtituto nullis ponere ad ipſas cridas ad formã dicti decreti,ubi rea liter nõ fuit adeptus poſſeſsionẽ ipſorũ bonorum ex quo decretum ipſum requirit pro forma , quòd ponens ad cridas poſsideat , & ꝙ iuret ſe verè ac realiter poſsidere bona quę ad cridas ponit. Et ſi abſq; reali,manuali, & effectuali apprenſione,& traditione poſſeſsionis, habẽs contractũ nullum cũ cõſtituto poſito in eo,poneret bona ipſa ad cridas,& eis in termino trium,ac ſex menſium ab ipſo decreto præfixo,nulla fieret contradictio,per ipſas cridas nullũ fieret præiudicium non contradicẽtibus, ex quo cridæ eſſent nullæ tanquàm factæ ad inſtãtiam ponẽtis ad cridas non poſsidentis , & factæ non ſeruata forma dicti decreti quo requiritur,ꝙ ponẽs poſsideat verè,& realiter, & ita iu
20 ret, quia per † contractũ nullũ, & per conſtitutũ,ſeu aliũ actũ fictę traditionis poſitum in contractu nullo non trãſfertur poſſeſsio.Bar.Chaſ.conſ.vij.Viſis.nu.55.Pariſ.conſ. 55.Contractus.num.22.& conſi.59.Viſo.nu.25.vol.j.Lud. Goz.conſ.28.Videtur.col.fi.nu.36.Matth.de Afflict.deciſ. Neapolit.40.Caſus.col.pe.& deciſ.331.Quędã Diana.poſt prin.Car.Ruin.conſ.136. Primò videndum.col.fi.vol.j.& conſ.69.Diligẽti.nu.15.vol.iij.& conſ.28.In cauſa. nu.11. & conſ.127.Viſa.nu.14.vol.v.Dec.in l.contractus,col.vij. verſ.Vltimò concluſio ſupradicta. & in l.cùm principalis. nu.j.ff.de reg.iur.& conſ.247. In cauſa. col.ij. ver.quantũ verò.& conſ.366.Pro declaratione.col.fi.in fi.Alex.conſi. 81.Lecto.col.v.nu.x.vol.iij.Bald.l.ex teſtamento.C.de fideiuſ.& Mod.l.quod meo.ff.de acquiren.poſſeſ.Et hæc eſt communis opi.vt inquit Grat.conſ.69.Cùm ſermones.nu. 20.vol.j.& D.And.Tiraq.in tracta.de iure conſt.poſ.in iij. par.vij.limi.nu.15.ver.Nec hinc lõge.& ita ſeruat Senatus, & Curia Pariſienſis prout atteſtatur idem D.Andr.Tiraq. in d.iij.part.vij.limit.nu.22.ver.at qui prior.Et cridæ ipſę factæ per ponẽtem ad cridas, vbi non eſt in poſſeſsione tẽpore quo ponit ad cridas,vt requirit ipſum Mediolani decre.alicui maximè poſsidenti non pręiudicarent etiam ſi non contradixiſſet:vt voluit Alex.conſ.v.In cauſa. col.j. ver.tñ in iudicio.&ver.ſtatutũ ẽt vol.ij.Ang.cõſ.289.Viſo

themate,

themate,& ſtatutis.col.fi.ver.dicens.D.Ant.Rub.conſ.76. Circa.Ioan.Mar.Riminal.& Mod.l.ſi pacto.C.de pact.

21 ¶ Et quauis † ubi contractus principalis ſit nullus,& inutilis,ſit etiam nullum conſtitutum in eo appoſitũ,& ex eo non trãsferatur poſſeſsio ſecũdum communem opi.vt patet ex prædictis, & fuit opinio Argentini filij Rainerij de Forolinio ſequnta per Paul.de Caſt.Iaſ.Alex.Soci.& cõiter Doct.in d.§.ſi vir vxori. Tamen talis contractus nullus & conſtitutum nullum in eo appoſitum,excuſant illum qui habet pro ſe contractũ nullum,& conſtitutum nullum,ſi eorum vigore,& prætextu eius propria authoritate,& per vim,ac etiam manu armata, ingreſſus fuerit poſſeſsionem prædiorum, vel domus etiam clauſæ, aut aliarum rerum, de quibus in dicto cõtractu, ac conſtituto nullis fieret mẽtio,etiam ſi inueniſſet conſtituentem contradicentem, & etiã ſi talis ingrediens ad hunc effectum amicos,& uicinos congregaſſet:quia talia impunè fieri potuerũt,& ſic ingrediẽs excuſatur à dolo,& à lata culpa,& ab omni pœna criminali, tã ratione poſſeſsionis turbatæ, quã alia de cauſa: & non poſſet contra ſic ingredientem iurari in lité per cõtradicentem,ſeu reſiſtentem,nec alium de rebus, quas ſibi diceret furto ſubtractas,nec de earũ quantitate,niſi per teſtes probentur, ex quo ſic ingrediens excuſatur à proceſſu & pœna criminali,& ab ipſo iuraméto in lité, vt cõtra eu non infligãtur:quia potuit credere probabiliter,ſibi licere præmiſſa facere ob contractum,& conſtitutũ in eo appoſitũ etiã,ꝙ eſſent nullius valoris,& contractus, ac conſtitutũ eſſent abſque ſolennitatibus iuris communis,& ſtatutorũ,& alijs carerẽt ſubſtãtialibus. Et ita præmiſſa oĩa in terminis cõſuluit D.Bar.Cæpol.conſ.iiij Viſa querela,per totũ, ꝙ conſiliũ ad aliud tñ propoſitũ allegat & commẽdat Dec.conſ.565.Clariſsima.col.fi.in fin.verſ.vltimò non ob ſtat.Crauet.conſ.18.Andr.nu.ix.ver.quarto poſito. & nu. x.ver.quod procedit.Et idé videtur ſentire Bal.conſ.410. In cauſa.volu.j.& facit tex .in l.igitur.§.põt.ff.de lib.cauſ. & in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de petitio.hæreditat.Et iſtud maximè procedit ex quo ſunt quàm plures Doc.excellētiſſimi,qui volunt,ꝙ ex contractu nullo, & conſtituto in eo

appoſito

appoſito transferatur poſſeſsio abſque reali traditione, & iſtud voluit Dec.conſ.202.Vt præſens.col.4.verſ.3.ēt fundamento.Carol.Ruin.conſ.117.Viſo.col.fi.vol.j.Cępol.d.conſ.iiij.Viſa.Soc.conſ.49.In cauſa.col.ij.vol.iij.gloſ.poſt Azo.ab ea citatū in l.ſi aliquam rem.& ibi Bar.col.j.verſi. ſed quæro vtrū perdatur.Imol. Raph.Com.Paul.de Caſt. & Alex.ff.de acquir.poſſeſ.& alij Doc.iſtud voluerūt, quos refert idem D.Tiraq.in d.iij.part.7.limit.nu.17.ver.ſed vt redeamus.Et licèt contra iſtos patres ſit communis opin. et uerum ſit, quòd ex contractu nullo, et conſtituto in eo appoſito non transferatur poſſeſsio, & hæc ſit communis opinio:vt dixi ſuprà nu.19.ver.Tamen non ſequuta.in fi. Attamen ille qui vigore contractus nulli,& conſtituti etiā nulli in eo appoſiti ingreditur prædia,vel alias res,vel domū etiam clauſam eius propria authoritate, & etiam per vim debet excuſari ab omni proceſſu, & pœna criminali, & iuramento in litem, ex quo fuit in probabili ignorātia, & probabiliter credere potuit ſibi licere præmiſſa facere. Cępol.d.conſ.4.Viſa.tex.d.§.ſcire.et d.§.poteſt.Excuſatur enim qui credidit ipſius doct.excellentibus volentibus ex cōſtituto poſito in cōtractu nullo transferri poſſeſsionē, licèt cōtra eos ſit communis opinio in hoc: quia poſſeſsio non transfertur.Ang.Aret.inſti.de pœn.temer.litig.§ hæc autem omnia.col.ij.verſ.ex quo poſſeſ.argu.gloſ.in l.Titio fundus.ff.de cond.& demon.& l in bonorum. & ibi Bart. ff.de bono.poſſeſ.Non enim ille qui habet pro ſe conſtitutum,aut precarium dicitur vim inferre etiā quòd per vim ingrediatur contra reſiſtentem, ſed ſe defendere, cùm per conſtitutum cenſeatur in poſſeſsione, ſed ille qui reſiſtit habēti conſtitutum,uel precarium pro ſe, dicitur illi vim inferre.l.cùm fundum. cum ibi notat.ff.de vi et vi arma. Bart.l.creditores.col.v.ver.et prędicta vera.et col.viij.nu. 25.in fi.uerſ.ſed pone quòd debitor non ſolum. C.de pig. Cæpol.d.conſ.iiij.Viſa querela.col.v.in fin.ver.ex his itaque declaratis.

¶ Et prędicta intelligo circa ea,quæ deduxi ex ipſo Cæp. conſ.iiij.incipient.Viſa.quādo habēti contractum nullum etiā cum conſtituto nullo,uel etiā habenti contractum uerum,

rum,et ualidum cū conſtituto,fit reſiſtentia verbis,et ceſſat timor ſcandali : puta mortis et vulnerum, vel alterius ſcandali, quia tunc habens pro ſe conſtitutum poſitum ēt in contractu nullo,excuſatur ab omni pœna criminali, et à iuramento in litem ſi ingrediatur etiam per uim, et manu armata etiam cum auxilio aliorū in poſſeſsionē, & ita intelligo Cęp.d.cōſ.4.Viſa.Sed ſi fieret reſiſtētia facto:puta,armis, vel etiā verbis,ſed eſſet timor ſcandali,& ſequeretur ſcandalū,tunc talis ingrediens per vim,& manu armata nō excuſaretur à pœnis crimin.& ita ſentit Crauet.cōſ. 18.incip.And.nu.vij.ver.ſecūdò facit.Corn.conſ.193.Placet.col.ij.ver.vbi ergo. vol.iij.arg.not.per Bar.in l.ij.nu.3. ver.hoc præmiſſo.C.de iur.emphyt.& ibi Alber.col.j in fi. dicit quod eſt communis opi.& ibi.Sali.col.vj.per reg.l.nō eſt ſingulis.vbi Dec.& Cagn.ff.de reg.iur.& per l.conductores. C.locat.& l.non ab re. & l.ſi quis in tantam.C. vnde vi.& l.extat.ff.quod met.cauſ.& per tit.C.ne quis in ſua cauſ.iudi.Et ita ego teneo ad euitandas rixas,ac ſcandala,vulnera,ac homicidia quæ poſſent ſequi.arg.l.æquiſſimū.ff.de vſufru.& d.l.nō eſt ſingulis. Et ſi non pœna ordinaria,ſaltē pœna extra ordinaria debet puniri. arg.not. per Alex.conſ.135.Circa primū.in fi.vol.j.Cæpo.conſ.26. Magnificē.in fi.maximè in dominio Mediolani,quo cauetur ex ipſo decreto ſub rub.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, quòd pro negotio habēte originem à contractu non poſsit procedi criminaliter,niſi vis interueniat.Et ſic videtur non licere vim armatam adhibere etiā in caſibus quibus res habet originē à contractu,vbi via iuris eſt ſuccurſum per prætorem,ſi adeatur.& eſt ratio,quia vbi arma cum uiolentia interuenerunt,tunc ille qui arma cū violentia adhibuit,nunquā excuſatur à dolo,ēt φ aliàs eſſet excuſandus ob c[redacted]o.Mar. Soc.Iuni.conſ.18.Viſo themate.col.fi.nu.33.verſi.nec etiā poteſt defendi.volu.ij.faciunt not.per Alexan.conſil.135. Circa.vol.j.Et tali caſu inferens violentiam teneretur ſaltem aliqua pœna arbitraria, & miti,vel etiam graui,ſecundum qualitatem perſonarum , & facti: & contra inferentem talem violentiam armatam poſſet in litē iurari. Alex.

conſ.

conſi.103.Videtur.& d.conſi.135.vol.j. Non.n.eſt licitum alicui occidere,nec vulnerare pro defenſione rerũ, vbi nõ imminet periculũ vitæ ſimul,vbi eſt ſibi ſuccurſum : quia poteſt adiri iudex,vel ſuperior,& res, ſeu prædia eius erũt ſalua.l.furem.vbi glo.ff.de ſica.d.l extat.& iſtud maximè procedit de iure canonico,& in foco conſcientiæ,ſecundũ quod pro rerum defenſione:non licet occidere. Pan.Ana. & Fel.c.2.de homi.Dec.l.vt vim.ff.de iuſt & iur.Lud.Carr. in pract.crim.§.homicidium.in part.quę inci. Circa quartum.nu.30.ver.iure verò canonico. Et ita debet conſulere quilibet verus Chriſtianus ad euitanda ſcandala; rixas, ac peccata quæ poſſent ſequi,vbi quis vellet ſibi ipſi ius dicere,& uim inferre,ex qua mors,vel vulnera ſequi poſſent.d. l.non eſt ſingulis.& quia in dubio debet capi via minùs nociua partibus.l.j.vbi Pau.de Caſt.ff.ſi quis cautio.& tutiùs eſt adire iudicem,quàm arma capere, maximè cùm vis nõ poſſit inferri ad menſuram,ne quis vulneretur, vel occidatur.doct.l.ij.vbi Iaſ.nu.108.in fi.ver.per iſta ergo. C.de iure emphy.& facit illud verbum Domini.Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.& illud, non poteſtis ſeruire Deo, ac Mammonæ. Sequuto tamen(quòd abſit)iam maleficio ad eius excuſationem dici poſſet,quòd habens contractũ etiã nullum cum conſtituto in eo poſito, vel alius habens ciuilem poſſeſsionem,excuſatur,ſi fuit ẽt per vim & manu armata propria authoritate, ingreſſus poſſeſsionem etiã domus clauſæ,vel prædiorum,contra contradicentẽ:quia ipſe ingrediens non dicitur vim intuliſſe, ſed ſe defendiſſe, & non tenetur ad aliquam pœnam uiolentiæ,nec turbatæ poſſeſsionis,ſed contradicens tenetur ad pœnas violentiæ, ex quo [redacted]o.d.cõſi.iiij.Viſa. col. v.in fi.ver.ex his itaque.l.j.§.vim.& l.ij.§.eum igitur. & l. colonus.& l.cùm fundum.ff.de vi & vi arma.Bar.l.creditores.q.iiij.princ.ver.& prædicta vera.C.de pigno. Barto.l.vt vim.col.pen.ver.quęrit.glo.ff.de iuſti.& iur.

22 ¶ Contractus † etiã matrimonii nulli, contracti p ignorantiam facti,inter perſonas prohibitas:puta,inter ſanguine coniunctos,vel inter priuignum,& nouercam,vel inter

ſolutum,

ſolutum,& habentem uirum, vbi in facto talia impedimē ta facti: puta, coniunctio ſanguinis, vel quod alter haberet maritum contrahentes matrimonium nullum ignorabāt, etiam ſi ius ſciebant,& matrimonium non valeat: tamen talis contractus matrimonii ēt nulli, excuſat contrahētes illud, ſimul habentes copulam carnalem, a pœna inceſtus & adulterii & illiciti coitus & a proceſſu criminali, dūmodò ſtatim quòd ſciuerunt matrimoniū non valere, abſtineant à coitu: tex. in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idē Imperatores. & ver. idem Pollioni, & ibi Bart. in d. l. ſi adulterium cum inceſtu. col. iij. ver. aut ignorabat factum. vbi ēt Ang. ff. de adult. & tex. in l. qui contra. C. de inceſt. nupt. Et idem vbi copulatiuē ignorabatur factum, & ius: quia contrahentes inceſtas & prohibitas nuptias, licèt nullas, excuſantur ab ipſis pœnis illiciti coitus ſequuti ſub colore dicti matrimonij. d. l. qui contra. Bar. d. l. ſi adulterium cum inceſtu. col. iij. ver. aut ignorauit uterque. Et filii nati ex tali matrimonio ſunt legitimi. Ange. d. l. ſi adulterium. §. quare mulier. glo. & doct. auth. de inceſt. nupt.

¶ Contractus etiā matrimonij nulli, contracti inter perſonas prohibitas, quando ſciebant factum, ſed ius poſitiuum vel ciuile ignorabant, etiam ſi ſequatur copula carnalis, excuſat à pœna inceſtus, & illiciti coitus, & a proceſſu criminali, ſi erat mulier, vel minor maſculus contrahēs tale matrimonium. tex. d. §. idem Pollioni. Barto. d. l. ſi adulterium cum inceſtu. col. iij. ver. aut ecōtra ſciebant. Et ſi erat maſculus maior, ſi ſtatim cùm cognouit, pœnituit antequam accuſaretur, per diuortium vel per ſupplicationē, illi parcitur. d. §. ijdem Imperatores. Bar. d. ver. aut econtrà ſciebāt. ſi verò ſtatim non pœnituit, punitur, ſed mitiùs. Bar. d. ver. aut econtrà. Et ſi clandeſtinè fuit contractum matrimonium prohibitum præſumitur ſcientia, & punitur: gloſſ. & doct. l. j. C. de interdi. matr. l. fi. ff. de ritu nupt. Bartol. d. l. ſi adulterium cum inceſtu. col. ij. verſi. aut dubitatur. ſi verò fuit palàm contractum matrimonium, præſumitur ignorantia. Bar. d. ver. aut dubitatur. d. l. fi. Et ſi vnus fuit ſciēs, alter ignorans, prout in facto, multoties cadere poteſt, vt patet etiā ex Hiſtorijs, & Comedijs, quilibet excuſatur, vel non

non excuſatur ſeparatim, prout ſuprà dixi, quod prodeſt ignorantia, & nocet ſcientia. Bart. d. col. iij. an autem ignorantia iuris diuini, vel naturalis excuſet: dic quòd non per Ang. & doct. d. l. ſi adulterium. §. ſtuprum.

23 ¶ Contractus † etiam nullus, cauſatus etiam ex errore iuris, excuſat à mala fide, & à dolo. textus in l. igitur. §. poteſt. ff. de liberali cauſa. & in l. ſed & ſi lege. §. ſcire. ff. de petition. hære di. Et titulus etiam nullus, & perperam factus, & putatiuus, cauſatus etiam ex errore iuris, & ſeu ex errore iniuſto, facit præſumi bonam fidem, & exccuſat à dolo, & prodeſt quò ad acquiſitionem fructuum, vt ſaltem nō teneatur, niſi prout tenetur bonæ fidei poſſeſſor: vbi. n. aliquis habet titulum etiam nullum, licèt nō ſubſit iuſta cauſa credendi quòd valeat, ſi tamen habens talem titulum nullū credat, licèt perperam, fatuè, & beſtialiter, & per iuris errorem valere, cùm non valeat, excuſatur à mala fide, & à dolo malo. l. Celſus. vbi tex. vel ſi. bonafide. & ibi not. Pau. de Caſt. & Bart. col. iiij. nu. 17. verſic. requiritur etiam bona fides. & verſ. dic ergo. ff. de vſucap. vbi allegat d. §. poteſt. Et hæc eſt communis opi. vt: inquit. D. Franc. Balb. in repet. d. l. Celſus. col. iij. nu. v. ver. tertio not. in fin. & Alc. in reg. iij. princ. præſum. in præſump. v. ibi, quintò. Ergo talis contractus nullus ſi excuſat de iure cōmuni a mala fide, & à dolo, debebit in caſu dicti decreti, excuſare à proceſſu criminali, ex quo decreta debent intelligi ſecundum ius cōmune. glo. j. in d. l. ſciendum. ff. qui ſatiſdar. cogan. Bald. & doct. l. ij. C. de noxal. Quòd tamen limita nō procedere in contractu nullo, cui lex vel ſtatutum, aut decretum reſiſtit: quia tunc præſumitur dolus, & talis contractus non excuſaret à dolo, nec à proceſſu criminali in caſu etiam dicti decreti. Bar. d. §. ſcire. Balbus dict. l. Cleſus. & dixi ſuprà, verbo, præcedenti. numer. 41. verſicul. Et licèt. cum ſequ. Alcia. l bonæ fidei. ff. de verb. ſigni.

24 ¶ Octauò ét † quia pronunciare eſſe locū dicto decreto, vt procedatur ciuiliter, & non criminaliter, ex quo res habet originē à cōtractu, eſt minùs nociuū, & minus prǫiudiciale partibus: ergo in dubio debet pronūciari eſſe locū dicto decreto, vt ciuiliter & non crimi nal. procedatur, ét ꝙ

contractus

cõtractus eſſet vel diceretur nullus,cũ in caſu dubio iudex debeat eligere illã partẽ, quæ abſolutè partibus eſt minùs oneroſa,prout eſt minùs oneroſum ꝙ agatur ciuiliter,quã criminaliter.text.in l.j.ver.neutri litigantiũ.ff.ſi quis cautionib.& ibi hoc notat Pau.de Caſt.inſerẽs,ꝙ ſi eſt dubiũ an appellatio ſit deſerta,ꝙ in dubio iudex debet pronunciare non eſſe deſerta,ex quo iſtud eſt minus nociuũ partibus,ſic & oĩa capitula in dubio debẽt admitti,vt ſuper eis teſtes examinẽtur ſaltẽ cũ clauſula ſaluo iure impertinentiũ,& nõ admittendorũ, ex quo iſtud eſt minùs nociuum partibus.Dec.conſ.162. In cauſa quæ agitatur.col.j.ver.& imprimis.& col.ij.ver.ſed tamen.Sic & in dubio debet admitti appellatio per iudicẽ.c.vt debitus.vbi glo.uer.ex rationabili cauſa.& ibi Deci.& alij de appellat.text.l.ex his.ff.quæ in fraud.credito.ergo in dubio debet pronũciari eſſe locũ d.decreto,ut ciuiliter, & non criminaliter procedatur,ex quo vtriq; parti cõſulitur in cauſa ciuili,& neutrius ius læditur agẽdo ciuiliter. Sed inclinãdo in partem ꝙ nõ eſſet locus dicto decreto, & ſic ꝙ criminaliter procedatur, tunc fortè fama,vel iura accuſati eſſent extincta maximè in maiorib.expẽſis quæ fiũt in cauſa,criminali,q̃ in ciuili, quæ ut docet experiẽtia in totum nõ recuperãtur,ẽt ꝙ aliquis uincat, maximè ẽt quia accuſatus ſi procederetur criminaliter,poſſet detineri pſonaliter, vel ẽt torqueri, & iſti ſunt actus irreparabiles.Ergo debet in dubio pronũtiari eſſe locũ dicto decreto,ut ciuiliter, & nõ criminaliter procedatur, ẽt ſi cõtractus nullus, uel aliud dubiũ deduceretur in cõtrariũ, cũ iſtud ſit ligatoribus,ſeu partibus minùs dãnoſum,& vtrique parti conſulatur.d.l.j.vbi Paul.de Caſt. uer.in text.ff.ſi quis cautionibus.Dec.d.cõſ.162. In cauſa.

52 ¶ Nonò,quia † decretum ipſum ſi intelligeretur ſolũ de contractu ualido , diceretur facere gratiam quaſi inutilẽ, ex quo etiã de iure communi in multis caſibus pro rebus habentibus originem à contractu ualido procedi non poteſt criminaliter.l.j.in fi.ubi not.ff.de Abig.Ergo ut gratia dicti decreti,ſeu eius beneficium magis ualeat,debet interpretari quod procedat ẽt in cõtractu,nullo, ut pro aſſerto delicto habente ab eo originẽ non poſſit procedi criminaliter.

liter.argu.not.per Paulum de Caſt.conſ.257.Super primo dubio,puto. in princ.volu.j.Et in l.qui concubinam.§.qui ortos.& ibi gloſſ.verſic. preſtaturum.ff.de lega.iij.

26 ❡ Decimo etiam † quia ex præmiſsis & infrà dicendis, res efficitur clara,quòd decretum ipſum procedit etiam in contractu nullo,vt pro aſſerto delicto ab eo originem habente,non poſsit procedi criminaliter,vel ſaltem redditur res dubia:ergo in omni dubio contra Fiſcum eſt pronuntiandum in pœnalibus,vt ſit locus dicto decreto &vt non poſsit procedi criminaliter, etiam ſi contractus eſſet nullus.l.non puto.ff.de iure fiſc.Matheſ.notab.71.Nota vnā. Et etiam quia cõtra actorem vel accuſatorem in dubio eſt pronuntiandum in abſolutionem rei etiam quod actoris vel accuſatoris probationes aut argumenta excederent in aliquo probationes vel argumenta rei.l.fauorabiliores.vbi text.Dec.& Cag.ff.de reg.iur.arg.l.abſentem.ff.de pœn.debemus eſſe promi potiùs ad abſoluendū, quàm ad condēnandū.l.Arrianus.ff.de actioni.& obli.Et promptiores eſſe debemus in proceſſus irritatione ſeu annullatione, quàm in extinctione corporis humani, vel quàm in aliquem condemnando criminaliter etiam in pecunia. Bal.conſi.347. Ecce formata. in fi.vol.iij.Crauet.conſil.vj.Plura.col.fi.in fin. Cùm princeps debeat velle Imperium eius potiùs hominum adiectione, quàm pecuniarū copia ampliari, poſt habita fiſci ratione.l. cū ratio.§. ſi plures.ff. de bon.dam.

27 Crauet.d.col.fin.in fine. Et conſequitur † curia maiorem honorem abſoluendo quàm cõdemnando. Crauet.d.col. fi.in fi.Pau.de Caſt.conſil.299.Viſa inquiſitione. in fi.vol. ij.Hippol. de Marſil. in practic.crimi.§.occurrunt. nu.vij. verſic.item peccet. vbi etiam inquit,quòd iudex debet potiùs peccare in pietate & clemētia, quàm in atrocitate: & quod in dubio debet potiùs abſoluere quàm condemnare in criminalibus. d.l.abſentem.

❡Vndecimò eſt ponderādum, quòd decretum ipſum facit regulā,quòd non poſsit procedi criminaliter,vbi res habet originem a contractus. Deinde facit expreſſam exceptionem doli,dum dicit quòd non procedat iſtud,vbi contractus doloſè initus reperiretur,vel vis itervueniſſet. Et quòd

exceptio

exceptio decreti ſit ſolùm de dolo, probatur ex illa exceptione decreti, qua dicitur. Hæc tamen factio non comprehendit caſum ubi uis interuenit, nec etiam ubi contractus doloſè initus reperiretur. Nã exceptio contractus doloſè initi, eſt exceptio doli, item & ipſa exceptio uis, etiam conſtat ꝙ eſt doli exceptio, ex quo uis, ſeu uiolẽtiá non poteſt eſſe ſine dolo. l. ij. §. doli mali mentio. ibi, Nam qui uim facit, dolo malo facit. & §. hac actione is demùm tenetur. ff. ui bon. rap. Alex. conſ. 103. Videtur. uol. j. Crau. conſ. 18. Andr. num. 10. uerſi. quod procedit. Et ſicuti quælibet cauſa excuſat à dolo, ita & excuſat à pœnis uis, ſeu uiolentiæ, ubi aliquis probabiliter ex aliqua cauſa licèt non uera, credidit ſibi licere uim, ſeu uiolentiam adhibere, & homines congregare. ita in terminis uiolentiæ etiam illatæ conſuluit Crauet. d. conſ. 18. Andr. nu. ix. uerſi. quartò poſito. & nu. 10. uer. Quod procedit. Ang. d. §. hac actione. Soc. conſ. 131. In præſenti. col. iiii. nu. 10. ver. ampliùs ẽt ex quo hæredes. vol. j. Dec. conſ. 565. Clariſsima videtur. col. fi. in fi. ver. Vltimò non obſt. Bald. conſ. 319. Decreto Domini. vol. j. & conſ. 410. In cauſa. col. ij. ver. nec aggrauat. vol. ij. Cęp. cõſ. 4. Viſa querela. qui. n. vim facit, dolo malo facit, & doli mali mentio vim in ſe habet. d. §. doli mali mẽtio. Alex. conſ. 103. Videtur. vol. i. Ergo ſequitur ꝙ etiam ſi lata culpa interueniſſet, vel cõtractus nullus, vel validus, ſed etiam reſcindendus, factus fuiſſet etiam per latam culpam, & iuris ignorantiam ꝙ talis contractus etiam nullus, & factus ẽt per latam culpã & iuris ignorantiã, ꝙ excuſaret à dolo malo. tex. in l. igitur. §. põt. ff. de lib. cau. & in l. ſed & ſi lege. §. ſcire. ff. de pet. hęre. Soc. l. iuſtè poſsidet. col. ij. ver. ſed tu. ff. de acquir. poſſ. & text. l. etiã ſi putauit. §. ſi quis ſciens. §. de pet. hære. Et per conſequens dicitur, ꝙ ſtante ipſo decreto, quòd pro aſſerto delicto habente originem à contractu ẽt nullo vel valido, ſed reſcindendo, alia tñ ratione, quàm ratione doli, quòd nõ poſſet procedi criminaliter, etiã ad ſolam pœnam pecuniariam, nedum corporalẽ, pro qua etiã agi non poſſet, etiam ſi talis contractus nullus factus fuiſſet per latam culpam, & iuris errorem, ex quo talis contractus nullus excuſaret à dolo. d. §. poteſt. & d. §. ſcire. & d. §.

ſi quis ſciens. Et decretū pro aſſerto delicto habente originem à contractu facit regulā quòd non poſsit procedi criminaliter, nec per accuſationem, denuntiam, nec querelā: deinde facit expreſſam doli exceptionem, dum inquit decretum ipſum, & eius regulam nō procedere vbi contractus doloſè initus reperiretur, vel vis interueniſſet, cùm vis ſit idē ꝙ dolus. Alex. conſ. 103. Videtur. col. j. l. ij. §. doli mali métio. ff. vi bo. rap. vt ſuprà probaui paruin ſuprà in ver. Vndecimò eſt pōderandum, quia tunc vbi res haberet originem à contractu doloſè inito, uel uis, quæ eſt idē, quod dolus malus, interueniſſet, decretum vult poſſe procedi criminaliter. Ergo non ſufficeret, vt poſſet procedi criminaliter, quòd contractus etiam nullus, & per latam culpam, & iuris errorem factus fuiſſet, & res vel delictum ab eo originē haberet, licèt regulariter lata culpa dolo æquiparetur: quia in caſu dicti decreti lata culpa non æquipararetur dolo, ſiue de pœna corporali tantùm, ſiue de pœna pecuniaria tantùm, ſiue ſimul de vtraque ageretur, ex quo decretum facit expreſſam doli exceptionē, vt ſupra dixi. Et vbi-
28 cunque † lex vel ſtatutum facit expreſſam doli mentionē, tunc lata culpa, non comparatur dolo, ſiue de pœna pecuniaria tātùm, ſiue de corporali tantū, ſiue de vtraq; ſimul agatur: & tūc non ſufficit lata culpa, vt ſit locus dictis pęnis etiam ſolis pecuniarijs, nec vt procedatur criminaliter, res habet orignem ét à contractu nullo per latam culpā facto: quia contractus etiā nullus per latam culpam, & etiā per iuris errorē factus excuſaret à dolo dict. §. poteſt. & d. §. ſcire. Et conſequenter pro re uel cauſa, uel aſſerto delicto habēte originē a contractu etiā nullo, & per latā culpam, & per iuris ignorantiā facto in caſu dicti decreti nō poſſet procedi criminaliter, etiam ad ſolā pęnā pecuniariam, nedum corporalem, pro qua etiā agi nō poſſet, ex quo decretū excipit expreſsè dolum: ergo lata culpa nō comparatur dolo, etiam ſi in ſolis pęnis pecuniarijs. & multò minùs in corporalibus in caſu dicti decreti, ex quo vbicunque lex, vel ſtatutū, facit expreſſam doli mentionē, tunc lata culpa, nō cōparatur dolo, nec tunc ſufficit lata culpa, vt ſit locus pęnæ etiam pecuniarię. Bart. l. quòd Nerua. col. vj. num. 20.
verſ.

er.item quæro vtrum lata.in fi.ibi, aut quò ad pęnam pe
uniariam.ff.depoſiti.D.And.Alciat.in l.magna negligen
ia.ver.adduńt alij.ff.de verb.ſignifi.Et iſtud maximè pro
edit : † quia partes contrahentes vel facientes actũ nul-
im præſumuntur regulariter ignorare actum eſſe nullũ,
c ſic præſumuntur non eſſe in dolo.Alex.l.j.§.ſi quis ita.
ol.iij.ver.ſubdit etiam.ff.de verbo.oblig.Fel.c.de quarta.
ol.ix.nu.28.verſi.Rapha.de pręſcri.Rapha.de Raim.Co-
nen.in l.an inutilis.ff.de acceptila. & hoc maximè proce
lit,quando in faciendo contractum nullum, fiunt expen
æ,vel ſoluuntur pecuniæ ſaltem notarijs, vel alteri parti:
quia tũc tantò magis partes facientes actũ nullum, præſu
nuntur ignorare eſſe nullũ, ex quo non eſt veriſimile,nec
præſumendũ,quòd vellent iactare ſuũ,ſi ſcirent actũ non
valere.l.cùm de indeb.ff.de probat.Et cõiter contingit, ꝙ
partes facientes actum nullũ,ignorant eſſe nullũ,vt patet
ad ſenſum naturalem, quem pro lege ſufficit allegare.l.il-
lam.C.de collat.vbi Dec.& alij.per illum tex. ergo eſt præ
ſumendum,quòd partes ignorauerint actum eſſe nullum,
cùm valeat arg.à communiter accidentibus.Hippol.ſing.
.c.j.vbi Card.Panor.& alij de clericis non reſid.glo.Cyn.
Bal.Sali.& alij in l.neque natales.C.de probat.Nicol.Eue-
rar.in lib.de centũ mod.argu.in loco 56.ibi,locus à cõiter
accidentibus, & regulariter ignorantia præſumitur.l.ve-
rius.ff.de probat:niſi cõtrahentes eſſent ſcientes ac prudẽ
tes:puta Doc.quia tunc præſumuntur ſciuiſſe actum eſſe
nullum,aliàs ſecùs,per tex.in d.l.an inutilis.Et in hoc ca-
ſu poteſt ſaluari D.Alcia.qui voluit præſumendũ eſſe par
tes ſciuiſſe actum eſſe nullum:vt per Alcia.in reg.iij.princ.
præſumptio.in præſump.31.ver.ex hoc infertur.quod nõ
videtur dicendum, niſi partes eſſent ſcientes, ac pruden-
tes:puta Dotco.per tex.in d.l.an inutilis.Ergo cùm partes
præſumantur ignorare actum,eſſe nullum, excuſantur ex
contractu etiam nullo à dolo.dict.§.ſcire.& dict.§.poteſt.
Socin.dicta .l.iuſtè poſsidet.Et conſequenter pro re, cau-
ſa vel delicto habente originem etiam à contractu nullo
etiam per latam culpam, & per iuris errorem facto, non
poſſet procedi criminaliter, etiam ad ſolam pęnam pe-

cuniariam,ex quo decretum non excipit expreſsè,niſi dolũ malum, & ſic cõtractum doloſe initum, vel caſum quo vis,& ſic dolus interueniſſet, vt tunc poſsit procedi criminaliter,quando res habet originem à contractu: ergo non ſufficit lata culpa, vel quòd contractus per latam culpam ſit factus,vt poſsit procedi criminaliter,etiam ad ſolã pœnam pecuniariã,& quando res habet originẽ à contractu, ex quo decretum ipſum facit expreſſam cõtractus doloſè initi exceptionẽ: vnde ſequitur quòd pro re vel delicto habẽte originẽ ẽt à contractu nullo,per latã culpã & iuris errorem facto,ſtante ipſo decreto, quòd non poſſet agi criminaliter ad pœnam corporalem, nec ẽtiã ad pœnã pecuniariam.Bar.d.l.ꝙ Nerua.col.vj.nu.20.ver. Item quęro vtrum lata.in fin.ibi,aut quò ad pœnã pęcuniariã.ff.depoſ. Alciat.d.l.magna. verſ.addunt alij.ff.de verb.ſigni.faciũt nota.per Alex.l.in actionibus. col.ij.ver.in glo.ver.ob culpam.ff.de in lit.iur.vbi alij Doc.Decretum.n.ipſum, dum vult non poſſe procedi criminaliter, & ſic de crimine, nec eius pœna per accuſationem,denuntiã,querelam nec alio modo,vbi res habet originẽ à cõtractu, cùm ſit beneficiũ principis,debet latiſsimè,& quã pleniſsimè interpretari,ꝙ procedat,vt non poſsit agi criminaliter,id eſt,ad pœnam corporalẽ, nec pecuniariã fiſco applicandam.l.fi.ff.de con
30 ſtitu.princip.ex quo dicitur agi † criminaliter,ſiue pœna ſit corporalis, ſiue ẽt quòd ſit ſolũ pœna pecuniaria fiſco applicanda.glo.& Bar.l.iij.vbi gl.ver.aureorũ.ff.de ſepul. viol.& eſt cõis opi.Iaſ.in rub.C.de iudi.col.ij.nu.ij.ver.vera concluſio.Et cùm decretum ipſum excipiat niſi contractus doloſè ſit initus, & ſic faciat expreſſam doli mentionem, conſtat liquidò quòd quando res habet originẽ à cõtractu ẽt per latam culpã abſque tñ dolo malo facto,quòd non poterit agi criminaliter ad pœnam corporalẽ, nec pecuniariam,etiã ex lata culpa.Bart.d.l.quòd Nerua.col.vj. in d.ver.Item quæro vtrum lata.& d.verſ.aut quò ad pœnam pecuniariam.Alcia.d.l.magna culpa.ver.addunt alij. Et decretũ loquitur generaliter,vt non procedatur criminaliter,nec per accuſationẽ,nec per denuntiã, nec per querelam,qñ res habet originem à contractu non diſtinguendo

do inter pœnam corporale,& pecuniariam. ergo debet generaliter intelligi, vt non poſsit procedi ad pœnā corporalē,nec pecuniariam.l.non diſtinguemus.ff.de arbitr.l.j.ff. de lega.præſt:arg.d.l.fi.& l.ſi qn̄.C.de bon.vacant.lib.10. cum ibi not.per Docto.Et iſta not.contra D Ioann.Franc. Ponzi.qui in trac.per eum edito ſuper ipſo decreto in ver. tertiò vt non habeat.ibi,& præſertim, vbi pro cauſa criminali &c.voluit, quòd vbi pro cauſa criminali eſſet pœna pecuniaria,iniuſta cauſa etiā colorata, & lata culpa,& ſic contractus factus per latam culpam,& iuris errorem quòd nō excuſaret à pœna pecuniaria criminali in caſu dicti decreti, & allegat nota.per Bar. Alex.& Doct.in l.iuſtè poſsidet.ff.de acquir.poſſeſ.& per Alex.in conſi.119.Quæritur. col.fi.ver.Et quòd hoc ſit.vol.ij.vbi volunt quod vbi agitur ſolùm de pecuniaria: quòd quælibet cauſa,quæ excuſat à dolo, & eius pœna, non excuſat à pœna pecuniaria, quæ datur ratione latæ culpæ,& quòd lata culpa dolo cōparatur in pœnis pecuniarijs. Et propterea quòd ingrediētes poſſeſsionem alienam etiam vigore inualidi decreti iudicis punientur in pœnā pecuniariam quæ daretur ex forma legis vel ſtatuti ratione latæ culpę,vt per Bar.in d.l.iuſtè poſsidet.in fi.& per Alex.d.ver.Et quòd hoc ſit verū.p tex.in §.j.inſt.vi bon.rapt.& l.j.ff.ſi menſ.fal.mod.dixe.& l.j.§.non autē.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fue.l.meminerint. C.vnde vi. Quia ad iſta reſpondetur, quòd verū eſt quòd lata culpa æquiparatur dolo,vbi agitur, non de pœna corporali,ſed de pœna pecuniaria,quando lex vel ſtatutū ſimpliciter loquitur pœnam pecuniariam imponendo,& doli expreſſam mentionē non faciendo, nec vtendo verbis dolum denotantibus.l.j.§.non aūt.cum ibi notatis per Bart. ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fuerit.Bar.Alexan.& alij d l.iuſtè poſsidet.Alex.d.conſ.119. Quæritur.col.fi.vol.ij.& ita declarat magiſtraliter Bart.in d.l.quòd Nerua.col.vj.nu.20. ver.Item quæro vtrum lata culpa.in fi.ibi,Aut quò ad pœnā pecuniariam ibi,ſecundo caſu æquiparatur.ff.depoſ.& ita loquūtur deducta in contrarium per D.Ponzi.Sed vbi lex vel ſtatutū facit expreſſam doli mali mētionē, ſeu memoriā et ſolā pœnā pecuniariā,vel aliud exprimēdo, tunc

lata culpa non comparatur dolo,& non ſufficit adeſſe latā culpā abſque dolo,etiam ſi agatur ſolùm de pœna pecuniaria.Bar.in d.l.ꝗ Nerua.col.vj.in d.ver.vtrū lata culpa. in fi.ibi, Aut quò ad pœnam pecuniariam. ff.depoſ.l.j.§.ſi quis.ff.ne vis fiat ei.l.ij.§.hac actione.ff.vi bon.rapto.Alci. d.l.magna culpa. verſicul. Addunt alij.ff.de uerbor.ſignificat.Ergo cum decretum loquatur generaliter, non poſſe procedi criminaliter,nec per accuſationem,nec querelam, nec denuntiam,nec alio modo,& ſic nec etiam ex officio, vbi res habet originē à cōtractu.Et hæc ſit regula decreti, quæ debet,quā pleniſsimè interpretari, vt procedat etiā ſi cōtractus eſſet per latā culpā, & iuris ignorantiā factus, & ēt ſi eſſet nullus:vt non poſsit procedi criminaliter ad pœnā corporalē,nec pecuniariam.arg.l.fi.ff.de conſti.prin.& arg.l.igitur.§.pōt.ff.de lib.cau.& l.ſed & ſi leg.§.ſcire.ff.de petit hære.& l.non diſtinguemus.ff.de arbitr.Et ſequatur deinde exceptio decreti, qua dicitur præmiſſa nō procedere,vbi cōtractus doloſe ignitus reperiretur, vel vis interueniſſet,quæ eſt idē,ꝙ dolus.vt ſupra probaui.nu.27.ver.vndecimò eſt.quia tūc decretū vult poſſe procedi criminaliter ēt,ꝙ res habeat originē à contractu doloſe inito,Et ſic decretū facit expreſſam doli exceptionē,certè non ſufficit
32 lata culpa.Et lata culpa † nō æquiparatur dolo,ēt in caſibus,quibus agitur de ſola pœna pecuniaria, qñ lex vel decretū facit expreſſam doli exceptionē, vel memoriam,ſeu mentionē.Bar.d.l.ꝙ Nerua.nu.10.in fi.Alc.d.l.magna.Ergo contractus ēt per latā culpā factus,& ēt per iuris ignorantiā cōtractus,ēt ſi eſſet nullus,vbi res haberet originem ab ipſo contractu non doloſo, & vis non interueniſſet ēt, quòd ille contractus eſſet nullus,& ſeu per latā culpā,& iuris ignorantiā factus, excuſabit à proceſſu criminali, & ēt à pena corporali,& pecuniaria ſimul, vbi eſſet vtraque pena infligenda, & etiam excuſabit a pena corporali tantū, vbi tantùm,eſſet pena corporalis,& etiam à pena pecuniaria tantùm,vbi eſſet ſolùm pena pecuniaria,ex quo quantū ad penā corporalē lata culpa nunquā æquiparatur dolo.Et quò ad penā pecuniariam lata culpa non æquiparatur dolo,qñ lex,vel ſtatutum requirit expreſſè dolū,prout

requirit

requirit decretum Mediolani, ad hoc vt poſsit procedi cri minaliter, vbi res habuerit originē à contractu, quòd contractus doloſè reperiatur initus, vel vis interuenerit, cùm vis ſit idem, quòd dolus.l.ij.§.doli mali mentio.ff.vi bon. rapt. Et ita inquit Bar.in d.l.ꝗ Nerua.col.vj.nu.20.ver.Itē quæro vtrum lata culpa.in fi.ibi, Aut loquimur.& ibi, Aut quò ad pęnam pecuniariam. & ibi, Primo caſu.ff.depoſit. Alc.d.l.magna culpa.verſ.Addunt alij.ff.de verb.ſignifi.l. j.§.ſi quis.ff.ne vis fiat ei.l.ij.§.hac actione.ff.vi bon. rapt. Et ita aliàs conſului pro cōi, & quibuſdam particularibus Oppidi Aghemij diſtrictus ciuitatis Nouariæ, quòd decre tū ipſum procedit ēt ſi ageretur de pęna pecuniaria, & ēt, ꝗ contractus eſſet per latā culpa factus.arg.not.per glo.& Bar.in d.l.iij.ff.de ſepul.violat.& in auth.ſacra.pub.vbi gl. verſ. contract.C.ſi aduer.ven.& ibi Bar.Paul.de Caſtr.Iaſ. Phil.Cor.& Mod.vt pro aſſerto delicto ab eo originē habē te non poſsit procedi criminaliter.& iudex motus autho ritate D.Ioannis.Franc.Ponzinibij, voluit ſequi conſilium meū,& iudicauit poſſe procedi criminaliter: ſed ego cōtra tale eius iudiciū, dedi preces in excellētiſsimo Senatu Mediolani reſidenti, qui de hoc iudicis iudicio admiratus, reſcripſit debere procedi ciuiliter remota oī criminalitate, ex quo res habebat originē ab ipſo cōtractu, & prout ego prius tanquam aduocatus conſulueram, ex quo ille contractus non erat doloſè initus, & declaratio ſenatus facit ius quò ad omnes.l.fina.C.de legi.

¶ Duodecimò quia decretum ipſum Mediolani, dicit non licere capitaneo iuſtitiæ,& omnibus iudicibus, contra quē piam procedere, per querelam, denuntiam, vel accuſationē, nec alio quouismodo, pro aliqua re, vel cauſa, ſeu aſſerto delicto, quæ vel quod ſumi poſsit ex negotio, quod ori ginem habuerit à contractu, & ſapiat naturam cōtractus: vnde ponderanda ſunt ipſa verba decreti, Quod originem habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus: quia nō ſtant copulatiuè, vt requiratur omnium concurſus, ideſt, non requiritur, quòd habeat originem à contractu, & ſimul ſapiat naturā contractus, ſed ſufficit vnum ex eis, ad hoc, vt nō poſsit procedi criminaliter, ꝑ querelā denuntiā,

vel accuſationē,nec alio quouiſmodo,id eſt,ſufficit,quòd negotium,vel aſſertum delictum habeat originem a cōtractu,vel ſapiat naturam cōtractus:puta,quia contractus ſit nullus,vel ſit diſtractus,vel quaſi contractus, vel ceſsio,renuntiatio, liberatio, pactum,teſtamentum, legatum,iudicium, iuramentū & ſimilia,ex quo iſta habent ſeu ſapiunt naturam contractus, licèt non ſint contractus:vt habetur inſtituta de obligationibus quæ ex quaſi contractu naſcū tur.Bal.l.fin.in princ.C.ſi tutor vel curator interſit.Steph. Bertr.conſ.292.Dubia.nu.5.vol.3.l. ſeruum filij.§.eum qui chirographū.& l.quæ de legato.ff.de leg j.l.iij.§.idem ſcribit.ff.de pecu.l.ex maleficijs.§.j.ff.de act.& obli.Et ſic ſufficit vnum ex ipſis ad hoc,vt non poſsit procedi criminaliter,videlicèt, quòd ſit contractus,vel ſapiat naturam contractus illud,à quo negotium,vel aſſertum delictum habet originem, ad hoc, vt non poſsit procedi criminaliter:quia illa verba,decreti,originem habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus,ſtāt continuatiuè & ampliatiuè & augmētatiuè & non reſtrictiuè,adeò,ꝙ non requiritur omniū concurſus. Et hoc probatur ex ſequentibus fundamentis,
33 & maximè,quia proprietas † copulæ,&,eſt augere & ampliare,nō autē minuere,nec reſtirngere:vnde ſi lego empta parata cauſa vxoris,nō veniūt oīa empta in tali legato,ſed veniunt ſolùm empta, quæ tamen ſint etiam parata cauſa vxoris:ſed ſi lego empta,& parata cauſa vxoris,vel empta parataque cauſa vxoris,tùnc in tali legato veniunt empta licèt non eſſent parata cauſa vxoris , ex quo natura copulatiuarū dictionū quæ ſunt iſtæ,videlicet,dictio,&,dictio, que,dictio,atque,& dictio, ac: vt inquit Alciat.l.ſæpè.ff.de verb.ſing.& quarumlibet ipſarum etiam per ſe poſitarum, eſt augere,ampliare, & augmentare, & adijcere, & non reſtringere,nec minuere.tex.in l.ea tamē.adiectio. & ibi glo. & Doct.ff. de leg.iij.Bartol.l.cùm ita.§.fin.nu.ij.ver.dictio enim,&,habet augere.ff.de l.iij.l.ſi ſtipulatus.in princ.vbi gl.ver.verba.& ibi.Doct.ff.de vſur.tex. & Doc.§.quibus.C. de no.Codic.faciend. Et iſta eſt cōis opi.etia, culpa poneretur abſq; relatiuo ēt inter duo ſubſtantiua, vel inter duo adiectiua, vt copula, &,& ſimiles amplient, & augmentēt,
& non

& non reſtringant:vt dicit Ripa in c.ex parte num.47.ver. ſexta proprietas.de reſcr.Ergo illa verba copulatiua decre ti,originē habuerit à cōtractu, & ſapiat naturam contractus,non intelligũtur,reſtrictiuè, vt requiratur concurſus, ſed augmentatiuè,vt quodlibet de per ſe veniat,& ſufficiat ad hoc, vt non poſsit procedi criminaliter.d.l.ea tñ adiectio.Bar.d.§.fi.Sic & legatum factũ Doct.& Medicis Patauij, vel vrbis Nouarię, nō requirit concurſum,quòd ſit idē Doctor,& Medicus ſimul, ad hoc vt poſsit cōſequi legatũ, ſed Doctor ſolùm qui non ſit Medicus, & Medicus ſolũ,q ēt non ſit Doctor admittetur ad ipsũ legatũ Bal.l.j.col.pe. ver.eſt aũt natura copulę extẽſiua.&ver.Et ideò legatum. in j.lect.& ibi Iaſ.col.iij.verſ.octauo limita.ff.de iuſtitia & iur.Alciat.d.l.ſępè.verſic. ſed ſi nomina.Sic & lex dũ dicit ius eſt ars boni & ęqui,nō requirit concurſum, cùm ius cũ arte boni eſſe poſsit abſq; arte æqui, & econtrà.l.j. ubi Bal. col.ij,in iij.op.ff.de iuſti.& iur.& dum lex inquit, vim atq; iniuriam licitè & impunè poſſe propulſari,non requirit cō curſum,ſed ſufficit vis abſque iniuria:puta illata ab animali bruto:& liceat propulſari,vt inquit Bar.in l.vt vim. col. iij.ff.de iuſt.& iur.Ergo verba ipſa decreti Mediolani, origi nē habuerit à contractu,& ſapiat naturã contractus,nō re quirunt concurſum,ſed ſufficit vnũ ex eis:ut patet ex prædictis.& ſuadetur:quia ipſa copula,&,eſt poſita inter duas orationes,quæ ſtãt de per ſe,cũ habeat originē à cōtractu, ſit una oratio,& ſapiat naturã contractus, ſit alia oratio, quo caſu ſequitur,quod qñ copula,&,vel alia copula,ponitur inter duas orationes, quæ copulantur per ſe principaliter,et non per modũ accidentis, nec reſpectiuè ad vnã ſpeciē,&,ſeu copulantur de per ſe,et non reſpectiuè ad aliud, maximè,vbi orationes de per ſe sũt prefectæ,quòd tũc copula nòn requirit concursũ copulatiuorũ,ex quo tunc nō habet vim copulæ,ſed vim dictionis continuatiuę et ſufficit tunc adeſſe vunm , ſeu vnã qualitatē , vel vnũ tantùm ex copulatis,et in quolibet ēt de per ſe, ex copulatis procedit diſpoſitio.et eſt com.opi.Bar.l.ſi is qui ducenta.§.vtrũ col.pen.verſi.tertio caſu.vbi Socin.dicens, quòd diſtinctio data per Bart.ibi com.tenetur.ff. de reb.dub.et idē Bart.in

l.j.col.

l.j.col.2.verſ.qñ copula cadit inter orationes.ff.de iuſti.& iure.& in l.j.col.2.in fin.verſicu.quæro vtrum.ff. de is,qui not.infam.& in l.Seiæ.§.Gaio.ff.de fund.inſt.& in l. ſi hæ redi plures.in fi.ff.de condit.inſt.Petr.de Anch. cle.in pleriſq́.col.fi.verſ.cui adde.de electio.Feli.c.ex parte.el j. col. 17.uerſic.Fallit ſextò, quando duo copulantur. & ibi Dec. col.5.uerſ.Et prædicta.& Fran.Rip.nu.56.verſ.quintum ſignum.de reſcr.Rom.conſ.104. Pater.nu.4.verſ.attamen, qñ.Soc.conſ.22.Videbatur.nu.2.vol.3.& cõſ.53.Conſilijs. nu.9.vol.j.conſ.129.Videtur.in fi. volu.2. per tex.in l.j.ff. de his,qui not.infa.& in l.j.ff.de ſicar.Alciat.l.ſæpè.de ver
35 borum ſigni.Et iſtud procedit † maximè in caſu noſtro, in quo agitur de interpretatione decreti fauorabilis concedentis abſolutionem à proceſſu criminali, quo caſu in dubio,qñ ſumus in fauorabilibus copula cenſetur poſita, inter duas orationes principales, & quæ copulentur per ſe principaliter,& non reſpectiuè ad aliud, & ſic copula ſtat in vim dictionis continuatiuæ,& non copulæ, & ſic nõ re quiritur concurſus.Ioan.de Imo.d.cle.in pleriſq́.colum.3. verſ.concludc.& verſ.item aduertendum.de electio.argu. c.odia.de reg.iur.in 6.d.l.ea tñ adiectio.ff.de leg.3.& l.fi.ff. de conſtit.prin.Et ſuadetur iſta opinio,ex quo rub. eiuſdẽ decreti Mediolani, inquit loquendo in numero plurali, in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt . Ergo per
36 illa † verba eiuſdem decreti,quòd originem habuerit â cõ tractu,cenſetur vnus caſus de per ſe,& per alia verba,Et ſapiat naturam contractus,cenſetur alius caſus de per ſe,ad hoc,vt rubrica recte loquatur in plurali,& ſaltem in duobus caſibus verificetur.l.vbi numerus.ff.de teſt.alioquin ſi vnus tantùm caſus copulatiuus intelligeretur, & requireretur concurſus,ipſa rubrica debuiſſet concipi, in quo caſu criminaliter procedi non poteſt, & non in quibus caſibus.Ergo ad hoc, vt ipſa rubrica cenſeatur bene poſita in plurali,& euitetur abſurdum malæ Grammaticæ, verba illa decreti,originem habuerit â contractu,& ſapiat naturã contractus.intelliguntur poſita continuatiuè, & non copulatiuè,adeò quòd non requiratur concurſus: ſed quòd quodlibet de per ſe ſufficiat, & ſic ſint duo caſus,vnus qñ
negotium

negotium habet originem à cõtractu, alius, q̃n habet originem ab eo quod ſapiat naturã contractus. Bart. l. Gall. §. etiam ſi. ibi, ex hoc apparet. dum dicit de ſubſtituto cũ filijs, & heredibus. ff. de lib. & poſth. Fel. d. c. ex parte. col. 15. verſ. Fallit quartò. & ibi Ripa. col. 16. nu 57. ver. ſextum ſignum. & ibi alij Doc. de reſcri. verba. n. debent intelligi, vt euitetur mala Grãmatica. l. Plautius. ff. de aur. & arg. legat.
37 ¶ Comprobatur etiam iſta opinio † mea: quia rubrica ipſa decreti loquitur in plurali, & nigrum eiuſdem decreti, poſteaq̃ dixit originem habuerit à contractu, et ſapiat naturam contractus, loquitur de vno caſu, videlicet, quòd teneantur ius dicentes probationes inquiſiti volentis probare rem habere originem à contractu admittere abſque eo, quòd ſe in carceribus conſtituat: ergo ex rubrica præcedenti loquente in plurali, in quibus caſibus, et cætera. Et ex alijs verbis ſubſequentibus, ut admittãtur probationes inquiſiti volentis probare rem originem habere à contractu cũ nõ dicatur uolentis probare rẽ habere originẽ à cõtractu, et ſapere naturã contractus: datur intelligi, quòd illa verba poſita in medio eiuſdem decreti, quod originem habuerit à contractu, et ſapiat naturam contractus non ſtant copulatiuè, ut requiratur concurſus, ſed quòd ſtant continuatiuè, ut unum ex eis ſufficiat: alioquin fruſtrà decretum admitteret ſolùm probationem inquiſiti uolentis probare rem habere originem à contractu, ſi requireretur concurſus: ergo ſufficit vnum ex eis. et ita ex præcedentibus, et ſequentibus dici debet. l. ſi ſeruus plurium. in fi. ff. de leg. j. Rom. conſ. 104. Pater. uerſi. præterea et tertiò. cũ ſeq. Rip. d. c. ex parte. colum. 16. num. 57. in fin. ibi, aliud ſignũ colligitur ex ſequentibus. de reſcrip. Et decretum ipſum dum uult iudicem debere admittere inquiſitum uolentẽ probare rem habere originem à contractu, debet etiam intelligi, quòd debeat admittere ad probandum, quòd res ſapiat naturam contractus, de qua ſuprà facta fuit mentio, vbi iſtud inquiſitus uelit probare, etiam quod non probaret rem habere originem à contractu Pau. de Caſtr. conſi. 427. Inhærendo puncto. colum. 2. uerſ. quod autem appareat. uolum. 2. l. qui filiabus. in prin. ff. de legatis primo.
¶ Et

¶ Et cum de iure cōi licèt non ſit contractus, ſed ꝙ res ſa piat naturam contractus, excuſetur aliquis à dolo,& à pœna criminali,ex quo decretum iudicis etiā nullum excuſat ingredientē poſſeſsionem, vt non teneatur de poſſeſsione turbata l.iuſtè poſsidet.vbi Bar.in fi.& ibi Alex.Iaſ.& Soc. ff.de acq.poſ.& teſtamentum etiā nullum, licèt non ſit cō tractus,ſed vltima voluntas,excuſat à dolo,& à pœna criminali.l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de per.hær.l.igitur.§.j.ff.de lib.cauſ.Sequitur ergo,ꝙ illa verba copulatiua decreti, ori ginē habuerit à contractu, & ſapiat naturā contractus, ꝙ non intelligūtur copulatiuè,vt requiratur concurſus,quia non requiritur concurſus, ſed intelliguntur augmētatiuè, ſiue ampliatiuè,vel diſiunctiuè, ita ꝙ vnū ex eis ſufficiat, ꝙ habeat originē à contractu,vel ſapiat naturā contract⁹. puta,quia ſi contractus nullus,vel diſtractus,ex quo ita eſt etiā de iure cōi,ſaltem in multis caſibus,vt nō poſsit procedi criminaliter.Rom.d.conſ.104.Pater.col.2 verſ.Et ad hoc probādum.arg.l.2.C.de noxa.vbi tex.& Bal.& l.ſæpè. de verb.ſigni.Et cùm decretū ipſum ſit factum principaliter in abſolutionē reorum,eſt ita veriſimilis mens diſponē tium,ꝙ illa verba non ſtēt reſtrictiuè, ſed ampliatiuè, ſiue continuatiuè,& ꝙ non requiratur concurſus. Ripa.d.c.ex parte.nu.55.verſ.quartū ſignum.de reſcrip. Alex.cōſ.130. Attentis.in fi.vol.2.Io.de Imol.d. cle.in pleriſq; de electio-

38 ni.Maximè ſtante † ꝙ natura dictionū copulatiuarum eſt ſtare,& copulare inter diuerſa.glo.& doct.rub.ff.de iuris, & facti ignorantia.glo.l.ſi duo.C.per quas perſonas nobis acquiritur.Pano.Rip.& doc.d.c.ex parte. Ergo illa verba. originem habuerit a contractu,poterunt intelligi de contractu vero.& alia verba ſequentia,& ſapiat naturam con tractus,poterunt intelligi etiā de contractu nullo,& etiam de quaſi contractu,ac diſtractu,& iudicio,ac donatione : cū iſta oīa ſapiant naturam contractus,& veniant appella

39 tione contractus † in fauorabilibus,prout eſt ipſum decretum.tex.iunct.gl.cōiter approbata in authen.ſacramenta. puberum.vbi tex.& gl.verb.contractibus.& ibi Bar.Pau.de Caſt.Iaſ.Philip.Cor.& Fran.Curt.C.ſi aduer.vendi.& hoc modo copula ſtabit inter diuerſa ſecundum, & prout eſt

eius

eius proprietas: ſecūdum gl. in d.rub.ff.de iur.& fact.igno rant. Et dato ꝙ verba ipſa decreti Mediolani, ex negotio quod originem habuerit à contractu,& ſapiat naturā con tractus.de quibus dixi ſuperiùs.nu.32.verſi.12.quia decretum.deberent intelligi propriè, vt ſtarēt copulatiuè, ita ꝙ requiratur cōcurſus, & copula,ꝙ habeat originē à contractu,& ſimul ſapiat naturam contractus,ita quòd non ſufficiat quod habeat originem à contractu,niſi ſimul ſapiat naturam contractus,& etiam nō ſufficiat,quòd ſapiat naturā contractus niſi ſimul habeat originē a cōtractu,alioquin poſsit procedi criminaliter,& dicto decreto nō ſit lo
40 cus:cùm regulariter de natura † & proprietate copulæ in omni diſpoſitione,tā legis,ac ſtatuti, ꝙ̄ etiam hoīs ad veritatem copulatiuè requiratur cōcurſus oīum copulatorū l.ſi hæradi plures.ff.de cond.inſtit.§.pen.inſtit.de hæred. inſtit.Ripa.d.c.ex parte.nu.39.ver.ad veritatē.& ibi Abb. & alij de reſcrip.Iaſ.l.j.col.3.verſ.Circa iſtam materiā. vbi reprobat Bar.qui voluit contrarium.ff.de iuſt.& iur.gl.in c.j.verſ.contra iuſtitiā.de re iud.in 6.& in l.qui mancipia. & ibi Mod.C.de ſeru.fugit.Bar.Soc.& doc.in l.ſi is,qui du centa.§.vtrum.ff.de reb.dubi.vbi volunt iſtud procedere, tā in copula affirmatiua, vt requiratur quòd oīa affirmatiua cōcurrant, ꝙ̄ in copula negatiua, vt requiratur quòd oīa copulata negatiuè cōcurrāt,& ſi ſic neutrū fiat. p tex. in l.ſi ꝗs ita.ff.de verb.obl.ſequitur Rip.d.ver.ad veritatē.

¶ Et capiendo iſtū ſenſum decreti, qui etiā mihi placet,ꝙ illa verba,ex negotio,ꝙ originem habuerit à contractu, & ſapiat naturā contractus, intelligātur copulatiuè, ita ꝙ re quiratur cōcurſus:alioquin poſsit procedi criminaliter, & nō poſsit allegari ipſum decretū:vt dixi ſuprà,nu.39.verſ. Et dato. Erit ſenſus ipſorum verborū decreti copulatiuorum,quòd ita demum aliquis gaudere poſsit beneficio dicti decreti,vt nō poſsit procedi criminaliter pro aliqua re, vel cauſa,ſeu aſſerto delicto,q̄,vel quod,ſumi poſsit ex ne gotio,quod originē habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus.i.dūmodò aliquis ſcienter non excedat limitationem contractus,vel nō faciat contra naturā contract⁹: quia tunc non poſſet allegādo contractū gaudere eius, &

d.decreti

d.decreti bñficio ad effugiendũ iudiciũ criminale, ex quo ſcienter exceſsit limitationem contractus,vel fecit contra naturã cõtractus.tex.in c.ex eo.de reg.iur.in 6.l.alia.C.de his qbus,ut indig.l.Papin.§.meminiſſe.ff.de inof.teſt.Exẽpla aũt ſunt infraſcripta,alia uerò cogita ex ĩtellectu tuo.

41 ¶ Contracto matrimonio † nullo inter perſonas prohibitas per ignorantiã facti, ſi ſequatur coitus, licèt ille coitus ſit illicitus in effectu,tñ ſi eſt coitus ſecundũ naturam, excuſatur, & non punitur, ex quo res.i.ille coitus illicitus habet originem à contractu matrimonij,licèt nullo,& ſapit naturã contractus matrimonij:cũ de natura cõtractus matrimonij ſit coire,ſcdm naturã,& in hoc caſu verificatur copula,& exemplũ d.decreti,ꝙ res habet originẽ à cõtractu, & ſapit naturã contractus, & non põt procedi criminaliter.l. ſi adulteriũ cum inceſtu. & ꝑ totã ipſã legẽ,et ibi not.Bar.ff.de adul.Sed cõtracto matrimonio nullo,vel valido,ſi ſequatur ex eo copula carnalis contra naturã, & ſic ſodomia, licèt tale delictum fortè habeat originem à contractu matrimonij, quia fortè ſi matrimonium ipſum ſequutum non fuiſſet, talis ſodomia inter ipſos coniuges nunq̃ fuiſſet ſequuta,ex quo fortè,nunq̃ fuiſſent in ſimul:

42 tñ ex quo tale † delictum ſodomiæ non ſapit naturã contractus,imò eſt contrà naturam,nõ ſolùm contractus matrimonij,verum etiam contrà ipſam naturam naturantẽ, quæ eſt Deus,& contra natura naturantem naturatã,quæ eſt cœlũ,& contrà naturam naturatã,& eius generationẽ, quæ eſt homo,& propter delictũ ſodomiæ,& fames,& peſtilentię,ac terræ motus fiant,& ſit pœna vltimi ſupplicij, ideſt mortis,vt habetur in authen.vt non luxurientur cõtra naturã.& in l.cùm vir nubit in fœminã. C.de adult.§.item lex Iulia de adult.inſtit.de pub.iudi.Et Deus optimꝰ maximus licèt ſit miſericors,& ipſa pietas,ac miſericodiã, pro tali tñ delicto atrociſsimo fecerit funditùs ſubuerti Sodomam,& Gomorram,& alia de quibus habetur in teſtamento veteri ſacræ ſcripturæ,pro tali delicto Sodomiæ ſequuto inter coniuges inter quos ſit matrimonium validum,vel inualidum,licèt diceretur fortè habere originem à contractu:quia tñ non ſapit naturã contractus,vt ſuprà dixi,

dixi,poſſet procedi criminaliter,non obſtante d.decreto. Et ꝙ plus eſt,tales ſodomitæ,tam agentes,ꝙ patientes, deberent cõburi, & non excuſcantur ex colore matrimonii, cũ tale delictũ non ſapiat naturã contractus matrimonij, licèt fortè originẽ ab eo inter eos habuerit, vt ſuprà dixi. Et decretũ Mediolani ſub rubr.de pœnis.§.ſodomitæ,quo cauetur,ꝙ ſodomitæ,tam agentes,ꝙ patientes igne cõburantur,haberet locum etiam contra coniuges inter ſe ſodomitas,& etiam locum haberet decretum ipſum ſiue inter maſculos ſodomia fieret,ſiue inter maſculum,& fœminã fieret ſodomia ſub colore etiã matrimonij, vel ſine co-
43 lore matrimonij ex quo propriè † loquendo, tã ſodomia, ꝙ peccatum contra naturã dicitur,ſiue fiat cum maſculo, ſiue cum fœmina:vt inquit Dec.in l.ſi qua mulier.colũ.3. nu.9.verſ.& incidenter.in fi.vbi reprobat Socinũ, qui voluit ſolùm propriè dici ſodomiam,qñ.fit cum maſculo,& ſi fiat cum fœmina dici pollutionem extraordinariã.C.de ſecund.nup.Et verior eſt opinio Decij,ꝙ propriè loquẽdo ſodomia dicatur,& pari modo puniatur ſiue cũ maſculo, ſiue cum fęmina fiat:vt voluit Card.clem.j.q.13.de conſangui.& affin.Cotta lib.Memor.verſ.Pedicones,Afflict.in conſt.regni lib.3.rub.42.& probatur 32.q.7.cano.vſus.ibi, maſculis,& in fęminis.& in cano.adulterij malũ.eadẽ cau
44 ſa,& quæſtione.Et ſodomitarũ bona † cõfiſcantur,& ipſi fiunt infames, & teſtari non poſſunt:vt latè conſuluit D. Anaſtaſius Platus doctor Mediolani in conſ.fin.volu.j.inter conſilia And.Sic.Barb.& D.Nicol.Bel.coſ.69. Circa teſtamentum.col.5.verſic.Non obſt.ſecundò. Dec.d.l.ſi qua mulier. nu.7.veſ.& exẽplum.Bal.auth.inceſtas.C.de inceſtis nuptijs.D.Cat. Cotta.lib.memor.verſicul.Pedicones.
45 ¶ Aliud quoꝗ exemplũ do,Si ſocius † incidat ſiluam cõmunem cæduam,etiam contrà voluntatem alterius ſocij, non põt accuſari de poſſeſsione turbata, nec pro alia pęna,ex quo cædere ſiluam cõmunem cęduam, habet originem à contractu,& ſapit naturam contractus copulatiuè, Bal.conſ.37.ad fi.volu.5.argu.l.merito. & ibi Andræas de Pomate in apoſtil.ad Bartol. in litera F. in apoſtil.incipi. Meritò ad iſtam.vbi allegat dictum con.Bald.ff.pro ſocio.

¶Item

¶ Item ſi ſocius habẽs caſtrum,vel domum in cõi pro diuiſo,vel indiuiſo,ingrediatur etiã per vim caſtrum ipſum, vel domum cuius poſſeſsionem ciuilem habeat, vel habere prætendit,ex conſtituto,vel precario,validis, vel inualidis,excuſatur à pœnis turbatę poſſeſsionis,& violentiæ,cũ habeat iſtud originẽ à contractu,& ſapiat naturã contractus:vt habeat partem ſuam, & contra talẽ non poteſt iurari in litem,& idem ſtante ipſo decreto Mediolani,ſi adeſſet quodlibet aliud inſtrementum,dũmodò vis non interueniat.Cæpol.conſ.4.Viſa querela.per totum. Bald.conſi. 410.In cauſa.col.2.verſ.& ad euidentiam.volum.2.

¶ Sed ſi ſocius faceret contra naturam contractus, licèt res haberet originẽ à contractu, tunc non obſtante d. decreto,ac d.contractu poſſet procedi criminaliter contra ipſum ſocium, & contra eũ iurari in litẽ, & agi ad pœnas violentiæ:puta,ſi ſocius noctis tempore velit ingredi caſtrum cõe cum trecentum equitibus clamando ſacco ſacco,arma,arma,frangẽdo hoſtia. Nam licèt res iſta habeat originẽ à contractu,non tñ eſt de natura cõtractus. Alex. conſ.103. Videtur.vol.1. Idem ſi ſocius velit occupare tc-tã rem,ſeu totũ rem furto ſubtraheret,teneretur pœna furti,& alijs pœnis criminalibus,ex quo iſtud eſt contra naturã cõtractus licèt habeat originẽ à cõtractu.l.ſi ſocius.ff. de furt.& l.rei cõis.ff.pro ſocio.Alex.d.conſ.103.Videtur. vol.j.in tali enim exceſſu ſciẽter facto ineſt dolus: & ideò poteſt procedi criminaliter.Ponzin.in d.tracta.in 4.limita.argum. not. per Bald.in l.j. C.ad leg.Iul.de vi publica. & per glo.in l.ſi quis in tantã.C.vnd.vi.Sic & exceſſus factus ſe defendendo punitur pœna, ſaltẽ extraordinaria reſpectu eius,quod exceſsit. Doct.l.ut vim.ff.de iuſti.& iur.

¶ Si tn daretur aliqua iuſta, vel colorata cauſa exceſſus, tũc excuſaretur:puta,ſi ſocius totum etiã per vim occupauit,ſeu totũ teneret,pro ſaluando partem ſuam paratus dare partem ſuã alteri ſocio,quotieſcunq; pars eius, qui totum tenet,vel occupauit eſſet ſalua: nã tunc totũ tenens, vel occupans nõ tenetur pœna criminali,nec põt coueniri criminaliter.Bal.d.conſ.410.In cauſa.col.2.verſic.& ed euidentiam.uolu.2.Cœpol.d.conſil.4.Viſa querela. col.6. nume.11.

numer.11.verſicu. & ſimiliter.& verſic.cùm ergo.

¶ Et ſic datò quòd illa uerba decreti habuerit originem à contractu,& ſapiat naturam contractus ſtent copulatiuè, ita quod requiratur concurſus, prout iſte intellectus ſtare poteſt, & etiam alius intellectus quòd ſtet continuatiuè,
46 ex quo lex,uel ſtatutum habens† plures intellectus poteſt allegari in quolibet intellectu,quando quolibet intellectus probatur per bonas leges,uel rationes aliarum legum.Bar. & Soci.in l.in ambiguo.ubi Barto.nu.ij.ff. de rebus dubijs, Pariſ.c.quoniam contra,col.xj.uerſ.tu dicis.de proba. Fel. in princ.proœm.decre.

¶ Tamen capiendo intellectũ quòd illa uerba decreti ex negotio quod originem habuerit à contractu,et ſapiat naturam contractus intelligi debeant copulatiuè,et in modum quòd requiratur concurſus, ut ſuprà probaui.nu.29. uer.et dato. cũ ſeq.uſque ad nu.46. adhuc dico quòd uerba ipſa, originem habuerit à contractu, &c. et ipſum decretum Mediolani ſub rubr.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, procedunt etiã in contractu ipſo iure nullo, ita quod ſtante ipſo decreto,pro aſſerto delicto habẽte originem à contractu ualido, uel etiam ipſo iure nullo, non poterit procedi criminaliter, ex quo decretum ipſum eſt fauorabile, cũ non uelit procedi criminaliter, ubi res habet originem à contractu, et ſic continet abſolutionem.l.Arrianus,ff.de actio.et oblig.l. abſentem.ff.de pœn. et ratio d.decreti eſt: quia ſtãte contractu à quo aſſertum delictum habeat originem, cẽſetur abeſſe dolus,et ſic non poteſt procedi criminaliter, et iſta ratio militat in contractu nullo,ſicuti in contractu ualido.l.ſed et ſi lege.§.ſcire. ff.de pet.hær.l.igitur.§.pt.ff.de lib.c.ubi cõtractus ſeu quaſi contractus,ẽt nullus excuſat à dolo.Ergo decretũ ipſum procedit ẽt in contractu ipſo iure nullo, et ẽt facto p iuris ignorantiã;ut pro re,uel aſſerto delicto habente ab eo ori-
47 ginẽ non poſsit procedi criminaliter: quia qñ † ſumus in fauorabilibus,et militat eadem ratio,appellatione contractus,uenit contractus non ſolùm ualidus,uerum etiã ſolus contractus ẽt ipſo iure nullus,etiã ſi eſſet factus nullus per iuris ignorantiã,et lata culpam.tex.eſt ad literã coniuncta

gloſſ.cõiter approbata in aut.ſacram.pub.vbi tex.& gloſſ. verſ.contractibus.C.ſi aduerſ.vend.vbi gl.vult, ꝙ d.auth. ſacram.pub.quæ dicit iuramenta præſtita per minores puberes ſuper contractibus rerum ſuarum debere ſeruari inuiolabiliter procedere etiam ſi contractus eſſet ipſo iure nullus ratione minoris ætatis: puta, factus abſq; decreto iudicis,vel tutoris,& cura.authoritate.& iſta eſt com.opi. vt dicũt Bar.Iaſ.Frã.Curt.Phili.Cor.et D.Mar.Anto.Mãt. Bonauitus Pataui.et oẽs Modern.in.d.authẽ.ſacram.pub. ¶ Eſt ergo concluſio vera,et firma,ꝙ decretum ipſum Mediolani prohibens procedi criminaliter,vbi res habet originem à contractu procedit etiam ſi contractus eſſet ualidus,vel inualidus,et notoriè nullus,et etiam factus p latam culpam,et iuris ignorantiam, et quomodocunq; nullus reperiatur,dummodò tñ non ſit doloſè initus.arg.glo. verſ.cõtractibus.in d.auth.ſacram.pub.Et argu.exceptionis decreti de contractu doloſè inito,qui non eſt propriè contractus,ex quo contractus propriè dicitur quando eſt
48 efficax,et validus, et ita intelligitur † in ſtatuto cauente de ſoluenda gabella pro contractu.ſ.de ualido,et efficaci, non de inualido.l.2.vbi Bal.C.de Eunuch. per illum text. Bal.l.non dubium.in 2.notab.et ibi Iaſ.nu.9.verſi.Quintò nota.et ante eum Pau.de Caſt.et Fulg.C.de legib.D.Fran. Cur.d.auth.ſacram.pub.col.5.in fi.nu.13.verſ.vltimò adducitur.C.ſi aduer.vend.Iaſ.l.ſed et ſi quis.§.ſed quia nu. 9.verſ.tu pondera.C.communia.de leg.Ergo reg.d.decreti loquentis non debere procedi criminaliter, quando res habet originem à contractu,intelligi debet etiam de contractu notoriè,et ipſo iure nullo.nõ tamen doloſo,ex quo eius exceptio eſt de contractu doloſè inito,qui nõ eſt pro
49 priè contractus,cùm per exceptionẽ declaretur, † de quo gñre loquatur regula,& vbi exceptio eſſet ſuperflua p exceptionẽ ampliatur regula,et eſt cõ. opi. vt patet ex his,q̃ ſuperius dixi n.2.ver.j.quia.et n.4.uer.Vbicunq;.& n.5.ver.ſic et Papa.Dec.et Cagn.l.j.ff.de reg.iur.vbi Dec.nu.31.ver.et prædicta.et Cagn.nu.30.verſic.et concluſio. et nume.33. ver.ſed non eſt recedendum.Et ſic conſtat,quòd D.Catel. Cotta,in lib.Memor.in verſic.Actus nullus.in fi.et D.Ioã.

Fran.

Fran.Ponzin.in tracta.edito ſuper ipſo decreto in 3.limit. verſ.Et facit quia lex,&c.quòd non bene ſenſerunt, dũ voluerunt decretum ipſum debere intelligi ſolùm de contractu valido,non autem nullo:cùm intelligi debeat de contractu & inualido,& etiam de ſolo contractu etiam nullo. Sed ſaluando opi. Mag.D.Catel. Cot.qui fuit lumen iuris, & Oraculum vrbis Mediolani,ad quod omnes confluebãt, & etiam ſaluando opinionem Mag.D.Ioan.Fran.Ponzini. qui fuit acutiſsimus iureconſultus,dicas quod eorum opinio procedit,& intelligi debet in contractu nullo,ſimul,& copulatiuè reprobato à lege,vel ſtatuto, & cui lex,vel ſtatutum,aut decretum reſiſtit:quia tunc præſumitur dolus.

50 † Et talis contractus nullus,& reprobatus,cui lex,vel ſtatutũ,aut decretũ reſiſtit,non poſſet allegari,in caſu d.decreti ad finẽ,ne procederetur criminaliter, ex quo dicitur contractus doloſus,ſiue valeret,ſiue non valeret.Bart.l. ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de petit.hæred.& ita intellige omnia ea, quæ ego etiã dixi de contractu nullo,& reprobato,vt non poſsit allegari in caſu d.decreti ad finẽ ne procedatur criminaliter,vt procedant ſolùm qñ lex,ac ſtatutum,ſeu decretum ei reſiſteret,ita q; diceretur, vel præſumeretur, vel eſſet contractus doloſus,ſiue valeret,ſiue non valeret:quia tunc ob dolum,qui ex eo pſumitur,non poſſet allegari ad finẽ,de quo ſupra:vt patet ex his,quæ dixi ſupra verſ. pcedenti.nu.37.verſ.Sic & decretũ Mediolani.ſub rub.in quibus caſibus,&c.& nu.39.verſ.exceptio.n.& verſi.Ergo eodem modo.cum ſeq.vſq; ad nu.51.verſ.ſed redeundo.Sed ſi contractus eſſet nullus,non tñ reprobatus cui lex,vel ſtatutum,ac decretũ reſiſtere,ſed eidẽ non aſsiſteret,tũc non pſumitur dolus.Bar.d.§. ſcire.& in l.cum lex.ff.de fideiuſ. & talis contractus etiam nullus poſſet allegari ne procedatur criminaliter in caſu d. decreti : vt patet ex prædictis duodecim fundamentis,& idẽ videtur.licèt non ita clarè, ſentire idem D.Io.Fran. Ponzi.in d.tract. edito ſuper ipſo decreto in 4.limit.circa fin.Imo quòd plus eſt,dico q; etiã in caſibus quibus contractus eſt nullus, & reprobatus à lege,vel ſtatuto,aut decreto,& lex ac ſtatutum,& decretum illi reſiſtit , quo caſu dolus , & contractus doloſus præſu-

mitur,& talis contractus non poſſet allegari,nec procedatur criminaliter.quod exemplifica ex his quæ dixi ſupra in uerb.præced.nu.37.ver. Sic & decretũ,vſq; ad nu.51.verſ. ſed redeũdo,quòd multoties poteſt ex alijs coniecturis,vel probationibus ceſſare dicta pręſumptio doli, quo caſu talis cõtractus etiam nullus ac reprobatus, cui lex vel ſtatutum aut decretum reſiſteret, poſſet allegari ad finẽ ne procedatur criminaliter in caſu dicti decreti: cùm vna preſũptio tollat aliã.l.diuus.ff.de reſtit.in integr.l.nõ omnes.§.à barbaris.ff.de.remedia.c.niſi eſſent.de præben.& hoc maximè procedit in caſibus infraſcriptis.

51 ¶ Primò quotieſcunque † lex,ſeu ſtatutum, & decretum contractui reſiſtens,& eorum ſolennitas non fuiſſet vſu receptum ſeu recepta,certè ceſſaret doli præſumptio;& talis contractus poſſet allegari in caſu dicti decreti, & in alio, ex quo lex vel ſtatutum ſeu decretum quod non eſt receptum in obſeruantia, nec moribus vtentium approbatũ, non habet vires,& allegari non poteſt.c.j.vbi gloſ.ij.ad fi. & ibi Doct.de treug.& pace.Iaſ.l.rem non nouam.col.fin. nu.v.ver.facit optimè.C.de iud.Dec.cõſ.262.In cauſa col. fina.verſi.Vltimò non obſtat.Alex.conſ.132.Viſa.vol.j.Et ſufficit lapſus decennij à tempore conditi ſtatuti quo non fuerit obſeruatum ſtatutũ,ad hoc vt tale ſtatutum ſit nullius effectus etiam ſuperiore ignorante quando à principio non fuit vſu receptum.glo.c.fi.de conſuetu.in vj.Iaſ. d.l.rem non nouam.in fi.Et per prædicta in fauorem ciuitatis Nouariæ cuius ſum decurio & aduocatus,obtinui cõtra comitatum Nouariæ, quòd licèt decretum Mediolani ſub rub.de oneribus.§.Quicunque ciuis. velit ciues habitãtes extra ciuitatem in villis vltra tempora de quibus in ipſo decreto, pro toto illo anno teneri ad onus ſalis, & alia quæcunque onera,& in omnibus,prout rurales faciunt, q; tamen ciues ipſi etiam quòd per totum annum:& ſemper habitarent in villis quòd non tenentur ad ipſa onera vigore dicti decreti in §.quicunque ciuis.ex quo tale decretum nunquàm fuit in dominio Mediolani vſu receptũ,nec moribus vtentium approbatum,& tranſiuerunt decem anni, quibus fuit conditũ,& nunquam obſeruatũ. ergo decretũ

ipſum redditur nullius valoris,& non põt allegari.Iaſ.d.l. rẽ nõ nouã.col.fi.ver.facit.& ver.nota tñ.C.de iud.glo.d. c.fi.de coſuet.in vj.& in d.c.j.vbi glo.ij.de treug.& pac.Et ita viua voce iudicauit eſſe verũ Illuſt.D.Vinc.Falcut.Senator optim.Mediolani cui cauſa erat commiſſa.

52 ¶ Secundò quotieſcunque † ſolennitas legis vel ſtatuti ſeu decreti eſſet ſecreta & paucis cognita, etiam quòd lex, ſtatutum ſeu decretum reſiſteret actui,ceſſat præſumptio doli,& talis contractus etiam nullus,cui lex,ſtatutum,ſeu decretum reſiſtit,non diceretur doloſus, & poſſet allegari ad effugiendum iudicium criminale in caſu dicti decreti Mediolani ſub rub.In quibus caſibus,&c.Bal.l.j.in fi.verſi. breuiter . & ibi Alex.& alij. in apoſtil.C.de pœn.& in l.ex morte.C.ad l.Aquil.Sal.l.eum qui duas.C.de adult.

¶ Tertiò , quotieſcunque eſſe probabile dubiũ an lex ſeu ſtatutũ vel decretũ annullaret actum vel ne, & an reſiſteret contractui vel,ne & an ſolennitas deberet de neceſsitate ſeruari uel ne,ſeu ius,ſtatutum,& decretum eſſet dubiũ & intrincatum,ſeu eſſent opiniones doctorum inſignium inter ſe contrariantium,ſeu eſſet ius de apicibus iuris ſubtilibus vel diſputabilibus,tunc ignorantia taliũ iuriũ,ſtatutorum & decretorum,etiam contractui & actui reſiſtentium,& cõtractus factus contra ipſa iura,ſtatuta ſeu decreta,ẽt contractui , & actui reſiſtentia excuſaret non ſolũ à dolo,verumetiã à mala fide & à lata culpa,& cõtractus ipſe ẽt ſi eſſet ipſo iure nullus,poſſet allegari in caſu dicti decreti ad effugiendum iudicij.criminale,ex quo nõ diceretur doloſus,& occaſione dicti contractus non poſſet in litem iurari,& ex ipſo titulo poſſet etiã præſcribi. Abb.c.de quarta.vbi Fel.nu.27.ver. Limita vtiliter.de pręſcript.glo. c.cũ dilectus.ver.conſtitutũ.& ibi Abb.col.vj.nu.12.verſ. nota tertiò.& n.13.ver.& ex hoc.& ibi Butr.col.vij.& Io. de Imol.col.vij.& Card.& Bar.col.13.nu.110. cum ſeq.de conſuet.tex.glo.& Doct.l.cum probatis.ff.de re iud.Bal.in c.fi.in iij.nota.de tranſ.Epiſcopi.Cor.conſ.147.Quia.col. ij.nu.ix.ver.Et inſuper.vol.ij.Lancel.Galiau.Papienſis in l. Gallus.in princ.ff.de liber.& poſth.D.Franc.Balb.in l.Celſus.col.vj.ver.Primò limi.ff.de vſucap.error.n.talium iu-

tium eſt excuſabilis,& æquiparatur errori facti. Felin.dict. verſicul.Limita.vtiliter.

54 ¶Quartò quotieſcunq; contractus cõiter fieret tanq̃ licitus,licèt in veritate eſſet doloſus,& contra ius ei reſiſtens: puta vſurarius,vel quotieſcunq; eſſet conſuetudo, q̃ contractus fierent,licèt eſſent in veritate nulli,ac doloſi, & illiciti,& ius ſtatutũ,ſeu decretum eis reſiſteret:tñ tales contractus attento cõi vſu non dicerentur,quo ad mundũ doloſi,& etiam q̃ eſſent nulli, ac illiciti, & de iure p̃ſumerentur doloſi,& conſuetudo ipſa,& cõis vſus non valeret, tñ contractus ipſi excuſarent à pœna criminali huius ſeculi, & poſſent allegari in caſu d. decreti ad effugiendum iudiciũ criminale,licèt quò ad Deum,& quò ad pœnã æternã, & ſpiritualẽ,tales contractus non excuſarent contrahentes,nec ſuper talibus cõtractibus ſeſe fundantes.Bar.l.quis ſit fugitiuus.§.apud Labeo.per illũ tex.& ibi Alex.& Mod. in apoſtil.ff.de ædil.edict.Dec.l.j.col.6.nu.17.verſ.ſed certè.& ibi Mod.C.de eden.Bal.l.j.in 3.q.C.de his, quæ pœn. nom.Iaſ.l.j.col.antepe.in 4.q. & ibi Mod. C.de ſumma tri. Et quod tales contractus etiã nulli, & illiciti, qui cõiter fierent tanq̃ liciti,licèt eis ius reſiſteret,& præſumerentur,& eſſent in veritate doloſi:puta,vſurarij,& nulli,quòd excuſent à pœna criminali,tam ordinaria,q̃ extraordinaria,& à proceſſu,ac iudicio criminali huius ſeculi,licèt non excuſent apud Deum,conſuluit in ſpecie.Dec. conſil.170.Viſo. col.pen.verſ.& dato.& conſ.175.In cauſa.col.7.verſic.tertiò hoc idem.& D.Aymo.Crauet.conſ.6.Plura.nu.103.Sic

55 & conſuetudo excuſat notarios,& ſcribas,ac ſecretarios, & alios à pœna falſi,& à proceſſu criminali,vt ſi de more ſit quòd contractus ſcribantur, & ſubſcribantur, vel ſigillentur per deputatos ad hoc noĩe prælatorum , vel aliorũ quãuis de hoc ipſi nihil ſciant: nã conſuetudo excuſat ſic facientes à pœna falſi,& attenta cõſuetudine non dicitur falſum cõmitti.Et idẽ de notarijs,qui rogant acta tanq̃ facta corã iudice:puta cõparationes partiũ: nã licèt ſcribãt ea,ſeu eas facta,vel factas coram iudice,& non reperiãtur corã eo facta,vbi erat conſuetudo ſic faciendi,p notarios, excuſabuntur notarij ipſi à pœna falſi,& à proceſſu criminali.

nali.Alex.conſ.70.Viſo. & conſil.132.Viſa.volu.j.&.conſ. 170.Pro inueſtigatione.& conſ.172.Viſis.vol.2. & cóſ.39. Viſis.nu.3.verſ.ad hoc accedit.volu.3.Iaſ.l.de quibus.col. 2.nu.9.verſ.confirmo per id,& ibi Mod.ff.de legi.Hoſtien. Ioan.Andr.D.Ioan.Anto. & alij.in c.2.vbi etiam Feli. col. penulti.nume.37.verſ. ſecunda concluſio.de fide inſtr.D. Roc.Curt.tract.de conſuetu.col.19.verſ. Secundò limitatur, vt non procedat. Sic etiam vbi eſt conſuetudo prout Peruſij,quod ſint deputati tres conſeruatores monetæ, & ſit conſuetudo, quòd notarij ſcribant pecuniam numeratam tribus præſentibus, dato quòd vnus ſit abſens,cõſuetudo ipſa excuſabit notarios, & alios ſcribentes à proceſſu criminali,et à pœna falſi.Iaſ.d.verſi.cófirmo.Bal.c.j. col.j.de feud.cog.et in l.vnic.col.j.verſ.q̃ro vtrũ.& col.9. ver.Modo ſequitur.C.de confeſ.& in rub.C.de fide inſtru. Cotta Memor.verſ.conſuetudo facit.Dec.d. conſil.175.In cauſa.col.7.verſ.3.hoc idẽ.Iaſ.l.ſingularia.col. pe.ff.ſi cert. pet.Roc.Curt.d.verſ.Secundò limitatur,etc.vbi etiã. in fi. in ver.infero etiã,dicit,quod notarij alicuius curiæ,vel bãchi,qui ſubſcribunt p̃cepta ex conſuetudine, in perſonam prætorum,vel prælatorũ,ac iudicũ, qui id ignorant, non poſſunt puniri de falſo,vt etiã dicunt Hoſtiẽ.Io.And.et D.
56 Ant.de Butr.d.c.ij.de fide inſtr.Sic et † ad excludendũ p̃ſumptionem doli,vel uſurarũ inſpicitur in dubio conſuetudo regionis.Abb.conſ.15.In Ieſu Chriſti noĩe.col.2.ver. quid ultra.volu.j.Crauet.conſ.6.Plura nu.103.qui.n facit contractũ etiã reprobatũ,et cui ius reſiſtit,et ſeu qui facit aliud,quod ſoleat ab alijs fieri non dicitur in dolo, nec in culpa,quantũ ad pœnã tpalem,licèt non excuſetur apud Deum.Bar.l.ſi pignore.§.fi.ff.de pig.act.Iaſ.et Doct.l.certi condictio.§.ſi nummos.vbi Iaſ.in 3.not.ff.ſi cert.peta.Et
57 eſt generale, † quòd conſuetudo etiã mala,& nulla excuſat in delictis:puta ſi ſit conſuetudo ludendi ad lapides,& aliquis caſu occidatur cum lapide: nã tunc non erit locus pœnæ homicidij quò ad hunc mundũ. Frã.Cre.ſing.149. Mos.Rom.ſing.19. An conſuetudo. Ancha.conſ.283.Iure ſtricto.gloſ.& Doctor.c.cùm uenerabilis.de conſuetudini.
58 ¶ Quintò dico, † quòd quotieſcunque probaretur bona

 qualitas,

qualitas, ſeu bona vox, & fama perſonarũ contrahentiũ, etiã in caſibus, in quibus p̄ſumeretur dolus, ſeu contractus doloſus, ceſſabit doli p̄ſumptio, & tales contractus etiã nulli poſſet allegari in caſu d. decreti, ad effugiendũ iudicium criminale, ex quo probatio bonæ vocis, & famæ, tollit indicia leuia, & indicia in genere, ſeu indicia, ꝙ ex quo res furtiua reperitur apud Titiũ, vel reperitur homo mortu9 apud Titiũ, ꝙ Titius p̄ſumatur fur, ſeu homicida. Et item tollit indicia, ꝙ ex quo factus fuit actus, vel contractus reprobatus, & prohibitus: vt p̄ſumatur de iure doloſus. Nam
59 † ex qualitate perſonarũ, & ſic ꝑ probationẽ bonæ vocis, & famæ, tolluntur ipſa oĩa indicia. tex. gl. & Doct. in c. niſi eſſent viri prouidi, & honeſti, de præbẽ. & in l. non oẽs. §. à Barbaris. ff. de re mil. Hip. de Marſi. in prac. crimi. §. conſtante. nu. 17. & §. diligenter. nu. 96. ver. ſed ſecus. & nu. 91. ver. quæro vlterius. D. Iac. Nouel. in tract. ad defenſani. ſub rub. An indicia pro reo danda ſint. nu. 33. verſ. indiciũ. Iaſ. cõſ. 153. In cauſa. vol. 2. Dec. conſ. 189. Lætatus. col. 9. verſ. accedit bona fama. Bal. l. ea quidem. col. pe. C. qui accuſ. & in l. j. in fi. C. locat. & in l. fi. C. de prob. D. Lud. Carrer. in pract. crimi. in l. obſeruare curabis. nu. 158. verſ. itẽ eliditur indiciũ ꝑ priuilegiũ bonæ famę. Bal. & Doc. l. Dñs horreorũ. ff. locat. tex. in d. c. niſi, & in c. Lugdunenſis. 2. q. 2. Notabis tñ perpetuò, ꝙ probatiò bonæ vocis, & famæ inquiſiti, accuſati, vel denuntiati non tolleret indicia, quæ eſſent in ſpecie contra reum: puta, teſtẽ de viſu commiſsi delicti, vel indicium confeſsionis extra iudicialis per duos teſtes probatæ, ſeu aliud indicium in ſpecie proximum ad delictum. ita inquit D. Ludo. Carrer. d. verſ. item eliditur, &c. in fine.
60 ¶ Sextò, ſcias vnã † eſſe regulã generalẽ, ꝙ ex qualitate facti, & contractus perſonarũ, ac loci, & tẽporis iudex arbitrabitur contractũ eſſe doloſum, vel non eſſe doloſum, in caſu dicti decreti, & in omni alia materia, & partes ſciuiſſe actũ valere, vel non valere. Bartol. l. non fatetur. column. final. numer. 12. verſicul. quæro qualiter. ff. de confeſ. vbi vult in dubio hoĩem, vt vulgò dicitur, groſſum, p̄ſumi feciſſe per ignorantiam, vbi publicè fecit contractũ prohibitũ, & reprobatũ, & habita notitia prohibitionis ſubitò
abſtinuit

abſtinuit à contētis in cōtractu,& ſi fecit contractū prohibitū clãdeſtinè,vult p̄ſumi dolū,ac ſcientiã prohibitionis, ꝙ intellige ſemper habita conſideratione qualitatis perſonarū facti,& contractus,loci,ac tpis. Bar.d.verſ.qro qualiter.arg.l.an inutilis.ff.de acceptil.& l.ſi adulteriū cū inceſtu.ff.de adul.& iſtud erit ĩ arbitrio iudicis.arg.l.j.ff.de iudeli.& l.3.ibi.tu magis ſcire poteſ.ff.de teſti. & ĩ dubio dolꝰ nō p̄ſumetur.l.meritò.ff.pro ſocio.tot.ti.ff.&.C.d dolo.

61 ¶Septimò quotieſcunq; † cōtractus etiã nulli,eſſent facti non ſeruata forma iuris,ſtatutorū,& decretorum,reſiſtentium ipſi contractui,adeò ꝙ dolus p̄ſumeretur,& ſeu contractus ipſi eſſent facti contra legem, ſtatutū, ac decretū, qui actui,& contractui reſiſterent,adeò,ꝙ etiam dolus prę ſumeretur.iux.not.per Bart.in l.ſed & ſi lege.§. ſcire.ff.de peti.hæred.& in l.cūm lex.ff.de fideiuſſ. Et probaretur, ꝙ contractus ipſi haberent naturalem æquitatem in ſe, licèt eſſent facti abſq; ſolennitate ipſorum iurium reſiſtentium actui, & contractui,tunc ceſſaret præſumptio doli,ac malæ fidei,& ipſe contractus dici poſſet factus bona fide, & ex eo poſſet præſcribi,& poſſet contractus ipſe,etiã ſi eſſet nullus,allegari in caſu d.decreti Mediolani, ad effugiendū iudicium criminale,ex eo,q, res habeat originem à contractu etiam nullo,cui licèt ius reſiſteret, & ſic doloſus præſumeretur:tñ probando, quòd habet naturalem æquitatē in ſe,ceſſat doli, & malę fidei præſumptio:puta,ſi de rebus eccleſiæ, vel minoris,aut vniuerſitatis, aut mulieris facta eſt alienatio abſq; ſolennitatibus iuris ſtatutorū,ac decretorum reſiſtentium ipſi alienationi:tñ probaretur, ꝙ pretium fuit verſum in eorum vtilitatem, & quod erat iuſta, ſeu neceſſaria cauſa alienãdi,& ꝙ pretium fuit iuſtū.Nam tunc ceſſat doli præſumptio,& talis contractus non diceretur doloſus,& poſſet ex eo pręſcribi,& allegari in caſu eiuſdem decreti.D.Aynio.Crauet.tract.da antiq.tempo.in ſectione,q̃ incipit, Materia.verſ. Primus caſus.in fi. ibi qd enim Bal.conſ.179. Qñ ſapiens.in fi.volu.4.maximè cūm

62 lex ciuilis,† ac canonica, & ſtatutū requirens certã ſolennitatem ad aliquem effectum,ſeu finē:puta,ne fiant fraudes, aut deceptiones, vel læſiones, vel aliquid iniquum,

ſeu

ſeu inęquale,nō habet locū in foro conſcientiæ,nec de æquitate naturali ſi actus,vel cōtractus fiat abſque ipſa ſolēnitate,& ipſe actus, vel contractus fini,ac effectui non conueniat,& cōtractus fiat abſque fraude, dolo,lęſione,iniquo,deceptione,& inęqualitate, & talis cōtractus nō diceretur doloſus,nec malę fidei.l.nemo poteſt.vbi Alex.Iaſ.et Rip.nu.97.ver.Rurſus ex iſta.ff.de leg.j.Inn. & Doc.c.quia plerique.de immu.eccle.Panor.ca.j.ad fi. de in integr.reſt. Doc. in relatum.de teſt.Illuſtr.Doct.D.Andr.Tiraq.in eius aureo. tracta.ceſſante cauſa ceſſat effectus,per totum.

SVMMARIVM.

1 *Clandeſtina matrimonia qua ratione à legibus prohibeantur.*

2 *Clandeſtinum matrimonium contrahens, quando non teneatur ad pœnam clandeſtini matrimonij.*

3 *Matrimonium inæquale an modicus exceſſus efficiat.*

4 *Clādeſtinitas matrimonij punitur: quia ex ea præſumitur,& probatur dolus.Et quo caſu non puniatur.*

5 *Morbus interdū capitur pro dolo, et fraude,et vnde dicatur morbus.*

6 *Matrimonium clandeſtinum ſi ſit æquale, & inter non prohibitos contractum,ceſſant pœna.*

7 *Parentes quando admittantur ad probandum matrimonium.*

8 *Ignorantia probabilis excuſat,vt pœna euitetur.*

9 *Matrimonium contrahere ſine voluntate parentum non eſt delictū de iure communi.Et minus de iure canonico.*

10 *Forenſi contrafacienti diſpoſitioni ſtatuti quando parcatur,et quādo non.*

11 *Matrimonium contractum à diuite cum puella pauper cauſa pietatis & eleemoſinæ ſine conſenſu parētum à ſtatuto requiſito valet, & tenet, & contrahens nullam incurrit pœnam.*

12 *Puella ſi ad domum viri aufugiat, & illum oret,vt ipſam in vxorem accipiat, poteſt vir ſine conſenſu parentum aliàs à ſtatuto requiſito,illam ſibi in coniugem copulare.*

13 *Statutum requirens in matrimonijs minorum conſenſum parentum interuenire,non habet locum,quando matrimonia eſſent ipſis minoribus vtilia.*

14 *Error communis excuſat.*

Vidua

15 *Vidua minor poteſt ſine conſenſu parentum aliàs à ſtatuto requiſito, nubere.*

16 *Matrimonium cum minore contrahens ſine parentum conſenſu excuſat, ſi minoris dolo circumuentus contraxit.*

17 *Minor, qui ſe agit pro maiore, & patrefamiliàs poteſt à muliere in virum accipi abſque minoris parentum conſenſu.*

18 *Statutum pœnale loquens in muliere, an habeat locum in virgine.*

19 *Virginibus etiam viripotentibus in matrimonijs contrahendis magis iura fauent, quàm mulieribus corruptis, & viduis.*

20 *Puella etiam corrupta, quæ attenta eius minori ætate mulier dici non poteſt non ſubiacebit pœnis decreti requirētis conſenſum parētum in matrimonio mulieris, ſi ſine conſenſu patris nubat.*

21 *Matrimonia facta ſine cōſenſu parētū à ſtatuto requiſito an valeāt.*

22 *Matrimonia clandeſtina probantur per eos, qui interuenerunt, & fuerunt participes.*

23 *Copula, & quando compulet ordine ſucceſſiuo.*

24 *Parentum licentia requiſita à ſtatut. in matrimonijs filiorum contrahendis, an debeat haberi ab vtroque parente, an vero ab vno tantum, & quando.*

25 *Pater ſi promittat dotē filiæ de bonis paternis, et maternis, primū de bonis paternis ſoluenda eſt, & in ſubſidium de bonis maternis.*

26 *Vidua mater an nuptijs filiæ minoris conſentire poſſit, & quid ſi tranſierit ad ſecundas nupitias.*

27 *Matrimonium ſi à filiofamiliàs non debet tractari ſine conſenſu patris, et matris, ſub pœna, pœna locum non habebit, quando ab alter utro licentia fuerit obtenta.*

28 *Copula negatiua ī pœnalibus diſpoſitionibus, requirit neutrū fieri.*

29 *Dictio, ſine licentia talium requirit carentiam omnium alioquin vnius licentia facit ceſſare pœnam.*

30 *Statutum ſi requirat in matrimonijs minorum deficientibus parentibus agnatorum conſenſum, an vnum tantum agnatum conſentire ſufficiat*

31 *Participia poſita ſine verbo, non inducunt neceſſitatem.*

32 *Proœmia reſtringuntur ex deciſione.*

33 *Mater ſi vellet collocare filiam in matrimoniū indigno, vel ſit inhoneſta, puella ab ea aufertur, & in honeſto loco reponitur, etiam ſi pater reliquiſſet ei curam filiam copulandi.*

34 *Agnati, vel tutore, quorum tutela etiam eſt nulla declarata poſſunt impunè*

impunè pupillam à matre vi auferre, ſi ſentiat matrem velle eam indigno viro copulare.

35 *Statutum de vi loquens, intelligitur, de vi doloſa, vel cum annis, nõ de vi verbali, & colorata.*

36 *Agnati, quorum conſenſus in matrimonijs minorum à ſtatuto requiritur, ſi ſint ſuſpecti, an debeant remoueri.*

37 *Agnati quorum conſenſus in matrimonio minoris requiritur, ex ſtatuto, ſi ſine iuſta cauſa nolint conſentire, quid ſit agendum.*

38 *Agnatus vnus ſi tantum adſit, an admittatur cum cognatis ad præſtandum conſenſum in matrimonio minoris à ſtatuto requiſitum.*

39 *Minor, ſi illi non ſuper ſint, quorum conſenſum in matrimonio contrahendo ex ſtatuto adhibere debet poteſt abſque alicuius conſenſu pro libitò matrimonium contrahere.*

§. VII.

ET prædicta faciunt ad declarationem decreti Mediolani ſub rub. de pœnis. §. Matrimonia, quo cauetur, quòd matrimonia clandeſtina eſſe non debẽt, et vt occurratur morbo ne clandeſtina matrimonia fiant, cauetur, quòd matrimonia fieri debeant cum licentia patris, & matris, & in ſubſidium duorum ex proximioribus agnatis &c. & ſi aliter fiant, imponitur pœna, de qua in ipſo decret. Nam tale decretũ, vt in eo dicitur, factũ fuit, vt occurratur morbo, ne matrimonia fiant clandeſtina, vt patet ex verbis dicti decreti, quibus dicitur, matrimonia clandeſtina eſſe non debent, &c. Et ex alijs verbis decreti ibi, Ideò huic morbo occurrẽtes ſancitum eſt, &c. Sed matrimonia,
1 † & ſponſalia clandeſtina prohibentur à iure canonico, ſtatutis & decretis, ad finem ne puellæ nubiles maximè diuites, vel filijfamiliàs maſculi minores, habentes tamen ętatem habilem ad contrahendum matrimonium, maximè vbi eſſent diuites, decipiantur contrahendo matrimoniũ, inæquale reſpectu ſanguinis, ętatis, diuitiarum, & morum, quod ita de facili non fiet, vbi matrimonium contrahatur non clandeſtinè, ſed publicè vel ſaltem cum licentia eorum, de quibus in ipſo decreto. Hoſt. Anch. & Abba. Panor. in rubr. extrà de clandeſtina deſponſati. Gratus conſil. 42.

Viſis.

Viſis.nu.19.verſi. Quinto probatur.vol.j. Item prohibentur etiam matrimonia,& ſpõſalia clandeſtina propter peccatum,ne fiant inter perſonas prohibitas contrahere illud matrimonium quod ita de facili non fiet,ſi fiet non clandeſtinè,ſed publicè , & maximè cum licentia eorũ de quibus in ipſo decreto.Inno.c.cùm inhibitio.colu.j.per illum text.de clandeſtin. deſpon. Et etiã prohibentur matrimonia clãdeſtina ne tantùm ſacramentũ ſit incerto D.Anto. Butr.d.cap.cùm inhibitio.in iij.notab.Ergo ſi fieret mati-
2 monium † clãdeſtinum etiã cũ puella nubili, quæ non ſit vidua,& quæ etiam ſit minor ætatis annorum decemocto abſque licentia patris & matris & agnatorum ac cognatorum requiſita ex forma eiuſdem decreti Mediolani ſub rubri de pœn.§.matrimonia.Vel etiàm cum filiofamiliàs minore ætatis annorumviginti abſque conſenſu patris etiam requiſito ex forma eiuſdem decreti. & in tali matrimonio ceſſarent rationes omnes prædictæ, ob quas matrimonia clandeſtina prohibētur:puta, quia matrimoniũ eſſet contractum abſque peccato,hoc eſt contractũ inter perſonas, inter quas non cadit impedimentum conſanguinitas prohibentis illud matrimonium fieri, & item idem matrimonium ſic cõtractum eſſet ęquale reſpectu morũ,ſanguinis, diuitiarũ,ætatis,& aliorũ,quæ ſecundum conſuetudinem loci ſolent obſeruari in contrahendo matrimoniũ, & non eſſet dictum matrimoniũ ſub incerto, quia partes illud paterētur,vel de eo eſſent teſtes, certè in tali matrimonio ſic contracto abſque licentia eorũ de quibus in ipſo decreto in d.§.matrimonia.ceſſarent pœnæ, ac diſpoſitio dicti decreti in d.§.matrimonia. Et pœnæ eiuſdẽ decreti in dicto matrimonio ſic clandeſtinè , & abſque licẽtia eorũ de quibus in dicto decreto contracto,non haberent locum contra illos,qui dictum matrimonium contraxerunt,nec contra illos qui de eo fuerunt conſcij & participes , ex quo in eo ceſſarẽt rationes omnes præmiſſæ,ob quas matrimonia clandeſtina prohibẽtur ab ipſo decreto,ſtatuto & iure canonico,de quibus dixi ſuperius.numer.j.verſ.& prædicta. Ergo ceſſarent etiam in eo pœnæ eiuſdem decreti:quia ceſſante cauſa ceſſat effectus; & ceſſante ratione legis,ſtatuti,

ac decreti,

ac decreti,ceſſat diſpoſitio legis,ſtatuti,ac decreti.l.adigere.§.quãuis.ff.de iur.patr.l.ꝙ dictũ.ff.de pact.dñs And.Tiraq.in tract.ceſſante cauſa ceſſat effectus,in j.part.nu.125.ver.legis cauſa.& nu.255.ver.ſtatuti ceſſante cauſa.Pariſi.conſ.98. Circa præſentem.col.vj.nu.30.vol.j.& iſtud maximè procedit, ex quo decretum ipſum habet rationẽ expreſſam,qua dicitur huic morbo occurrentes, hoc eſt occurrentes ne matrimonia fiant clandeſtina, de quibus ſuprà dixit,ꝙ ſancitũ eſt,&c.vt in dictis matrimonijs requiratur licentia ac conſenſus præmiſſorũ ſub pœna de qua in ipſo decreto.ergo ceſſantibus rationibus,ex quibus matrimonia clãdeſtina prohibentur, de quibus ſuperiùs dixi, debet ceſſare ipſa prohibitio,& ipſum decretũ, & eius pœna.dñs And.Tiraq.in d.tract.ceſſante cauſa ceſſat effectus, in j.part.nu.248.ver.Ideoque ipſe.in princ.ibi, habet rationem ſcriptã.arg.d.§.quamuis.maximè cũ ſimus in pœnalibus,& talis reſtrictio fieri poſsit ſalua ratione recti ſermonis & intellectus,cùm ſatis ſit, quòd decretum nõ dicat expreſsè eius prohibitionem procedere in matrimonio ẽt licito,& æquali:ergo non procedet decretum ipſum,& eius pœna in matrimonio licito & æquali,& de quo ſint teſtes, vel partiũ cõfeſsiones,ex quo in eo ceſſant rationes,ex quibus iura canonica prohibent matrimonia clãdeſtina. dñs And.Tiraq.d.ver.Ideoque ipſe.in fin.ibi, aut quærimus in pœnalibus & odioſis.per tex.in l.ij.& ibi not.Salic.& doct. C.de noxa.& ita in ſpecie conſuluit D.Hierony.Grat.licẽt præmiſſa fundamẽta per me adducta non alleget,vt patet in eius conſ.42.Viſis.vol.j.vbi enim matrimonium eſt licitũ.& æquale,in eo nõ interuenit dolus,fraus,nec ſeductio alicuius ex partibus:ergo ceſſant rõnes prohibitionis clandeſtinitatis matrimonij,& rationes quare requiratur conſenſus patris & ſimilium,Hoſt.Anch.& Pan.in dict.rub.de clandeſtini.deſpon.D.Care.Cot.libr.memor.verſi.ſtatuta Italiæ quæ diſponunt. Imò contrahendo matrimonium licitum, & æquale videntur geſsiſſe rem vtilem non ſolum pro ipſis cõtrahentibus, verùm etiã pro ipſo patre, & matre,agnatis & cognatis. Ergo contrahentes tale matrimoniũ,& de eo participes,etiã abſque licentia,& cõſenſu præmiſſorum

miſſorum non tenentur ad pœnam dicti decreti. arg.not. per Rip.in l.j.col.13.nu.57.ver.ſecundus caſus.ibi,tanquã filia rem ſuam,& patris vtiliter geſſerit.ff.ſolut.matr.Pan. in conſ.12.Vt clarè.col.ij.vol.j.& in c.j.de deſpon.impub. Et iſtud maximè procedit,ex quo decretum ipſum tempo ribus meis conditum fuit, ob vnum matrimonium inæquale clandeſtinè cõtractum in vrbe Mediolani,quod cau ſam dedit vt ipſum decretum cõderetur, vt audiui à uiris fidedignis,& in exequutionem, & declarationem eiuſdem decreti, vidi ordinationem vnam excellentiſsimi Senatus Mediolani,factam ad relationem Magnifici Vicarij iuſtitię Mediolani,qua dicebatur, quòd audito ipſo Vicario, & re per ipſum Senatũ intellecta, ſicuti puella nubilis dolo, ac fraude fuit ſeducta ad contrahendum matrimoniũ, abſq; licentia eorum,de quibus in ipſo decreto,in quo ſenex iuuenem,& pauper diuitem in vxorem duxerat, quod idem excellentiſsimus Senatus cõdemnabat ipſum maritum, & illos qui in dicto matrimonio interuenerunt contumaces in amputationẽ capitis,& confiſcationẽ bonorũ.Et ſic ex ipſa ratione inæqualitatis expreſſa in dicta ſententia Senatus,datur intelligi quòd decretum ipſum, & eius pœna nõ procedit vbi matrimonium eſſet licitum, & æquale, licèt eſſet contractũ abſque licentia eorũ de quibus in dicto de
3 creto.arg.l.fi.C.de legib.& modicus † exceſſus nõ faceret dici matrimonium inæquale. Dec.conſ.163.In cauſa. ver. Nec obſt.quòd Hipp.glo.& doct.c.ſuper eo.el ij.de teſtib. Et ita ego teneo eſſe verum de iure ad limitationem eiuſdem decreti,maximè ſtantibus not.per Grat.d.conſ.42.Viſis.vol.j.& per Pan.in c.j.col.ij.verſi.& hæc faciunt. ibi,& placet mihi opi.Ioann.Andræ.extr.de ſponſ.vbi alij doct. & per Dec.conſ.231.Viſo.colum.ij.nume.ij.verſ.& ad confirmationem.& per Curtium Seniorem conſil.27.Magnificus.colum.ij.numer.j.verſicul.& ideò.Et vbi de iure præmiſſa forte non ſufficerent ad abſolutionem ne procedatur ad pœnam, prout credo ſufficere, ſufficient tamen ad ſupplicandum principi, & eum mouendum vt reſcribat quod in caſu dicti matrimonij non procedatur ad pœnam aliquam. Laudo tamen ſemper quod matrimonia fiant
cum

cum licentia eorum de quibus in dicto decreto ad tollendas rixas,lites,ac diſpendia quæ poſſent ſequi de facto.

¶ Et pro prædicta opin.mea,vt decretum ipſum Mediolani ſub rubr.de pœn.in §.matrimonia. matrimonium & eius pœna, locum non habeant quādo matrimonium fuit æquale,& in caſu licito contractum,& non ſub incerto factum,etiam ꝙ in eo non interueniſſet licētia patris,& matris,agnatorum,& cognatorum,de quibus ſit mentio in d. §.matrimonia.facit;quia decretum ipſum denotat requiri dolum malum in contrahēdo dictum matrimonium, vel ſponſalia, ad hoc vt ſit locus pœnis eiuſdem decreti. Primò quia † dicit matrimonia clandeſtina eſſe non debent,
4 & ſic prohibet & punit clandeſtinitatem,ex quā præſumitur,& probatur dolus.glo.Bald.& Doct.in l.j.C.de interd. matri.& in l.qui contra.C.de inceſt.nupt.& dixi ſuprà in ampliationibus nu.6.ver.quartò ampliat.& nu.8.verſ.Sed clandeſtinitas facit.& nu.9.verſ.& clādeſtinitas operatur. ergo ſi non eſt dolus malus in contrahendo dicta matrimonia,vel ſponſalia,abſque licentia præmiſſorum,nō erit locus pœnis, & diſpoſitioni eiuſdem decreti, etiam quòd lata culpa interueniſſet.Bar.l.j.§.non autem.col.ij.num.ij. ver.iuxta hoc quæro.ibi,quædam ſunt vocabula,quæ important dolum.ff.ſi quis teſtament.liber eſſe iuſſus fuerit. Bar.& doct.l.quod Nerua.ff.depoſit. Secundò quia decretum ipſum inquit huic morbo occurrentes quòd ſancitū eſt vt in ipſis matrimonijs, vel ſponſalijs requiratur licentia præmiſſorum:& vbi ſit mentio morbi,intelligendo de alio morbo quā de morbo corporis, & ſic intelligendo de morbo animæ prout intelligit ipſum decretum,tunc morbus ponitur † pro fraude, ſeu dolo malo, ſeu malitia, aut
5 machinatione doloſa in anima conſiſtente.tex.in c.j.verſ. ſed hoīum ſuccreſcente malitia.& ver.proinde quia morbus iſte.de exceptio.in vj.& ibi not.Archid.& alij & in ca. legitima.verſ.tum propter odium,tum propter fauorem. & ver.Volentes igitur morbo huiuſmodi, de appel.in vj.& ibi nota.Doct.Morbus enim animæ,ſeu in anima conſiſtēs eſt labes animam mortificās, & vſum eius faciens deteriorem: vt probatur in c.vnum orarium.§.aliàs ea.domum.

25.diſt.Ripa tract.de peſte, in prin.nu.iij.ver.morbus animæ.Et dicitur morbus, pro eo quia mortem cauſat,ſeu ex eo quia,quod inde naſcatur mors : ergo quãdo ponitur in lege, vel ſtatuto verbum, morbus,dicendo, quod huic ſeu tali morbo vult occurrere,tunc ponitur morbus pro dolo, ſeu malitia,ac fraude animæ, quæ cauſat mortẽ aliquando temporalem,& aliquando ſpiritualẽ:cùm morbus dicatur, quia inde naſcatur mors. Arch.d.c.j.Galenus lib.de cognoſcẽdis curandiſq; animi morbis,Ficinus arg.in Platonis Protagoram, Alb.de Roſa. in dict.verb.morbus. ideſt malum ſiue peccatum,ſeu malitia , & ver.morbus dicitur.Ripa d. tract.de peſte.in prin.nu.iiij.ver.ſecũdò quæro.Tertiò etiã quia decretum ipſum loquitur in perſonã, & non in rẽ,dũ dicit,neminem operam dare debere,vt puellæ nubiles,&c. ſponſalia vel matrimonium tractent, vel de facto contrahãt ſub pœnis, de quibus in d.§.matrimonia. Ergo ad hoc vt ſit locus pœnis,ac diſpoſitioni eiuſdẽ decreti in d.§.matrimonia.requiritur dolus malus & nõ ſufficit lata culpa, ex quo decretũ ipſum loquitur in perſonam, & nõ in rem: dum dicit neminẽ operã dare debere , &c. Bar.d.l.j.§.non autem.col.ij.nu.ij.verſ.iuxta hoc quæro. & verſi.ideò putarem.ff.ſi quis teſtã.lib.eſſe iuſſus.fuerit.Ioan.Per. de Ferrarijs in for.libel.Pro turbata poſſeſsione.in glo.verbo, Et in ea nititur.nu.ij.verbo, pone quòd ſtatuto.Bar.& docto. in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff. de petiti.hæredi.& in l.cùm lex. ff.de fideiuſ.& in c.cùm contingat.de iureiur. Ergo vbicũque ſponſalia, vel matrimonia clandeſtinè & abſque conſenſu patris & matris , agnatorum & contracta fuerint , ſi probetur quòd dolo malo cõtracta non fuerint:puta,quia probetur matrimonium eſſe æquale, & contractum in caſu,& gradu aliàs nõ prohibito.vel alia cauſa probetur,quę faciat ceſſare doli mali præſumptionẽ,ceſſabit in totũ decretum ipſum ac eius pœna ex quo decretum intelligitur ſolùm interueniente dolo malo.Grat.d.conſ.42. Viſis.col. ij.ver.prætereà.vol.j. qui dolus malus eſt machinatio ad decipiendum alterum.l.j.§.dolũ malum.ff. de dolo. puta, quando puella diues ſeducitur ad accipiendũ maritũ pauperem,vel ſenem : vel puella nobilis ſeducitur ad accipendum

dum maritum ignobilem, cuius diuitiæ magnę ruſticitatem eius nō obumbrent, nec abſcondant. Hoſt. Anch. Pan.
6 & alij in rubr. de clandeſt. deſpon. † Et vbi matrimonium ſit æquale & in caſu aliâs non reprobato, ceſſat omnis doli præſumptio, & decretum, & eius pœna locum nō habet. arg. c. ſuper eo. el ij. cùm ibi not. per gloſſ. verſ. cū mater. in fin. & ibi Pan. Felin. & alij doct. de teſtib. & in c. conſanguineos. 35. q. vj. in quibus iuribus & locis dicitur, ꝙ vbi matrimoniū eſt æquale, ꝙ tūc ceſſat omnis doli ſuſpicio, & quòd pater & mater, & omnes conſanguinei sūt teſtes idonei ad probādum tale matrimonium. Et quòd vbi matrimoniū eſt inæquale: quia alter eſt potētior, ſeu ſuperior diuitijs, nobilitate, potentia, vel honore, quòd tūc pater, ac mater nō admittuntur ad probandum tale matrimoniū, ex quo eſt
7 ſuſpitio doli. Et ſic † pp æqualitatē matrimonij receditur à reg. iuris admittēdo parētes in teſtes, qui aliàs repellūtur, ex quo nō pręſumitur dolus. glo. & Doct. d. c. ſuper eo. el ij. de teſtib. facit l. j. C. de pact. cum ibi nota. per Doc. & l. non ſolùm. §. de vno. ibi: quia par. ff. de ritu nupt. Anch. cōſ. 21.
8 ¶ Hinc infertur † ꝙ quotieſcunque ducens puellam nubilem in matrimoniū abſq; conſenſu patris & matris, agnatorum & cognatorū requiſito ex forma dicti decreti in d. §. Matrimonia. ignoraret probabiliter diſpoſitionē dicti decreti: puta, quia eſſet forenſis, & non de dominio Mediolani, ſeu eſſet de nouo factus habitator, ſeu nouus ſubditus dominij Mediolani, ꝙ tali forenſi pateretur, & non eſſet locus pœnis dicti decreti contra eum: ex quo non eſſet in dolo ſi non ſeruauit ſolennitatē dicti §. Matrimonia. D. Fran. Cur. Sen. conſ. 27. Magnificus. nu. 18. verſ. Reſtat ibi ſecūdò præmitto. Rom. conſ. 228. Prò plena. col. vij. nu. ij. verſ. Primò quia. & conſi. 251. Clariſsime. nu. iij. ver. ſolus. Dec. cōſ. 19. Et pro tenui. col. ij. ibi, licèt in delictis, vt pœna euitetur ignorantia probabilis excuſet. Bart. l. cunctos populos. col. vij. nu. 21. verſic. Secundò quæro. in fina. ibi, aut non eſt ita generaliter. & ibi nota. Iaſon nu. 67. verſicu. ſecunda principalis. & alij Doctor. C. de ſumma trinita. text. in l. fina. ff. decret. ab ord. faci. & in c. vt animarum. de conſtit. in vj. & in l. qui cum vno. §. fi. in fi. & in l. qui cum meatus. §. fi. verſ.

9 tironi.ff.de re milita.Non enim † eſt delictum de iure com muni contrahere matrimonium abſque licentia patris et matris, agnatorum et cognatorum, prout requirit decretum:ergo talis foreſis,vel de nouo ſubditus, aut habitator dominij Mediolani excuſatur à pœnis dicti decreti, ex quo non fuit in dolo malo contrahendo matrimoniũ,vel ſpõſalia abſque licentia pręmiſſorum, ex quo iſtud de iure Ca nonico eſt licitum, quod attendi debet etiam in foro iuris ciuilis, et in terris Imperij, ex quo in materia matrimonij attenditur ſolũm ius canonicicum, ſecundum quod nõ re quiritur licentia præmiſſorum.D.Hieron.Grat.d.conſi.42. Viſis.nu.2.Ioan.Andr.in addit.Spec.in rubr.de ſponſ.Ant. de Butr.Panor.Felin.et alij in c.j.de ſponſal.et eſt commu. opin.Alex.conſi.97.Principalis.vol.j.Deci.conſi.231 Viſo.

10 col.ij.nu.2.ver.et ad confirmationem. Fallit tñ † vbi talis Forenſis diu verſatus fuiſſet in dominio Mediolani,ſeu tãtã moram traxiſſet ꝙ veriſimiliter debuiſſet ſcire ſtatutum, aut decretum: quia tũc præſumitur ſciuiſſe diſpoſitionem dicti decreti.Iaſ.d.ver.ſecunda principalis. ibi, pręſumitur autem ſciuiſſe.l.ij.verb.degit. vbi glo.Bar.et Docto.C.vbi de crimi.agi oporteat.Bart.d.ver.ſecundò quæro. Item fo renſi ignoranti ſtatutum, aut decretũ non parceretur vbi prohibitum à decreto,vel ſtatuto erat generaliter, ſeu cõmuniter prohibitũ per omnes alias ciuitates extra dominium Mediolani,et ita probaretur, vel vbi eius ignorantia eſſet ſupina ac craſſa.Bar.d.ver.ſecundo quæro. vbi Iaſo.et alij Nec parceretur eidem forenſi,nec militi reſpectu peccati,et pœnarum iuris canonici, de quibus in c.j.vbi Abb. et in c.fi de clandeſt.deſpon. ubi inſpecto iure cõi, de quo per Abba.in d.c.fi.nu.9.uer.ſed aduerte, clandeſtinè cõtra xiſſet matrimonium.Rom.conſi.506.In re præſenti.vbi di cit eſſe communem opi.per glo.in l.j.C.de int. mat.

11 ¶ Infero etiam † ꝙ vir diues ducens in uxorem puellã mi norem,et pauperẽ cauſa pietatis,ſiue eleemoſinæ,ſiue uoti abſque licentia patris et matris, agnatorum et cognatorum,requiſita ex forma eiuſdẽ decreti in d.§.matrimonia. ꝙ non tenetur ad aliquam pęnam eiuſdem decreti, nec ad aliquã aliam pęnã; imò talis uir eſt laudãdus,et decretum

O 2 ipſum

ipſum non cenſetur loqui in matrimonio facto per virum diuitē cum puella paupere cauſa pietatis,ſiue eleemoſinę, ſeu voti abſq; conſenſu pmiſſorum,maximè,qa tunc morbus,aut dolus non dicitur interueniſſe.Rom.cōſ.316.Circa.in fi.nu.7.ver.poſtremò.arg.l.ſancimus.C.de ſacroſ.ecclesſ.& c.ſacrorū.12.q.xj.& l.quāuis.ff.ſolu.mat.& c.relatū. el j.& ibi glo.verſ.Decretorum.vbi alij Doct.de teſta.text. in c.eccleſia S.Mariæ,& ibi glo.Panor.Feli.& oēs de conſt. tex.in l.non eò minus.vbi Iaſ.col.j.nu.3.verſic.tertiò vltra alios.C.de procura.Grat.d.conſ.42.Viſis.col.j.in fi.verſ.& maximè.volum.j.

12 ¶ Infertur etiam † q; decretum ipſum, & eius pœna d.§. Matrimonia.locum non habeat in caſu,quo puella fuiſſet ſpontè ſua ad domum viri,genibus flexis rogando q; illam acciperet in coniugē,proteſtando q; amplius ad domū patris nolebat redire,& potius velle mori,& fugā arripere,& vbi vir eā in vxorē non accepiſſet,puella turpia,& inhoneſta veriſimiliter ppetraſſet:nā cùm talis actus nō ſit de genere prohibitionem inſpecto iure cōi, & ſit caſus de rarò contingens,et reſpiciat pietatē,nō videtur talis caſus prohibitus ab ipſo decreto,et ſtatuto,et in eo locū non habet decretū ipſum,et eius pœna:ut in ſpecie dixit Grat.d.cōſ. 42.Viſis.nu.8.verſ.tertiò dato.et nu.9.verſ.nec pōt.et nu. 10.verſ.nam rariſsimè.et uerſ.et maximè.uolu.j.argu.l.nā ad ea.ff.de leg.et arg.d.c.rela.et d.l.ſancimus.et argu.not. per Roma.in d.conſ.316.Circa.nume.7.uerſic. poſtremò.

13 ¶ Limita etiam decretum † ipſum nō procedere in caſu quo matrimoniū, ſeu ſponſalia contracta cū puella minore annorū decemocto,uel cū filiofamilias minore annorū uiginti,abſq; licentia requiſita ex forma d. decreti in d.§. matrimonia,eſſent utilia ipſis puellis,ſeu filijsfamilias: nā tunc decretū ipſum,et eius pęna locū non haberent, cùm dolus:tunc nō interuenerit:puta, ſi uir diues accepiſſet in uxorē puellā pauperē ob eius pulchritudinem,uel amorē, uel mulier diues accepiſſet in maritū filiūfa.pauperē abſq; licētia,ſeu conſenſu eorum,de quibus in d.§.matrimonia. Iaſ.d.l.nō eò minus.per illū tex.col.j.nu.2.uer.tertiò ultra alios.C.de procur.tex.in l.neq.C.de contra.et cōmit.ſtip.

& ibi not.Bald.& Doc.& idem Bal.in l.iuris ciuil.in fi.pri. ff.de pa.Iaſ.l.Barbar.nu.vj.ff.de offi.præ.Ang.Im.& Mod. in l.multũ.ff.de acq.poſſ. Et ita ſtatuentes veriſimiliter reſpõdiſſent ſi de hoc fuiſſent interrogati: ergo habetur hoc pro ſtatuto.l.tale pactum.§.fi.vbi glo.& Iaſ.ff.de pact.

24 ¶ Limitatur † etiam decretum ipſum, & eius pœna in d. §.matrimonia.vt non procedat quotieſcunque puella nubilis ex aſpectu cõiter apparuiſſet maior annorũ 18.nam tunc ſi cũ ea fiat matrimonium abſque licentia patris & matris,agnatorum & cognatorum requiſita ex forma eiuſdem decreti ceſſabit diſpoſitio dicti decreti, & eius pœna, ex quo ignorãtia minoris ætatis annorũ 18. dictæ de qua loquitur ipſum decretũ,vt cũ ea non fiat matrimoniũ abſque licentia præmiſſorũ,eſſet multũ probabilis,& iuſta, & excuſaret à pœnis dicti decreti,etiam quòd aliter non inueſtigaſſet de veritate. Dec.l.qui cum alio.nu.4.verſ.ſecũda reg.& ibi Cag.nu.15.verſ.ex prædictis.ff.de regu.iur. Alex.conſ.60. Conſideratis.col.j.ver.oportet.vol.v.Paul. de Caſt.conſ.199.Licèt iſta ſit quæſt.vol.j.Dec.conſ.427. Viſo.col.ij.in fi.nu.vj.verſ.& nõ obſtat. error.n.cõmunis excuſat.glo.d.l.qui cùm alio.vbi glo.ver.eius.ibi, itẽ op. & ibi,not.Cag.& alij.l.ſi quis patrẽfamil.ff.ad Macedon.

25 l.Barbar.ff.de offi.præ.Pœna ẽt † eiuſdẽ decreti prohibẽtis fieri matrimoniũ cum puella minore annorũ 18.quæ vidua non ſit, locũ nõ haberet quotieſcunq; illa puella inceſſiſſet in habitu viduali, & tanquã Vidua incedebat,loquebatur,& ſic publicè ſe gerebat.d.l.ſi quis patrefamiliàs. ff.ad Maced.Cag.d.verſ.ex prædic.tex.in l.item apud Labeon.§.ſi quis virgines. & §. interdum iniuria.ff.de iniur.

26 ¶ Nõ eſſet ẽt † locus pęnæ eiuſdẽ decreti prohibẽtis fieri matrimoniũ,vel ſpõſalia, cũ puella minore annorum 18. vel cũ filiofamiliàs minore annorũ 20.abſque licẽtia eorũ de quib.in ipſo decreto,quotieſcunque ipſa puella minor, vel filiusfamiliàs minor fuiſſet in dolo per ſe,vel alios adhibẽdo deceptiuã pſuaſionẽ:puta,dicendo ſe maiores,vel dicẽdo ſe habere licentiã ab illis,à quibus requiri debet ex forma dicti decreti,vel aliũ dolum, ſeu deceptiuã perſuaſionẽ adhibẽdo,vbi nõ fuerit,vana ſimplicitate mulier,aut

maritus deceptus,tunc enim non tenetur. Alex.d.conſ.66. Conſideratis.col.j.verſ.vel q dictus Titius.vol.v.Dec.cõſi. 19.Et pro tenui.Aquẽ.l.cũ quædã puella. vbi alij Mod.ff. de iur.oium iud.Cag.d.l.qui cũ alio.nu.16.ver.ſecũdò limita.ff.de reg.iur.l.fœmininis.C.ad Velle.l.j.C.ad Maced.

17 ¶ Pœnis etiam † eiuſdem decreti locus non eſſet contra mulierem ducentem filiumfamiliàs minorem annorum viginti abſq; cõſenſu patris requiſito ex forma eiuſdem decreti, quotieſcũque ille filiusfamiliàs credebatur à muliere paterfamiliàs: quia tanquam paterfamiliàs agebat,contrahebat,& muneribus publicè fungebatur.l.ſi quis patremfamiliàs.ff.ad Maced.gl.d.l.qui cum.alio.ver.eius.& ibi Cag. nu.15.ver. ex prædictis.ff.de.reg.iur.l.j.C.ad Maced.

18 ¶ Decretũ etiam † ipſum prohibens mulierẽ ducere in maritum filiumfa.minorẽ anno.20. abſq; cõſenſu patris,locũ nõ haberet in virgine etiã viripotẽte ducẽte in maritũ filiũ familiàs abſq; patris cõſenſu, ex quo decretũ ipſum loquitur contra mulierẽ:ergo nõ procedet cõtra virginẽ,ex quo mulier propriè & ſtrictè loquẽdo ſolũ eſt illa,quę corrupta fuit.l.alioquin.ff.de cõtr. emp.l.de pupillo.§.& gñaliter.ff. de op.no.nũ.l.quęritur.§.mulierẽ.ff.de edil.ed.l.ex empto. §.ſi quis virginẽ.ff.de act.empt.c.nec aliqua.27.q.j.Albe.de Roſa.in dictio.verſic. mulier propriè eſt q̃ corrupta eſt gl. l.ſeruis legat.§.mulierib⁹.ff. de lega.iij. & in l.argumẽto.§. muliebri.ff.de aur.& arg.leg.l.ſi collactaneus.ff,de mã.vin. Vñ cũ Cic.iã ſenex duxiſſet in vxor.virginẽ. Et idẽ diceretur per iocum, duxiſti virginem. Reſondebat Cicero,cras reddam mulierẽ. Et licèt largè loquendo mulieris appellatione veniant omnes quę ſunt in ſexu fœminino, ſiue uirgines,ſiue corruptæ ſint, etiam infantes, puellæ ac mulieres omnes.d.§.muliebri.& d.§.mulieribus.Barto.d.l.ſeruis. in fi.ff.de lega.iij.Et mulieris appellatione propriè & largè loquendo ẽt uirgo cõtinetur:iuxta uerbũ Domini: Mulier ecce filus tuus. text.in l.Malieris.& ibi gloſſ. & Alciat.ff.de uerbo.ſignifica.& mulieribus legatis ẽt uirgines continentur.d.§.mulieribus.Tamen ex quo ſumus in pœnalibus,& decretũ ipſum eſt cõtra ius cõmune maximè Canonicũ, quod ẽt in terris Imperij debet ſeruari, debet decretũ ipsũ

ſtrictè

ſtriſtè interpretari, vt minus lædat ius commune, quàm ſic poſsibile: vt in ſpecie dixit D.Hiero.Grat.d.conſi.42. Viſis. nu.ix.ver.Nec poteſt.& nu.17.vol.j.l.ij.vbi tex.& Doct.C. de noxal.acti. Et ſic dum loquitur contra mulierem debet ſtricte intelligi de corrupta, non autem de virgine ẽt viripotente, ex quo illa ſtricte loquendo non dicitur mulier, ſtricte enim loquendo mulier dicitur tantùm illa, quæ corrupta fuit non aũt virgo.glo.d.§.mulieribus.& d.§.mulieri.Alb.de Roſ.d.ver.Mulier propriè eſt, quæ corrupta eſt. text.& glo.in d.l.alioquin & in d.l.ſi collactaneus. Nam &

19 iura † in matrimonijs contrahendis plus fauent virginibus ẽt viripotentibus, quàm mulieribus corruptis, ſeu aliàs nuptis: cùm ſi legetur virgini cum conditione, vt non nubat, virgo habere debeat legatũ, & poterit impunè nubere: ſi verò legetur viduæ cũ conditione vt nõ tranſeat ad alias nuptias, vidua non poſsit nubere ſi vult habere legatũ: & ſi nubat cadit à legato.& eſt com.opi.gloſ.Bar.Iaſ.& alij authẽ.cui relictũ.C.de ind.vid.tol.facit l.res. verſ.quia pudicitiæ præmio ceſsit.vbi Bal.& Salic. C.de donat.inter vir.& vxo.Nam virginitas ineſtimabilis res eſt, maxima habens priuilegia.tex.glo.Feli.& alij in c.pen.de prob.De muliere tñ nupta, quæ virum non cognouit, idem iudicandũ eſt. ꝙ de virgine.Iaſ.d.auth.cui relictum.col.j. Et in omnẽ caſum mulieris appellatione nõ veniet in caſu dicti decreti virgo, quæ non eſſet viripotens. Alci.d.l.mulieris.d.§.&

20 generaliter.Puella ẽt corrupta, † quæ attẽta eius ætate minori non poſſet dici mulier ſecundum cõem vſum loquendi, non ſubiacebit pœnis dicti decreti etiam ꝙ abſque conſenſu patris, filiumfamil.minorem duceret in maritum.d. §.& generaliter.Grat.d.conſi.42.Viſis.nu.17. verſi.quartò probatur.argumento l.ſi idem.C.de codicillis.

21 ¶ Scias † ꝙ licèt decretum Mediolani & aliud ſtatutum, ſeu lex, aut teſtm̃, vel matrimonium vel ſponſalia cõtrahi cum licentia patris & matris, ſeu agnatorum & cognatorum, ſeu aliorum, quòd ſi matrimonia, vel ſponſalia fiant abſque licentia præmiſſorum, ꝙ ipſa matrimonia & ſponſalia ẽt clandeſtina, quòd valent, dũmodò non ſint contracta in gradu vel caſu aliàs prohibito, etiã ꝙ in eis licentia

præmiſſorum,& alia ſolennitas ſtatutorum,& publicationis edictorum non interueniſſet, et etiam ſi in faciem eccleſiæ facta non fuiſſent.text.gloſ.Innoc.Anto.de Butr.& Panor.& alij in c.2.de clandeſt.deſp. Doct.in c.Eccleſia S. Mariæ.de conſti.Dec.conſi.231.Viſo.& conſ.163.In cauſa. col.3.verſic.tertiò obijcitur.c.illud.30.q.5.Et ad proban-
22 dum † ſponſalia,uel talia matrimonia clandeſtina,erunt teſtes idonei illi,qui in eo interuenerunt,& fuerunt participes.Dec.d.uer.tertiò obijcitur.
23 ¶ Verba aũt eiuſdẽ † decreti Mediolani, quibus cauetur neminẽ dare operam debere,ut puellæ nubiles minoris ætatis annorum 28.ſpõſalia, uel matrimonia tractẽt,uel de facto contrahant ſine licentia patris, et matris, ubi tñ mater ad ſecunda uota non tranſiuerit,et in ſubſidium duorũ ex proximioribus agnatis,etc.non debẽt intelligi copulatiuè,ut requiratur licẽtia copulatiua,et ſic ſimul patris, et matris,ſed debent intelligi ordine ſucceſsiuo,hoc eſt,ut non requiratur licẽtia ſimul patris,et matris,ſed quòd ſufficiat ſola licentia patris abſq; licẽtia matris,et agnatorũ, ubi pater uiuit,et quòd ubi pater ſit mortuus,quòd ſufficiat ſola licentia matris abſq; licentia agnatorũ, et cognatorũ,et hoc quia ubicũq; copula, Et,ponitur inter pſonas inter quas cadit ordo charitatis,et affectionis,et neceſsitatis præcisè,uel cauſatiuè,uni prius,et alteri poſterius, tũc copula non fungitur officio naturæ ſuæ.i.copulat ipſas perſonas ęqualiter,ſed ordine ſucceſsiuo:unde ſi inſtituo filios meos, et nepotes oẽs ex eis mihi natos, talis copula, et inſtitutio,intelligetur nõ copulatiuè,ut filij,ac nepotes eodem tpe ſint hæredes,ſed intelligetur ordine ſucceſsiuo, ut primò filij ſint hæredes,et eis mortuis,et non ante nepo-
24 tes ex eis etiã ſint hæredes.Ergo † et illa uerba decreti, licentia patris,et matris,intelligentur nõ copulatiuè,ſed ordine ſucceſsiuo,ut ſola patris licẽtia ſufficiat dũ uiuit, et eo defuncto ſola matris licentia ſufficiat abſq; licentia patris iã defuncti, et abſq; licentia agnatorũ, et cognatorũ, ex quo ipſa copula, Et, ponitur inter perſonas,inter quas cadit ordo charitatis, et affectionis, et neceſsitatis, patri prius,deinde matri,ubi nõ ſit pater, defertur onus matrimonio

monio collocādi filiā.& eſt cō.opi.gl.in l.Gall.§.quidā recte.vbi gl.verſ.nō exprimat.ibi,quid aūt ſi filiū.& ibi Bar. col.j.nu.4.verſ.quærit glo.vbi etiā Rain.Alber.Bal.Nic.de Neapol.Ang.Raph.Com.Alex.Pau.de Caſt.& hec eſt cōis, ut dicit ibidē Iaſ.col.3.n.12.verſ.ſecūdo corolario, & col. 4.nu.20.verſ.teneas.Et Lancel.Galiaula.col.3.nu.12.verſ. in ſecunda.& D.Ant.Rub.& alij.ff.de libe.& poſth. & iſtā eſſe com.opi.dicit Rip.in c.ex parte.el j.nu.54.verſ.tertiū ſignum.de reſcri.& Soc.conſ.49.Capio.col.j. verſ.hæc ſen tentia.volu.j.Bal.l.j.col.3.per illum tex.ver.gradibus ſerua tis.& ibi Dec.& alij.C.de ſecund.nupt.facit tex.in c.j.Epiſcopum,vel Abbatē.& in l.fi.C.de verb.ſigni.l.pto.§.fratre.ff.de legat.2.in c.j.§.filia verò.de ſuc.feu.& in l.j.C.de

25 priuil.eorū,qui in ſac.pal.li.12.Nā & † ſi pater promiſerit ſoluere mille pro dote filiæ de bonis paternis,& maternis, tunc copula non diuidit pro rata,ſed intelligitur primo,ꝙ ſoluantur ipſa mille in totum de bonis paternis, & ubi ea non ſufficerent de bonis maternis in ſubſidiū.text.gl.Bar. & Doct.in l.fi.C.de dot.promiſ.Iaſ.d.§.quidā rectè.nu.40. in fi.ibi.Itē ad materiā adde.Et eſt ratio,quia illa copula ſine licētia patris,& matris,& copula,paternis, & maternis, cadit inter perſonas, & ſeu inter noīa patris, & matris. Et adiectiua paternis,& maternis,denotantia perſonas, inter quas cadit ordo charitatis,& neceſsitatis, ex quo pater tenetur prius dotare filiā,ſiue filia ſit diues,ſiue pauper,& illam matrimonio collocare anteꝗ teneatur mater, ex quo mater nō tenetur.niſi ī ſubſidiū,vbi pater ſit inops,& filia etiā inops,& ſeu ubi pater nō adeſſet gl.& Doc.in l.mater, C.de iur.dot.& gl.& Doct.in l.fi.C.de dot.promiſ.Bal.Nouel.tract.de dot.in 6.par.q incipit.nūc deueniendū eſt ad ſextā partē.col.6.uer.tertium priuilegium.ibi,in matre autem.Iaſ.d.§.quidā rectè.in d.ver.itē ad materiā adde.Con firmatur etiā iſta opinio,vt verba illa decreti ſine licentia patris,& matris matrimoniū,vel ſpōſalia nō fiāt, intelligātur nō copulatiuè,ſed ordine ſucceſsiuo:ita,ꝙ ſola licētia patris ſufficiat dū viuit, & eo mortuo ſola matris licentia etiam ſufficiat,abſq; licentia agnatorū,& cognatorū,& ēc abſq; patris præmortui licētia:quia decretū ipſum, inquit,

ne minem

neminē operam dare debere, vt puellæ nubiles minoris ętatis annorum decē octo, &c. Sponſalia, vel matrimoniū tractent, vel de facto contrahēt ſine licentia patris, & matris, vbi tn̄ mater ad ſecūda vota nō trāſiuerit. Ergo verba ipſa, ſine licētia patris, & matris, nō intelligūtur copulatiuè: ſed ordine ſucceſsiuo, vt viuēte patre, ſola patris licētia ſufficiat abſq; matris licētia, & mortuo patre ſola matris licētia ſufficiat in contrahendo matrimonia, vel ſpōſalia cum ipſis puellis, abſq; licētia patris pręmortui, & abſq; licentia agnatorū & cognatorū, ex quo per illā exceptionē decreti vbi tn̄ mater ad ſecūda vota non trāſiuerit, datur intelligi,
26 quod decretū † loquitur de licentia ēt matris viduæ poſt mortē patris: quia eo viuente non poſſet tranſiere ad ſecūda vota: ergo mortuo patre ſola matris viduę licentia ſuffi ceret in cōtrahēdo matrimoniū, vel ſpōſalia cū ipſis puellis abſq; licētia patris præmortui, & abſq; licētia agnatorū, & cognatorū. argu. not. per Bar. in d. l. Gallus. §. quidam rectè. colu. pe. nu. vij. ver. quæro quid ſi teſtator dicat, ſubſtituo talem. & ibidem per Iaſ. nu. 29. verſ. Quintò & vltimò amplia. & nu. 38. verſ. Itē quęrit. ff. de lib. & poſthu. quē Bar. in dicto loco ſequuntur communiter Doctor. vt ſentit Do. Anto. Rube. præceptor meus in d. §. quidam rectè. colu. 42. ver. quarta ſit concluſio. Nam exceptio declarat regulam. l. nam quod liquidè. §. fi. ff. de pen. leg. Et cùm mater vidua poſsit ſola dare ipſam licentiam, illam ēt dare poterit mater ſola viuente marito ſuo inutili, patre puellæ: puta ſimplici, aut abſente, & vagabundo, ſeu damnato ad carceres perpetuos, ſeu bannito: quia mulier talem maritum inutilem habens habet priuilegia viduarum. glo. ver. orbitates. vbi Bald. in l. fin. C. de plagia. Fel. c. ſignificantibus. col. pen. de offi. deleg. Cot. memor. ver. vidua.

27 ¶ Imò † quod notandum eſt dico quòd verba ipſa eiuſdem decreti Mediolani dicentis, neminem operam dare debere, vt puellę nubiles minoris ętatis annorū. 18. Spōſalia, vel matrimonium tractent, vel de facto contrahant ſine licētia patris, & matris, ſub pœna, de quia in ipſo decreto, quòd intelligi debēt, quòd ad commiſsionem pœnarū decreti, requiratur, quòd matrimonium vel ſponſaliciū eſſet

factum

factum cũ ipſis puellis copulatiuè & negatiuè,hoc eſt ſine licentia patris & matris : ergo ſi fiat de licentia patris,etiã matre negante, vel de ſola licentia matris etiã patre viuente negante,nõ erit locus pœnis eiuſdẽ decreti occaſione dicti matrimonij, vel ſponſalitij contracti cum ipſis puellis nubilibus,non viduis, minoribus annorum.18. de quibus loquitur decretum ipſum, vt cum eis nõ fiat matrimoniũ, vel ſponſalitium abſque licẽtia patris & matris ſub pœna. Et ita in ſpecie dixit Petr.de Anch.conſi.21. Pro ſolutione dubiorum.col.iij.nu.8.ver.Secundò pondera. Ad veritatẽ
28 † enim copulæ negatiuæ ſine licentia patris & matris, requiritur,quòd neutrum fiat,hoc eſt, quòd non ſit licentia patris nec matris:& ſi adſit ſola licentia patris,vel matris, non verificatur copula negatiua, & pœna decreti locũ nõ habet.Anch.d.ver.Secundo pondera.& dixi ſuprà.nu.30. verſi.& dato.in fi.tex.in l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit decẽ. in ij.reſpon. & ibi Doct.ff.de verb.obli. Rip.c.ex parte.el j. nu.39.ver.Ad veritatem.de reſcr.Sic & ciuitas non dicitur carere populo Chriſtiano & clero, ſi habet vnum ex eis,& aliquis non dicitur carere pane,& vino, nec dicitur carere auro & argento,nec dicitur carere ſciẽtia,moribus & ætate,vbi habet vnum ex eis,licèt aliud non haberet, & diſpoſitio,vel ſtatutum loquens in carentibus præmiſsis,locum non haberet in habente vnũ ex eis, licèt alia non haberet. glo.clem.in pleriſque.vbi glo.ver.& populo.& ibi D. Fran. Zabel.Card.col.ij.nu.v.verſi.quæro quia dicit.& ibi Imol. de electio.facit tex.in l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem.ff.de verb.oblig.in ij.reſponſo.Bal.c.j.col.j.nu.4.verſi. pone.de duobus fratri.à.capit.inueſti.Sic & ſtante ſtatuto, quòd ſi quis tempore mortis caruerit filio, & filia ſuccedat frater, non poterit frater ſuccedere vbi adſit filia, licèt non ſit filius,ex quo non dicitur carere filio,& filia,qui habet tantũ vnum ex eis.Bal.d.ver.pone. Soc.l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.col.fi.in fi.ff.de reb.dub. Et hoc maximè procedit in legib.& ſtatutis,ac decretis pœnalibus, in quibus requiritur, ad hoc ut quis poſsit puniri, ꝙ omnia copulata affirmatiuè,concurrãt affirmatiuè,& omnia copulata negatiuè,cõcurrãt negatiuè,alioquin pœna locũ non habebit ſi vnum

tantùm

tantùm erit.Rip.d.ver.ad veritatem. tex. in d.l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem.ibi,idem in contrarium dare ſpondes.ff.de verb.obli.facit l.nõ eſt ſine liberis.& ibi tex.gloſſ. & Alciat.ff.de verb.ſigni.vbi dicitur, quòd fideicõmiſſum, vel conditio,factũ, ſeu facta caſu quo aliquis decederet ſine liberis,vel ſine filijs,quòd non procedit,nec verificatur, & ſubſtitutus nõ admittiturvbi deceſſerit relictovno filio, vel filia, quia tunc non dicitur deceſsiſſe ſine liberis.Ergo ſponſalia, & matrimonia dici non poterunt cõtracta ſine licentia patris, & matris,nec ſine conſenſu parentum,vbi licentia aut conſenſu vnius ex ipſis tantùm interuenerit, etiam altero inuito, vel ignorante:ſic tũc pœna decreti locum non habebit.Anch.d.conſil.21.Corn.conſil.191.Dato.vol.ij.glo.com.probata d.cle.in pleriſq;.ver.& populo. teſte Soci.in l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.col.pen.verſ.Tertia cõcluſio.ibi,ex quibus.ff. de reb.dub.dictio enim, ſine,

29 † & dictio,abſque licentia talium, requirit carentiam omnium:alioquin licentia vnius ſoli facit ceſſare decreti pœnam.Bal.l.j.col.ij.ver.hoc etiam facit.C.de condi.inſert.

30 Et parentibus ambobus mortuis,† dici poſſet eiſdẽ rationibus,ſi in ipſis matrimonijs,vel ſponſalijs eſſet licentia vnius agnati tantùm, altero agnato inuito, vel ignorante, vel vnius cognati tantùm etiam altero cognato ignorante vel inuito, quòd non poſſent dici contracta ſine voluntate duorum agnatorum, nec cognatorum prout loquitur decretum, ex quo vnus tantùm dedit licentiam : ergo pœna decreti non procederet.Anchar.d.conſ.21.Corn.d. conſ.191.gloſ.d.cle.in pleriſque.& d.l.ſi quis ita.Reſpectu tamen agnatorum, & cognatorum,teneo ex mente decreti requiri licentiam duorum,ita quòd vnius licentia tantũ nõ ſufficiat, vbi alter ex eis adſit:quia decretum dicit ſine licentia duorum ex proximioribus agnatis &c.& non dicit vnius.l vbi numerus.ff.de teſtib.Soci.d.§.cùm ita.col. ij.ver.& poteſt eſſe ratio,maximè cùm in proœmio dicat, matrimonia facienda cum interuentu affinium, & dũ imponit pœnam vbi fiant ſine licentia duorum ex agnatis, vel ex cognatis puellarum, qui ſunt affines mariti, datur intelligi,quòd duorum agnatorum, vel cognatorũ, ſi adſint,

ſint,licentia requiritur,aliàs pęna locum haberet, etiam vnus agnatus vel cognatus tantùm licentiam daret, etiā, quòd illa verba,cum interuentu affinium non obligarēt. arg.d.§.cùm ita.vbi tex.Bart.& Soci.maximè quia ſi ex agnatis,aut cognatis vnus tantùm interueniret alio non re quiſito,non euitaretur clandeſtinas,cui decretum obuia-
31 re intendit.tot.titu.de cland.deſpon.Verba prooemij † decreti matrimonia cum interuentu parentum, & affinium vtriuſque partis facienda,non obligant.quia dictio, faciēda,eſt participium,poſitum abſque verbo ſunt.& participia vbi ponuntur ſine verbo,non inducunt neceſsitatem: vt patet ex rub.ff.de acqui.hęre. & ff.& C.de hęre.inſtit.& C.de neceſ.ſer.hær.inſti.Purp.in rub.C.de eden.col.ij.ver.
32 ij.limitat.prooemia † enim reſtringūtur ex deciſ.Soc.cōſi.
33 122.Præſtantiſsime.vol.j.Bal.c.j.de pac.tenen. † Si eſſent legitimæ coniecturæ, vel indicia probabilia matrem velle filiam nubere indigno,vel quod mater eſſet inhoneſta,vel luxurioſa deberet a ſuperiore, vel prætore puella re poni in monaſterio monialium, aut in alio loco honeſto ad finem,vt filia viro digno nuberet,etiam,quòd pater reliquiſſet curam matrimonio collocandi filiam ipſi matri.argu. l.ſi hominem.ff.mand.& l.j.& ij.C.vbi pup.educ.deb.& l. mulier.& l.in confirmando. & l.vtilitatem.ff.de confir. tut.& not.per Iaſ.in l.j.§.fuit quæſitum.nu.vj.ver.ſecūdò adde.ff.ad Trebel.Bal.l.viduæ.vbi tex.in fi.C.de nupt.Et
34 vbi agnati † aut cognati,vel alij tutores,& curatores puellæ viderent indicia, ſeu coniecturas probabiles, quod mater vellet matrimonio collocare filiam alicui indigno, & ipſi agnati,aut cognati,vel alij tutores & curatores,etiam quod eorum tutela eſſet nulla, & quòd plus eſt declarata nulla,& à tali declaratione penderet cauſa nullitatis,& appellationis,ad effectum fugiendi,ne mater collocaret matrimonio filiam alicui indigno,eripuiſſent puellam de manibus matris, & eam in loco honeſto & non ſuſpecto collocaſſent, etiam eorum propria authoritate, & etiam matre ſolis verbis contradicente, non tenerentur præmiſsi agnati & cognati ſeu tutores & curatores ad pœnam iuris communis. C.de raptu virginum, nec ad pœnam decreti

de

de raptu mulierũ,nec ad pœnam legis Iuliæ de vi publica, nec priuata,ex quo iuſta de cauſa moti cēſentur iſtud feciſſet,maximè vbi periculum fuiſſet in mora. Et ita in ſpecie conſuluit Aymo.Crau. conſil.18.Andr.nu.vj. cũ ſequent. cùm & maritus impunè poſsit vxorē fugitiuã propria authoritate apprehēdere,& creditor poſsit debitorē fugitiuũ propria authoritate & impunè ēt apprēdere.Iaſ.& Doctor. §.j.inſtitu.de act.cùm quælibet cauſa excuſet à pœnis talis violentiæ.Cra.d.conſil.18. Andr.nu.ix ver.quartò,poſito. Dec.conſil. 565.Clariſsima.col.fi. in fi.Cæp.conſi.iiij.Viſa. Imol.conſil.16. Viſo.Socin.conſil.131. In præſenti.col.iiij. ver.amplius ēt ex quo hæredes vol.j.facit l.verũ.ff.de furt. Nã quælibet cauſa ſaltē colorata ēt ſi eſſet iniuſta excuſat à mulctá,& à pœna.Iaſ.coſ.46.Pro fiſco.col.iiij.ver.Quintò prædicta.vol.iij.glo.magn.verſ.quod intereſt. in fin.& ibi Doct.in l.j.§.fin.ff. ſi quis iuſdicen.non obtemperauerit.& gloſſ.in l.ex conſenſu.§.fin.ff.de appell.& in l.ſatis.ff.de in ius voc.Bal.l.debet.C.de fideic.liber.Et hoc maximè procedit in dñio Mediolani,in quo eſt decretũ ſub rubr.in quib. caſibus criminaliter procedi non poteſt.quo cauetur, q̃ in caſibus quibus res habet originē à cõtractu, nõ poſsit procedi criminaliter maximè ſtantibus alijs p me adductis ſup. in verb.vnde ex pręmiſsis.nu.j.tex.in l.j.§.fin.ff.de abigeis.

¶ Et licèt decretũ ipſũ Mediolani ſub rub. in quibus caſibus,&c.dicat non poſſe procedi criminaliter,vbi res habet originē à cõtractu,deinde excipiat decēdo,Hęc tñ ſanctio non comprehēdit caſum,vbi vis interuenit,nec ēt vbi cõtractus doloſè initus reperiatur:tñ non comprehēdent ipſa exceptio decreti loquentis de vi, caſũ de quo ſuprà.quia
85 exceptio vis † ſeu violentiæ, de qua in ipſo decreto intelligitur de vi doloſa, ſeu de violentia doloſa,non autem de vi,ſeu violentia,quæ probaretur per accuſatum, denuntiatum vel inquiſitum fuiſſe ſine dolo:quia cùm vna exceptio eiuſdē decreti ſit de contractu doloſo , cretē alia exceptio decreti,quę loquitur de vi,intellgitur de vi doloſa,& nõ de vi abſq; dolo , ſicut vna pars alternatiuę ſecundum aliam intelligitur,& reſtringitur,& alternatiua, cadit inter diuerſa ęqualia,vel parũ diſtãtia.tex.Bar.et Soc.l.j.ff.de reb.pub.

Socin.

Soc.conſ.13.Poſt.vol.iij.Ripa c.inter cæteras nu.34.& 35. de reſcrip.Dec.l.ſi fugitiui.col.iij.nu.35.C.de ſeru.fugit.l. ſi ſeruus plurium.ff.de leg.j. Itē intelligitur ipſa exceptio de vi doloſa cum armis,aut lapidibus,vel baculis, ſeu eorum terrore,non aūt vbi ſimplici verbo fiat contradictio. arg.l.j.§.fin.ibi, non verbotenus.ff.quod quiſque iuris.& l. vani.ff.de reg.iur.Nā l.extat.ff.quod met.cauſ.intelligitur vbi actus in alium fuit illatus.Bar.l.j.nu.iij.ver.pro cuius. ff.de tutel.Dec.l.quo tutela.§.vi factū.ff.de regu.iur.Nā de iure cōi vis non doloſa,& colorata excuſatur.l.vt vim.ff. de iuſt.& iur.Dec.d.conſ.565.Clariſsima.col.fi.in fi.Crau. d.conſ.18.Andreas.& pro hoc facit glo.in l.j.§.ne quid au tē per vim.vbi glo.verb.conſtitutionibus.ibi, qñ uis eſt facta cum armis,vel ſine armis dolo malo.ff de ui & ui arm. ergo ipſa exceptio decreti loquētis de ui debet intelligi de ui doloſa.arg.glo.in l.ſciendū.ubi glo.uerb.non cōpelli.ff. qui ſatiſda.cog.tex.glo.& doct.in l.ij.C.de noxal.act.

36 ¶ Agnati aūt,† ſeu cognati propinquiores, ſeu alij,quorū licentia ſeu conſenſus,ex forma dicti decreti ſeu ſtatuti in matrimonijs ſeu contractibus puellarum ſeu mulierū, aut minorū deberet interuenire, ſi eſſent ſuſpecti, pro eo, quia eorum utilitatē quærerent, & utilitatē puellarū ſiue mulierū, aut minorū non quærerent, ſeu alia de cauſa eſſent ſuſpecti,deberent remoueri, & alij eorū loco per iudicē,ſeu per ſuperiorē adhiberi.quia ſtatuta,& decreta intelligi debēt de non ſuſpectis.Iaſ.l.j.§.fuit quæſitū.nu.vj.uer. ſecundò adde.ff.ad Treb.text.in l.uiduæ. in fin.ubi Bal.& doct.C.de nuptijs. facit l.ut gradatim.ff.de mun.& hono.

37 Et ꝙ † plus ē, dico ꝙ ſi pater aut mater,agnati uel cognati, aut alij, quorū licentia aut conſenſus ex forma decreti aut ſtatuti ſeu teſtamēti deberet in matrimonijs uel ſponſalijs,aut contractibus mulierū adhiberi, nollent conſentire ſine iuſta cauſa matrimonio,ſeu contractibus utilibus, ſeu conditionē nubendi non quærerent, aut eſſent diſcordes,ꝙ poſſet adiri ſuperior,ſeu iudex qui eos cogere cauſa cognita debebit ad conſentiendū præmiſsis,& quærendū conditionē nubēdi, uel ſupplebit pro eis conſentiendo,& dando licētiam in præmiſsis. Corſet.ſing.uerb.conſenſus

ſtatuto

ſtatuto cauetur.c.nullus.vbi tex.Abb.& Doc.de iur.patro. Abb.c.relatum.de cleri.non reſid.& in c.j.de rer.permuta. & in c.auaritiæ.ad fi.de præb.& in ca.quod Dei timorem. de ſtat.monac.& eſt de mente Bar.in l.ſi cùm dotem.§.eo autem tempore.ff.ſolut.matr.& in l.fi.C.de bonis quæ liberis.& in l.tranſactione.C.de tranſac.in l.turpia.§.j.ff.de lega.j.facit l.ſi infanti.vbi Iaſ.& doc.C.de iur.delibe.& idẽ voluit Iaſ.in l.j.col.vij.nu.20.ver.confirmo. C.qui admit. vbi dicit,quòd iſtud omnes tenent,Alex.& doct.d.§.eo autem tempore.Abb.c.nullus.de præſumpt.Sal.& doct.l.dudum.C.de contrah.empt.Fel.c.cùm acceſsiſſent.de cõſtit. Imò poſſet impunè cum muliere aut minore contrahi matrimoniũ,ſeu contractus fieri vbi licentia aut conſenſus à præmiſsis fuiſſet requiſita, ſeu requiſitus, & abſque iuſta cauſa non præſtita nec præſtitus: quia tunc ipſa ſola mulier,ſeu puella præmiſſa facere poterit. & hæc eſt communis opi.& iſtud omnes ſequuntur.Iaſ.d.verſi.confirmo.& in l.cùm ſpecialis.nu.viij.C.de iud.

38 ¶ Decretum autem ipſum † & omne aliud ſtatutum volens in matrimonijs,aut contractibus mulierum,ſeu puellarum,ſiue minorum requiri licentiã,ſeu conſenſum duorum agnatorum, & in eorum defectum duorum cognatorum,non haberet locum quotieſcunque caſus accideret ꝙ puella,mulier aut minor:non haberet niſi vnum agnatũ: quia ille deberet adhiberi ſimul cum vno cognato ex parte matris, & ſufficeret ſine dubio.Bart.l.Stichum,qui meus erit.per illum tex.col.fi.nu.v.ver.ſecundò facit. et hæc eſt com.opi.vt ibidem inquit Iaſ.nu.38.uer.circa ſecundum. ff.de legat.j.Bal.l.in coniunctione.C.de nupt.Abb.c.quoties.in iiij.notab.de teſtib. Imò ſi puella,mulier,ſeu minor non haberet niſi vnum ſolum ex agnatis vel cognatis, et alios ex agnatis et cognatis non haberet, ille ſolus ſufficeret in præſtando dictam licẽtiam,ſeu conſenſum in dictis matrimonijs,aut ſponſalijs, ſeu contractibus, etiam quòd decretum ipſum, ſeu ſtatutum requireret conſenſum, ſeu licentiam duorum.Iaſ.d.l.Stichum,qui meus erit.col.pen. nu.40.ver.tertiò addo.Bal.l.j.in prin.C.vnde vir et vxor. Pau.de Caſt.l.ſi cùm dotem.§.patri.ff.ſolut.matrim.facit

l.non

l.non eſt ſine liberis.ff.de verb.ſigni.& text.in §.quod autem.in auth.de nõ alienan.ibi, coram duobus architectis,
39 aut ẽt uno,ſi ciuitas ſolũ unũ habeat,& ulteriùs dico † ꝙ ſi mulier aut puella ſeu minor non haberet patrẽ nec matrem, agnatum nec cognatũ ad conſentiẽdum quod non eſſet locus pœnis, nec diſpoſitioni dicti decreti,nec ſtatuti requirentis conſenſum præmiſſorũ, Hippo.de Marſi. ſing. 339.Cui non cõueniunt uerba.Bar.l.dies.§.prætor ait col. fi.in fi.ff.de dam.infe. Sic & ſtatutũ loquens de pœna maiori imponenda non habenti pacem, non habet locũ ubi non eſt offenſus, nec hæres à quo poſsit haberi pax.Hip.d. ſin.339. Cui nõ cõueniunt.Bar.conſi.167,Quod miniſter fratrum de pœnitentia. Feli.in c.nonnulli.col.35.nu.34.in fi.uer.ubi uerba.de reſcrip.Et hoc maximè procedit, quia decretũ ipſum,& oĩa ſtatuta diſponẽtia ſub pœna, vt ſpõſalia vel matrimonia nõ fiãt abſq; licẽtia ſeu conſenſu patris,& matris, & in ſubſidiũ duorũ agnatorũ vel cognatorũ,videtur facta ne ſpõſalia, vel matrimonia fiãt inæqualia,& cũ indignis, ex quibus patri & matri, agnatis fieret dedecus & iniuria.Ergo ſi nõ ſint in rerũ natura pater nec mater, nec aliquis agnatus nec cognatus, vel ſi matrimoniũ ſeu ſpõſalia fieret æqualia,& inter pares,ſeu cũ digno, ẽt ꝙ fieret abſq; cõſenſu & licẽtia præmiſſorũ,& cuiuſlibet ipſorũ,qui eſſent in rerũ natura,decretũ ipſum ac ſtatutũ & eorũ pœna locum nõ haberet. & ita conſuluit in ſpecie Pet.de Anch.conſ.21.Pro ſolutione dubiorũ.col.ij.in fin. nu.vj.ver.vel ſi dicamus valere debet referri,& ver.& hoc caſu debet intelligi ſtatutũ.ſ.cũ filia ſine patris, & matris voluntate contraxit cũ indigno: ſecus ſi cum digno.Nam & ſi fiat gratia à principe vel ſtatuto habenti pacem ab offenſo, & offenſus,& hæres non adſit, gratia locum habebit, abſque pace habita.Barto.d.conſ.167. Quod miniſter. Felin.d.verſic.vbi verba.Hippo.d.ſingu.339.cui non conueniunt. Cautiùs tamen agendo erit tunc & ſemper pax habenda à Deo per confeſsionem peccatorum.Bart.d.cõſ. 167.& de honeſtate à communi tate loci delicti, quæ cẽſetur offenſa,cùm interſit reipublicæ,delicta non fieri.argu. l.ita vulneratus.ff.ad leg. Aquil.

SVMMARIVM.

1 Agens ad pœnam ſtatuti ob ſolennitatem requiſitam non ſeruatam, negatiuam probare debet.
2 Statutum vel legẽ intentans, debet capitulare, & probare qualitates omnes ſtatuti, vel legis, aliàs ſuccumbit.
3 Rapiens mulierem inhoneſtam, an puniatur.
4 Contrahens cum puella minore xij. ann. debet acerrimè puniri.
5 Actus præſumitur factus tempore licito, niſi contrarium probetur.
6 Vidua poteſt nubere impunè ſine conſenſu agnatorum aliàs à ſtatuto requiſito.
7 Meretricem minorem an in vxorẽ ducere liceat ſine eius patris conſenſu aliàs à ſtatuto requiſito.
8 Meretricem ducere in vxorem proficit ad remiſsionem peccatorum.
9 Mater luxurioſè viuens non poteſt preſtare conſenſum in matrimonio filiæ aliàs à ſtatuto requiſitum.
10 Viduæ meretrices non gaudent priuilegijs viduarum.
11 Mulieri luxurioſæ poteſt bonis interdici.
12 Iudæa minor an poſsit contrahere matrimonium ſine conſenſu parentum vel agnatorum aliàs à ſtatuto requiſito.
13 Iudæi ex Hiſpanijs Imperatoris mandato exculant.
14 Mulieres hæreticæ non habent in dote priuilegia.
15 Filiusfamiliàs Chriſtianus, an teneatur requirere conſenſum patris hæretici in matrimonio contrahendo.
16 Iudæus non poteſt eſſe tutor, vel curator Chriſtiani.
17 Legitima debetur in vita parentum filijs Chriſtianis à parentibus infidelibus tradi.
18 Filij emancipati, vel naturales, & inceſtuoſi minores, an poſsint matrimonium contrahere ſine conſenſu parentum à ſtatuto aliàs requiſito.
19 Legitimatus in materia ſtricta & odioſa non dicitur propriè filius.
20 Mulieris appellatione an veniat virgo in ſtatutis pœnalibus.
21 Conſenſus patris etiam tacitus, vel ſubſequens poteſt in filijſfamiliàs matrimonio adhiberi, & ſufficit,
22 Licentia quando requiritur, debet præcedere, et non ſubſequi, & debet eſſe expreſſa.
23 Conſenſus parentum, vel agnatorum quibus rationbus aliquando à ſtatuto in matrimonijs minorum requiratur.

§. VIII.

§. VIII.

PERPETVO notabis † quòd ſtante ipſo decreto Mediolani, & ſtante omni alio ſtatuto contractu vel teſtaméto, quibus caueatur, quòd matrimonia uel ſponſalia fieri debeant cum pręſentia, ſeu cum licentia, aut conſilio, uel conſenſu, talium ſub pęna, &c. quòd ſi reperitur factum matrimonium uel ſponſalitium, & fiſcus uel alius agat ad pęnam ſub prætextu quòd in eo non interuenerit præſentia, conſenſus, conſiliũ ſeu licentia, eorum à quibus debebat requiri ex forma decreti, ſtatuti, contractus uel teſtamenti: puta, patris, matris, agnatorum, aut cognatorũ, aut aliorum, quòd fiſcus, uel alius qui agit ad ipſam pęnã probare debet ipſam negatiuam, quod conſenſus, præſentia, conſilium ſeu licentia prędictorum non interuenerit, probando quòd illi quorum præſentia, ſeu licentia requiri debebat erãt abſentes in alio loco. Alioquin ſi nõ probetur ipſa negatiua, matrimoniũ præſumeretur ritè, ac rectè factũ, & celebratũ cũ præſentia, conſenſu, conſ. aut licentia eorũ, à quibus talia requiri debent. & ita in ſpecie conſuluit Aym. Crau. conſ. j. Guhelmeta. nu. vij. uerſi. uenio ad tertiã. Corn. conſ. 250. Viſo. in fi. uol. j. & cõſ. 11. Pro deciſ. col. pen. uer. item aliàs. & conſ. 42. In hac. num. 11. uol. ij. & conſ. 89. Viſó col. iiij. ad fi. uer. quod & tertiò. uol. iij. & cõſ. 145. In ſupraſcripto. col. fi. uer. Item regula. uol. iiij. & conſ. 42. Viſis. uolu. j. dominus Ioann. Oldendorpius tractat. de prob. nu. x. uerſ. Neganti ſolennitatem. excellens & acutiſsimus doct. doctiſsimus D. Sebaſt. Vantius Ariminenſis Patritius in tract. de nullitatibus proceſſuum, ac ſententiarum in rubric. à quo, & quibus modis poſsit, & debeat nullitas probari. nume. j. uerſi. pro reſolutione. & nume. ij. uerſicu. proponens. textu. in l. ab ea parte. ff. de probation. Gratus. conſil. 42. Viſis. numer. 15. & 16. uolum. j. Et facit uulgata regula iuris, quòd ille qui ſe fundat ſuper negatiua, tenetur illam probare, cũm ſit fundamentum eius intẽtionis. l. ſi quis. C. de fabricen. lib. 10. l. hoc iure. & l. in illa. ubi Bart, col. ij. nu. v. uerſ. & do regu. & ibi Alex. Iaſ. Rip. & alij ff. de

verb.oblig.tex.Bar.& Doct.l.pen.§.docere.ff.ne quis eum; qui in ius voca.eſt vi exi.& in l.optimam.C.de contrah.& com.ſtip.& in l.ita ſtipulatus.verſ.quòd ſi ab initio.ff.de verb.oblig.c.vt circa.& c.ſi fortè.vbi glo.ver.defectumde elect.in vj.c.j.de confeſſ.in vj.Et eſt cõmunis opinio,quòd fundans ſe in negatiua ſiue agendo, ſiue excipiendo, ſiue ſit negatiua facti, ſiue iuris,quod tenetur illã probare: ita dicit Iaſ.in d.l.in illa.col.iiij.nu.14.verſ.extra glo.vbi etiã Alex.per Bal.& Doct.l.actor quod aſſeuerat.per illum.tex. C.de proba.Et debet negatiua concludenter & neceſſariò, & coarctata loco,& tempore probari, alioquin nõ releuat probantem.tex.& Doct.d.l.optimam.& d.l.actor.

2 ¶ Pro iſta opinione facit † etiam alia regula iuris, qua dicitur,quod qui intentat legem,vel ſtatutum, aut decretũ, debet capitulare,& probare qualitates omnes, legis,ac ſtatuti,ſeu decreti,alioquin ſuccumbit. Et ideò ſi ſtatutũ,vel decretum,prout eſt decretum Mediolani ſub rub.de raptu mulierum,pũniat rapientem mulierem honeſtam, vel eidem vim inferentem,iſta qualitas, quòd mulier eſſet honeſta tempore raptus,aut vis, debet per fiſcum,vel accuſatorẽ probari,alioquin pœna ſtatuti, & decreti locũ non haberet.Hippo.de Marſil.ſing.187.Qualitas.Cœp.conſil.57. Fran.col.fi.ver.Poſtremò.tex.in l.4.§.docere.ff.ui bo.rapt. Alex.conſ.82.In cauſa.col.ij.verſi.pro hoc.vol.j.Hippo.de Marſi.conſ.38.In cauſa.Et pro hoc facit:quia decretum ipſum vult,vbi mulier ſola habitauerit,& per duos teſtes eſſe honeſtæ vitæ probetur,quòd non poſsit probari contrarium, & ſic datur intelligi ex ipſo decreto quòd ipſa mulier eſſet honeſtæ vitæ,ꝙ debet probari per fiſcum, vel accuſatorem.Sic etiã qualitas dicti decreti, quòd mulier habitaret cum patre &c.debet probari per fiſcum,vel accuſatorem.Hipp.d.ſing.187.non tamen euadet pœnam † ſaltẽ

3 arbitrariam rapiens mulierem inhoneſtam, vel ei vim inferens etiam quòd eſſet meretrix:vt cõſtat ex dicto decreto ſub rub.de raptu mulierum.§.cæterum omnes.& idem de iure cõi Matheſil.not.102. Nota vnũ. Et eſt veriſsimũ, quod agens ex cõdictione legis,vel ſtatuti, aut decreti,vel ſuper eis ſe fundans etiam excipiendo quòd tenetur articulare,

ſulare,& probare omnes eius qualitates, alioquin ſuccum bit.Io.And.in c.j.col.ij.ver.vnde pro hoc.de homic.in vj. vbi dicit ꝙ ad hoc vt ſit pęna.d.c.j.impoſita cōtra occidē tem vel occidi facientem Chriſtianum,debet probari illa qualitas,ꝙ occiſus eſſet Chriſtianus,alioquin fiſcus, ſeu a-ctor,vel accuſator,nō probans qualitates omnes legis,ſta-tuti,aut decreti ſuper quo ſe fundat,ſuccumbit. Et idē vo luit.Soc.conſ.55.Præſtātiſsime.col.j.vol.j.Nam qn̄ ſtatutū, ſeu decretū,ſeu lex loquitur,ſeu profert aliquid cum certa qualitate debet vtrūque probari.ſ.illud,& qualitas,& ſi il-lud,& qualitas nō probetur per illū qui ſuper eis ſe fundat non habet locum eorū diſpoſitio. Bar.l.j.§.qd aūt ait præ tor.ff.ne quid in flumi.pub.per illū tex.Dec.conſ.222.Viſo. col.j.nu.ij.& cōſ.261.Superioribus.col.ij.nu.ij.ver.Et hoc idē.Bar.l.denuntiaſſe.§.quid tn̄.nu.ij.ver.item.ff.de adult. Et in caſu dicti decreti,& ſtatuti ſimilis,ꝙ omnes eius qua litates debeāt per fiſcū, vel per aliū qui ſuper eis ſe fundat probari, alioquin quòd non habeat locum eorum pęna, conſuluit Grat.conſ.42.Viſis.col.ij.nu.15.& 16.vol.j.

¶ Ergo cùm decretū ipſum dicat,Neminem operam dare debere,vt puellæ nubiles minoris ætatis annorum 18.quæ tamen viduæ non ſint,ſponſalia vel matrimoniū tractēt, vel de facto contrahant ſine licētia patris,& matris,vbi ta men mater ad ſecunda vota nō tranſiuerit, & in ſubſidiū duorū ex proximioribus agnatis,& in defectum cognatis, ſub pęna,de qua in decreto,vbi contra fiat, eſt clarū de iu re, quòd decretū ipſum, & eius pęna locum non habebit, niſi fiſcus,vel actor,ſeu accuſator,& quilibet agens, vel ex cipiens vigore dicti decreti ut pœnæ dicti decreti locū ha beant,probauerit oēs præmiſſas qualitates dicti decreti ſi-mul & ſemel, & copulatiuè interueniſſe in eiſdē ſpōſalijs, & in eodē matrimonio, adeò ꝙ requiritur ipſorū omniū concurſus, & ipſorū omniū probatio copulatiua, ita ꝙ ſi vna ex ipſis qualitatibus deficeret,& nō probaretur,pœna dicti decreti locū non haberet,etiam quòd aliæ qualitates probarentur,maximè cū ex ipſo decreto,vbi non adſit ip-ſa licentia,inducatur delictum,ꝙ non eſt delictum de iure communi.Et ſic per fiſcum, vel aliū agentē ad pęnas dicti

decreti debet probari qualitas, quòd puella eſſet nubilis, & itē qualitas, quòd eſſet minor annorū decemocto,& quòd non eſſet vidua & ꝙ matrimoniū, vel ſponſalia ſine licentia præmiſſorum contra formā decreti tractata,vel contracta fuerint:& niſi prædicta oīa per fiſcum,vel alium agentem ad ipſas pœnas decreti,ſimul & ſemel copulatiuē probentur,ita ꝙ vna qualitas etiam ſola non probaretur, etiā quòd aliæ omnes probarentur, pœna dicti decreti locū nō haberet: ita inquit Petr.de Anch.conſil.271.De titulis criminum col.ij. verſ. Secundò probatur. & verſi.iſtæ autem qualitates vt quis. & verſ.Iſtæ autē qualitates contrariæ.facit l.ſi hæredi plures.ff.de cond.inſtit. & c.licèt cauſam.de prob.glo.c.j.verſic.cōtra iuſtitiam.de re iudic.in vj.Iaſ.l.j. col.j.ver.regula ergo. & ver.tertiò adde.& col.ij.ver.quartò adde.cum ſeq.ff. de iuſtitia & iure.punctus enim habetur loco copulæ. Docto.Barto.& Bal.l.cum duobus.§.ſi in coeunda.ff.pro ſocio.

¶ Ergo agēs ad pœnam dicti decreti debet probare ipſam negatiuā ꝙ nō interuenit ipſa licentia, vt dixi ſupra nu.j. verſicu.Perpetuò notabis, & itē debet probare quòd puella eſſet nubilis, hoc eſt,apta ad nubendum, id eſt,ſaltē annorum duodecim: quia tunc, & nō ante dicitur nubilis. & ſi eſſet minor annorum duodecim,non valeret matrimonium,& licèt pœna decreti tunc locū non haberet, ex quo verba decreti in ipſo caſu nō cōuenirent: cùm non poſſet

4 dici puella nubilis: deberet tñ † cōtrahens cū ipſa minore duodecim annorū alia pœna acriùs puniri.gloſſ. inſtit.de nuptijs,vbi glo.in prin.ver.potētes. & ibi Ang.Aret.& alij.

5 ¶ Probare ēt † tenetur fiſcus, vel alius agens ad pœnā decreti puellam tempore contractorum ſponſalium, & matrimonij fuiſſe minori ætatis annorum decemocto: quia decretū prohibēdo matrimonia,& ſponſalia fieri cū minore annorum decemocto abſque licentia, videtur cōceſſiſſe præmiſſa fieri poſſe abſque licentia, vbi puella habere decimumoctauū annū completū tantùm,& non vltrà,vel haberet alios annos, vel menſes, aut dies vltra decimumoctauum annum,ex quo tunc non poſſet dici minor annorum decēocto.l.cùm prętor.ff.de iud.& hoc ēt per argumētum

à contrario

à contrario ſenſu.l.j.ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſdictio.glo. in verſi. ſi alicui.in §.aliud quoque capitulum. in auth.vt cũ de appel.cog.facit l.ij.§.fœminas.vbi text.& glo.verſi.octauum decimum. C. de his qui ven.ætat.imp. & in matrimonio, vel ſponſalijs contractis abſque ipſa licentia cum puella habẽte decimumoctauum annum completum ætatis ſuæ, & non vltrà, vel habente tempus vltrà decimumoctauum annum, non conueniunt illa verba dicti decreti puellæ nubiles minoris ætatis annorũ decemocto,ex quo non eſt minor annorum decemocto:ergo non conueniet diſpoſitio decreti, & eius pœna locum non habebit in ſponſalijs vel matrimonijs contractis abſque licẽtia eorum, de quibus in ipſo decreto cum ipſis puellis habentibus.18.annum completum,& non vltra,vel illum excedentibus.l.dies.§.prætor. ait. vbi Bar.col.fin. in fin.ff.de damno infecto.Ergo fiſcus,vel alius agens ad pœnam dicti decreti tenetur probare,quòd puella eſſet minor annorum decemocto, cùm ſit fundamentum eius intentionis. Bart. l.de ætate.col.v. in fi.nu.12.ver. ſumus expediti.in fi.ff.de minor.glo.l.ſi minorem. C.de in integrũ reſtit.mino.alioquin matrimonium & ſponſalia facta cũ ipſis puellis abſq; licentia præſumerentur facta tẽpore licito,hoc eſt tempore quo puellæ fuiſſent annorum 18. completorum, vel vltrà, & ſic pullæ præſumerentur fuiſſe in ipſa ætate annorũ 18. completorum,vel etiam vltrà.Bar.Alex.Iaſ & Doct.l. non ſolùm.§.ſed vt reprobari.ff.de oper.noui nunt.text.in c.in præſentia. ibi nec ex aduersò probetur, quòd vtriuſque oblationis tempore fuerit minor.& ibi notat.Abb.Fel.Pariſ. & alij de probationibus.Cald.conſ.v.quis ſub rubri.de probationibus. Poſſet tamen iudex ex aſpectu cauſa cognita pronũtiare minorẽ eſſe puellã annorum 18.& tunc deberet appellari,vel probari maior ætas.Barto.d.ver.ſumus expediti. Et eiſdem rõnibus dico ꝙ agens ad pœnã dicti decreti ſub prętextu matrimonij contracti cum filiofamiliàs minore annorũ uiginti ꝙ tenetur probare ipſam minorem ętatẽ annorum 20.tempore cõtracti matrimonij. alioquin ꝙ filiusfamiliàs præſumeretur eſſe ſaltem annorũ 20.cõpletorũ,vel ẽt vltrà,quo caſu pœna decreti locum nõ haberet.

P 4 Imò

Imò filijfamil.in medio vltimi diei annorum 20.& puellæ in medio vltimi diei annorum 18. nō poterunt dici minores annorum 20.nec 18. ergo tunc cum eis impunè contrahi poterunt ſponſalia,& matrimonia abſque licentia & cōſenſu eorum,de quibus in decreto.l.j.ff.de manumiſ.l. qua ætate.ff.de teſta.Abb.c:atteſtationem.nu.6.de ſponſ.imp. Sum.Roſel.ver.matrimonium.ij.ver.vtrum.

6 ℭ Item agens ad † pœnas eiuſdem decreti tenetur probare quòd ipſa puella annorum 18.eſſet non vidua prout loquitur decretum,& ſic tenetur probare ipſam qualitatē decreti,Ioan.And.d.c.j.de hom.in vj. & dixi ſuprà nu.2.ver. pro iſta. alioquin ſi eſſet puella uidua ēt minor annorum 18.cùm qua abſq; licentia matrimoniū & ſponſalia facta fuiſſent,locū nō haberet pœna decreti loquentis, vt abſq; licentia præmiſſa non fiant cū puella minore, quæ tamen vidua non ſit:quia à cōtrario ſenſu ſi eſt vidua, decretum non requirit ipſam licentiā.l.j.ff.de officio eius cui mandeſt iuriſdic.d.l.cùm prætor.ff.de iudi. Bart.d.l.dies.§.prætor ait.col.fi.in fi.nu.25.ver.vlt.nota.ff.de dam.infec.glo. d.ver.ſi alicui.Grat.d.conſil.42.Viſis.nu.17.verſic.quartò probatur.volum.j.argum.l.ſi idem.C.de codicil.

7 ℭ Et ſi ex forma dicti † decreti Mediolani vbi puella minor annorum 18.eſſet vidua, poſſent impunè fieri ſponſalia,& matrimonia cùm ea abſq; licentia patris & matris, agnatorum & cognatorum,multòmagis præmiſſa ſponſalia, & matrimonia fieri poſſent impunè abſq; licentia præmiſſorum cum puella minore annorum 18.non vidua,vbi talis puella ſtaret in proſtibulo,vel eſſet meretrix,vel inhoneſta: quia leges ſtatuta & decreta punientia mulieres propter ſecundas nuptias,vel eis aliquid auferentia,ſeu lucrū, vel præmium non dantia,aut auferentia,aut eorū auxiliū non dantia, habent locū multòmagis contra mulieres ſeu puellas meretrices,uel inhoneſtas.tex.Bal.& Doc.in auth. eiſdem pœnis.C.de ſecun.nupt.glo.ver.nuptijs.in auth.Sacramentū.& ibi Barto.Bal.& Doct.C.quan.mul.tut.offic. fun.pot.& eſt com.opini.Feli.c.ſignificantibus.col.pen.de

8 offic.delegat.Meretrices enim † trahere de lupanari, & accipere in vxorē,proficit ad remiſsionem peccatorū.c.inter

opera.

opera.de ſponſ.Nam et Oſeas propheta duxit meretricem in vxorem,& illã ex mala bonam fecit, & qui hoc fecerit, non eſt culpandus,ſed laudandus, nec tenebitur ad pęnas d.decreti.c.nō eſt culpādus Oſeas propheta.32.q.j.faciunt not.per Alb.in dictio.verb.meretrix.facit tex. & glo.in l.ſi ei,quæ.C.de adulter.ſolēnitas.n.iuris humani, & ſic dicti decreti in diſpoſitione ad pias cauſas ceſſat : puta qñ aliqs ducit puellã meretricē in vxorē,vt bonã reddat, & amplius non peccet.Abb.cōſ.xj.in cauſa.nu.1.vol.j.c.relatū. de teſtam.quæ n.ſpiritu Dei aguntur,non ſunt ſub lege humana.c.licèt.de regular.& c.duo ſunt.19.q.11. Abba.d.conſi.xj.col.j.uidetur.n.tunc redemptū corpus & anima puellæ à peccato,& à diaboli captiuitate:ergo ceſſat decreti ſolennitas,& pęnal.l.ſancimus.C.de ſacroſanct.eccleſ.

9 ¶ Mater etiam ſi † ex forma eiuſdem decreti amittit authoritatem dandi licentiam in ſponſalis, & matrimonijs puellarum filiarum ſuarum minorum annorū 18.ubi mater ad ſecunda uota tranſiuerit : tantomagis cenſetur authoritatē dandi ipſam licentiam amittere, ubi mater eſſet meretrix,uel inhoneſtè & luxurioſè uiueret.glo.d.auth.Sacramentum.uer.nuptijs.ubi Docto.C.quan.mul. tut.offic. fun.pot.tex.& Doct.d.auth.eiſdem pęnis.C.de ſecun.nup.

10 omnia.n.† priuilegia inducta à iure communi,ſtatutis et decretis, ex diſpoſitionibus hominum in fauorem uiduarum,non procedunt in uiduis meretricibus,ſeu luxurioſè et inhoneſtè uiuentibus,et eſt cōmunis opin.quia illę non gaudent priuilegio viduarum.Feli.c.ſignificantibus.colū. pen.de offic.deleg.Mar.Soci. et Doct.in c.ex tenore.in fin. de for.compe.Alex.l.malum.§.uiduam.ff.de uerb.ſignific. tex.in §.quæ uerò.ubi Doct.in auth.de nupt.glo.et Doc.d. auth.Sacramentum.et d.auth.eiſdem pęnis.Et matri luxu

11 rioſę,et alij † mulieri inhoneſtè,et luxurioſè uiuenti poſſet à iudice non ſolùm prohiberi ipſa licentia , uerùm etiã poſſet illi interdici bonis proprijs eiuſdē mulieris luxurioſæ ne ſuper illis contraheret.l.et mulieri.ff.de cura. fur.uel alijs ex.min.dan.D. Tho. Ferratius de aduocatis de Brixia caut.6.Et prædicta nota ad intellectum ſtatutorum , quæ in cauſis uiduarum uolunt procedi ſummariè,uel uolunt

credi

credi eorum iuramento ſuper intereſſe eorum dotis,vel eis taxant intereſſe ſuper earum dotibus: quia non procedunt in viduis inhoneſtè viuentibus ipſa ſtatuta.Feli.d.c.ſignificantibus.col.pen.Soc.d.c.ex tenore.d.authē. eiuſdem pœnis.Sic & decretum Mediolani ſub rubr. de bonis ad cridas ponendis,dans terminū ſex menſiū viduis pręſentibus pro dotibus, vel rebus paraphernalibus ad contradicendū cridis,non haberet locū in vidua meretrice, ſeu inhoneſtè,& luxuriosè viuente:quia illa non gauderet priuilegio viduarum,& deberet contradicere pro ipſis dotibus,& paraphernalibus ipſis cridis in termino triū menſium,vbi eſſet præſens,ſicuti alij pręſentes tenentur cōtradicere.Fel.d.c.ſignificantibus.col.pe.verſ.itē not.ꝙ priuilegia.de offi.deleg.Al cia.d.§.viduā.Soc.d.c.ex tenore.l.his ſolis,vbi text. Bart.& Sali.C.de reuo.don. Et eſt com.opi. & iſtud omnes tenent vt dicit Feli.d.c.ſignificantibus.col.pen.de offic.deleg.De-
12 cretum ēt † ipſum in d.§.matrimonia.& omne aliud ſtatutū Chriſtianorum,requirens in matrimonijs, & ſponſalibus,aliquam licentiā,aut conſenſum aliquorum,ſeu aliam ſolennitatem, intelligitur reſpectu matrimonij & ſpōſaliorum cōtractorum inter Chriſtianos & Catholicos: ſecùs ſi fiant inter Iudæos,vel alios infideles abſque licentia aut ſolennitate d.decreti & ſtatutorū,quia tunc decreta,ac ſtatuta,& eorū pœna locum non habent. Cæpo.conſ.74.Pater. col.pen.verſi.nec obſt.rationes,quia de his qui ſunt foris, vt inquit diuus Paulus,nihil ad nos,Nam ſi ſantiſsimus Papa, qui eſt Domini noſtri Ieſu Chriſti in terris Vicarius per eius leges Canonicas inducendo ſolennitates,vel prohibitiones in ſponſalibus,& matrimonijs,non cénſetur velle ligare Iudæos,nec infideles,nec illos punit etiā, quòd ea cōtrahant contra præcepta iuris Canonici,dummodò ea nō contrahant contra præcepta iuris diuini.text.& gloſſ.in c. gaudemus.vbi tex.& glo.ver.conſtitutionibus. & ibi Abb. col.ij.nu.2.ver.not.j.& nu.2.ver.ſecunda reg.& alij Doc.de
13 diuor.eodem modo Inuictiſs. † Carolus V. Cæſar Imper. Auguſtiſsimus,qui dictū decretum condidit, & Iudæos,ac Maranos,& Hæreticos exemplo Sereniſsimi Ferdinandi Regis Catholici Hiſpaniarum Regis eius aui materni, ab Hiſpanijs

ſpanijs exulare voluit,& omnes alij ſtatuentes Chriſtiani cenſentur iſtud voluiſſe,ut eorũ ſtatuta, ac decreta,& pœnæ non traherentur ad matrimonia Iudæorum,ac infidelium:quia matrimonium eſt res ſpiritualis,& in ſpiritualibus,puta in matrimonijs, & ſponſalijs prohibitiones iuris Canonici non extenduntur contra Iudęos,nec alios infideles,niſi quando peccant cõtra ius diuinum. tex.in d.c.gaudemus.&c.de infidelibus.de conſ.& affinit. & eſt commu. opin.Feli.in c.Iudæi.el ij.col.pe.de Iudæ. Ergo & ipſum decretũ,& omnia alia ſimilia ſtatuta non cenſentur trahi cõtra ſponſalia,vel matrimonia ipſorum Iudæorũ,ac infidelium abſq; licentia,de qua ip ipſo decreto contracta. arg.c.

14 j.& ij.de noui ope.nun.Nam & in ſimili videmus, † ꝙ mulieres hæreticæ,& non Catholicæ,& quæ ſacram cõmunionem non recipiunt, nõ gaudent priuilegijs doti indultis à iure.auth.de priuil.dot.hær.mul.non præſtan.Et iuramenta conualidantia contractus aliâs nullo ad euitandũ periurium,& periculum animæ,prout eſt in caſu auth.ſacra.pu. C.ſi aduer.ven.& c.quamuis.de pact.in vj.& c.cũm cõtingat.de iureiurã. non habent locum actiuè nec paſsiuè quo ad Hebræos,nec infideles.Soc.conſi.65. Circa primam.col. pen.nu.15.vol.j.Bal.c.j.§.Item ſacramenta.ver.quæro,num quid iſta authen.de pace iurament.firm.in vſib. feud.

15 ¶ Locum ẽt † non habebit pœna eiuſdẽ decreti quotieſcunq; pater & mater,agnati & cognati,puellę ſeu filijfamiliâs,a quibus licentia haberi debet ex forma decreti vel ſtatuti in matrimonijs,vel ſponſalijs,aut cõtractibus eſſent Iudæi,vel infideles,aut hæretici,maximè vbi ipſe puellæ, vel filijfamiliâs eſſent Chriſtiani, aut vellent effici Chriſtiani, & Catholici, nam tũnc cõſensus & licentia ipſorum patris & matris,ac agnatorũ & cognatorum non deberent requiri in ipſis ſpõſalijs,& matrimonijs,& contractibus maximè contrahendis cũ catholico,& Chriſtiano,tũm quia ipſorũ Iudæorũ & infideliũ,ac hæreticorum conuerſatio,& conſiliũ debet euitari ne ad ſuã ſuperſtitionẽ & perfidiã ſimpliciũ animos inclinent.c.ad hæc.in fi.de Iudæ.Iaſ.rubr.ff.de iuſt.& iu.col.fi.ver.ſed quia chriſtianis moribus nõ conueniret; tum ẽt quia ſi vbi agnati,vel cognati propinquiores

quorum

quorum licentia, vel cõſenſus requiritur ex forma ſtatuti, ſeu decreti in contractibus, vel matrimonijs eſſent ſuſpecti, ne ob cõmodum pecuniarium iuſtè non conſulant, vel ne, vt ipſi ſuccedãt, nõ quærant puellas matrimonio copulare, poſſent pro ſuſpectis recuſari, et alij agnati, vel cognati eorũ loco deberent adhiberi. tex. Bal. & Doct. in l. viduæ in fi. C. de nupt. quãto magis Iudæi, hæretici, & infideles, parentes, agnati, & cognati, non debet requiri pro ipſa licentia, vel cõſenſu: quia cũm ſint infideles Deo, erunt multo magis infideles hominibus. c. nõ põt. vij. q. ij. c. teſtimoniũ. vbi tex. gloſ. & Felin. de teſti. maximè ne retraherẽt puellas mulieres, & minores à ſancta fide Chriſtiana & Catholica. argu. §. ſed hoc præſenti. in authen. de ſanctiſ. Epiſ. facit d. c. gaudemus. & ibi glo. ver. cõſtitutionibus. de diuor. & c. j. de Iudæ. & tit. C. ne chri. mãcip. hær. vel pag. uel iud. habe.
16 Nã Iudæus non poteſt † eſſe tutor Chriſtiani. Bart. & Iaſ. & Mod. d. rub. ff. de iuſti. & iur. Ioan. de Ana. rub. extrà de Iudæ. imo nõ poſſet Iudæus etiam eſſe curator Chriſtiani. Ioan. de Anan. d. rub. de Iudæ. facit authent. ſtatuimus. de epiſcop. aud. & auth. credentes. & auth. gazaros. & per tot. tit. C. de hæret. & §. generalẽ autẽ prouidentiam. in authe.
17 vt cũm de appella. cognoſcitur. Imò filij, † & filiæ effecti Chriſtiani alimenta, legitimã. & dotes, & donationes propter nuptias petere poterunt, & ad eas dandas parentes Iudæi, vel infideles in eorum vita debent aſtringi. d. §. generalem. tex. d. c. Iudææ. el ij. vbi Ioann. de Ana. & alij de Iudæis. Imò omnia bona parẽtum Iudæorum vel hæreticorum & infidelium tam ex teſtamento, quàm ad inteſtato debent peruenire ad ſolos filios, & filias effectos chriſtianos, adeò ꝙ parentes ipſi contrarium diſponere non poſſunt. l. cognouimus. & auth. idem eſt C. de hære. & d. §. generalem.
18 ¶ Decretum autẽ ipſum † dicens, quòd mulier ſub pœna nõ ducat in maritum filiumfamilias minorem annorũ viginti, abſq; conſenſu patris, locum non haberet in filio minore anno. 20. emãcipato, nec in alio effecto ſui iuris per ſolutionẽ patriæ poteſtatis, de quo habetur inſtit. quib. mod. ius pa. po. ſolui. Filij. n. emancipationẽ, vel alio modo liberati à patria poteſtate etiam ſi eſſent minores anno. 20. di-
cuntur

cuntur patresfamiliàs, & non filijfa. ergo cum eis impunè abſque cõſenſu patris contrahi poſſet matrimonium.l. nã ciuium.vbi text. & Doct.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. Sic & cum filijs naturalibus tantùm, & cum ſpurijs baſtardis,& inceſtuoſis, & cum alijs abſq; iuſtis nuptijs procreatis etiam minoribus annorum viginiti poſſet impune cõtrahi matrimonium abſque licentia patris non obſtãte ipſo decreto ex quo loquitur de filiofamilias, & ſic de eo qui eſt in poteſtate patris,& prædicti non ſunt in poteſtate patris: ergo non dicuntur filijfamilias d.l.nam ciuium.& inſtit. de patria poteſt. vbi tex.in prin. & ibi not.Aret.col.j. ver.ex quo ſequitur.Alb.de Roſ.dictio.ver.genus humanũ facit authen.ex coplexu.C.de inceſt.nup.filij tamen ipſi ſi legitimarẽtur,fierẽt ſub poteſtate patris.Aret.inſt.de patr. pot.col.ij.ver. Tertiò opponitur.gloſ. & Doc.in rub.quib. mod.nat.effic.ſui.Crederem tamen mulierem cui legitimatio non fuiſſet intimata,excuſari à pœnis dicti decreti,vbi duxit legitimatũ in maritum abſque patris conſenſu.Dec. cõſ.327.Viſo.col.fi.in fi.n.vj.ver.& dato.ad excuſandũ.n. à pœnis in delictis non imputatur alicui ſi conditionẽ alterius nõ inueſtigauit.Deci.l.qui cũ alio.nu.iiij.ff.de regu.
19 iur. Imò legitimatus † non dicitur in materia ſtricta & odioſa propriè filius.Bal. & Doc.l.filiũ.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.Iaſ.l.ſi is qui pro emptore.nu.283.ver.contrariã.ff.de vſucap.ergo mulier non tenetur.d. pœnã.decreti etiã ſi ligitimatũ ſciẽter ducat abſq; patris cõſenſu,Bal.&
20 Doc.d.l.filiũ.per illum text.Et quamuis † mulieris appellatione in oibus, & ẽt in legibus, & ſtatutis pœnalibus veniat etiã virgo minor annorũ 20. vt dicit Bald.in l.j.& ibi dẽ Dec.col.j.nu.ij.ver. ſecundò not.C.de ſecund.nupt. tamẽ in caſu pœnę dicti decreti nõ venit virgo maximè minor annorũ 20.quę filiumfam.minorem annorum 20.abſque patris conſenſu acceperit in maritum, quia non requirere patris conſenſum dicitur delictum in omittendo, & ipſa virgo maximè minor annorum viginitiquinque non tenebitur ad ipſam pœnã. Deci.d.l.j.ver.ſecũdo not.in fi.
21 ¶ Ipſum decretum † reſpectu matrimonij filijfamiliàs requirit conſenſum patris:ergo ſufficit conſenſus tacitus,vel expreſſus,

expreſſus,vel ratihabitio,imò cũ ſciuit,& non contradixit cenſetur conſenſiſſe Et poteſt præcedere,& ſubſequi cõſen ſus.Anch.d.conſ.21.pro ſolutione.colum.ij.verſ.& hic.& ver.item etiam.l.in ſponſalibus.§.j.ff.de ſpon.l.ij.§.voluntate.ff.ſolu.matri.not.in l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.vbi Bar. & Iaſ.nu.32.ver.tertia concluſio.ff.de acq.hæred.

32 ¶ Reſpectu verò ſponſalium,† & matrimonij puellarum decretũ ipſum requirit licẽtiam patris & matris,& in ſubſidium duorũ agnatorũ, & in defectũ cognatorum: ergo licentia debet præcedere adeò, quòd nõ ſufficit,quòd ſubſequatur:vt dicit decretum.& idem de iure communi vbi requiritur licentia, quòd debet præcedere, & non ſufficit, quód ſubſequatur.Bar.Iaſ.& Doct.d.§.iuſſum. Abb.c.licèt nu.11.de regular.Et Vbi requiritur licentia,intelligitur de expreſſa,ita quòd nõ ſufficiat tacita.Ioann.Andr.Archid. Anch.Fran.& alij in c.ſi Abba.de electio.in vj.Bal.& Doc. l.fi.§.licentia. C.de bon.quæ libe.Alb.de Roſ.in d.ver.licẽtia.& eſt com.opi.Corſet.ſing.ver.licentia. Fauore tamen matrimonij crederem ſatis dici licẽtiam eſſe datã ſi parentes agnati, & cognati ſunt præſentes matrimonijs,vel ſpõſalijs,& non contradicentes, niſi fortè non contradicerẽt ob timorem veriſimilem: quia tunc non cenſentur dare licentiam.arg.not.per Fel.in c.nonne.col.ij.nu.viij.ver.fallit ſecundo.de præſumpt.& not.in ca.j.de deſpon.impub.

¶ Præmiſſa oĩa quæ deduxi ad declarationẽ, & limitationem dicti decreti, deduxi motus fauore matrimonij,& vt quilibet iudex meliùs habeat pro veris ipſas limitationes per me datas ad ipſum decretũ in d.§.Matrimonia ac cautelã abundantem,videre poterit ea,quæ de ipſo decreto,& ipſis ſtatutis valeant,an verò non valeant dicit Alex.cõſi. 97. Principalis vol.j.& Fran.Cur.Sen.conſ.27.Magnificus. Abb.c.j.col.pen.verſi.& hæc faciunt.ibi, & placet mihi.& Fel.col.v.nu.ix.ver.ij.quid.ibi,& quantum.& col.vj.num. 13.ver.quarta declaratio,de ſpon.per illum tex.Dec.conſ. 31.Viſo.col.ij.nu.ij.ver.& ad cõfirmationem. ſum.Ang. ver.Matimonium,ij.ver.Impedimentũ.17.ver.vtrum ſtatutum patriæ,ibi,eſt magis commu.opin.Conſulo tamen ad cautelam,quòd ſeruetur decretum adhibendo licentiã

corum

torum,de quibus in ipſo decreto, etiam in caſibus,quibus
13 dixi non eſſe neceſſariam:quia vbi eſt † conſenſus eorum
ceſſat oīs ſuſpicio metus, ac doli.Iaſ.l.Pollā.C.de his quib.
vt indi.& ceſſat ſuſpicio, ne puellæ ſeducantur ad renun-
tiandum hæreditatibus,vel bonis ſuis dum cōtrahunt ma
trimonium clandeſtinum,ob quàm ſuſpicionem etiam cē
ſetur factum ipſum decretum.glo.Hoſt.Ancha.Abb.& alij
rub.de clan.deſp.Cenſetur etiam factum decretū ne puel-
læ & filijfamil.contrahant matrimonia cum indignis, vel
infamibus,ſeu turpibus perſonis.Ergo ſi contrahant illud
cum dignis, vel cum ſuis æqualibus etiam ſine licentia, &
ſine conſenſu patris,& aliorū de quibus in decreto, ceſſa-
bit ipſum decretū, & eius pœna locum nō habebit tàm re
ſpectu dāni,quàm lucri,quod aufert,& eſt magis cōis opi.
Alex.conſ.97.Principalis col.iij ver.vnde, cōcludit.& ver.
facit.& ver.vnde cum.& ver.ceſſat enim.vol.j.Ac etiam fa
ctum ne minis,ac blāditijs, & pollicitationibus indebitis,
puellæ ſeducātur.Cotta memor.ver.Statuta Italiæ,quę di
ſponunt.Ergo ſi abſque læſione puellarū,et ſic abſque ea-
rū renuntiationibus de eorū bonis factis, et abſq; minis,et
blāditijs,& ſeductionibus,& abſque indebitis, & non ueris
pollicitationibus ſpōſalia, & matrimonia in caſu aliàs lici
to contrahātur cū æquali,& ſic digno ēt abſque licētia eo
rū de quibus in ipſo decreto,ceſſabit decretū & eius pœna.
Anch d.conſ.21.Pro ſolutione.col.ij.in fi.verſi.vel ſi dica
mus.& col.iij.in prin.ver.& hoc caſu debet.Grat.d.cōſ.42.
Viſis. volu.j. Et dixi ſuprà de prędictis oībus in quibus &
alijs,remitto me ſemper iudicio Excellētiſs. Senatus Medio
lani. Et tu aduocate ſemp cōſulas ad cautelā abundantem
debere adhiberi licentiā eorū,de quibus in decreto,vbi agi-
tur de matrimonio,aut ſpōſalijs cōtrahēdis,ēt ꝙ caſus ſit li
citus abſq; licentia,ne poſſit dici tibi,ꝙ vbi agitur de licētia
petēda,aut habenda à ſupiore,ꝙ debeat peti ēt in caſu aliàs
licito,ex quo ſuperior cēſetur ſibi reſeruaſſe cognitionē, an
caſus eēt licitus,vel nō.Abb.c.vt ſup col.pe.n.17.ver.ſi.verò
fuerit.de reb.ec.alie.vel non.Sed vbi matrimonia,vel ſpōſa
lia iā ſint cōtracta abſq; ipſa licētia deducere poteris pro de
fenſione matrimonij,& ſponſaliū contractorū abſq; licētia,

limitationes

limitationes meas,& dicere q̄ licētia patris,& matris,agnatorū, & cognatorum non requiritur tanquam licentia ſuperiorum prout eſt in caſu.Abb.in d.c.vt ſuper.Sed requiritur ad finem ne ſponſalia uel matrimonia fiant cum indignis,qui parentibus agnatis,& cognatis iniuriam afferēt ex tali matrimonio,uel ſponſalitio inæquali,ergo ubi matrimonium & ſponſalitium eſſet æquale, ceſſaret pœna dicti decreti.Petr.de Ancha.d.conſ.21. Pro ſolutione.col.ij. ver.uel ſi dicamus.Grat.conſ,42.Viſis.uol.j.

SVMMARIVM.

1 *Tutor,vel curator, cui eſt relicta liberatio à reddenda ratione, & à confectione inuentarij tenentur de dolo in faciendo commiſſo,et pro eo,poteſt contra ipſos in litem iurari.*

2 *Tutor, vel curator non conficiens inuentarium, & librum rationum,quibus caſibus excuſ tur.*

3 *Tutor,vel curator,cui relinquitur liberatio à reddēdis rationibus,ſi no adminiſtrat tutelā ac curam, cadit ad ipſo liberationis legato.*

4 *Dictio,quacunque,nihil excipit.*

5 *Liber rationum & inuentarium ſunt diuerſa, nec de vno ad aliud infertur.*

6 *Forma data à lege vel ſtatuto,vbi non ſeruatur actus eſt nullus.*

7 *Iuramentū à ſtatuto requiſitū debet à tutoribus ſub eiſdem verbis præſtari, aliàs tutela nō valet.et cōtra eos poterit in litem iurari.*

8 *Statutum loquens de tutoribus vel curatoribus an extendatur ad tutrices,vel curatrices.*

9 *Mater & auia debitrices,ſeu creditrices minorum,poſſunt eorum eſſe tutrices,vel curatrices,ſecus in agnatis vel cognatis.*

10 *Agnati et cognati hodie ſunt legitimi tutores.& ſtatutum in agnatis cauſa hoc diſponens,habet locum & in cognatis.*

11 *Statutum faciens mentionem de iure, an intelligatur de iure communi,vel ſtatutario.*

12 *Tutor datiuus qua inquiſitione à iudice dari debeat.*

13 *Iudex non doctor,exercens actus doctoris,punitur.*

14 *Iudex & pars tenentur ſeruare formam ſtatuti.*

15 *Iudex ſi formā ſtatuti nō ſeruet,punitur,et cōtra eū in litē iuratur.*

16 *Tutores,qui ob morbum non fecerunt inuentarium,vel librum rationum,*

tionum, excuſantur idem de curatoribus eſt.

17 *Tutores ſi in inuentario non poſuerunt res, quæ erant occultæ excuſantur.*

18 *Conſuetudo excuſat tutores, à non confectione inuentarij.*

19 *Tutores excuſantur à non confectione inuentarij, vbi tantùm in, ea expendiſſent, quàm valerent bona.*

20 *Inuentarij bonorum minoris omiſſio, aliquibus non nocet, vbi expediebat bona minoris non manifeſtari.*

21 *Inuentarij remiſſo per teſtatorem tutori facta valet, niſi aliter ex cauſa iudici viſum ſit.*

22 *Forma ſtatuti per aliquem recognoſcentem ſuperiorem derogari non poteſt, aliàs contra eum in litem iuratur.*

23 *Tutores non tenentur pro his, quæ egerunt ante confectionem inuētarij, ſi ea inuentarium neceſſario præcedere debebant.*

24 *Modicus defectus in redendis rationibus non conſideratur.*

25 *Doli præſumptio in re modica ceſſat.*

26 *Mora in non conficiendo inuentario purgari per adminiſtratores infrà breue tempus poteſt, ſi ſe adminiſtrationi non ingeſſerunt.*

27 *Tarditas arguit dolum.*

28 *Tutores non exhibentes inuentarium, & librum rationum, & reliqua non reſtituentes tenentur; & contra eos in litem iuratur.*

§. IX.

1 SED vt opus † per me cœptum in materia iuramenti in litem, Deo dante perficiam, reuertendo ad propoſitum de quo dixi ſuprà, in verbo dicā cum Virgiliana Didone. nu. 37. verſi. fallit in caſu, & nu. 51. ver. ſed redeundo. Dico quòd etiam ſi tutori, & curatori relicta fuiſſet liberatio à reddenda ratione, & à confectione inuentarij, & libri rationum, cum legato eius omnis in quod eos condemnari contigeret, quòd reſpectu veri doli in faciendo commiſſi, non valet talis liberatio, & legatum, & iurari in litem poterit nihilominùs contra eos pro dolo vero in faciendo commiſſo, ſeu pro dolo vero. cùm, ſit communis opinio, quòd tutor ac curator non obſtantibus dictis liberatione, & legato teneantur de dolo in faciendo cōmiſſo, & ad reliquorum conſignationem, & pro eis rationē reddere, & pro

ipſo dolo in faciendo commiſſo poſsit contrà eos in litem iurari. Et vbi tutor ac curator bona minorum dilapidant, vel in proprium vſum conſumunt, dicitur dolus in faciendo cōmiſſus, D. Hier. Grat. conſil. 23. In cauſa. colu. j. Carol. Rui. conſi. 29. Plura. nu. 13. in fi. vol. v. glo. et Doct. in l. quidā decedens. ff. de admi. tot. Dec. conſ. 178. In cauſa. et cōſ. 192. In caſu. Alex conſ. 62. Sereniſsimus. uol. iiij. Sal. l. cū neceſsitatē. C. de fideic. Vbi tñ hęc tria concurrerent uidelicet ꝙ tutor, ſeu curator ſit coniunctus, & ꝙ non ſit factus locupletior, et ꝙ arguatur ſolùm de dolo præſumpto; quia nō fecit illud ad quod tenebatur uigore eius officij, ſtantibus dictis liberatione ac legato uidetur ꝙ non poſsit conueniri, et ꝙ talis liberatio eidem proſit, nec poſsit contra eum in litem iurari. Deci. d. conſi. 18. In cauſa. et d. conſi. 192. In caſu. Fulg. conſ. 21. Spectabilis. Fallit ut dicam hic inferiùs. uerſic. quarto etiam in fi.

2 ¶ Quarto ēt † excuſantur tutores, et curatores, ſi nō fecerunt inuentarium, ac librum rationū, ut hac ſola de cauſa contra eos in litem iurari non poſsit, ſi nec alium dolum, nec latā culpam commiſerint, ubi copulatiuè teſtator liberauerit eos, à rationibus reddendis, uel iuſſerit eos eſſe analogiſtos, glo. et Doc. l. quidā decedens. uer. analogiſtos. et l. tutor qui repertorium. uer. niſi fortè. ff. de admin. tuto. faciunt not. per Fulg. d. conſ. 25. Spectabilis. col. ij. uer. deinde et fi. et per Dec. d. conſ. 192. col. fi. uer. et ad hoc. et l. igitur. §. poteſt. ff. de libera. cauſ. Vel inuētarium, ac librum rationū fieri prohibuerit, ſeu ut non fiat remiſerit. l. fi. C. arbitr. tutel. Bar. d. l. tutor qui repertorium. nu. 18. uer. quæro quæ dicatur. Fallit in caſu de quo ſuprà dixi, in uer. dicam cum Virgiliana Didone. nu. 37. uer. fallit in caſu quo tutor. et ſuprà in prin. huius uer. nu. j.

3 † Fallit quoque ubi tutor, ac curator cui relicta fuit liberatio à reddendis rationibus, etiā cum legato eius omnis, in quod eos condemnari contingeret non acceptarunt tutelam, nec curam: quia de iure nouiſsimo tutor ac curator non adminiſtrantes tutelam, ac curam cadūt ab ipſo legato liberationis, et ab oī alio legato ſibi facto à teſtatore, nulla facta diſtinctione an contēplatione compenſandi onus tutelarum, an uerò aliàs ſibi

fuiſſet

fuiſſet relicturus,& eſt cōis opi.Ro.conſ.235. Quò ad primū.col.j.ver.eſt igitur.Bar.& Alex.l.ſi legatarius.C.de leg. Et hoc procedit etiā contra tutorē,ac curatorē coniunctū teſtatori.Dec.d.conſ.192.In caſu.col.ij.nu.iij.Et de hoc vide latius per Rom.d.conſi.235.& per Dec.d.conſ.192.

¶ Fallit ēt in dominio Mediol. in quo eſt decretū ſub rub. de tute.§.tutores.quo cauetur ꝙ tutores & curatores inuētariū facere teneantur nō obſtante quacunq; liberatione, nec prohibitione per teſtatorem facta.Ergo ſi illud nō faciunt,ad quod conficiendū ratione eorū officij ſciunt ſeu ſcire debent ſe teneri nō obſtantibus dictis liberatione, ac prohibitione,& legato eis facto, iurari in litem contra eos poterit,ex quo tutores & curatores ſciunt,ſeu ſcire debent ſtante ipſo decreto teſtatorem non potuiſſe remittere confectionē d.inuentarij, & ad hoc faciunt ea quæ dixi ſuperiùs,in ver.Dicā cum Virgiliana Didone.nu.37.verſi.Fallit in caſu. Grat.conſ.23.In cauſa.col.ij.nu.18.verſ.nam tenētes.vol.j.arg.l.nemo pōt.ff.de le.j. Bar.l.tutor qui repertorū.col.iij.nu.20.uer.venio.ibi,ſcit vel ſcrire debet.ff.de ad m.tuto. facit l.non dubium.C.de legi.& l.quēadmodum. in fi.C.de agri.& cēſit.li.11.& l.j.C.de vſu & habi.verbum enim decreti nō obſtāte quacunꝗ liberatione nec prohibitione per teſtatorē facta,vt tutores,ac curatores teneātur conficere inuentarium comprehendit, vt illud teneantur conficere ēt ꝙ eis eſſet factum legatū eius omnis, in quod eos condemnari contingeret, cum liberatione ac prohibitione nō conficiēdi inuentariū, propter illa verba pregnātia,non obſtāte quacunꝗ liberatione,maximè cùm legatū eius oīs in quod condēnari cōtinget factū tutori,ſit liberatio in effectu & cōdemnationis,& reſtitutionis,& rationis reddendæ,& decretū vult quācunꝗ liberationem non obſtare,& ea non attenta debere cōfici inuentariū,ergo non obſtantibus dictis liberatione,prohibitione,ac legato cōfici debebit inuentariū,alioquin in litē iurari poterit,pp ipſum verbum decreti nō obſtāte quacunque liberatione.D. Beneuenutus Straccha egregius Doctor.Anchonitanus in trac.de mercatura.nu.83.ver.rurſus occurrit.Cæp.cōſ.14. Pro declaratione.nu. 11.tex.& glo.in cle.j.ver.quauis cau

4 ſa.& ibi not.Doct.de re iud.Dictio enim † quacunq; nihil excipit.c.ſolicitè.in fi.de maio. & obed.Alb.de Roſ.in dicti.verſ.quodcunq;.nihil excipit. text.in l.j.§.fin.ff.quæ in frau.cre.facit l.ſi mater. §.eandem cauſam. in fin.ff.de excep.rei iudi.glo.l.ſi pupilli.§.idem ait.verſi.ipſo geſto. ibi, ſinautem aliquo modo.ff.de neg.geſ.

¶ Sed ſtante ipſo decreto Mediolani,quo cauetur ꝙ tutores, et curatores teneantur conficere inuentarium, ſeu repertorium,non obſtante quacunque liberatione, nec prohibitione per teſtatorem facta.Quæro an cenſeatur etiam velle decretum ꝙ tutores,& curatores teneantur conficere librum rationū,non obſtāte quacūque liberatione,& pro-
5 hibitione facta per teſtatorem, & dic ꝙ non:quia † decretum ipſum ſolùm loquitur de inuētario,ſeu repertorio cōficiendo non obſtante dicta liberatione, & prohibitione: ergo non extendetur decretū ipſum ad librum rationum, cū inuētarium ſeu repertorium & liber rationū ſint diuerſa,& de vno nō infertur ad aliud: vt dixi ſuprà.in ver.Dicā cū Virgiliana Didone.nu.33.verſi.memoria ſeruabis.& nu.ſeq.ver.& quāuis.l.Papinianus exuli.ff.de min.maximè cum decretum ipſum ſit correctorium iuris cōis, ſecūdum quod teſtator poteſt prohibere,ne tutores,ac curatores cōficiant inuentarium,ac librum rationum.l.fin.C.arbit.tute.Dec.d.conſ.178.In cauſa.& d.conſ.192.In caſu.Ergo cū decretū ipſum corrigat ius cōmune reſpectu inuētarij, ſeu repertorij, vt non poſſit tutoribus & curatoribus remitti, non extēdetur decretū ipſum ad librum rationū, & ſic liber rationū à teſtatore remitti,& prohiberi poterit,nō obſtante ipſo decreto : quia decretū ipſum eſt correctoriū iuris cōis,& in materia correctoria non eſt licita extenſio et ex maioritate rationis.Et eſt cōis opi.Iaſ.auth.quas actiones.col.v.nu.21.ver.ex quibus.et nu.22.ver.& quòd in ſtatutis.C.de ſacroſ.ec.gl.in auth.de admi.in fac.pal.Et liber rationū tanquā caſus omiſſus ab ipſo decreto remanet in diſpoſitione iuris cōis,vt à teſtatore remitti poſſit.l.commodiſſimè.ff.de li.et poſth.Quo caſu facta remiſſione,ſeu prohibitione per teſtatorē,ne fiat liber rationū,vel vbi teſtator iuſſerit tutores et curatores eſſe analogiſtos, vel eos

liberauerit

liberauerit à reddẽdis rõnibus, maximè cũ legato de quo ſuprà dixi, non tenebuntur tutores, & curatores conficere librũ rationum, & ſi non conficerent non poterit contrà eos in litẽ iurari occaſione libri rationũ non confecti, etiã ſtante decreto de quo ſuprà. Bar. l. tutor qui repertoriũ nu. 18. ver. quęro quæ. ſt. de admi. tuto. Fallit in caſibus quibus dixi & quod teſtator remiſerit, ſeu prohibuerit inuentariũ fieri poſſe ob illius omiſsionẽ litẽ iurari de iure cõi, quia in illis etiam poterit in litẽ iurari ob librũ rationũ non confectum, ẽt ꝙ teſtator illũ fieri prohibuerit, de quibus dixi, ſup. in verſi. Dicam cum Virgiliana. num. 37. verſi. fallit.

¶ Decretũ Mediolani ſub rubr. de tutel. §. tutores. dicit tutores & curatores inuentariũ teneri facere non obſtãte teſtatoris prohibitione, & in cõfectione inuẽtarij teneri iurare in hãc formã videlicẽt, ſe oĩa de quibus notitiã habẽt in eo deſcribi feciſſe, nec eos ſcire vel credere aliud fore in bonis vel iurib. ipſius minoris ultrà in ipſo repertorio deſcri-
6 pta. Vnde quæro † ſi tutor, & curator nõ iurauerit ad formã dicti decreti, an poſsit iurari in litẽ cõtra eũ ẽt ꝙ inuẽtariũ, ac librũ rationũ confecerit? & dic ꝙ ſic: quia decretũ requirit dictũ iuramentũ pro forma ex quo dicit decretũ in hãc formã iurabũt. Fel. c. cũ dilecta. col. viij. ver. decimũ & vltimũ ſignũ. de reſc. Mar. So. c. 11. col. 16. ibi, & aduerte, qa ſic petitur. de libiobla. Ergo ſi de verbo ad verbum formaliter nõ ſit iuratũ, prout dicit decretum, tutela ac cura, & inuentariũ non valebit, & geſta per talem tutorẽ, ac curatorem ẽt non valebunt tanquàm geſta forma non ſeruata. tex. & ibi not. Fel. in d. c. cùm dilecta. col. viii. verſi. geſta contra formam ſunt nulla. & col. ix. ver. amplia primo. de reſcrip. vbi enim non ſeruatur forma data à lege, reſcripto vel ſtatuto, actus non valet. tex. vbi Fel. d. c. cùm dilecta. & tex. in c. Piſanis. de reſt. ſpol. & in c. venerabili. de offic. delega. & in l. cùm prætor. §. cùm hi. & l. de his. vbi Doctor. ff. de tranſact. l. fi. §. omnem. vbi Bar. per illum tex. C. de admi niſtratio. tuto. Alex. conſ. 16. aliàs. vol. v. Et cùm iuramen
7 tum † ipſum requiratur pro forma, & iuramentum requirat verba, debẽt ipſa omnia verba decreti de verbo ad verbum formaliter exprimi, & iurari expreſsè alioquin inuen

tarium,& ſic tutela,ac cura non valerent, etiam quòd per verba æquipollentia eſſet iuratum, vel etiam quòd eſſet iuratũ per aliqua verba dicti decreti:& deinde dictum quòd iuratur in omnibus & per omnia, prout requiritur ex forma dicti decreti:quia ſi aliquod verbum etiam minimum ex verbis iuramẽti dicti decreti deficeret, nõ valeret actus, & ſic inuentariũ & tutela ac cura eſſent nullius valoris, et quòd eſſet dictum quòd iuratur in omnibus & per omnia, & de verbo ad verbum formaliter, prout requirit decretũ, & eſt communis opinio. ita inquit D.Mar.Soci.ſen.conſil. 24.Viſis.col.vj.nu.20.ver.verum.& col.vij.nu.21.ver.nec obſtat quòd imò.& ver.cùm ergo & num.22.ver.ad quòd accedat.vol.j.Bal.conſ.110.Decreto.col.ij.ver.ſecundò ratio.iuncto verſ.nec obſt.illa verba. vol.j.Hippol.ſing.415. Iuramentum.tex.vbi Docto.c.pen.de iureiur.Hoſti.Ioan. And.& Inno.ver.& audientium.in c.ij.de conſuetu.Nellus tract.bannitorum.in ij.part.j.tempo.q.ix.ver. nono ſtatuto.Aret.inſti.de legit.agnator. tutel.col.iij.ver.tertiò principaliter.c.j.& ibi Abb.col.fi.& c.pen.de Bapt.S.Petr.Lombar.Sentẽtiarum Magiſter,& Theologorum Princeps, Nouarienſis,lib.iij.ſenten.c.ij.rubr.de forma Baptiſmi.& ca. iij.in fin. vbi docet quòd etiam in baptizando forma verborum à D.N.Ieſu Chriſto, data debet ſeruari dicendo, In nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti;& non in nominibus: alioquin quòd non cenſetur quis Baptizatus.& eſt cõmunis opinio.Abb.dict.c.j.col.fin. ver. Quintò quæro. & verſicu. Vltimò quæro.Ergo ſi tutor ac curator non iurauerint ad formam decreti, inuentarium habetur pro non facto,& contra eos poterit in litem iurari: cùm patria ſint non conficere inuentarium,& munus legitimè facere,& cũ non iurauerint ad formam dicti decreti; ad cuius iuramentum ſciunt vel ſcire debent, ſe teneri ratione officijs, cenſeantur in dolo.Ergo poterit contra eos in litem iurari,etiam quòd inuentarium ac librum rationum confecerint,vbi iuramentum eiuſdem decreti non præſtarũt.Bar. d.l.tutor qui repertorium.col.iij.nu.15.ver.quæro quid ſi tutor in inuentario non poſuit omnes res. & col.iiij. nu. 20. ver. venio ad ſecundam.& nu.21. verſi. venio ad tertiam

tiã.ibi itẽ ꝙ dicitur.ff.de admin.tut.& pro hac opi.mea.ac cedant ea quæ dixi ſup.in verſi.primò itaq; ampliatur.nu. 85.ver.itẽ iurari.& in verſ.dicã cũ Virgiliana Didone. nu. 9.verſi.contra tutorẽ.Dec.conſi.178.In cauſa.nu.ij.ver.&
8 caſu. Non procedet tamen † decretũ ipſum Mediolani in d.§.tutores & curatores inuentariũ,&c.ſub rub.de tutelis. in matre & auia tutricibus & curatricibus minorũ:quia ip ſæ non tenentur conficere inuentarium, vbi eis fuerit à te ſtatore prohibitum.d.l.fi.C.arb.tut. nec tenẽtur iurare ad formam eiuſdem decreti, ſe oĩa de quibus notitiam habẽt in eo deſcribſeciſſe,&c.ex quo d.§.tutores.loquitur ſolùm de tutoribus & curatoribus: vt faciant inuentariũ,& ꝙ eſ ſent prohibiti à teſtatore illud cõficere,& vt debeãt iurare ſe oĩa de quibus, &c.& nõ dicit aliquid de tutricibus et cu ratricibus,quo caſu decretũ in d.§.tutores.dũ loquitur de tutoribus et curatorib.nõ debet extẽdi ad tutrices et cura trices,ex quo decretũ ipſum ſub rub.de tutelis.verſi.Aliaꝗ faciat,et obſeruet,&c.expreſsè prouidit reſpectu matris,& auię tutricũ,vt teneãtur facere ea quę ius cõe requirit,vn de nõ intelligitur de ſolennitate decreti, ſed iuris cõis tan tùm,propter illud verbum ius cõe.Alex.l.poſt.dotem.col. pen.verſ.plus dicit.ibi tñ cõtra dictam.ff.ſolu.matri.Ergo decretum ipſum in d.§.tutores.dum loquitur ꝙ tutores & curatores teneantur conficere inuentarium non obſtante teſtatoris prohibitione, & vt teneantur iurare prout in ip ſo decreto, nõ procedet in tutricibus & curatricibus: quia maſculinũ nõ cõcipit fœmininũ, vbi eſt facta mentio di ſtinctę de vtroque ſexu.Dec.l.fœminę.nu.99.ver.Quintò li mitatur.ff.de reg.iur.Bal.l.in multis in fi.ff. de ſtat.homi. & cõſ.186.Quia allegationes.vol.j.Iaſ.l.ſi quis id quod.nu. 13.ver.Tertiò limita.ff.de iuriſdict.om.iudic.Et eſt ratio: quia decretum magis confidit de matre & auia,tutricibus & curatricibus quas non intendit aſtringere ad confectio nẽ inuẽtarii,vbi a teſtatore fuerit prohibitũ vel remiſſum nec intẽdit aſtringere ad iuramẽtũ dicti decreti, quàm cõ fidat de aliis tutorib.& curatorib.ex quo mater & auia cẽ ſẽtur magis amare eorũ filios,ac nepotes,ꝗ alij.l.iſti quidẽ.
9 in fi.ff.qd met.cauſ.l.videam⁹.ff.de in lit.iur.Mater.n.† &

auia debitrices & creditrices minorum poſſunt eſſe tutri-ces & curatrices eorũ. Agnati autem & cognati debitores & creditores minorum, non poſſunt eſſe tutores & curatores eorũ.text.in authen.vt hi qui obligatas ſe hab.perhib. res minor.vbi gl.ver.ad curatorem.& text.in auth.vt ſine prohibit.mat.debit. & credit.&c.Et eiſdem rationibus,dico quòd aliud decretum ſub rub. de tutelis.§.tutores & curatores generales. &c.non procedet cõtra matrem & auiã, tutrices ac curatrices.Iaſ.d.verſi.iij.limita. Tutela enim & cura eſt officium differens,quòd non ita conuenit regulariter fœminis ſicut maſculis.l.fin.ff. de tutel.ergo maſculinum non concipiet fœmininum, & ſic decretum ipſum loquens de tutore & curatore,nõ cẽſetur cõprehendere tutricẽ nec curatricẽ.Bar.l.j.ver.aut de mẽte.ff de verb.ſign.

10 ¶ Decretũ aũt † ipſum ſub rubr.de tutelis.obligans legitimos admonendũ matrem & auiam,& ẽt eos obligans ipſo iure ad intereſſe & damna minorũ,vbi ipſis legitimis tutela, ſeu cura à iure defertur, ẽt ꝙ eam non acceptauerint, nec ipſis de facto fuerit decreta, intelligitur non ſolùm de agnatis,de quibus ſuprà dixi.nu.27.verſi. ſed mater.Sed ẽt intelligitur de cognatis:quia hodie lex facit ipſo iure legitimos tutores,non ſolùm agnatos, verumẽt cognatos.Ang. Aret.Inſtit.de legiti.agnat.tut.col.ij.in fi.verſ.ex quo ſequitur.& verſ.in ea.glo.ibi legitimos.& de hoc eſt tex. in §.ex his aũt.in auth.de hære.ab inteſt.ven.Iaſ.conſ.149.In iſta. vol.ij. Et eſt decretum ipſum cõforme cũ iure communi: quia ẽt de iure communi agnati & cognati, qui ad tutelã vocantur,ſubiacẽt periculo tutelæ,& eorũ bona ſunt taciṫe obligata minoribus,eo ipſo ꝙ à iure vocantur ad ipſam tutelam,reſpectiuè tamẽ prout ſunt propinquiores in ſuccedẽdo & idonei..& de hoc videtur text.in d.§.ex his aũt. circa fi.ibi,tutelæ periculo oĩbus imminente,qui ad tutelã vocantur, &c.ponderando ꝙ dicit vocantur, & non dicit ordinantur.Et ſic intelligitur eos obligare ad prænuſſa eo ipſo ꝙ à iure vocãtur:prout vtitur eodẽ verbo imperator. in d.§.ex his autem in prin.ibi, quò ad hæreditatem vocatur,quod intelligitur à iure ergo ſimiliter illa verba,qui ad tutelã vocantur,intelligũtur a iure.prout intelligitur aliud verbum

verbũ præcedens.l.ſi ſeruis pluriũ.in fi.ff.de leg.j.Et quòd legitimi,hoc eſt agnati & cognati quibus tutela minorum de iure defertur vbi ſint idonei, eo ordine prout ſuccederent minoribus,teneantur ad damnũ,& intereſſe minorũ, ẽt ꝙ non gerant negotia minorũ,& ſibi non faciant decerni de facto à iudice tutelã,ſeu adminiſtrationẽ,eſt gl.inſti. de legitim.agna.tut.in prin.verſ.duodecim tabularum.& ibi Doct.not.Ergo contra eoſdẽ agnatos,& cognatos tutores legitimos,iurari in litẽ poterit per adultos,pro eorũ dãnis,ac intereſſe,ẽt quòd non adminiſtrauerint, nec tutelã expreſſe acceptauerint, ex quo ſunt tutores ipſo iure creati à iure.Ergo ſi non fecerunt ſibi à iudice decerni adminiſtrationẽ,nec ſatis dederunt,nec adminiſtrarunt, nec inuẽtariũ,ac librum rationum confecerũt, dicuntur eſſe in dolo,ex quo non fecerunt ea,ad quæ ratione eorũ officii ſcire debebant ſeſe teneri, ergo poterit contra eos in litẽ iurari per minores,ſeu adultos de oĩbus eorũ bonis fructibus, dãnis,ac intereſſe.Bart.l.tutor qui repertorium.col.iij.nu. 15.ver.quæro.& col.iiij.nu.20.verſi. venio ad ſecundã. & nu.21.ver.uenio ad tertiam.ff.de admini.tuto.

❡ Diſpoſitio eiuſdẽ decreti de tutelis prouidentis in fauorem liberorum quos teſtator decedens reliquit in eius poteſtate conſtitutos, cẽſetur multò magis procedere etiã in fauorẽ poſthumorum,ſeu poſthumarum,ſeu poſthumæ, & ſic natorum poſt mortem patris.l.fi.§.j.ff.de lib.agnoſc. §.ſi quis filiabus.inſti.qui tut.da.poſſ.& l.ſi quis filiabus.ff. de teſtamen.tu.l.qui in vtero.ff.de ſtatu hom.l.Gallus.per tot.ff.de lib.& poſtum.Et ita in ſpecie conſuluit Iaſ.conſi. 149.In iſta.col.fi.ver.prima dubitatio. vol.j.

❡ Item decretum ipſum loquens in fauorem minorum in caſu quo pater deceſsiſſet non dato, vel non nominato tutore, procedit ẽt in caſu quo fuiſſent dati tutores à patre, ſed eorum tutela non duraſſet: puta quia tutores dati, vel nominati,à patre eſſent mortui,vel ſe excuſaſſent à tutela, vel quia mater data à patre tutrix,tranſiſſet ad ſecũda vota,nã tunc in ipſis omnibus caſibus procedit nihilominùs ſemper decretum Mediolani ſub rubri.de tut. in omnibus prout iacet, cum paria ſint ꝙ nõ fuerit datus,uel nominatus

tus tutor à patre,vel quòd ipſa datio,& nominatio nō habuerit effectum cùm decretū in ratione finali conſideret effectum prouidendi de tutore ob vtilitatē minorē, ſicuti in ſimili dicimus in l.j.in princ.ff.de ſuis & legit.& inſti.de hæredi.quæ ab inteſt. in princip. facit.d.l.Gallus.§.& quid ſi tãtùm. paria enim ſunt non eſſe factum, vel eſſe ſine effectu, & ſeu effectū non durare.l. legatarius.§. ſi legatū.ff. de leg.j.& ita conſuluit Iaſ.d.conſil.146.in iſta col.fi.in fi. verſ.alia.vol.ij.vnde cùm decretum ipſum velit non poſſe deueniri ad datiuū tutorem,niſi deficientibus omnibus legitimis,matre & auia nō exiſtentibus,vel ad ſecunda vota tranſeuntibus,& in alijs oībus caſibus,decretū iſtud velit, ac ēt obliget legitimos,& ſic agnatos, & cognatos, & alia diſponat: vt conſtat ex ipſo decreto, procedit decretū ipſum gñaliter ēt in minoribus poſthumis, & ēt in caſu quo à patre de tutore fuiſſet prouiſum,ſed tutela nō duraſſet, Iaſ.d.conſ.149.in iſta.vol.ij.vult.n.decretum ipſum in §.ſi verò nullus.quòd ad datiuum peruenıri non poſsit,niſi in defectū vbi nullus legitimus reperiatur.Iaſ.d. conſi. 149.in iſta.Cur.ſen conſi.46.Super. Eſt omnino notandū q cùm decretum ipſum ſub rubr.de tutelis dicat,quòd ille, vel illi cui, vel quibus tutela tanquàm legitimo ſeu legitimis deferretur de iure,quod teneatur,ſeu teneantur monere matrē, & alia facere de quibus in ipſo decreto, & itē dum idē decretū in § his legitimus.dicat q legitimus teneatur promittere,& facere ſecūdum iuris diſpoſitionē, ac ēt cùm in §.& vbi ille. diſponat quod vbi ille cui tutela primo loco deferretur,non eſſet idoneus,&c.q tunc tutela decernatur alteri propinquiori ſecundū iuris diſpoſitionem,ac ēt in §. tenebuntur.dicat quòd illi ad quos tutela,vel cura de iure ſpectat,teneantur ad pœnas iuris, &c.ac ſi tutelā acceptaſſent,&c.ēt quòd duo agnati, vel cognati citati fuerint ad lites ad formā eiuſdem decreti ſub prætextu q datio tutoris,vel curatoris generalis cōmodè fieri non poſſet.Et pro-
11 ut latiùs conſtat ex eodē decreto,q verba illa † eiuſdē decreti facientia mentionē iuris,vel de iura, quòd intelligun tur de iure communi,vel de iure ſimpliciter, & ſic etiā de iure eorundem decretorum,vel de iure ſtatutario ciuitatū

&

& locorum dominij Mediolani, prout in facto iura ipſa vigere, & militare reperientur, attento quòd ius ſtatutarium etiam dicitur ius in eo loco in quo viget. l. omnes populi. vbi tex. & Iaſ. ff. de iuſtit. & iur. & ita in ſpecie in caſu dicti decreti conſuluit Iaſo. d. conſi. 149. In iſta. col. iij. verſic. ad iſtud fundamentum. & col. pen. verſ. tertiò reſpondeo. vol. ij. Cur. ſeni. conſ. 46. Super. col. fi. Bal. l. vnica. col. xij. ver. ſed dubitatur quare. in fin. C. de confeſſ. & in titu. de pac. cõſt. verſic. Nos Romanorum. & in l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſtit. & in l. conſtitutionibus. in fi. C. de bon. quæ lib. Ergo ſtante ipſo decreto, vbicunq; patruus, vel alius agnatus ex forma ſtatutorum ciuitatum, & locorũ in hæreditate excluderet auum maternum, vel alios cognatos minorũ in eorum hæreditate, cenſentur etiã ex forma eiuſdem decreti idem patruus, & alij agnati excludere auum maternũ & alios cognatos à tutela dictorũ minorum ex forma eiuſdẽ decreti, prout reſpectiuè excluduntur à ſtatutis ab hæreditate: quia ius commune diſponit ꝙ ille dicatur legitimus tutor, qui de iure vocatur ad hæreditatẽ, ſiue ſit agnatus, ſiue cognatus. l. iij. in prin. vbi no. ff. de leg. tut. & l. vbi Bar. & Sal. C. de leg. tut. Aret. inſtit. de leg. agnat. tut. colum. ij. verſic. ex quo ſequitur. & verſi. in ea. gloſ. ibi. l. legitimos. & ita voluit etiam Iaſ. d. conſi. 149. In iſta. col. j verſi. nam ex quo. & col. pen. verſic. tertiò reſpondeo. vol. j. & Curt. Seni. conſi. 46. Super. Ergo iungendo ſimul ius commune cum iure ſtatutario & decreti, vbicunque ſtatutum loci excludet ab hæreditate auum maternum, vel alios cognatos ſtãtibus patruis, vel alijs agnatis, tutor legitimus in caſu dicti decreti, qui omnibus erit præferendus, & qui tenebitur ad ea de quibus in ipſo decreto, & contra quem in litem iurari poterit, etiam quòd tutelam non acceptet, erit patruus, vel alius agnatus qui ex forma ſtatutorũ loci erit præferẽdus in hæreditate auo materno, vel alijs cognatis. Et auus maternus, & alij cognati erũt tutores legitimi in caſu d. decreti caſu quo ipſi ex forma iuris cõis nullis ſtãtibus ſtatutis in contrariũ, vel ſtantibus ſtatutis, ſed non exiſtentibus agnatis, de quibus loquitur ſtatutum ad excluſionem cognatorũ, ipſi auus maternus, & alij cognati admitterentur

ab

ab inteſtato ad hereditatē minorū,& ita voluit Iaſ.d.cōſ. 149.In iſta per totū.maximè in col.pen.ver. tertiò reſpon deo.volu.ij.Curt.Sen.conſ. 46.Super .nu.14. & eſt tex.ubi Doct.in d.§.ex his autē.in auth.de hered. ab inteſta. ven. & ibi Doct.not. per illum tex.

¶ Legitimi tñ tutores,id eſt , illi quibus defertur tutela,ſi haberēt aliquā excuſationē ex illis de quibus fit mētio in inſtitu.de excuſatio.tut.& ff.de excu.tut.nō tenerētur ad ea de qbus loquitur decretū ipſum,vbi eā proponerēt infra 50.dies.§.qui enim excuſare.vbi gloſ.ver.dati.inſti. de excu.tut.& ita voluit Iaſ.d.conſ.149.In iſta col.pe. ver.poſſet ēt & ver.nā ſi haberent.vol.ij. & ita ēt videtur declarare ipſum decretū in §.ſi aūt mater.in fine.ibi, vbi abſq; aliqua legitima cauſa &c.Dom.Fran.Cur.Sen.d.conſ.45.Super col.fin.ver.& plus arg.l.ij.C.de noxal.act.

12 ¶ Cum autē † ex ipſo decreto in §. ſi verò nullus.caueatur,ꝙ vbi nullus tutor legitimus reperiatur idoneus,ꝙ tūc procedatur ad datiuū qui dandus eſt cum legitima inquiſitione & per iudicē,qui Iuriſconſultus ſit,& nō per alium intellige,quòd dari debet per inquiſitionē,hoc ē cauſa cognita,& citatis agnatis,& cognatis,amicis,& vicinis minorū, habendo informationes de moribus,& facultatibus,& aliis cōtingentibus,& quòd dari nō debet ad ſolā petitionē matris,nec alterius.Et ſi hoc nō ſeruetur, tutela datiua eſt nulla,ēt ꝙ in ea diceretur,quòd iudex cognouit tutorē datū idoneū,niſi conſtet per alia acta præcedētia de ipſa inquiſitione facta.Cur.Sen.d.cōſ.46. Super.col.fin.nu.12. ver tñ. & ver.quia quilibet.Iaſ.d. conſ.149. In iſta col. iij. ver.itē decretū requirit.vol.ij.faciūt not.per Bar.in l.ſcire.§.fi.ff.de tut.& cur.dat.ab his. & per Bald.in l. omnem. ver.quæro an datiuus.C.ad Tertul.

¶ Tutela etiam datiua,hoc eſt in defectū omniū agnatorū,& cognatorū data,alii quā legitimo tutori, cui de iure defertur ob ſpē ſuccedēdi minoribus,in dominio Mediolani eſt nulla vbi data fuerit per iudicē,qui tēpore decretę tutelę nō eſſet Iureconſul.ideſt,Doct.ex quo decretū requirit tutelā datiuā dari per iudicē,qui Iuriſcōſultus ſit, & nō per alium, ēt quod decretū vlterius non procedat annul-

lādo,ita cōſuluit in ſpecie Curt.Sen.d.conſ.46. Super.col. pe.nu.14.ver.cōfirmo.& Iaſ.d.conſ.149. In iſta.col.ij.ver.
13 ſcdo quia.vol.ij.& punitur † iudex acriter exercens actus Doct.vbi non eſt Doct.Bar.l.ſi quis. C.de agric.& cen.Bar. & Doct.l.eos.§.qui ſe.ff.de fal.Fel.c.quoniā. col. fi.de magiſt.Forma .n.data a ſtatuto,& decreto debet ſeruari, alio quin nō valet actus.Iaſ.conſ.191.Placet.col.j.ver.itē.omiſſio.vol.ij.vbi vult ex omisſione minimæ partis formæ de
14 creti actū annullari.Et cū nō † ſolū pars, ſed ēt iudex teneatur ſeruare ipſam formā Bal.& Doct. authē. iubemus.
15 C.de.iu.Cur.Sen.d.ver.cōfirmo.poterit † iurari in litē cōtra iudicē nō Iureconſultū qui deputauerit tutorē datiuū pro dānis,expēſis,&intereſſe minorū ſaltē in ſubſidiū arg. l.fi.C.de mag.conuen.iunctis no.per Iaſ. Lanfran. conclu. 284 incip.cōtra iudicē. & per Mag.Do. Aegid. Boſſium in eius opere in tit.de rapinis, & violētiis, & per Inno. Abb. Anch.Hoſti.Ioā.de Imol.& alios in c.fi. per illū tex. de his quæ vi vel met.cau.fiunt.vbi ēt volūt cōtra iudices poſſe in litē iurari.per Iaſ.hic in l.ſi quando.col.viij. nu.45. ver. ſubiciunt ēt.C.vnde vi. videtur enim iudex nō Iurecōſultus fuiſſe in dolo qui contra formā decreti deputauit tutorē datiuū,cū non eſſet Iureconſultus prout requirit decretū,ergo contra eū,& contra tutorē datiuū per eū deputatū,cū ſaltē fuerit in lata,ſeu leui culpa,poterit in litē iurari.l.quēadmodū.in fi.C.de agric.c.qui cōtra reg.iur. in vj. l.non dubiū.C.de legi.Bar.l.iuſte poſſidet.in fi. ff. de acq. poſ.iuncta.l.alio iure & ibi glo.& Salic.C.de in lit.iurand.
16 ¶ Quintò ēt excuſantur † tutores, ac curatores ſi non fecerūt inuentariū,ac librū rationū, ut contra eos in litem iurari non poſſit vbi morbo ſontico,vel continua graui infirmitate impediti fuiſſēt.l.quæſitū.ff.de re iud.Bar.d.l.tutor qui reptoriū.col.iij.nū.17.ver.quæroquę ſit.ff.de admini.tut.Iaſ.con.111.circa primū.col. iij,ver.5.moueor vo.j.
17 ¶ Sextò excuſantur † vbi res erāt occultæ,adeò,ꝙ inueniri non poterāt,nā tunc occaſione ipſarū rerū in inuentario,ac libro rationū non poſitarū:non poterit iurari in litē contra tutores,ac curatores,& adminiſtratores.Bar.d.l. tutor qui reptoriū.col.ij.nu.15.ver.quæro quid. & nu.17.

ver.quæro quæ.facit.l.ſi putator.ff. ad leg. Aquil.

18 ¶ Septimò excuſantur † tutores,ac curatores, & adminiſtratores ſi non fecerunt inuentariū,nec librū rationū, vt contra eos in litem iurari non poſſit, vbi erat conſuetudo non conficiendi inuentariū,ac librū rationū. Bar.d. l.tutor qui repertorium.col.iij.ver. item ſi conſuetudo.Crau. in j.parte,de antiq. temp.in 4. limit.incip. quarto limitatur.nu.29.ver.nam dico. & faciunt not.per gloſ. & Doct. in c.cum venerabilis.de conſuet.per Crem. not. 149. Mos puerorum.per Roma. ſing. 19. An conſuetudo & faciunt etiam ea quæ dixi ſupra in ver. Vnde ex præmiſſis infero. nu. 54.ver.iiij. quotieſcunque.

19 ¶ Octauò tutores † ac curatores, & adminiſtratores excuſantur,vt contra eos in litē iurari non poſſit ob nō cōfectionē inuentarij, ac libri rationū,vbi in bonis adminiſtrādis nihil,vel parū fuiſſet,adeò ꝙ tantū,vel plus, fuiſſet expēſum in cōfectione inuētarij ac li.rationū,ꝗ valerēt bona.tex.in l.Mediter.& ibi Bart.& Ang.C.de anno.& tribu. li.x.Soc.tract.fallēt.reg.214.hæres inuentariū ibi 21.fallit.

20 ¶ Nonò excuſantur † vt contra eoſdem iurari in litē nō poſſit ob inuentarij,& libri rationum confectionē non factam,vbi expediebat minoribus non habere tutorē,vel eorum bona non manifeſtari,& ex hac, vel alia iuſta de cauſa,iudex remiſſerit confectionē inuētarij ac libri rationū. Bar.d.l.tutor qui repertoriū.col.iij.nu.19.ver.itē puto, argu.l.ij.§. tractari.ff.ad Tertul.& l.fi.C.de alim.pup. præſt. & li.ij.C.quando & quib.quar.pars.deb.lib.x.

21 ¶ Decimò in litē iurari † non poterit cōtra prædictos ob inuentarij,ac libri rationū,non confectionē, vbi teſtator ea fieri prohibuerit,vel remiſſerit,nam tunc in litē contra eos iurari non poterit,ex quo non tenētur, tūc ea facere, niſi iudici ex cauſa aliter viſum fuiſſet. Bar. d.l. tutor qui repertoriū. col. iij. in fi.nu.18. ver. quæro quæ datur.ff.de adminiſt.tuto.l.fi.vbi not.C.arb.tut.& ē cōmunis opinio. quòd valet remiſſio facta per teſtatorē de inuētario conficiēdo p tutorē,ac curatorē abſq; prohibitione,Doct.in apoſtil.ad Bar.in d.l. tutor qui reptorium in apoſt.in litera.F. in ver.remiſit.Doct.l. nemo poteſt.ff. de leg.j. quod intelli-

ge ſemper niſi aliud ex cauſa iudici viſum fuerit, vt ſupra dixi.l.in confirmãdo.& l.vtilitatem.ff.de confir.tut.Et tutor,ac curator quibus prohibita eſſet cõfectio inuentarij à teſtatore,ſeu quibus teſtator vetuit ne inuent. facerent, ſi illud facerent abſque iuſſu iudicis facto ex cauſa,cenſerentur eſſe in dolo.Raph.Fulg.Placen.cõſ.25. Spectabilis. col. ij.ver.quinimò potius.ergo tũc cõtra eos vbi ita iudici videretur inſpecta qualitate perſonarũ tẽporis,ac cauſæ poſſet deferri iuramẽtũ in litẽ,p tex.hic in l.ſi quãdo.C.unde vi.ver.pro perſonarũ atq; negotij qualitate. iuncta.l. alio iure cũ ibi not.per gloſſ.& Salic.C.de in lit.iur.Fallit in dominio Mediolani,in quo nõ obſtãte prohibitione teſtatoris fieri debet inuentariũ p tut.ac curat. ex forma ſacri decreti in eo vigẽtis vt dixi ſupra numero iij. ver.Fallit ẽt in
22 dominio Mediolani.Et iudices, † & quòd plus eſt feudatarij dominij Mediolani nõ poſſent remittere cõfectionẽ dicti inuẽtarii ẽt ſtãte prohibitione teſtatoris ne illud fiat,ex quo iudices,& feudatarii omnes Mediolani dominij : ẽt ſi eſſent marchiones,& comites, cũ recognoſcãt ducem Mediolani in ſuperiorẽ,nõ poſſunt derogare aliquibus decretis,& nouis conſtitutionibus dominij Mediolani,nec eorũ formæ,ac ſolennitati.Et ita in ſpecie cõſuluit Iaſ.191. Placet.col.fi.ver.nec huic.&ver.præterea uolu.ij.arg.glo.in c. fi.vbi Doct.de hæret.in vj.& not.p Ioã.de Imol.Iaſ.& Mo. in l.nemo põt.ff.de l.j.p illũ tex Et ſi iudices,ac feudatarij ordinarẽt nõ attento ipſo decreto,inuentariũ fieri non debere,& ſeu aliquid facerẽt contra formã decretorũ Mediolani ex qbus dolus malus cẽſeri poſſet,tũc contra ipſos iudices,ac feudatarios iurari poſſet in lit.Nic.Boer.deciſ.55. q.1 ſupra col.j.Iaſ.hic in l.ſi quãdo.col.viij.ver.ſubiciũt.Alex.con.103.videtur.vol.j.Inno.Hoſt.Abb.& alij.c.fi.quod met.cauſ.Et ita eſt tenendũ,licet Bal.videatur ſentire,q. iudex.poſſit non attento ipſo decreto remittere confectionem inuentarij.vt per Bal.in l.fi.colum.ij.uer.quæro iun. C.arbitr. tut. Nam hoc non eſt verum cum recognoſcens ſuperiorem non poſſit tollere legem,nec decretum,nec ſtatutum ſuperioris ſui. Doctor.d.l.nemo poteſt Iaſo.d.conſ. 191. Placet in fin. Sed deberet tunc recurri ad principem, vel ſena-

vel ſenatum qui eſt loco principis pro ipſa remiſsione cũ aliqua iuſta cauſa.l.non ambigitur.ff.de legi.gloſ.& Doct. l.fi.C.de legi.

23 ¶ Duodecimò in litem † iurari non poſſet, nec allegari ſuſpitio contra tutores, ac curatores, & adminiſtratores pro his quæ fecerunt abſque inuentarij, & libri rationum confectione, vbi ea de neceſsitate præcedere debebant inuentarium, ſeu erant talia, quæ minoribus nocere non poterant, imò tenerentur ſi ea non fecerunt, facto, vel non facto inuentario. Ru.conſi.89.quãuis.nu.vij.vol.v.Bar.d. l.tutor qui repertorium.col.v.nu.27.in fi.ff.de admi.tut.

24 ¶ Duodecimò in litem iurari † non poſſet, contra eoſdẽ, vbi confecerunt inuentarium, ac librum rationum, & in eis modicus defectus interuenerit, quia modicus defectus in reddẽdis rõnibus non conſideratur. Bal.l.j.C.ſi aduerſ. ſol.Reuerendiſs.D.Fernandus Loat.Epiſc.Ilerdenſis, & electus Hyſpaniarum decus immortalitate, in eius diuino cõſilio edito in materia feudali ſuper controuerſia oppidi à Mula, quod mihi eius manibus proprijs dono dedit Mediolani Anno Chriſti 1552. Dum eſſet in itinere pro eundo ad ſacrum concilium Tridentinũ. in prima dubitatione.
25 num.65.ver.ſic modicus, in re enim † modica ceſſat præſumptio doli, ac falſitatis.Crau.conſ.75. Accuſator. col.4. ver.fortius facit. Alex.conſi.74.col.ij.vol.j.Old.conſ.162. Thema.tale eſt, P.condidit teſtamentum in fi.facit.l.ſcio. ff.de in integrum reſtitut.& l.ſi oleum. in fin.cum l.ſeq.ff. de dol.Nam & in modicis, ſeu minimis ſtatur priuatæ ſcripturæ, & ſimplici iuramẽto tutorum, & curatorum & quorumcunque adminiſtratorũ & eſt cõis opin.D.Fer.Loazius d.ver.ſic modicus. glo.& cõiter Doct.in l.fi.§.in computatione.C.de iur.delib.Bar.l.comperimus. C.de nauic.lib.x. Feder.de Sen.conſi.119.Nulli. Dec.l.j.col.j.in ij.nota.C.de eden.Bal.l.nulli.& l.id qđ pauperibus. C.de epiſc.& cleric. Fran.de Pauinis.tract.de officio & poteſtate c.ſede vac.in ij.part.prin.in viij.q.ver.debent ergo.Abb.Panor.c.bonæ. el.ij.col.fi.de poſtulat.prælato.

26 ¶ Tertiodecimò in litem iurari † non poſſet contra tutores, ac curatores, et quoſlibet adminiſtratores, ſi antequam

admiſtrent

adminiſtrent longo interuallo non intereunte, velint mora purgare conficiendo inuentarium. Barb. conſ. 60. Illud. vol. iij. Bal. l. j. §. item ſolent. ff. de offi. præfect. vrb. Doct. l. ſi inſulam. ff. de verb. oblig. Sed ſi ingeſſerint ſeſe adminiſtrationi, tunc propter timorem ſubtractionis rerum, non poſſet mora purgari. & contra eos in litem poſſet iurari, & ſuſpicio allegari, etiã ad remouendum eos a tutela & cura, & ab adminiſtratione, cùm antequã adminiſtrent, debeant mox cum fuerint ordinati conficere inuentarium. l. tutor qui repertorium. ff. de adminiſt. tut. & l. tutores, & curatore. C. de admi. tut. Et ita conſuluit Carol. Ruin. conſil. 29. Plura. col. v. nu. 11. ibi, nec ſufficit. vol. v. Afflict. deciſ.
87 360. Inter. Marcum Saxi. Et tarditate † enim conficiendi inuentarium, ac librum rationum, ſicuti & ex tarditate regiſtrandi, vel producendi inſtrumenta, tam reſpectu partium, quàm notariorum arguitur, & probatur dolus, ac falſitas præſumitur. Crauet. conſ. vigeſimooctauo. Aſſertum. col. ij. num. vj. ver. quinto oritur. Anch. conſ. 234. Caſus. col. j. nu. iij ver. & cum tẽpore. Bal. cõſ. 37. quidã. vol. j. Old. con. 183. Factũ. Paul. de Caſt. cõſ. 281. In cauſa iſta, qn que. col. j. ver. j. quia & cõſ. 182. Super iſto. col. iij. verſ. vnde ſi vera. vol. j. arg. c. tertio loco. de prob. & l. conſenſu. §. ſup plagijs. C. de diuor. & l. ſi quis fortè. §. j. ibi, nec enim debebant. ff. de pœn. Ergo contra ipſos tardãtes tanquã doloſos iurari poſſet in litẽ, Craue. d. ver. quinto oritur. iunct. not. per Ruin. d. conſ. 29. Plura. num. 11. quòd intelligo ſemper præuia iudicis taxatione, & habito reſpectu cauſæ, & qualitatis perſonarum per tex. hic in l. ſi quando. & per Calca. d. conſ. 93. In Chriſti nomine, Amen. in primis, & per Iaſo. conſ. 211. Circa vol. j. Ex eo autem ſolũ quòd tutor, ac curator, & quilibet adminiſtrator rei alienæ, vel cõmunis nõ fecerit librũ rationum iurari poterit contra eos in litẽ etiã quòd inuentarium fecerint. l. j. § officio. vbi text. glo. Bar. Bal. & alij. ff. de tut. & rat. diſtr. & eſt communis opinio, & hoc dicunt Doct. omnes per me relati. ſuprà in ver. Primò, itaque amplia nu. 85. ver. item iurari poterit. item ſi inuentariũ nõ fecerint, poterit contra eoſdem tutores, & curatores, & quoſlibet adminiſtratores, in litem iurari, etiã quòd

librum rationum confecerint, d.l.tutor qui repertorium. ubi text.& Doct.ff.de admi.tuto.& Doct.in d.§.officio. ac Doct.per me relati dicto nu.85.ver.item iurari. Et ſi inuẽ
28 tarium ac † librũ rationum confecerint,& ea,vel reliqua, vel alia bona,& iura minorũ,ſeu eorum principalium nõ exhibeant,ac eis non reſtituant, poterit contra eos etiã ex hoc ſolùm in litem iurari. Bar.& Doct.d.§.officio.vidẽtur enim tutores, ac curatores, & adminiſtratores omnes, eſſe in dolo non reſtituendo reliqua, ac bona Minorum,& eorum dominorum principalium, ergo contra eos in litem iurari poterit, & ex ipſo iuramento rerum quãtitates qualitates pretiũ,ac dãna contrà eoſdem probabuntur. Doct. d.§.officio. Corn.conſ.318.Pro vecturali.vol.iiij.tex.in l. ſi tutor.ff.de in lit.iur.& l.pen.C.de in lit.iur.& ibi Docto.

SVMMARIVM.

1 *Deponẽs cõtrà depoſitarium iurare in litẽ poteſt,ſi delinquẽs fuerit.*
2 *Depoſitum negans dicitur eſſe in perfidia, ſi contrà deponentem id neget ſecus ſi contrà eum qui illius ſe aſſerit procuratorem, vel hæredem,& non probat.*
3 *Depoſitarius litigans quominùs depoſitum reſtituat dicitur in dolo, & ſi condemnetur efficitur infamis*
4 *Depoſitarius rem depoſitam ſua culpa deterioratam reddens in dolo dicitur,& contra eum in litem iuratur.*
5 *Depoſitum vẽdens tenetur furti,licèt poſteà rem venditã redimat.*
6 *Deponens apud hoſpitem, nautam, vel ſimilem, valiſiã ligatã & ſigillatã, ſi poſteà ea aperta reddatur, poterit contra depoſitariũ probare res,& earum valorẽ iuramento, etiam quòd non conſtet quis aperuerit. Fallit quando conſtat id familiam hoſpitis commiſiſſe.*
7 *Iudeus, hebreus, aut aliàs periurus, aut infamis non poteſt iurare in litem contra depoſitarium ſibi reddentem valiſiam apertam, ſed debet res ablatas teſtibus probare: depoſitarius tamen erit torturæ ſubijciendus pro eruenda veritate.*
8 *Deponẽs iuramento ſuo non probat res, & valorem, contra depoſitarium: qui valiſiam reddit apertam, ſi illam vidente dominio in loco ſolito & aperto poſuit, vel quando erat ſigillata ſigillo, quod de facili poterat reſignari.*

9 *Deponẽs contra depoſitarium iuramento non probat res vel valorẽ, ſi valiſia non apparet aperta.*

10 *Valiſia ſi non fuit conſignata hoſpiti, viator contrà eum non poteſt in litem iurare. Idem ſi habuit claues cameræ.*

11 *Viator ſi ſit homo probus, & caupo malæ famæ de modica ſumma ſibi derobata, vtrùm iurare poßit, & ſibi credatur, licèt cauponi nihil oſtenderit, vel conſignauerit: et an hoc caſu contra familiares cauponis procedatur ad torturam. num. 14.*

12 *Nautæ, caupones, ſtabularij, ſunt perſonæ de furto ſuſpectæ.*

13 *Caupo ſi viatori proteſtetur ſe nolle cuſtodire valiſiam non tenetur de rebus ex ea ablatis, niſi probetur ipſummet furem fuiſſe.*

15 *Probatio bonæ famæ non tollit iudicium ſpeciale ortum ex delicto.*

16 *Veriſimilitudo etiam in furto attenditur, & qualitas perſonæ de furto conquerentis attenditur.*

17 *Iuramento alicuius ſi ex ſtatuto vel lege credi debeat intelligitur, niſi contrarium probetur.*

18 *Depoſitarius depoſita re vtens dicitur eſſe in dolo, & furtum committere, & contra illum in litem iuratur.*

19 *Intellectus l. nummis. ff. de in litem iuran. & nu. 22*

20 *Nummorum æſtimatio eſt mutabilis.*

21 *Intereſſe intrinſecum an in nummis cadat & an poßit iurari in litẽ affectionis, vel veritatis.*

23 *Depoſitæ ſpecies in quibus cadere poteſt affectio, ſi nõ reſtituantur, in litem affectionis iurari poteſt.*

24 *Depoſitarius quo caſu non teneatur pœna furti ſi vtatur pecunia vel rebus depoſitis.*

25 *Depoſitarius non reddens nummos depoſitos die præciſa, dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe etiam extrinſecum, & ad omne aliud damnum, & pro tali damno poteſt in litem iurari.*

26 *Intereſſe extriſecum in damno conſiſtens ex mora depoſitarij non debetur pro illis rebus, in quibus venit intereſſe intrinſecum.*

27 *Intereſſe omne etiam extra rem conſiſtens præſtatur in maleficijs.*

28 *Intereſſe extrinſecum in foro conſcientiæ etiam debetur in caſibus, in quibus cadit intereſſe intrinſecum.*

29 *Vendens ſcienter pecus, vel equum vitioſum, tenetur emptori ignoranti ad omne intereſſe intrinſecum, & extrinſecum, quod emptoris iuramento probatur.*

30 *Debitor nummorũ, ſi dolo malo fuerit in mora ſoluẽdi omni iure, &*

in conſcientia tenetur ad intereſſe treditoris tã intrinſecũ, quàm extrinſecum, et etiã lucri ceſſantis in mercatore, quod mercator iuramento ſuo probat. Idem *procedit in omni contractu bonæ fidei.*

31 *Diſpoſitum verè nõ dicitur, quando ex conuentione re depoſita depoſitarius vti poteſt: vel quando factum eſt cum pacto partis lucri.*

32 *Depoſiti confeſſio facta per depoſitariũ, non probat depoſitũ rerũ, nec leges de depoſito vero loquentes in tali depoſito locum debent.*

§. X.

1 IN depoſiti & † actione iurari poteſt in litem per deponentem contra depoſitarium, aut cuſtodem qui fuit delinqués, aut in dolo, vel perfidia, text. in l.j.§.in depoſiti quoque actione.& in l.ei apud quem.ff.depoſi.Iaſ.l.in actionibus.col. pe.ver.ſecundus caſus.ff.de in litem iurand.maximè cùm depoſitum ſi contractus bonæ fidei.§. actionum.inſtit.de actio.

2 ¶ Vnde ſi depoſitarius † vel cuſtos negauerit depoſitum apud ſe fuiſſe factum, ſiue negauerit in iudicio per ſimplicem negationẽ ẽt abſque iuramento, ſiue negauerit reſpõdendo poſitionibus. & de mendacio in hoc conuincatur quia probetur per deponentem, depoſitum fuiſſe factum, certè deponens, ac cuſtos qui negauerit ipſum depoſitum, dicitur fuiſſe in dolo malo, ac perfidia.l.ſi quis inficiatus. vbi tex.& doct.ff.depoſit. Ergo contra eum poterit in litẽ iurari per deponentem, & ex ipſo iuramento quantitas, ac qualitas, & pretiũ rerum depoſitarũ & omnia damna, ac intereſſe deponentis probabũtur, tex.in dict.§.in depoſiti quoque actione.& in in dict.l.ei apud quem.& pro iſta opin.videantur ea quæ dixi ſupra, in verſi. Dicam cum Virgiliana Didone.nu.13.verſi.leges.

¶ Fallit vbi depoſitarius, vel cuſtos, negauerit depoſitum fuiſſe factũ, non contra ipſum deponentem, ſed contra alium tanquam eius procuratorem, vel hæredẽ agentẽ, nec probantem ſe eſſe hæredẽ, nec procuratorẽ, tunc enim depoſitarius, vel cuſtos, negando depoſitum non dicitur in dolo: niſi facta poſtea probatione quòd talis agens ſit hæres, vel procurator deponentis, idẽ depoſitarius perſeuerauerit

uerit

uerit in negatione, tunc enim dicitur fuiſſe in dolo etiam à pricipio, ergo cotra eũ in lite iurari poterit.tex.vbi Bar. & Doct.in d.l.ſi quis inficiatus.faciunt not.per Dec.conſ. 241.Scripſi.col.fi.ver. Sed videndum.& per Alex.& Doct. in l.de pupillo.§.qui procuratorio.ff.de ope.no.nun.

3 ¶ Vbi depoſitarius,† & cuſtos abſque iuſta cauſa nõ vult reddere depoſitũ,uel abſq; cauſa iuſta litigat, quominus il lud reſtituat.dicitur eſſe in dolo,& fidẽ nõ ſeruare,& eẽ in pfidia.& ſi patiatur ſe condẽnari ad reſtitutionẽ depoſiti efficitur infamis.tex.in l.j.ff.de his qui not.infa.d.l.ſi quis inficiatus.& d.l.ei apud quẽ.depoſitũ enim habet exequutionem paratã,l.pen.vbi Bar.C.depo. Ergo poterit contra eum in litẽ iurari.d.§.in depoſiti quoque actione. & d.l.ei apud quem.ff.depoſi.iũcta d.l.in actionibus.ff.de in lit.iu. fallit in caſu de quo ſuprà dixi.nu.ij.ver.fallit vbi.

4 ¶ Dicitur eſſe in dolo malo † depoſitarius,uel cuſtos,red dẽs rẽ depoſitã deterioratã : quia vbi res redditur facta deterior.videtur dolo malo nõ reddita,niſi depoſitarius,vel cuſtos, probauerit abſque eius dolo malo rẽ ipſam effectã fuiſſe deteriorẽ.l.i.§.ſi res depoſita deterior.ff.depoſ.Ergo contra eũ iurari poterit in litẽ per deponentẽ,ex cuius iuramẽto probabitur pretiũ,& æſtimatio deteriorationis rei depoſitæ,ac damnũ,& intereſſe deponẽtis.tex.in d.§.in depoſiti quoque actione.& in d.l.ei apud quem.ff.depoſ.iuncta d.l.in actionibus . Et hoc quando deponens ignorans deteriorationẽ rei,illã recepit: quia deterioratio erat latẽs gloſſ.ver.liberati. & ibi Doct.in l.in hac.ff.de cõd.triticar. Pau.de Ca.d.§.ſi res depoſita.& in l.iij.§.ſi reddita.col.j.ff. commod.aliàs ſi deponens ſciebat rei deteriorationẽ, & illã ſic deterioratã ſcienter reciperet abſque proteſtatione, vel querela ſaltẽ verbali deteriorationis, ſeu eius intereſſe, videretur remiſiſſe eius intereſſe,ac damnũ ſequutũ ob ipſam deteriorationem,& pro eo non poſſet agere, & minus poſſet in litem iurare.gloſſ.d.l.in hac.ver.liberali.Paul.de Ca.d.§.ſi res depoſita.& d.§.ſi res reddita.

5 ¶ Si depoſitarius,† vel cuſtos vẽdiderit,vel alienauerit rẽ depoſitã dicitur eſſe in dolo malo. & tenetur pœna furti. tex.in l.j.§.ſi rem depoſitam vendidiſti.& ibi gloſ.Bart.&

Doct.ff.depoſ.& in l.qui furtū.ff.de condict.furti.§.furtū aūt.inſtit.de obliga.quæ ex quaſi delict.naſcun.& etiam ꝙ rem depoſitā venditā per depoſitarium,redimat depoſitarius dicitur tamen eſſe in dolo,& tenetur de interitu,aperi culo,ac caſu fortuito,ex quo ꝑ alienationē ſemel dolū cōmiſit.tex.d.§.ſi rem depoſitā uendidiſti.& in hoc vide Iaſ. in l.filiusfamiliâs.§.diui.col.ij.ver.ſecundò contra differentiam,Bar.ff.de leg.j.Ergo contrà ipſum depoſitariū,vel cuſtodem iurari poterit in litē per deponentē, ex cuius iuramento rerū quātitas,qualitas,pretium intereſſe,ac damnū probabitur.l.j.§.in depoſiti quoque actione.ff.depoſi.& d. l.in actionibus.ff.de in lit.iurand.

6 ¶ Si per teſtes,† vel per confeſſionē partis contrariæ,conſtat ꝙ aliquis puta Gaudentius,vel Titius,depoſuerit capſam,crumenam,malā,ſeu valiſiā,ciſtam,ſaccū, ſarcinulas, vel quippiam aliud clauſum,ſeu ſigillatū,aut funibus colligatū,apud hoſpitem,uel nautā, aut ſtabularium,ſeu mulionē,vel aliū quemuis cuſtodē, aut depoſitariū,qui ipſis deponentibus præmiſſa non reſtituit, vel ſi reſtituit ea reſtituit nō clauſa,nec ſignata,nec ſigillata,aut funibus colligata,prout erant primo loco, ſed reſtituit ea aperta, ſeu diſſigillata,ſeu reſignata,ſeu vt vulgò dicitur diſligata,ſeu apparet ex inſpectione rei,ꝙ talia fuerunt apperta.& deponens in eis dicat fuiſſe pecunia,gēmas,& alia pretioſa,hoſpes verò,ſeu nauta,vel ſtabularius,ſiue mulio,ſeu alius cuſtos,ſiue depoſitarius,dicit in eis nihil fuiſſe,vel fuiſſe lapides tantū, vel non fuiſſe tantū pecuniæ,& aliarum rerum prout deponens dicit.certè tunc ſtari debet contra ipſum hoſpitē,nautam,cauponem, ſtabularium,mulionem.& alium cuſtodem, ſeu depoſitariū iuramento in litem ipſius deponentis ſuper quantitate; qualitate,pretio, valore, & eſtimatione rerum,quæ in ipſis capſa,crumena,ualiſia,ſarcinulis,ciſta,ſacco,vel alio vaſe dicerentur per deponentē fuiſſe ēt ſi ipſe deponens res ipſas particulares nō cōſignauerit hoſpiti,nec alijs ex præmiſſis, nec aliqd dixerit quòd in eis eſſent aliquæ res, & quæ, & etiam quòd res ipſæ per aliquem viſæ nō fuerint,& etiam ſi Hoſpes,Nauta,Caupo, & Stabularius,Mulio,& Cuſtos,ſiue Depoſitarius ipſe fuiſ-

ſet,&

ſet, & eſſet bonæ uocis, cõditionis, & famæ: quia debet nihilominus, condemnari ad ſoluendum res ipſas, ac rerum quantitates, & æſtimationem, de quibus in ipſo iuramẽto deponentis fit mentio, ex quo hoſpes, & quilibet depoſitarius dicitur in dolo, eo ipſo ꝙ apparet ꝙ præmiſſa fuerint aperta, ẽt [redacted]c probetur, ꝙ ipſe hoſpes, ſeu alius depoſitarius, præmiſſa aperuerit, & ignoretur quis aperuerit, ſed ſit dubiũ. Et dicitur ipſe hoſpes, nauta, mulio, cuſtos, & quilibet depoſitarius conueniri ex proprio eius dolo, qui probatur eo ipſo ꝙ res præmiſſæ apparẽt fuiſſe apte ẽt ꝙ ignoretur quis fuerit ille, qui præmiſſa apparuerit, an Hoſpes, & depoſitarius, ſeu cuſtos, vel alius. Et hæc eſt cõis opin. vt dicit Pariſ. conſ. 74. Inficiari per totũ. vol. j. vbi dicit pręmiſſa oĩa per me dicta eſſe in iure vera, & ita cõiter teneri, & iſtam eſſe com. opin. dicit D. Hierony. Cag. in l. j. nu. 130. ver. ſed communis, C. de ſent. quę pro eo quod intereſt prof. & ibi alij Mod. & Iaſon §. ſequens. nu. 28. verſic. qualiter aũt. inſtitu. de actio. Corne. conſil. 318. Pro vecturali. cõl. fi. vol. iiij. c. fin. vbi Inno. col. j. ver. quæro quid. Anton. de Butr. col. j. & ij. Anch. col. ij. nu. iiij. ver. de quo formac. Abb. col. ij. nu. vij. verſi. ex hoc infertur. & ibi Ioan. de Imol. Henric. Boich. & alij extra de his quæ vi metusve cauſa fiunt. l. in actionibus. vbi Bar. col. fi. num. 23. verſic. & ex hoc, & ibi Bal. [redacted] propter. & Rom. col. vj. nu. 25. in fi. ibi, tertiò caſu dico, & hæc eſt cõmunis opin. vt dicit ibidẽ Alex. col. fina ibi dic quòd etiam, & iſtam eſſe communem opinio. atteſtatur ibidem Iaſ. col. pen. nu. 39. & nu. 41. ver. ex ſupraſcripta & ver. quartus caſus. & Cur. ac Fran. de Accoltis. de Aret. colum. pen. verſicu. ſed hic ſtat. & Dec. col. fin. num. 31. ibi vnde infert. ff. de in litem iurando & iſtam eſſe com. opin. atteſtatur Mag. & Excellens Iureconſultus Eloquentiſsimus D. Fran. Duarenus in d. l. in actionibus. in verſi. quia iudex æſtimare. verſi. vnde ſi pecunia. ibi, itaque communem, licet conetur ibidem ſatis ſuperq; ſubtiliter impugnare, ſeu reſtringere iſtam cõmunem opin. ſed non eſt a cõmuni opin. recedendum. l. j. ff. de offic. quæſt. & hac eandem opin. eſſe cõmunem dicit Iaſ. hic, in l. ſi quando. num. 48. cum ſeq. Nic.

de Neap.in §.Item Seruiana.in iij.oppoſi.glo.& ibi D.Lud. Gomeſ.col.11.nu.31.verſi.in eo tamen.dicit quòd hæc eſt communis opin.inſtitu.de actio.D.Petr.Pau.par.tract.reſponſ.lib.j.nu.75.inficiari.& in conſi.ſeq. Abb.conſi.109. circa factum.col.fi.vol.ij.Raph.Fulgo.l.cùm furti. ff.de in lit.iur.Spec.tit.de fur.§.j.ver.ſed quid ſi res ſignauit.Bar. Bal.Sal.& Pau.de Caſt.in l.j.§.ſi ciſta.per illum tex.ff.depoſiti.Cy.& Bal.in l.certi iuris.nu.ij.C.locat.Io.Pet.de Ferra. in for.lib.in act.rea.§.Et in florenis decẽ.col.fi.ver.ecce de poſui.& ibi D.Fran.Cur.in apoſt.Ancha.conſi.286.Ex prędicta.nu.3.ver.& habemus.Io.Bertac.in repe.ver. Deponẽs fardellum.& verſ.valiſia.D.Benuenut.Straccha in tract.de Nautis,nauibus,& nauigatione.in v.par.in quæſtio.incip. vulgaris eſt.Aret.& Mod.in l.qui accuſare.C.de eden.in fi.

¶ Et licèt Bar.in l.j.§.fi.in fi.ver.ſecundò quæro.ff.ſur.aduer.nau.caup.ſtab. videatur velle, quòd contra hoſpitẽ, & ſimiles nõ poſsit iurari in litem,ſub prętextu quòd valiſia, & ſimilia depoſita ſigillata,vel clauſa,apud hoſpitẽ, & ſimiles,reſtituantur diſigillata,ſeu aperta, niſi conſtet quòd hoſpes,& ſimiles fuerint illi,qui diſigillauerint, ſeu aperuerint,præmiſſa.ex quo aliter non conſtat, an conueniantur ex facto,& dolo ſuo,vel alterius,vt dicit Bar.in d.ver.ſecũdò.Tamen tu dicas ꝙ imò contra ipſum hoſpitem,nautã, 4. cauponem,& ſtabularium,& omnem cuſtodem,ac depoſitarium,& ſimiles,poteſt iurari in litem etiã quòd non conſtaret,quòd ipſi aperuerint,vel diſigillauerint præmiſſas valiſias,ſarcinulas,capſas, & alia ſimilia, ex quo eſt præſumptio ꝙ ipſi præmiſſa aperuerint,& dicuntur propterea cõueniri ex proprio eorum dolo.ergo cõtra eos poterit in litem iurari per deponentem,ſeu viatorem,ſeu mercatorem, & omnem alium præmiſſa clauſa deponentem. & hæc eſt communis opin.contra Bar.in d.l.j.§.fi.in fi.verſ. ſecundò quæro.ff.de fur.aduer.nau.caup.ſtab.Et ita eſſe communẽ opi.contra ipſum Bar.in d.verſ.ſecundò quæro. atteſtatur Pariſ.d.conſi.74.Inficiari. volu.j.Cagno.d.l.j.nu.130.C.de ſent.quę pro eo quod intereſt.Cur.& Doct. omnes,& idem Bar.in d.l.in actionibus.& ad rationes Barto. in d.l.j.§.fin. verſ.ſecundò quæro.reſponde,vt per Curt.in d.l.in actionibus.

nibus.& per Cag.in d.l.j.Et quamuis glo.in l.j.§.fi.ff.naut. caup.ſtab. dicat ad hoc vt in litem poſsit iurari non ſufficere viatorem,ſeu deponentem cõſignare hoſpiti, vel alij, valiſiam,ſiue malam clauſam, & alia ſimilia clauſa, puta ſaccos,ſarcinulas,capſas,& alia,niſi pręmiſſa conſignando ea aperuerit,conſignando res omnes particulares. Tamen communis opinio eſt contra ipſam gloſſ.Et uera, ac communis,opinio eſt, quod ſufficiat conſignare hoſpiti, nautæ,mulioni,vel alij præmiſſa clauſa, etiã quòd non aperiatur oſtendendo,& conſignando res particulares in eis exiſtentes, & etiam quòd de eis nullum verbũ fieret quia vbi præmiſſa reſtituuntur aperta, ſeu apparẽt fuiſſe aperta,poterit per deponentẽ,ſeu viatorem ſuper quantitate,ac qualitate,pretio, & æſtimatione rerũ quas dixerit fuiſſe in eis, iurare in litem,& erit ſtandũ tali iuramento contra ipſum hoſpitem,nautam,mulionem,depoſitarium, cuſtodem,& omnem alium ſimilem.Iaſ.d.l.in actionibus.col.penul.nu. 43.verſ.in tantùm quòd.Pariſ.d.conſi.74.Inficiari. volu.j. Cyn.d.l.certi iuris.vbi Bal.in ij.oppoſi. C.locati. Nicol.de Neap.& Lud.Gomeſius in d.§.item ſeruiana & ibi Iaſo.nu. 52.ver.& per hanc.ibi,quia imò ſecundum Iacob. inſtit.de actio.D.Fran.Duarenus d.l.in actionibus.verſi. quia iudex æſtimare.ibi,meritò igitur,& ita tenent Doc. omnes cõmuniter,durum enim,& inhumanum, ac periculoſum eſt res ſuas,& ſeu ſecreta patrimonij ſui pandere.argumen.l.ij. C. de aliment.pupil.præſt.& l.ij. C.quando,& quibus quarta pars.lib.10. Fallit vbi certum eſt, quòd nõ hoſpes,nec nauta,nec ſtabularius,nec depoſitarius,nec cuſtos,cui res ipſæ clauſæ fuerunt conſignatæ,puta valiſia aperuerit præmiſſa conſignata clauſa,ſed alius,puta hoſpitis ſeu nautæ,vel depoſitarij,ſeu cuſtodis,familia,ſeu aliquis viator,vel alius præmiſsis inſcijs,quia licèt tunc hoſpes,nauta,ſtabularius, depoſitarius,ſiue cuſtos,teneantur, non tamen poteſt contra eos iurari in litem,ex quo certum eſt quòd ipſi nõ aperuerunt præmiſſa,et ſic ipſi conueniuntur, tũc ex dolo alieno, ſed deberet contra eos per teſtes probari rerum ablatarum quantitas,pretiũ,et qualitas. Et tunc poterit ſolùm in litem iurari contra illos aperientes præmiſſa.Fran.Aret.

d.l.qui

d.l.q accuſare.col.fi.n.5.in fi.ibi.Et illud vult Bart.l.neqdi nu.iij.ver.quæro tunc.ff.de incen.rui.nauf.& in l.j.in fi.ff. fur.aduer.nau.caup.ſtabu.Salic.dict.§.ſi ciſta.ibi aut non rius.Cag.d.l.vnic.nu.127.ver.tertiò limita. & ibi alij Doc. C.de ſent.quę pro eo quòd intereſt.prof.D.Frã. Duarenus d.l.in actionibus.ver.quia iudex æſtimare.ibi,ſed quęritur ſi reſignatus apertuſque ſaccus, in fin.ibi.quid enim ſi famulus,& ibi alij Doc. omnes communiter iſtud tenent.ff. de in lit.iurã. Et ſi certum eſt,quòd hoſpes,ſiue cuſtos pręmiſſa non aperuerit, & ꝙ non fuit in dolo, tunc iurari nõ poteſt contra eum etiã quòd pręmiſſa eius culpa lata aperta fuerint.Iaſ.d.l.in actionibus.colu.pen.ver. tertius caſus.

7 ¶Fallit quoque vbicũque † ille,qui capſas clauſas,ſeu valiſiam clauſam, & ſimilia clauſa, dediſſet hoſpiti,nautæ,vel alij cuſtodi,ſeu depoſitario, reddenti ea aperta, fuiſſet Iudæus, vel Hæreticus,ſeu aliâs periurus,aut infamis,ſeu ſpurius,aut vſurarius,ſeu alius,qui pro alio nõ poſſet eſſe teſtis idoneus,et oĩ exceptione maior, nam tũc nõ poſſet iurare ĩ litẽ,de his quo diceret ſibi fuiſſe ſubtracta ex ipſis capſis, valiſia, vel alijs vaſibus apertis,per eũ depoſitis clauſis,ſed deberet per teſtes iſtud probare.Hippolit.de Marſil.ſingu. 41.Iudęus. & ſing.74.tu habes.& ſing.273.notiſſimũ.Ioã. de Imol.conſi.ij.In caſu.argumen.l.quoniam multi. & ibi Doc.C.de hęret.& c.Iudęi.de teſtib.& cle.j.de Iudęis. Romã.Iaſ.Curt.Rip.D.Io.Bap.Catialupus, & Mod.in l.admonedi.ff.de iureiur.vbi dicũt tales non poſſe ꝙ plus eſt.iurare etiam ꝙ haberent pro ſe vnũ teſtem, in ſupplementum probationis.Ioan.Andr.in additio.Spec. in tit.de teſte.§.j. in additio.inci.alleg.Pij Barbac.c.per tuas.per gl.ibi, extra de ſum.per text.& glo.in c.paruuli.22.q.v.Hipp.d.ſing.41. & 74.& 273.Et licèt præmiſſi,iurare non poſſint in litem, vbi præmiſſa ſibi redduntur aperta per hoſpitem & alios depoſitarios,poſſent tamen hoſpes, ſeu cuſtos,& depoſitarius, & alij de eorum familia perſonaliter detineri, ac torqueri pro eruenda veritate,quare pręmiſſa aperta fuerint, & quid ex eis fuerit furto ſubtractum, maximè vbi pręmiſſa fuiſſent depoſita cauſa euitandi ruinam naufragium, incendium,prædam, ſeu robariam popularium, vel nul-

tum.

tum. Ioan.de Imol.d. conſil.ij.In caſu. Et idem dico ergo etiam in alijs caſibus vbi ita iudici videatur ex aliquibus circunſtantijs,attenta qualitate negotij,& perſonarũ:quia tunc contra hoſpitem, & cuſtodes,& ſimiles depoſitarios. & eorum familiam debet perueniri ad torturã pro eruẽda ipſa veritate,vt ſciri poſſit quis præmiſſa aperuerit. & quid ex eis fuerit ablatum.Bar.l.j.§.ſerui.col.fin.in fin.ff.fur.ad uer.naut.caup.ſtab. & ibi Alex.& Mod.in apoſtil.Blancus l.fi.nu.414.ver.infero.ff.de quæſt.Hipp.de Marſi.in pract. crim.§.principium.nume.vj.verſicu.ſed circa.ibi, quarum prima hęc eſt per text.in l.dominus horreorũ.circa.princ. & ibi Paul.de Caſtr.Bald.& alij.ff.locati.

8 ¶ Fallit vbi hoſpes, † nauta, cuſtos, & depoſitarius præmiſſa repoſuiſſet in loco aperto,& ſolito, & conſueto, ſciẽte,ac vidente domino, & non contradicente, puta quantitatem magnã,vt vulgò dicitur Ballarum lanarũ,ſub porticu aperta, vel in via publica, in qua conſuetum erat eas reponi. Nam ſi Ballæ ipſæ conſignentur eis funibus alligatæ,& ita reponantur ſub ipſa porticu,aut in via,& reperiãtur deinde fuiſſe apertæ, & ignoretur per quem non poterit iurari in litem contra hoſpitem,nautam, vel depoſitarium,ſeu cuſtodem ſub prętextu,quòd præmiſſa fuerint aperta,& ex eis ablatę pecuniæ, vel res prętioſę,quæ in eis eſſent:quia præmiſsi excusãtur à dolo ſi prędicta repoſuerunt in ipſo loco ſolito & conſueto, ſciente domino & nõ cõtradicente,vt dicitur de equo dimiſſo in paſcuis.Gratus conſ.100.Viſis.col.ij.verſ.ergo.volu.ij.Ange.conſ.102. Teſtator.Cyn.l.iij.C.de Epiſ.aud.glo.Bald.& Doct.l.ſi negotia.ff.de neg.geſt.Anan.conſ.71.Viſis.Aret.conſ.38.cõſultiſsimè.Nicol.Boër.deciſ.218.Siquis col. fin.in fin.ij.part.

¶Fallit vbi valiſia,capſa,ciſta,ſaccus,fardellũ, vel aliud ſimile fuiſſet clauſum,ſeu ſigillatũ,ſeu ſignatũ in modũ,qui abſq; facto hominis caſu,et faciliter potuiſſet aperiri,diſligari,ſeu reſignari,puta vbi fuiſſet ſigillatũ cũ cera,tunc.n. contra hoſpitẽ cui res fuit conſignata: vel alium depoſitarium,non poteſt iurari in litẽ, etiam quòd res ipſa reſtituatur aperta, vbi tamẽ concurreret quòd ipſe hoſpes,ſeu depoſitarius eſſet bonę vocis,conditionis, & famę.Bal.rubr. C.depoſ.

fi.§.j.ff.nau.caup.ſtab.Iaſ.d.l.in actionibus.col.pen.verſi. tertiò limit.tñ non videtur hoc caſu poſſe iurari cõtra hoſpitẽ,vbi non conſtat illum aperuiſſe,vel ſubtraxiſſe.Iaſ.d. ver.tñ aduerte.iunctis nota.per Bal.in d.rubr.C.depoſiti. maximè cùm iurari non poſsit in litem niſi contra doloſum.d.l.in actionibus.Et traditio clauium, vel dimiſsio famulorum videntur ſatis probabiles cauſę ad excuſandum hoſpitem à dolo malo,cum quęlibet cauſa etiam fatua excuſet à dolo malo.Iaſ.l.ſi quis maior.circa princ.C.de trãſact.l.igitur.§.poteſt.ff.de lib.cau.Fallit etiam vbi viator, ſeu hoſpitatus non oſtendidit,nec cõſignauit nautæ, cauponi, & ſtabulario,res ſuas, puta nec valiſiã,nec fardellũ, nec crumenam, nec pecuniam . Et conquæritur viator de furto ſibi facto,in hoſpitio,naui,aut ſtabulo,tũc enim iurari nõ põt per viatorẽ,aut hoſpitatum, contra cauponẽ, nautam,aut ſtabulariũ:vbi non probatur ipſos deliquiſſe, ſed ipſi coguntur ſolùm præſtare iuramentũ purgationis, an ipſi ſint conſcij , vel ne talis furti , & vbi iurauerint ſe non eſſe conſcios non moleſtantur vlterius. Specu.titu.de furtis.col.vi.uer.quid ſi peregrinus.D.Mar.Anto.Blanc.in rep.l.fi.nu.65.uer.Tunc iudex.in fi.ff.de quæſ.p tex.in l.fi. C.de iur.dom.amp.& in l.fi.C.de bon.auct.iud.poſ.Bal.& Doct.in l.j.C.loca l.præſenti.§.ſi cubi. C.de his qui ad eccl. confuge. & iſtud maximè procedit vbi ſunt bonæ famæ. Bal.d.l.j.Blanchus d.uerſ.tunc iudex.in fi.uide tñ Hippol. pract.crim.§.principium.nu.vj.in fi.ver.ſed circa.ibi, quarum prima , ubi diſputat quando ſola querela furti faciat indicium ad torturam, ac etiam uide text.& Doct.in hoc in l.dominus horreorum.ff.loc.

11 ¶ In caſu tñ proximè præmiſſo,† ubi uiator, aut hoſpitatus,fuiſſet aliquis peregrinus qui ibat ad loca religioſa, uel aliquis comes,barro,uel nobilis,aut alius quiſpia homo bonæ uocis,conditionis, & famæ,qui de furto ſibi facto conqueritur,& nauta,aut hoſpes erat homo malæ uocis, conditionis,& famæ,cui nihil cõſignatum fuerit. poſſet deferri iuramentũ in litẽ viatori, aut hoſpitato, cui crederetur in modica ſumma,de furto ſibi facto, præmiſſa taxatione iudicis, iuxta ſummã pecuniæ, quã ueriſimiliter, maximè

pro

pro uiatico habere potuiſſet uiator, & iuxta ipſum iuramẽ
tum erit condemnãdus,hoſpes, nauta, uel caupo malæ uo
cis,& famæ.Spec.d.tit.de furtis. col.vj.uer.ſed quid ſi nau-
ta,& ita uoluerũt. Rofred.Guil.& Iac.de Ra.ut refert Bar.
in d.l.j.§.ſerui.nu.iiij.verſ.quæro quid.ff.fur.aduer.naut.
caupo.ſtab.argu.l.in bonæ fidei.C.de reb.cred.ſi cert.per.
¶ Sed dico ego,nullo iure probari, in caſu pmiſſo,in quo
cauponi,nautę,ac ſtabulario,nihil fuerit oſtẽſum,vel cõſi
gnatũ, vt credi debeat iuramẽto hoſpitati,vel viatoris cõ
tra cauponẽ,& ſimiles malæ,famę,& probatur, quia licèt
32 † nautę,caupones,ſtabularij ſint oẽs de iure ſuſpecti,& pſumãtur cum furibus ſæpe colludare, & iura præſumãt,ꝙ
ſint perſonæ doloſæ, maximè cum ex iſtis tribus perſonis,
nautæ,cauponis,& ſtabularij cõponatur, cõſeruetur, & fo
ueatur fur,vt dicit D.Lud.Gomeſius.in d.§.item ſeruiana.
col.11.ver.& hoc rõne inſti.de act.tex.i l.j.§.j.ibi nec nũc.
ff.nau.caup.ſtab.& not.p Doc.in §.j.inſti.de oblig.quæ ex
quaſ.del.Et patet apud Ouidiũ. lib.j.Metamorphoſeos de
Licaone hoſpite peſſimo in lupũ cõuerſo: Tñ iura volunt
nautã,cauponẽ,& ſtabulariũ nõ teneri,niſi receperint res
vel niſi res ipſis fuerit cõſignatę.l.j.§.ſi.ver.recepit.ff.nau.
caup.ſtab.vel ſaltẽ niſi viderint,vel ſciuerint res,ſeu bona
inferri in nauim, vel hoſpitiũ abſq; eo, ꝙ ſingulariter res
demonſtrẽtur eis,nã tũc res,& bona ipſa,vidẽtur ab eis re
cepta in cuſtodiã,& tenẽtur pro eis,ſi nõ reſtituantur,vel
ſubtrahãtur. text.in d.l.j.§.j.& §.ſi.iũcta.l.ij.cũ ſeq.ff.nau.
caup.D.Lud.Gomeſ.d.§.itẽ ſeruiana.in d.ver.& hoc rõne.
& ibi Iaſ.nu.52.ver.& per hanc.vbi et reproba. glo.d.§.ſi.
quæ vult hoſpitẽ,nautã,& cauponẽ,& ſimiles,ita demũ te
neri,ſi ſciẽter illatę ſint res in hoſpitiũ,vel in nauem,& ſic
valiſia clauſa,& alia vaſa clauſa eis reperta fuerint,& quid
in eis eſſet,demõſtratũ,oſtendedo oẽs,& ſingulas res,aliàs,
ꝙ nõ tenẽtur.Nã hoc non eſt verũ,& glo.ipſa cõiter repro
batur,quia præmiſſis tenẽtur,ẽt,ꝙ valiſia clauſa, & alia va
ſa clauſa non fuerint eis aperta & ſingulę res in eis exiſten
tes,nõ fuerint eis oſtenſę,quia vbi eas non reſtituunt,tenẽ
tur pro eis,ẽt ꝙ ignorauerint, quæ, & qualia bona in ipſis
valibus clauſis eſſent repoſita. & hæc eſt cõis opi.vt dicũt
Docto.

Doc.per me relati ſuprà nu.6.ver.ſi per teſtes.& ver.& quã uis.glo.Ergo ſequitur ex prẽmiſsis, ꝙ in caſu de quo ſuprà dixi.nu.10.ver.Fallit ẽt,& nu.11.ver.in caſu, ꝙ pro modica,nec magna ſumma, nõ poſſet iurari in litẽ per violatorẽ,ſeu hoſpitatum ẽt peregrinum, euntem ad loca religioſa,nec nobilem etiam bonæ vocis & famæ,etiam reſpectu pecuniarum viatici, vel aliarum rerum quas dicerent ſibi furto ſubtractas fuiſſe contra nautam,cauponem,& ſtabularium,quibus non fuit conſignatũ, nec apud eos depoſitũ aliquid,ſaltem in valiſia,vel vaſe clauſis, niſi eſſet ſtatutũ, vel conſuetudo credendi in præmiſsis viatoribus bonę vocis,& famæ,contra hoſpitẽ,nautam, & ſtabularium malæ vocis,& famæ,pro modica ſumma ſaltẽ veriſimili adviati cum ſecundum qualitatem perſonę. ita inquit Bar.d.l.j.§. ſerui.col.fi.nu.4.ver.quæro quid.& nu.5.ver.ſecundo quęro.ff.fur.aduer.nau.caup.ſtabu.Iaſ.d.§.item ſeruiana. nu. 33.ver.vbi vult Nicol.inſtitu.de actioni.

13 ¶ Fallit præterea † vbi hoſpes,nauta, vel ſtabularius prædixerit, vt vnuſquiſq; viatorũ res ſuas cuſtodiret, ac cõſeruaret,neque damnum ſeſe prẽſtaturum, & tali proteſtationi viatores conſenſerint.Nam tunc hoſpes,nauta, & ſtabularius non tenentur,etiã ꝙ præmiſſa aperta fuerint,vel furto ſubtracta, & contra eos non poteſt iurari in litem, niſi conſtaret,quòd ipſi præmiſſa aperuerint,vel furto ſubtraxerint.tex.in l.debet.§.item ſi prędixerit.& ibi Bar.& Doc. ff.nau.caup.ſtab.iuncta d.l.in actio.& idem vbi non conſenſerunt dicti viatores dictæ proteſtationi:quia eſt eis imputãdum quare permanſerunt in hoſpitio, vel naui, & ſic non poſſunt tunc agere contra præmiſſos, nec iurare in litem contra eos.d.§.debet.vbi glo.verbo,conſenſerunt.

14 ¶ In omnibus † tamen caſibus,quibus dixi, & etiã hic inferiùs dicam,non poſſe iurari in litem contra hoſpitẽ,nautam,ſtabulariũ,cuſtodes,ac depoſitariũ,vbi viator,ſeu depones ſit homo bonæ vocis,conditionis, & famæ,qui veriſimiliter non diceret furtũ ſibi fuiſſe factũ, vbi nõ fuiſſet factũ,tũc hoſpes,nauta,caupo,& eius domeſtici,& familiares poſſunt,ac debent detineri a iudice,qui ex pſumptione legis habet poteſtatẽ torquẽdi eos, ac familiares domus & alios

alios qui erant in domo, et procedendi ſuper hoc ſummatim.ita dicit Bar.d.l.j.§.ſerui.col.fi.in fi.ff.furt.aduer.nau. caup.ſtab.vbi etiam inquit,quod ita ſeruauit Piſis,per tex. in l.quoties.& in l.de ſubmerſis.C.de nanf libr.11. Alex.& Mod.in apoſt.ad Bar.in d.§.ſerui.col.fi.in fi.in apoſt.verſ. de facto.Bar.l.j.in prin.ff.de offi.præf.vig.Bart. & Doct.in l.dominus horreorum.ff.loc.per illum tex.Blanchus. in repe.l.fi.nu.414.ver.infero.& nu.425.verſ. culpa cuſtodis.ff. de quæſt.Doct.l.in actionibus.col.fi.ff.de in lit.iur. Nic.de Matar.in l.j.& ibi Bal.Salic.et alij.C.locat.Aret.§.fi.in fi.inſtit.de obli.quæ ex quaſ.del.na.D.Iacob.Nouel. in prac.crimi.in for.inquiſit.contra fures.nu.23.ver.culpa cuſtodis. et nu.24.ver.famuli hoſpitum,et nautarũ.Augu.de Arim. in addit.Ang.de Aret.in verſi.fama publica.nu.107.Bald. l.iij.§.cognoſcit.ff.de offic.præfe.vig.& dixi ſup.nu.7.ver. fallit quoq;.Et hoc maximè procedit in eorũ famulis cùm natura famulorum ſit furari,& à cõiter contingentibus ſit bona conſequentia,eſt ſeruus,ergo fur. iuxta dictum Virg. Quid facient dñi audent cũ talia fures. Blanch.d.l.fin.nu. 423.ver.fuga.in fi.D.Iac.Nouel.in d.for.inquiſit contra fures.nu.25.ver.quod indiciũ.Bar.d.l.dñs horreorum.Et idẽ eſt ſeruandum cõtra omnem cuſtodẽ & depoſitarium, ut poſsit torqueri,vbi eius culpa factum eſt furtum,ut doceat furem,niſi factũ eſſet furtũ in loco, qui bene cuſtodiri nõ poterat,vel tempore quo cuſtodiri non poterat:nam tunc per rerũ naturã probatur dolum, ac culpã abeſſe. Biãch.d. l.fi.nu.425.ver.culpa cuſtodis.D.Iaco.Nouel.d. verſ.culpa cuſtodis.Bar.d.l.j.ff.de offi.præfec.uig. Bal.d.§.cognoſcit.

¶ Vbi autem hoſpes,nauta,ac ſtabularius, et eorum famuli probarentur eſſe bonæ vocis, ac famæ, non conſtito de furto, nec de aliquibus indicijs contra eos non poſſent torqueri.Blanch.d.l.fi.nu.414.uer.infero.Bald.et Doct.in d.l. j.C.locat.Aug.de Arim.in addit.ad Ang.in ver.fama pub. nu.107.D.Iac.Nouel.d.ver.famuli hoſpitum.probatio ta-
15 men † bonæ famæ ipſorum non tolleret indicium contra præmiſſos ortũ ex apertura ualiſiæ,et aliorum uaſorũ,quę clauſa fuiſſent depoſita apud eos, quia poſſet nõ obſtante probatione eorum bonæ famæ,occaſione præmiſſa contra

eos iurari

iudice,& attenditur veriſimilitudo,ac qualitas perſonarũ cum etiam in rebus inuaſis ita ſeruetur per text. hic in l.ſi quando.C.vnde vi. Blan.d.l.ſi.nu.415.uer.debet etiam,& eſt cõmunis opin.Doct.in d.l.in actionibus per illum tex.
17 ¶ Fallit vlterius,† vbi ille qui aperuit præmiſſa,vellet probare, quòd ea aperuit corã honeſtis perſonis,& teſtibus fide dignis,& per eos probare,quòd nihil erat in valiſia clauſa,vel in alijs vaſibus depoſitis clauſis,vel quòd erant ſolũ tales res,talis qualitatis,& talis pretij, & non vltra:nã tunc nõ poſſet contra ipsũ aperientẽ pręmiſſa,iurari in litẽ.arg. huius l.ſi quando.C.vnde vi, qua dicitur,quòd ẽt in rebus per vim inuaſis iuratur vbi per teſtes probari non poteſt quãtitas.ergo ſi aperiẽs pręmiſſa probet negatiuã ſuperius per me dictã per teſtes, non poteſt iurari in litẽ contra eũ, argu.l.j.ff.de offici. eius cui mand.eſt iuriſdict. & pro hac opi.faciunt ea quæ dixi ſuprà in ver. dicã cũ Virgiliana Didone.nu.37.verſ. primo contra tutores,õis.n.lex,& omne ſtatutũ volens credi iuramẽto alicuis,intelligitur niſi probetur contrariũ.Rip.l.admonendi.col.15.poſt nu.69.ver. iij.mouetur.& ibi alij Mod.ff.de iureiur.Feli.c.propoſuiſti. de prob.Alex.l.qui bona.§.qui damnũ.ff.de dã.infect.tex. in c.continebatur.cũ gl.de deſpõ.impu.& ibi Abb.& Doc. Et ipſam negatiuã tenetur probare aperiens, ex quo cõtractus depoſiti eſt bonę fidei, quo caſu ad iurandũ in litẽ ſufficit dolus,qui probatur eo ipſo, ꝙ ea quę erant clauſa fuerunt aperta,etiam ſi non eſſet difficultas probationis quãdo ſumus in contractibus bonę fidei . & eſt communis opin.Doct.hic,in l.ſi quando.& l.in actionibus.
18 ¶ In dolo malo † et eſſe dicitur depoſitarius ſeu cuſtos, vtẽs rebus depoſitis in ſpecie cõſiſtentibus, puta veſtibus, equis,bobus,gẽmis,torque,ãnulis,ſaccis, grano,vino,oleo, vaſibus & alijsrebus depoſitis,& cõmittit furtũ,ac tenetur pœna furti.l.qui furtũ.ff.de cõd furt.tex.gl. & Doc.l.ſi ſacculũ.ff.depoſ.& in l.iij.C.depoſ. vbi tex.Bald.& Doc.tex.in §.furtũ autẽ.inſti.de obli.quę ex quaſi del.Ergo cõtra ipsũ depoſitariũ,ac cuſtodẽ,vbi probatũ fuerit, ꝙ fuit vſus rebus depoſitis, iurari poterit in litẽ per deponentẽ,ex cuius iuramẽto,eius intereſſe intrinſecũ, & extrinſecũ,rerũ quã-

titas,qualitas,& pretium. & æſtimatio deteriorationis rerum ſequutæ ob ipſum vſum, probabitur cõtra ipſum depoſitarium,ſeu cuſtodem vtentem ipſis rebus,ex quo dicitur per ipſum vſum fuiſſe in dolo.tex.in d.l.j.§.in depoſiti quoque actione.ff.depoſ. iuncta . d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.& iunctis alijs ſuperius per me hic proximo dictis. ¶ Cuſtos etiam,ſiue depoſitarius,vtens pecunia,ſeu nummis apud eum depoſitis in ſacculis, ſeu crumena, vel alijs vaſibus ſignatis, dicitur furtum committere & eſſe in dolo, & tenetur pœna furti.text.in d.l.ſi ſacculum.& in l.die ſponſaliorum.§.j.& l.Lucius,vbi Pau.de Caſtr.& Docto.ff. depoſ. ergo poterit per deponentem iurari in litem contra ipſum depoſitarium,ſeu cuſtodem,vtentem ipſis pecunijs ſic depoſitis, ſeu illas debito tempore non reſtituentẽ, non quidem ſuper intereſſe affectionis,cum non poſſit dari affectio conſiderabilis, habendi nummos præciſos eiuſdem corporis:põtius,quam alios eiuſdem bonitatis,& pretij.l.nummis.vbi tex.glo.Bar.Alex.Iaſ.& Docto.ff.de in lit. iur.ſed iurabitur in litem veritatis ſuper intereſſe intrinſeco nummorũ,puta reſpectu bonitatis intrinſecæ auri, vel argenti,ac ligæ,ponderis,& caracterum.quod eſt conſiderabile, & debetur vbi variatur ipſum intereſſe intrinſecũ, per depoſitarium eis vtentẽ,vel per debitorem, attendẽdo tempus contractus,ſeu obligationis,& diſpoſitionis, & nõ ſolutionis,& hoc procedit in omnibus contractibus, teſtamentis,legibus,& ſtatutis.& eſt communis opin. D. Alber. Brunus tract.de monetis.in j.part.nu.j.& ij.& in partic.ix. iunctis not.per Bald.in d.l.nummis.in prin. Et item iurari poterit in litem veritatis ſuper intereſſe extrinſeco nũmorum,reſpectu bonitatis extrinſecæ nummorum, licèt ſit eiuſdẽ bonitatis intrinſecæ, puta reſpectu pluris valoris:puta,quia aureus,ſeu ducatus,vel teſtonum, ſeu aliud corpus monetæ auri,vel argenti,licèt ſit eiuſdem bonitatis intrinſecæ tempore ſolutionis,ſicuti tempore contractus,tamen expenditur nunc pro maiori,vel minori,quàm fieret tempore contractus,quo caſu de iure regulariter,tunc inſpicitur tempus,& valor ſolutionis,Brun.d.tract.de monetis.in iij.partic.nu.1.& 2.& 3.Et ſufficit regulariter quòd ſoluatur

tur ſecundum curſum temporis ſolutionis. Cur. Iun. conſ. 24. Tamen vbi depoſitarius, ſeu cuſtos vſus fuit pecunijs depoſitis, & ſic fuit in dolo, vel mora, & vbi quilibet alius debitor fuerit in mora, tunc reſpectu dictæ bonitatis extrinſecæ, & ſic valoris pro quo nummi expenduntur, attenditur tempus, quo magis nummi valuerunt poſt ipſum dolū, ſeu moram, & ſecundum illum ſupra plurem valorem debet per debitorē fieri ſolutio creditori ſuo, ſeu deponenti. Brun. d. tract. monetarum. in iij. partic. nu. 1. & 2. ac 3. Ergo vbi depoſitarius fuerit vſus ipſis pecunijs depoſitis in ipſo ſacculo ſignato, dicitur fuiſſe in dolo. d. l. ſi ſacculum. quo caſu contra eū iuramento deponentis probabitur valor, et bonitas, ac ipſum intereſſe intrinſecum & extrinſecum pecuniarium, ſeu nummorū depoſitorum, quibus depoſitarius fuerit vſus, & idē ſi fuit in mora reſtituendi, idem corpus nummorū depoſitorum, & ſecundum ipſum iuramentum condemnabitur depoſitarius, ad ipſum intereſſe. d. l. j. §. in depoſiti quoque. & l. nummis. & ibi Bald. not. in prin.

19 ver. not. quòd iſtud. ff. de in lit. iur. Et ex præmiſsis † conſtat quòd ſubtilis doctor D. Fran. Duarenus in d. l. in actionibus. nu. 4. verſ. ex his. & quidam alij Docto. præſtantiſsimi, non bene ſenſerunt in hoc dum dicunt pro intellectu. d. l. nummis. quòd ſi nummi depoſiti non reſtituantur, ꝙ iurari in litem non poteſt, non quia nummorum nulla ſit probabilis affectio, vt glo. & Doct. volunt in d. l. nummis. ſed quia nummorum certa, & perpetua, & immutabilis eſt æſtimatio quæcunq; ſemel publicè conſtituta fuerit, ita inquit D. Fran. Duar. d. ver. ex his. Nam in hoc decipitur Dua, cum eius ſequacibus: quia vt docet communis rerum vſus, etiam in nummis non eſt ſemper certa, & immutabilis æſtimatio, cum reſpectu bonitatis intrinſecæ, & ſic ligæ, ac põderis, & caracterum auri, uel argenti, ac etiam reſpectu bonitatis extrinſecæ, & ſic valoris, pro quo expenduntur nūmi, fiat in dies variatio, & æſtimatio ſit mutabilis, maximè in locis quibus bella ſæpe vigent, & recrudeſcunt, prout in Italia, quæ nunquā erit in pace, niſi Deus Optim. Maxi. illā pro eius miſericordia ab oībus malis, & multis diſcordijs liberauerit, cūm ut refert Calch. coſ. 24. Chriſti. col. iij. ſcri-

ptum ſit, Angelum dixi venerabili Bedæ oranti pro pace Italiæ, Beda Beda tace, quia Italia nunquàm erit in pace. & hoc maximè procedit in Inſubria, quæ eſt optima pars Italię, & in qua Inſubria, teſte Ptholomeo ſcita eſt vrbs Nouariæ patria mea antiquiſsima, quæ ſemper quidē ſolet varijs bellorum turbinibus & procellis agitari, ac quaſſari, &
20 quòd † in nummis æſtimatio ſit mutabilis, etiam docet Brunus in d.tract.de monetis. Ergo debetur ipſum intereſſe intrinſecum ac extrinſecum nummorum, maximè per debitorē doloſum, vel moroſum Brun.d.tract.de monet. vbi dicit, quòd eſt communis opinio Docto.l.Paulus.ff.de ſolut.per illum textum, & probabitur creditoris iuramento in litem, ipſum intereſſe intrinſecum, & extrinſecū nummorum, contra debitorem doloſum, ſeu moroſum.d.l.in actionibus. & d.l.nummis.ff.de in lit.iur.& ita in ſpecie dicit Bal.in d.l.nummis.in prin.ver.nota quòd iſtud.
21 ¶ Dico etiam † quòd in hoc non eſt vera opinio clariſsimi Doctoris D.Camilli Plautij, & ſequaciū. in repet.l.vnic. in glo.tex.ver.etiam ex lucro. nu.45.ver.limitatur nō procedere.C.de ſenten.quę pro eo quod inte.dum dicit, quòd in nummis ex natura rei, non admittitur intereſſe intrinſecum, ex quo eorum eadem eſt vbique ęſtimatio. Nā in contrarium eſt veritas, cum etiam in nummis cadat intereſſe intrinſecum, & pro eo poſsit iurari in litem veritatis. Bald. d.l.nummis.in prin.& non ſit ſemper eorum eadem vbiq; æſtimatio. & eſt communis opi.vt dixi ſuprà nu.18.verſi. cuſtos.& nu.418.verſic.& ex præmiſsis. & licèt text.in d.l. nummis.dicat, quòd certa eſt nummorum ęſtimatio, intelligitur data paritate formæ, & materiæ & valoris, & ſic bonitatis intrinſecę, & extrinſecę, q. eſſe deberet de iure.l.quotieſcunque. C.de ſuſc.& ar.libr.x.licèt factọ rarò accidat, tunc enim nō magis æſtimantur iſti nummi, quàm illi.Iaſ. d.l.nummis.col.pen.nu.14.ver.contra nummi. & tūc pro eorum valore intrinſeco, non poſſet agi, nec in litem iurari, vt reſtituantur potiùs iſti nummi, quàm illi: quia tunc eſſet intereſſe affectionis, quod non cadit in nummis, & pro
22 quo non poteſt iurari in litem, in nummis & ita † intelligo text.in d.l.nummis. dum dicit quòd nummis depoſitis

non

non reſtitutis nō poſsit iudex in litem iuſiurandum defer re:vt iuret quiſque quòd ſua interfuit, cùm certa ſit nummorum æſtimatio:nam iſtud intelligitur reſpectu iuramēti in litem affectionis. quod non poteſt præſtari etiam data varietate intereſſe intrinſeci,ac extrinſeci,& valoris nūmorū,ſiue eſſent aurei,ſiue ducati,ſiue floreni, ſiue groſsi, ſiue alia quælibet moneta,& quantitas, quæ in genere ſuo reciperet functionē:puta,granū,vinū,oleū, in quibus non cadit affectio,de quibus nō cadit affectio,de quibus in l.ij. ff.ſi cer.pet. ergo nō poterit in ipſis præſtare dictū iuramētum in litem affectionis,vbi non reſtituuntur, et ꝙ eorum valor,& intereſſe intrinſecum, & extrinſecum variaretur, & eſt magis communis opinio, & ita loquitur,& intelligitur d.l.nummis.vt per glo.Bar.& Alex.& Pau.de Caſt.d.l. nummis.Sed reſpectu dicti intereſſe intrinſeci, & extrinſeci,& valoris nummorū, & aliorū præmiſſorū, vbi eorū bonitas,ac valor.& intereſſe intrinſecum,ac extrinſecū variaretur, poſſet iurari in litē ueritatis, ſuper ipſo intereſſe intrinſeco,ac extrinſeco,& valore nummorū per deponentē contra depoſitarium, vel aliū ſimilē debitorem, nummos depoſitos, vel alia ſimili de cauſa debitos non reſtituentē, & ſeu eis utentē,& ſic debito tēpore non ſoluentem.& ita ſentit Bar.in d.l.nūmis.col.j.in fi.uerſ.quid ergo dicemus. in fi.& ibi Bal.in prin.& ita à cōtrario ſenſu ex dictis gloſ. & Bar.in d.uer.quid ergo.argui pōt:quia ſi non poteſt, ut ipſi dicunt in nummis iurari in litem de affectione,ex quo in eis non debet cadere affectio in uno nummo,potiuſquā in alio eiuſdē ualoris:ergo pōt iurari in litem veritatis.l.j. ubi tex.& Moder.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſdi.Maximè quia,ubi in nūmis,& alijs quæ in genere ſuo recipiūt functionē ob dolū,uel moram doloſam rei conuenti,quis uult iurare in litem ueritatis ſuper eorū intereſſe intrinſeco,ac extrinſeco,de quo dixi ſuprà,n.18.uer.cuſtos.et nu. 19.uerſi.et ex præmiſsis. ceſſat ratio. d.l.nummis. ac ratio Bart.in d.uerſ.quid ergo.dum uult non poſſe iurari in litē per iuramentū affectionis:quia in eis non cadit affectio:ue ſuprà dixi: quia tūc iuratur in litē ueritatis ſuper ipſo intereſſe intrinſeco,ac extrinſeco nummorū,de quo ſuprà di-

xi: ergo contra depoſitarium, qui ipſis pecunijs vſus fuit, & ſic fuit in dolo, & idem corpus numorum non reſtituit, & cōtra omnem aliū debitorē dolo malo moroſum in reſtituēdo nūmos, iurari poteſt in litē veritatis per creditorē: quia licèt in nummis, & alijs quę in genere ſuo recipiunt functionē, nō cadat iuramentū in litē affectionis, ex quo non intereſt, ſeu intereſſe non debet quò ad affectionē creditoris, habere iſtā pecuniam, potius quā aliā eiuſdem, valoris, tñ in eis cadit veritas intereſſe intrinſeci, ac extrinſeci & valoris nummorū, vbi pręmiſſa variātur, & eſt com. opi. Doct. d. l. Paul. ff. de ſolu. Brunus d. tract. de mone. ergo ceſſante ratione qua quis dicat, non velle iurare in litem affectionis, cùm in eis non cadat affectio, ſed velle iurare in litem veritatis ſuper ipſo intereſſe, vel alio intereſſe, poterit iurare: quia ceſſante ratione legis ceſſat lex, & vbi militat eadē ratio, debet militare idē ius l. adigere. §. quāuis. ff. de iur. patro. glo. Iaſ. & Doc. l. à Titio. ff. de verb. oblig. D. And. Tiraq. trac. ceſſante cauſa ceſſat effectus. per totū, maximè cùm ob dolū rei couenti iuretur in lite. text. in d. l. in actionibus. ff. de in lit. iuran. ergo vbi eſt dolus, & ſic militat eadē ratio doli, poterit iurari in litē veritatis ēt in nummis, & alijs, quæ recipiunt functionem in genere ſuo, cùm in eis cadat veritas ſicuti, & in alijs ſpeciebus, & ſic militat eadem ratio doli, & iurandi in litem ſuper veritate, quoad intereſſe veritatis creditoris ipſorum nummorum, & aliorum quæ in genere ſuo recipiunt functionem, & ſic poteſt tunc contra debitorem doloſum, vel moroſum pro dicto intereſſe iurari in litem veritatis: quia vbi eſt eadem ratio debet militare idem ius. gloſſ. & Iaſ. d. l. à Titio. ff. de verb. obl. iuncta d. l. in actionibus. et videtur tex. in d. l. nummis. ff. de in lit. iur. & ibi Doct. vbi dicitur quòd etiam reſpectu nummorum poteſt iurari in litem ueritatis contra non reſtituentem nummos depoſitos, ſeu eis vtentem etiam pro particulari, & ſingulari intereſſe veritatis. Pet. Rebu. D. Cā. Plau. & Mod. in l. vnic. C. de ſent. quæ pro eo quod inte. D. Laur. Silua. Patritius Caſal. & Iureconſ. acutiſs. conſ. 10. In
23 nomine Ieſu. nu. 26. ver. itē. Sed vbi † nō reſtituuntur ſpecies depoſitę, in quibus poteſt cadere affectio: puta, liber &

ſimilia, tunc poteſt iurari etiã in litem affectionis. Bart. d. l. nũmis. ver. op. infrà. ff. de in lit. iu. & ibi Ful. Alex. & Iaſ. col. j. nu. 10. Mod. d. l. j. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt.

24 ¶ Fallit vbi pecunia † fuit depoſita non in ſacculo ſignato, ſed numerata: quia tunc ob ipſum vſum factũ per depoſitarium de ipſis pecunijs non tenetur. depoſitarius pęna furti, nec dicitur eſſe in dolo, & nõ diceretur propriè depoſitũ maximè verùm, ac reale quo caſu decretũ Mediolani volẽs pro depoſito vero, ac reali, non poſſe dari bona inſolutũ, ſed debere depoſitariũ detineri, locũ nõ haberet, pro tali depoſito. nec poteſt ob vſum ipſum contra eũ in litẽ iurari, etiã reſpectu intereſſe veritatis, nec affectionis: quia deponens dũ deponit pecuniã illã numerãdo, & non ponẽdo in ſacculo ſignato, videtur dare licentia depoſitario vtẽdi ipſis pecunijs, & tantundem reſtituẽdi. tex. & ibi Pau. de Caſ. in l. Lucius. & in l. die ſpõſaliorũ. §. j. vbi tex. & Doc. & in l. ſi ſacculũ. ff. depoſi. Spe. ti. de lib. conce. §. iuxta propõnis ordinẽ. col. 4. ver. itẽ nõ valet ſi aurũ. ibi, quia ex quo peto. gl. & Doc. l. 3. C. depoſ. Dec. l. cõtractus. nu. v. ver. & notabilẽ. ff. de re. iu. niſi depoſitarius promiſiſſet, idẽ corpus nummorũ numeratorũ, & ſacculo nõ ſignato depoſitorũ cõſeruare, & cuſtodire, & reſtituere: nã tũc dicitur propriẽ depoſitũ, & depoſitarius, ſi dictis nũmis vteretur diceretur, in dolo, & furtũ cõmitteret, tex. d. l. Lucius. vbi Doc.

¶ Fallit ẽt quando depoſitarius ex aliqua cauſa veriſimili credebat deponentẽ permiſſurũ quòd depoſitarius vteretur rebus depoſitis: quia tũc nõ tenetur furti, nec poteſt iurari in litem ob ipſum vſum ſolùm. §. placuit. inſt. de obli. quæ ex quaſi delict. naſc. vbi text. & Doct. per Doc. in l. qui te ſibi. ff. de furt. & in l. contractus. ff. de reg. iur.

25 ¶ Depoſitarius, † ſeu cuſtos non reddens nũmos depoſitos in die præciſa, prout tenebatur. dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe et extrinſecũ deponentis: puta, ad intereſſe paſſu pro eo: quia, deponens, cum nũmos depoſitos nõ habuerit, nõ potuit redimere ĩ termino rẽ peũ alienatã, cũ pacto redimendi, vel nõ valuit luere pignora per eũ data Hebreis, vel alijs, q̃ poſtea amiſſa, vel viliori ptio alienata fuerũt, vel incidit ĩ pœnã. ex quo alteri, in die certa, ſub pœna

tenebatur

tenebatur ſoluere pecuniã,& illa nõ ſoluit: quia nũmos depoſitos in die præciſa, ſibi reſtituti non fuerunt & vbi dies non erat præciſa fuerũt petiti,& abnegati, vel ſi nõ negati non fuerũt reſtituti, vel quia depoſitari⁹ illis fuit vſus,vel quia indebitè,& abſq; cauſa litigauit, quominùs illos reſtitueret,& pro tali intereſſe extrinſeco,& alio ſimili intereſſe poſſet iurari in litẽ:& ipſum intereſſe probabitur ex ipſo iuramento præſtando per deponentẽ. tex. in d.l.nummis.& ibi glo.Bart.Alb.de Roſa.Bald.Ale.Pau. de Caſt.col.ij.nu. v.ver.tex.ibi, Are.& Iaſ.col.ij.nu.v.verſ.quartò no. & col. pe.nu.14.ver.itẽ dum.& col.fi.nu.17.verſ. ex prima parte. ff.de in lit.iu.Et idẽ ſi deponẽs,vel alius ſimilis creditor ac ceperit pecunias mutuo ſub vſuris ab Hẹberis pro eo quia depoſitarius, vel alius debitor pecunias ipſas non ſoluit in termino,nam tũc tenetur reſarcire ipſi deponenti,ſeu alij ſimili creditori,ipſum damnũ,& omne aliud intereſſe etiã extra rem,ſeu extrinſecum,ac omne aliud damnum tã cõmune,quam ſingulare paſſum ob nummos non ſolutos,& pro tali intereſſe, ac dãno poſſet in litẽ iurari cõtra debitorem moroſum,ſeu doloſum & eſt cõis opin.D.Cam.Plaut. in dict.l.j.in glo.ver.etiam ex lucro.nu.45.ver.limitatur.& ibi Cagn.col.23.nu.105.& Dec.col.viij.nu.92.in fin.Bart. & Doctor.l.Paul.ff.de ſolut.D.Lau.Siluanus d.conſil.10.In nómine Ieſu.col.25.ver. primò ſecundum.ſumma Silueſt. ver.reſtitutio. in iij.q. ix.iuncta d.l.in actio.Et hæc omnia reſpectu nummorum,in quibus ex mora,vel dolo debetur ipſum intereſſe etiam extra rem,ſeu extrinſecum ex quo raro contingit in eis intereſſe intrinſecum.d.l. nummis. vbi Bar.Alex.Paul.de Caſt.& Iaſ.& alij Doct.ff.de in litem iur. per illũ tex.& Et licèt etiã in nummis,vt dixi ſupràveniat, & debeatur etiam intereſſe intrinſecum,& pro eo in litem poſſit iurari.Bald.in l.nummis. in princ.ff.de in litẽ iuran. Tamen illud eſt de rarò contingentibus, & ſic conſideratur etiam in nummis intereſſe extrinſecum. arg.l.nam ad ea.ff.de legi.Docto.d.l.nummis.

26 ¶ In furmẽto verò † vino,oleo,& ſimilibus in quibus ſaltẽ magis frequẽter venit intereſſe intrinſecũ, cõſiſtẽs circa pretium et valorẽ rei,nõ debetur ex mora depoſitarij,nec

alterius

alterius debitoris, puta venditoris, vel cōductoris, intereſſe extrinſecum conſiſtens in damno, pro eo: quia deponens, vel emptor, ſeu locator, vel alius ſimilis creditor, cùm frumentum, non habuerit, ſerui eius famæ perierint, vel non potuit ſoluere fictum emphyteuticum, & ſic cecidit à iure emphyteutico, vel alienauit bona ſua: quia præmiſſa non habuit, et pro tali intereſſe, nec alio ſimili intereſſe extra rē, ſeu intereſſe extrinſeco, ſiue in dāno ſiue in lucro conſiſtat, non poteſt agi etiā ſi per teſtes probaretur: ergo multominùs poteſt pro eo in litem iurari. Barto. Alex. Pau. de Caſt. et omnes d. l. nummis. vbi Iaſ. col. ij. nu. 3. et 4. ver. tertiò not. et ver. et iſtam. ff. de in litem iur. vbi dicit Iaſ. quod hæc eſt commu. opin. per tex. in l. ſi ſterilis. §. cùm per uenditorem. vbi Doct. præcipuè, Pau. de Caſt. ff. de actio. emp. Bar. d. l. j. et ibi Dec. Petr. Rebuff. in glo. verſi. dupli. nu. 6 o ver. ſecunda reg. et D. Cam. Plaut. in glo. verſi. etiam ex lucro. nu. 44. ver. videndum. D. Aemilius Ferretus. num. 30. et ibi alij Docto. C. de ſent. quæ pro eo quod iur. Bart. l. Iulianus. in prin. ff. de actio. empt. Et iſtud procedit indubitanter vbi debitor peccauit in non faciendo, ſeu in omittendo, cum mora, ſeu delictum, ſeu dolus in omittedo ſit ualdè minor quam ſit dolus in faciendo. l. ſi mora. ff. ſol. mat. vbi glo. et doct. Pau. de Caſt. et Doct. d. §. cùm per venditorem. Dec. D. Cam. Plaut. D. Hiero. Cagn. et alii Moder. in l. j. C. de ſent. quæ pro eo, quòd inter. glo. et Doct. l. ij. in fi. ff. ad Silla. Et vbi ſumus in delicto conſiſtente in omittendo, et in mora, et ſic non ſumus in maleficijs: quia tunc in iſtis non debetur ipſum intereſſe extra rem, et ita loquitur d. § cùm per venditorem. D. Lauren. Siluanus d. conſ. 10. in nomine Ieſu Chriſti. col. xij. ver. nec obſtat. vt dicunt gloſſ. et Paul. de Caſt. et Docto. d. §. cùm per venditorem.

27 ¶ In maleficijs tamen, † ſeu dolo malo rei conuenti deberetur ipſum intereſſe etiam extrinſecum, etiam pro frumento, vino, oleo, tigno, veſtibus et ſimilibus. In his enim caſibus, vbi datur maleficium, vel dolus, pręſtabitur omne damnum, et omne intereſſe etiam extra rem conſiſtens, et eſt communis opin. D Cam. Plaut. d. l. j. in gloſ. verſ. etiā ex lucro. nu. 50. verſi. tertiò limitatur. et num. 51. et ibi Ferret.

fol. 113

fol.113.num.31.& D.Andr.Alciat.ç.10.& Dec.colum.viij. nu.62.col.xj.nu.81.ver.ſed. videtur.D.Laur.Siluan.d.ver. nec obſtat.Exemplum,& tex. pro hoc vide in d.l.Iulianus in princ.ff.de actio.empr.& in l.fi.in prin.ff.de eo,per quē fact.eſt. Ergo pro ipſo intereſſe ēt extra rē, ſeu pro ipſo in tereſſe extrinſeco poteſt deponēs,& alius creditor, puta lo cator,vel emptor iurare in litē cōtra doloſum, ſeu maleſa ctorē,& ex ipſo iuramēto probabitur dictum intereſſe etiā extrinſecum,ſeu extrarem, ēt pro furmento,oleo, vino,& alijs, in quibus cadit intereſſe intrinſecū D.Cam. Plautius in d.l.j.in glo.verſ.ēt ex lucro.nu.28.verſ. fallit in caſibus. & nu.29.verſ.fallit ēt. & nu.55.ver. item limitatur.arg.l.ſi

28 tutor.& l.in actionibus.ff.de in lit.iurād. maximè † cùm in foro conſcientiæ debeatur ēt ipſum intereſſe extrinſe-cum ēt in caſibus, in quibus cadit intereſſe intrinſecū,& eſt cōis opin.D. Cam.Plautius d.l.j.in glo.etiam ex lucro. nu.47.verſ.ſecundo limitatur. & ibi Cagnolus col.23.nu. 105.& in rubr.C.de ſent.quę pro eo quod int.Adrianus de Traiec. in iiij. ſent.diſtinct. 15. de reſtitutione quia tactū. ſum.Silueſt.verſi. reſtitutio.in iij.q.ix.Petr.Rebuff.in d.l.j. in gloſ.dupli.nu.65. Summa Ang.verſ.uſura.nu.30.

¶ Ergo ſi ſcienter,† & ſic dolo malo depoſueris apud me ſeruū furem,vel equum vitioſum,aut pecus morboſum,& ſeu præmiſſa ſcienter mihi vendideris,& de hoc me certio rem nō reddideris,diceris in dolo, & teneris mihi de omni damno,ac intereſſe intrinſeco,& etiā extrinſeco exinde mi hi ſequuto probādo ex iuramento meo in litem contra te præſtando,puta, de quantitate rerum mihi per ſeruum fu rem ſubtractarum, vel de pecoribus mortuis ex contagio-ne illius pecudis morboſi, & de quantitate damni mihi il-lati per ipſum furem,ſeu equum morboſum.D.Cam.Plau. d.l.j.in glo.ver.etiam ex lucro.nu.50.ver.tertiò limitatur. & nu.52.ver.quartò limitatur.& nu.53.ver. idem eſt.text. vbi Doct.in l.Iulia.in prin.ff.de.act.emp.iūcta d.l.in actio nibus.& l.ſi tutor.ff. de in lit.iur.

30 ¶ Debitor nummorū,† ſiue ſit depoſitarius,ſiue alius de bitor,ex quacūq; alia cauſa:puta dotis, emptionis,locatio nis,ſeu alterius cauſę,vbi fuit in dolo malo,ſeu in mora nō

ſoluendi,

ſoluendi, ipſos nummos, tenetur de iure ciuili, & canonico, & in conſcientia ab intereſſe creditoris, nõ ſolùm reſpectu intereſſe intrinſeci, & extrinſeci, reſpectu damni emergentis: quia reſpectu damni, ipſum intereſſe debetur omnibus etiam non ſolitis negotiare, & mercari. Alex. conſi. 31. Viſo. nu. ix. vol. vj. verum etiam reſpectu mercatorum, & ſolitórum cùm pecunia negotiare debetur intereſſe lucri ceſſantis, vbi creditor erat mercator ſolitus negotiare, & lucrari cum pecunijs: quia tunc illi debetur etiã intereſſe lucri ceſſantis, & eſt cõis opin. Deci. c. cùm venerabilis. col. v. nu. 14. ver. & quantum. & ibi Fel. col. iij. nu. vij. ver. dum dicit. de excep. & ibi Abba. nu. 7. et idem Abb. conſ. 65. Viſis. et in c. dilecti. col. ij. de foro compe. et in c. p. et g. in princ. de offic. deleg. et in cap. conqueſtus. in fi. de vſur. Bar. d. l. nũmis. et ibi Alex. col. fi. ver. in eadẽ. ibi, quod dicit, quòd hæc eſt communis opin. per text. in l. non vtique. § fin. ff. de eo quod certo loc. per text. in l. vnic. vbi D. Cam. Plautius in gloſſ. verb. etiam ex lucro. nu. 16. verſic. fallit ſecundo. vbi dicit quòd hæc eſt communis opinio, hanc eſſe communẽ opinionem atteſtatur etiam Cag. ibi nu. 37. et Gomeſ. in §. actionum, nu. 18. inſtit. de actio. Soci. conſ. 156. pro fundamento. col. ij. nu. ix. verſ. quoddam eſt. volu. ij. Alex. conſ. 52, nu. v. volu. vj. Et hoc habet locum indiſtinctè ſiue agatur ex actione arbitraria de qua loquitur tex. in l. iij. §. fi. ff. de eo quod cert. loc. ſiue alia actione etiam nõ arbitraria, et eſt commu. opin. D. Cam. Plaut. d. l. vnic. in glo. ver. etiã ex lucro. num. 17. verſi. hæc concluſio. et ibi Cagnol. num. 37. et 38. poſt Bartol. col. ix. verſic. ſi verò conſueuit. C. de ſent. quæ pro eo quod int. Alex. conſi. 200. Perſpectis. uolu. 6. et conſi. 141. Viſo. uolu. 5. Dec. d. c. cùm uenerabilis. de except. et in conſi. 21. et in conſi. 116. In cauſa Aloiſii in fi. et conſ. 322. Viſis caſibus. col. fi. et in l. diẽ functo. nu. 8. ff. de offi. aſſeſ. et per Mod. in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cer. peta. quo caſu ipſum intereſſe lucri ceſsãtis, probabitur iuramẽto deponentis, ſoliti cũ pecunia negotiare, et cuiuſlibet alterius creditoris ẽt ſoliti mercari, ſeu cũ pecunia negotiare cõtra depoſitariũ qui ſua die nõ reſtituit nummos depoſitos, et cõtra oẽm aliũ debitorẽ doloſum, ſeu dolo malo, et ſic nõ

ex

ex paupertate moroſum, per tex. in l. in actionibus. & in l. nummis. & ibi Bar. Alb. Bald. Pau. de Caſt. Alex. Aret. Iaſ. & omnes ff. de in lit. iur. Extende d. l. numis. ff. de in lit. iur. vt procedat non ſolùm in contractu depoſiti, verumetiam in omni alio contractu bonæ fidei, & ſic dotis, locationis, vẽditionis, & ſimiliũ, vt intereſſe pecuniæ ſua die præciſa, ſeu alio tẽpore debito nõ ſolutæ probetur per iuramentũ deponẽtis, & alterius creditoris cõtra depoſitariũ, & omnem aliũ debitorem dolo malo moroſum, ſeu doloſum, vel calumnioſum ſeu contumacẽ dolo malo, in nõ ſoluẽdo ẽt ſi nõ eſſet difficultas probationis, & res extarẽt. Bal. d. l. nummis. col. fi. ver. quæro quid ſi nũmi. & ibi Paul. de Caſt. nu. viij. ver. itẽ quærit. & Alex. col. fi. in fi. verſ. in ea. ibi quæro.

1 ¶ Propriè loquendo † non dicitur depoſitum vbi fuiſſet conuentum, quòd depoſitarius poſſet vti pecunijs depoſitis, & ꝙ tantundem teneretur reſtituere etiam quod partes conueniſſent, quòd eſſet, & diceretur proprium depoſitũ, ſeu verum, ac reale depoſitum. text. in l. Lucius. & ibi Doct. ff. depoſ. Dec. l. certi condictio. §. fi. col. ij. ver. & licẽt. ibi ſed diligenter. ff. ſi certum petatur. Ro. conſi. 500. Summarius. col. ij. verſi. & tunc. & ver. ſecundò quia. & conſ. 520. Circa propoſitũ. col. j. ver. nihilominus ex quo. Et cùm tunc propriè non ſit depoſitum, nõ poſſet dici depoſitum verum, ac reale. d. l. Lucius. Ergo decretum Mediolani ſub rub. de bonis inſolutum dãdis. quo cauetur ꝙ pro depoſito vero, ac reali, non poſſint dari bona inſolutum, & quòd depoſitarius poſſit detineri, non haberet locum in ipſo depoſito ex quo egreditur terminos depoſiti, cuius natura eſt vt idẽ corpus nummorum depoſit orũ reſtituatur, & ſic nõ eſſet propriè verum, ac reale depoſitum. d. l. Lucius. Dec. d. §. fi.

¶ Verum depoſitũ etiam nõ diceretur ubi depoſitum factum fuit cum pacto lucri: puta quòd recipiens nũmos in depoſitũ cum eis negotiaretur, & deponẽti ſolueret partẽ lucri, ſeu tantũ pro cẽtenario: nã tunc non diceretur propriè depoſitũ maximè uerũ, ac reale, etiã quòd partes voluerint illud eſſe depoſitum, & pro tali illud nominauerint, quo caſu decretum prædictum Mediolani, non haberet locũ in tali depoſito. Pau. de Caſt. d. l. Lucius. ver. ſi aũt

cum

cum pacto.& ibi alij Doct.per illum tex.Dec.d.§.fin.Ro.d. conſ.500.Summarius.& d.conſ.520.circa. glo.tex.& Doc. in l.Titius.ff.de præſcript.ver.Et licèt in tali depoſito con uentũ eſſet quòd depoſitarius vteretur pecunijs in mercãdo,& conficeret librum rationis de lucris,& mercatura.Et depoſitarius non mercaretur,vel librũ rationũ nõ conficeret,non poſſet propter hoc in litẽ iurari contra eũ,ubi cõ tractus,vel inſtrumentum eſſet fœneratitiũ,puta,ſi fuiſſet conuentum quòd capitale eſſet ſaluũ,vel quod ſolueretur tantũ pro centenario; quia tunc recipiens non tenetur ſol uere aliquam partem lucri,& pro eo non poteſt contra eũ in litem iurari,& tenetur ſolùm ad capitale,& eſt commu nis opinio.Iaſ.conſ.174.Spectabilis.per totũ. col.ij.iunctis tex.glo.Archid.& Docto.in c.plerique.14.q.iij.glo.l.ſi non fuerit.ff.pro ſocio.Abb.& communiter alij in c.nauiganti.de vſuris.vide ſuprà.nu.7.uer.fallit quoque.

32 ¶ Ipſum decretũ † Mediolani volens pro depoſito vero, ac reali non poſſe dari bona inſolutum, ſed depoſitarium poſſe detineri, locum nõ haberet vbi in depoſiti inſtrumẽto non dicitur quod pecuniæ,vel aliæ res,fuerunt tunc depoſitæ in præſentia notarij, ac teſtium,ſed adeſt ſolùm cõfeſsio depoſitarij confitentis ſe habuiſſe pecunias vel alias, res in depoſitũ:nam tunc non dicitur propriè depoſitum maximè verum,& reale,ſed confeſsio depoſiti, & l.pen.C. depoſiti diſponens contra depoſitũ non poſſe opponi ex ceptionem compenſationis ẽt alterius depoſiti, & omnes aliæ leges, ſtatuta, & decretum ipſum priuilegiantia depo ſitũ, non habent locum vbi eſſet ſolùm confeſſio depoſiti, & non probaretur per teſtes,ſuper aliud inſtrumentũ depo ſitum fuiſſe verum & reale, & numerationem realẽ interueniſſe, ita quòd non ſufficit confeſsio depoſitarij,de ipſo depoſito facto, niſi aliter quàm per dictã confeſsionẽ probaretur ipſa numeratio realis, puta per teſtes de viſu ſeu per aliud prçcedens inſtrumentũ,in quo notarius atteſtetur in præſentia ſua, & teſtium factã fuiſſe numerationem,& ita inquit Cag. in l.contractus,nu.21.ff.de regu.iur vbi dicit, quòd d.l.pe. & omnia iura,quæ dãt priuilegia depoſitis intelligũtur de depoſito vero,& reali,nõ autem de ficto, nec impro-

improprio,nec confeſſato, Ripa & Mod.in l.ij.ſi certū peta.Soc.conſ.143.Diu profectò.col.fi.ver.confirmantur prę dicta.vol.j.vbi allegat Bal.in conſ.incip.Duo ſunt. & vide Bal.conſ.232.vol.iij. Et comprobatur quia decretū ipſum requirit quòd ſit depoſitū verū,ac reale,ad hoc vt depoſitarius poſsit detineri,& nō poſsit dare bona inſolutū, etiā deducta tertia parte æſtimationis bonorū in fauorem creditoris.Ergo non ſufficit confeſsio depoſitarij, qua confiteatur ipſum depoſitum fuiſſe factū:quia tunc nō dicitur depoſitū verū,ac reale,ſed cōfeſsio depoſiti,in qua locum nō habet ipſum decretū loquēs de depoſito vero, ac reali, cùm ſit exorbitans à iure cōi.Et ſicvbi erit ſola cōfeſsio depoſitarij, non poterit ipſe depoſitarius detineri, & ipſo decreto non attento, poterit depoſitarius dare bona inſolutum deducta tamen tertia parte æſtimationis bonorum. Soc.d.ver.confirmātur.Cag.d.l.cōtractus. nu.21.facit tex. in d.l.pen.ver.acceperit.vbi Doct.iūctis notā.per Bart.& Doct.in l.Titia.ff.de verb.oblig.& in l.ſi ex cautione. C.de non nu.pecu.Nam,& cùm iura velint in ceſsione iuriū,vel immobilium ſeu mobilium,vbi mobilia,& immobilia à cedente non poſsidētur, & ſic opus eſt lite,vbi ceſsio fit titulo oneroſo, puta venditionis, teneri ceſsionarium ſoluere pretium re ipſa cedenti,aliàs quòd non valeat ceſsio , non ſufficit confeſsio cedētis ꝙ ſibi ſit ſolutum.l.Anaſtaſio. & l.per diuerſas.vbi Bal.Sal.& alij.C.mand.ſequitur ꝙ ceſsio iurium,& actionum pręſumitur ſimulata,& non valet,vbi fit titulo oneroſo,pro debito,vel prætio, de quo non conſtat, niſi per confeſsionem cedentis confitentis etiā cū iuramento ſe habuiſſe pretium à ceſsionario, vel ſe eſſe debitorem ceſsionarij:nam vbi de hoc non conſtat niſi per ipſam confeſsionē cedentis,non valet ceſsio,ſed præſumitur ſimulata etiā ſi eſſet iurata.Anch.conſ.338.Viſa copia.col. j.in fi.cū ſeq.& eſt com. opi.Rot.deciſ.177.ſub rub.de alienud.mut.cau.fact.in addit.ibi, deinde quæro vtrum ceſsio Bar.l.diuerſas.col.ij.in fi.nu.xj.ver.pręſumitur etiam ſimulata.& col.iij.ver.ex quo.& nu.13.ver.ſed iuxta.& ibi Sal. col.iiij.verſi.quæro tunc.& ibi alij Doct.C.mandati. Soci. conſ.66.Conſil.js.col.iij.nu.14.ver.hinc etiam.vol.j.

SVMMARIVM.

1 *Dotis ſoluendæ, vel repetendæ in actionem, in litem iurari poterit, ſi dos per calumniam non ſoluatur.*

2 *Intellectus l. filiusfamiliàs. §. maritum. ff. ſolut. matrimonio. et nu. 3. & 4. & nu. 13.*

3 *Statutũ loquens in vxore an cenſeatur ẽt loqui in marito, et ecõtra.*

6 *Statuto diſpon.nte, quòd vir lucretur dimidium dotis, vxoris prædefunctæ, viri pater qui on rà matrimonÿ ſuſtinuit, tale lucrum acquirit, licet de patre in ſtatuto nulla fiat mentio.*

7 *Maritus, vel ſoror ſcienter fundum dotalem ſi alienent, ab vxore cõtra eos iurari potuit in liten, & an id procedat etiam contra emptores, ſcienter ab eis cunctis in caſibus à iure non promiſsis.*

8 *Ruſticus excuſatur à dolo præſumptio, niſi eſſet in iure naturali, vel niſi ſic ſagax, vel in loco inſigni habitaret, vbi periti eſſent.*

9 *Dubium probabile an ſolennitas, vel ſtatutum ſit ſeruandum excuſat à mala fide, vel quando de conſuetudine non ſeruaretur.*

10 *Dotalis fundi alienatio facta ab vxore cum iuramento de non contraueniendo, valet, ſi iuramentum ſpontè fuerit præſtitum.*

11 *Ruſticus errans in iure naturali non excuſatur & quid ſi erret in iure poſitiuo.*

12 *Argumentum de dote ad pias cauſas valet.*

14 *Maritus non ſuſtinens onera matrimonÿ non poteſt ad dotis fructus agere, contra moroſum, vel quando ad ſoluendum dilationem conceſsit.*

15 *Vſurarium pactum dicitur, ſi maritus ſuſtinens onera matrimonÿ paciſcitur cum debitore dotis, quòd quid certam minimum ſoluatur, pro quolibet centenario capitalis, & ob id dilationem ad ſoluendum dotem conceſsit, nec ex eo agi poteſt, quia taxati vſura dicitur.*

16 *Maritus qui pactum fœneratitium ſuper intereſſe dotis fecit, non poteſt etiam verum intereſſe poſteà petere.*

17 *Maritus matrimonÿ onera ſuſtinens ſi ad ſoluendum d tem tempus concedat cum pacto, quod pro oneribus matrimonÿ vel alimentis vxoris interim taliam ſoluantur ſi promiſſa non excedunt onera matrimonÿ debentur, ei peti poſſunt, & pro eis in litem iurari.*

18 *Marito quãdo dicatur commiſſa mora in ſoluendo dotẽ. Et an tũc ſi* dos

dos promiſſa fuerit in pecunia, marito intereſſe debeatur, maritus quæ ſuper intereſſe eo caſu iurare poſſit.

19 *Fur & moroſus æquiparantur in his, quæ rei interitum & intereſſe reſpiciunt, & moroſus & delinquens æquiparantur.*

20 *Mora dicitur delictum & contumacia.*

21. *Maritus an poſſit petere intereſſe dotis non ſolutæ eatenùs, quatenùs onera matrimonij excedit.*

22 *Vxori an pro dote non ſoluta debeatur intereſſe. Et quando & an pro eo poſſit contra hæredes viri in litem iurare.*

23 *Dos in mobilibus exiſtens, quo tempore ab hæredibus viri mulieri debeat ſolui, & an interim ſit alimentanda.*

24 *Intereſſe dotis in pecunia exiſtentis an poſt morā mulieri debeatur.*

25 *Mulier quæ iudicialiter hæredes viri ad ſoluendam dotem interpellauit, ſi ij ſine iuſta cauſa, litigauerunt, vel violenter eam retinuerunt debetur intereſſe etiam pro dote in pecunia exiſtente, & pro eo in litem iurabitur.*

26. *Secundus vir cum vxore, quibus ab hæredibus primi facta eſt mora in ſoluendo dotem, poterit contra debitores dotis moroſos intereſſe petere, & contra eos in litem iurare.*

27 *Mulieri non habenti vnde ſe alat intereſſe dotis non ſolutæ à moroſo debitore de bonis. Et an id etiam procedat finito anno luctus.*

28 *Mulieri ſolitæ negotiari, et moram paſſæ in ſua dote, debetur intereſſe lucri ceſſantis.*

39 *Mulieri moram paſſæ debetur intereſſe damni emergentis, idem in omnibus alijs procedit.*

30 *Mulier, vel creditor, cui eſt facta mora in ſoluendo pecuniam an poſſit petere intereſſe, et pro eo iurare ſub prætextu, quòd ſi habuiſſet pecuniam emiſſet prædia, ex quibus percepiſſet fructus.*

31 *Debitor pecuniæ in mora conſtitutus omni iure tenetur ad intereſſe creditoris, non ſolum pro damno emergente, ſed etiam pro lucro ceſſante, quando creditor erat mercator ſolitus cū pecunia negotiari.*

32 *Statutū, quòd pro dote mulieri non ſoluta debeatur intereſſe nō valet, et ſtatuētes ſunt excōicati, & eius vigore agi non pōt: & contrarium affirmantes ſunt hæretici, & an aliquo caſu valeat.*

33 *Statutum, quòd credatur iuramento viduæ, non haberet locum in nupta.*

34 *Mulieri quibus caſibus non debeatur intereſſe aliquid pro dote non ſoluta.*

§. XI.

§. XI.

1 IN dotis actione, † etiam ſoluendæ, vel repetendæ,cùm ſit actio bonæ fidei, poterit in litem iurari per maritum cõtra vxorem, & per vxorem cõtra maritum, & per quemlibet ex ipſis cui dotis actio competierit,contra quemlibet etiam ſocerum,ſeu vxoris fratrem,ſeu extraneũ, qui cum teneatur ad fundum dotalem tradendum, vel ad dotem etiam nummis conſiſtentem ſoluendã , per dolum malum,vel calumniam,aut malitiã,non tradit,nec ſoluit, ſed retinet,vel dolo malo fecit,quominns tradere, vel ſoluere poſſet.Nam tunc cõtra talẽ in litem iurari poterit, & ipſo iuramento res,ac rerũ quãtitas,pretiũ,fructus,& eorũ æſtimatio,ac quantitas,damna, et intereſſe,probabuntur, contra eũ: quia inuitis nobis res noſtras alius retinere non debet.text.eſt in l.ſi filiofamilias.§.maritum. et ibi not.gl. Bar.Alb.de Roſ.Ioan.de Imol.Roma.et alij. ff.ſolu.matri.

2 ¶ Et quamuis.† tex.in d.§.maritum loquatur in muliere: vt poſsit in litem iurare.tamen debet extendi ad maritũ, vt etiam ipſe poſsit in litem iurare:quia omnis lex, et omne ſtatutum loquens in vxore,cenſetur etiam loqui in marito.Et diſpoſitũ in vno,cẽſetur diſpoſitũ in alio,et econtra.ex quo ſunt nomina correlatiua.l.fi.ubi glo.Bar.Iaſ.et alij.C.de ind.vid.tol.Bart.l.fi.p illũ tex.ff.de acceptilatio.,

3. ¶ Sic et ſtatutum † volẽs,quod maritus non poſsit relinquere vxori,cenſetur etiam diſponere,quod vxor non poſſit relinquere marito, ratione correlationis et ne inuicẽ ſe ſpolient,vel eorũ priuent familiàs.Iaſ.d.l.fi.C.de ind.vid. tol.et conſ.112.noua. uol.j.Cur.Sen.conſ.11.ſtatuto.Rip. rub.ff.de acq.poſ.col.ij.Dec.l.j.col.pen.C.de in ius voc.D. Lau.Siluanus.conſi.31.noua. maximẽ cum ẽt tale ſtatutũ cẽſeatur fauorabile.Bar.l.cũctos populos.C.de ſum.trin. ne mutuo amore, ſe et eorum ſpoliẽt familiàs,adeò, quòd ſtatutum prohibens legari vxori, cẽſetur etiam prohibere illã hæredẽ inſtitui.Ruin.et Mag. D.Hiero.Torn.rubri.ff. de leg.j.col.vij.nu.21.ver.ſed qui de illa.licet Cor.conſil. 195.Velit hoc caſu prohibito legato,nõ cenſeri prohibitã

eſſe inſtitutionem. Fallit tamen, vbi eſſet aliud ſtatutum, ꝗ ſtatuta non poſſint interpretari, ſed debeant intelligi ad literā prout iacent, nam tunc diſpoſitum per ipſum ſtatutum in viro, vt non poſſit relinquere vxori, nō intelligitur diſpoſitum in vxore, vt nō poſſit relinquere marito. Curt. ſen. conſi. vj. Circa primam. argumen. l. iubemus. §. fin. vbi Bal. C. ad Trebel. Et idem ſi ſtatutū diceret, quòd ſeruentur ſtatuta ad literā prout iacent: quia tunc prohibito marito relinquere vxori, non cenſetur prohibita vxor relinquere marito. D. Cate. Cotta. in memo. ver. litera dicitur, vbi refert ita conſuluiſſe. D. Lan. Dec. Pet. Craſſum. & Io. de Puteo. ſequitur Pichus. in authent. præterea. C. vnde vir, & vxor. & in l. quamuis. C. de impub. ſub. Fallit ēt vbi ſtatutū prohibens marito, relinquere vxori, multa alia annecteret, quæ non conueniunt vxori, relinquenti viro, puta, ſi vltra certā quantitatē, præter alimēta, ſeu veſtes vxorias, & ſimiles res muliebres, ſtatutū vult nō poſſe relinqui vxori, prout dicit ſtatutū ciuitatis Nouariæ, nam tunc non cenſetur prohibita vxor relinquere viro. Socin. conſi. 74. Difficultatem. colum. fin. verſicul. poſtremo oſtenditur. volum. iij.

4 ¶ Ergo † diſpoſitio d. §. maritū. verſ. ꝗ ſi dolo loquens de muliere iurante in lite, extendetur ēt ad maritū: ut poſſit in litē iurare, maximè cùm actio dotis tàm reſpectu mariti, ꝗ̄ uxoris ſit bonę fidei, adeò, ꝗ à die moræ ēt ante litem conteſtatā, debetur intereſſe. Bal. Nouel. tract. de dote in 4. part. uerſi. quartò quæro. ubi inquit, ꝗ hæc eſt communis opin. glo. Bar. & Doct. l. de diuiſione. ff. ſolu. matr. & etiam quia militat eadem ratio: quia inuitis nobis &c. de qua in d. §. maritum. Ergo debet militare idē ius. l. adigere. §. quāuis. ff. de iur. patr. præſertim ēt quia identitas rationis iurādi contra doloſum, ſeu moroſum militat in uiro ſicuti in uxore. d. l. in actionis. ff. de in lit. iur. ergo militabit idē ius. Iaſ. l. à Titio. ubi glo. ff. de verbo. obligat. & ibi Bar. & Doc.

5 ¶ Extende d. §. maritū. † vt procedat ne dum in vxore, & marito, ut poſſint iurare in litem, verū etiam in ſocero ſuſtinente onera matrimonij, ut poſſit iurare in litem cōtra occupantē dolo malo fundū dotalē, vel dolo deſinentem poſſidere, uel cōtra debitorē dotis in nummis conſiſtentē,

qui

qui dolo malo, vel ex calũnia, ſeu malitia, vel ex mora doloſa, & abſq; cauſa debita facta eam non ſoluit, cũ propter morã, ſicuti & propter dolũ malũ iurari poſsit in litem. l. nummis. & l. in actionibus. ver. plane interdũ. ff. de in lit. iuran. vbi tex. & Doct. omnia. n. iura loquentia in fauoré mariti, vt habeat intereſſe dotis non ſolutæ, vel aliquid aliud propter onera matrimonij quæ ipſe ſuſtinet, locum habet
6 ét in ſocero, & ſic patre mariti. Et ideo † ſtante ſtatuto, ꝙ maritus lucretur dimidiũ dotis vxoris prædefunctæ, ſi pater mariti ſuſtinuit onera matrimonij circa expenſas, tale lucrũ acquiretur patri, & non marito, etiam ꝙ de patre ſtatutũ nullam faceret mentionẽ. Hippo. ſing. 264. Eũ ſequũtur. Bar. tract de duob. frat. col. xj. Abba. conſi. 79. Videtur. vol. ij. circa fi. Rom. auth. ex teſtamento. col. v. C. de collat.
7 ℭ Vnde infertur, † ꝙ cùm fundus dotalis alienari per maritũ, vel ſocerum non poſsit ét uxore conſentiente. inſtitu. quib. ali. lic. uel non. & tot. titul. ff. & C. de fund. dot. certè contra maritum, uel ſocerũ, aut eius hęredem ſcienter alienantem fundũ dotalem, uel dolo malo deſinentem poſsidere, aut patientẽ ſciẽter, ab eius affine, uel amico, occupari, iurari poterit in litẽ, per uxorẽ. tex. in d. §. maritũ. iũctis not. per Abb. conſi. 109. Circa factum. col. fi. in ij. part. & in c. j. de alie. iud. mut. cau. fact. dicuntur. n. fuiſſe in dolo alienãdo ſcienter fundũ dotalẽ contra legũ interdicta. ca. qui contra. de reg. iur. in d. l. queadmodum. in fi. C. de agric. & cen. li. x. Bal. no. tract. de dot. in vij. par. incip. primũ igitur. col. 8. uerſi. ſi aũt fuit omnino ſciens. Cor. conſi. 147. Quia cauſa. col. pen. uol. ij. Bal. l. nummis. col. fi. uer. adde, ꝙ uidetur. ff. de in lit. iuran. Et ex ipſo iuramento in litẽ per mulierẽ præſtando contra alienantem eius fundũ dotalẽ probabuntur pretiũ, ac æſtimatio fundi dotalis, & damnũ & intereſſe, ét affectionis mulieris, & fructus, ac fructuũ quãtitas, quãlitas, & æſtimatio eorũ, in quibus ipſi alienãtes erũt condemnandi erga mulierẽ. tex. & ibi glo. & Doct. d. l. ſi filiofam. §. maritum. ff. ſol. matr. & in l. in actionibus. & l. nũmis. ubi Bar. uerſ. op. infrà & ibi Iaſ. nu. x. ff. de in lit. iur.

ℭ Et non ſolum contra alienantes, verum etiam contra ſcienter acquirentes à marito uel ſocero ét cum conſenſu

 mulieris,

mulieris, vel a muliere abſque iuramento fundum dotalē, ſeu bona eccleſiæ, vel minorū, cùm hęc oĩa æquiparentur, abſque cauſis à iure permiſsis, & ſolennitatibus iuris ſtatutorum, literarum principis, iurari in litē poterit, quia etiā ipſi acquirētes dicūtur fuiſſe in dolo. & mala fide. d. c. qui cōtra. & d. l. quemadmodum. Cor. d. col. pe. ibi, pręſumitur quandoque. Bald. not. d. verſ. ſi aute fuit omnino ſciens, vbi inquit, quòd taliter acquirentes ſunt in dolo & mala fide, & amittunt pretium, & euictionem et quòd de eis fuiſſent ſtipulati. Ergo contra eos in litem iurari poterit, ſicuti poteſt iurari contra alienantes ratione correlationis. l. j. vbi Bar. & Doct. per illum tex. C. de cypreſ. lib. x. Iaſ. & Doct. l. fin. C. de ind. vid. tolle. & eſt communis opi. Bal. not. d. ver. ſi aũt fuit omnino ſciens. vbi alleg. Io. de Imo. c. cùm cōtingat. de iureiur. iuncta d. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. arg. l. generaliter. ff. de verb. obl. omnes. n. ſciret debēt legū prohibitionē. & eorū tenorē. l. leges. ſacratiſsimæ. C. de legi.

¶ Fallit vbi erat ignorantia facti, puta quia acquirens neſciebat bona eſſe dotalia, vel minorum, eccleſiæ, & ſimilium, & tanquàm talia non fuerunt alienata, nā tunc pręſumitur bona fides, maximè ſi ignorauit fundū eſſe datū in dotem inæſtimatū, ergo contra talem acquirentem in litem iurari non poterit. Corne. d. conſil. 147. Quia. col. pe. vol. ij. Bal. tract. de dot. par. vij. col. viij. verſic. & prædicta procedūt. in fi. Et in hoc acquirens excuſabitur à mala fide, & iuramento in litē, etiā ſi eſſet conſanguineus, vel vicinus, Cor. d. conſi. 147. & in dubio ignorātia præſumitur. l. verius. ff. de proba. & ex quo nullus dolus fuit acquirentis contra eum in litem non iurabitur. d. l. in actionibus.

8 ¶ Fallit ſecundò † ubi acquirens, uel alienās, eſſet ruſticus: nā tunc cū ruſticus excuſetur à dolo præſumpto. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. omni iudic. ubi tex. & Modern. non poterit in litē iurari contra ruſticum pro eo quia alienauerit, uel acquiſiuerit rem abſq; ſolennitatibus iuris communis, uel ſtatuti, uel cōtra legum interdicta, uel pro eo: quia cum eſſet tutor, uel adminiſtrator, non confecerit librum rationum, uel inuentarium, adminiſtrauerit nōn ſeruatis ſeruandis quia propter ruſticitatem excuſatur à dolo

præſum-

prǽſumpto, & non dicitur in mala fide: ergo contra eum in litem eo in caſu iurari nõ poterit. Ripa tract. de peſte. in tit.de præſer.rem.cõ.peſt.nu.32.ver.ſecundo ruſticitas. & nu.233.ver.habes tñ.Bal.no.d.ver.& prædicta.Soc.cõſi. 39.Viſis. volu.j.Pau.de Caſt.l.Clodius.ff.de acqu.hære.iũcta d.l. in actionibus. Fallit vbi ruſticus erraſſet in iure naturali,quia tunc non excuſaretur:vt infrà dicã.nu.11.ver. ruſticus autẽ qui. Tamẽ hæres ruſticus non excuſaretur ẽt à cõfectione inuẽtarij de quo in l.fi.C. de iur.delibe.Alex. & Mod.l.iuris ignorantia.C. qui admitti.& rationem vide per Rip.d.tit.de præ.re.con.peſt.nu.242.ibi,conſidera.vbi inquit,ꝙ eo in caſu, ruſticitas non excuſaret,ne præiudicetur creditoribus certantibus de dãno euitãdo, ſed in caſu tutorũ ruſticorum vbi non conficiunt inuentarium ruſticitas excuſaret, ex quo eo in caſu certaretur ſolùm de lucro captando alijs venientibus ab inteſtato. Sed hæc ratio nõ videtur militare, cùm quo ad minores tractari dicatur de eorũ dãno: vnde dico attendendũ eſſe qualitatẽ perſonę,vt dixi infra.nu.viij.ver.ſed ego.Vbi ruſtic⁹ eſſet ſagax, non excuſaretur à dolo prǽſumpto,& ab ignorantia iuris, & contra eum alienantem,vel acquirentẽ,vel adminiſtrãtem abſque iuris ſolennitatibus in litem poſſet iurari.tex. gloſ.& Doct.in l.athletæ.§.fi.ff.de excuſ.tut. Ripa d.tit.de præſ.re.cõ.peſt.nu.249.verſ.ſcias ẽt.Iaſ.d.l.ſi quis id quod col.viij.nu.32.in fi.& ibi Alex.& Mod.ff. de iur.om.iud.iũcta d.l.in actionibus.& d.c.qui cõtra.Item vbi Ruſticus habitaret in ciuitate,vel in oppido inſigni, in quo eſt copia peritorum, vel eſt vicinus locis in quibus eſt copia peritorum,ita quòd ad ipſa loca eius acceſſus non eſt difficilis,tenetur cõſulere peritos,alioquin nõ excuſatur.l.iuris ignorantia.vbi gloſſ.Deci.& Moder.C.qui admit.ergo eo in caſu in litẽ contra eum iurari poterit ſicuti contra alios vbi abſq; iuris ſolẽnitatibus,& iuſtis cauſis fundũ dotalẽ alienarunt.l.fi.C.de iur.& fact.igno.iũcta d.l.in actionibus.

¶ Sed ego illud totum arbitrio iudicis relinquendum cẽſeo,qui attenta qualitate perſonæ ruſtici,& loci,quę habitat,& ſolennitatũ omiſſarũ de quibus agitur,an veriſimiliter ſcire debuerit eas vel ne, arbitrabitur an iuramentũ

in litem ſit contra eum deferendum,vel ne,Dec.d.l.ſi quis id quod.col.v.num.34.verſi.et ꝙ dictũ.Ripa d.tit.de preſ. remed.cõt.peſt.nu.234.ver.hinc eſt arg.l.j.ff.de iur. delib.

9 ¶ Fallit etiam † vbi erat probabile dubium,an talis ſolennitas,et an tale ſtatutum debuiſſet obſeruari:nam tunc ne dum ruſticus, verũ ẽt quilibet alius excuſatur à mala fide: ergo contra eum in litem iurari non poterit ob omiſsionẽ ipſarum ſolennitatum.Cor.d.conſi.147.Quia.colu.j.et ij. uol.ij.dixi ſuprà,in uerſi. unde ex præmiſsis infero.nu.52. uerſ.tertiò quotieſcunque eſſet.

¶ Fallit ẽt, ubi tales ſolennitates de cõſuetudine nõ ſeruarentur: nam tunc ob ipſarũ omiſsionẽ in litem iurari non poteſt.Barto.d.l.tutor qui repertoriũ.col.iiij.nu.18.in fin. uer.itẽ ſi conſuetudo eſſet.ff. de admi.tut. et dixi ſuprà.in d.uer.Vnde ex pręmiſsis.nu. 54.uer.quartò quotieſcunq;.

10 ¶ Fallit etiam † ubi contractus alienationis fundi dotalis fuiſſet factus ab uxore cum iuramento de non cõtraueniẽdo,uel cum ipſo iuramento, uxor ipſi alienationi conſenſiſſet:nam tunc ualet alienatio, nec poteſt iurari in litem, dummodò tale iuramentum non vi,dolo,nec metu fuerit præſtitum, ſed ſponte factum fuerit.c. cùm contingat.de iureiur.c.quamuis. de pactis.in vj. Et idem in alienatione facta per fœminã in anno 17. & per maſculũ in anno 14. quia tali iuramento firmatur per auth.ſacra.pub.C. ſi aduer.uend.c.quamuis.de pact.in.vj.

11 ¶ Ruſticus † autem qui iure naturali errauerit:puta,emẽdo rem uxoris à uiro, cùm eſſe fundus dotalis , uel emendo à ualdè minoribus nõ excuſaretur.l.ij. C.de in ius uoc. Dec.& Mod.d.l.ſi quis id quod.ſentit Cor.d cõſ.147.Quia. col.pen.uol.ij.Doct.l.cùm lex.ff. de fideiuſs. Ergo cõtra eũ in litẽ iurari poterit.d. c.qui cõtra. iũcta d.l.in actionibus. tñ ruſtico erranti ex ignorãtia iuris poſitiui,uel ſtatuti poſitiui aliquãdo parcitur,Alciat.reg.j.pręſum.in pręſum.37.

12 & pręmiſſa maximè † procedũt:quia ualet argumentũ de dote.ad piã cauſã.& econtrà.l.cùm is.§.ſi mulier.ubi Alex. & doc.per illum tex.ff. de cond.inde. Nic.Euer.in loco 25. ibi,locus à dote.ergo ſicuti alienãtes,& acquirentes re eccleſię abſque iuris ſolennitatibus , & debitis cauſis dicũtur in

dolo,

dolo,ita ēt in dolo dicuntur alienantes,& acquirentes fun dum dotalem abſque debitis cauſis neceſſarijs alienādi, & abſque iuris ſolennitatibus. Bar.Bal.& Doc.auth.qui res iā dictas.C.de ſacr.eccle.ergo contra eos in litem iurari pote rit.d.l.in actionibus.& prout dixi ſuperiùs,in verſi.Dicam cum Virgiliana Didone.nu.v.verſi.& ſicuti. Et pro maiori
13 † dilucidatione.d.l.ſi filiofamiliàs.§.maritum. ff.ſol.mat. quando maritus, & vxor poſsint agere ad intereſſe dotis, & pro eo in litem iurare diſtingue prout infrà dicemus, & primò de marito,videamus deinde de vxore.cùm à dignio ribus ſit priùs inchoandum.l.j.ff.de alb.ſcrib.
14 ¶ Maritus non † ſuſtinens onera matrimonij non poteſt agere ad dotis fructū,nec intereſſe:ergo nec pro eis iurabit in litem. & eidem etiam lucrum dotis delatum ex forma ſtatuti non debetur.l.dotis fructus. in prin.ff.de iur.dot. Doct.c.ſalubriter.de vſur.Hip.ſingu.264.Eum.Abb.conſi. 79.Videtur.circa fi.vol.ij.glo.Bar.Ale.& Doct.l.ſi ab hoſti bus.§.ſi vir vxorem.ff.ſol.mat.

¶ Si verò maritus ſuſtinet onera matrimonij, & illi qui te nentur ad dotis ſolutionem,non ſunt conſtituti in mora: puta,quia non ſunt iudicialiter,nec extraiudicialiter inter pellati,nec poſſunt interpellari:puta quia maritus illis con ceſsit dilationē ad ſoluendū dotē, nō paciſcēdo de aliquo intereſſe,& dilatio nondū eſt elapſa, tunc marito & vendi tori,facienti talē dilationē,non debetur intereſſe aliquod, cùm intereſſe nunquàm debeatur vbi nō eſt mora,ergo in litē maritus,& venditor pro tali intereſſe non poterunt a- gere,nec iurare.l.in inſulam.§.vſuras.vbi Io.de Imo.col.ij. nu.viij.ver.ſed iuſta. & ibi alij Docto.ff.ſol.mat.Soc.conſ. 130.Circa præſentem.nu.vij.vol.iiij Dec.conſ.119.Et pro tenui.col.3.uer.in oppoſitū.& in c.cū uenerabilis. col.vj. de excep.Amb.de Vignite.d.ca.ſalubriter.in tract.de uſur. col.ij.caſu prin.nu.14.& ibi D.Anto.de But.& alij de uſur.
15 ¶ Vbi uerò maritus † ſuſtinēs onera matrimonij,ſeu uēdi tor qui tradidit rē uenditā emptori fecit pactum ꝙ eidem ſex,aut quinque,aut unū,uel aliud quid minimum,ſolua- tur pro quolibet centenario capitalis, & dedit dilationem ad ſoluendum ipſam dotem, ſeu pretium, cùm hoc quod

præmiſſa ſoluerentur, & tunc tale pactũ dicitur vſurariũ, & ex eo agi non poteſt, & dictum intereſſe ſic taxatum nõ debetur, & pro eo in litem iurari nõ poterit: quia in oĩbus caſibus quibus intereſſe debetur: puta marito ſuſtinẽti onera matrimonii, vel venditori qui emptori rẽ tradidit, ex qua percipit fructus, vel mercatori & ſolito negotiari, non pt tale intereſſe deduci in ſtipulationẽ, nec pactũ, taxãdo illud ad rõnem de tot pro quolibet cẽtenario, ẽt ſi diceretur pro dãnis intereſſe, ac fructibus, & oneribus, ac alimentis ſic taxatis: quia talis taxatio dicitur vſura, & tale intereſſe ſic taxatum peti nõ põt, nec pro eo in litẽ iurari. Dec. conſ.39. Iuridicã. nu.v. ver. ſecũdò reſpõdetur. & cõſi.3. Et pro tenui. col.ij. ver. ſecundò quia hæc. & conſ.119. Et pro tenui. col.iij. ver. quintò pro iſta Alb. & Bal. l. cũctos popu los. vbi D. Io. Bap. Catial. col.36. nu.82. verſ. & quia. in fi. C. de ſum. trin. & fid. cath. S. Bernar. de Sen. in lib. ſuo ſermonũ. in tit. plures caſus in quibus homo paciſci pro intereſſe dãni emergẽtis. c.2. ver. pone ꝙ gener. & iſta eſt uera cõis opinio: ut dicit D. Laur. Sil. conſ.x. In nomine Ieſu Chriſti. col. fi. nu.40. ver. nec obſt. Alex. conſ.221. Super. col.ij. ver. & nota. & col. fi. nu. viij. ver. hoc ẽt. vol.ij. Anch. conſ.150. In quæſt. Crau. conſ.87. Sẽpronius. col. fi. & videtur tex. in c. cõſuluit vbi D. Laur. de Rod. nu.37. q.53. circa fi. de vſur. Bal. & Doc. l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. peta. D. Io. And. Cal. & doc. d. c. ſalubriter. Io. de Anan. c. fi. nu.62. in fi. verſ. q̃rit. ẽt. de vſur. Alex. conſ.27. Viſo. col. fi. vol. iiij. Grat. conſi.11. Quæritur. col. iiij. nu.28. & 30. vol. ij. Ro. conſ.520. Circa.

16 ¶ Et ipſa conuentio † taxationis dicti intereſſe adeò eſt ineſficax, ꝙ etiam verum intereſſe peti, & teſtibus probari poſteà non põt, D. Laur. Silua. d. conſ.x. nu.46. ver. & adeò. vbi allegat. Io. Lupi. ca. per veſtras. char.173. de dona. inter vir. & vxor. ſed Dec. d. conſ.39. Iuridicam. d. verſ. ſecũdò reſpondetur. & d. conſ.119. ver. quintò pro. cum ſeq. & conſ. 122. Viſis. col. fi. Alex. conſ.200. Domini. vol. vj. Cag. l. j nu. 51. & D. Cam. Plau. Pez. glo. dupli. nu.39. C. de ſent. quę pro eo quod inte. et Io. de Anan. d. ver. quærit ẽt. et Aret. conſ. 151. Viſo. in fi. volunt cõtra doloſum, vel moroſum poſſe peti intereſſe verum dimiſſo intereſſe taxato, quòd ego in-

tel!igo

telligo verum dummodo in caſu prẹmiſſo intereſſe utrum probetur teſtibus, vel inſtrumẽtis: quia ille qui fecit pactũ fœneratitium per dictam taxationem non poterit etiam contra moroſum, vel doloſum iurare in litem ſuper uero intereſſe. Hipp. ſing. 273. Notiſsimum. ibi, et ſubdit. Ioannes Bap. Catialu. et Mod. l. admonendi. ff. de iureiur. argu. l. im probum. vbi Bar. et Pau. de Caſt. de infami.

17 ℂ Si aũt maritus † ſuſtinet onera matrimonij, et dedit di lationẽ ad ſoluendũ dotẽ, cũ pacto quòd pro oneribus matrimonij, uel alimẽtis uxoris, interim ſoluantur talia, non facta mẽtione pro quolibet cẽtenario, nec pro denarijs: ſed pro dictis oneribus, vel alimẽtis, et tũc ſi talia promiſſa nõ excedũt onera matrimonij debẽtur, et peti poſsũt, eatenùs quatenùs nõ excedũt ipſa onera, et in ſorte non cõputantur, vltra aũt nõ poterũt peti, et idẽ in vẽditore paciſcente pro fructibus, et eſt com. opi. Alex. conſ. 31. Viſo. vol. vj. ubi allegat. Anto. de Butr. et alios in d. c. ſalubriter. ubi Paul. de Eleaz. Anch. Io. Cald. Abb. et alij iſtud tenẽt, ſequitur Alex. conſ. 221. Supra. col. fi. vol. j. Ro. conſ. 517. In caſu. arg. l. fi. in prin. ff. de dol. excep. et in l. ſi pater. §. j. ff. de pact. dota. et in l. creditor. §. ſi inter. ff. manda. Iac. Butr. et alij l. j. §. exactio. C. de rei vxor. action. Ioan. de Imo. Pau. de Caſt. Alex. et alij. d. l. in inſulã. §. vſuras. vbi Alex. col. fi. ver. alias et articulus, inquit, ꝙ hæc eſt magis com. opin. ff. ſolut. matr. Ergo ſi per dolũ, aut calumniã præmiſſa nõ ſoluãtur per debitorẽ moroſum, poterit maritus cõtra eũ in litẽ iurare. d. l. ſi filiofami. §. maritũ. ff. ſol. matri. Et iſtud intelligendũ quãdo maritus maluiſſet habere dotis capitale, quàm ipſum intereſſe: quia illud in prẹdiorũ emptionẽ, vel licitã negotiationẽ poſuiſſet: ex quibus tantùm veriſimiliter percepiſſet, ſed fecit dilationẽ ipſam: quia debitor non habebat modũ ſoluendi pecuniã, vel ſi habebat indigebat ea in alia re, de quibus iuramẽto mariti cùm hẹc in eius conſiſtant animo, ſtari debet. Alex. d. conſi. 221. Super. col. ij. verſ. ergo ita. vol. ij. gloſſ. et docto. §. aliæ. inſti. de acti. Et in caſu prẹmiſſo, ipſa ficta, ſeu intereſſe peti poſſunt licitè, alioquin nõ. Sum. Ang. ver. vſura. nu. 23. uerſi. vtrum gener. in fi.

18 ℂ Vbi vero maritus † ſuſtinet onera matrimonij et dos ſibi fuit

bi fuit promiſſa,& nulla eſt data dilatio ad ſoluendum,& in ſolutione dotis facta fuit mora marito, vel quia illam petijt iudicialiter,vel extraiudicialiter, & non fuit ſoluta, quo caſu illi cenſetur facta mora.Mod.in l.quod te. & in l.cùm quid.& in l.vinum.ff.ſi cert.pet.Bar.& Doct.l.de diuiſione.ff.ſoluto matrimonio.Vel agitur bienniũ ꝙ maritus ſuſtinet onera matrimonij, quo caſu per lapſum biennij, vbi extraneus promiſit dotẽ cẽſetur marito facta mora,& debetur ei intereſſe.l.fi.§.prætereà. C.de iure dot.Vel quia dos ad certum diem fuit promiſſa quo caſu per lapsũ diei non facta ſolutione,cenſetur eidem facta mora, & debetur intereſſe.Alex.conſi.31.Viſo.col.j.in fi.& ij.in princ. vol.vj.l.magnã.C.de contrah.& com.ſtip.l.mora. vbi tex. & glo.ver.repetendi.ff.de vſur.Vel alio modo maritus onera matrimonij ſuſtinenti facta fuit mora,puta: quia vxor, vel pater dotem promiſit,& eam nõ ſoluit,& maritus adimpleuit pro parte ſua,ſuſtinendo onera matrimonij,quo caſu ei cenſetur facta mora re ipſa, & ei debetur intereſſe. Bar.& Doct.d.l.de diuiſione.ff.ſol.mat.& tũc eidem debetur intereſſe dotis non ſolutæ ẽt quòd in nummis dos ipſa promiſſa fuiſſet per debitorẽ dotis moroſum, non habito reſpectu ad tantùm pro centenario,ſed ſolũ quò ad intereſſe mariti eatenùs quatenùs in oneribus matrimonij perſoluit,ſeu expendit,& non vltrà, & hæc eſt com.opini.canoniſt.& legiſt.ita inquit Iaſ.conſi.92.Circa primum. col. 4.ver.ij.& fortiùs.vol.j.Grat.conſil.55.Viſis.num.iij.vol.j. Dec.conſ.119.Et pro tenui.col.pe.nu.iiij.verſ.Et pro iſta. Alex.conſ.120.Super.in fi.vol.ij.Barto.Io.de Imol.Pau.de Caſtr.Alex.& Doct.d.l.in inſulà.§.vſuras.ff.ſolu.mat.ſumi. Ang.ver.vſura.nu.25.ver.vtrum gener.Ro.conſ.517.In caſu.tex.in c.ſalubriter.vbi Abb.Io.And.Ant.de Butr.Card. Floren.& omnes de vſur.Ang.Aret.& Iaſ.§.fuerat. inſti.de actio.& ita etiam volunt theologi videlicet marito deberi dictũ intereſſe.Michael de Bononia Carmel.in 4.ſent.libr. iiij.diſtinctio.17.q.vnic.ver.tertius caſus eſt pro dote. vbi tamen loquitur quando eſt data poſſeſsio pignori.Et debitor faciens moram creditori ſuo in ſoluendo pecuniam tenetur etiam in conſcientia ad intereſſe.Io.Dus Scot.in iiij.

ſent.

ſent.diſt. 51.q.xj.in ij.arti.ver.ſecundum eſt ratione intereſſe debitor enim,&c.

¶ Et contra prędictũ debitorẽ moroſum conſtito ꝙ maritus ſuſtineat onera, & ẽt conſtito de mora per eum facta, poſſet per maritum iurari in litẽ ſuper eius intereſſe. d.l.ſi filioſa.§.maritum.ff.ſol.mat. Nam ſi pôt iurari in litẽ contra furem,vt dixi ſuperiùs in ver. Primo itaque amplia. in amplíatione.nu.v.ver.tertiò amplia.Ergo poterit ẽt cõtra debitorẽ moroſum in litem iurari. tex.d.l.in actionib.

19 ver.planè.& l.nummis.ff.de in lit. iur.cùm † fur & moroſus æquiparentur,in his quæ rei interitũ,& intereſſe reſpiciunt.Bar.d.l.quod.col.ij.nu.xj.ver.ratio quia. & ibi Thomas Parp.col.ij.ver.not.hîc.ff.ſi cer.peta.tex.in l.in re furtiua.ff.de cond.furt.gl.l.inter ſtipulantẽ.§.pe.verſ.facta.ff. de verb.oblig.Et moroſus ac delinquẽs æquiparãtur.l.merito.in fin.ff.de vi.& vi arma. & mora eſt dolus. l.dolus.ff. mãd.& dolus dicitur delictũ.l.j.§.nuc tractemus. ff.de tut.

20 & rat.diſ.Et mora † dicitur cõtumacia. l.cùm filius.ff.de inſ.act.Cõtumacia aũt dicitur delictũ.l.oẽ delictũ.ff.de re iud.Alex.& Doct.l.j.§.ſi.ſi quis iuſd.nõ obtep.Fel.c.literis. col.ſi.de conſt.Ang.tract.mal.in glo.verſ.qui iudex vidẽs. iunctis not.per Alex.conſ.212.Quando. vbi.Caro.Moli.in addit.mag.vol.vij.vbi inquit. Caro.Mol.quòd eſt cõis opinio,poſſe iurari in litem etiã ratione doli in omittendo,& ſic ob morã doloſam.tex.d.l.in actionibus.& d.l.nũmis.

21 ¶ Sed ſi mariti intereſſe, † plus eſſet, quàm eſſent onera matrimonij:quia fortè maritus paſſus fuit damnum emergens pro eo:quia pecunias pro dote ſibi debita nõ habuit, vel cùm eſſet mercator paſſus fuit intereſſe lucri ceſſantis, adhuc dico ꝙ maritus tale intereſſe contra debitorẽ moroſum poteſt petere, etiam eatenùs quatenùs excedit onera matrimonij,& idem in venditore,vt tale intereſſe eni ergẽtis,vel et lucri ceſſantis vbi eſſet mercator,petere poſsit eatenùs, quatenùs excedit fructus rei venditæ contra emptorem moroſum in ſoluendo pretium rei per eum emptę, & poſſeſſæ, & hæc eſt communis opinio Canoniſt.& Legiſta. vt dicit Bal.Hoſt.tract.de dot.in part.vij.in iij.ſpeciali.ibi, tertium ſpeciale.verſi.ſed tunc.& verſi.ex prædictis.Rom. conſi.

coſi.517. In caſu.col.ij.ver.ego.præſuppoſita.Alex.d.cōſ. 31.Viſo.col.j.in fi.& ij.in prin.volu.vj.l.iij.§.de officio.vbi Doct.per illũ tex.ff.de eo ꝙ certo loco.Docto.in c.conqueſtus.& in c.ſalubriter.de vſur. Et cõtra talem debitorē moroſum maritus iurare non poterit in litem.d.§.maritum.

22 ❡ Sed an mulieri † debeatur intereſſe, & an ipſa in caſu dotis poſsit in litem iurare diſtingue prout infrà.

❡ Aut dos mulieris conſiſtebat in fundis dotalibus [redacted] inæſtimatis in dotem, vel æſtimatis, cũ pacto tamen ꝙ remanerent fundi dotales, & tunc mortuo marito ſtatim et non aſpectato anno, hæredes mariti debent reſtituere fundos ipſos dotales ipſi mulieri.text.in l.j.§. exactio. C.de rei vxor.actio. & non ſolùm fundi dotales, verumetiã eorum fructus primi anni luctus debent reſtitui vxori, & eſt com. opi.Bal.& alij in l.diuortio.vbi Iaſ.col.iiij.nu.18.ver.circa. ibi, ſed aduerte.ff.ſolu.mat. Tamen de fructibus fundi do[redacted] maritus eſt mortuus fiet diuiſio inter vxorem, & hęredes mariti ſecundũ d.l.diuortio.& l.de diuiſione.ff.ſol.mat. Et ſi hæredes mariti dolo malo, vel per fraudem aut calumniam, recuſarent mulieri relaxare fundos ipſos dotales cũ fructibus, vel dolo malo deſierunt illos poſſidere, tunc mulier iurare poterit in litē contra ipſos hæredes ex eorum dolo, vel calumnia, aut fraude, ſicuti poſſet contra maritum, & ex ipſo iuramēto, res, ac rerum pretiũ, & fructuum quantitas & æſtimatio, & oē intereſſe mulieris probabitur.d.l.ſi filiofam.§.maritum.ff.ſol.mat. Et hoc vbi hæres fundum dotalem reperuit in hęreditate, & dolo malo, vel per calumniam non reſtituit, vel poſsidere dolo malo deſijt, & ſic iuratur contra hęredes ex proprio dolo, ſeu calumnia hæredis, non defuncti.l.alio iure.verſi.At.n. hæres.vbi Doct.per illum tex.C.de in lit.iurand.

23 ❡ Aut dos † mulieris, quæ remanſit vidua, conſiſtebat in mobilibus, vel nummis, ſeu pecunia. Et tunc hæredes mariti habent terminum anni à die mortis mariti numerandum, ad ſoluendum dotem ipſam, abſque aliquo intereſſe ſoluendo, nec poteſt contra eos interim occaſione dotis non ſolutæ in litem iurari.text.in d.l.j.§.exactio. C.de rei vxor.actio.l.diuortio.§.interdũ.& ibi Bart. & Doct.ff.ſol. matr.

matr. Tenentur tamen hæredes ipſi, in ipſo primo anno ſi nolunt ſoluere dotem, alere ipſam mulierem ſi non habet aliundè ex reditibus aliorum bonorū ſuorum vnde viuat, quia non tenetur mulier vēdere bona, vel annulos, nec patrem, matrem, aut fratres ſuos aggrauare, pro ſe alimentanda, & mulieris operæ erunt hæredum. glo. Sali. Bal. & Ang. d. §. exactio. Aret. l. diuortio. col. iij. ver. debes. ff. ſolu. matr. Ana. c. ſalubriter. col. vj. circa prin. de vſur. iunctis not. per Bar. Iaſo. & Alex. d. l. diuortio. & per Bal. coſi. 30. Sicut. vol. ij Sed ſi mulier habet aliundè, vnde viuat ex reditibus bonorum ſuorum, tunc pro ipſo primo anno hæredes nō tenentur ad alimenta, nec intereſſe, nec tenentur fructus diuidere cum muliere, ſed in totum ſunt heredum, vbi illam alunt. glo. d. §. exactio. in fi. & eſt com. opin. Bar. Alex. Pau. de Caſtr. Aret. Iaſ. Imo. & alii d. l. diuortio. Fallit vbi mulieri dos fuiſſet legata à marito: quia tunc debet ei etiam habenti aliundè, vnde viuat, dos ſolui non expectato anno. l. j. ff. de dote præleg. §. ſed ſi vxori. vbi glo. inſti. de leg. Fallit etiam quando hæredes mariti ſunt diuites, & potentes: quia tunc tenentur ſtatim ſoluere dotem nummis, vel mobilibus conſiſtentem, nec habent terminum anni. Ange. d. §. interdum. Iaſ. Cyn. & Goff. d. §. exactio. Rom. ſingu. 461. Alexā. l. ſi debitoribus. ff. de re iudicata. tamen communis opinio eſt quòd etiam heredes diuites, & potentes habeāt ipſum terminum anni ad ſoluendum dotem ipſam. Nico. Boer. conſi. 50. videtur primo. nu. 19. Salic. d. §. exactio. Iaſ. §. fuerat. nume. 27. verſic. j. ad id autem quòd dixi. & num. 28. verſicu. quòd limitauit. inſtitut. de actionib.

24 ¶ Elapſo autem † primo anno luctus, & etiā ante ipſum primum annum luctus, & poſt mulieri moram non paſſæ in caſibus quibus dos ei ſolui debet, nō debetur intereſſe, nec pro eo poteſt iurari in litē: quia vbi non eſt mora intereſſe non debetur, & eſt communis opin. Bar. Io. de Imol. Alexan. & Paul. de Caſtr. d. §. vſuras. Socin. conſil. 108. Diligenter. volu. ij. Afflict. deciſio. 284. Incip. an ſoluto.

¶ Sed quod plus eſt, dico, quòd etiam elapſo primo anno luctus, & eſt poſt quandocunque, quòd non debetur intereſſe dotis nummis conſiſtentis non ſolutæ mulieri, etiam

moram

morā paſſæ per ipſos hæredes mariti ēt conſtitutos in mora à muliere, nec p aliquos dotis debitores moroſos. & pro tali intereſſe agi, & illud teſtibus, inſtrumentis, aut iuramē to in litē probari nō pōt, cùm de iure nō debeatur ipſum intereſſe eidē mulieri, ēt moram paſſæ: quia quicquid ſorti accederet eſſet uſura, & eſt cōis opi. Legiſt. & Canoniſtarū, vt dicit Iaſ. d. cōſ. 62. circa col. iiij. verſ. ſecundò & fortiùs. Vol. j Et iſtam eſſe com. opin. atteſtatur ēt Afflict. d. deciſi. 284. An ſoluto. col. j. ver. & profectò. Ang. Are. §. fuerat. col. iiij. ver. ex his. vbi alij Doc. inſt. de act. Io. Camp. trac. de do. par. ij. q. 18. incip. An autē hæredes viri. col. ij. Lau. de Rod. d. c. conſuluit. q. 52. Ro. d. cōſ. 517. In caſu. Bar. Pau. de Caſ. & Doc. in apoſt. ad Bar. in d. l. in inſulā. §. vſuras. ff. ſol. mat. vbi ēt Pau. de Caſt. in fi. dicit ꝙ eſt cōis opin. ꝙ etiā mulier miſſa in poſſeſsionē bonorum mariti nō pōt petere intereſſe, ſed tenetur cōputare fructus quos percepit in ſortem, & ꝙ mulieri ēt morā paſſæ non debeatur intereſſe dotis non ſolutæ, & fructus cōputetur in ſortē eſt tex. & ibi not. Ang. in l. Titia. ff. de ſolu. Bart. l. at qui natura. §. non tantū. ff. de neg. geſt. Bal. l. fi. C. de do. mat. ¶ Et hæc eſt magis cōis opin. vt dicit Soci. d. conſi. 180. Diligenter. col. fi. vol. ij. Inno. Io. Andr. Anto. de But. Card. Flor. Ioan. de Ana. & alij. d. c. ſalubriter. de vſur. Rapha. Com. Paul. de Caſt. Alex. & Iaſ. & alij d. l. diuortio. Hoſt. in ſum. tit. de vſur. §. an aliquo. verſi. ſed quid econuerſo. Corn. conſi. 71. Ad euidentiā. col. iij. nu. 7. vol. iiij. Bald. Not. tract. de dote. in viij. par. verſicul. 22.

¶ Primo fallit vbi mulier interpellaſſet iudicialiter hæredes mariti, vel alios dotis debitores ad ſoluendū dotem ēt nummis conſiſtentē, et hæredes ipſi, abſque iuſta cauſa litigandi, dotē ſoluere recuſarunt, in lite continua per calumniā perſeuerantes, & mulier fecit quid potuit, vt haberet eius dotē in lite perſeuerando, & facto aduerſariorum illam cōſequi non potuit, vel non ita citò prout iuri conueniebat conſequi valuit. Nā tunc mulieri ēt habenti aliūdē vnde viueret, & ēt nō ſolitæ negotiari cū pecunijs, debetur intereſſe dotis nūmis conſiſtentis nō ſolutæ, nō vt uſura, ſed vt intereſſe, ſeu ut alimēta, per ipſos hæredes, vel debitores moroſos per calumniam litigantes, & hæc eſt com. opinio.

vt inquit Grat.cõſi.46.Viſis.nu.5.vol.j.vbi inquit, ꝙ Alex. Rom.Imol.ac Mod.communiter iſtud ſequuntur in d.l.diuortio.vbi Claud.de Seiſello col.ij.atteſtatur quòd hæc eſt communis opinio.ſentit Alexan.conſ.27.Viſo.volu.iiij.& conſi.74.Viſo.vol.v.& Abba.Panor.in reper.deciſiuo iuris canonici quod vidi ſcriptum manu, ſed non impreſſum: ver.alimenta quæ miſerationis.& S.Anton.Archiepiſ.Flor. tract.de vſur.c.29.incip.quid ſi ſoluto.ibi, puto.S.Bernar. de Senis,in lib.ſermonum.ſub rubri.plures caſus.in quibus poteſt homo,paciſci pro intereſſe,damni emergentis.ca.ij. ver.fortè.& poteſt dici.ſum.Roſel.ver.vſura.nu.27.verſi. ſed pone.verſ.vbi violenter detineretur dos.& verſ.nõ fieret iuſtitia.Et hoc comprobatur: quia Doc.qui cõmuniter dicunt quod mulieri poſt annum, etiam ſi morã eſſet paſſa, quòd non debetur intereſſe, nec aliquid pro alimentis, fundant ſe ea ratione:quia eſt in ſua facultate petere,& habere dotẽ via iudiciali:ergo eſt eidem imputandũ ſi nõ fecit,& ſic illi nõ debetur intereſſe:ut per Alex.d.l diuortio. col.viij.ver.& iſta eſt cõis opi.& iſtud idem dicunt Roma. Imol.Areti.Iaſo.& alij.ff.ſolut.matr.Ergo Doct.ipſi, & alij per me citati ſuperiùs.num.24.verſi.ſed quod plus eſt.ſentiunt communiter quòd ſi mulier non fuit negligens in petendo iudicialiter dotem,ſed fuit diligẽs, ſed hæredes per contumaciam,ac calumnia dotẽ ſoluere recuſarunt, ꝙ tenentur ad intereſſe dotis non ſolutæ, erga mulierẽ, & hæc eſt com.opin.vt dicit Grat.d.conſi.56.Viſis.nu.5.cum ſeq. vol.j.& Claud.de Seiſello.& Mode.d.l.diuortio.& debetur etiam ipſum intereſſe dotis non ſolutæ mulieri quando hęredes illã retinerent per violentiam, ac potentiam adeò ꝙ mulier eos in iudicio conuenire non poſſet S.Anton.d.verſic. quid ſi ſoluto.ibi,puto.ſum.Roſel.d.verſic.ſed pone.

25 ¶ Et mulier † in litem iurabit contra ipſos hæredes,& alios dotis debitores,etiã ſi dos eſſet nummis ſoluenda, vbi per ea calumniam litigarunt nolendo ſoluere dotẽ,ſeu per violentiam illã retinuerunt,& contra eos ex ipſo iuramento probabitur intereſſe mulieris.d.l.ſi filiofamil.§.maritũ. ff.ſol.mat.dolus.n. cõmittitur calũnioſè litigãdo, Rom.d. conſi.517.in cau.col.iiij.nu.19.verſ.ſecundò quia.& ver.

certum

certum eſt.arg.l.cùm hi.§.ſi cùm lis.ff.de tranſ. & l.in ſumma.§.ſi cum euidens.vbi Bar.& Docto.per illum text.ff.de condi.indeb.Nam vt dicit S.Paulus ad Thimotæum. ca.ij. Seruos Dei non oportet litigare.c.ſicut.ij.q.vij. Et ratione talis contumaciæ, ſeu calumniæ, & ſic doli probabitur ex ipſo iuramento dictum intereſſe d.§.maritū.Nicol.de Matar.l.j.col.19.nu.31.ver.ſecūdò quæro.C.de ſent.quæ pro eo quod int.prof.Spec.tit.de fruct.& intereſſe.§.Viſo.colū. vj.ver.illud autem ſciendum.in fi.& verſi.& ut hæc.tex.in l.ij.in fi.verſi.dolus aut contumacia non reſtituentis.& in l.nummis.& l.cùm furti.& ibi not.ff.de in lit.iur.Et ex ipſo ſolo iuramento in litem præſtando per dictam mulieré contra ipſos hæredes: Vel alios dotis debitores per calumniam litigantes probabitur,& debetur, omne intereſſe mulieris,extrinſecum,& intrinſecum, tam reſpectu dāni emergentis,quàm lucri ceſsātis,& ita omne eius intereſſe mulier æſtimare poterit,præuia tñ iudicis taxatione,& hoc etiam vbi dos in pecunia,ſeu nūmis erat ſoluenda:quia tunc intereſſe etiā extrinſecum debetur,& probatur iuramēto cōtra doloſum,ſeu calumnioſum,vel contumacem. D.Cam. Plaut.Pezonus d.l.j.ver.per ſuā ſubtilitatem.nu.24.verſic. quod tamen.in fi.vbi etiā Cagnol.per Alex.in l.videamus. col.ij.nu.vij.& in l.nummis.in iij.nota.nu.3.ff. de in lit.iu.

26 ¶ Fallit ſecundò † vbi mulier non remanſit vidua, ſed ſecundo loco nupſit, nam in hoc caſu ſecundus maritus, & eius hæredes poſſunt petere intereſſe dotis non ſolute pro tēpore ſecundi matrimonii ab hęredibus primi mariti, vel aliis dotis debitoribus in mora conſtitutis per interpellationē,vel per lapſum diei promiſsionis.Grat.conſil.56.Viſis.col.ij.nu.3.vbi inquit,quòd hæc eſt com.opin. & alleg. Bart.conſi.128.Franc.videtur enim,tunc tale intereſſe eſſe intereſſe dāni emergentis propter onera quæ ſecundus maritus ſuſtinet,ergo eidē, & eius hæredibus debetur tale intereſſe per rationē.c.ſalubriter.de uſur.arg.c.dilecti.de foro compe.& c.quoniam multi.& ca.ſi quis obligatus.14.q. iiij.S.Tho.ij.ij.q.62.ar.iiij.ſum.Ang.ver.vſura.nu.19.uerſi. reſpectu damni.& nu.22.uer.utrū recipiens.& nu.23.uerſ. utrum ille.arg.l.nummis.ubi Paulo.in iij.not.ff.de in lit.iur.

Ergo

Ergo in tali caſu ſecundus vir cum vxore quibus ab hæredibus primi viri facta eſt mora in ſoluẽdo dotem, poterit cõtra ipſos debitores dotis moroſos iurare in litẽ ſuper eis intereſſe, ꝙ probabitur ex ipſo iuramento. tex. d. l. ſi filioſa. §. maritum. ff. ſol. mat. facit tex. d. l. nummis. & ibi glo. ver. ſua die, ibi hic quæro, an in alijs contractibus. & ibi Barto. Alex. Iaſ. & alij. & in l. in actionib. ff. de in lit. iur.

27 ¶ Fallit tertiò † quãdo mulier nõ habebat aliundè vñ ſe aleret, & hęredes mariti, vel alij, dotis debitores fuerunt cõſtituti in mora per interpellationem iudicialem, nam tũc ſine dubio tali mulieri non habenti aliundè vnde viueret debetur ipſum intereſſe per ipſos debitores dotis, in mora conſtitutos. Io. Campeg. in trac. de dote. in ii. par. q. 18. ver. An autẽ hæredes viri. l. diuortio. vbi Ang. Bal. Iaſ. & alij. ff. ſol. mat. Ang. l. Titia. ff. de ſol. & in l. at qui natura. §. non tã tùm. & ibi Alex. & Mod. in apoſtil. ad Barto. ff. de neg. geſt. Bal. No. tract. dot. in viij. par. ver. 22. ſpeciale, vbi inquit, ꝙ ſi vir, vel hęredes viri ſunt in mora per lapſum anni, & mulier nòn habet aliundè vnde ſe alat, quòd illi debentur alimenta, ſeu intereſſe, & quòd fructus quos percepit ex rebus pignori datis, nõ tenetur eo in caſu cõpenſare in ſortẽ. allegat Bal. auth. ei qui. C. de bo. auth. iud. poſ. arg. l. fi. C. de bo. mat. & l. j. §. exactio. vbi Bal. & Doc. C. de rei vxo. act. nec. n. tunc potuit litigare. Aret. d. l. diuortio. col. iij. & iiij. ff. ſolu. mat. Tamen com. opi. eſt quòd finito anno luctus mulieri non debeantur alimenta, nec intereſſe etiam ſi non haberet vnde viueret, ſed eſt ei imputandum cur dotem nõ petat. Crau. conſ. 89. Nobilis. uerſ. ſed quia. gl. & Doct. com. d. l. diuortio. vbi Iaſ. col. iiij. uer. v. & col. vj. uerſi. circa. Et hoc procedit maximè in dominio Medio. in quo, ex forma decretorum ſunt conſtituti aduocati de publico pro perſonis miſerabilibus. & ſic ceſſat ratio Areti. & pro tali intereſſe poteſt iurari in litem. d. l. filioſa. §. maritum. ff. ſol. mat.

28 ¶ Quartò caſu † etiam debetur intereſſe mulieri moram paſſæ per lapſum anni uel diei quando mulier erat ſolita ponere pecuniã ſuam ad honeſtũ lucrũ apud mercatores, vel cũ eſſet induſtrioſa ſolebat cũ ea negotiare, nam tunc mulieri debetur intereſſe lucri ceſſantis, quod ueriſimiliter

mulier feciſſet, ſicuti fecit de alijs pecunijs ſuis, ita tamen, quòd mulier potius dotem quàm tale lucrum animo ſuo vellet, ac voluiſſet. argu. l. ij. §. fin. ff. de eo, quòd cert. loc. & not. per Bal. & Doct. in l j. C. de ſent. quæ pro eo, quòd int. Et ita dicit Io. Camp. d. ver. An autem hæredes viri. ibi, idē videtur ſi mulier. & Bal. Nouel. d. verſic. 22. ſpecialę. in fin. Ancha. conſ. 150. In quæſt. col. ij. nu. iij. ver. nam & damna. & col. iij. verſi. & pro tanto. l. iij. §. nunc. ff. de offic. ff. de eo, quòd cert. loc. l. commiſſa. vbi Ang. & Doct. ff. rem rat. hab. c. conqueſtus. vbi Doct. de vſur. Mod. l. j. C. de ſent. quæ pro eo. Alex. & Doct. in apo. ad Bar. d. §. non tantùm. ſum. Ang, ver. dos. num. 28. ver. verum licitè. in fi. Et pro tali intereſſe poſſet iurari in litē. d. l. filiofami. §. maritum. ff. ſolut. matr.

29 ¶ Quintò mulieri † morā paſſæ debetur intereſſe damni emergentis, ꝙ ex mora hæredū mulier fuiſſet paſſa ob dotis ſolutionem non factā. Io. Camp. d. ver. an aūt hæredes. ibi, vel aliter damnum ex mora hæredū pateretur. Nam ēt hodie vſurę non tanquàm vſuræ, ſed tanquàm intereſſe dā ni emergentis ob nummos non ſolutos, per mulierem creditricē, & alios creditores peti poſſunt à debitoribus moroſis. Io. Camp. tract. de dote. d. uer. an autem hæredes. ibi, vel aliter damnū ex mora. glo. & Doc. l. ij. C. de vſur. & in c. cō queſtus. de vſur. & in l. curabit. C. de acti. empt. l. nūmis. vbi tex. & Iaſ. in iij. no. ff. de in lit. iur. l. j. vbi Cāgn. col. 23. num. 105. & ibi ēt Magiſt. D. Camil. Plaut. Pezonus. nu. 45. ver. limitatur. C. de ſent. quæ pro eo, quòd inter. prof. vbi ēt Bar. & Dec. & Rom. conſi. 517. In caſu Doctor. c. dilecti. de foro comp. quoniam multi. & c. ſi quis obligatus. 14. q. 4. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4. ſum. Angel. verſi. vſura. nu. 9. verſic. reſpectu damni emergentis. & nu. 23. verſic. utrum ille. Ioan. Cal. in rep. c. fi. de vſur. Hoſt. in ſum. de vſuris. arg. l. qui ſeruandarū. ff. de præſ. ver. & c. ad noſtrā. de reb. eccle. nō alie. & mulieri creditricī morā paſſæ, ac marito, & ēt cuilibet creditori morā paſſo, tenetur debitor moroſus in ſoluendo pecuniā, ſeu nūmos ſoluere intereſſe dāni emergentis nō diſtinguēdo, an eſſent ſoliti negotiare, vel ne. Alex. cōſi. 31. Viſo. col. ij. nu. 9. vol. vj. l. ij. §. fi. & ibi not. per illū text. ff. de eo, ꝙ cer. loc. l. ſocium qui in eo. in prin. ff. pro ſoc. Anch. cōſ. 150.

In quæſt.col.ij.nu.3.ver.Nam & dãna.& col.iij.verſ.& pro tanto.Roma.d.conſ.517. Et pro ipſo intereſſe poſſet iurari in litẽ contra debitorẽ dolo malo moroſum.d.§.maritum.
30 ¶ Sed an mulier,† vel alius creditor, cui eſt facta mora in ſoluẽdo pecuniam,poſsit petere intereſſe, & pro eo iurare, ſub prætextu,ꝙ ſi habuiſſet pecuniã emiſſet prædia, ex quibus percepiſſet fructus? & dicas, quòd non poteſt petere tale intereſſe, niſi concurrerent quinq; de quibus in ſum.Angel.ver.vſura.nu.16.ver.quid de illo.ibi,idẽ dic.quia emere prædia non eſt actus mercantilis,& intereſſe lucri ceſſantis,debetur ſolùm ſolito negotiari.i.mercatori. Alex.d.l.diuortio.col.ix.in fi.verſ.fortius ſubdit.& col.x.in prin.licet multi Doc.velint tale intereſſe peti poſſe.& ita voluit Pau. de Caſt.d.l.diuortio.col.4.ver.ſed poſſet.& Alex.cõſ.200. Perſpectis.col.j.cũ ſeq.vol.vj.Anch.cõſi.150.In Chriſti nomine Amen.in quæſt.& in d.c.ſalubriter.Crau.cõſi.89.Nobilis.col.fi.Grat.conſi.56.Viſis.nu.6.vol.j.ſum.Angel.verſ. dos.nu.28.ver.vtrũ licitẽ.in fi.Io.Camp.tracta. de dote in ij.par.q.18.incip. an autẽ hæredes viri. Tñ intelligo iſtud verũ eſſe, concurrentibus illis quinq; de quibus per ſumm. Ang.d.ver.quid de illo,& vbi mulier morã paſſa, vel creditor cui mora eſt facta probaret per teſtes,vel inſtrumenta, ꝙ erat talis fundus venalis, quẽ emere potuiſſet ſi habuiſſet pecuniã,& quod non emit quia pecuniam nõ habebat, & debet facere talem proteſtationem præcedentem, & illa omnia probare per teſtes, aut acta, & iſtis probatis iurare poſſet in litẽ de quantitate intereſſe ſui,contra debitorem moroſum,vel doloſum, cùm difficilis ſit probatio intereſſe,& quantitatis fructuũ,& redituũ.Rui.d.conſi.29.Plura. nu.12.vol.v.Doc.d.l.in actionibus,alioquin iſtis nõ probatis intereſſe peti nõ poſſet,nec pro eo iurari.Cra.d.cõſ.89. col.fi.ver.eſſet tñ neceſſe.Ale.d.cõſ.200. verſ.tñ præmiſsis. vol.vj.Grat.d.conſi.56.nu.6.Rui.conſ.92.Proponitur.nu. 3.vol.v.Dec.cõſ.178.In cauſa.col.fi.Aret.conſi.31.Conſiderata.in fi.Bar.d.l.tutor qui repertoriũ.§.ſi poſt.in fin.ff. de adm.tu.vbi ẽt dicunt minorem debere probare,ꝙ talia prædia erãt venalia,ſi vult agere cõtra tutorẽ, qui ex pecunijs pupillaribus nihil emit,ſed eas tenuit tedioſas:ſed ego

teneo, quòd contra doloſum, ac moroſum, credi debeat iu ramento actoris, quòd eſſet empturus prædia. Alex. conſil. 221. Super. col. ij. ver. ergo ita. vol. ij. glo. §. aliæ. inſti. de act.
31 ¶ Scias tñ, † quòd de iure ciuili, canonico, & in cõſciẽtia, quòd debitor pecuniæ conſtitutus in mora, & non ſoluẽs illã quòd tenetur ad intereſſe creditoris nõ ſolùm reſpectu intereſſe damni emergẽtis, verum etiam lucri ceſſantis, vbi creditor erat mercator ſolitus cũ pecunia negotiari, quia illi debetur etiam intereſſe lucri ceſſantis. & eſt communis opi. Dec. c. cùm venerabilis. col. v. ver. & quantũ. de excep.
32 ¶ Nec adiuuaretur † ipſa mulier moram paſſa ad habẽdũ intereſſe etiam ſi eſſet ſtatutum prout eſt in ciuitate Nouariæ, Vigleuani, & alibi, tenoris, quòd creditor poſsit iurare de ſuo intereſſe pro certa ſumma, etiam ſi ſtatutum diceret, quòd ob moram dotis, uel pecuniæ non ſolutæ, debeãtur mulieri, aut creditori alimenta ſeu intereſſe, & quòd pro eis poſsit iurari: quia ſtatuta oĩa loquentia de intereſſe vel taxantia intereſſe, vel loquentia de intereſſe, vel alimẽtis præſtandis, vel præſtantia facultatem ſuper eis iurãdi, vel agendi contra debitores etiam moroſos in ſoluẽdo pecuniã pro cauſa dotis, uel alia qualibet cauſa, non valent, & ſunt ipſo iure nulla. Nec pro eis agi, nec iurari poteſt. Et ſtatuentes, iudices, aduocati, cauſidici, ac partes, qui ſe fundant ſuper talibus ſtatutis ſunt excommunicati. tex. eſt ad literã. in clem. j. de vſuris. & ibi ẽt ita dicũt Matth. Archid. Io. de Imo. Io. de Lig. & alij. Et quòd talia ſtatuta, non valeant, & quòd eorum vigore non poſsit agi, nec iurari, eſt com. opi. & illi qui affirmant contrarium ſunt hæretici. & ita inquit. Iaſ. §. fuerat. col. viij. nu. 19. ver. An autem valeat ſtatutum, quòd pro dote. inſtit. de act. Abb. c. ſalubriter. in fi. cum ibi not. per Sapiam. in apoſtil. de vſuris. Rub. præceptor meus. conſ. 55. Viſis. col. fi. verſ. Et tamen. Bal. l. cũctos populos. col. iij. nu. viij. verſi. ſed iuxta. vbi alij Docto. C. de ſum. tri. & fi. cath. Amb. de Vignate. d. c. ſalubriter. col. ii. in fi. uer. & facit ut. ibi ex quo infero, Soc. d. conſ. 180. Diligenter. col. fi. in fi. col. ij. Abb. conſ. 39. Videtur. nu. 3. cum ſequ. vol. ij. ſum. Tabiena. ver. dos. nu. 16. uer. qñ reſtituenda. ibi & an valeat ſtatutũ. Roch. de Cur. trac. de cõſuet. Et propterea

pterea vidi ego ſtatutũ factũ Nouariæ fortè pp dictã clementina prima. de uſuris. q oĩa ſtatuta ciuitatis Nouariæ que cõtradicũt iuri canonico loquẽti de uſuris ſint caſſa. ¶ Et dato caſu, quòd dicta ſtatuta valerent fauore mulierum ne inducantur ad meretricandum, & in odium morosi debitoris, & fauorem creditoris prout ſentiunt. Paul. de Caſt. d. l cunctos populos. col. iiij. nu. 1. & in l. diuortio. col. iiij. ver. in aliquibus. ff. ſol. mat. & alij ẽt de quibus infra, q tñ ego non credo, quòd valeant ſtante. d. clemen. j. de uſur. Tñ ſcias eo in caſu quo valere poſſunt talia ſtatuta, quod debẽt intelligi, reſtringi, ac limitari, quòd ſolum procedãt, ac ualeant in caſibus quibus creditor ſeu creditrix probaret prius legitimè, aliter q per iuramentum, ſibi deberi de iure canonico, & in conſciẽtia intereſſe, ſeu de iure cõi alimenta, & probaret etiã debitores eſſe in mora, quo caſu dictum ſtatutũ tunc ualeret, & eſſet locus ſtatuto tanquàm taxãti, & moderãdi, ut ultra ſummã taxatã a ſtatuto iurari nõ poſſit. ſed infra ſummam ſic, ſed ubi creditor, ſeu creditrix, prius nõ probaret præmiſſa, tunc nõ ualeret dicta ſtatuta, nec cõſuetudines, & intereſſe, ac alimẽta taxata a ſtatutis de ſex, uel quinque, aut uno, uel pro alia ſumma maiori, uel minori, pro quolibet cẽtenario, peti non poſſent, nec pro eis iurari. ita dicit Soci. conſ. 126. Diligenter. col fi. uer. ij. dico. & uerſ. ſatis æqua. uol. j. & conſ. 180. Diligenter. col. fi. uer. dico. & uer. ſatis ęqua. uo. ij. Abb. Pan. d. c. ſalubriter. col. fi. uer. & faciunt. & ibi Anib. de Vignate. & alij Doc. de uſur. & eſt com. opi. Capit. deciſ. 65. In cauſa honorabilis. ſum. Roſel. uer. uſura. j. nu. 28. uer. pone ſtatutũ. Et iſtud multomagis procederet in muliere creditrice non habẽte aliundè unde uiueret, quæ dotẽ ſuã potius uoluiſſet, ac petijſſet, quàm tale lucrũ, & illud conſequi nõ potuiſſet, quia tunc ſtatutum ipſum uidetur ualere in præiudicium debitoris moroſi. S. Ant. tract. de uſur. c. 31. incip. ſed ſi ſtatutũ. Iaſ. l. de quibus. col. 17. nu. 71. uer. ſed pulchrum. ff. de legi. Et ita debent intelligi Doc. qui pręſupponunt tale ſtatutũ ualere. v3. Lud. Goz. conſ. 55. Quæritur. col. pen. in fi. & fin. & ſum. Angel. uerſi. dos. §. fi. nu. 28. verſi. utrum licitè. & in uer. uſura. num. 32. uerſi. quid de ſtatuto. ſum. Silueſt. uerſ.

vſura.iij.num.8.verſic.octauò quæritur. ſumma Tabiena. Verſicu. Vſura.x.in fin.verſic.ſed quin dicendum.

53 ¶ Et vbi ſtatutum † vellet credi iuramento viduæ, vel iſli deberi alimenta, non haberet locum in nupta; Socin.d. conſi.180.Diligenter.colum.fin.verſic. primò quòd.volu. ij.argumen.l.j.§.ſi is qui nauem.ff.de exercit.

54 ¶ Heredes † mariti litigando quominùs ſoluant dotem, ſi habent iuſtam cauſam litigandi non conſtituuntur in mora, ergo nec tenentur ad intereſſe erga mulierem: puta, ſi mulier petijt plus debito, quia nõ debetur intereſse, nec committitur mora etiam reſpectu veri debiti, vbi petitur plus debito, Bart.l.qui ſolidum.ff.de legat.ij.& iſta eſt magis communis opinio Alex.l.j.§.ſi ſtipulanti. col.ij.in fi.& iij.in princ.ff.de verb.oblig. Et ſi mulier fuit tutrix filii, & ſibi ipſi de dote non ſatisfecit, vel rationẽ tutelæ non reddidit, non debetur intereſſe eidẽ mulieri et agenti ad dotẽ. Soc.conſi.126 Diligenter.vol.j.& cõſ.180.Diligenter.vol.ij. Eodẽ modo non debetur intereſſe mulieri litigãti pro dote, nec alij creditori, vbi creditum non eſt liquidũ, vel vbi rei conuenti ſunt hæredes cum beneficio legis & inuentarii, & nondũ eſt facta liquidatio creditorum, & quantitatis bonorũ hæreditatis: quia in non liquidis ante liquidationem factam per Iudicem, non committitur mora, ergo non debetur intereſſe, nec pro eo põt agi, nec in litẽ iurari, nec teſtibus põt illud probari. Bal.l.acceptã. col.3.in vj.opposi.C.de vſur.& cõſil.40 r.Super.volu.2. Afflic.deciſ.105. Quidam.Iaſ.l.ſi ita ſtipulatus eſſem.in 4.no.ff.de verb.ob. per tex.in l.3.ibi, ſed puta.ff.de vſur. Limita tamen in caſu de quo per Crau.conſi.89.Nobilis Antonius.volu.j.

SVMMARIVM.

1. *Actio hypothecaria, vel pignoratitia, tam directa, quàm contraria, vel Saluianum interdictum dicitur bonæ fidei, & in litem iuratur contra doloſum.*
2. *Pignore ſi creditor vtatur dicitur furtum committere.*
3. *Debitor ſi ſcienter decipiat creditorem in re pignorata, tenetur crimine ſtellionatus.*

D. bitor

4 *Debitor allegans rem ſpecialiter per eũ obligatã, vel traditam creditori dicitur furtum committere, & cõtra eum in litem iuratur.*

5 *Creditor alienãs pignus, vel rem hypothecatam, quando dicatur eſſe in dolo, & alienationem non valere.*

6 *Creditor poteſt petere ab ipſo debitore moroſo, & contumace omne intereſſe intrinſecum & extrinſecum: & ſic etiam vſuras, quae ob pecuniam ab* Habreo *ſumptam, accepit ſolutione ſibi in tempore non facta.*

7 *Creditor quãdo poßit petere à debitore etiã intereſſe lucri ceßãtis.*

8 *Debitor volens ex ſtatuto bona in ſolutum data redimere non auditur, niſi etiam offerat omnes expenſas, damna & intereſſe, licèt ſtatutum dicat quòd poßit redimere pro eodem pretio.*

9 *Poſſeſſor tertius conuentus actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, & condemnatus tenetur vel rem obligatam creditori reſtituere, vel illi ſoluere quod habere debet.*

10 *Creditor agens hypothecaria contra debitorem, qui non reſtituit, vel dolo deſinit poßidere, non poteſt in litem iurare quanti ſua interſit, ſed ſolùm quantùm eſt creditum ſuum cum intereſſe legitimo, vbi creditor nunquàm rem obligatam poſſedit, & quid ſi aliquando illam poſſederit.*

11 *Creditor an ſemper in actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, contra tertium poſſeſſorem poßit in litem iurare maximè quando petijt in libello, reum condemnari ad rem reſtituendam, vel ad ſoluendum debitum.*

12 *Creditor ſi contra debitorem in litem iurauerit vltra debitum, debitor ex aequitate liberabitur ſoluẽdo debitũ cũ intereſſe legitimo.*

13 *Creditor ſi non reſtituit pignus debitori quando ſibi eſt ſatiſfactum dicitur eſſe in dolo, nec auditur ſi dicat illud amiſiſſe. Et de eius valore ſtatur iuramento debitoris.*

14 *Creditor poteſt in litem iurare contra debitorem, qui ex lapſu dies promißionis conſtituitur in mora, & qui tenet ex ſtatuto dare bona in ſolutum pro omnibus, damnis, expenſis, & intereſſe tam intrinſeco, quàm extrinſeco, & tenetur ei dare in ſolutum tam capitali quàm pro expenſis & intereſſe.*

15 *Statutum volens certum dari terminum debitori ad ſoluendum in pecunia numerata, nec poſſe dari in ſolutum bona an habeat locũ cõtra haredẽ debitoris cũ beneficio legis & inuẽtarij, vel cõtra ſingularem ſucceſſorem.*

§. XII.

1 HYPOTHECARIA actio † & etiam pignoratitia actio, tam directa quę datur debitori ſoluto debito, quàm ét contraria, quæ datur creditori, eſt actio bonæ fidei. tex. glo. & Doct. in §. actionũ. inſti. de acti. Et ideò in actione hypothecaria, ſiue Siluiani interdicti, ſiue pignoris, iuratur in litem contra doloſum. tex. in l. ſi fundus §. in vendicatione. & ibi glo. Bar. & Doct. ff. de pign. D. Ant. Neguſantius tract. de pign. & Hyp. in ij. mem. viii. part. princ. nu. 2. vér. ſecundò in materia dubitatur. text. & Doct. in d.
2 l. in actionibus. ff. de in lit. iurand. Si igitur † creditor vtatur pignore dicitur in dolo, & committit furtum. §. furtũ autem fit. inſti. de obli. quæ ex deli. naſ. Ergo contra eum poterit per debitorem iurari in litem, ex cuius iuramento probabitur damnum, ac intereſſe, & pretium pignoris minutum, & ſequutum ob dictum vſum. d. l. in actionibus. & d. §. in vendicatione. & ibi not. Doctor. per illum tex.
3 ¶ Debitor ſi ſcienter † decipiat creditorē, dando illi ignoranti in pignus rem alienā, vel alij pignoratā, ita quòd nō ſufficiat vtrique pro debito ſoluendo, vel dādo in pignus vnā rem pro alia: puta, æs pro auro, vel ſubtrahendo illi pignus ét ſi in loco ſubtracti aliud ſupponeret, dicitur in dolo, & tenetur crimine ſtellionat⁹ & ſic pœna arbitraria. tex. gl. & Doc. in l. tutor. §. contrariā. & in l. ſi quis in pignore. in prin. & in § fi. & l. cũ debitore. ff. de pig. acti. Ergo creditor poterit ſuper eius intereſſe, iurare in litē cōtra ipſum debitorē. d. §. in vēdicatione. & d. l. in action. Sic & vēdens, vel locās ſcienter rē alienā dicitur in dolo. glo. & Doc. l. Iulian. & l. Titius cũ decederet. & l. cùm & fortè. & l. idemq;. & ibi glo. verſ. oĩmodò. ff. de acti. empt. mag. D. Cam. Plaut. d. l. j. in gl. ver. ſancimus. nu. 30. & in gl. ver. etiā ex lucro. nu. 50. ver. tertiò limitatur. & nu. 51. & ibi alij Mod. C. de ſent. quæ pro eo qd inter. profe. quo caſu cōtra ipſum vendentē, vel locantē iurari poſſet in litē per emptorē, vel cōductorem, de omni impenſa in rebus emptis, vel conductis facta, & de omnibus dānis, expēſis, ac intereſſe, emptoris, vel cōducto-

ris,

ris, in quibus ipſe vẽditor, vel locator debet condẽnari.d. l.Iulianus.& d.l.Titius.cũ legibus ſeq.ff.de act.empti.iuncta d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.D.Cã.Plau.& Mo.d.l.j.

4 ¶ Debitor alienando † rem ſpecialiter per eum obligatã, vel traditam creditori,dicitur committere furtum, & eſſe in dolo.l.ſi is qui rem pignori.ff.de furt. gloſſ. & Doctor.l. j.ff.de diſtr.pignor.ergo contra eum iurari poſſet in litem per creditorem pro eius intereſſe.d.§.in vendicatione. & in d.l.in actionibus.& de intereſſe quòd poſſet creditor prę tendere. vide per gloſſ.d.l.cum debitore.

5 ¶ Creditor † alienando pignus,vel rem hypothecatã, vbi non habebat pactum vendendi cum debitore,vel vendendo etiam in caſu quo vendere poſſet, non tamen ſeruãdo ſolennitates legũ ſtatutorum,& decretorum, de quibus in l.fi.C.de iur.dom.imp.vel vendendo nimis vili pretio, vel per gratiam,dicitur in dolo,ac mala fide,& talis alienatio non valet,ſeu ſaltẽ reſcindi debet.l.j.& l.pen. vbi tex.gl.& Doct.C.ſi vend.pig.agatur:ergo contra ipſum creditorem alienantẽ,& contra emptorẽ, vbi fuit conſcius fraudis,iurari poterit per debitorẽ in litẽ,pro dãnis,intereſſe, & fructibus,& eorũ quantitate,pretio,& pignoris,ſeu rei hypothecatæ æſtimatione,ad quæ oĩa tenetur creditor alienãs. d.l.j.et d.l.pe.iũctã.d.l.in actionib.& d.§.in vẽdicatione.

¶ Ex forma decreti Mediolani ſub rubr.de bonis inſolutũ dandis,aut ad haſtã vẽdendis,cauetur. ꝙ in caſibus in quibus debitũ ſit ſoluendũ in pecunia numerata, liquidumq́ ſit, quòd ſtatuto per prius debitori termino viginti dierũ ad ſoluendum in pecunia numerata,& eo non ſoluente ꝙ ſatisfiat creditori per bonorum ſubhaſtationem, ſaluo iure debitori redimendi ea bona,eodem pretio, infra annũ.

6 Quo caſu perpetuò † notabis,quòd creditor ipſe poteſt intimare,ac notificare debitori ſuo:vt in ipſo termino viginti dierum ſoluat eidem pecuniam numeratam, quam debet:vt ipſe creditor poſsit cum illa ſuis neceſsitatibus prouidere:puta redimere pignus, vel rem per eum venditã cũ pacto redimendi, vel ſoluere pecuniam quã alij debet ſub pœna,vel fœnore,vel fœnum emere ne boues, ſeu equi,vel cætera animalia famæ pereãt, vel domũ quæ ruinã minatur

tur fulciri facere,vel pro adiutorio, ſeu ſcorto maſſaritij il las dare alicui,vt eius prædia colat, ne inculta permaneāt, vel alijs ſuis neceſsitatibus prouidere. Et ſi debitor in ipſo termino pecunias ipſas non ſoluit, poteſt creditor petere ab ipſo debitore moroſo nedū ſatisfactionem capitalis pecuniæ numeratæ eidē debitę,verùm etiam ſatisfactionem totius dāni,ac intereſſe prędicti intrinſeci,ac extrinſeci ipſius creditoris:puta,intereſſe pro eo:quia cùm pecunia ſoluta nō fuerit in dicto termino, pignus quod erat maioris pretij amiſſum,vel diſtractum fuit apud Hæbreum,vel res vendita cum pacto redimendi,licèt eſſet maioris prætij,redimi non potuit,vel pro eo:quia creditor coactus fuit alij ſoluere vſuras,ſeu ficta,quę nō ſoluiſſet ſi pecunias ipſas in termino habuiſſet, ſeu pro eo:quia animalia ipſa fame perierūt,vel domus diruta fuit,uel prædia inculta permanſerūt.oē.n.ipſum intereſſe, & aliud ſimile intereſſe intrinſecū, ac extrinſecū poterit petere ipſe creditor ab ipſo debitore moroſo,& cōtumace,qui in ipſo termino dierum 20. nō ſoluit pecuniā numeratā quā debet, & pro eo in litē iurare cōtra ipſum debitorē.cōtra quē intereſſe ipſum probabitur ex ipſo iuraméto creditoris ob morā dicti debitoris nō ſoluētis in termino.tex,eſt ad literā in l.nūmis.& ibi gl. ver.ſua die.& Iaſ.col.ij.nu.2.ver.tertio nota.& nu.5.verſ. quartò nota.ex hoc textu & ibi alij. Doct.per illū tex.ff.de in lit.iur.facit l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.ubi Doct.

¶ Adde ēt quòd idem creditor in caſu dicti decreti,& omni alio caſu.pōt intimare debitori ſuo,ut ſoluat pecuniam numeratā,quàm illi debet in dicto termino 20. dierū, vel alio termino,alioquin quòd ſi in ipſo termino non ſoluat quod creditor ipſe capiet ab alio tantā pecuniā ſub uſuris, quo caſu ipſe creditor capiendo ab alio puta ab Hebræo pecuniam ſub uſuris, poterit petere a ſuo debitore non ſolùm pecuniā,uerum etiam uſuras quas ſoluit ipſi hebræo, vel alij,& pro eis,& omni alio intereſſe,poterit iurare in litem contra ipſum debitorem. Iaſ.d.l.nummis col.ij.nu.5. ver.quartò nota.ex hoc.Alex.conſ.362.Egregiè. col.ij.vol. ij.Inn.& alij doct.c.j.de uſuris. Et iſtud eſt uerum ubi creditor non poterat inuenire pecuniam niſi ſub uſuris, & iſtud

illud noſcauit debitori.ſum.Ang.uerb.uſura.nu.20.uerſ. utrum liceat.& quòd non potuerit creditor inuenire pecu niam niſi ſub uſuris, & quòd illis egeret videtur credi debere iuramento in litem præſtando per dictum creditorem cõtra debitorem ſuum moroſum per tex.in d.l.num mus.& d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

7 ¶ Vlteriùs ſcias † quòd creditor ſi erat mercator,& ſic ſolitus negotiare cũ pecunijs, & eidẽ in termino dierũ 20.in caſu ipſius decreti,uel in alio termino,non ſoluãtur pecuniæ,quas debet eidem debitor,ꝙ poteſt creditor, maximè ubi iſtud intimauerit ipſi debitori petere cõtra ipſum debitorẽ moroſum,nõ ſoluentem in ipſo termino,nõ ſolùm intereſſe dã ni emergẽtis verùm ẽt intereſſe lucri ceſſantis, ubi lucrũ apparuit,& fuit quaſi certũ ex eo quod creditor ipſe erat ſolitus mercari, & lucrari ex alijs pecunijs, & pro eo poſſet iurare in litẽ cõtra debitorẽ ſuum.p tex.i d.l.nũ mis.& ibi Bar.col.fi.nu.5.& Iaſ.col.fi.nu.18.uerſ.ſed concorda.& hæc eſt com.opi.ut dicit ibi Alex.col.fi.uer.id ea dẽ ibi,quod potuit, & ibi alij Mod.ff.de in lit.iur.per text. in l.non utique.§.fin.ff.de eo quod cert.loco.& per tex in l.unic.vbi Deci.D.Alci.Cagn.& D.Cam.Plaut.& oẽs C de ſent.quæ pro eo qd int.prof.& intereſſe ipsũ dãni emergentis,& lucri ceſſantis probabitur ex iuramento in litem præ ſtando per ipſum creditorem cõtra debitorem ſuum doloſum,ſeu moroſũ, qui in termino non ſoluit pecunias quas debet,per tex.in d.l.nummis.& ibi glo.fi.in fi.ver.item an per ſolum.cum ibi nota.per Alex. & Iaſ.col.fin.& per tex. in d.l.in actionibus. uerſi.planè.ff.de in lit.iur.& ibi Mod.

8 ¶ Et ubi debitor † uellet in termino anni, ſeu biennij, indulto ex ipſo decreto Mediolani ſub rub.de bonis inſolutum dandis,uel ad haſtam ponendis, redimere bona data inſolutum ad formam dicti decreti: ſeu uellet debitor infra bienniũ redimere pignus quod iure dominij creditor impetraſſet, de iure cõi à principe, nõ poſſet idem debitor cum effectu redimere ipſa bona in ipſo termino anni, uel biennij,indulto ex ipſo decreto,nec in dicto biẽnio indulto a iure cõi, niſi debitor offerat, ac ſoluat creditori, ſuo non ſolũ debitũ principale,& pecunias quas illi debet:pro quibus

quibus facta fuit inſolutum datio, verumetiam vſuras ip-ſas,& omnes expenſas ac omnia damna,& intereſſe,intrin-ſecum,& extrinſecũ,damni emergentis, & lucri ceſſantis, paſſum per creditorẽ, pro eo: quia debitor non ſoluit in ip ſo termino viginti dierũ præfixo à decreto,& ſeu ſua die, non ſoluit ipſas pecunias, de quibus damnis intereſſe,vſu-ris,ac expenſis,dixi ſuprà nu.vj.verſ.ex forma.& verſ.Ad-de.& nu.vij.ver.vlteriùs. Et ipſa omnia damna, expenſæ, ac intereſſe,probabuntur ex iuramento in litem præſtãdo per ipſum creditorẽ cõtra ipſum debitorẽ,qui voluerit bo na ipſa redimere,& cum effectu bona ipſa redimi non po-terunt,niſi priùs in effectu ſolutis per ipſum debitorẽ eidẽ creditori præmiſſo capitali pecuniarum, cũ ipſis omnibus damnis,expenſis, ac intereſſe liquidandis ex iuramento in litem præſtãdo per ipſum creditorẽ contra eundẽ debito-rem,qui ſua die, ſeu in ipſo termino dierũ viginti non ſol uit ipſas pecunias.text. eſt in l.fi.§.ſinautem tempore.ibi, & liceat ei.C.de iur.dom.imp.& ibi not.Doct.& text.in d. l.nummis.& ibi gloſ.ver.ſua die.vbi Doc.& in d.l.in actio nibus.verſi.planè.ff. de in litem iur.cum ibi not.per Mod. & hoc maximè procedit vbi debitor non paruit iudici ſol uendo creditori ſuo pecuniam numeratam in termino vi ginti dierũ,vel in alio termino,aſsignato à iudice: per tex. in l.qui reſtituere. & ibi not.Doctor.ff. de re.vendi. & in l. ſi fundus in vendicatione.cum ibi nota.per Doc.ff.de pig. ¶Et licèt decretum ipſum dicat bona poſſe redimi eodem pretio,non tamen videtur corrigere ius commune volens vltra ipſum pretium, ſolui debere per debitorem volẽtem redimere eidem creditori ipſa damna,expẽſas,ac intereſſe, liquidanda ex iuramento eiuſdem creditoris, & ſic debẽt etiam præmiſſa ſolui vltra ipſum pretiũ.d.l.fi.et d.l.num-mis.cũ per ipſum decretum nõ videatur corrigi ius ipſum cõe in hoc caſu per illum verbum, eodem pretio.per text. cum ibi nota.per glo.Bart. & Doct. in l.ob æs alienum.C. de prædijs min.Bart.l.ſi conſtante.col.vij.nu.42.ver.cõtra ſecundum.& ibi Mod.ff.ſolu. matrim. & quamuis decretũ dicat bona poſſe redimi eodem pretio,non tamen videtur derogare iuri communi volenti quòd vltra ipſum pretiũ

bona

bona ipſa redimi non poſsint, niſi ſoluantur priùs præmiſſa dāna, ac intereſſe liquidanda iuramento creditoris. Dec. conſ. 110. Verè vt puto. col. j. Corn. conſi. 132. Licèt in præſenti. col. ij. verſ. item licèt. vol. iij. facit glo. in l. ſciendum. verſ. non compelli. ff. qui ſatiſd. cog. Nam licèt decretū, ac ſtatutum dicat ꝙ debitore nō ſoluente in termino viginti dierum, vel in alio termino, perueniatur ad ſubhaſtationē vel inſolutum dationem, prout voluerit creditor, ſiue debitor comparuerit, ſiue non comparuerit, tamen intelligitur ſecundum ius commune, & ſic quod elapſo ipſo termino debitor conuentus debeat iterū citari ad videndū tali die & tali hora, & in tali loco, & per tales æſtimari, vel ſubhaſtari talia bona, & ad videndū fieri inſolutū dationē, ſiue deliberationem, & alia quæ de iure requiruntur, alioquin æſtimatio, & inſolutum datio non valeret, ita dicit Cor. d. conſ. 132. Licèt. in d. verſ. item licèt. & pract. Pap. in forma execut. ſent. in glo. verſ. ſapiens. ver. tertiò quęritur. Bolo. l. ſi finita. §. Iulianus. col. 18. ver. vel ſi purè volumus dicere. ff. de damno inf. Alex. conſ. 53. Quęritur. col. ij. nu. vij. vol. v. faciunt not. per Dec. in d. conſil. 110. Verè vt puto. col. j. & tex. in d. l. de vno quoque. ff. de re iudic.

9 ¶ Tertius poſſeſſor † conuētus actione hypothecaria, vel pignoratitia, vel ex ſaluiano interdictio, & condemnatus, tenetur vel reſtituere rē obligatā creditori, vel ille ſoluere illud qđ habere debet alioquin ſi habet facultatē reſtituendi rem obligatā: puta, quia illa poſsideat, vel dolo malo deſijt illā poſsidere, poterit creditor cōtra ipsū tertiū poſſeſſorē, nō reſtituentē ipſam rē obligatā eidē creditori iurare in litē cōtra ipſum tertiū poſſeſſorē nō ſolùm pro credito ipſius creditoris, verumēt pro alijs omnibus eius damnis expenſis, ac intereſſe, & pro alijs quantùm interſit creditoris ēt ultra creditum ipſius creditoris, & ultra debitū ipſius debitoris. tex. glo. & ibi not. Bar. Sal. & alij in l. ſi fundus. §. in uendicatione. ff. de pig. D. Ant. Neguſantius in tracta. de pigno. & hypot. in ij. membr. viij. par. nu ij. uer. ſecūdo in materia. facit l. qui reſtituere. ff. de rei vēd. cū ibi no. per. Doc.

10 ¶ Sed ſi agatur † per creditorē hypotecaria contra debitorē, & ipſe non reſtituit, uel dolo deſiderit poſsidere, & ſic

non

non reſtituit rem creditori ſuo, creditor non poterit iurare in litem contra debitorem quâti ſua interſit, ſed ſolùm quantum eſt creditum ſuum cum intereſſe legitimo, ſibi debito, & hoc vbi creditor nũquàm poſſedit rem obligatam, ſed ſi poſſediſſet illam, & à poſſeſsione cecidiſſet, quę ad debitorem tranſiuiſſet, vel reuerſa eſſet, tunc etiam poſſet creditor iurare in litem contra debitorem etiam vltra illud, quod eſſet creditũ ipſius creditoris ſi pluris eius intereſſet: puta, quia volebat pignus retinere ob chyrographariam pecuniam, vel ob aliam cauſam, de qua in l. cũ debitore. vbi text. glo. Bart. & Doc. ff. de pign. actio. ita dicit Bar & Salic. in l. ſi inter. §. ſi res. per illum text. & in l. ſi fundus. §. in vẽdicatione. & ibi not. Salicet. & in §. ſi pluris. vbi Barto. ff. de pignor. D. Anto. Neguſantius in d. tract. de pigno. & hypothec. in ij. membr. viij. part. prin. nu. iij. verſ. ſed ſi agatur. & verſ. in vno tamen. & rationem diuerſitatis quãdo agatur contra extraneum, vel contra debitorem, vide per Neguſantium in locis de quibus ſuprà. & per Bart. d. §. ſi pluris. & ibi Salice. & Alex. & d. §. ſi res. vbi text. in d. §. ſi res. dicit quòd illud, quod conſequutus fuerit creditor contra tertium poſſeſſorem vltra eius creditũ, & vltra illud quod eius intereſt, ex eius iuramẽto in litẽ, tenetur reſtituere debitori, ſed ꝙ aduerſus ipſum debitorẽ non pluris intereſt quàm quãti debet, & in hoc vide Neguſantium in d. verſi. ſed ſi agatur. Bart. Salice. & Doc. in d. §. ſi pluris. & in d. §. ſi res. & in d. §. in vendicatione.

41 ¶ Amplia præmiſſa † procedere, vt creditor poſsit iurare in litẽ in actione hypotecaria, ſiue pignoratitia, ſiue Saluiani interdicti, cõtra tertiũ poſſeſſorẽ nõ ſoluentẽ debitum, nec reſtituentẽ rẽ obligatã eidẽ creditori, vel cõtra tertiũ nõ poſsidentẽ ſi dolo deſijt poſsidere, & ſic nõ poſsit ea de cauſa reſtituere, ẽt ſi creditor in eius libello, petijſſet reum conuentũ condẽnari ad rem reſtituendam, vel ad ſoluendum debitum: quia talis libellus procedit & intelligitur lata ſuper hoc ſecundum formam iuris, videlicet ꝙ condemnatio ſit ad rem reſtituẽdam ex natura obligationis, vel ſi vult reus conuentus habeat poteſtatem ſoluẽdi debitum, per hoc tñ non præiudicat ſibi actor in iure quod habet

petendi

petendi iuramentum in litē quia pōt actor ſicuti in actione de dolo eligere uerum intereſſe, & omittere iuramentū in litem.ita inquit Bar.& Salic.in d.§.in vendicatione.Dominus Ant.Neguſantius in d.tract.de pignor.& hypothec. ij.memb.viij.part.nu.ij.uerſi.ſecundo in materia.

12 ¶ Et ſi cōtra † debitorē ſit iuratum in litem per creditorem in plus quàm ſit debitum,ex æquitate liberabitur debitor ſoluendo debitum cum intereſſe legitimo,ſeu cū uſuris.tex.& ibi not.Bar.in d.l.ſi fundus.§.ſi pluris. ff.de pig. cum ibi not.per Mod.in apoſtil.ad Bar.in d.§.ſi pluris.

13 ¶ Creditor † ſi non reſtituit pignus debitori ſuo ubi eidē creditori ſit ſolutū,uel factum depoſitū de eo quod illi debet ſolui,dicitur in dolo, nec auditur, ſi allegaret ēt cū iuramēto ſe illud amiſiſſe caſu abſque eius culpa,niſi iſtud probaret per teſtes.l ſi creditor.C.de pign.act.gloſ.Bart.& communiter Doc.in l.ſi quis ex argentarijs.§.fi.ff.de eded. Quo caſu licèt in dubio pignus præſumatur fuiſſe, & eſſe idoneum, & ualoris quantitatis credit, pro quo datum fuit,niſi probetur contrarium per creditorem,& eſt communis opi.gl.in l.ij.C.de pig.Alex.& Moder.l.creditor qui non idoneum.ff.ſi cert.petat.Ripa.l.priuilegia.col.v.ff.de priuileg.cred.Tamen ſi debitor diceret pignus ipſum fuiſſe maioris ualoris quàm eſſet eius creditum, ſtandum eſt de maiore ualore pignoris,& de alijs damnis,& intereſſe iuramento debitoris, in litem per eum faciendo contra creditorem pignora non reſtituentem,etiam ſi allegaret caſu ea amiſiſſe,vbi per teſtes illud non probaret, & eſt communis opinio.Corn.conſi.318.Pro uecturali. per totum. maxime in col.fin.num.7.uerſi.ſed imminebit.uolu.4.ubi alleg.tex.in d.l.ſi creditor.& tex.hic.in l.ſi quando C.unde ui.& tex.in dict.l.in actio.Nam ut docet communis experiētia pignora magis communiter dantur maioris ualoris quàm ſit creditum,maximè ubi contrahitur cum Hebræis, uel alijs fœneratoribus, ſeu etiam cæteris contrahentibus qui non ſunt fœneratores, & ab eo quod cōmuniter contingit ualet arg.Hippol.de Marſil.ſingu.j.l.certi iuris.C.de iud.l.in fideicommiſſ.in princ.ff.de uſur.

14 ¶ Licèt decretum † ipſum Mediolani ſub rubri.de bonis

inſolutum dandis,dicat in caſibus, quibus debitor tenetur ad ſoluendũ in pecunia numerata, poſsit debitor dare de bonis inſolutum creditori,deducta tertia parte ueri pretii, non cenſetur debitor liberatus etiã ſi offerat, et det bona inſolutũ creditori deducta tertia parte ueri pretii,quin creditor poſsit iurare in litẽ contra debitorem ſuum pro eius dãnis,expenſis,ac intereſſe ẽt extrinſeco, ſequutis creditori ob morã debitoris, qui in die promiſſa non ſoluit pecuniã numeratã prout debuit:puta,quia cùm ſua die debitor nõ ſoluerit pecunias creditori,nõ potuit creditor redimere pignora quæ diſtracta fuerunt pro minori pretio. eius qd ualebãt,uel nõ potuit ſoluere pecunias, quas alii debebat ſub pœna,et ſic incidit creditor in pœnã,de iſtis.n.dãnis, & oĩ alio intereſſe ẽt extrinſeco creditoris, ſtandũ eſt iuramento in litẽ creditoris cõtra ipſum debitorẽ, qui ex lapſu diei promiſsionis conſtituitur in mora, et qui tenetur dare bona inſolutũ,ſi ea uult dare inſolutum deducta tertia parte ueri pretii,tenetur non ſolùm pro capitali credito,uerumetiã pro ipſo intereſſe liquidando ex iuramento creditoris ob morã debitoris non ſoluentis pecuniã ſua die, ea dare inſolutũ,& hoc locũ habet in omni contractu.tex.gl. Bar. Alex.Iaſ.& alii in d.l.nũmis.ff.de in lit.iur. non.n.cenſetur per ipſum decretum derogatum.d.l.nummis.l. ſancimus. C.de teſta.imò ipſum decretum intelligitur ſecundùm ius cõe,& ſecundum d.l.nummis.& l.in actionibus.ff.de in lit. iur.& dixi ſuprà.nu.8.uer. & licet.l.fi.§.in computatione. ubi glo.Bart.& Iaſ.nu.12.uerſi.in ultima.C.de iur.deliber.

25 ¶ Decretũm Mediolani, † uolens debere aſsignati debitori terminum 20.dierum, ad ſoluendum in pecunia numerata,& eo non ſoluente,procedi ad ſubhaſtationem bonorum, & ẽt diſponẽs debitorẽ qui tenetur in pecunia numerata, non poſſe dare bona inſolutùm maximè ne in carceribus marceſcat, niſi deducta tertia parte ueri pretij bonorum,non habet locum contra hæredem cum beneficio legis,& inuentarij,ubi in hæreditate non fuerunt repertæ pecuniæ numeratæ,tùm quia ipſe non poteſt propriè dici debitor,ſed hæres debitoris, nec poteſt detineri, tûm quia licet defunctus teneretur in pecunia numerata,ſtante inuẽtario

tario ipſe non tenetur in pecunia numerata, nec tenetur vendere bona, & ſe obligare de euictione, ergo ipſum decretum contra eum non pōt per creditorem intētari, nec bona hæreditatis poſſunt ſubhaſtari, nec tenetur hæres bona dare inſolutū deducta tertia parte veri pretij, ſed liberatur dando bona hæreditatis, inſolutum creditori pro uero pretio bonorum, non deducendo tertiā partē pretij. tex. in l. ſi. §. ſi præfatam, & ibi Iaſ. col. j. verſ. quarto vtilitas. C. de iur. delib. & ita debet limitari ipſum decretū. d. l. fi. §. in cōputatione. vbi Bar. in fi. & Iaſ. nu. 12. ver. in vltima. nec etiā poteſt intentari ipſum decretum per creditorem, cōtra tertium bonorum poſſeſſorem, poſſidentem bona debitoris, hypothecata ipſi creditori, cùm ipſe propriè nō dicatur debitor. glo. verſ. debetur. inſti. de actio. in princ. & ibi Iaſ. nu. 98. & etiam quia actio perſonalis, & cōdictio ex ſtatuto, & via executiua, nō tranſit contra ſingularem ſucceſſorem. tex. in l. j. §. ſi hæres. vbi Alexan. col. j. & ij. & Iaſ. col. j. nu. v. ver. quod ſi ſtatutum. & Rip. nu. ij. & iij. ff. ad Trebellia.

SVMMARIVM.

1 *Actio pro ſocio eſt bonæ fidei, & in ea in litem iuratur.*

2 *Iura quibus cauet ob dolum, vel violentiam poſſe in litem iurari contra quos procedant.*

3 *Communes res inter alios ſub clauſura exiſtentes debent cum præſentia aliorum ſociorum aperiri, vel in præſentia teſtium fidedignorum, aliàs contra aperientes in litem iuratur, etiam pro maiori ſumma, quàm confeſſata.*

4 *Iurare in litem non poteſt, qui non eſt informatus.*

5 *Frater ſi bona communia etiam iniuſta fratrem adminiſtrauit à cō fratribus poterit in litem iurari tàm ſuper quantitate, quàm qualitate, & pretio, & fructibus rerum. Idem & in ſocijs procedit.*

6 *Mercatori ſi detur ab aliquo pecunia ad negociandū, in hoc contrahēdo ſocietatē cū eo, tenetur negotiari, aliàs ad intereſſe cōdēnatur.*

7 *Contractus vbi eſt fœneratitius iurari non pōt pro intereſſe in litē.*

8 *Contractus nummi ſi celebretur, intereſſe non debetur: & ideò non iuratur in litem.*

9 *Mercator quo caſu non teneatur ſocio pro trafico non facto.*

20 *Socius, vel cohæres rem communem dolo malo amouendo, vel contra ſtando, furtum committit.*

21 *Socius faciendo moram in reſtituendo capitalem, & intereſſe alteri ſocio tenetur ad eius intereſſe.*

22 *Socius renuntiando ante tempus ſocietati abſque cauſa dicitur dolo facere, et commune lucrum poſteà acquiſitum eſt ſocij, damnum verò commune.*

23 *Colonus colens ad partem dicitur ſocius, & cõtra eũ à domino in litem iurari poteſt, ſi rem domino non reſtituit.*

24 *Socius vel cohæres occupando partem ſocij committit vim, & contra eum in litem iuratur.*

§. XLII.

1 ACTIO † pro ſocio eſt bonæ fidei. §. actionum. inſti. de act. Ergo in ea iuratur in litem per ſocium contra alium ſociũ doloſum, aut perfidum. d. l. in actionibus. ff. de in litem iurando. cap. final. de eo, quod met. cauſ.

¶ Ex hoc amplia iſtam l. ſi quando. &
2 d. l. in actionibus. & d. c. fi. & † iura omnia quibus cauetur, ob dolum, aut violentiã iurari poſſe in litẽ procedere non ſolùm contra extraneos, verùm etiã contra condominos, ſocios, cohæredes, fratres, ſorores, conſortes, & alios omnes ratione dominij, aut poſſeſſionis, vel alterius cuiuslibet iuris, habentes cõionem, aut ius ſimul, cum illo, qui vult iurare contra eos: quia ſi tales fuerint in dolo vero, aut præſumpto, vel uiolentiam commiſerint etiam reſpectu rerũ communiũ poterit per alterũ ex conſortibus, ſocijs, fratribus, cohæredibus, aut condominis, contra eos in litẽ iurari. Pariſius conſi. 75. Ad victoriam. col. j. & penul. & per totum. vol. j. & conſi. 25. Vidi. nu. 45. volu. ij. Soc. conſi. 46. Cũ in pręſenti. col. j. ver. & in terminis. et ver. circa ſecundum. vol. j. et conſi. 213. Circa primã. vol. ij. Anch. conſi. 286. Ex prædicta facti narratione. Doc. l. tres fratres. ff. de pac. Dec. cõſi. 178. In cauſa. col. j. Abb. conſi. 12. Vt clare. col. iiij. ver. capio. vol. j. Pariſ. conſil. 109. Dominus. nu. 30. vol. iij. Alex. cõſi. 103. Videtur. uol. j. Affl. deciſ. 360. Inter Grac. cõſ. x. Et ſi. col. j. nu. 6. ver. et ꝙ in caſu. et col. pe. in fi. ver. nec ẽt vol. ij. Ben.

ij.Ben.de Vadis.in apoſt.ad Frã.Aret. in d.l.in actionibus.

8 ¶ Vnde ſi vnus† ex cohæredibus,uel ſocijs aut fratribus, uel condominis,aut ex conſortibus,vel ſimilibus, capſam, aut crumenam,malã,ſiue valiſiã,horreum,cellã uinariam, aut domum ipſorum,uel defuncti,quę eſſent in cõi,et clauſa,abſq; præſentia teſtium fidedignorũ, uel aliorũ cohæredum,aut fratrum,uel ſociorum,aut conſortum aperuerit, uel ingreſſus fuerit,et hoc per confeſsione eius,uel teſtium probationem conſtet,qui tñ non uiderunt quæ bona eſsẽt in eis,nec aliquid auferri,et ille qui aperuerit,vel ſic ingreſſus fuerit,dixerit nihil,uel ſolum uſq; ad talem ſummã reperuiſſe,& alius vel alij ſocij,vel cohęredes, aut fratres,vel condomini, ſiue conſortes dixerint in eis plures pecunias, vel res fuiſſe,quas per aperiente, vel ingrediente dicat fuiſſe ſubtractas, certe ſtandũ erit iuramento in litẽ præſtãdo per ipſum,vel per ipſos contra alios ſocios,cohæredes,fratres,cõdominos,aut cõſortes, qui præmiſſa aperuerũt,aut ingreſsi fuerunt,& ex ipſo iuramẽto probabitur quãtitas, qualitas,& pretiũ rerum,quas ipſi ſocij, & ſimiles dixerint fuiſſet ſubtractas ab alio, vel alijs aperietibus,vel ingredietibus premiſſa,qui ſecundũ ipſum iuramentũ erũt condẽnandi et ꝙ no probaretur,ꝙ aliquid ſubtraxerint, vel quę aliquæ eſſent in ipſis capſis, crumena, domo, & ſimilibus quia ſuper pręmiſsis ſtandũ erit iuramẽto in litẽ pręſtãdo per prędictos ſociũ, vel ſocios,fratrẽ,vel fratres,cohęredẽ, vel cohęredes,conſortem,& cõdñm, cõtra alios aperiẽtes, aut ingredientes, præuia tñ iudicis taxatione ſcdm qualitatem defuncti,ac perſonarum:ea enim quæ ſunt cõia,vel alterius,ſub clauſura,cum præſentia cõſortum, ſociorum, cohæredũ,fratrum & ſimilium, uel ſaltem in præſentia teſtium fidedignorũ,& non ſuſpectorum,aperiri, & ingredi debet,& res videri,ac cognoſci,& deſcribi per inuentarium, ſio aut propria authoritate fieri debet prædicta, alioquin iurari poterit in litẽ per unum ex ſocijs, uel fratribus, aut cohæredibus,uel condominis,contra aliũ,uel alios,ut dixi ſupra.Anch.d.cõſ.286.Ex prędicta facti narratione.Pariſ. d.conſ.75.Ad victoria.vol.j.d.conſ.25.Vidi.uol.ij.& conſ. 109.Dominus.vol.iij.Doc.l.tres fratres.ff.de pact.D.Bñdic.

de Vadis in apoſtil.ad Fran.Aret.in d.l.in actionibus.in apoſtil.verſi.iuramento. ff.in lit.iur.Afflict.deciſ.360.Inter. Dec.conſi.178.In cauſa.col.j.facit l.dominus horreorum. ff.locat.& l.tres fratres.vbi Docto.ff. de pact.

℄ Amplia pręmiſſa procedere, ét ſi ſocius,vel cohæres,ſeu conſors, vel condñs fateatur ſe à capſa, ſeu horreo cõi, ſeu ſocij, vel coheredis, aut cõdñi aliquã ſubtraxiſſe,& de hoc non cõſtet niſi per ipsã confeſsione,quia poteſt nihilominus per aliũ ſociũ coheredē, vel condñm,cõtra ipſum cõtentē iurari in litē de maiori ſumma,& de alijs rebus vltra cõfeſſata,& ipſe cõfitens erit cõdēnandus ſecundũ ipsũ iuramentũ.Anch.d.conſ.286. Ex prædicta facti narratione: faciunt not.per Abb.in c.cũ veniſſent. col.ij. verſ.itē no.ꝙ licèt cõfeſsio emanet cũ certa qualitate.de inſtit.& in c.bonę.el ij.col.pe.in ſi.ver.adde.& col.ſi.in ſi.de poſtul.pręlat.

4 Fallit quando † vnus ex ſocijs,vel fratribus,aut cohæredibus,ſeu condominis, vult iurare in litem cõtra alterũ pro rebus mobilibus,quas dicit eum viuente patre ſubtraxiſſe, & iurare volēs ſuper quãtitate erat tũc abſens,& ſic nõ informatus:nã tũc nõ põt iurare in litē maxime nõ cõſtito prius de furto:Grat.conſ.x.Et ſi cauſa.vol.ij.qui.n.eſt informatus nõ põt iurare.Iaſ.l.admonendi. char.30.col.j.& ibi Mod.ff.de iurei.Bal.c.i.col.i.ſi de iueſt.inter domi.& vaſal.

5 ℄ Item vbi vnus † ex ſocijs,vel fratribus, aut cõdominis, vel cohæredibus,vel ex conſortibus abſque inuentario,ſeu bonorum deſcriptione, & abſque libro rationum dietim conficiendo,in eo ponendo introitum & exitum,ac lucra, bona communia ſeu negotia,aut mercimonia communia adminiſtrauit,ſeu in eis ſeſe intromiſit, poterit cõtra eum per alterum ſocium,vel fratrem,condominum,aut cohæredem,ſeu conſortem iurari in litem tàm ſuper quantitate,quàm etiam qualitate,& pretio rerum, & eorum fructibus,& æſtimatione, & iuramentum ipſum erit loco probationis,præmiſſa tamen iudicis taxatione ſecundum qualitatem perſonarum.Pariſ.d.conſ.25.Vidi.col.ix.num.46.& 47.vol.ij.& conſ.75.Ad victoriam.vol.j.& conſ.107.dominus.vol.iij.Afflict.deciſ.360.inter Marcum.Dec.conſi.178. In cauſa.col.j.Aer.vbi loquitur in fratre.Abb.conſil.12.Ve

clarè

clarè materia thematis. col.iiij.ver.capio nunc ſextum du bium.uol.j.Soc.conſ.46.Cùm in præſenti. col.ij.verſi.& in terminis,& ver.circa ſecundam & in conſi.73. Cōſilijs noſtris.per totum maximè in col.ij.ver.& in terminis.& ver. ad prædicta.uol.j.& in conſi.213.Conſilijs. col.ij.vol.ij.& hoc procedit etiam contra fratrem, ſiue viuēte patre communi,bona paterna adminiſtrauerit,ſiue eo mortuo, ſiue tāquàm tutor,ſeu curator alterius fratris,ſiue nomine proprio,vel vtcunque abſque tutela, & cura ea adminiſtrauerit,quia ſemper tenetur reddere rationem,& exhibere inuētarium, ac librum rationum , alioquin poſſet iurari in litē per alium fratrem, ſeu ſororem contra alium fratrem, vel ſororem adminiſtrantem.Abb.d.conſi.12.in d.verſ.capio nunc.Soc.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.& in terminis.& d.conſ.73.Conſilijs.col.ij.ver.ad prædicta.vol.ij. Afflict.deciſ.350.inter,& procedunt premiſſa etiam,quòd frater qui adminiſtrauerit bona communia, cùm alijs fratribus, diceret, ſe non confeciſſe inuentarium, nec librum rationū pro eo quia,ipſi fratres habebant tutores deputatos à patre cōi,qui litigabant nolendo acceptare ipſam tutelā,& quòd eius nomine proprio adminiſtrauit, quia hoc non attento poſſet contra eum in litem iurari ſuper quantitate,& qualitate,& pretio bonorum,& fructuum,vbi inuentarium, ac librum rationum non exhibet, præmiſſa tñ iudicis taxatione. Afflict.deciſ.360. Inter Marcum Saxi.in reddenda tñ ratione in modicis ſtari debet iuramento fratris,& ſocij,adminiſtratoris, & etiam in nō modicis,ſi perſonę qualitas,veriſimilitudo,& iudicis mēs ita concurrat, quia ab eis non eſt exigēda ita ſtricta ratio ſicuti ab extraneis.Soci.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.& in terminis.vol.j.Abb.d.conſ.12.Vt clarè.col.4.ver.capio nunc ſextum.in fi.vol.j.Silētio ēt † non eſt inuoluendū, ꝙ ſi numeraui alicui pecuniā ad mercandū, vel negotiandū, in hoc contrahendo ſocietatē licitā,ꝙ ille cui dedi pecunias tenetur mercari,ac negotiare,& emere,ac vendere iuxta conuēta,alioquin ſi hoc non facit, vel pecunias in aliū vſum expēdat,dicitur in dolo,& tenetur olim ad uſuras. hodie verò ad intereſſe meū.l.ſi quis ſocietatem. & in l.ſi fratres.§.

ſi quis ſocietatē. ff.pro ſoc.dicitur.n.in dolo quī pacta vel fidē ſeu promiſſa non ſeruauit.l.dolus & ibi Bar.ff.mand. l.j.§.eſt aūt apud.ff.depoſit.l.vendicantē. ff.de euictionib. Crau.q.de indemnitate mulierū.nu.30.verſ.nā in dolo, & iuramēto meo in litē præſtando contra illū qui habuit dictas pecunias,probabitur intereſſe meū,& illud, quod veriſimiliter lucratus fuiſſem ſi cū illis pecunijs negotiatus,ac mercatus fuiſſet,ex quo dicitur fuiſſe in dolo,non mercando nec negotiādo,prout promiſit.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.iūcta.d.l.dolus.cū ibi not.per Bar.Item tenetur ille cui datæ fuerūt pecuniæ ad mercandū,vel negotiandum in eundo in hoc licitā ſocietatē,cōficeret librū rōnum ſocietatis,cū inuētario rerū,& eorū pretio, & emptionibus, ac vēditionibus,& lucris dietim ſequutis,alioquin ſuper pmiſſis oībus poſſet per aliū ſociū qui numerauit pecunias iurari in litē cōtra illū,& intereſſe illius qui numerauit,ac lucrū,& res,ac rerū quantitas probabitur iuramento, ſuo qui in oī negotiatione cōi,vel aliena debet confici inuentariū, ac liber rōnum, alioquin poſſet iurari in litē contra adminiſtrantē negotiationem alienum, uel cōem. Soci.d. conſi.46.Cùm in præſenti.& conſi.73. Conſilijs.volum.ij. Afflict.decisſ.260.Inter iuncta.d.l.in actionibus.ff.de in lit. iurand.Iaſ.conſi.174.Spectabilis. vol.ij.

7 ¶ Limitantur primò,† & quidem rectè,ac Chriſtianè,premiſſa non procedere,quotieſcunque contractus ſocietatis, ſed mercaturæ faciendæ, eſſet illicitus, ſeu fœneratitius,ac vſurarius:puta,ſi dictū fuiſſet,quòd capitale eſſet ſaluum, & ſic periculum capitalis ſpectaret ad recipientē, & nō ad dantē,etiam,ꝙ eſſet dictum,ꝙ lucrum diuideretur: nā iſte contractus diceretur fœneratitius,& vſurarius, & non valeret,& recipiens teneretur ſolùm ad capitale, & non poſſet ab eo peti intereſſe,nec lucrum,nec pro eo iurari in litē, ſub prætextu dicti intereſſe, nec ſub prætextu lucri, nec ēt ſub prætextu,ꝙ ipſe pecuniæ nō fuerint traficatæ,nec merces emptæ,nec factū inuentarium, nec liber rationum cōfectus,vbi enim cōtractus eſſet fœneratitius ſub prætextu præmiſſorum non poſſet iurari in litem,& eſt com.opi.ita dicit Iaſ.d.cōſ.174.Spectabilis.col.iiij.nu.2.ver.aggredior.

& nu.3.ver.condeſcendo.vol.ij.iunctis.not.per Doc.in c. nauigāti. de vſur.vbi Abb.& communiter Doc.& per Bal. l.j.q.ix.C.de ſolu.& per Iaſ.in d.conſ.174.Vbi dicunt Doc. ipſi, quòd eſt com.opi.quòd vbi ſit pactum, quòd ſi ſaluū capitale,quòd contractus eſt vſurarius.

8 ¶ Limitatur & ſecundò † præmiſſa non procederet, quotieſcunque contractus ſocietatis mercaturæ cælebrandæ, ſaperet contractū mutui,ſeu eſſet contractus mutui:puta, ſi conuentū fuiſſet,ꝙ recipiens capitale teneretur oī anno illud aſsignare,ſeu teneretur tantundē reſtituere:quia tūc dicitur contractus mutui,etiam ſi dictum fuiſſet quod pecuniæ traficarentur in mercatura,& quòd periculū & omne bonū, & malum lucri, eſſet numerantis, & ſic tunc per recipientem non debetur intereſſe,nec lucrum ipſi numeranti,nec pro eo,nec etiā pro libro rationū non confecto, nec pro capitali non traficato in mercatura non poteſt ꝑ numerantē in litē iurari contra recipientē. ita dicit Iaſ.d. conſ.174.in d.ver.aggredior.cū ſeq. & d.ver.condeſcēdo. & itē diceretur contractus mutui,quādo pecunia data fuit ad numerum , eo acto vt tantūdem reddatur,ēt ꝙ fuiſſet dictū ꝙ ipſæ pecunię ſint datæ ad exercēdū in mercaturā: nā per illud verbū,dare,denotatur, ꝙ in recipientē fuit trāſlatū dominiū,& ſic eſt contractus mutui,quo caſu numerās non poteſt petere intereſſe, nec pro eo in litē iurare,ēt, ꝙ liber rationū,& mercaturæ,non fuiſſet confectus,& idē procedit quotieſcūq; datur magna quātitas pecunię mercatori, ſiue detur ad negotiādū,ſiue nō, & nō adijcitur cā quare detur:quia dicitur cōtractus mutui, & dās non poteſt iurare in litē pro lucro,nec mercaturā nō facta, nec pro libro rōnū nō cōfecto,& eidē nō debetur lucrū, nec intereſſe.Iaſ.d.cōſ.174.Spectabilis.col.j.in fi.& ij.& p totū.vol.2.

9 ¶ Tertiò etiam † limitātur pręmiſſa non pocedere,qn̄ numerans pecuniam recepiſſet poſteà partem,et reſtans eſſet modicum,adeò ꝙ recipiēs ueriſimiliter credidit, ſe non teneri,pro illo modico traficare, ſiue actis mercātiles exercere,& facere computatum, & tenere libros rationis, vel ubi recipiens veriſimiliter non recepiſſet illud modicū ad traficandū: nā tunc contra recipientē pro trafico non facto,

X 4 & pro

& pro libro rationum non confecto non poſſet iurari in li tem.Iaſ.dict. conſ.174 Spectabilis.col.v.verſic.moneor.& ver.ıtē ex alio cauſata.& verſi.item ex alio potuit.& verſ. per iſta,cum ſequē.vol.ij.vbi etiam Iaſ.vult pacta exercē di ſocietatē mercaturæ, intelligi debere rebus ſtantibus in eo gradu,& ſic ſe habētibus, prout prius ſe habeāt.l.quod Seruius.ff.de condict. ab cauſ.c. ſuggeſtū.de deci.ergo vbi ille qui dedit pecuniam Titio ad mercandum,& traficandum, in hoc ineundo licitā ſocietatē, recipit poſtea partē pecuniæ datæ, non poteſt iurare in litem contra Titiū recipientem, ſub prætextu ꝙ non traficauerit, ſeu mercatus non fuerit pro reſtanti, & libros rationum non exhibeat, Iaſ.d.ver.itē ex alio potuit.Sic & locatio ſeu venditio pluriū rerum,facta vnico pretio, in totū pōt reſcindi per emptorē, ſeu conductorē, vbi ex ipſis rebus erant aliquæ res quæ nō erant locantis,nec vendētis,caſu quo ſi conducēs, vel emptor iſtud ſciuiſſet,veriſimiliter non cōduxiſſet,nec emiſſet,nec cōduxiſſet partē: quia quilibet diligens paterf. ēt iſtud non feciſſet.& hoc procedit ēt ſi locator, vel vēditor vellet liberare bona ab illo cuius ſunt,vbi veriſimiliter ille cuius ſunt in aliquo tpe vexaret emptorem, vel conductorē:puta.ſi eſſent eccleſię,quæ eſt ualde priuilegiata,ita inquit Io.de Imo.in cōſ.39.Viſis.ſub rub.locati,& cōducti. p tex.in l.ſi duos.cū ibi not.p gl.& Doc.ff.de con. emp.facit l.ſi nō ſortē.§.ſi centū.ff.de cōd.ind.& ibi Bar. & Alex.

10 ¶ Socius † aūt cohæres rem communē per fallaciam,dolūmve malum,amouendo,vel rem cōmcelandi animo cōtractando comittit furtum, & eſt in dolo.l.rei communis. ff.pro ſoc.& l.ſi ſocius.ff.de fur.ergo poteſt contra eum in litem iurari per alterum ſociū: aut cohæredem de quantitate,& qualitate,ac pretio,& fructibus rerū,& eius intereſſe,quæ omnia probabuntur ex ipſo iuramento.l.Itūm furti.& l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.Alex.conſi.163. Videtur.vol.j.Ancha.conſil.286. ex prædicta facti narratione.

11 ¶ Socius faciendo † moram in reſtituēdo capitale, ac intereſſe,& lucrum,alteri ſocio tenetur ad eius intereſſe.l.ſocium qui in eo.ff.pro ſoc. Ergo alter ſocius probabit eius intereſſe intrinſecum ac extrinſecum per eius iuramētum

contra

cōtra alterū qui eſt ī mora.l.nūmis.vbi tex.Doc.& gl.verſ. ſua die.& l.in actionib.ver.planè.ff.de ī lit.iur.& ibi Mod.

12 ¶ Renuntiādo † ſocius ſocietati, vel ab ea recedendo, ante finitum tēpus ſocietatis contractæ abſque aliqua cauſa dicitur dolo malo facere. & ſi aliquid lucri eſt acquiſitum poſt talem renuntiationē, eſt alterius ſocii, & ſi aliquid dānni accidit, eſt cōe cum renuntiante.l.actione.§.Labeo.in fi. ff.pro ſoc.facit l.dolus.vbi Bar.ff.mand.iunctis his quæ dixi ſupra.nu.vj.ver.ſilentio.ergo contra ipſum ſociū renūtiantem ſocietati, vel ab ea recedentem abſque cauſa iuſta ante finitum tempus conuētum, poſſet iurari in litem per alterum ſocium, ex cuius iuramento probabuntur eius dāna, expenſæ, ac intereſſe.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

13 ¶ Colonus colēs † ad partem dicitur ſocius. Bar.l.ſi merces.§.vis maior.ff.loca.& tam ipſe quā etiā colonus colens nummis, ſi nō reſtituit poſſeſsionē domino ſuo poſtquam deſijt eſſe colonus, ſeu conductor, dicitur vim facere, & ſpoliare dominum ſuum, ſiue iudicialiter, ſiue extraiudicialiter iſtud faceret. Alex.conſ.33.Viſo.col.j.nu.2.ver.conſtat.vol.vj.per text.in l.colonus.ff.de vi & ui.arma.& in l. cōductores.C.loc.& in l.non ab re.& ibi Bal.C.und.vi.nec auditur litigādo de proprietate, aut poſſeſsione niſi prius reſtituta poſſeſsione locatori ſuo.l. ſi quis conductionis.C. locat.ergo contra ipſum colonum, ſiue conductore poſſet iurari in litem per dominum, ſeu per illū qui conceſsit bona colono, vel conductori, & ex ipſo iuramento probabuntur damna, expenſæ, ac intereſſe rerum fructus, & quantitas, pretium, & æſtimatio: per textum hic in l.ſi qn̄.C.vnde vi.& in d.l.in actionibus. ff.de in lit.iur.& in l.ſi cui.§.j.ff. locat.Vnde talis colonus, vel conductor, finito tempore locationis, faciendo præmiſſa, non excuſaretur à pœnis violentiæ, & turbatæ poſſeſsionis de iure cōi, nec in dominio Mediolani, ex forma decreti prohibentis procedi criminaliter, vbi res habet originem à cōtractu: quia qn̄ ſuperuenit defectus tituli, & ſcientia ipſius defectus, vel reſolutio contractus, niſi quis deſiſtat à geſtis vigore ipſius contractus non iuſtificatur, nec excuſatur, ratione ipſius contractus, nec decreti: ergo colonus vel conductor, finito tēpore locationis,

tionis, ſi non reſtituit rem conductori, cùm dicatur committere vim, non excuſatur a dolo, nec à pena criminali, ꝑ text. in d. l. colonus. ff. de vi et vi armat. ita inquit D. Franc. Ponz. in trac. per eum edito ſuper ipſo decreto, in vj. limit. ver. ſextò qñ facit. l. ſi quis poſſeſſor. §. ſicut. et l. ſed et ſi lege. uerſi. quod ſi ab initio. ibi, parui. ff. de pet. hær. Bal. l. quicunque. col. pen. ver. item facit ad ſtatutum. C. de ſeru. fug. Fallit qñ colonus, vel conductor, uellet retinere ipſa bona ex aliqua cauſa, vel pacto dependente, ab ipſo contractu, vel eius occaſione, vel ex alia cauſa colorata, & non calumnioſa: puta, rõne melioramentorũ: quia occaſione dictę retẽtionis nõ poſſet iurari in litẽ cõtra eũ, nec procedi criminaliter, Põzinibius d. verſ. ſextò qñ. per gl. in d. l. ſi colonus.

14 ¶ Socius, † vel frater, vel cohæres, ſeu condñs per vim occupando reſpectu partis alterius caſtrum, vel domum, aut prædium commune, vel communem, cum alio ſocio, vel fratre, aut cohærede, vel condomino dicitur committere vim, & contra eum de omni dãno, ac violentia, & de rebus ablatis, & earum quãtitate, pretio, ac æſtimatione, & de oĩ intereſſe, præſertim ſi noctis tempore, & cũ hominibus armatis præmiſſa fuerunt facta, iurari poterit in litẽ per alterũ ſociũ, fratrẽ, vel cohæredem: quia probata violentia dicitur probatus dolus, & in hoc uide pulchrũ conſ. Alex. in conſi. 103. Videtur. volũ. j. hæc tamen limita ſecundum ea quæ dixi, ſuprà, in verbo, vnde ex præmiſſis infero. nu. 45. ver. aliud. & ver. item ſi ſocius. & ver. ſed ſi. & ver. ſi tamẽ.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis petitio eſt actio bonæfidei & in ea in litem iuratur cõtrà falsò ſe hæredem facientem. Vel eum, qui ſcit hæreditatem à ſe inferri poſſe.*

2 *Poſſeſſor malæfidei rei, quã ab eo actione bonæfidei auferri poteſt, ad quæ conueniri poſſit.*

3 *Iuramentũ affectionis in litem non poteſt deferri ſuper re non extãte: quia nõ ſufficit dolus de præterito, ſecus de iuramẽto veritatis.*

4 *Malæfidei poſſeſſor dicitur dolo deſinere poſſidere ſi rem hæreditatis alienauerit ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt, & ideò contra eum in litem iuratur.*

Bonæfidei

5 *Bonæfidei poſſeſſor ab initio, ſi ex poſt facto, malæfidei poſſeſſor effi- ciatur, ſi in poſſeſſore perſeueret dicitur prædo, et contra eum in li- tem iuratur.*

6 *Error iuris vel facti excuſat poßidentem hæreditatem à mala fide, & à fructibus percipiendis.*

7 *Hæres petẽs terminũ ad deliberandũ an adeat ſi bona hæreditatis at- tigerit, creditorib. et legatarijs tenetur, qui cõtra illũ ĩ litẽ iuratur.*

8 *Hæreditatẽ expilãs tenetur vero hæredi, et cõtra eũ ĩ litẽ iurari pot.*

9 *Hæreditatem expilare quis dicatur: & qua pœna is teneatur.*

10 *Cohæres ſcienter vendens partem cohæredis in dolo dicetur, & con- tra eum in litem iuratur.*

§. XIIII.

1 PETITIO hęreditas † eſt actio bonęfidei. §. actionũ. inſti. de acti. ergo ĩ ea iuratur in litẽ contra doloſum rõne ſolius doli. ẽt ſi nõ interueniret cõtumacia in non reſtituẽdo ad mãdatũ iudicis, nec interueniret difficultas probationis, ſicuti iurari põt in alijs bonę fidei actionibus. l. ſed & ſi lege. §. ſi ante litẽ. vbi Pau. de Caſt. n. v. ver. ex quo nota. & l. ſi poſſeſſor. §. reſtituere. vbi tex. & doct. ff. de pet. hæ. gl. & Doc. l. fi. §. ſi quis aũt temerario propoſito. vbi gl. verb. ſacramẽto. C. de iur. delr. & in hoc vide ẽt exẽpla quibus hæres nõ ſolũ cõtra extraneũ, verũ ẽt cõtra cohæredẽ põt in litẽ iurare ſuprà in ver. Actio pro ſocio. nu. j. verſ. ex hoc ap[illegible] ſi unus. & uer. ãplia. & nu. 5. ver. fallit. & nu. v. ver. itẽ vbi vnus. n. x. ver. ſocius, aut cohęres.

¶ Si ergo aliquis puta, Titius nullã causã habebat, nec de facto, nec de iure credẽdi hæreditatẽ ad ſe pertinere, in eaſe intromiſerit, vel eius bona apprehẽderit, & ex poſtfacto apparet ꝙ ad eũ hæreditas nõ ptinebat: puta, quia nõ allegabat teſtamẽtũ, in quo eſſet inſtitutus, & ſi allegabat nullam de eo fidem faciebat, nec probabat propinquitatẽ, per quam poſſet venire ab inteſtato, & ego probauero hęreditatẽ ad me pertinere, certẽ eſt fundata intentio mea cõtra ipſum Titiũ eo ipſo ꝙ probo hęreditatẽ ad me pertinere, vt ipſe Titius dicetur, ac pręſumetur à iure ſciuiſſe hęreditatem ad ſe non pertinere, licẽt fingeret ſeſe credere quòd

ad

ad eum pertineret, & ipſe Titius dicetur fur,malæfidei poſſeſſor,prædo,ac inuaſor,etiã ante litem conteſtatam & ante controuerſiã.Pau.de Caſt.l.ſed ſi lege.§.ꝙ autẽ ait.col.j. nu.iiij.verſi.quid ergo.ff.de pet.hære.tex. in l.fi.C.vnd.vi. & ibi not.Doct.text.cũ glo.in d.§.quòd autem ait.ergo ip ſe Titius. & omnes alij ſimiles, tenentur non ſolùm ad res quas poſsident, verumetiã ad res quas dolo deſierunt poſſidere,ſeu quas alienarunt,cum pretio: puta,vẽdendo,vel ſine pretio:puta,donando,& vlteriùs tenentur non ſolum de fructibus perceptis: verumetiam de fructibus quos percipere potuerunt, licèt eos non perciperint, & item tenentur ſi res effectæ fuerunt deteriores, vel in aliquo eorũ dolo ſit hæreditas dãnificata. tex.glo.Pau.de Caſt.& Doct.in d.§.ꝙ autẽ ait.Et ſic contrà ipſum Titiũ & omnes alios ſi miles ex iuramento in litẽ per me, vel per alios veros hære des,præſtãdo cõtra eum,vel eos,probari poterit fructuum per eundẽ Titiũ, & ſimiles,ex bonis hæreditatis percepto rũ,& percipiẽdorũ quãtitas, qualitas, ac pretiũ, & rerum hęreditariarũ quãtitas qualitas ac pretiũ,& damnificatio, & ſubtractio, & omne damnũ ac intereſſe veri hæredis,in quibus omnibus fieri debebit condemnatio in fauorẽ veri hæredis iurantis in litẽ contra ipſum Titiũ, ac prędictos. tex.in l.ſed & ſi lege.§.hęc verba.& ibi gl.& Doct. & tex.in l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere. & ibi Docto.ff.de pet.hęr.Pari.d. conſ.75.Ad victoriã.vol.j.& d.conſ.25.Vidi.vol.ij.& conſ. 109.D.Bernar.vol.iij.tex.in d.l.in actionibus. Etiam verus hæres habens ius in hęreditate,vbi ſcit hæreditatem poſſe ab ipſo auferri: quia teſtamentũ erat inofficioſum,vel ipſe erat indignus,vel incapax,uel præſtauit tacitã fidẽ de reſti tuẽdo incapaci, ſi adeat hæreditatẽ dicitur in dolo,& ma la fide,& reputatur prędo ẽt ante litẽ motam.glo.in d.§.ꝙ autẽ ait.vbi Bar.& Paul.de Ca.nu.iij.ver.nota tamẽ.& ibi d.Fran.Cur.in apoſt.ad Paul.de Ca.tex. vbi Bald.Paul.de Ca.Iaſ.& alij not.in l.j.C.de his qui. vt ind.tex.in l.prędonis.ff.de pet. hære. ergo cõtrà eũ tanquã contra inuaſorẽ, ſeu predonẽ, ſeu malę fidei poſſeſſorẽ poteſt pro fructibus perceptis & percipiendis, & pro quantitate, & pretio rerũ hæreditatis, & pro omnibus damnis ac intereſſe iurari in

litem

litem per illum,cui hæreditas debet applicari,& prout ſupra.nu.j.ver.ſi ergo.text.in d.§.nec verba.& d.§.reſtituere.

2 ℭ Poſſeſſor malæfidei † hereditatis, vel alterius rei,quã aliquis petere poſsit, ex aliqua actione bonæfidei:puta,petitione hereditatis,vel actione ex empto, vel alia ſimili,ſi alienat rẽ hereditariã,vel aliã rẽ,quã mala fide poſsideat:puta,vendẽdo , cõueniri poterit ipſæ malæfidei poſſeſſor,ad pretium rei per eum perceptũ, cũ intereſſe,etiã ſi res deperdita eſſet, vel in rerũ natura amplius nõ adeſſet,& tũc pro re nõ extante, non poteſt iurari in litẽ; quia in re quę non extat non põt cadere probabilis affectio,& ſi res ipſæ non eſſent deperditæ , ſed extarent apud emptorẽ, vel aliũ cui malæfidei poſſeſſor illã alienauerit , ẽt,ꝙ malæfidei poſſeſſor rem ipſam non poſsideat,tenetur malæfidei poſſeſſor alienans ad electionẽ veri hæredis, vel domini,ſeu illus ad quẽ res pertinet, eidem præſtare pretiũ,vel rem quã alienauit. & ſi non vult,vel non poteſt illi præſtare,ac reſtituere rem, vel quia poſſeſſor malæfidei non vult illam redimere ab emptore, vel quia non poteſt eã redimere:quia emptor non vult rẽ retrodare, nec retrouẽdere,poteſt verus hęres, ſeu dominus,vel ille ad quem res pertinet, iurare in litẽ cõtra ipſum malæfidei poſſeſſorem,qui alienauit,vel tradidit rem alteri,ſuper pretio ipſius rei, & ſuper rei affectione, & fructibus rei, & eorum quantitate , qualitate, ac pretio,& ſuper alijs damnis,expenſis,ac intereſſe,in quibus omnibus ipſe malæfidei poſſeſſor alienans ex ipſo ſolo iuramento , condemnari debebit,præuia tamen iudici taxatione text. in d.l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere.& ibi glo.verſ.poſsit.& ibid. not.Pau.de Caſt.per totũ.in d.§.reſtituere. & text.in l.ſed & ſi lege.§.hæc verba.ff.de peti.hæredita.

3 ℭ Et ex text.† in d.§.reſtituere.& ex his quę dixi ſuprà ver, poſſeſſor.nota quòd non poteſt deferri iuramentum in litem ſuper re non extante,licèt reus fuerit in dolo:quia nõ ſuffiſſet dolus de pręterito vt deferatur iuramentum in litẽ, ſed requiritur dolus pręſens,& hoc vt dixi vbi res nõ extat, ſed ſi res extat , ſufficit dolus de pręterito, licèt non ſit de pręſenti,ad hoc ut poſsit ipſum iuramẽtum in litẽ pręſtari:puta,quia poſſeſſor malæfidei facit quod poteſt vt recuperet

perec

peret rem extantem, quam alienauít, ſed non poteſt: nam tunc poteſt iurari in litem etiã affectionis cotra eum. text. in d. §. reſtituere. & ibi not. Paul. de Caſtr. & hoc intelligo reſpectu iuramẽnti affectionis quod in re non extanti non poteſt cadere, & ſic pro ea, non poteſt iuramentũ affectionis in litẽ pręſtari, & ita videtur declarare Pau. de Caſt. in dict. §. reſtituere. num. ij. verſic. quęritur. ſed iuramentũ in litem veritatis ẽt pro re nõ extante, credo poſſe pręſtari cõtra doloſum etiam reſpectu doli de pręterito, licẽt non ſit de pręſenti per text. hic in l. ſi quando. C. vnde vi. & in d. l. in actionibus. verſ. planè. ff. de in litem iur.

4 ¶ Malæfidei poſſeſſor † dicitur dolo deſinere poſsidere ſi rem hæreditatis alienauerit, ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt: & ideò tenetur, ac condemnari poteſt, & contra eum in litem iurari de pretio rei, & fructibus, ac intereſſe perinde, ac ſi poſsideret. l. ſi poſſeſſor. §. reſtituere. vbi text. glo. & Doct. & Alex. ff. de pet. hær. d. l. ſed & ſi lege. §. ſi ante litẽ. vbi tex. glo. & Pau. de Caſt. nu. ij. ver. j. et nu. iiij. ver. v. & nu. v. uerſ. ex quo not. ff. de pet. hęr. ſed ſi alienauit poſt litem conteſtatam, uel poſt litem motã, tunc ẽt multò magis dicitur malęfidei poſſeſſor, ſeu prędo, ac inuaſor, etiã ſi à principio fuiſſet bonæ fidei poſſeſſor, dolo deſijſſet poſſidere, & tenetur, & contra eũ in litẽ iurari poteſt perinde, ac ſi à principio fuiſſet malęfidei poſſeſſor. text. in d. §. ſi ante litẽ. & ibi not. Pau. de Caſt. nu. ij. uer. j. Et ſi poſſeſſor malęfidei hęreditatis potuit poſsidere rẽ aliquã, & non poſſedit, & talis res perdita, tenetur perinde, ac ſi poſſediſſet, & poſſet pro ea in litẽ iurari contra eũ. Pau. de Caſ. d. §. ſi ante litẽ. nu. iij. uer. ſecundũ dubium. l. ſed ſi lege. §. perinde. & ibi Barto. ff. de pet. hær.

5 ¶ Ille qui eſt † bonę fidei poſſeſſor hęreditatis à principio: puta, qa à principio habuit iuſtã cauſam adipiſcendę poſſeſsionis ſi efficiatur ex poſt malæfidei poſſeſſor: quia poſteà ſit conſcius hæreditatem ad ſe non pertinere, ſeu ſuperuenit de hoc ſibi ſcientia ſi perſeueret nihilominùs in poſſeſsione hæreditatis dicitur prædo, ac inuaſor, & habetur, ac ſi à principio fuiſſet malęfidei poſſeſſor: parui enim refert ab initio qs doloſè in hæreditate ſit uerſatus, an poſteà hoc

ſteà hoc facere cœperit,& ſic tenetur de fructibus perceptis, & percidendis,& rei interitu, et pro eis, & pro oi intereſſe põt iurari in litẽ per verũ hæredẽ cõtra eũ.text.in d.l.ſed & ſi l.§.quod aũt ait.ibi,quod ſi ab initio.& ibi not.Pau.de Caſt.nu.v.ver.quartum dubium.ff. de pet.hę.iuncta d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

6 ℂ Error tñ † facti, vel ẽt iuris,excuſare poſsidentẽ hæreditatẽ a mala fide,& à fructibus percipiẽdis, adeò ꝙ poſsidẽs non poſſet dici prædo,nec poſſet cõtra eũ in litẽ iurari per verũ hæredẽ: puta, ſi putauit recte factũ teſtamentũ cùm eſſet inutile, vel cùm alius ſibi prę cederet agnatus putauit hæditatẽ ſibi potiùs deferri, & ſic in iure errauit,& hoc ante litẽ mota, ſed poſt litẽ, vel cõtrouerſiã motã, ipſe & oẽs alij poſſeſſores,pares ſunt,& quaſi prædones tenẽtur,cœperunt.n.ſcire rẽ ad ſe non pertinere, & tenentur etiã pro fructibus percipiendis,& pro eis,& pro oi alio intereſſe poteſt per verũ hæredem cõtra eũ, ſeu eos in litem iurari d.l. ſed & ſi l.§.ſcire aũt.& §.ſi ante litẽ conteſtatã.& §.hæc verba.ff.de petitio.hæred.iũcta d.l.in actionibus.ff.de in litẽ iur.

7 ℂ Hæres petẽs † terminũ ad deliberandũ, an velit acceptare hæreditatem,vel ne qui inuentariũ bonorũ hæreditatis maximè conſcripſerit, & tñ bona hæreditatis attigerit, & in eis ẽt citra ius, & nomen hæredis ſeſe intromiſerit,ſi poſteà recuſauerit in termino deliberandi hæreditatem, tenetur creditoribus,& legatarijs, & his qui ad hæreditatem vocãtur,reſtituere oia bona hęreditatis, in qua ſe intromiſit, abſque inuentario, ſeu abſq; deſcriptione bonorũ hæreditatis, ſecundũ iuramentũ in litem præſtandũ per creditores & legatarios , & eos qui ad hæreditatem vocantur,contra ipſum hęredem, qui non debebat ſe intromittere in bonis hæreditatis, niſi priùs facto inuẽtario,ſeu ſaltẽ priùs facta bonorũ deſcriptione,& ex ipſo iuramento il litẽ pręſtãdo,probabũtur cõtra ipſum hæredẽ,bona,ac rerũ quantitates, & pretiũ, quæ & quas dicent præmiſsi perueniſſe ad manus hæredis, qui recuſauit hæreditatem in termino eidem ſtatuto ad deliberandũ,quod iuramentũ pręſtari debet,cũ taxatione à iudice ſtatuenda,tex.in l.fi.§.ſi quis aũt temerario. & ibi gl.& tex.ver.ſacramento.C. de iure delib.

ℂ Si

8 ¶ Si vnus † ex cohæredibus, vel ex ſocijs, vel ex fratribus, vel alius extraneus hæreditatem expilauerit, aut occupauerit, vel diſsipauerit, ſeu dilapidatus fuerit, ſeu per vim in vniuerſa hæreditate ſeſe intromiſerit, vel dolo malo, ſeu abſq; cauſa eã fuerit apprehẽſus, poteſt contra ipſum per verũ hæredem, vel per alterũ cohæredem ſocium, aut con fratrem iurari in litem ſuper bonis hæreditatis, & eorum pretio, quantitate, & qualitate, ac fructibus, damnis, & inte reſſe. Pariſius conſi. 109. D. Bernardinus. per totum, maximè in col. iij. nu. 30. volu. iij. & conſ. 75. Ad victoriã. vol. j. & conſil. 25. Vidi. volu. ij. cui ego addo Anchar. conſi. 286 Ex prædicta facti narratione. Alexan. conſil. 103. Videtur vol. j. Afflict. deciſ. 360. Inter. text. in l. ſi poſſeſſor. §. reſtitue re. & in l. ſed & ſi lege. §. hæc verba. ff. de petitio. hæredit. & vide ea quæ dixi ſuprà in verſic. actio pro ſocio. num. v. verſ. item ubi unus. & dicitur † expilare quis hæreditatem ubi conſtat, quòd ante aditam hæreditate occupauit bona per textum in l. ij. ff. de crim. expil. hær. & per Bar. in l. j. ff. de effract. Pariſ. d. conſ. 109. Dominus. Et expilans hæredi tatem tenetur pœna arbitraria, ex quo non poteſt agi pœna furti, per hæredem ubi tempore expilationis nondum hæreditatem adiuerat, & ſi adiuerat, nondũ erat apprehẽ ſus poſſeſſione. text. in d. l. ij. Cohæres, † ſeu ſocius, uel frater uendendo, uel alienando nõ ſolùm partem ſuam, uerũ etiam partem alterius cohæredis, uel ſocij, aut fratris dici tur in dolo, ex quo ſcienter uendidit, ſeu alienauit rem nõ ſuam ſaltem in totũ, ut not. in l. Iulianus. & in l. idemque. & Iulianum agitaſſe. & ibi gl. uer. omnimodò. ff. de actio. empt. Alex. conſ. 103. Videtur. col. iiij. nu. 14. uerſ. nũc reſtat uolu. j. text. & Doct. in l. rei communis. ff. pro ſocio. & l. ſi ſocius. ff. de furt. l. j. in fi. uer. illicitam. C. de cõ. re. al. & vide quę dixi ſuprà. in uerſic. hypothecaria actio. nu. iij. in fi. & ſi cohæres, uel ſocius, uel frater, adminiſtrando bona communia, abſque inuentario, & libro rationũ, quòd eſt munus, dicitur in dolo, & poteſt contra eum iurari in litẽ, ut ſuprà in uerſ. actio pro ſocio. nu. v. uerſ. item ubi unus. ergo multomagis contra ipſum alienantem, ultra partem ſuam, poteſt iurari in litem, per alterũ cohæredem, uel ſocium,

ciuni aut fratrem ſuper rerũ quãtitate, qualitate, pretio, & fructibus, & alijs dãnis, ac expenſis, & intereſſe, cùm plus ſit alienare, quàm adminiſtrare abſq; inuentario. argu. authẽ. multòmagis. C. de ſacroſanc. eccleſ. dolo. n. videtur deſijſſe poſsidere, alienando vltra partẽ ſuã. ergo videtur poſſe contra eum iurari in litem. l. ſed & ſi lege. §. hęc verba. ubi text. & Doct. et in l. ſi poſſeſſor. §. reſtituere. ubi etiam tex. & Docto. ff. de petitio. hęredita. facit l. in eos, in fin. ff. de tutelis. & in l. in actionibus, et l. nummis. ubi glo. fi. in fi. ff. de in litem iurand.

SVMMARIVM.

1 *Actio familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo, ſunt actiones bonæ fidei, & in ipſis in litem iuratur contra cohæredem, qui aliquid ſubtraxit.*

2 *Diuiſio rerum communium dolo facta debet in totum reſcindi ſiue perfecta fuerit per partem etiam maiorem, ſiue per iudicem.*

3 *Falſis inſtrumentis contra vtentem in litem iuratur per illum qui ex falſitate læſus fuit.*

4 *Diuiſio reſcindi debet, vbi in ea quis etiam maior læſus eſt vltra dimidiam iuſti pretij, etiam ſi ſorte facta fuerit, vel iudicis authoritate.*

5 *Libellus quomodo formetur quando petitur reſciſio diuiſionis ex capite læſionis vltra dimidiam iuſti pretij.*

6 *Diuiſio facta cum hærede putatiuo, in totum reſcinditur, etiam ſi eſſet iurata, vel iudicis authoritate vel ſorte facta.*

7 *Diuiſio facta per iudicem cum hærede putatiuo, quando tranſeat in rem iudicatam, nec poſſit reſcindi,*

8 *Donatio inſolutum, vel ſubhaſtatio bonorum debitoris facta à iudice quãdo tranſeat in rem iudicatam niſi ab ea appelletur. Et quãdo currere incipiat tempus datum à ſtatuto ad redimendam dationem inſolutum.*

9 *Tempus conceſſum à iure vel ſtatuto ad appellandum, vel dicendum de nullitate, currit tantùm à tempore ſcientiæ, etiam ſi ſtatutum aliud diceret.*

10 *Quadriennij tempus conceſſum à iure ad petendum reſtitutionem in integrum, non currit læſo, niſi à tempore ſcientiæ læſionis.*

§. XV.

ACTIO familiæ erciſcundæ, † ſiue hæreditatis diuidendæ, & actio communi diuidūdo ſunt actiones bonæ fidei.tex. vbi etiam glo.Ang.Areti.Iaſ.& alij in §. actionum.inſti.de actio. ergo in ipſis actionibus, & in ipſarū qualibet, poterit iurari in litem, per vnum ex cohæredibus, aut ſocijs, vel ex alijs, habentibus rē cōem, contra alterum cohæredē, aut ſocium vel alium condominū, ēt extra neū, rōne ſolius doli.tex.in d.l.in actionib. ff.de in lit.iur. ¶ Diuiſio ergo ſi ſciat, inter duos, vel tres fratres, aut alios cohæredes, ſeu ſocios, vel habentes hæreditatem, aut alias res in communi, etiā ſi de tali diuiſione fierent publica inſtrumenta, & in eis diceretur omnia fuiſſe diuiſa, & nihil commune remāſiſſe, & fieret inuicem generalis quietatio, & confeſsio, ac liberatio, & promiſsio ſub pœna de non veniendo contra diuiſionem, nec petendo aliquid de hæreditate, aut rebus communibus, & reperiatur poſteà, quòd vnus ex ipſis diuidentibus aliquid de communi hæreditate, vel de rebus communibus, ſubtraxerit: puta, pecuniam auream, cuius nulla mentio in inſtrumento diuiſionis cōtinebatur, certè non obſtante dicta diuiſione, & non obſtā tibus generalibus pactis, refutationibus, & renuntiationibus, confeſsionibus, & liberationibus de non petendo, nec agendo de cætero, vnus contra alterum, nec econtrà, quamuis occaſione etiam inexcogitata interpoſitis in dicta diuiſione tanquam dolo malo ſubtrahentis interpoſitis, poterunt alij fratres, cohæredes, & ſocii cōtra alterum ſocium, cohęredē, vel fratrem, ſubtrahentē, agere ad eorūportionē eius, ꝙ ſubreptū diceretur ab alio, vbi tpe diuiſionis ignorabatur ipſa fraus cōmiſſa, agendo ex actione familiæ erciſcundæ, vel cōmuni diuidundo, vel rei vēdicatione, & hoc procedit etiam ſi diuiſio fuiſſet facta titulo tranſactionis: quia generalis confeſsio, remiſsio ac liberatio debet reſtringi, ne dolus alicui patrocinetur.tex.eſt & ibi not. Bart.Bal. d.Pau.de Caſt. Iaſo.& alij in l.tres fratres.ff.de pactis.

¶ Et contra ipſum ſubtrahentem poterit iurari in litē per

alios

alios,coheredes,vel ſocios,ſeu fratres, ex quorum iuramen to,probabitur quãtitas,qualitas,valor,& æſtimatio rei ſub tractæ,ad damnum & intereſſe,non obſtante dicta diuiſio ne.Ancha.conſ.286.Ex prædicta facti narratione. tex.in l. cum furti.& l.in actionibus. ff.de in lit.iur.iuncta l.rei cõmunis. ff.pro ſocio. & l.ſi ſocius.ff.de furt.& hoc procedit ſiue viuente defuncto,de cuius hęreditate agitur:puta, pa tre communi,ſiue eo mortuo, præmiſſa fuerint ſubtracta. Bal.d.l.tres fratres.in fi.ver.quæro vtrum.

2 ¶ Vbi diuiſio † facta ſit dolo,vel per fraudem,ſeu ex mali tia aduerſarijs,debet reſcindi in totũ,ẽt ſi dolo deceptus fuiſſet maior, qui in litẽ iurare poterit ſuper eius intereſſe cõtra alterũ diuidentẽ doloſum.text.in l.maioribus.& ibi glo.Docto.C.commu.vtr.iud.iuncta d.l.in actionibus,

¶ Retractari debet diuiſio facta ne dum per partes, verũ etiã per iudicem,vbi apparet quod fuiſſet facta vigore teſtamenti falſi,aut codicilli falſi,vel alterius inſtrumẽti fal ſi,vel prætextu falſorum teſtium,& dari deberet reſtitutio in integrum ẽt maioribus contra ipſam diuiſionem factã etiam per iudicis ſententiam,quæ in rem iudicatã trãſiuiſ ſet.Iaſ.l.poſt diuiſionem.col.j.nu.4.verſ.adde quod. C.de iur.& fact.ignor.per l.diuus. ff.de re iud.& tot.tit.C.ſi ex

3 falſ.inſtru.& contra illum † qui ſcienter vſus fuit ipſis falſis inſtru.vel teſtibus tanquam contra doloſum,iurari poterit in litem, per illũ qua ex ipſa falſitate fuit læſus, ex cu ius iuramento probabuntur eius damna,expenſæ,ac interęſſe,& quãtitas,qualitas,pretium,& fructus rerũ perceptarum vigore dictę diuiſionis, per illũ qui vſus fuit ipſa falſitate.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iura.iũctis not.per Iaſ. hic.in l. ſi quando.col.fin.nu. 57.verſ.nunquid autem:ibi, puto.C.vnde vi.& per Raph.Com.conſil.42.Viſo.

4 ¶ Reſcindi debet † diuiſio,ſicuti & vẽditio,vbi in ea quis eſſet læſus, vltra dimidiam ẽt ſi eſſet maior, & etiã ſi ipſa diuiſio fuiſſet forte facta.text. & ibi not.glo.& Bal.in d.l. maioribus.C.cum vtr.iud.& hoc procedit etiã ſi eſſet iura ta,& cũ iudicis authoritate facta vt dicam hic inferiùs.nu.

5 vj.ver.diuiſio per ignorantiã. Forma autẽ † libelli petendi reſciſſionem dictę diuiſionis eſt, vt lęſus ex ipſa diuiſionẽ

dicat ſe ex ea fuiſſe deceptum, ac læſum ultra dimidiam, & ideo quòd petit diuiſionem reformari, ut uel recedatur à diuiſione, uel portio iuſtificetur, et ſuppleatur, et id quod eſt immoderatè factum reducatur ad modum. Bal. in d. l. maioribus. per illum tex. et contra diuidentẽ qui eſſet, uel fuiſſet, in dolo poſſet iurari in litem. d. l. in actionibus.

6 ¶ Diuiſio per ignorantiam † facta, cum hærede putatiuo qui non erat heres, & ſeu cum [redacted] ius habebat, non præiudicat veritati, & poteſt in totũ reſcindi, infringi, ac annullari, text. in d. l. poſt diuiſionem. & ibi no. Bart. Iaſ. & alij. C. de iur. & fact. ignor. & tex. in l. cùm putarẽ. ff. famil. erciſ. & in l. ſi ſorori, in fi. C. de collat. Socin. conſ. 34. Viſo, col. pen. nu. v. ver. ſuccederet. vol. iiij. & hoc procedit et ſi ipſa diuiſio eſſet iurata, quia obtenta habilitatione iuramẽti, debet reſcindi in totũ. Corn. conſ. 133. In hac. col. pe. nu. 7. ver. in hac, volu. iij. & procedit etiam ſi eſſet facta cũ iudicis authoritate interpoſitã ad ſolennizandũ actũ, ex quo authoritas iudicis interpoſita ad ſolennizandum actu, in cõtractibus, vel actibus voluntariæ iuriſdictionis, nunquàm trãſit in rem iudicatam, etiam ꝙ ab ea non appelletur. Soc. d. conſ. 34. Viſo. col. pe. nu. vj. ver. dubia. volu. iij. Et item procedit et ſi fuiſſet forte facta. Bal. d. l. maioribus. & contra ipſum hæredẽ putatiuum, ſeu cõtra illũ qui diuiſit, cũ nullũ ius haberet, vbi iſtud ſciebat, aut ſcire debebat, quia nec in iure, nec in facto, nullã cauſam coloratã credulitatis ſuæ ſuper valore dictæ diuiſionis deducebat, & ſic fuit in dolo malo, ſeu in mala fide à principio, vel ex poſt, & tñ noluit recedere à diuiſione relaxando bona vero hæredi, aut domino, poterit iurare in litẽ per verum hæredem, aut dñm ſuper eius intereſſe, ac damno, & rerũ quantitate, qualitate, pretio, ac fructibus, perceptis, & percipiendis. l. ſed & ſi lege. §. quod ait ſenatus. & §. quòd aũt ait ſenatus. & §. ſed & fructus. & §. qđ ſi ab initio. & §. perinde. & §. hæc verba. vbi tex. & Doc. ff. de pet. hær. & d. l. in actionib. ff. de in lit. iur. & vide ea quæ dixi, ſuprà. nu. 4. verſ. ſi ergo.

7 ¶ Fallit vbi diuiſio † facta fuiſſet per iudicẽ, cauſa cognita, in iudicio cõtradictorio, quia tunc trãſiret in rem iudicatam, niſi ab ea appellaretur, etiã ſi eſſet facta cũ hærede

putatiuo,

putatiuo,ſeu cum illo qui nullum ius habebat,& ipſa diui ſio non poſſet reſcindi, nec reformari, niſi fuiſſet obtenta vigore teſtium,vel inſtrumentorum falſorum.& ita procedit tex.in d.l.cum putarē.in fi.vt declarat Bald.in d.l.poſt diuiſionē.& Soc.in d.conſ.34.nu.vj. & tūc propter authoritatē rei iudicatæ nō poſſet iurari in litē occaſione dictæ diuiſionis contra hæredem putatiuum, vel contra aliū diuidentem nullum ius habentem:ex quo cōtra rem iudicatam nemo auditur.tot.tit.ff.de re iudic.l.res.ff.de reg.iur.

8 ¶ Sic & inſolutū datio † iudicialis,& ſubhaſtatio iudicis & deliberatio iudicialis,ac æſtimatio iudicis, facta à iudice , ad inſtantiam creditoris petentis cōtra debitorem ſibi ſatisfieri ad formā decreti Mediolani, ſub rubr.de bonis in ſolutū dandis,aut ad haſtam ponendis,& ſeu ad formam, iuris cōis,vel alterius ſtatuti,ſiue iuſtę, ſiue iniuſtę fuerint tranſeunt in rem iudicatam,ſicuti ſententiæ,vbi ab eis nō appelletur,in tēpore à lege, vel ſtatutis præfixo ad appellandum.Dec.conſ.449.[illegible] Ro.conſi.597.Diligenter. & pendente ipſo tempore ipſius appellationis proſequendæ , tempus anni conceſſum ab ipſo decreto,ad redimendū bona data inſolutum,& ſeu ſubhaſtata à iudice , & omne aliud ſimile tempus cōceſſum à ſtatutis,ad luendū bona ipſa,ſtat in ſuſpenſo, & non currit [illegible] à die inſolutū dationis, nec ſubha[illegible]is, nec à die ſcientiæ ipſius ſubhaſtationis,& inſolutu da[illegible] ſed à die ſententiæ latę in cauſa appellationis confir[illegible] ſolutū dationē,ſeu ſubhaſtationē, vbi contingat e[illegible]on firmari,& hoc vbi appellatio fuit colorata, & non euidenter calumnioſa.pract.Papien.in for.ſent.in cauſa appel.in glo.cauſis.verſ.amplius quæro.Crauet.conſ.66.Nob.Georgius.Sed ſi ipſa appellatio fuiſſet fruſtratoria,& ſine cauſa, aut euidenter calumnioſa, tunc ipſum tēpus cōceſſum ab ipſo decreto,aut ſtatuto ad redimendū ipſa bona,curreret non à die ſententiæ latæ in cauſa appellationis , ſed à die ſcietiæ ipſius inſolutum dationis.& ſubhaſtationis. Crau. d.conſi.66.Nob.Geor.Ideo aūt dixi à die ſcientiæ,quia oē

9 tēpus † conceſſum à iure,aut à ſtatuto ad appellandū, vel dicendū de nullitate, ſiue ſit decē dierū, ſiue quatuor, vel

aliud ſimile tēpus currit non à die ſententiæ,nec à die ſubhaſtationis,nec inſolutū dationis factæ à iudice, ſed à die eius ſcientiæ,& intimationis,etiam quòd ſtatutum,aut decretum,vel lex,diceret tempus ipſum currere à die ſententiæ,ſeu inſolutum dationis,uel ſubhaſtationis,quia intelligitur copulatiuè à die ſententiæ,& inſolutum dationis,& ſubhaſtationis ſimul,& copulatiuè, & ſcientiæ ipſius ſententiæ,aut inſolutum dationis etiam ſi lex, ſtatutum, aut decretum,iſtud non diceret, quia ita debet intelligi de iure,adèo,quòd ſi centum anni eſſent elapſi, quibus ſententia,& inſolutū datio,ac ſubhaſtatio latæ,& factæ fuiſſent, & non intimatæ,nunquàm curreret dictum tempus ad appellandum, auth.hodie.vbi Bald.col.j.ver.idem tamen de decem.& Sal.col.j quæro an à tempore ſcientiæ. C.de appellat.& per Bal.in l.ij.col.fi.ver.& aduerte.& ver.idem dico ſi ſtatutum . C.de edil.edict.Sic & tempus † quadriennij , conceſſum à iure ad petendum reſtitutionem in integrum,non currit læſo ignoranti factum,& læſionem, etiã ſi ignoraret per centum annos,ſed ſolùm incipit currere à die ſcientiæ prædictorū. Alex.cõſ.89.Viſo.nu.11.& 12. & cõſ.169. viſo.col.fi.ĩ fi.vol.ij. Bal.l.falſi.C.ſi ex falſis inſtr. Et ꝙ ipſum quadriennium nõ currat niſi à die ſcientię læſionis d[illegible] Fel.in c.j.col.pe.nu.ix.verſ.ad illud.de præſc.

SVMMARIVM.

1 *Mandati actio eſt bonæfidei,& in ea in litem iuratur.*

2 *Mandatarius,procurator,tutor,& ſimiles perſonæ,qui nolunt id facere,quod debent tenentur,& contra eos in litem iuratur.*

3 *Procurator,qui reuelat aduerſario ſecreta ſui clientis,tenetur de falſo,& contra eum in litem iuratur.*

4 *Procurator qui non reſtituit domino,quod reſtituere tenetur , dicitur eſſe in dolo,& contra eum in litem iuratur.*

5 *Procurator dicitur eſſe in dolo,ſi cum aduerſario colluſerit,& ad intereſſe clientis tenetur.*

6 *Procurator falſus exigens tenetur ad duplum, & de falſo,niſi dominus ratificauerit,*

7 *Procurator & ſimiles perſonæ in ſuum vſum conuertentes bona,vel*

pecuniam

pecuniam domini,in dolo dicuntur,& ad intereſſe tenentur.

8 *Aduocati,procuratores,& qui in litibus verſantur,non poſſunt facere pactum de quota litis,aliàs eorum officio priuantur.*

9 *Pactum de quota litis quodnam dicatur*

10 *Pactum de quota litis quando eſſe non dicatur.*

11 *Ceßionarius agens proprio nomine an teneatur de quota litis: & quid ſi ceßio præſumeretur ſimulata.*

12 *Pœna pacti de quota litis quæ ſit.*

13 *Pœna ſi ex ſtatuto iudicis arbitrio ſit reſeruata, de ea tanquàm de capitali eſt iudicandum, & tunc accuſatus non poteſt per procuratorem comparere,ſed perſonaliter, etiam quòd contra eum contumacem lata fuiſſet pecuniaria tantùm ſententia,& ipſe vellet ad defenſiones admitti.*

14 *Procurator,tutor,et ſimiles,quibus ſunt ſcripturæ,vel iura tradita, vel mandatum vt ea conficiat ſi ea non exhib[illegible] cèt ea amiſiſſe iuramento allegaret.*

15 *Inſtrumenta ſemel in iudicio producens an poßit mulcta indicta cogi iterum illa producere,ſi iuret ſe ea amiſiſſe.*

§. XVI.

1 MANDATI actio † eſt bonæ fidei. §.actionum.vbi tex.& Docto.inſtit.de act. ergo in ea contra doloſum iuratur in litem probando intereſſe ratione ſolius doli.l.nummis.vbi glo.fi.in fi.& tex.in l.in actionibus. ff.de in lit.iura.l.dolus. vbi glo.ver.exegerit.in fi.ff.mand.

2 ¶ Ergo contra † procuratorem,ſiue mādatarium,aut medicum,vel tutorem,& curatorem,& ſimiles, qui nolūt perſequi actione reali, quod perſequi poſſunt, aut non exegerunt actione perſonali,quod exigere potuerunt,aut ſi nolunt ſoluere,uel ſunt in mora ſoluendi, quod exegerūt,vel qui nolunt facere id ad quod ſciunt ſe teneri,& poſſunt facere & nō faciunt poterit in litem iurari per dn̄m, vel adultum,ſuper eius damnis,expenſis,ac intereſſe, liquidādis ex ipſo iuramento,ex quo pręmiſſi facientes, vel non facientes aliquid ex prędictis,dicuntur fuiſſe in dolo.tex.vbi glo. Bart.& Doct.in l.dolus.ff.mand.iunct.d l.in actionibus.

3 ¶ Contra procuratorem † reuelantem aduerſario ſecreta

clientuli ſui, poteſt agi de falſo, & ipſe procurator dicitur eſſe in dolo. Barto.l.j.§. is qui per illum tex.ff. de fal. Abb. & Doctor.c.cùm olim.de offic.deleg. Ergo contra eum iurari poterit in litem per ipſum clientulum ſuper eius damnis, ac intereſſe.d.l.in actionibus.

¶ In dolo † dicitur eſſe procurator, qui id, quod poteſt reſtituere, non reſtituit, vt ſi illi mandaui vt aliquid emeret, & emit, & non vult mihí reſtituere, vel noluit, ſeu neglexit emere fortè: quia pecunia accepta alij ceſsit, vt emeret.l.ſi procuratorem.§.dolo autem facere.ff. mādat. ergo contra eum iurari poteſt in litem per dominum, ſuper eius damnis, expenſis, ac intereſſe.text.d.l.in actionibus.

¶ Procurator † dicitur eſſe in dolo, & tenetur ad intereſſe domini ſi colluſerit cū aduerſario domini ſui, vel ab eo [...]us fuerit ſe corrūpi ad finem vt ipſe aduerſarius obtineret.l.ſi procuratorem.in prin.ibi, ſed & ſi per colluſionē. ff.mand.l.elegāter.§.pe.ff. de dolo. Ergo contra ipſum procuratorē iurari poterit in litē per dominū ſuper eius intereſſe, ac dānis, & expenſis.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

6 ¶ Falſus procurator † exigens tenetur ad duplū, & de falſo.& eſt in dolo.l.falſus.C. de fur.gl.& Doct.l.ſi pupilli.§. pe.ff. de nego.geſt. & tenetur ad intereſſe.Bald.l.j. C.cred. euict.pignor.nō deb.l.ſi vni.§.vbicunq;. vbi Alex.ff.locat. Ergo contra eū poterit iurari in litē non ſolùm per dn̄m, verùm ēt per illos à quibus exegit, ſuper eorū dānis, expēſis, [...] intereſſe.gl.fi.in fi.d.l.nūmis.tex.d.l. in actionibus. Fal[...]i dominus ratificauit: quia.cōis eſt opin.ꝙ geſta à falſo procuratore, tā reſpectu proceſſus, quàm ſentētię, & aliorū geſtorū, ꝙ poſſunt per dn̄m ratificari in fauorem falſi procuratoris. Iaſ.l.licet.col.pe. ver.breuiter.C. de procur.

7 ¶ Procurator, † & ſindicus, tutor, ac curator, conuertens in eius proprium vſum bona, vel pecuniam domini ſui, dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe.l.idemque.§.ſi procurator.ff.mād.Alex.l.qui negotia.ff. de neg.geſt.Pau. de Caſtr.l.ſi pupilli.§.ſed & ſi quis negotia.ff.de neg.geſt.ergo cōtra eos poterit in litē iurari per dominos.d.l.in actionibus.

8 ¶ Aduocati, & † procuratores, ac cauſidici, & omnes qui verſantur circa lites exercendas, nō poſſunt facere pactum

de

de quota litis, quia tale pactum eſt de iure reprobatum, & tales de iure repelluntur ab agendo, & à limine iudicij ne detur eis materia delinquendi, quia tales vellent obtinere per phas, & nephas, & ſemper vti calumnia.tex.Cyn.Iaſ.& alij in l.litē.C.de procurato.Bar.l.ſumptus.ff.de.pact.text. l.ſi contra.C.mand.l.ſi remunerādi.§.fi.ff.mand. Et priuātur ipſo iure ab eorū officio perpetuo.l.ſi quia aduocatorū.C.de poſtulat.& tales faciētes pactū de quota litis dicūtur facere pactū contra bonos mores,& rē illicitā quæ meretur reprehēſionē.tex.in d.l.litē. & d.l.ſi contra.& dicuntur eſſe depredatores.tex. vbi Bal.not.in d.l.ſi qui aduocatorū.& facientes talia pacta dicuntur carere anima, & anhelare ad alienas facultates, & omnia mala excogitare. & ſunt in dolo.Salic.l.per diuerſas. vbi Pau. de Caſt.num.ij. C.mād.Ergo contra ipſos faciētes pactū de quota litis,poteſt iurari in l tē per partē aduerſam, quæ per ipſum iuramentū probabit eius dānum, expēſas,ac intereſſe.l.nūmis. vbi gl.fi.in fi.& l.in actionib.ff.de in.lit.iu. & ibi Mod.oēs.

9 ¶ Et dicitur † pactum de quota litis, quod à iure communi, & ex forma decreti Mediolani ſub rub.de pœnis.§.ſi aduocati.reprobatur, & punitur reſpectu aduocatorū, cauſidicorum,notariorum, & ſollicitatorum, ſiue paciſcantur de parte litis:puta, dimidia, vel tertia, aut quarta,vel alia minima parte litis,ſeu rerum in litem deductarum:ſiue paciſcantur, vt habeant rem particularem in litem deductā. gl.& Doct.d.l.litem.Bal.Sali.& Aret.d.l.ſi qui aduocatorū. glo.l.ſumptus.ff.de pact.& ibi Bart.& Doct.ſiue etiam paciſcantur, quòd ex decem numinis qui ſunt in lite,habeāt aliquam partem,gloſ.d.l.ſumptus.ſiue paciſcantur de certa quātitate, vel re in caſu victoriæ, ſiue ſub conditione ſi vincant, vltra ſalarium debitum gloſ.in d.l.ſumptus.& ibi Bar.per Doc.d.l.ſi qui aduocatorum.vbi reprobat glo.ibi, Spec.ti.de ſalario.§.ſi quis ver.certum.& ibi Io.And.in addit.quę incip.& not.Iaſ.d.l.litē.Pau. de Caſt.d.l.ſi contra. Sū.Ang.ver.aduocatus nu.15.verſ.vtrū aduocatus poſſit.

10 ¶ Fallit primò, † quando fit pactum non reſpectu eius quod in litē deducitur, ſed in eo promittitur aliquid certum:puta,quantitas ſimpliciter,vel res,nō tn̄ reſpectu eius,

quod

quod in litem deducitur tunc valet pactum, & promiſſio ipſa, nec pôt dici de quota litis, nec pro eo in litem iurari. Bar. d. l. ſumptus. in fi. l. j. & ij. C. de ſuffr. & hoc intelligo qñ ipſa promiſſio ſit pro mercede, ſiue vincatur ſiue amittat. cauſa. ſum. Ang ver. aduoca. nu. 15. ver. vtrũ aduoc. poſsit.

31 ¶ Fallit ſecundò † qñ non eſſemus in aduocato, procuratore, notarijs, & ſollicitatoribus ſimplicibus, ſed in ceſsionarijs, & ſic in procuratoribus in rẽ ſuã: quia tunc pactum de quota litis, & eius pœna, inducta de iure cõi, & ex forma eiuſdẽ decreti, locũ non haberet, vbi tanq̃ ceſsionarij eorũ nomine proprio palàm litigarent, ex quo pacta de quota litis, reprobãtur reſpectu prẽmiſſorũ, vbi ſunt aduocati, procuratores, cauſidici, notarij, & ſollicitatores ſimplices, non aũt ſi ipſi aduocati, procuratores, cauſidici, notarij, & ſollicitatores, ſint ceſsionarij, & ſic procuratores in rẽ ſuã: quia tunc talia pacta, & ceſsiones valerent, & leges cões, & ipsũ decretũ Medio. & eius pœna in d. §. ſi aduocati. non haberent locũ in eis, nec pro eis poſſet in lit. iurari, Pariſ. d. conſ. 19. Cõſideratis coniecturis. nu. 53. & 54. vol. 3. Pau. de Caſ. d. l. per diuerſas. col. j. arg. not. per gl. in d. l. ſi cõtra. Laudo tñ ꝙ quilibet qui velit animã ſuam ſaluã fieri, & bonũ nomen conſeruare, abſtineat ab hmõi contractibus: quia ex litibus, & ceſsionibus talibus, iræ, inimicitiæ, vulnera, & aliqñ homicidia naſcuntur, & cõputatis laboribus, & expẽſis nihil acquiritur, & malũ nomen hominis litigioſi oritur.

¶ Et quamuis iura communia, ac decreta Mediolani, prohibentia fieri pacta de quota litis, & punientia paciſcẽtes, locum non habeant in aduocatis, cauſidicis, ſollicitatoribus, & notarijs, & procuratoribus, qui non ſunt ſimplices ſed in rẽ ſuam, & ſic ceſsionarij, vt dixi in præcedenti. ver. Fallit ſecundo. Tamen hoc procederet vbi ceſsio ualeret, & de iure non præſumeretur ſimulata: puta, quia facta eſſet in totũ titulo donationis, vel titulo venditionis, pro vero, & iuſto pretio, tunc habito manualiter, & realiter, & nõ confeſſato, ſed ſi ceſsio eſſet facta aduocato, cauſidico, procuratori, notario, & ſollicitatori, partim titulo venditionis, partim donationis, uel eſſet facta à cedente, abſq; eo ꝙ appareat iuſta cauſa cedendi: puta, titulo venditionis, vel

in ſolutũ dationis,& de pretio habito,pro quo fit vēditio, & de debito pro quo fit inſolutum datio,non apparet,niſi per confeſsionē cedentis,& ceſsionarij,adeò ꝙ tunc ceſsio nō ualet,& præſumitur ſimulata.l.per diuerſas. vbi Bar.& Sal.& l.ab Anaſtaſio,ubi tex.ver.re ipſa perſoluit. C.mãd. & eſt cōis opin.Rot.deciſ.177.ſub rub.de alienatione iudi tij,vel de ceſsione actionis.inci.Ceſsio.in nouis.Rom.cōſi. 450.Præſens.Anchar.conſi.338. Viſa tunc ēt in aduocato, procuratore,cauſidico , notario , & ſollicitatore ceſsionarijs,& in rem ſuã procuratoribus, præſumeretur facta ceſſio in redemptionē litis , & factum pactũ de quota litis in fraudē.d.l.ſi contra.C.mand.& in fraudē prædicti decreti Mediolani in d.§.ſi aduocati.ita dicit Paul. de Caſt.in d.l. per diuerſas.nu.1.C.mand.Et tunc cedens, & ceſsionarius puniuntur, & debitor liberabitur pro parte quantitatis donatæ,pro qua præſumitur ſimulatio.Pau.de Caſtr.d.l.per diuerſas.col.ij.in fi.& contra eoſdē tanꝗ doloſos, poſſet iurari in litē,per illos, cōtra quos eſſet facta ceſsio ſuper eius dãnis,intereſſe,ac expēſis.d.l.in actionib.maximè cum etiã in delictis poſsit iurari in litem.Iaſ.hic in l.ſi qñ.col.fin.

12 ¶ Pœna pacti † de quota litis ex forma eiuſdem decreti Mediolani,inter cæteras pœnas, eſt Pœna in perſonã arbitrio principis,vel Senatus,quo caſu nota,ꝗ in caſu dicti decreti,& in omni alio caſu,quo ex forma iuris cōmunis, vel decretorum Mediolani,vel ſtatutorũ alterius ciuitatis,aut oppidi,imponitur pœna arbitraria, arbitrio principis, vel Senatus,vel iudicis cuiuslibet,ſiue ſimpliciter,& ſolùm dicatur ꝙ pœna ſit arbitraria, ſiue dicatur quòd pęna ſit arbitraria in perſonam vel in Pecuniã,ſiue dicatur quòd pęna ſit in perſonã arbitraria,ēt quòd pęna à principio ſit in certa:quia poſſet eſſe,uel ſolũ pecuniaria,vel ſolùm corpo

13 ralis: tamen ex † quo eſt reſeruata arbitrio iudicantis, ꝙ interim de pęna illa tanquàm de pęna capitali, & corporali eſt iudicandũ,& accuſatus,vel denuntiatus,aut inquiſitus de tali delicto,pro quo eſt pęna arbitraria, non pōt cōparere per procuratorē, ſed tenetur perſonaliter ſe conſtituere in carceribus,etiã ante arbitrium latum, et etiã ante pœnam arbitraram:ne iudicium reddatur deluſorium reſpectu

ſpectu pœnæ corporalis,quæ poſſet imponi,argu.l.amplio rem.in fi.c.de appel.ita dicit Ancha.conſi.262. In Chriſti nomine.eiuſq; matris glorioſæ Mariæ, & beati Antonii amen,plenè & ſubtiliter.& Bal.l.reos.nu.12.ver.quæro quid in pœna arbitraria.C.de accuſ.& in l.fi. in fi. C.de iniu.& in l.eos.§.ſuper his.nu.2.ver.extra quæro.C.de appel.

¶ Et iſtud ampliatur procedere etiam ſi princeps,vel ſenatus,aut iudex,in cuius arbitrium pœna eſſet collata, contra abſentem,& contumacem, bannum, & condemnationem declaraſſet,& dediſſet ſolùm in pecuniam,& talis cōdemnatus,& bannitus,vellet purgare contumaciam petēdo ſe admitti ad nouas defenſiones: quia purgata contumacia eſt receſſum ab illo bāno,& debet de delicto cognoſci,ac ſi contumax non fuiſſet,& à declaratione pœnæ pecuniarię poteſt recedi,& in maiori,vel minori,vel ēt in perſonā reus poſteà comparens, & purgās contumaciā poſſet puniri,ex quo per talē comparitionem, bannū ipſum fuit extinctū,& tanquàm eſſemus à principio,cauſa debet ventilari,& ſic ipſe volens admitti ad nouas defenſiones, tenetur in carceribus ſe cōſtituere, prout tenebatur ante declarationē pœnæ pecuniariæ,ita inquit Ancha.d.conſ.272.& ſicuti in cauſa principali quis tenetur perſonaliter comparere,& in carceribus ſeſe cōſtituere, ita ēt tenetur iſtud facere in cauſa nouę defenſionis,& reſtitutionis in integrū, ſiue maior,ſiue minor eſſet qui uellet reſtitui in integrum, Hip.de Marſi.ſing.221.inci. Reſtitutio.Bal.l.j.§.pe.in fi.ff. de poſtul.ēt ſi pœna eſſet arbitraria, D. Ant.Rub.l.pe.§.ad crimen.nu.97.& 104.ff.de pub.iud.& iſta nota ad declarationē decreti Mediolani ſub rubr.de accuſ.§.à ſententia.& §.ſed quia aliquando, & per totum vſque ad fi.& alterius decreti Mediolani ſub rub.de pęnis.§.eruens oculum.

14 ¶ Mandatarius † procurator,tutor,ac curator & quilibet alius,cui mandatū eſt vt ſcripturam faciat, vel tranſumptū,ſeu copiam ſcripturæ expleat,ſeu cui inſtrumenta,vel iura ſunt tradita,ſi ipſas ſcripturas non exhibeat, ſeu non reſtituat,dicitur in dolo: quia ex quo ſemel fuerunt apud eum,præſumuntur adhuc extare,nec creditur eius iuramēto,quo dicat,eas amiſiſſe, niſi probet amiſsionē, & dicitur

eſſe

eſſe in dolo,eo ipſo quòd denegat exhibere rem, quā præſumitur habere,& quā tenetur ex hibere.l.dolus.& l.ſi pro curatorem.§.dolo.ff.mand.Alex.conſi.58. Circa primum. col.ij.ver.nam tale.uol.j. Corne.conſi.318. Pro vecturali. vol.4.& cùm teneatur ille cui fuit mādatū,ſeu qui habuit ſcripturas ad exhibendum ipſas ſcripturas actione mandati,vel alia actione,non creditur eius iuramento, ꝙ eas amiſerit,ergo poteſt contra eū iurari in litem per dominū,ſeu agentem ad exhibitionē dictarum ſcripturarum, ex cuius iuramento probabitur tenor,acvalor dictarū ſcripturarū, & damnum ac intereſſe agentis.Alex.d.conſi.58.Circa primum.col.ij.ver.& per prædicta.& ver.nam tale.& ver.vnde ſi.vol.j.tex.& Doc.in l.alio iure.C.de in lit.iuran.& pro hac opin.faciunt ea quæ dixi ſuprà.ver. Dicam cum Virgiliana Didone.nu.35.ver.nec excuſantur.& nu.36.verſ.minùs etiā excuſantur.& ver.& minùs excuſantur.Soci.cōſi. 159.In præſenti.& conſi.190.Memini.vol.ij.Ancha.conſi. 316.In cauſa.col.j.in fi. Sed ſi non conſtaret de mandato ipſo,vel eſſemus in caſu quo quis teneretur exhibere ipſam ſcripturam non iure actionis,ſed ex officio iudicis, ex edicto prætoris de edendo, ex quo oritur officium iudicis, ut not.in l.j.C.de eden. & in l.ſi quis ex argentariis. §.ex hoc edicto.ff.de eden.Alex.d.conſi.58.colum.ij.ver. ſed ſi eſſemus, tunc poſſet ſolo ſacramento probari amiſsio per illū qui dixerit ſe amiſiſſe.l.fin.& ibi tex.Bartol.Paul.de Caſtr. & alij not.C.de fid.inſtru.Bart.d.l.ſi quis ex argentarijs.§. penul.per glo.c.cùm olim.el.j.verſi.ſine reprehenſione.de priuil.Specul.titu.de inſtru.edi.§.reſtat.ver. illud quoque. Bar.l.huiuſmodi.§.ſi ita.ff.de legat.j.Alex.d.verſi.ſed ſi eſſemus, tunc in caſu quo per ipſum ſacramentum, vel per alias probationes probaretur amiſsio, non poſſet iurari in litem contra ipſum qui dicit ſe eas amiſiſſe.Alex.d. conſil. 58.Circa primum.col.ij.nu.6.verſ.& in caſibus.vol.j.

15 ¶ Et præmiſſa † credo notanda eſſe ad limitationē decreti Mediolani ſub rubr.de iudic.§. ſi quis in cauſa Inſtrumēta.quo cauetur,ꝙ producens in cauſa inſtrumenta,vel iura,ad alterius partis inſtantiā,& cuius intereſt,cogatur,per pęnas,mulctas,ac per perſonæ detentionem, ad ea inſtru-

menta,

menta, et iura, iterato, exhibendum, nam decretum ipſum videtur limitandũ, vt nõ procedat, quotieſcunq; pars producens iuraret ipſa inſtrumenta, vel iura ſemel producta, ſe amiſiſſe. et ad iterato ea producendum, non poſſet cogi actione mandati, nec alia ſed ſolùm ex officio iudicis, ex edicto prętoris de edendo. Nam tunc crederetur parti producenti ſuper amiſsione, nec poſſet tunc contra eam iurari in litem, nec agi ad pœnas eiuſdẽ decreti. text. vbi Doct. d.l.fi.C.de fid.inſtr.Alex.d.uer.ſed ſi eſſemus.et d.ver.et in caſibus. et etiam vbi aliter quàm per iuramentum probaretur ipſa amiſsio abſque dolo facta, non poſſet iurari in litem contra amittẽtem, nec agi ad pœnas eiuſdem decreti, etiam ſi eſſemus in caſibus, quibus amittens teneretur ex aliqua actione mandati, vel alia ad exhibendum pręmiſſa, Alex.d.ver.& in caſibus. facit l.ij.C.de noxa.actio.cum ibi not.per Docto.& gloſ.verſi.non compelli.ibi, ſecundò an ſit.in l.ſciendum.ff.qui ſatiſd.cog.

SVMMARIVM.

1 *Actio præſcriptis verbis quo caſu dicatur eſſe bonæfidei, & pro ea in litem iurari poßit.*

2 *Iuramentum non ſeruans efficitur infamis, & cadit ab omni commodo inſtrumenti iurati.*

3 *Permutatio quando non valere dicatur.*

§. XVII.

1 ACTIO † quæ præſcriptis verbis, dicitur quando pro æſtimato competit, & quando ex permutatione do, vt des, cõpetit, eſt actio bonæfidei.§.actionum. & ibi gl. & Iaſ.nu.23.inſtitut. de acti. & ſi do tibi vt des, aut do vt facias, aut facio vt des, aut facio vt facias, dicitur actio præſcriptis verbis l.naturalis. ibi, aut enim do.& per tot.titul.ff. de preſcript.verb. & in actione præſcriptis verbis concluditur, quod præſtetur quod eſt promiſſum, & illud quod intereſt.l.ſi tibi.& l.naturalis.§.j.& ibi Bar.& l.ob eam cauſam.vbi Bar.ff.de præſcript.verb. Ergo contra non ſeruantem ipſa promiſſa vbi poſſit, ſeu potuerit ea ſeruare, & nõ

ſeruauit, poterit iurari in litem.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.ex quo non ſeruando pacta ſeu non ſeruando fidem, vel promiſsionem,dicitur promittens eſſe in dolo.l. dolus.vbi text.glo.Bart. & Doct.ff.mandat.l.j.§.eſt autem apud.ff. depoſ.l. cùm proponas.C. de dol.& hoc maximè
2 procedit vbi promiſsio eſſet iurata: quia pars † non ſeruas iuramentum efficeretur infamis,& eſſet in dolo,& caderet ab omni cōmodo inſtrumēti iurati. & ipſa pars teneretur ad ſeruandum illud,in partibus contra ſe facientibus,& teneretur ad pœnas l.ſi quis maior.C. de tranſact. ex quo d. l.ſi quis maior.habet locum non ſolùm in tranſactione iurata,verūetiam in omni alio cōtractu iurato , & in omnibus quibuſcunque pactis iuratis, vt eſt textus in d.l.ſi quis maior.verſicu.aduerſus pacta. & ibi not.Bart.& Iaſ.col.2. nu.xj.verſic.quartò pondera.vbi Decius,Parpalia,& alij ſequūtur,per Matheſil.not.50.incip.Nota magnū.In permu
3 tatione † oportet vtriuſque rem fieri accipientis, & ſi detur res aliena mihi in permutationem,non valet permutatio,& nō agam ad illud quod intererit mea rem illum alienam accepiſſe, ſed vt res mea mihi reddatur.l.j.in fi.ff.de rerum permutatione. & ille qui ſcienter dedit rem alienā, ſeu beneficium non ſuum, in permutationem,dicitur fuiſſe in dolo.l.idemque,& Iulianum agitaſſe.& ibi gl.& Doc. verſicu.omnimodo.ff.de actio. empti.Socin.conſi.168.In primis.col.pen.verſic.ſed iterum. ibi, & eſt in dolo ex quo ſcit.& col.fina.ibi, fuit in dolo: quia ſciebat.volu.ij. Ergò contra eum poterit iurari in litem per alteram partem,ex cuius iuraramento probabitur eius damnum , ac intereſſe.glo.fin.in fi.in d.l.nummis. & text.in d.l.in actionibus. ff de in litem iuran.maximè cùm permutatio ſit actio bonæfidei.d.§ actionum.vbi text.glo.& Docto.& imputatur permutanti beneficium ſuum,cum alio qui nullum ius habebat ſuper beneficio,vel habebat illud in lite,quod dabat in permutationem, quando ille qui habebat ius ſuper eius beneficio fuit in dolo, vel culpa deueniendo ad ipſam permutationē:quia ſciebat,vel ſcire, vel inueſtigare debebat. de nō iure,vel de lite alterius cum quo permutabat,adeò q nō valet,tunc permutatio,nec pōt permutans eius propria authoritate

authoritate redire ad ſuum beneficium,cũm ante permutationẽ debeat præcedere vera,& pura, & libera permutatio & inducatur in vtroq; beneficiõ vera vacatio per reſignationẽ, & eſt cõis opi.Soc.d.conſi.168. In primis.vol.ij.

SVMMARIVM.

1 *Negotiorum geſtorum actio eſt bonæ fidei,et in ea in litem iuratur.*

2 *Negotia aliena gerentes animo depredandi dicuntur in dolo,& cõtra eos in litem iuratur. Et quando ij dicuntur animo depredandi negotia geſſiſſe.*

3 *Negotia aliena gerens ſi non facit inuentarium & librum rationum,dicitur in dolo,& contra eum in litem iurari poteſt.*

4 *Dolus & falſitas ex quibus arguatur in negotiorum geſtore.*

§. XVIII.

1 ACTIO negotiorum † geſtorum, eſt actio bonæ fidei.§.actionum. inſtitut.de actio. Ergo in ea iurari poteſt in litem, contra negotiorũ geſtorem, ſiue factorem,qui ſit in dolo.d.l.in actionib.ff.de in lit.iur.Soc.conſi.190.Memini. vol.ij. Et quando negotiorum geſtor teneatur uide gloſ.in l.iij.§.interdũ.ff.de neg.geſt.Et ubi negotiorũ geſtores nõ cõfecerunt lib.rationũ,vel fecerunt illum confuſè,& inordinatè, et defectiuè,uel non poſuerunt libr.rationum aliquam particulam per eos receptã ad introitum domini,dicuntur in dolo,& poteſt contra eos in litem iurari.Soc.d.conſi.190.Memini.et vide ea quæ dixi ſup. verſ. primò itaq; amplia.nu.85.ver.item iurari. cum ſequent.et verſic.Dicam cum Virgiliana Didone.nu.9. verſic.Contra tutorem.et nu.11.ver.poterit.et nu.12.uerſ.libri. cum ſeq.

2 ¶ Negotiorum geſtor † tutor,curator, et alij gerentes negotia aliena cum animo depredandi, dicuntur in dolo,et ſi aliquid tunc expendunt etiam in vtilitatem domini, nõ tenetur dominus, niſi eatenùs quatenùs ipſe dominus ſit factus locupletior, et dicuntur geſsiſſe negotia animo depredandi ſi tempore reddendæ rationis, uel in alio tempore,aliquid ſupprimunt, vel cælant, uel bona eorũ domini conuertunt

conuertunt in eorum vtilitatem, vel denegāt rationē red dere:ex præmiſsis.n.vel ex aliquo præmiſſorū, præſumun tur,tunc ab initio cū aīo depredandi acceſsiſſe ad admini ſtrationē,& voluiſſe adminiſtrare, & fuiſſe in dolo.text.& ibi not.Bar.& Pau.de Caſt.in l.ſi pupilli. §.ſed & ſi quis ne gotia.ff.de neg.geſt.ergo tūc poterit cōtra eos in litē iurā ri probādo,dāna,expēſas,ac intereſſe,& quātitatē rerū ſub tractarū,ſeu depredatarū ex ipſo iuramēto. d.l.i actionib. & l.cū furti. ff.de in lit.iur.Soc.d.conſ.190.Memini.vol.ij.

3 ¶ Geſtor negotiorū † Caſtaldus,ſiue factor,inſtitor,& ſimiles ſicuti tutor,ac curator,tenētur conficere inuentariū ac librum rōnum.Soci.conſ.190.Memini. vol.ij.Bal.l.cùm oportet.§.non aūt.C.de bon.quę lib.per l.nulli.& ibi Doc. C.de Epiſc.& cler.Specu.de inſtr.edit.§.nunc verò aliqua. ver.ſed an teneatur inuentarium.cum ſeq.Bal.authen.ſed cum teſtator.in prin.C.ad legem Falcid.& dixi ſupra latè in materia tutelæ & curæ:Ergo ſi non faciūt præmiſſa,dicuntur in dolo,& contra eos poterit iurari in litem.Soc.d. cōſ.190.Memini.vol.ij.Tn̄ teſte Cor.in cōſ.81.quanquàm in hac.vol.iiij.Negotiorum geſtor, procurator, & curator ad lites,cùm non habeant officium publicū,tenentur con ficere inuentarium ſolùm reſpectu rerum, quæ ad eorum manus peruenerunt, & pro his quæ ad eorum manus non peruenerunt, non poteſt contra eos in litem iurari, ſi pro eis non confecerunt inuentarium.Corne.d.conſ.81.quanquàm in hac.col.iij.num.3.ver.vt voluit. Specu.in titu.de

4 actore.ver.puberes. in fin.vol.iiij.Et ex quibus † arguatur dolus,& falſitas in factore,ſeu negotiorum geſtore,& eius libro, adeò quòd non obſtante liberatione illi facta poſsit contra eum iurari in litem vide Socin.d.conſil.190.

SVMMARIVM.

1 *Cōmodati actio eſt bonæ fidei,& in ea iuratur in litē cōtra doloſū.*
2 *Commodatarius ſi ad alium vſum re commodata vtatur, quàm pro quo accepit,furtum committit,fallit vt hic.*
3 *Commodans vaſa vitioſa ſcienter in dolo dicitur, & contra eum in litem iuratur.*

1 §. XIX.

COMMODATI † actio,eſt bonæ fidei.§. actionum. inſtit.de actio.ergo in ea iuratur in litem contra doloſum.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.tex.in l.iij.§. in hac.& in l.commodare. vbi Bartolus in fi.ff.commodati.

¶ Iurari igitur in litem poterit per cõmodantẽ contra cõmodatariũ,qui rẽ accepit in cõmodatũ,& nó reſtituit eã dolo malo,vel quia illã alienauit, aut quia allegat ſe amiſiſſe,& non probat amiſsionẽ,abſq; eius dolo malo factã,vel quia aliter dolo malo fuit verſatus cõ modatarius in re commodata:nã tunc cõtra eũ iurari poterit in litẽ ẽt affectionis,ne dum veritatis per commodantem , ex cuius iuramẽto probabitur pretium rei ne dũ cõe verumetiam ſingulare ſecundum affectionem commodãtis,& probabuntur etiam eius damna,expenſæ,ac intereſſe contra ipſum commodatariũ.tex.& ibi not.Bar.& Pau. de Caſtro & alij in d.§.in hac.Bar.d.l.commodare. in fin.

2 ¶ Commodatarius † ſi vtatur re commodata:puta,equo ad alium vſum,quàm ad eum pro quo accepit,vel ad aliũ locum,vel in longius tempus,quàm acceperit,vel ſi alij cõmodauerit,dicitur committere furtũ,& eſſe in dolo,& tenetur pœna furti.tex.in §.furtum aũt fit non ſolùm.& ibi. glo.& Doct.inſtit.de oblig.quæ ex delict.naſ.l.ſi vt certo. §.quinimo. & §.denique ait.ff.commod.Ergo contra eum poterit iurari in litem per commodantem, qui ex ipſo iuramento, probabit eius damnum,expenſas, ac intereſſe, & pretium rei , & deteriorationem eiuſdem rei dict.§.in hac. & d.l.in actionibus. Fallit quando commodatarius premiſſa fecit,credens dominum permiſſurum ſi intelligeret.tex. in dict.§.furtum autem fit.in fin.ibi placuit.

3 ¶ Vaſa vitioſa † ſcienter commodans,vel locans, aut vendens,ſi infuſum vinum.vel oleum, corruptũ effuſumve eſt tenetur,& dicitur in dolo.l.in rebus.§.itẽ qui ſciens.ff.com mod.& l.Iulianus.ff.de actio.empt.Mag. D.Cani.Plau.d.l. j.gl.verſ.etiam ex lucro.nu.50.& 51.& 52.& 53.C.de ſent. quæ pro eo.& idem vbi aliquis ſcienter ſeruum furem,aut

animal morboſum commodauit, vel locauit, ſeu vẽdidit, aut pignori dedit,ſeu depoſuit:quia dicitur eſſe in dolo,& tenetur.l.penul.in fi.ff.commod.& l.ſi ſeruus.ff.de pigno. actio.Ergo poteſt contra eum in quolibet ex prædictis caſibus iurari in litẽ probãdo damna,expẽſas,ac intereſſe,ex ipſo iuramento.tex.in d.§.in hac.& in l.ſi fundus.§.in uendicatione. ff.de pignor.& gloſſ.in dict.l.nummis. in fin.& tex.in dict.l.in actionibus.ff.de in litem. iura.iunctis not. per D.Cam.Plautium in d.l.j.d.nu.50.& 51. cum ſequen.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litẽ veritatis tàm in actionibus bonæ fidei directis,quàm contrarijs. Et quod de iuramento affectionis ſit, ſi in eo affectio cadit.*

2 *Diſpoſitio facta ſuper actione directa,vbi eſt eadem ratio, habet locum in actione contraria.*

3 *Debitor ſi pignus habuit à creditore,& illud creditori non reſtituit, poterit per creditorem in litem iurari.*

§. XX.

VNDECIMO principaliter amplia iſtã l.ſi quando.& d.ca.fin.ac d.l.in actionibus.& d.l.nummis. & alia iura ſimilia, quibus cauetur ob dolum rei conuenti, ex iuramento actoris, quòd ſit in litem veritatis,probari res amiſſas, earum qualitatem,quantitatem,& æſtimationem,
1 damna,ac intereſſe, amplia(inquã) procedere † nõ ſolùm in contractibus,& actionibus bonę fidei directis de quibus ſuprà,verumetiam in actionibus bonę fidei contrarijs,vbi agatur de fide rupta,vel dolo,malo,ſeu mora doloſa:quia tunc etiam in actionibus bonæ fidei contrarijs poterit iurari in litem veritatis ad probandum præmiſſa, & eſt communis opinio.Alex.d.l.in actionibus. col.ij.verſi.in glo.in ver.bonæ fidei. & ibi Pau.de Caſtr.col.iij.uerſ.tertiò quòd ſit.vbi etiam Iaſ.col.iiij.nu.20.uerſi.in glo.& hæc eſt communis opinio, ut dicit ibidem Aret.col.ij.nu.viij.ver.circa primu.& Dec.col.v.uer.in glo.in verbo bonę fidei.ff.de in

lit.iur.& cõem opinionem ſic eſſe atteſtatur D.Nicol.Bellonus præceptor meus,anno.1552.defunctus,in ſuo libr.ij. ſupputationum iuris.c.14.incip.Lex ei.& idem dixit Alex. conſi.214.Quando.vbi etiã D.Carol.Molinæus in apoſtil. vol.vij.glo.l.ſi pignore.§.ſi poſt diſtractũ.ff.de pign.actio. quam ſequitur Io.de Imol.in l.infamen.col.j.verſi.in glo. importat.ff.de pub.iud.& videtur tex.arguendo à contra rio ſenſu.in l.ei,apud quẽ.& ibi not.Bar.& Pau.de Caſt.ff. depoſiti.ſiue enim actio ſit directa,ſiue contraria videtur idem iudicium, vbi ſit dolus reſpectu iuramenti in litẽ veritatis præſtandi loco probationis, cum vtraque actio ſit bonę fidei.§.actionum.inſti.de actio. & vtraque ſit principalis.l.in commodato.§.j.ff.commod.& in vtraque admittatur cõpenſatio.l.in rebus. §.quod autẽ.ff.de compen.D. Bellonus.d.c.14.Doct.l.in actionib.ff.de in lit.iur.& vtraque infamet vbi ſit perfidia.gl.d.§.ſi poſt.Io.de Imo.d.l.in famem.Doct.d.l.ei.Vbi tñ in actione cõtraria ageretur de indemnitate,id eſt,de intereſſe,& commõ pecuniario:puta,reſpectu expenſarum factarũ in re commodata,depoſita,aut pignorata,nõ poſſet tunc,iurari in litem de affectione,ẽt ſi ageretur de perfidia, ſed deberet iurari in litẽ veritatis,ex quo in nũmis,& expenſis nõ cadit affectio,adeò ꝙ pro eis ẽt in actionibus bonæ fidei directis,non põt iurari in litẽ affectionis,ſed debet pro eis iurari in litem veritatis. Ergo ẽt in actionibus bonæ fidei cõtrarijs pro expenſis, & nũmis, non poſſet iurari ex iuramento in litẽ affectionis, ſed ueritatis, pro ut fit in actionibus bonæ fidei directis, Bar.l.nũmis.in j.op.& l. in actionibus. col.j.& ij.ff.de ĩ lit. iur. D.Nic.Bello.d.c.14.Sed ſi natura rei petitę ex actionibus bonę fidei contrarijs,vel ex aliqua ex ipſis,eſſet talis in qua caderet affectio:puta,domus,fundus,liber,vel aliud ſimile, tũc in ipſis actionibus bonæ fidei cõtrarijs,& in qualibet ex ipſis, vbi militaret eadẽ ratio doli,aut perfidię,ſeu moræ doloſę,poſſet iurari in litem, & affectionis,& veritatis,cõtra doloſum aut perfidum,ſeu dolo malo moroſum, in omnibus prout poſſet in actionibus bonę fidei directis. Pau.de Caſ.d.l.in actionibus.col.iij.ver.tertiò, ꝙ ſit,& ibi Mod.quia vbi militat eadẽ ratio, cõtrariorũ eadẽ eſt diſciplina,

plina,& diſpoſitio,adeò quod diſpoſitū in vno cēſetur eſſe diſpoſitū in alio.gl.cle.fi.ver.repulſione.de appel.Rip.i rub. ff.de acquir.poſſ.nu.4.verſ.ſecunda regula.& diſpoſitū in vno ex correlatiuis,cēſetur ēt eſſe diſpoſitum in alio. Bar. l.j.C.de Cupreſ.lib.x.Iaſ.& Docto.l.fi.C.de indict.vid.tol.

2 ¶ Et diſpoſitio † facta ſuper actione directa.vbicunque eſt eadem ratio, habet locū in actione contraria.Aret.d.verſ. circa primum.in fi.tex.in l.ſeruus.§.quod verò.ff.de fur.Ergo decreta Mediolani ſub rub.de bonis inſolutū dandis.§.caſus.& ſub rub.de prohibit.& conceſsis execu.§.coloni.quibus cauetur,pro debitis ibi expreſsis:puta,depoſiti,ficti adiutorij,maſſaritij,pretij rei vēditæ,ſocietatis aialium,& ſimilium,poſſe debitorem carceri mancipari,& eum nō poſſe bonis cedere,nec dare bona inſolutū, locū habebūt(inquam)ipſa decreta,etiam in actionibus contrarijs,& caſibus cōtrarijs, & ecōuerſis ipſorum decretorum,ut nō poſſit cedi bonis,nec dare bona inſolutū , ſed debitor debeat carceri mancipari,vbi in eis militaret eadē ratio, & ſic debitum non ſolueretur,aut promiſſa non ſeruarētur: puta, ſi res vendita nō traderetur,aut dominus adiutoriū maſſaritij promiſſum,aut conuenta non præſtaret,nec ſeruaret, vel expenſas in re depoſita ſui voluntate factas non ſolueret.tex.di.§.quod verò.Areti.d.verſ.circa primū.in fi.maximè ratione correlatiuorū. Iaſ.l.fi.C.de ind.vid.tol.& vt ſeruetur æqualitas l.fi.C.de fruc.& li.exp.c.in iudicijs.& c.non licèt.de reg.iur.in vj.l.non debet.ff.de reg.iur.Et ſtāte ſtatuto,quòd acquiſita per vnum fratrem,ſint cōia cum altero fratre ſtante in cōione, licèt ſtatutum non dicat, quòd etiam debita ſint cōia, tamen ſtatutum ipſum cenſetur ēt diſponere, quòd debita contracta per vnum fratrem, ſint cōia cum altero fratre ſtante in cōione Ripa in d.rubr.ff. de acquir.poſſeſ.col.ij.uer.tertiò infertur.facit l.oē æs alienum.ff.pro ſocio.Et ſicuti acquiſita per vnū ex fratribus, aut ſocijs,dolo malo,vel ex latrocinio, uigore dicti ſtatuti uel ſocietatis etiam omnium bonorum contractæ, non cenſentur cōia alteri fratri,aut ſocio.l.cæteræ.ff.famil.erciſcūd.ita ēt debito contracta dolo malo,& abſque cauſa, & per laſciuiam per vnū ex fratribus,aut ſocijs,non erunt

communia alteri fratri, nec ſocio, vigore eiuſdem ſtatuti, nec dictæ ſocietatis: quia in oĩ diſpoſitione, dolus malus ſemper intelligitur exceptus.tex.glo.& Doc in l.quidã decedens.ff.de adminiſt.tuto.l.tres fratres. vbi tex.& Doc.ff. de pact.facit tot.tit.ff.de his quę in frau.cred.Ergo vbi militabit eadẽ ratio doli, vel perfidiæ, aut moræ doloſę in actionibus bonę fidei cõtrarijs, poterit in eis iurari in litem affectionis,& ueritatis in omnibus prout poſſet in actionibus bonę fidei directis.& hæc eſt communis opi.vt dicunt Doc.per me relati.ſuprà.nu.j.ver.vndecimo principaliter.

¶ Exempla autem quibus etiam in actionibus bonæ fidei contrarijs poſsit iurari in litem.vide ſuprà.verſ.pręcedenti.nu.3.& §.hypothecaria actio. nu.iij.& iiij.& nu.x.& nu. 12.Neguſan.tract.de pig.& hyp.3.mem.vij.part.prin.nu. 18.& 19.& 22.verſicu.tertio competit.cum ſequen.

3 ¶ Si debitor † pignus habuit à creditore,& illud creditori non reſtituit,poterit per creditorem in litem iurari in hoc contrario iudicio contra ipſum debitorem ſuper damnis, expenſis,ac intereſſe creditoris. text.cum glo.in l.pignore. §.ſi poſt diſtractum.& ibi Bar.Pau.de Caſt.& Sal.ff.de pig. act.Neguſantius.dict.verſicu.tertio competit.

SVMMARIVM.

1 *Mandans emi rem,ſi eam non recipiat, dicitur in dolo & contra eũ actio mandati contraria competit.*

2 *Expendens pro alio de eius voluntate expenſas recuperat.*

§. XXI.

1 MANDANS emi † aliquã rẽ:puta equos, vel quidpiã aliud,ſi rẽ ad formã mãdati emptã,nõ recipiat dicitur in dolo, & fidẽ rũpere,& cõpetit actio mãdati cõtraria mãdatario, cõtra mandantẽ:vt rem emptã accipiat.tex.& Doc.ĩ l.ſi vero nõ remunerãdi.§.ſi mihi mãdaueris. ff.mã. Ergo contra ipſum mãdantẽ iurari tũc poterit in litẽ per mandatariũ ſuper eius intereſſe in ipſa actione contraria. gl.& Doct.d.§.ſi poſt diſtractũ. text.à contrario ſenſu.in l.

ei apud

ei apud que.ff.depoſi. & dixi ſuprà. verſicu.pręcedenti.in princ.verſic.vndecimo principaliter.

1 ¶ Et vbi mandatarius, † ſeu creditor, vel depoſitarius, ſiue cuſtos, aut tutor, vel curator, ſiue negotiorum geſtor, ex voluntate domini expreſſa, vel tacita, aut bonafide, etiã domino inſcio aliquid ſoluit, vel expendidit de ſuo pro domino, competit eis contrarium iudicium mandati pignoratitiæ, depoſiti, tutelæ, ac curæ, & negotiorum geſtorum, ad repetendum præmiſſa contra dominũ.tex. in d.§.ſi mihi mandaueris.& in l.j.& per tot.titu.ff.de cont.& vti.act. tut.Neguſantius.in d.iij.mem.vij.par.prin.nu.13. & 14.cũ ſequ.Et ſi recuſat dominus ſoluere expenſas factas de eius voluntate, dicitur fidem rũpere: ergo contra eum poterit per præmiſſos iurari in litẽ veritatis ſuper ipſis expenſis dãnis, ac intereſſe ẽt extrinſeco, paſſo, & patiendo per pręmiſſos, quod eis debetur.tex.d.§.ſi mihi mãdaueris. iunct.l.nũmis.ff.de in lit.iur.vbi tex.& glo.fi.in fi. & tex.arguendo à cõtrario ſenſu.in d.l.ei apud quẽ.ff.depoſi.& ibi no. Doct. gl.d.§.ſi poſt diſtractũ. Et vbi dñs redditis ſibi rationibus erit in mora ſoluẽdi expenſas prędictas bona fide factas in eius vtilitatẽ, ẽt abſque eius voluntate, tenebitur dñs ad intereſſe ẽt extrinſecũ præmiſſorum.tex.in d.§.ſi mihi mãdaueris.& in d.l.nummis.& tunc propter moiã dñi in ſoluẽdo ipſas expenſas, poſſet per præmiſſos iurari in litẽ vbi ſit mora doloſa, & abſq; cauſa.tex.in d.l.in actionibus.ibi, veluti ſi promiſſor Stichi morã fecerit.& ibi not.D.Frã.Duar. in glo.ver.veluti.nu.49.ibi, dolũ aũt.ff.de in lit. iur. Pa.de Caſt.d.l.nũmis.col.fi.in fi.nu.8.uer.item quęrit, ibi.cõtra doloſum, vel moroſum.& ibidẽ.Bal.col.fi.in prin.ibi.idem tñ vbi locus, ibi.hoc intereſſe põt probari per ſacramentũ contra moroſum.ff.de in lit.iur.Et ad præmiſſa faciunt ea quæ dixi.ſup.in §.in depoſiti ẽt actione. n.25.& in §.hypothecaria actio.n.6.adde ẽt.& nu.7.ver.vlterius ſcias.Et circa intereſſe extrinſecũ, quod præmiſsi petere poſſunt, vbi eis non ſoluantur expenſæ per eos factæ, ſeu pecuniæ per eos bona fide ſolutæ pro eorum domino, vel principali.vide pulchrũ tex.in d.§.ſi mihi mandaueris. & vide ea quæ dixi.ſuprà in §.præced.num.1.verſic. xj.princ. 2

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem in actionibus bonæfidei directis & contrarijs ob ſolum dolum, licet non ſit difficultas probationis.*

2 *Iuratur in litem in actionibus bonæfidei, ſiue dolus commiſſus fuerit per reum à principio obligationis, ſiue ex poſtfacto.*

3 *Contractus aliàs ſtricti iuris, cùm principe initi, bonæfidei efficiuntur, & in cauſis ob ſolum dolum iurari in litem poteſt.*

4 *Contractus omnes de iure canonico ſunt bonæfidei, & ideo in omnibus in terris eccleſiæ, poteſt in litem iurari contra doloſum*

5 *Arbitrarijs in actionibus an poſſit in litem iurari.*

6 *Arbitraria actio quæ dicatur: vt ĩ ea poſſit iuramẽtũ in litẽ deferri.*

7 *Iudicis contempus in oĩ materia, reddit actionem arbitrariam & iudex poteſt deferre iuramentum in litem tam veritatis, quam affectionis, concurrentibus requiſitis.*

8 *Cõfinia niſi pars nõ patitur, iuramentũ veritatis in litẽ pſtari põt.*

§. XXII.

1 DVODECIMO principaliter † amplia, vt poſsit iurari in litem in contractibus, & actionibus bonę fidei, tam directis, ꝙ contrarijs, etiam ſi difficultas probationis nulla eſſet, ſed ſufficit dolus ſolus rei conuenti, vt in iſtis poſsit iurari in litẽ, & hoc eſt ſpeciale in iſts actionibus bonæ fidei, tam directis, quàm contrarijs, vt ob ſolũ dolũ poſſit iurari in litem, licet non ſit difficultas probationis, quã uis in alijs caſibus, & actionibus duo copulatiuè requirantur, vt poſsit iurari in litem, ſcilicet dolus rei conuenti, & difficultas probationis. Iaſ. d. l. in actionibus. nu. 39. verſic. venio. nunc. & nu. 40. verſ. limita prædictam, praſt. Papię. in for. lib. in actione reali. in glo. & in Florenis. nu. 28. verſ. nunc tranſitum. l. cùm furti. vbi Bart. Paul. de Caſt. & Doc. ff. de in lit. iurand. Dom. Hier. Cagnol. l. j. nu. 126. verſicul. circa tertiam. & ibi Bartol. & Sal. col. 12. Alex. d. l. in actionibus. col. v. ver. ex quo habetis, ibi videtur tamen. vbi etiã Mart. Sil. & Fulgo. per tex. in l. nũmis. in fin. & ibi not. Doc. omnes. ff. de in lit. iurand.

2 ¶ Tertiodecimò † principaliter amplia iſtam l. ſi quãdo. C. vnde vi. & d. c. fin. quod met. cauſ. & d. l. nũmis. & d. l. in actionibus.

actionibus. vt poſsit iurari in litem in actionibus bonæ fidei,tam derectis,quàm contrarijs, & in caſibus dictorum iuriũ, ſiue dolus fuerit cõmiſſus per reũ conuentũ à principio obligationis contractę,vel ex poſt facto: quia fuit in mora reſtituẽdi, & ſiue ſit dolus nõ parẽdo iudici, vel parti,ſiue alius dolus, qui nõ cõſiſtat in nõ parẽdo iudici, ſed in alio, & ſic ſit alius dolus, quia põt iurari in litẽ in iſtis actionibus bonæ fidei,et in caſibus dictorũ iuriũ,ſuper dãnis & intereſſe Bar.d.l.in actionibus.col.fi.nu.22.ibi,in eo, quod dicit dolus rei non curo. & ibidẽ Dec. col.pe.nu.29. ver.ſucceſsiuẽ Bar. pract.Papiẽ.d.ver.nũc tranſitũ.ibi,nec attẽditur in hoc.Pau.de.Caſt.d.l.cùm furti.circa fi.D.Car. Molin.in apoſtil.ad Alex. in d.cõſ.214.Quando.vol.7. Et iſtud idem ſentit Mag. D.Aegid.Boſsius. in tit. de rapinis. Cor.cõſ.318.Pro vecturali.col.fi.nu 7.verſ.ſed nimminebit. vol.4.D.Hier.Cag.in l.j.nu.125.verſ.circa tertiã. & ibi Bar. & Sali.col.12.& Mod.C. de ſen.quæ pro eo,quod.int.prof.

3 ¶ Quartodecimò principaliter † amplia præmiſſa procedere in omni contractu, & in omnibus pactis etiam alias ſtricti iuris,factis cum principe,vel coram principe,aut cũ republica quia efficiuntur bonę fidei,& in eis ob ſolum dolum,poteſt iurari in litem, tam veritatis, quàm affectionis etiam ſi non eſſet difficultas probationis ſicuti in contractibus bonæfidei.Bald.tit.de pace conſtan.§. ſi quia vero. Iaſ.l.ciuitas.nu.8.verſ.item attende.ff.ſi cert.pẽt.Fir.repet. verſ.contractus bonæ fidei.ibi,contractus principis.& ibi, contractus coram principe.Cot.mem.verſ.contractus factus.iunctis not.per Doct.d.l.in actionibus.

4 Quintodecimò † ampliantur præmiſſa, quòd cùm de iure canonico omnes contractus mundi etiam ſtricti iuris ſint bonæ fidei Bal.c.j.in fi. verſ.ego puto. de plus petit.Cep.& Doct.c.cùm venerabilis.de except.Firmi.repert.ver.contractus bonæ fidei, quòd cum in terris eccleſiæ in quibus attẽdi debet ius canonicum, & etiam in terris imperij quo ad perſonas eccleſiaſticas, quòd in omnibus cõtractibus etiã alias ſtricti iuris,poſsit iurari in litem contra doloſum,tam veritatis,ꝙ affectionis,ẽt ſi nõ eſſet difficultas probationis ex quo de iure canonico reputantur oẽs contractus bonæ fidei

fidei.& ad hoc accedant ea quæ dixi ſuprà num.j.verſi.12. prncipaliter.facit.§.fuerat.inſtit.de act.et l.j.ff.de leg.j.

5 ¶ Sextodecimò † præmiſſa ampliātur, ut in oibus action. arbitrarijs,licèt oēsactiones arbitrarię ſint ſtricti iuris,poſſit iurari in litē,ob dolū rei conuenti,vel eius perfidiā, aut morā doloſam,tā reſpectu iuramēti in litē veritatis, q̄ affectionis:ſicuti pōt in action.bonę fidei.Bar.d.l.in actionib. col.ij.nu.9.ver.tertiò habet locū in arbitrarijs.& ibid.Alb. de Roſ.in prin.& Iaſ.col.j.& ij.& Aret.in princ. Dec.col.ij. ver.quandoq; tñ.& Pa.de Caſ.nu.2.& 3.& alij. Doc.p tex. & gl.ibi.ff.de in lit.iu.Bart.l.j.col.ix.nu.32.ver. Et ēt certū intereſſe ſingulare.& hic aduertendū.& ibi Dec. in vlt.lec. nu.69.ver.in gl.ibi in arbitrarijs.& n.84.uer.in gl.ibi ſingulare.& Cagno.nu.126.ver.circa tertiā.& ibi alij Mod.C.de ſen.q̄ pro eo,quod int.prof.Iaſ.in §. pręterea quaſdā.n.24. ver.pro declaratione.& ibi Io.Fab.& Ang.Aret.inſt.de act. Bar.l.hoc edicto.col.j.ibi.qñq; arbitrarię in taxādo quantitatē.ff.de public.Et qñ actiones dicātur arbitrarięvide tex. in d.§.ptereà.& ibi Iaſ.& Doc.& p Bar.& Iaſ. in d.l.in actionibus.vbi Bar.col.ij.nu. 10.ver.ego do . & ibi Iaſ.col.j.& ij.

6 Bart.d.l.hoc edicto . ¶ Et inter cætera † ſcito vnū, quod eſt valdè notabile,ꝙ regula eſt,ꝙ omnis actio de mūdo in qua res non reſtituitur ad maudatū iudicis,ſeu ſecundum præceptū iudicis,dicitur arbitraria actio, ut iudex habeat poteſtatē deferendi iuramentū in litē affectionis,& veritatis reſpectiuè ſuper re,& pretio rei,fructibus,dānis,ac intereſſe,& expēſis,ſiue ſit actio ſtricti iuris perſonalis, ſiue in rē,ſiue quæcunq; alia actio, vel interdictū,et ab hac regu. non excipitur aliqua actio.ita dicit Bar. d.l.in actionibus. col.ij.nu. 10.ver.ego do vnā reg.& ibi Iaſ.col.ij.ver.aliquādo & tertio.& Dec.col.ij.in fi.ver.quandoq; tñ ēt. & ibi alij Doct.ff.de in lit.iur.Iaſo.in d.§.præterea quaſdā.nu.24. ver.pro declaratione.inſt.de actio.Bar.l.ſi cū dos.§.j.ff.re. amo.Io.de Imol.l.Neſennius.§.j.col.fi.ff.de re iudic.Ange. Are.& Io.Fab.col.3.ver. nunquid oēs actiones . in d.§.pręthereà quaſdā.& eſt text.in l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.& ibi not.Doc.Et prædicta.reg.& opi.eſt cōiter probata. Ale. d.l.in actionibus.col.iij.ver.præterea ēt ſecundū Barto.eſt arbitraria.

arbitraria.quia &c.Et pręmiſſa reg.procedit,ſine dubio in actionibus ſtricti iuris in rē, & eodē modo in ipſis actionibus ſtricti iuris arbitrarijs perſonalibus. in quibus veniat, vt res reſtituatur, ſiue ut res tradatur cū habeat ſimilitudinē cū iudicio rei reſtituēdæ, ſiue agatur ut res pſtetur.Iaſ. d.§.ptereà quaſdā.nu.25.in fi.ver.Ego addo. Si aūt veniat rē dari in actione ſtricti iuris,tūc licèt quis ſit à iudice iuſſus rē dari,& nō dederit, pp hoc non defertur iuramentū in litē quia qñ non datur,& ſic dñium non transfertur,qđ dari debuit,non dicitur cōmitti tāta perfidia,quāta cōmittitur qñ nō reſtituitur,ꝙ reſtitui debet.facit l.ij.§.j.ff.de in lit.iur.& l.ſi is apud quē.ff.depoſ.ita dicit Iaſ. in d.§.ptereà quaſdā.nu.25.in fi.ver.Ego addo ad iſtā.vbi alleg.Paul.de Caſt.d.l.in actionibus.& Ang.Are.in d.§ præterea quaſdā. col antep.Iaſ.d.l.in actionibus.col.ij verſ.& circa,ibi ſecus tñ eſſet ſi ad dandū.limita tñ vt infrà. nu.8 verſic. vnde.

¶ Fallit in actionib.ſtricti iuris arbitrarijs rōne loci.de quibus in tit.ff.de eo,ꝙ cert.loc.puta, ſi ex actione ſtricti iuris promiſi ſoluere centū Romę,& non ſoluā,nā tūc intereſſe debet probari p teſtes.& nō per iuramentū in litē.Paul.de Caſ.d.l.in actionibus.col.ij.verſ.ſi aūt rōne loci.& ibi Iaſ. col.j.ver.& pro nunc.et ver.declaro,In actione tñ arbitraria rōne loci,vel tpis,ubi aliàs eēt bonæ fidei probaretur intereſſe p ſolū iuramētū cōtra doloſū.aut moroſ d.l.nūmis.

¶ Fallit etiam ubi iuſſus à iudice nō poteſt tradere, nec reſtituere,nec exhibere rē,nec dolo deſiit poſſe facere pręmiſſa,quia tunc etiā in arbitrarijs non pōt iurari in litē.Iaſ.d. l.in actionibus.col.ij.nu.9.ver.ſed tu generaliùs dic.ibi, intelligo ſemper.& ibi,ſecundò,quòd iuſſus.tex.in d.l.qui reſtituere.ibi, ſi uerò non poteſt reſtituere ff.de rei vendi.

7 ¶ Et ſaluis præmiſsis † generaliùs loquendo etiā ſi non ageretur ad reſtituendū,uel tradēdū, uel ſimile, pro quo vt ſuprà dixi,poteſt iurari in litem,dic, quòd vbicunque pars non obtemperat iudici contumaciter,& doloſè,iſte contēptus in omni materia, propter contemptū in nō parendo iudici,non habendo reſpectum an agatur ad reſtituendū, reddit actionē arbitrariam,& facit quod iudex contra naturam actionis poſsit deferre iuramentum in litem non ſolùm

lùm veritatis, verùm etiam affectionis concurrentibus, tamen requiſitis, videlicèt. Primò quòd illa actio competat ad tradendum, vel reſtituendum, vel ad exhibendũ, & iudex iubeat rem reſtitui, tradi, vel exhiberi. Secundò quòd iuſſus à iudice poſsit tradere, reſtituere, vel exhibere, vel ꝙ dolo deſierit poſſe. Tertiò ꝙ pars petat ſibi deferri iſtud iuramentum. Iaſ. d. l. in actionibus. col. ij. nu. ix. ver. ſed tu generaliùs. tex. vbi Doct. in d. l. qui reſtituere. ff. de rei vend.

8 ¶ Vnde ſi pars † non patitur poni confinia, vel arborem, aut ædificia ſcita in confinibus, nõ deſtruxerit ſecundùm quòd iudex præcepit, poteſt deferri iuramentum in litem veritatis, vel de affectione. glo. l. iij. §. ſed & ſi. vbi Bar. ff. fin. reg. Iaſ. d. verſic. ſed tu generaliùs. in fin. ibi, ideò ſi pars. & ideo vbi ex actione ſtricti iuris agatur ad dandum, & poſſit dari, & non detur prout iudex iuſſerit, credo poſſe iurari in litem nedum veritatis, ſed etiam affectionis propter contemptam maieſtatem prætoris in non petendo illi. Iaſ. d. verſi. ſed tu generaliùs, tex. d. l. qui reſtituere. in fin. & ita limita ea quæ ſuprà dixi. num. 6. verſi. & inter. in fin. ibi, Si autem veniat rem dari. cætera in materia arbitrariæ actionis dic. ut per Bar. Pau. de Caſt. Iaſ. & alios. d. l. in actionib.

SVMMARIVM.

1 *Iurari in litem poteſt in actione ad exhibendum.*

2 *Actio ad exhibendum cui competat, & ad quid.*

3 *Dominium vel poſſeſsionem prætendens, in inſtrumentis, vel ſcripturis poteſt agere ad exhibendum.*

4 *Inſtrumentorum alienorum raptor criminaliter tenetur & etiam ciuiliter ad exhibendum. & contra eum iurari in litem poteſt.*

5 *Titulus ad exhibendum, & titulus de edendo, vter ſit ſuperuacuus & correctus.*

§. XXIII.

1 DECIMOSEPTIMO † principaliter amplia, quòd etiam in actionibus ad exhibendum, poteſt iurari in litem ne dum veritatis, verùm etiam affectionis. text. in dic. l. in actionibus. l. iij. §. præterea in hac actione. ff. ad exhiben. l. nõ ignorabit. C. ad exhiben. Et ideò ſi reus ſit cõtumax

tumax ad exhibendũ,debebit cõdẽnari prout actor in litẽ iurauerit cõtra ipſum reũ,iudice tñ quantitatẽ taxãte tex. in d.§.prætereà in hac actione.Iaſ.d.ver.ſed tu generaliùs.
2 ¶ Actio autem † ad exhibendũ competit cuicunq; actori volenti agere rei vendicatione,vel alia qualibet actione reali,maximè ad rem mobilem, vel ſe mouentẽ , vt res per reum conuentum exhibeatur in publicum,ad hoc ut poſſit recognoſci per teſtes actoris,& generaliter cõpetit,vbicunque actoris intereſt rem exhiberi in publicum : puta,ſi actori competit electio plurium rerum, & petat eas exhiberi ut eligat, & iudex delato iuramẽto actori , ꝙ ſua intereſſit res exhiberi,& ꝙ non petit rem exhiberi animo calũniandi,coget reũ ad exhibendum ipſas res ẽt alia probatione dominij,vel iuris actoris,vel petẽtis exhiberi , nõ facta. l.j.& l.ij.& l.iij.per totũ.maximè in §.ſciendũ eſt. & ibi,gl. & l.theſaurus.ff.ad exhibendum.§.prætereà quaſdã.inſtit. de actio.& ſi non pareatur iudici in exhibendo poterit per actorẽ,uel per petentẽ exhiberi iurari in litẽ non ſolùm veritatis,verum ẽt affectionis.tex.d.l.in actionibus.& in d.§. prætereà in hac actione.& in l.non ignorabit.C.ad exhib.
¶ Et cùm ob dolum rei conuenti iuſsi a iudice exhibere rem,vbi illam non exhibeat,quia illam tradidit alteri poſt petitionem exhibitionis , vel quia nolit exhibere,probatio actoris reddatur difficilis : quia re non exhibita , non poteſt res per teſtes actoris, uel alias probationes recognoſci, poterit iurari in litem contra ipſum reum conuentũ contumacem in non exhibendo rem,ex cuius iuramento probabitur dominium,ac ius actoris,uel petentis rem exhiberi,ſuper illa re,& omne eius damnum,ac intereſſe.ita dicit Abba.conſ.109.In Chriſti nomine amen.circa factum.col. fi.ver.ad tertiũ.ibi,qñque defertur propter contumaciã,& ibi,quandoq; defertur in locũ probationis.& verſ.itaq; in propoſito.vol.ij.ubi alle.d.l.iij.§.ꝑterea in hac.ff. ad exhi. Iaſ.d.l.in actionibus.col.4.nu.17.ver.4.not.in verſ. plane.
3 ¶ Prætendens in charta † vel papyro, aut membrana,priuilegiis,vel libro,aut inſtrumentis,vel libro rationũ,vel alijs ſcripturis, ius dominij, vel poſſeſsionis poteſt agere ad exhibendum,cõtra illum qui probatur præmiſſa habuiſſe,
tempore

tempore litis conteſtatę, vel poſtea, vel ante quandocunque, ex quo preſumitur ea ēt nunc habere, qui ſi ea non exhibeat eidē pretendēti præmiſſa poterit contra eum in litē iurari per ipſum prætendentē, & agentē ad ipſam exhibitionē, ex cuius iuramento, probabitur tenor, ac valor ipſorum inſtrumētorū, ſeu ſcripturarū, & eius damnū, ac intereſſe. text. & ibi glo. Bal. Salicet. & alij in l. non ignorabit.
4 C. ad exhibendū. l. alio iure. C. de in lit. iur. Et contra † raptorē alienorū inſtrumentorū, ſeu ſcripturarū poteſt criminaliter agi, et ēt ciuiliter ad exhibendum, & contra eum in litem iurari, vt ſuprà. l. inſtrumēta. vbi text. & glo. verb. experiere. C. ad exhib. l. cùm furti. ff. de in lit. iuran. d. l. non ignorabit. facit. l. quædā. vbi text. glo. & Doct. in prin. ff. de edend. iuncta l. alio iure. C. de in lit. iuran. Et licēt pro rebus etiam alienis poſsit agi ad exhibendū, vbi interſit actoris tamē eſt ſpeciale in chartis, vt pro eis nō poſsit agi ad exhibendū niſi per prætendentē ius dominij, aut poſſeſsio
5 nis, ne † confundatur titu. ff. & C. de edend. & ſeu ne ipſe titulus ſuperuacuus ſit. Sali. in d. l. inſtrumēta. per tex. in d. l. 3. §. ſi quis. & §. interdum. ff. ad exhib. Qui tamē titulus. ff. & C. de eden. videtur hodie cōfundi, et corrigi in totum, in vno caſu videlicet, per poſitiones, quibus per partē cui fiūt debet de iure, et ex generali cōſeutudine reſpōderi, et ſic hoc modo extorquētur probationes de domo rei cōtra mentē t tuli ff. et C. de edend. maximè in l. nimis graue. C. de edēd. & hoc per c. j. & ij. de cōfeſ. in vj. et l. ij. vbi gl. ver. credit. C. de iur. prop. cal. Et ita me audiēte dū ſtuderē Patauij, anno Chriſti. 1539. dicebat riſpectu ipſius tituli ff. et C. de eden. quòd eſſet correctus, et ſuperucauus, dominus Ant. Rub. præceptor meus, D. Fran. Cur. præceptorem ſuū, publicè diſputaſſe coram illuſtriſs. Fran. Sfortia, Vicecomite, Secundo Mediolani Duce.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem ratione doli, aut contumaciæ non reſtituentis in omnibus actionibus realibus.*

2 *Iuramētum in litem de affectione non habet locum in actionibus in rem*

in rem, niſi quando efficiuntur arbitrariæ ratione cōtemptus præcepti iudicis.

3 *Actio realis in rem ſcripta pro ſeruitute competit, & in ea in litem iuratur.*

4 *Iudicis officio vbi tantùm agi poteſt, in litem non iuratur, etiam ſi iudici non pareatur.*

5 *Iuratur in rem in quacunque actione reali, ſiue in rem.*

6 *In actione rerum amotarum per vxorem, vir in litem iurare poteſt.*

7 *Fauiana actione ſi agatur ad reuocandum alienata in fraudem patroni, ſiue etiam in fraudem creditorum in litem iuratur.*

8 *Fraus in alienando commiſſa quomodo probatur.*

9 *Donator ſi non det rem donatam donatario, poteſt donatarius in litem iurare contra illum, ſi non paretur iudici in reſtituendo.*

10 *Fructus extantes, ſi ad mandatum iudicis non reſtituantur, in litem iurari poteſt, & quid ſi ſint conſumpti.*

§ XXIIII.

1 DECIMOOCTAVO † ampliatur præmiſſa, vt in omnibus actionibus in rem, ſeu in omnibus actionibus realibus, ratione ſolius doli, aut contumaciæ nō reſtituētis, poſſit iurari in litem non ſolùm veritatis, verùm etiam affectionis contra doloſum. text. & gloſ. in d. l. in actionibus. in prin. vbi glo. verbo, in rem. & ibi Deci. col. 3. nu. v. verſ. primò nota, & doct. omnes text. l. 2. ff. de in lit. iuran. Vnde in rei vendicatione cùm ſit actio in rem, iuratur in litem contra dolo malo, & ſic abſque cauſa non reſtituentem rē quam poſſidet, vel eū qui dolo malo deſijt poſſidere, & ſic alienauit. text. in l. qui reſtituere. ff. de rei vēdicat.

2 ¶ In actionibus † tamen in rem, nunquàm locum habet iuramentum in litem de affectione, niſi quando efficiuntur arbitrariæ ratione cōtemptus præcepti iudicis in non reſtituendo. d. l. qui reſtituere. Iaſo. d. l. in actionibus. col. j. nu. v. verſi. nam ſi iudex. & col. 7. num. 34. in fin. verſic. circa primam. ibi, tu aduerte. & ibi not. Paul. de Caſtr. col. 1. num. 3. verſic. dicuntur arbitrariæ. & Dec. col. 2. verſi. quādoque tamen. ibi. & ideò. actio in rem.

¶ Seruitutem

3 ¶ Seruitutem † ſi mihi debeas: puta oneris ferendi, vel altius tollendi, ſeu aliam ſeruitutem poſſum agere contra te, vt ſeruitutem mihi ſeu fundo meo pręſtes, & caueas de nō impediendo illam, & ſi nec ſeruitutem nec cautionem præſtas, poſſum contra te iurare in litē, qui ſecundū ipſum iuramentum es condemnādus, cùm pro ſeruitute competat actio realis in rem ſcripta, in qua iuratur in litem, text. & glo. in l. harū. in fi. ff. ſi ſeruit. vend. l. ij. vbi tex. glo. & Doc. ff. de in lit. iur. Dec. d. ver. primo no. Et ſi præſtas cautionē & non ſeruitutē, poſſum ēt contra te in litē iurare, glo d. l.
4 harū. in fi. Et quid † ſeruitus præſtetur, & non ipſa cautio, tunc iurari in litē non pōt, cùm ad ipſam cautionē ex actione bonæ fidei, agi non poſsit, ſed ſolùm ex officio iudicis, pro quo non iuratur in litē, etiā ſi iudici non pareatur, vbi ſolū ex officio iudicis agi poteſt, glo. fin. in fi. in d. l. harum. quæ glo. eſt magis cōmuniter probata, vt refert Deci. d. l. in actionibus. col. 10. nu. 27. verſ. vltimò etiam, Alex. & Doct. in l. ſi priùs. ff. de oper. nou. nun. vbi Alex. col. antep.
5 & Mod. in ij. q. Bart. Siue noſtrum † quid petamus actionē in rem, ſiue ad exhibendū agamus, poſſumus iurare in litē probando ex ipſo iuramēto rei pretiū, & intereſſe noſtrū, contra contumacem vel dolum non reſtituētem, vel non exhibentem, text. glo. & ibi Alex. in l. 2. ff. de in lit. iur. tex. in d. l. qui reſtituere. Et eſt generale, quòd in omnibus actionibus in rem iuratur in litem, ſiue ſimus in rei vendicatione, ſiue publiciana, ſiue confeſſoria & negatoria, vel alia quacunque actione reali, ſiue in rem. text. vbi glo. verſic. in rē. & ibi D. Fran. Duarenus. Deci. & alij Doct. ff. de in lit. iuran. & text. in d. l. qui reſtituere. & in l. Neſennius. §. fundum. & ibi Io. de Imol. ff. de re iud. & in l. eum qui. ff. de publi.
6 ¶ In actione rerum amotarum † per vxorē vbi eas vxor non reſtituit ad mandatum iudicis, poteſt contra vxorem per maritum, vel eius hæredes, iurari in litem non ſolum veritatis, verumetiam affectionis reſpectiue ſuper re, & pretio rei, damnis, ac intereſſe & expenſis. text. in l. ſi cùm dos ſolueretur. §. Sabinus. & ibi glo. Bar. & alij, ff. rer. amot. act.
7 ¶ In fauiana † actione, qua reuocantur alienata in fraudem patroni, ſi res nō reſtituantur ad mandatum iudicis,

licèt

licèt actio ſit ſtricti iuris,& perſonalis, & in rem ſcripta,tñ reus tanti condẽnabitur quãti actor in litẽ iurauerit non ſolùm reſpectu iuramenti in litẽ veritatis, verùm etiã affectionis,tex.in l.tenetur.§.fi.ff.ſi quid in frau.patr.& idẽ dico ſi nõ reſtituãtur ad iudicis mandatũ,reuocata in fraudẽ creditorũ:quia per eos poterit in litẽ iurari contra non reſtituentes.d.§.fi.& d.l.qui reſtituere.& d.l.in actionib.Et eodẽ modo ſtãte ſtatuto,prout eſt in ciuitate Nouariæ quo cauetur,ꝙ mulier nõ poſsit in fraudẽ filiorũ alienare:quia contra non reſtituẽtes alienata in fraudem, poterit iurari
8 in litẽ d.§.fi.& d.l.qui reſtituere.& † probatur fraus vbi libertus,vel debitor,aut mater alienauit oia bona,vel maiorem partẽ, aut meliorẽ partẽ bonorum.l.omnes.§.Lucius. ff.de his quæ in frau.credi.vbi text.Ang.& Doct.no.iunct. no.per Alex.conſ.55.Conſideratis.col.iij.nu.7.verſ.ꝙ aũt. & n.8.ver.& dicit.vol.j.& in caſu dicti ſtatuti cogitur mater cauere de conſeruando bona filijs ad formam ſtatuti. Nicolaus Boër.deciſ.fi.Chriſti.nu.7.ver.& ita in j.part.ubi alleg. Bal.conſi.75.Alias.66.incip. An ille qui poſt mortẽ.
9 ¶ Si donaueris † mihi rem, eam,quę mihi per conſtitutũ, vel aliter realiter tradideris,& res ipſa apud te ſit,& illã mihi reſtituere recuſaueris, vel dolo delieris poſsidere: puta, donando vel alienando illã alteri,poſſum contra te iurare in litẽ non ſolùm veritatis, verumetiam affectionis ſuper re ipſa,pretio,& æſtimatione, licèt donatio ſit ſtricti iuris, & hoc vbi non paretur iudici in reſtituẽdo præmiſſa. tex. in l.Neſennius.§.fundum.& ibi gl.& Io.de Imo.ff.de re iu-
10 dic.Et non ſolùm pro † rebus,verumetiam pro fructibus ipſarum rerum,vbi res cum fructibus ad mandatũ iudicis non reſtituũtur,iurari põt in litẽ pro ipſis fructibus,& ſuper ipſorũ quantitate,qualitate,pretio,& æſtimatione etiã in oibus actionibus realibus etiam ſtricti iuris, quibus fructus ipſi ad mandatum iudicis non reſtituuntur. tex.in d. §.fundum. & ibi glo.& Ioa.de Imo.& Dec.d.l.in actionib. col.iij.nu.v.verſi.primo nota,& præmiſſa debent intelligi reſpectu fructuum extantiũ qui non reſtituuntur ad mandatũ iudicis, pro quibus iurari põt in litem tex.& glo.d.§. fundum.& ibi Io.de Imo.col.j.verſi.in tex.ibi inſolidum.

& col.ij.ver.item aduerte. Sed reſpectu fructuum conſumptorum bona fide, vel quia ſunt corrupti à ſe ipſis, vel quia videbat eos corrūpi, & non poterant conſeruari, & ſic conſumpſit eos etiam poſt litem conteſtatam, vel ante, non poteſt iurari in litē, ex quo actio eſt ſtricti iuris, & peti poſſunt condictione ſine cauſa, vel officio iudicis, & ſic pro eis non poteſt tunc iurari in litem. glo.d.§.fundum. Io.de Imol.d.verſi.item aduerte, ſed ſi eſſent conſumpti dolosè poſſet pro eis in litem iurari, Io.de Imol.d.verſic.item aduerte, per gloſ.in l.arbitrio.§.non tamen.ff.de dolo. Et reſpectu ipſorum fructuum cum recipiant functionem in genere ſuo iurabitur in litem non reſpectu iuramenti in litem affectionis, ſed veritatis, ſeu æſtimationis. Io.de Imol.d.§.fundum.colum.j.verſic.item no.quòd hic.

SVMMARIVM.

1 *Actione de dolo, et quod metus cauſa, in quibus dolus commiſſus fuerit à principio obligationis contractæ iurari poteſt in litem.*

2 *Iuramentum in litem de affectione quando in prædictis actionibus præſtari non poſſit.*

3 *Iuramentum affectionis quibus caſibus et in quibus actionibus præſtari poſſit.*

4 *Iuramentum in litem nō deferri propter dolum commiſſum in principio contractæ obligationis, ſi non committatur poſteà in non parendo iudici, quomodo intelligi debeat.*

5 *Actio ex edicto.ff.ne quis eu, qui ī ius vocatus ē.an detur ad ītereſſe.*

6 *Eximens vel fugere faciens captum pro debito priuato tenetur ad illud debitum nec eximens auditur, ſi probare voluerit captum nil debere. Et quid de debitore fiſci.*

7 *Eximētes ſi plures ſint, cōtra quemlibet inſolidū in litē iurari pōt.*

8 *Eximens captum per vim a manibus familiæ, vel ex carceribus qua pœna puniatur.*

9 *Eximens citatum à delegato, qui non teneatur edicto.ff.ne quis eū, qui in ius voca.*

10 *Actio ex teſtamento, petitio hæreditatis fideicommiſſarij & bonorum poſſeſſio, & ſtatutum continuandæ poſſeſſionis defuncti in hæredem, ſunt ſtricti iuris, & in eis in litem non iuratur, niſi quando efficiuntur arbitrariæ, vel quando eſſet difficultas probationis.*

§. XXV.

§. XXV.

1 DECIMONONO † principaliter amplia, vt in actione de dolo, & i actione quod metus cauſa, & in alia ſimili, in qua dolus commiſſus fuerit à principio obligationis contractæ, vt poſsit iurari in litẽ non ſolùm veritatis, verumetiã affectionis, licèt actiones ipſę non ſint bonæ fidei nec in rem ſcriptę, vt eſt actio de dolo quę eſt ſtricti iuris, & eſt perſonalis non ſcripta in rem. Nam in iſtis ratione doli commiſsi à principio contractę obligationis, actio de dolo, & actio quod metus cauſa, & ſimiles, licèt ſint ſtricti iuris efficiuntur arbitrariæ, & in eis poteſt iurari in litẽ non ſolùm veritatis, verumetiam affectionis, vnde ſi per dolum, vel metum induxiſti me ad tradendum rem valentem decem, & illam non reſtituis, iudex ratione doli poterit te condemnare non ſolùm in ipſis, decem, verumetiam in plus, videlicèt quatenùs in litem iurauero ſecundũ meã affectionẽ. Pau. de Caſt. d. l. in actionibus. col. j. nu. 2. ver. ſecundò op. & ver. ſecundo modo. ibi, vnde ſi per dolum, uel metum. & ibi Iaſ. col. j. in fi. ver. aliquando efficitur. & ver. pone doloſè, & ibi alij Doc. ff. de in. lit. iur. tex. in l. arbitrio. §. i. ff. de dolo. & in l. ſi cum exceptione. §. in hac. ff. quod met. cauſa. Et idem ſi rem ipſam: puta, ſeruum, vel equũ, dolo, aut per metum à me habitam, doloſè alienaſti, vel rẽ à me dolo, aut per metum habitam, dolo deſiſti poſsidere, & res extat: quia potero contra te iurare in litem, nõ ſolùm veritatis, verumetiam affectionis, & hoc procedit propter dolũ ſolum commiſſum à principio, licèt non fuerit cõtumacia quo ad iudicem: quia nõ potuit recuperare, & ſic non reſtituit. glo. d. l. arbitrio. vbi glo. verſ. defunctus. in fi. & ibi Doct. Pau. de Caſt. d. l. in actionibus. col. ij. num. v. ver. Sed interdum. in fin. & iſtud limita, vt hìc infrà dicam nu. ſeq.

2 Si autem † non fuerit commiſſus dolus in non parendo iudici, nec in deſinendo poſsidere, tunc licèt dolus fuerit cõmiſſus à principio tẽpore contractę obligationis, in actionibus ſtricti iuris, ſiue res extat, ſiue nõ, vt in actione de dolo, vel metus cauſa, pp talẽ dolum non deuenitur

ad iuramentũ in litem,quod eſt affectionis:puta,ſi ſeruus, aut equus quem dolo à me habuiſti ſit defunctus, aut ſine dolo alienatus,tunc enim fit condẽnatio in id,quod actoris intereſt,ſed non iuratur in litẽ affectionis.tex.& glo.d. l.arbitrio.verſi.non tamen.Pau.de Caſt.d.l.in actionibus. col.ij.ver.ſi aũt non fuit cõmiſſus.Aret.§.prẹtereà quaſdã. col.antepe.ver.ſed tunc inſurgit ibi, aut fuit in dolo tẽpore:ſed iuramentum in litem veritatis concurrẽte difficultate probationis credo poſſe præſtari ſuper uero intereſſe, & rei æſtimatione.d.l.in actionibus.ver.planè.vbi Docto. gl.d.l.nummis.in fi.ff.de in lit.iur.& vide ſupr.nu.511.Re aũt perempta,diſtingue, ꝙ aut ſumus in actionibus bonæ fidei,& tunc nõ peruenitur ad iuramentũ in litẽ,quod eſt affectionis,ſed veritatis ſuper vero pretio rei, ex quo in re non extãte,nõ põt cadere probabilis affectio.tex.in l.ſi poſſeſſor.§.fi.ff.de pet.hẹr.& dixi ſupr.in §.petitio hẹre.nu.3. & hoc propter æquitatẽ,quæ in actione bonæ fidei verſatur ſi res erat eodem modo peritura penes actorem. Paul. de Caſt.d.l.in actionibus. col.ij.ver.ſed quartò op.& ver. ſi aũt eſſet perempta.Aut actio erat ſtricti iuris , & tunc ẽt ſi res ſit perẽpta, & ſic impoſsibile eſt recuperatio propter dolũ tñ cõmiſſum in deſinẽdo poſsidere defertur hoc iuramentũ affectionis.gloſ.in d.l.arbitrio.in princ.ff.de dolo. Pau.de Caſt.in d.l.in actionibus.col.ij.in d.ver.ſi aũt eſſet perẽpta. in fi.ibi,aut erat actio ſtricti iuris.Aret.§.prẹtereà quaſdam.col.antepe.verſ.ſed tunc inſurgit.inſtit.de actio.

3 ¶ Et teſte † Pau.de Caſt.in d.l.in actionibus.col.ij.in fin. ver.recollige. & ſequitur Aret.d.§.prẹtereà ſunt recolligendi tres caſus,ꝙ aut fuit cõmiſſus dolus in non parẽdo iudici cũ poſſet, & in oĩbus actionibus defertur hoc iuramentum affectionis, & ſic oẽs actiones poſſunt dici arbitrarię. tex.in l.qui reſtituere.in fi.ff.de rei vend.& dixi ſuprà in.§. duodecimò principaliter.nu.v.ver.ſextodecimò prẹmiſſa. & nu.vj.ver.& inter cętera.Pau.de Caſt.in d.ver.recollige. Aut dolus nõ fuit commiſſus in non parẽdo iudici, ſed in alio.Et tũc aut fuit cõmiſſus dolus in deſinẽdo poſsidere, & tũc defertur iuramentũ in litẽ nedũ veritatis , verũetiã affectionis in actione bonæ fidei, & in actione in rẽ, vel in

rę ſcriptā, & in actionibus arbitrarijs rōne doli præcedētis nō in alijs, ita debet intelligi. d. l. in actionibus, ut declarat Pau. de Caſt. in d. ver. recollige. & hoc dummodò res extat in rerū natura, aliàs diſtinguitur inter bona fidei, & ſtricti iuris actiones. & pręmiſſa intellige & declara, vt habetur latiùs per Aret. in d. ver. ſed tūc inſurgit. vbi latiùs ipſos tres caſus declarat, & dixi ſuprà nu. 2. uer. Re aūt perēpta. Aut in neutro iſtorū fuit cōmiſſus dolus, ſed ſolùm à principio obligationis cōtractę, & pp illū nō defertur iuramentū in litem affectionis. d. l. arbitrio. §. j. ff. de dolo. Pau. de Caſt. d. ver. recollige. in fi. col. iij. n. 7. ibi, aut in neutro. Sed iuramētū in litē ſuper uera æſtimatione poterit præſtari. Paul. de Caſt. d. uer. aut in neutro iſtorū. tex. hîc in l. ſi qn̄. C. vnde vi. & arg. d. l. in actionibus. uerſi. planè. ubi defertur ipſum iuramentū pp dolū commiſſum poſt: putà pp moram, fortiùs ſi à principio: quia ſemper eſt in mora. l. j. C. qd met. cauſa. l. j. §. rectiſsimè. ff. de ui, & ui arma. glo. fi. in fi. d. l. nūmis. ff. de in lit. iur. ita dicit Pau. de Caſt. i d. uer. aut in neutro. Hoc tn̄ uerū ſi res nō extat, uel nō apparet. & ſic eſt difficilis probatio, aliàs ſecùs, ut eſt tex. in d. l. in actionib. uer. planè. ita inquit Pau. de Caſ. in d. uer. aut in neutro iſtorū.

4 ¶ Item quod, † dixit Pau. de Caſtr. in d. l. in actionibus. in locis de quibus ſuprà dixi, propter dolum commiſſum dūtaxat à principio contractæ obligationis, ſi non. committatur poſteà in deſinēdo poſsidere, uel non parēdo iudici, nō deferri iuramentū in litē, intelligo affectionis, & in ſtricti iuris actionib. uel iudicijs. l. arbitrio. §. j. ff. de dolo. Paul. de Ca. d. l. in actionibus. col. 2. nu. v. uerſ. ſed interdū. uſq; ad fi. & col. fi. n. ix. uer. itē quod dixi. Fallit quādo dolus cōmiſſus fuiſſet à principio in contemptū iudicis, aut iuriſdictionis, & iſte eſt caſus in l. pen. §. in eū. ff. Ne quis eū qui, quē ponit gl. magna in d. l. in actiōibus. in uer. planè. ita dicit Pau. de Caſt. in d. uer. itē quód dixi. Et qui caſus. in d. l. pe. §. in eū. eſt ut contra eū qui ui exemerit, ritè uocatū in ius, licèt calūnioſè: qa uocāti nihil debebatur, uel ēt nō calūnioſè: qa uocāti in ius debebatur, poſsit iurari in litē nō ſolū ueritatis, uerumēt affectionis, & ēt iurari poterit in litē propter aliud intereſſe extra id, cuius cauſa uocabatur:

quia forte ſi fuiſſet in iudicio cum eo ex alia cauſa egiſſet. tex. glo. Bar. & Soc. in l. ſed eximendi. §. ite ſi quis. ff. ne quis eum, qui in ius vocatus eſt vi eximat. iuncto d. §. in eum.

5 ¶ Et cùm actio † ex edicto. ff. ne quis eum, qui in ius vocatus eſt, vi eximat, detur ad pœnam inquantum actor in litem iurauerit: vt eſt tex. in d. §. in eum. & ibi Alex. Soc. & alij. Sequitur quòd actio ex ipſo edicto. ff. ne quis eum qui in ius uocatus eſt, vi eximat, non datur ad intereſſe neque cōmune, neque ſingulare, nec particulare, ſed ad id quod per actorem fuerit in litem iuratum, etiam ſi fuiſſet in calumnia, quòd intellige præcedente taxatione iudicis. Ioan. de monte Sperello, & Soc. in d. §. in eum. vbi de hoc eſt tex.

6 ¶ Sequitur † etiā ex præmiſsis, ꝙ ſi aliquis eſſet rite captus pro mille, & in veritate nihil debebat ille captus, quòd eximēs taliter captum, teneretur aſſerenti ſe creditorem, licèt non rem nō eſſet, nec probaret de eius credito, ēt ſi aſſerēs ſe creditorē eſſet in calūnia, nō ſolūm ad ipſa mille, uel ad quantitatem pro qua captus fuerat, ſed etiam ad illud vltrà, quod actor in litē iurauerit, nec erit eximens audiēdus ſi probare voluerit uocantē non fuiſſe creditorem; ex quo in ipſo edicto non conſideratur calumnia iurātis, nec habetur reſpectus ad intereſſe, cū tendat ad meram pœnā, & vindictam. Alex. d. §. item ſi quis. Et ita prout ſuprà dicunt Iaco. But. Sal. Ang. Fulg. et cōiter Mod. inferentes deciſionē de qua ſuprà, vt dicit. Soci. in d. §. item ſi quis. per tex. in d. §. item ſi quis. & in l. ſeq. §. j. quam deciſionem nota contra cuſtodes carcerū, qui iuxta mandatū iudicis detentos ſub bona cuſtodia dolo malo nō tenuerūt, uel alios, dolo malo eximētes carceratos, uel eos dolo malo fugere procurantes, aut permittentes, ut contra eos iurari poſsit in litē per aſſerentes ſe creditores, qui carceratos detineri fecerunt, ex quorū iuramēto probabūtur eorū credita pro quibus præmiſsi fuerūt detēti ēt alio non docto, nec probato de ipſis creditis, & ipſi eximētes, & cuſtodes carcerū, & ſimiles non ſolū ad præmiſſa credita etiā ꝙ de eis non conſtet, uerumetiā ad alia prout in litē fuerit iuratū erūt condēnandi. gl. d. l. nūmis. in fi. ff. de in lit. iur. text. d. l. qui reſtituere. & ita allegando antedictos Doc. & dicendo, ꝙ ita cōiter tenetur

uoluit.

voluit Soc in d.§.itē ſi quis.nu.3.per text.in d.§.itē ſi quis. & in d.§.in eum.& in eadem l.§.hoc iudicium. iuncta glo. in ver.ſingulos.& in ver.intereſt.glo.& Io.Fab.§.itē aduerſus.inſt.de act.uide tamen Soc.in rub.ff.ne quis,eū qui,&c.

¶ Vbi tamen contra eximentem in ius vocatū uel incarceratum,iuraretur in litem affectionis, poſſet eximens deducere,& probare inordinatam affectionem iurantis. Soc. d.§.item ſi quis.in fi. verſ.poſſet tamen. argu.l.videamus. §.item videndum.& l.fi.de in lit.iurand.

¶ Et præmiſſa fallunt in eximēte debitorē fiſci:quia tunc eximens non tenetur niſi adverū debitum,& ſic minùs cō ſequitur fiſcus,ꝙ priuatus. Et ſic ſequitur ꝙ fiſcus non iurat in litē:ſicuti priuatus.Soc.in d.§.in eum.nu. 3.verſ.quē tamen.vbi ita limitat tex.in d.§.in eum.per tex. & glo.ver bo crediderit.in l.quoties.C.de exact.trib.libr.x. Sed tu dicas ꝙ fiſcus, ſiue fiſci procurator: ſicuti quilibet priuatus pōt contra eximentē,& alios iurare in litem,& eſt com.opin.Alex.d.§.in eū.ver.extra gl.ubi alleg.Bal.& Io.de Plat. ita tenuiſſe in d.l.quoties.Et idē uoluit Dec. d.l.in actionibus.col.pen.nu.30.ver.in quartò.ubi tñ ageretur de executione ſententiæ pro debito liquido non poſſet pro eo cōtra ueritatem iurari in litē per fiſcum,nec aliū contra eximentē.Dec.d.nu.30.Pro alio tamen intereſſe ultra debitū liquidū poſſet iurari in litem.Alex.d.§.in eum.in fin.

7 ¶ Si plures † ſunt eximentes, quilibet ipſorum tenetur in ſolidum & contra quemlibet ex ipſis inſolidum iurari poterit in litem,& ille qui exemptus eſt remanet nihilominùs obligatus.textus in d.l.pen.§.in eum.& §.hoc iudicium.ff. ne quis eum;qui in ius uocatus eſt,ui exim.

8 Et quòd iurari poſſit in litem cōtra eximentem,locum habet ſiue exemerit per uim, à manibus familiæ, & officialiū aliquem qui duceretur ad iudiciū,ſiue ad carceres,ut habetur in tot.ti.& in rub.ff.ne quis eū qui ubi Bar.& Soc.in d. rub.ſiue exemerit de carceribus aliquem quia tūc tenetur. eximēs crimine legis Iuliæ Maieſtatis.l.4. in fi.ff.ad leg.Iul. Maieſ.Soc.d.rub.ne quis eum qui ui exim. Ergo multomagis cōtra eximentem à carceribus iurari in litē poſſet. arg. auth.multomagis.C.de ſacroſan.eccleſ.iuncta glo.fi.in fi.

in d.l.nūmis.ff.de in lit.iur.Et eximens carceratū pro debi to facit litē ſuam,&tenetur ipſa ad ipſum debitū,& pro eo cōtra eum in litem iurari pōt.Bal.Soc.& Doct.d.§.in eum.

9 ¶ Et premiſſa † limitātur in eo qui exemit aliquē citatū à delegato,de cuius mandato nō conſtabat,vel citatū ab or dinario excedente notiſsimos terminos ſuę iuriſdictionis, nam tunc eximens non tenetur ad pœnā edicti.ff.ne quis eū qui.&c.Nec deliquit , & conſequenter nō poteſt contra eum in litē iurari.ita dicit Ang.Fulg.& Soc.in l.j.col.3.nu. 11.ver.3.ēt.ff.ne quis eū qui.arg.l.fi.ff.de iuriſdi.om.iudi.

¶ Fallit ēt vbi quis in iudicio fuiſſet vocatus, ſed nō ritè: puta parētes,vel alij à quib.venia debet peti , nō petita venia, vel citatio eſſet nulla.Nā tūc cōtra eximētē nō pōt iu rari ī litē nec agi pęnas.vt eſt tex.in d.l.j.§.fi.ff.ne quis eū,

10 ¶ Actio ex teſtamento , † & petitio hæreditat is fidei cōmiſſaria, & bonorum poſſeſsio, & decretum, vel ſtatutum continuandæ poſſeſsionis defuncti in hæredem, ſunt ſtricti iuris. ex qu o nō numerātur.in §.actionum.inſti.de act. Io.Fab.d.§.actionum. vbi Iaſ.nu.7. & 8. & 27. Ergo in eis non iuratur in litem.tex. in l.alias . vbi Bar.ff.de in lit.iur. Bart.l.qui concubinam.§.fi.ff.de leg.3.Iaſ.d.§.actionū.nu. 8.Soc.conſil.133.profecto.nu.8.vol j.Fallit quādo efficerētur caſus ipſi arbitrarij propter contēptū iudicis,quia tunc poſſet iurari ī litē in eis,ſicuti in actionibus bonæfidei.tex. l.qui reſtituere.ff.de rei vē.dixi ſupr.nu.563.ver.Et inter cætera. Fallit etiā qñ eſſet difficultas probationis,& dolus, aut violētia rei couenti, qa tūc cōtra eū in ipſis caſibus,ſi cuti in alijs caſibus ſtricti iuris.& bonę fidei poſſet iurari in litē.tex.d.l.in actionibus,ver.planè.& eſt cōmu.op.vt ſup. ī §.Primò itaq; amplia.nu.19.ver.Quintò amplia iſtā legē.

SVMMARIVM.

1 *In actionibus ſtricti iuris iurare poteſt in litem vbicunque copulatiuè adeſt dolus rei conuenti,& difficultas probationis.*

2 *Hæres grauatus fideicommiſſo tenetur omnium bonorum inuentarium conficere,aliàs contra eum in litem iuratur,fallit vt hic.*

3 *Hæres grauatus fideicommiſſo non ſolùm tenetur facere inuentarium omnium bonorum,ſed etiam librum rationum conficere.*

4 *Hæres grauatus vt ſuprà tenetur ſatis dare fideicommiſſario,de reſtituendo*

ſtituendo fideicommiſſo, licèt eſſet ditiſsimus.

5 *Hæres grauatus vt ſupra ſi non fideiubeat, adueniente die fideicommiſsi reſtituendi contra eum iurari poteſt in litem.*

6 *Fideicommiſſarius cui per hæredẽ grauatũ non præſtatur ſatisdatio reſtituendi fideicõmiſsi mittitur in poſſeſ. fideicõmiſsi fallit vt hic.*

7 *Vſufructuarius omnium bonorum tenetur bonorum inventarium conficere, aliàs contra eum in litem iuratur.*

8 *Vſusfructuarius quilibet etiam locuplex tenetur fideiubere de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituendo bona finito vſufructu, nec id à teſtatore remitti poteſt.*

9 *Iuratur in litem in nouis actionibus arbitrarijs, quando per contumaciam arbitrio iudicis non ſatisfit, & idem ſi per dolum.*

§. XXVI.

1 VIGESIMO ergo † modo amplia præmiſſa, vt etiam in actionibus ſtricti iuris: puta mutuo, ſtipulatu, ex teſtamento, & alijs actionibus ſtricti iuris, poſsit iurari in litem vbicuuq; adeſt copulatiuè dolus rei conuenti, & difficultas probationis. text. in d. l. in actionibus. verſ. planè. vbi Bar. Alex. Pau. de Caſt. Are. Iaſ. & omnes. ff. de in lit. iurã. & dixi, ſupr. d. nu. 138. Et hoc intelligo de actionibus ſtricti iuris ſimpliciter, & ſic quæ non ſunt arbitrarię propter contẽptum præceptum iudicis, & non ſunt bonæ fidei, quia in illis poteſt iurari in litẽ ẽt affectionis ob ſolũ dolum rei cõuenti abſque difficultate probationis. Doc. d. l. ĩ actionibus. & dixi ſupra. in §. Duodecimo principaliter: nu. 6. ver. & inter. Bar. l. j. vbi Dec. & Cag. nu. 126. ver. ſecũda cõcluſio. & alij Mod. C. de ſent.: quę pro eò, quod int. prof.

2 ¶ Hæres autẽ † vniuerſalis, vel etiã particularis grauatus fideicommiſſo, ſeu qualibet ſubſtitutione conditionali, vel in diem certum, aut incertũ, etiã ſi eſſet conditio ſi hæres deceſſerit ſine liberis, tenetur etiam ante euentũ conditionis, ac diei, & mortis conficere inuentariũ, deſcribendo in eo omnia mobilia, & ſe mouentia, & ipſorũ pretiũ, & æſtimationẽ, ac immobilia, actiones, & iura ſubiecta ipſi fideicõmiſſo, & ſubſtitutioni, illa deſcribendo per ſcitũ, qualitatẽ, & quantitẽ, et cõfinia reſpectu immobiliũ: quo verò ad

mobilia,

mobilia, & ſe mouentia per ſigna, proteſtãdo in ipſo inuẽtario bona ipſa eſſe ſubiecta dic. fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni. Car. Rui. conſi. 29. Plura. nu. 11. vol. v. Soc. cõſ. 46. Cùm in præſenti. col. j. & 2. ver. ad idem etiã tenetur. vol. j. tex. in l. cùm tale. §. Titius. vbi. Bar. nu. 2. ver. vtrũ hæres. & ibi Pau. de Caſt. col. ij. nu. 2. ver. nota ergo. & ver. ex hoc dicũt. ff. de cond. & dẽ. Alex. conſi. 58. Habita. col. 3. nu. v. ver. poſitò cum ſeq. & nu. vij. ver. ergo apparet. cum ſeq. vol. 3. Bald. l. filium quem habentem. in fina. C. fam. erciſ.

¶ Et contra hæredem qui non confecerit ipſum inuentariũ, iurari poterit in litem, per fideicommiſſarium, ac ſubſtitutum, ex cuius iuramento in litem, probabitur contra dictum hæredẽ res, & rerũ quantitas, ac qualitas, & æſtimatio, ſubiecta ipſi fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni, tam reſpectu mobilium, quàm ſe mouentium, iurium, & actionum, & immobiliũ, ita dixit Car. Ruin. d. conſi. 29. Plura. nu. 11. vol. v. Soc. d. cõſ. 46. Cum in præſenti. col. j. & 2. ver. ad idẽ.

¶ Fallit ubi teſtator remiſiſſet ipſi hæredi confectionem dicti inuẽtarij, quia tunc non tenetur illud facere reſpectu ſubſtituti, nec fideicommiſſarij, & contra ipſum hęredem tunc non poteſt iurari in litem. Paul. de Caſt. d. §. Titius. ver. ex hoc. in fin. argu. l. fin. C. arb. tut. Dec. conſil. 178. In cauſa. colum. pen. verſicu. ſecus videtur.

¶ Vbi tamen ſubſtitutus, vel fideicommiſſarius eius expẽſis petat bona deſcribi, & fieri inuentarium per hæredem, vt in futurum ex ipſo inuentario probari poſsit bona eſſe ſubiecta ipſi fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni etiã conditionali: tunc non obſtante teſtatoris prohibitione ne inuentarium fieret, debet fieri inuentarium per hæredem. Paul. de Caſt. conſil. 366. Super. in fin. volumin. j.

3 ¶ Tenetur † etiam hæres ipſe grauatus fideicommiſſo, ſeu ſubſtitutione conditionali, vel in diem, nedum inuentarium, ſed librum rationũ conficere, ex quo ipſe, vel eius hęres poſt eius mortem tenetur fideicommiſſario, ac ſubſtituto reddere rationẽ de bonis ſubiectis fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni vbi euenerit conditio eius. tex. in d. §. Titius. vbi Bart. Paul. de Caſtr. & alij, alioquin iurari potert in litẽ contra hæredẽ per fideicommiſſariũ ac ſubſtit. Caro. Rui. d. conſil.

d.conſ.29.Plura.nu.11.vol.v.Socin.d.conſ.46.col.j.& 2.
4 ¶ Hæres autē † vniuerſalis, vel particularis grauatus fidei commiſſo, aut ſubſtitutione, aut legato cōditionali, vel in diem incertū aut certum, ſeu poſt eius mortem vbi deceſſerit ſine filijs, tenetur etiam ante euentum conditionis & diei, nedum conficere inuentarium.d.§.Titius. verumetiā tenetur fideiubere, ſeu ſatisdare fideicommiſſ. ſeu ſubſtituto, ac legatario, de ſoluendis, & reſtituendis hæreditate, ac bonis fideicommiſſi, & ſubſtitutionis, & legati, in caſu quo euenerit conditio legati, ac fideicōmiſſi, nec excuſatur hæres à tali ſatisdatione ēt ſi eſſet ditiſſimus, & perſona valde digna tex.eſt in l.j.& in l.hęc ſtipulatio.ff.vt l.ſeu fideicō.ſer.cau.c.vbi ēt glo.& Doc.& text.in l.j.& l.cùm Archimedorā.& l.certa forma.& l.fi.C.in poſ.l.vel fideic.ſer.caut.d.l.cùm tale.§.Titius.vbi gl.& Do.ff.de cōdi.& demō.
5 ¶ Alioquin † vbi hæres non promittit, et non fideiubet, etiā ante euentum conditionis, vel diei, eis venientibus de ſoluendo legato, ac fideicommiſſo conditionali, vel in diē ad mandatū iudicis factū ad partis inſtantia, poterit contra ipſum hæredē iurari in litē, ex quo contra illū qui tenetur promittere, et cautionē, vel fideiuſſionē pręſtare, et nō præſtat, prout iudex ordinauit, poteſt iurari in litē tex. vbi Bar. et Pau.de Caſt.in l.et harū.ff.ſi ſer.ven.Io.Fab.§.prętérea quaſdā.inſtitu. de act.et hoc quia hæres cogitur pręſtare ipſam promiſſionē ex edicto, ſiue interdicto prætoris tex.in d.l.j.i prin.vbi gl.j.ver.legatorū.ff.vt leg.ſeu fid.ſer.cauſ.c.quo caſu ex edicto ſiue interdicto oritur actio in factū. Bar.l.j.col.j.nu.4.verſ. procedo.ff. de ope.noui.nunt. Ergo contra hæredē non præſtantē ipſam fideiuſſionē ad mandatū iudicis poſſet in litē iurari.tex.in d.l.qui reſtituere.ff.de rei vē.vide:tñ ſupr. in §.Decimooctauo ampliātur. nu.3.verſ.ſeruitutē. in fin.et infr.in §.23.num.j.et ſequen.
6 ¶ Legatarius † etiam, ac fideicommiſſarius, et ſubſtitutus, cui non præſtatur ipſa promiſſio, ac fideiuſſio per hæredē ēt ante euentum conditionis, vel diei, mittetur in poſſeſſionē tedialem bonorū legati fideicommiſſi, ac ſubſtitutionis. text.in d.l.j.§ ſemper. in fi.ff.vt legat. ſeu fid. cauſ.c.et in l. qui legati.et in l.certa forma.C.vt in poſ.l.& per tot.tit.ff.

vt in

vt in poſ.leg.vel.fid.ſer.ca.eſſe lic.Fallit vbi teſtator remiſiſſet ipſam ſatiſdationẽ,quia tunc hæres nõ tenetur illã præſtare legatario,nec fideicõmiſſ.nec pro eo, quia nõ præſtetur,ꝑt in litẽ iurari tex.in l.ſcire debetis. C.vt i poſ.leg.vel fid.ſer. ca.Itẽ fallit qñ pater grauauit filiũ ſuũ ad reſtituendũ alteri filio ſuo,quia tunc frater fratri nõ tenetur ſatiſdare,vel qñ pater,vel mater grauatur reſtituere filijs ſuis,quia tunc nõ tenetur ſatiſdare niſi trãſiret ad ſcda vota. text.in l.iubem⁹.§.j.C.ad Treb.glo.d.l.j.ff.vt leg.ſeu fid.ſer.cau.ca.

7 ¶ Vſufructuarius † omnium bonorum,vel alicuius partis, & deniq; quilibet vſufructuarius cuiuslibet rei, ſiue ſit extraneus, ſiue ẽt vxor teſtatoris relicta ab eo vſufructuaria, vel alius quilibet vſufructuarius tenetur ſtatim cõficere inuentariũ per inſtrumentum publicũ in quo oĩa bona mobilia,& ſe mouentia debent deſcribi cũ eorum pretio,& æſtimatione,& ſignis,quãtitatibus,& qualitatibus, & immobilia per eorũ confinia, & quantitatem ac qualitatẽ. Ioan. Petr.de Fer.in for.lib.quo vxor agit ad dotem. in glo.verſ. dedit & legauit.col.ij.nu.4.verſic.quid ergo ſi vxori.ibi,ex quibus põt colligi.Alex.cõſ.58.Habita.col.iij.nu.5.ver.poſito.& nu.7.ver.ergo.vol.iij.Iaſ.conſ.40. Circa primũ.col.ij. nu.2.ver.circa ſecundũ.vol.j.per tex.in l.j.§.rectè.ibi,ſi inteſtatũ redegerit.& ibi glo.& Doc.ff.vſufruc.queãd.cauea. Et contra ipſum vſufructuariũ qui nõ fecerit dictũ inuentarium iurari poſſet in litem per hęredem, vel aliũ proprietarium,& quemlibet alium cuius intereſſet,& ex ipſo iuramento probabitur rerũ quantitas,qualitas,& pretium quę peruenerint,ad vſufructuariũ,& ſecundũ ipſum iuramentũ debebit cõdemnari vſusfructuarius.Car. Rui.d.cõſ.29. Plura.nu.11.vol.v.Soci.d.conſ.46. Cũm in præſenti.col.j. & ij.vol.j.& conſi.190.Memini.vol.ij.Affl.deciſ.360.Inter. Cra.d.conſ.300.iunct.d.l.tutor qui repertoriũ.ff.de admi. tut.quæ extenditur contra omnes rationem reddere debẽtes.ut ſupr.in §.Primò itaque amplia.nu.85.verſ.itẽ iurari.

8 ¶ Item tenetur † vſufructuarius quilibet etiam ſi eſſet locuples,& vxor teſtatoris promittere, & fideiubere de vtendo,& fruendo arbitrio boni viri,& reſtituendo bona finito vſufructu prout extabunt quo ad immobilia , & mobilia,

quæ

quæ vſu non cõſumuntur. Reſpectu verò eorũ quæ vſu cõſumũtur: puta vini, graui, veſtis, olei, debet promitti, ac fideiuberi, ꝙ finito vſufructu reſtituetur eorũ æſtimatio. & eſt communis opin. Alex. d. conſi. 58. Habita. nu. 6. & 7. Io. Petr. de Fer. d. ver. quid ergo ſi vxori. Iaſ. d. conſi. 40. l. j. cum ibi not. C. de vſufruc. & l. j. in prin. & §. habet autem. ff. vſufruct. quemadmo. caueat. & l. ſcire. C. ut in poſ. leg.

¶ Pari modo habens vſumfructum, vel habitationem, aut vſum fundi, vel domus, ſerui, aut animalis, uel nemoris tenetur promittere, ac ſatisdare hæredi, vel illi cui legata eſt proprietas de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, & reſtituendo, & conſignando bona finito vſu, vel habitatione, vel uſufructu. text. in l. huic ſtipulationi. in fin. & in l. ſi tibi. & in l. penul. ff. vſufruct. quemadmo. ca.

¶ Nec poteſt teſtator remittere ipſam ſatiſdationẽ quam debet præſtare vſufructuarius, ſiue vſufructuaria. & eſt cõmu. opi. text. in d. l. j. C. de vſu. & hab. & in d. l. ſcire. C. vt in poſ. leg. Iaſ. d. conſi. 40. Io. Pet. d. ver. quid ergo. Bar. & Doct. l. nemo poteſt. ff. de legat. j. Et minus poterit teſtator remittere, vel prohibere, ꝙ vſufructuarius et ſi eſſet vxor nõ conficiat inuentariũ, nec ſatiſdet. Et ꝙ hæres ſub pœna priuationis hæreditatis non requirat dictã ſatiſdationẽ, & dictũ inuentariũ, quia non obſtante ipſius teſtatoris prohibitione, hæres cogere poterit impunè dictũ vſufructuariũ, ad cõficiendũ dictum inuentariũ, & præſtandũ dictã ſatiſdationẽ. & eſt cõis opi. Iaſ. d. conſ. 40. Circa primũ. vol. j. Paul. de Caſt. cõſ. 221. Antequã veniã. uol. ij. Mod. d. l. nemo pôt.

¶ In litem autem iurari poterit contra ipſum hæredẽ, vel vſufructuarium, qui dictum inuentarium nõ fecerit. vt dixi ſuprà nu. 2. ver. & contra. & ſuprà nu. 7. uer. vſufructuarius. fallit in caſu de quo ſuprà dixi. in §. Dicã cum Vergiliana Didone. nu. 37. ver. primò contra. cum ſeq. & in §. ſed vt opus per me cæptũ. nu. 18. uer. ſeptimò excuſantur. cũ ſeq.

9 ¶ Vigeſimo primò † etiã amplia, ut poſſit iurari in litẽ etc in ueris actionibus arbitrariis, de quibus fit mẽtio in §. præterea quaſdã actiones. inſti. de act. & in tit. ff. de eo ꝙ cert. loc. & hoc quãdo in ipſis ueris arbitrariis per contumaciã Iudicis arbitrio non ſatisfit, ita dicit Ioã. Fab. in d. §. ꝑterea

quaſdam.

quaſdã.col.fi.ver.Et idem credo.per l.arbitrio ff.de dol. & l.iij.§.ſi dicatur.ff.fin.regun.Et idem fortè ſi per dolũ. Io. Fab.d.ver.& idem credo.per not.in.l.nummis . vbi gl.fi.in fi.ff.de in lit.iur.& hoc not.pro limitatione eorũ quæ dixi ſuprà.in §.duodecimò principaliter.nu.6.verſi. Fallit.in actionibus arbitrarijs.facit l.qui reſtituere. in fi.ff.de rei.vē.

SVMMARIVM.

1 *In actionibus ſtricti iuris ex iuramēto in litem probatur pretium & interesse concurrente mora, & difficultate probationis.*

2 *In actionibus bonæ fidei ob ſolam moram abſque difficultate probandi iuratur in litem contra mtroſum.*

3 *Mora in re tradenda, quæ dari debuit, dicitur dolus ſaltem in omittendo ob quam iurari in litem poteſt. fallit ſi mora ſit ſine dolo.*

§. XXVII.

1 VIGESIMOSECVNDO † amplia, quòd etiam propter ſolam morã, ſicuti, & ob dolum, poſsit contra moroſum debitorem, vel alium moroſum iurari in litẽ, per creditorem, vel alium actorem, cui eſſet facta mora, & probaretur ex ipſo iuramento, rei æſtimatio, damnum, ac intereſſe creditoris, vel actoris cui eſt facta mora, veluti ſi debeas mihi animalia, & es in mora ea dandi, & moriãtur, vel modò non apparent, certè de pretio ipſorum animalium, & meo intereſſe fiet probatio contra te ex ipſo iuramento in litem in actionibus ſtricti iuris: quia tunc cõcurrit ipſa mora, & difficultas probationis, ex quo animalia ſunt mortua, vel non apparent, tex.in l.in actionibus.ver. planè.ibi, veluti ſi promiſſor Stichi morã fecerit, & ibi Bar. Bal.Pau.de Caſt.Alex.Iaſ.Are.Duare.& alij Doct. cõiter.ff. de in lit.iur.Alb.de Roſ.l.nummis.col.fi.verſi.eſt ibi ratio. ff.de in lit.iurand. Et in actionibus bonæ fidei † ob ſolam 2 moram abſq; difficultate probationis iurari poterit in litē contra moroſum, veluti ſi ex cauſa dotis, vel depoſiti, vel vēditionis, aut ex cauſa locationis, vel ſocietatis, aut ex alia cauſa, ſeu actione bonæ fidei, debeas mihi certa die: puta, prima menſis Auguſti, pecunias granũ, vel fundum: & nõ tradas mihi ea in ipſa die præciſa, quo caſu per lapſum

dici,

diei,aut interpellationem conſtitueris in mora.l.nummis. vbi tex.ver.ſua die.& glo.ver.ſua.die.& ibi Alex.& Iaſ.col. fi.nu.17.ver.ex prima.& nu.18.verſi.in eadem.ff.de in lit. iur.certē per lapſum diei, aut interpellationem eris conſti tutus in mora, & poſſum contra te ob ipſam morā iurare in litē ſuper pretio rei,damno,fructibus, ac intereſſe meo. tex.in l.nūmis.ver.ſua die.vbi Pau.de Caſt.col. fi.num.8. ver.itē quærit.ibi,contra doloſum, vel moroſum. & Bald. col.fi.in prin.ibi,idem tñ vbi locus.ibi,hoc intereſſe poteſt probari per ſacramentū cōtra moroſum. & ibidem alij.ff. de in lit.iur.Aret.§.præterea quaſdā.col.antep.ver.iuramē tum verò in litem ꝙ eſt veritatis.ibi, ad tēpus doli cōmiſ ſi,vel moræ cōmiſſæ,quæ eſt cauſa huius iuramenti. inſti. de acti.Alex.conſil.214.Quando.vbi D. Car.Moli.dicit, ꝙ hæc eſt com.opi.uol.vij.& dixi ſupr.in §.In dotis actione. nu.18.ver.& contra.& in §.In depoſiti etiam actione. nu.
3 25.ver.depoſitarius.Mora † enim in re danda,aut tradenda,aut reſtituēda quæ dari,aut tradi,vel reſtitui debuit dicitur dolus ſaltē in omittēdo: ergo ob ipſam morā pōt iurari in lit.& eſt cōis opi.Duar.d.l.in actionib.in glo.ver.veluti.nu.49.Car.Mol.in addit.ad conſi. Alexā.in d.cōſ.214. Cag.l.j.nu.126.in fi.vbi alii Mod.C.de ſent.q̄ pro eo.Fallit in caſu de quo infra dixi,infrà.§.ſeq.nu.2. verſ.ſed contra.
¶ Fallit quādo mora eſſet ſine dolo:quia tunc propter illam non poteſt iurari in litē: puta, ſi ob paupertatem ſuperuentam,uel alium caſum fortuitum non potuit ſoluere:quia tunc non poſſet ob moram non doloſam in litem iurari.Bal.d.l.nummis,col.fi.ver.itē adde. ff.de in lit.iu.& vide ſupr.in §.primo itaq; amplia,nu.67. verſ.aduerte.vbi poſui 13.caſus quibus debitor excuſatur à mora & ſic à dolo:ergo nō poterit in eis rōne moræ iurari in litē q̄a nō eſt dolus,nec mora.non pot iurari in litem.d.l in actionibus.

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe probari poteſt per ſolum iuramentum damnum paſſi cōtra doloſum in omittendo,qui originaliter tenebatur iure actionis.*

2 *Contra doloſum in omittendo qui ſolùm officio iudicis tenetur,non poteſt iuramento in litem,intereſſe probari,etiam ſi agatur de contemptu iudicis in non parendo illi,ſed debet teſtibus probari.*

Notarius

3 *Notarius, vel teſtis ſi delinquat in faciendo contra eum poteſt in litē iurari, & an idem ſit pro culpa.*

4 *Notarius ſi adeò obſcurè ſcripſerit, quòd legi non poßit, ipſe & eius hæredes tenentur ad intereſſe partis.*

5 *Notarius celando, vel lacerando protocollum, dicendo ſe non eſſe rogatum, tenetur de falſo.*

6 *Notarius, vel teſtis ſi in non faciendo delinquat non poteſt contra eum intereſſe per iuramentum in litem probari, ſed per legitimas probationes. fallit vt ibi.*

7 *Notarij omittentes ſcribere in inſtrumentis ſolennitates ſubſtantiales, tenentur ad intereſſe partis.*

8 *Notarius omittens diē, vel locum contractus præſumitur falſarius.*

9 *Notarius in dubio excuſatur à falſo, & potiùs præſumitur error.*

§. XXVIII.

1 VIGESIMOTERTIO † amplia iſtam l. ſi quando. & d. l. in actionibus. & d. ca. fi. Et omnia alia iura ac ſtatuta, & decreta volentia credi iuramento damnū paſsi, vel alterius, & dic quòd poteſt in eis iurari in litem cōtra doloſum, ſiue agatur de ſolo dolo, aut delicto in faciēdo pro quo poteſt iurari in litē contra doloſum in faciēdo, ſiue iure actionis, ſiue ex ſolo iudicis officio nobili, aut mercenario nulli actioni ſeruienti poſsit cōueniri. Iaſ. Alex. Paul. de Caſt. Ang. & Bal. in l. argentarius. §. cum aūt. ff. de eden. per tex. hic in l. ſi quando. & in d. c. fi. Siue agatur ſolùm de dolo in negligendo, uel delicto in omittendo, ut poſsit ſolo iuramento probari intereſſe, & iurari in litem contra doloſum tantū in omittendo, uel negligendo, ét ſi non eſſet dolus in faciendo ubi doloſus in omittendo, ſeu in negligendo tenebatur originaliter iure actionis, & hæc eſt cōis opi. ut dicit Cag. in d. l. j. nu. 126. uer. circa tertiā. in fi. C. de ſen. quæ pro eo. & iſta eſſe com. opi. et dicit D. Car. Mol. in add. ad conſi. Alex. in cōſ. 214. Quādo. vol. 7. & Iaſ. in l. ſi prius. nu. 49. uer. ſecundo ultra. ff. de op. no. nun. Ang. Pau. de Ca. Iaſ. & Alex. in l. argentarius. §. cum aūt. ubi Bal. ver. ſic etenim. uer. op. extrà. ff. de eden. per text. in l. qui reſtituere. ff. de rei uen. & in l. tutor q repertoriū. ff. de ad. tu. & in l. alio

iure.

iure.C.de in lit.iur.& in l.nō ignorabit.C.ad exhi.D.Fran. Cur.in l.admonendi.nu.215.ver.in ea glo.ibi, ſed præmiſſa.& ibi,Iac.Petri de Ptholomeis. nu.291.ver.& adde.ff.de iureiu.Bar.d.l.ſi priùs. in ij.q.& ibi Imo.col.pe.& alij Doct. & vide exempla ſuprà §.Primò itaq; amplia.nu. 80.ver.inſuper.& nu.85.ver.item iurari. & §.Duodecimò principaliter.nu.vj.ver.& inter cętera. & nu.8.ver.vnde ſi pars.& in §.in depoſiti etiam actione.n.25.ver.depoſitarius.& §.pręcedenti,in prin.ver.Vigeſimo ſecundo amplia.Et pręmiſſa procedunt contra doloſum in omittendo,ſeu in negligendo qui tenebatur originaliter iure actionis:quia contra eū poſſet iurari in litem probando intereſſe per ſolū iuramentum . & eſt cōis opi.vt dicunt Doc.ſuperiùs per me relati.

¶ Sed cōtra † doloſum in omittēdo, qui nō tenetur origi-
8 naliter iure actionis.& ſic non eſt obligatus, nec præceſsit, obligatio, ſed ſolū tenetur officio iudicis,nobili, vel mercenario nulli actioni ſeruiēti:puta,cōtra argentarium,vel aliū q nōvult edere,& tenetur edere,qui tñ ſolū ex officio iudicis, & nō iure actionis pōt cōueniri,nō pōt iurari in litē, nec intereſſe probari p iuramentū,i aliquo caſu,ēt ſi iudici non pareatur,& agatur de cōtēptu iudicis in nō parēdo illi,ſed debet teſtibus probari, & hęc eſt magis cōis opi. Iaſ.d.l.ſi priùs.nu.38.ver.circa ſecundā.& Dec.d.l.in actionib.nu.27.text.in d.§.cū aūt.vbi Iaſ.col.fi.Ale.Bal.& Ang. Paul.de Caſtr.& Mod.per Bart.d.l.ſi priùs.in ij.q.vbi Io.de Imol.Alex.& Mod.per D.Fran.Cur.in d.l.admonendi. nu. 215.vbi etiam Pet.Iac.nu.281.Io.Mar.Rimi.& alij in l.qui accuſare.C.de eden.Cag.d.l.j.nu.126. poſt ver.ſed Docto. Et hoc modo ſaluantur, & intelliguntur Doct.qui dicunt contrà doloſum in omittēdo non poſſe iurari in litē: quia intelligūtur ſolum qñ quis ſolum officio iudicis, & non iure actionis poſſet conueniri.Iaſ.hîc,in l.ſi quando col.fi.d. ver.limitat etiam.Rom.d.l.admonendi.& ſing.406.Intereſſe.Alex.d.l.qui accuſare. in fi.C.de eden.Pet.Cyn.Bald.& Sal.in d.§.cum aūt.Soc.trac.fal.in reg.237.incip.Intereſſe. ibi ſecūdò fallit.Et ſic prędicti Doct.& alij dicētes non poſſe iurari in litē cōtra doloſum in omittēdo debēt ſic intelligi, ex quo allegāt d.§.cū aūt.cū ad edendū nō competat

niſi officiũ iudicis. vt not.in d.l.j.ff.de eded.& ꝑdicta no: pro hm.l.qui reſtituere.ff.de rei vẽ.Vbi tñ eſſet dolus mixtus in faciendo:& in nõ faciẽdo:puta,in eo q adminiſtrat bona, ſeu in eis ſeſe intromittit abſq; inuentar.vel libro rõnum,& abſq; obſeruatione ſolẽnitatũ ſeruãdarũ,poterit iurari in litẽ cõtra eũ ẽt rõne doli in omittendo,& ẽt ꝙ iure actionis non teneretur, ſed officio iudicis.Bal.d.l.argentarius.§.cũ aũt.ver.ſic etenim.col.fi.ibi,itẽ ibi eſt dolus mixtus.ff.de edend.vid.ſuprà.in §.j.itaque amplia.nu.85.verſ. itẽ iurari.& ver.addo.& in §.Dicã cũ Virgiliana Didone.n. ix.ver.cõtra tutorem.& in §.vigeſimò. nũ.v.uer.alioquin.

3 ¶ Vnde infero ad q.† de notario, vel teſte, ꝙ ſi notarius, aut teſtis deliquerit in faciẽdo,aut dicẽdo,ſeu dolũ vel falſum dixerit,vel cõmiſerit in faciẽdo,vel ſcribẽdo,ꝙ poſsit cõtra eũ per partẽ in litẽ iurari,probãdo damnum,& intereſſe per eius iuramentũ.Iaſ.hic,nu.57.ver.nũquid.& in ſpecie Bald.& Alex.l.qui accuſare. in fin.C.de edend.Iaſ d.l.ſi priùs.nu.49.ibi, pro iſta l.fi.vbi Alex.& alij in apo.ad Bar. C.de mag.con.Ste.Bertr.conſ.136. Difficultas.vol.iij.Iaſo. conſi.147.Spectabilis. col.fi.vol.ij.Cag.d.l.j.nu.126.in fin. C.de ſent.quæ pro eo.Ang.Bald.Pau.de Caſt.Alex.& Iaſo. d.§.cùm autem. Bal.l.fin.C.de eden.& dixi ſuprà.hoc §.in prin. Pro culpa tamen notarij, vel teſtis non poſſet contra eum in litem iurari.Bald.d.l.fin.Iaſ.d.§.cùm autem.

4 ¶ Et ſi notarius † ſcripſerit adeò obſcurè ꝙ legi nõ poſsit, ipſe,& eius hæredes tenetur ad intereſſe partis.Iaſ.l.Gallus.

5 §.ideo credendũ. col.fi.ff.de lib.& poſth.& notarius † celando,aut lacerando,ſeu cõburẽdo,prothocollũ dicẽdo ſe nõ eſſe rogatũ tenetur de falſo. Alex.d.l.qui accuſare.col. j.ver.quid in celante.vbi alij Doc.& ſic dicitur dolus in faciendo in notario:ergo contra eum in litem poterit iurari probando intereſſe ex ipſo iuramẽto, vt patet ex ſuperiùs

6 deductis ver.præcedenti.Sed notarius † vel teſtis deliquiſſet, ſeu dolũ cõmiſiſſet nõ in faciẽdo,ſed in omittẽdo, ſeu negligendo,vel in nõ faciẽdo aut in non ſcribendo, vel in nõ edẽdo, vel in nõ veniẽdo ad teſtificandũ iuxta iudicis mãdatũ, tũc cũ nõ teneatur notarius & teſtis aliqua actione,ſed ſolũ officio iudicis,nõ poterit cõtra eũ in litẽ iura-

eiſed

ri,ſed intereſſe partis,debebit per teſtes, vel alias legitimas probationes verificari contra ipſum notarium, & teſtē ēt quòd notarius,& teſtis eſſet contumax.iudici non parēdo, ſeu in non faciendo prçmiſſa.Iaſ.in d.l.ſi priùs.nu.49.ver. pro iſta.ff de op.no.nun.& in l.vbi.nu.ij.ff.de eden.Bal.& Alex.in d.l.qui accuſare.in fi.text.in d.§.cū aūt.vbi Bal.n. j.& iij.& alij,per Iaſ.in d.conſ.174.Spectabilis.col.fi.vol.ij. Cag.d.l.j.nu.126.in fi.Bertr.conſ.136.uol.iij. Limita tñ ex no.ſuprà,in hoc §.in prin.prçmiſſa.dicta in notario,vt cō tra eum in litē iurari nō poſsit vbi agitur de dolo in omit tēdo, nō procedere quotieſcūq; notarius cōueniſſet à prin cipio expreſsè de mercede, aut ſalario, vel tacitè ſi ex forma ſtatutorū,vel vt vulgo dicitur Dati Notariorū, ſit con ſtituta merces certa,quo caſu notarius rogado acta, vel in ſtrumēta ſub ipſa mercede expreſſa,vel tacita,dicitur loca re operas ſuas,ſcđm cōſuetudinē, ac mercedē dicti ſtat.vel dati,vt per Dec.in l.j.col.pen.nu.23.verſi.modò in iſta.C. de edēd.iuncta l.ſemper in ſtipulationibus ibi, ꝙ in regione.ff.de reg.iur.vbi tex.Dec.& Cagn.l.vel vniuerſorū.ff.de pig.actio.& in l.Titianus.ff.quòd cū eo.ergo in caſu prçdi cto poſſet cōtra notariū ēt rone doli in omittēdo iurari in litē,ex quo tūc tenetur actione locati:quia cēſetur locaſſe operas ſuas.Dec.d.l.j.nu.23.& idē vbi factū fuiſſet manda tū eidem notario,vt dicit Dec.d.l.j.nu.23.vbi Bart.& alij.

7 ¶ Et hæc † nota contra notarios ommittētes ſcribere, vel adhibere in inſtrumentis ſolennitates ſubſtantiales,ſeu de forma, quo caſu inſtrumenta non valent, & ipſi tenentur ad intereſſe partis.l.fi.C.de mag.con.ubi Bart.& alij.Ioan. And.in addi.Spe.tit.de inſt.edit.§.oſtēſo.in addi.incip.ad
8 intellectū.Et ubi notarius † omittit diē.vel locū cōtractus præſumitur falſarius.Barbat.rub.de fi.inſt.col.34.& nota rius omittens ſolēnitates dicitur in dolo.Alc.tract.ꝑſump. in iij.reg.præſump.13.Ergo in iſtis, & alijs ſimilibus caſib. iurari poterit in litē contra notariorū vbi conductio eius operarū,vel mandatum ei cenſeatur factum.ut dixi.ſupr.
9 hoc.§.nu.vj. uer.limit.notarius tamen † in dubio iuratur à falſo.Bal.l.iuriſgētium.§.quòd ferè.ff.de pact.l.quod adhibitus.C.de his qui ſibi in teſt.Alex.l.quoties. §.ſed ſi non

in corpore. in apoſtil.ad Bar.ff.de hęre.inſtit.& conſ.73.& conſ.74.vol.j.Iaſ.l.errore.col.ij.C.de teſt.Fel.c.ex literis.de fid.inſt. Alex.conſ.27.vol.ij.Et hoc vbi per notarium allegetur error, & ꝙ error, & non dolus in eo præſumitur.l.ſi adulterium cum inceſtu.ibi, vtique ſi error allegetur.ff.de adult.Doct.l.ſi librarius.ff.de reg.iur.

SVMMARIVM.

1 *Iurandi facultas à lege conceſſa tranſit ad hæredes & ſucceſſores illius,cui lex iurandi dabat facultatem, etiã quòd ille eſſet mortuus antequàm iuraret, neque lex de hærede faceret mentionem, quod etiam procedit in ſucceſſoribus ſpiritualibus.*

2 *Hæres pupilli poterit iurare in litem contra tutorem qui non confecit,vel non rectè fecit inuentarium.*

3 *Hæres vel ſucceſſor quo caſu admittatur adiurandum de facto defuncti, dicendo quòd eſt informatus de veritate. Et quid ſi hæres veriſimiliter non ſit informatus,*

4 *Hæres,vel filius an in dubio præſumatur informatus de geſtis à defuncto,vt tanquàm informatus iurare poſſit.*

5 *Iudex informat ſe de qualitate hæredis aſſerentis ſe informatum de geſtis defuncti,antequàm ad iurandum eum admittat.*

6 *Succeſſor ſingularis, vbi ſit veriſimiliter informatus an poterit iurare,prout poterat anteceſſor.*

7 *Iurandi facultas ex pacto competens non tranſit ad hæredes.*

8 *Hæres non poteſt in litem iurare,ſi ſua pecuniariter non intereſt in actionibus ad vindictam competentibus.*

9 *Declarandi verba ambigua facultas non tranſit ad hæredes, niſi ſit informatus.*

10 *Hæres nõ põt iurare ſecundũ affectionẽ defuncti, ſed ſecundũ ſuam.*

§. XXIX.

1 VIGESIMOQVARTO † amplia iſtam l. ſi quãdo.& d.c.fi.& d.l.in actionibus.& omnia iura, ac ſtatuta, & decreta dantia facultatem aliquibus iurandi in litẽ, vel in ſupplementum probationis, vel aliud quodlibet iuramentũ cuiuſcũque generis, vt procedãt non ſolùm in ipſis principalibus,damnũ,vel dolũ,aut violentiã paſsis, & creditoribus,ac mulierib.adultis,emphyteutis,fictabilib.dñis,

& alijs

& alijs omnibus quibus lex,canon,iura,ſtatuta,ac decreta, dant facultatē iurandi, verumetiam in eorū hæredibus,& ſucceſſoribus, qui ēt ipſi iurare poterūt de geſtis tēpore de functi,vel in alio tēpore,& de alijs, in omnibus prout pote rat defunctus,ex quo facultas iurādi cōceſſa à lege,vel ſtatuto,aut decreto tranſit ad hęredes,& ſucceſſores illius,cui lex,vel ſtatutū,aut decretū dabat facultatē iurandi ēt ꝙ il le eſſet mortuus antequā iuraret,& etiam ꝙ lex vel ſtatutū de hærede nō faceret mentionē, & hæc eſt communis opi nio,Iaſ.hic.in l.ſi quando.col.pen.nu.51.verſ.quæro ſucceſ ſiue.C.vnde vi.glo.Alb.Bald.Ange.Pau.de Caſt.Ro.Alex. & Iaſ.in l.pe. §.fi.ubi glo.ver.ſi eorū interſit. & ibi Soc.nu. 4.dicit,ꝙ hæc eſt cōis opinio.ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt vi exim.Rom.cōſi.270.In caſu.& in l.iij.§.fi.& in l.iuſiurandum quod ext.ff.de iureiur.Afflict.deciſ.169. In dicta. nu.8.Bal.c.j.col.j.nu.2.ſi de inueſti.inter dominum & vaſallum lis oria. per illū text.Car.Ruin.conſ.35.Quod ſententia.col.4.nu.10.verſ.& dato.vol.v.D.Aegidius Boſſius in tit.de rapinis. Doc.l.admonēdi.ff.de iur.Cotta mē. ver.iurandi.per tex.in d.l.pen.§ in eū. & §.fi.Et hoc procedit non ſolùm in hæredibus , & ſucceſſoribus ſecularibus, verumetiam in ſucceſſoribus ſpiritualibus: puta,in Epiſco po,canonico,Priore,Guardiano,Abbate,Prȩlato,Rectore, vel Abbatiſſa, qui etiā pro tpe eorum anteceſſorū, poterūt iurare in litem, non ſolùm veritatis uerumetiā affectionis contra non reddentes rationes, & alios doloſos, etiam reſpectu temporū eorum anteceſſoris.Afflict.d.deciſ.169.In dicta.Cotta mem.ver.iuramentum in litem.in fi.Et hæres
2 † ēt pupilli poterit iurare in litem contra tutorē qui non confecit,vel non rectē fecit inuentariū.Pau.de Ca.& Soc.
3 in d.l.pen.§.fi.Et doctores † ipſi loquuntur ēt quòd accuſator,vel actor, vel hæres, ſeu ſucceſſor uellet iurare de facto defuncti,uel de factò alieno,dicendo quòd eſſet informatus de ueritate:quia poterit iurare,ex quo crederetur eius iuramento ꝙ eſſet informatus,ſicuti creditur iuramento teſtiū dicētiū ſe informatos de facto alienò, niſi probaretur cōtrariū. Et iſtud procedit ēt ſi accuſator, uel actor, ſeu hæres, uel ſucceſſor reſpondiſſet poſitionibus ꝙ nō ui-

diſſet fieri delictũ, vel rem de qua agitur per accuſatũ: quia poteſt eſſe ꝙ ex eius confeſsione audiuerit, vel aliundè pro certo ea quæ vult iurare eſſe vera ſciuerit. Alexã. conſil. 69. Viſa. col. fi. ver. nec obſt. ei. volu. ij. Ioan. de Imol. conſi. 147. In cauſa. ver. nec dicat. Et hæc maximè procedunt vbi eſſent ſtatuta, prout ſunt Mediolani. quibus cauetur ꝙ elapſis quibuſdã annis, emphyteutæ poſsint iurare ſe ſoluiſſe, aut non teneri. Nã hæredes emphyteutarũ licet ipſi nõ ſoluerint, poſſunt tñ ſi ita dicunt ſe ſcire eſſe veritatẽ, iurare ſe nõ teneri, prout poterat emphyteuta defunctus, ex quo etiã ꝙ ipſi non ſoluerint vel fortè per defunctũ ſolui non viderint, poſſunt iurare, vbi ita verũ eſſe eis conſtet, ſe non teneri, cũ facultas iurandi trãſeat ad hæredes illius qui poterat iurare, & hæc eſt com. opin. Doc. d. l. pen. §. fi. Et ita iudicatũ fuit per Excellentiſs. Senatum Mediolani exiſtente præſide eiuſdẽ Senatus Illuſtri Doctor Doctiſsimo Mag. D. Petro Paulo Arrigono. Et ita etiam per ſacrum cõcilium Neapolitanũ fuit iudicatum, vt per Afflic. d: deciſ. 169. In dicta cauſa. Ergo iſtud habetur pro lege ꝙ facultas iurãdi conceſſa à lege aut canone, vel ſtatuto alicui trãſeat ad eius hæredes, & ſucceſſores, cũ ſententia Senatus etiã faciat ius, & pro ea præſumatur l. fin. C. de leg. Et credendum eſt ipſis hæredibus, ac ſucceſſoribus, & eorum iuramẽto, quòd ſint informati, & ſic poſsint iurare cùm iſtúd pendeat ab eorum animo. glo. & Doct. §. ſed iſte. inſtitu. de actio.

¶ Et limitantur præmiſſa nõ procedere in hærede, vel ſucceſſore veriſimiliter non informato, ſeu non habente notitiã: quia ille nõ poterit iurare prout poterat defunctus cuius eſt hæres, ex quo anceps, ſiue dubioſus, vel ignorans nõ debet, nec poteſt iurare, licèt defunctus informatus fuiſſet & potuiſſet iurare. Car. Ruin. d. conſi. 35. Quod ſententia. ver. & dato. volu. v. Iaſ. hic. in l. ſi qñ. nu. 53. in fi. uer. limita tamen. C. vnde vi. & in l. admonendi. col. fi. in fi. nu. 119. ff. de iur. Bald. c. j. col. j. nu. ij. ver. ſucceſſoribus. ſi de inueſ. int. dom. & vaſal. lis oriat. Alex. d. §. fi. in fi. per l. generaliter. cũ ibi not. per Bal. & ꝑ glo. & Bal. in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. & iur. per Bart. l. admonendi. col. pen. ubi alij. Doc. ff. de iurein. & ita debẽt intelligi Bal. in l. ait prætor. ff. de iur.

& in

& in l.ij.ff.de condict.indebi.& alij dũ dicũt, ꝙ mortuo accuſatore,uel alio qui iurare poterat,ꝙ facultas iurãdi non trãſit ad hæredẽ.nam intelliguntur de hærede non informato,ſecùs in hærede informato, ſeu dicẽte ſe informatũ: quia ille hæres poterit iurare, prout poterat defunctus, & hæc eſt com.opi.vt dixi ſuprà in principio huius.§.ver.Vigeſimoquarto amplia:& pro hac opi.faciũt nota. per Bar. in l.gerit.in fi.j.q prin.ff.de acq.hæ.& per Soc.cõſ.60.Cõſilijs.col.4.nu.12.uol.j.ubi dicũt,ꝙ mortuo hęrede primo, qui fecit actũ dubiũ,an ex eo,præſumi debeat facta aditio hęreditatis,uel ne,ꝙ ſtatur declarationi hæredis illius primi hæredis qui fecit dictũ actũ,ita dicit Bar.in d.l.gerit.& Soc.in d.conſ.60.Sed ubi hæres nõ eſt informatus non põt iurare.Soc.cõſ.194.Subtiliter.nu.j.uol.ij.Iaſ.l.pe.§.fi.col.fi. uer.intellige.ff.ne quis eum,qui in ius uocatus eſt,ui exim.

4 ¶ In dubio tñ † hæres ubi eſſet filius,uel pater,aut coniunctus defuncti præſumitur informatus de geſtis à defuncto, & alijs in eius tpe factis,& poteſt pro eis iurare.text.in c.j. in fi.& ibi glo.Bal.& Docto.ſi inter dominum & uaſallum de inueſtitura lis oriatur.Soc.conſ.264.Viſis.nu.ix.uer.cõfirmatur.uol.ij.l.de tutela. C.de in integ.reſtit.l.octaui.ff. unde cogna.Mod.l.j.ff. ſi certum petatur. Rom.d.cõſ.290. In caſu. Item quando hæres etiam extraneus habitabat ſimul cum defuncto, uel erat illi uicinus,præſumitur hæres habere notitiam eorum quæ geſſerit defunctus,uel eius tẽpore facta fuerint,ex ipſa communi habitatione,aut uicinitate.l.conſenſu.C.de repudijs.c.cõſtitutus.de teſt.Soc.d. conſ.264.Viſis.nu.10.uer. & hoc maximè.uol.2.tex.& Docto.d.c.cõſtitutis.de teſt.Ergo pro eis poterit ipſe hæres iurare tanquam informatus,ut dixi ſupra in principio huius §.uerſi. uigeſimoquartò amplia.Vbi etiam hæres probaret quòd defunctus ea quæ faciebat,ſolebat cum eo communicare,& ipſi,ac alijs propalare, hæres præſumitur informatus,& poterit iurare.Soc.in d.uerſi.& hoc maximè.in fi.Dicetur etiam hæres informatus, & iurare poterit ubi gerebat negotia defuncti. Iaſo. hìc in l. ſi quando.col.pen.nu. 53.& 54.uer.limitatur.in fin.C.unde ui.Rui.d.conſi.35.ꝙ ſententia.uerſicu. & dato.Bald.d.ca.j. uel ubi ageretur de

facto proprio hæredis,& tūc diceretur informatus ipſe hæres, & poſſet ſuper eo iurare.Ful.conſil.189.Ioan.in fin.
¶ Sed vbi non conſtat quòd hæres ſit informatus, & non conſtat de aliquibus ex prædictis præſumptionibus ſcientiæ;de quibus dixi ſupra nu.4.verſ.In dubio.nec hæres probat ſe eſſe veriſimiliter informatū, nec pars contraria probat hæredē non eſſe veriſimiliter informatū, tūc in dubio hæres præſumitur nō informatus,& non pōt iurare,prout poterat defunctus.ita dicit Carol.Ruin.d.conſi.35.Quod ſtatuto.verſ.& dato.volu.v.& Soci.d.conſ.194.Subtiliter.col.j.in fi.verſ.confirmatur.hoc.vol.2.Bal.l.in bonæ fidei.C.de reb.cred.vbi ita dicūt per l. qui in alterius.ff. de reg.iur quæ l.qui in alterius.nihil facit in hoc caſu,ex quo.d.l.qui in alterius.loquitur in fauorē hæredis, vt præſumatur ignorare, quādo eius intereſt allegare ignorantiā. Ergo nō debet retorqueri in odiū hæredis, vbi eius interſit,vt poſſit allegare eius ſcientiā.l. quod fauore C. de leg.maximè cū hæres,ac defunctus & quilibet alius,volēs pro ſe iurare in litē,dicatur eſſe loco teſtis,in cauſa propria,ex quo iuramentū habetur pro plena probatione. Socin.cōſ.136.Præſtātiſsimē.nu.4.ver.ad quorū.vol.j. & cōſ.135.Præſtātiſsime.ver.nā videmus.vol.2.Doc.l.admonēdi.ff.de iur.Ergo ſicuti teſti,ſeu teſtibus dicēti, vel dicētibus ſe informatū, vel informatos creditur,niſi probetur contrariū.toto titu.ff.& C.de teſti.Ita ēt hæredi, & cuilibet ſucceſſori dicēti ſe informatū,ad hoc vt iuramentū in litē, vel in ſupplementum probationis, vel aliud iuramentū poſsit præſtare,videtur credendū,niſi probetur contrariū, & ad hoc adducitur text.in l.pen.§.in eū. & §.fi.ff. ne quis eū qui in ius vocatus eſt,vi exim.vbi facultas quę datur in d.§.in eū.actori ad iurandū,extenditur ex d.§.fi.ad eius hæredē, nec ibi dicitur ꝙ teneatur hæres probare ſe eſſe informatū, & vide infra nu.8.ver.Fallit tertiò.Facit etiā,quia hæres ꝙ ſit informatus pendet ab eius animo, & conſcientia, ergo videtur credi debere eius iuramento ꝙ ſit informatus. glo.in §.ſed iſte quidē.vbi glo.verſ.dicit,inſt.de act.text.in c.paſtor.de excep.& in ca.nulli.& c.vt circa.de elect. in 6.& in l.fin.C. de fid.inſt.cum enim ſit regula, & commu.opin. quòd facultas

cultas iurādi trāſeat ad hęredē eius qui poterat iurare.Certè pars contraria quæ dixerit hæredē non eſſe informatū, vt excludat eum a facultate iurādi, tenetur probare quòd nō ſit hæres informatus, alioquin hæres poterit iurare per regu.l.ei,qui.ff.de prob. & per ea quæ ponit Bar.in l.in illa. ff.de verb.obl.& Bal. in l.actor quod aſſeuerat.C.de prob. Soc.conſ.136.Pręſtātiſsimè in prin.vol.j.& cōſ.135.vol.2.

5 ℭ Poterit tamē † iudex ex officio, ēt ſi nihil probetur per partes, ſe informare de qualitate hæredis, & ſucceſſoris,an veriſimiliter ſit informatus vel ne, & cuius qualitatis, & probitatis ſit,& arbitrari,an dictum iuramentū ſit deferēdum dicto hæredi,tanquàm informato & probo, vel non deferendum tanquā nō informato, vel homini prauo,qui de facili periurium committeret: quia ſi iudex ex officio informat ſe de cōditione teſtis producti,an ſit idoneus,vel nō finē inualidādi fidē teſtis ēt ſi pars nihil probet, neque deducat,vt dicūt Innoc. & Doc.in c.inquiſitionis.de accuſat.Bar. & Mod.in l.4.§.hoc.aūt.ff. de damno infect.Bal.l. quos prohibet.ff.de poſtul.Soc.d.conſ.136.Pręſtātiſsimè. nu.3.verſ.ſed iudex.& nu.4.verſ. ad quorū.vol.j. & d.cōſ. 136.vol.2.Tantomagis iudex poteſt,& debet,ſe informare etiam ex eius officio, an hæres ſit veriſimiliter informatus,& probus,vt poſsit iurare,vel non informatus,aut peſſimus,vt non poſsit iurare, ēt ꝙ per partes nihil probetur, cū hæres iurando ſuccedat loco teſtis.Soc.d. verſ.ad quorum. vbi dicit quòd iudex ex officio poteſt ſe informare, an cauſa ſit magna,ad hoc vt non poſsit deferri iuramētum in ſupplementum probationis,vel non ſit magna, ad hoc,vt poſsit deferri iuramentum in ſupplemētum probationis,etiam quòd partes nihil probarent quòd cauſa eſſet magna,vel non,reſpectu valoris & qualitatis cauſæ,& perſonarum,faciunt nota.per Innocent.in c.bonæ de elect.& tex.in l.3.ibi,tu magis ſcire potes.ff.de teſti. & facit textus hîc in l.ſi quādo.C.vnde vi.vbi vult ad deferendū iuramētum in litem eſſe conſiderandum circunſtātias cauſę,qualitatis perſonarum.et negotij.Soc.d.verſic.ſed iudex.

6 ℭ Et cùm facultas † actiuè,iurāndi per iuramentum in litem affectionis,et veritatis,et per aliud iuramētū traſeat ad hære-

ad hæredem,qui põt iurare vbi ſit veriſimiler informatus, prout poterat defunctus.& eſt com.opi.vt per Doc.in l.pe. §.fi.vbi glo.ver.ſi eorũ interſit,ibi ſed ſi quantum iurauerit.quæ glo.in hoc eſt cõiter approbata. non attento eo,ꝙ dicit ibi glo.in fi.ut dicit ibi Soci.nu. 4.ff.ne quis eũm qui. per illum tex.ſequitur,quod etiã ſingularis ſucceſſor,& ſingularis ceſsionarius,ubi ſit ueriſimiliter informatus, quòd poterit iurare,prout poterat eius anteceſſor, uel cedens,tã reſpectu iuramenti in litẽ,ꝙ alterius iuramenti,& tã reſpectu iuramenti de quo in hac.l.ſi qñ.C.unde ui. & in d.l.in actionibus.& in d.c.fi.ꝙ reſpectu ſtatuti uolentis credi iuramento damnum paſsi,aut alterius, & tam pro tempore, & rebus,poſt ceſsionẽ,ꝙ ante: quia quæ ſunt tranſmiſsibilia ad hæredes,ſunt ceſsibilia: & quæ non ſunt tranſmiſsibilia ad hæredes , non ſunt ceſsibilia.l. ſi ex pluribus. ff.de admi.tu.Alex.l.ſi ſtipulatus ſim illud,aut illud.in princ.ff. de uer.obl.& pro hoc facit Affli.d.deciſ.169.In dicta Cot. memo.ver.iuramentũ in litẽ.in fi.Et hæc not.contra Rui. in d.conſi.35.Quod ſententia.num.x.ver.& dato. volu.v. vbi uidetur conſuluiſſe, ꝙ ceſsionarius non poſsit iurare. quod intelligo verũ ubi conſtaret , ꝙ nõ eſſet informatus. per l.fi.ff.pro ſuo.quã ipſe allegat,ſed ubi eſſet veriſimiliter informatus,& ita videretur iudici.credo eũ poſſe iurare.d. §.fi.& patet ex prædictis.Fallit primò ubicunq; pars cõtraria ad excludendũ hæredẽ,& ſucceſſorem, ac ceſsionariũ , ne poſsit iurare, probaret eũ fuiſſe abſentẽ & ſic nõ eſſe informatũ,uel eũ eſſe malæ cõditionis uocis,& famæ,uel eẽ periurũ,aut infamẽ,uel Iudæum,ſeu hæreticũ,aut prauũ , uel aliter nõ eſſe informatũ, uel talem qui non eſſet oĩ exceptione maior,& teſtis idone⁹ pro alio.Nã talis hæres,ſucceſſor, & ceſsionarius nõ poſſet tunc iurare per aliquod iuramentũ,maximè in litẽ , nec in ſupplementũ ẽt ſi principalis fuiſſet probus,& potuiſſet iurare cùm ẽt principalis ſi uiueret,& eſſet talis,ut eſt hæres,non poſſet iurare. ut dixi ſup.in §.in depoſiti ẽt actione.nu 7.uerſ.Fallit quoq;.facit tex.in l.generaliter.& l.in bonæ fidei.ubi gloſ.& Doc.C.de reb.cred.& iur.Ful.conſi.189.Io.in fi.Cra.conſ x.& ſi.nu. 36.uolum.ij.Et ita ſtatuentes ueriſimiliter dixiſſent : ergo

iſtud habetur pro ſtatuto.l.tale.ubi glo.fi.& Iaſ.ff.de pact.

7 ¶ Fallit ſecundo † in facultate iurandi conceſſa non à lege,nec ſtat.ſed ab homine ex pacto, uel cõtractu,uel ex actu iudiciali,uel aliter,quia tunc talis facultas iurandi cõceſſa ab homine nõ tranſit ad hæredẽ,& ſucceſſorẽ,& ceſſionariũ illius cui fuit cõceſſa,& ille hæres ſucceſſor, & ceſſionarius, non poterit iurare ex quo homo dando facultatẽ alicui iurandi põt confidere de eo, & non de hærede.& eſt com.opin.& ita dicit tex.in l.generaliter. & ibi gloſſ.& Doc.not.C.de reb.cred.& iur.Iaſ.hic in hac l. ſi qñ. col.pe. nu.52.uer.ſecus in iuramẽto.C.unde ui. & in d.l.pe.§.fin. col.fi.uer.aut nos.ff.ne quis eũ qui.& ibi Alex.col.fi.uerſi. Rom.hic dicit.& ibi Ro.& Soc.col.fi.& Rom.conſ. 290.In caſu nu.5.uer.præterea.Guil.de Cun.l.cùm debitoris.in fi. C.de iud.Rom.l.qui bona.§.qui damna.ff.de dam.infect.

8 ¶ Fallit tertiò † ubicunq; non intereſſet hæredis vel ſucceſſoris,aut ceſsionarij iurari in litem,nec aliud quodlibet iuramentũ prẽſtare:puta,quia actio,uel accuſatio eſſet ad merã uindictã ſuper qua hæres uellet iurare, & non tranſiret regulariter ipſa actio, aut accuſatio actiuê ad hæredes actoris,aut accuſatoris. Nam tunc non poſſunt iurare ex facultate ẽt conceſſa defuncto, uel eorũ anteceſſori, ẽt ꝙ defunctus,uel anteceſſor potuiſſet iurare:puta,ſi ſit actio cõpetens ad merã uindictã.tex.in d.§.fi.puta, qñ quis nullum damnũ pecuniariũ paſſus eſt:ut patet in actione iniuriẽ uerbalis,& in actore qui per calũniam uocauerat in ius Titiũ,qui eidẽ nihil debebat, & qui Titius fuit ui exẽptus à iudicio:nã paſſus iniuriã uerbalẽ,& ille actor calumnioſus,poterunt iurare in litẽ ad uindictã contra illũ, qui dixit iniuriã uerbalẽ,uel ui exemit ẽt,ꝙ nullum damnũ pecuniariũ habuerit paſſus iniuriã uerbalẽ, & uocans in ius per calumniã ui exemptũ,qui nihil debebat uocãti in ius. Iaſ. d.l.pe.§.fi.col.j.uer.actiuè aũt.ff.ne quis eum qui.& per totũ ipſum ti.ff.ne quis eũ qui.& inſtit.de iniur.§.pœna aũt. Sed ſi hæres, & ſucceſſor in iſtis actionibus,& accuſationibus,quæ regulariter non trãſmittuntur actiuè ad hæredes actoris,uel accuſatoris, probet ſua intereſſe poterit iurare: puta, quia probet,ꝙ lis fuit ſuper ipſa actione, conteſtata

per

per defunctũ,quo caſu actio,& accuſatio ẽt cõpetẽs ad meră vindictā trāſit actiuè ad hæredē.Aut probet,ꝙ ipſius hęredis intersit:puta, quia defunctus, vel ipſe hæres debebat habere,a,vi exẽpto vocato in ius. Et ĩ hoc caſu licet actio, accuſatio competẽs ad vindictā regulariter nõ trāſeat actiuè ad hęredē, tñ probato dicto hęredis intereſſe,poterit hęres,& ſucceſſor tũc iurare in litẽ nõ ſolũ pro eo,ꝙ ſua interſit,probãdo quantitatẽ intereſſe ex eius iuramẽto , verùm ẽt iurare tunc poterit in litẽ vltra eius intereſſe.tex .in d.l. pe.§.fi.vbi.gl.ver.ſi eorũ interſit:ibi, niſi ſua intereſſe probet,& tũc datur qa intereſt,nõ inquantũ intereſt ſolũ, ſed in quantũ iurauerit.& hęc eſt cõ.opi.vt dicit ibi Soc.nu.4. & Alex.col.2.ver.in ea ibi, ſed inquantũ.quicquid dixerit ipſa gl.& malè.in fi. & declarāt ibi Iaſ.Pau.de Caſt.& alij. ff.ne quis eũ qui. qui tex.in d.§.fi. dũ vult in iſtis actionibus,quę dātur ad vindictā, & ſic quę non tranſeunt actiuè ad hęredē,debere hęredē ſi vult iurare probare,ꝙ ſua interſit modo quo ſupra dixi, nec requirat probari per hæredē, ꝙ ſit veriſimiliter informatus.probat ipſe text.ꝙ hæres poteſt iurare ẽt de geſtis tẽpore defuncti,ſicuti poterat defunctus,etiam ſi nõ probet ſe eſſe veriſimiliter informatũ.ar.l. cùm prętor.ff.de iud.& vide.ſupr. hoc.§.nu.4.ver.ſed vbi.

¶ Fallit quartò † reſpectu declarationis verborũ ambiguorũ prolatorũ per defunctum in libello,vel in alia materia, quia licet defunctus potuiſſet ea declarare,tñ talis facultas declarãdi,non trāſit ad eius hęredē. & eſt com.op.vt dicit Ripa. in l.naturaliter.§.nihil cõe.nu.139.ff. de acquir.poſ. per tex.& gl.in l.idē Pomponius ſcribit ſi frumentũ.§.fi.ff. de rei vend.Credo tñ, ꝙ vbi hæres eſſet informatus:puta, qa fuiſſet aduocatus, cauſidicus, aut ſollicitator defuncti, qui fecit libellũ,vel alia in quibus protulit verba ambigua, vel aliter eſſet informatus ꝙ talis hæres poſſet declarare ipſa verba.Et prọ hoc faciunt ea quæ dixi ſupr.§.Vigeſimoquartò.nu.j.in fi.& eſt de mente.gloſ.in l generaliter.C.de reb.cred.Soc.in d.l.pe.§.fi.nu.7.in fin.verſi.Aduerte.

10 ¶ Fallit quintò, † vbi ageretur de iuramẽto ĩ litẽ affectionis, & hęres vellet iurare nõ ſecundũ affectionẽ ipſius hæredis,ſed defuncti:nā tũc nõ poſſet,qa hęres debet,et põt iurare

rare ſecundũ affectionẽ ſuã,non aũt defuncti.ſed iuramẽtũ in litẽ veritatis,põt ẽt hęres et ſucceſſor præſtare. Alex. d.l.pen.§.fi.col.fi.ver.concludo.ff.ne quis eũ q.facit l.locatio pcarij.ff.loca.Itẽ ĩ caſu quo iurat hæres de quo ſup.nu. 8.ver.Fallit tertio.debet hęres iurare de ſuo intereſſe,& nõ defuncti,vbi erat actio q regulariter nõ trãſmittitur ad hæredem:puta,quia eſſet ad meram uindictam.text.& glo.in d.l.pe.§.fi.& ibi Soc.cõl.fi.ver.Aduerte. Qui tamen Soc.in hoc nõ bene ſentit,ex quo hęres poteſt etiam ultra eius intereſſe,& ſic de intereſſe ſuo,& etiam defuncti iurare.gloſ. communiter probata in d.§.fin.vbi Soc.nume.4.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem ob violentiam, vel dolum non ſolùm contra priuatas perſonas,ſed etiam contra publicas.*

2 *Iudex vbi aufugit ante quinquaginta dies, ſindicatus poteſt contra eum in litem iurari tam à priuato,quàm à fiſco.*

3 *Fugiens & citò ſpõnteq; reuertens, habetur ac ſi non aufugiſſet, & fugæ indicia tolluntur.*

4 *Officialis ex fuga ſi criminaliter contra eum agatur, oritur indicium ad torturam,niſi citò & ſpontè reuertatur.*

5 *Officialis qui ſtat in ſindicatu eſt honorandus, & eſt apertiſſimis probationibus conuincendus aliàs pro eo præſumitur.*

6 *Si ſtatutum vel lex dictet, quòd iudex liberè inquirat & puniat, prout ſibi videbitur,& placuerit, intelligitur tamen ſecundum regulas iuris communis,*

7 *Iudex contra aliquem inquirens abſque indicijs vel denuntia dicitur doloſè inquirere,& tenetur inquiſito ad intereſſe.*

8 *Iudex iniuſtè banniens aliquem, ad eius intereſſe tenetur iuramento probandum.*

9 *Iudex non põt aliquem torturare niſi pcedentibus legitimis indicijs, eorumq; copia exhibita,cũ termino ad faciendũ ſuas defenſiones.*

§. XXX.

1 VIGESIMOQVINTO † amplia iſtam l. ſi quando.& d.c.fi. & d.l.iñ actionib. & omnia iura dãtia facultatem alicui, ob violẽtiam,vel dolũ,aut morã doloſam, vel aliã cauſam ſimilẽ,vel diuerſam,iurãdi in litẽ,vel aliud iuramentũ præſtãdi,vt

di, vt procedant non ſolũ contra priuatos, verũmẽtiã contra Imperatores, Reges, Duces, Marchiones, Comites, dominos locorum, feudatarios, prætores, ac iudices, gubernatores, officiales, & quoſlibet magiſtratus, qui dolo malo inferunt bellũ, vel violentiã, contra ſibi ſubditos, vel alios, ſeu aliquẽ dolo malo ponunt, in exilium, vel relegãt, ſeu banniunt, vel diffidunt, ſeu inquirunt legitimis indicijs non præcedẽtibus, ſeu carceribus indebitẽ detineri faciũt, aut iniuſtũ probabilẽ tñ metũ inferũt cõtra aliquẽ, qui domi ſuę ſtare non põt, fructus bonorũ ſuorũ percipiẽdo, ſeu qui aliquẽ aliũ dolũ cõmiſerint. Nã contra præmiſſos oẽs ob præmiſſam cauſam, & ob aliã, ſicuti cõtra priuatos iurari in ſindicatu, & alio iudicio põt in litẽ per eorũ ſubditos, & alios quoſlibet, probando ex ipſo ſolo iuramẽto partis, eius dãna, expẽſas, ac intereſſe, & rerũ quãtitates ablatarũ & ipſarũ æſtimationẽ, & alia oĩa prout poſſet cõtra priuatũ iurari. Inno. d. c. fi. col. 2. ver. itẽ nobis. & ibi Abb. Pan. col. 2. ver. idẽ dic. & Anch. col. 2. ver. idẽ dicas. vbi ẽt Hoſti. Io. de Imo. & alij extr. de his quę vi vel met. cauſ. fi. Iaſo. hic in hac l. ſi qñ. col. 8. nu. 45. verſ. ſubijciũt ẽt. C. vnde. vi. Nic. Boẽr. deciſ. 55. Quia. ſupr. col. j. in j. part. Bal. l. qui accuſare. col. j. verſ. & ideo dicit. C. de edend. Mag. D. Aegid. Boſsius. in tit. de rapinis & violẽtijs. Ia. Lanfranc. cõcluſ. 284. incip. Cõtra Iudicẽ Excellens Doct. Mag. Dom. Cã. Plaut. Pæzon. in d. l. j. in gl. ver. per ſuã ſubtilitatẽ. nu. 21. ver. item contra officialem. C. de ſent. quæ pro eo, quod int. prof. & ibi alij Mod. Bar. l. quidã tabularũ. ff. de furt. Barb. conſ. 47. Scribitur. col. j. vol. j. Paris. de Put. in trac. ſindi. ver. probatio i ſindicatu. & in §. cõtra. nu. v. D. Ant. Baueria. tract. de virtute iuramẽti. ver. 50. D. Io. Millæus. in prax. crimi. in gl. ver. perſequẽdi. gl. ver. dicta die, cõmiſsio ſecũda accerſitũ. nu. 25. ver. nũc quæro. & nu. 27. verſ. ſed ſi teſtes. & nu. 28. ver. ſed quomodo. Nã ẽt Imperator, & Rex, tenetur de dãno dato. Mar. Grat. Laudẽſis in tract, de offici. do. q. 32. Bal. c. pactiones. de pac. cõ. facit. l. digna vox. C. de legi. Vbi iudex, † vel officialis. aufugit, nolẽs ſtare ad ſindicatum, vel poſt finitũ officiũ, nõ ſtat in loco officij, per quinquaginta dies ad ſindicatũ, poteſt contra eum in litem iurari per partẽ & querelantes,

relantes,ex quorũ iuramento, probantur contra ipſum iu dicem,ac officialẽ,furta,robariç, baratariæ,extorſiones,in iuſtitiæ,dãna,& alia mala, quæ dicerentur,per eũ facta, & dãna,ac intereſſe partis iurantis,& præmiſſa,& alia omnia probabuntur,ſolo iuramento querelantium contra ipſum iudicem,ac officialem,qui aufugit, vel receſsit,nolẽs ſtare ad ſindicatum,qui de omnibus illis in quibus accuſabitur, habebitur ex ipſa fuga pro conuicto ex iuramẽto cõtra eũ præſtando.tex.in §.ſuper hoc.in authẽ.de colla.Iaſ.l.j.col. 2.nu.3.& 4.verſi. tertiò nota C.vt omnes iud.tam ciui. q̃ mil.Bar.l. conſiliarios. per illũ tex.C. de aſſeſſo.& in l.lege Corn.ff.ad Syllan.Ang.§.oportet. per gloſſ.ibi, in auth. vt iud ſine quoqu.ſuff.Blanch.l.fin.nu.288.ver.Fuga officialis.ff.de quæſt.Lud.Carrer.in pract.crĩ.in repe.l.2.C.quor. app.non reci.nu.117.ver.contra officialẽ.Io.de Imo.& Fel. in c.nullus.col.1.verſ.fallit primo.de præſum.Iaſ.l.admonẽdi.nu.177.vbi Ripa nu.173. & alij Doct.ff.de iur.Pariſ. de Puteo in tracta.Sindicatus.verſi.probatio in ſindicatu. Ergo non ſolùm partes querelantes poſſent iurare in litem contra ipſum officialem in ſindicatu. Iaſ.d.l.j.C.vt omnes iud.tam ciui.quàm mil.verum etiam fiſcus,& Sindici fiſci, poſſent iurare in litem contra ipſum officialem, ex quo fiſcus,ſicuti,& priuatus poteſt iurare in litẽ veritatis, & affectionis.Iaſ.l.nũmis.nu.2.verſ.tertius.ff.de in lit.iur.& dixi ſup.in §.Decimononò principaliter.nu.vj.ver.& pręmiſſa.

3 ¶ Primò tñ † limitatur præmiſſa,non procedere, vbi officialis qui aufugit,ſpõte & citò reuerſus fuit . Nã vbicũque officialis,vel alius priuatus,aufugit & ſpõtè,ac citò reuertitur,ẽt ſi aufugiſſet à carceribus,& ſpõtè ẽt ſi eſſet citatus citò ad ea reuerteretur, tolluntur oĩa indicia,quæ ex fuga pręcedẽte contra eũ fuiſſent orta.Bar.l. quid ſit fugitiuus. §.j.per illũ text.ff.de edil.edi.Bal.& Doc.l.j.C.de ſeru.fugi. Bald.l.j.col.3.& 4.C.de edili.acti.Cur.in l.admonendi.nu. 134.verſ.ſecundò limitatur.& ibi alij Doc.ff. de iur.ſecus ſi citò non reuerteretur: quia tunc ẽt ſi ſpontè reuerteretur, ſed non citò non tolluntur indicia fugæ præcedentis.Do. Fran.Cur.d.ver. ſecundò limitatur. Bald.d.l.1.Et cõtra ipſum officialẽ ſpontè,& citò reuerſum non poteſt iurari in

litem,

delinquentem debere condemnari, vt latiùs conſtat ex ipſo decreto: quia decretum ipſum ſolum loquitur circa modum procedendi quod ſit arbitrarium, quòd apparet per illud verbum inquirere, quod denotat proceſſum: ergo nō
4 circa condemnationem officialis, nec circa probationes: quia illæ requiruntur plenæ, & euidentes, maximè cùm decretum dicat, quòd comperta veritate officiales puniātur, ex quo qualitas probationis deciſoria, non autem ordinatoria litis reſpicit. Bar. l. ictus fuſtium. col. fin. in fi. ff de his qui not. inf. Fel. c. quod clericis. de for. comp. Et ſic non obſtante ipſo decretò, probationes etiam in dominio Mediolani requiruntur claræ, & euidentes contra officialem in ſindicatu, & tales quæ de iure cōmuni concluderent, alioquin non probarent contrà officialem in ſindicatu. Barb. con. 47. Scribitur. per totum. vol. j. & c. irrefragabili. in prin. & ibi Doct. de offi. ordin. l. ſi quando. vbi tex. & Doct. C. de inoffi. teſt. maximè cùm legum correctio ſit euitanda. Iaſ. auth. quas actiones. C. de ſacr. eccleſ. & illud verbum videbitur, denotet arbitrium boni viri. Alex. l. ſi ita ſtipulatus. la grande. col. ij. ff. de verbo. obligat. l. Thais. §. ſorore. ff. de fid. lib. Bar. tract. ad repe. verb. videbitur.

6 ¶ Nam licet lex † vel ſtatutum, aut decretū diceret quòd iudex vel ſindicator liberè inquirat, & puniat prout ſibi videbitur, vel placuerit, intelligitur tamen ſecundum regulas iuris communis, & ſeruatis prius ſolennitatibus iuris, etiam quòd lex, vel ſtatutum, aut decretum, diceret quod iudex, aut ſindicator haberet latum, plenum, & liberū arbitrium: quia non poſſet inquirere contra aliquem, niſi præcedente infamia, & legitimis indicijs contra eum. Barb. d. conſ. 47. Scribitur. vol. j. Bal. c. j. col. j. ver. ſed pone. & ibi gl.
7 & alij Doc. de offi. iud. ord. Et ſi iudex † inquirat cōtra aliquē abſque denuntia cōtra eū data, & abſq; fama, & abſq; indicijs, dicitur malè, & doloſè inquirere, & tenetur inquiſito ad itereſſe. l. ſeueriter. C. de excu. tu. Bal. rub. C. de pen. iud. qui male iud. in pri. & in d. l. obſeruare. §. proficiſci. q. 26. ff. de offi. proc. & leg. Et iudex † iniuſtè bāniens, vel in exilium ponens aliquē tenetur ad eius intereſſe. Bal. l. fi. C. de pœn. iud. & in l. qui accuſare. C. de eden. Io. Berth. rep.

de iniu.& damn.dat.et ibi Doᒐto.

2 ¶ Vigeſimoſeptimò † amplia iſtam l.ſi qñ.& d.l.in actionibus. & d.c.fi.& oīa iura,ac ſtatuta volentia poſſe iurari in litem contra inferentes bella, aut violentiam, vel dolū: procedere non ſolùm reſpectu damnorum datorū,per ipſos principales inferētes bella, aut violentiam, vel dolum, verùm ēt reſpectu damnorum datorum, & rerū ablatarū per eorum complices & adhærentes,ac auxiliatores,& milites,pro quibus iurari pōt in litem non ſolùm cōtra ipſos complices,& adhærentes,verùm etiam contra ipſos principales,ēt reſpectu geſtorū per complices, & adhęrentes pro quibus ipſi principales tenentur, probādo ipſa oīa, ex ipſo iuramento in litem præſtando. Anch.d.conſ.158.Ex narratis.col.j.ver.tertio plura.& ver.ex his.& col.ij.ver.& probata violentia.Alex.conſ.103.Videtur. col.ij.ver.ſed præmiſsis. cum ſeq.vſque ad fi.uol.j.D.Carol.Ruin.d.conſ.35. Quod ſentētia.vol.v.Nic.Boër.deciſ.54.Queritur.in j.par. facit l.ij.in prin.& in §.ſi quis.& ibi gl.& Doct.ff.vi bono. raptor.& l.quoniam multa. C.ad leg.Iuliam de vi public.

3 ¶ Vigeſimooctauò † amplia prædicta iura procedere etiā contra iudicem,vel officialem, aut notarium, vel partem contrariam,vel alium qui habuit à me dicta teſtiū, vel inſtrumenta,apochas,vel alias ſcripturas & eas,ac eas nō reſtituit.Nā cōtra ipſos omnes, & ipſorum quemlibet iurari poſſet in litem,probando tenorem,& valorem,ipſarū ſcripturarum,ac intereſſe partis iurantis,ex ipſo ſolo iuramento,ēt ſi pręmiſsi allegarent ſcripturas ipſas amiſiſſe,vbi nō probarent amiſsionem factam, abſque eorum dolo malo, Spec.in tit.de teſte §.ſatis vtiliter.in fi.ver.ſed quid.& ver. ſed quomodò.Stepha.Bertr.cōſ.136.Difficultas. nu.3.vol. iij.Alex.conſ.58.Circa primum.col.fi.verſ.nam tale.vol.j. & in l.in inſtrumentis. per illum tex.ff.de in lit.iur.Corn. conſ.318.Pro vecturali.vol.4.D.Io.Millæus, in praxi.crim. in glo.ver.perſequendi.in glo.ver.dicta die cōmiſsio ſecūda.nu.28.ver.ſed quomodò.tex.in l.nō ignorabit.C.ad exhib.& in l.alio iure.C.de in lit.iur.& in d.l.in inſtrumētis. vbi Alex.& Doc.per illū tex.maximè:quia cū ſcriptura nō appareat dicitur concurrere difficultas probationis. tex.in

d.l.in actionibus.ver.planè.vbi Docto.ff.de in lit.iur.

4 ¶ Pro inſtrumentis † tamen, & ſcripturis quibuſcũque nõ exhibitis,uel non reſtitutis, iurari poſſet ſine dubio in litẽ veritatis,contra non exhibentem,vel non reſtituentem ſuper tenore ipſorum inſtrumentorum,& intereſſe, ac damno ſequuto ob ipſam non exhibitionem,vel nõ factam reſtitutionem.Alex.in d.l.in inſtrumẽtis.per illũ tex.ff.de in lit.iur.ſed iuramentum in litem affectionis,ob inſtrumenta non exhibita, & ſeu non reſtituta, & ob ſcripturas non reſtitutas,non poſſet præſtari,niſi illa inſtrumenta, & illæ ſcripturæ,continerent iura,vel cautiones,ſuper ſpeciebus: puta,prędijs vel domibus, in quibus caderet affectio: quia tũc ipſa inſtrumẽta,ac ſcripturæ,repreſentãt ipſas ſpecies, ac res.Et tũc iurari poſſet in litem non ſolũm veritatis, verũm etiã affectionis,pro ipſis ſpeciebus,ac rebus,contentis in dictis inſtrumẽtis,& ſcripturis.Alex.in d.l.in inſtrumentis. vbi allegat dñm Ricardum Malũbram Cremonenſem, & Bald.in lectur.antiq.& Ful.iſtud voluiſſe ff.de in lit.iur.

SVMMARIVM.

1 *Litigans proprie nomine,poteſt in litem iurare,vel etiam in ſupplementum probationis.*

2 *Dominus litis,vel quaſi dominus poteſt in litem iurare.*

3 *Informatus de facto alieno poteſt iurare pro ſe.*

4 *Mater liberorum tutrix vel curatrix poteſt pro eis in litem iurare.*

5 *Procurator non poteſt in litem iurare, niſi habeat ſpecificum mandatum ad ſic,& ſic iurandum.*

6 *Tutor vel ſindicus non informatus in litem iurare non poteſt.*

§. XXXII.

1 VIGESIMONONO † amplia præmiſſa iura huius l.ſi quando.& d.c.fi.& d.l.in actionibus.& omnia alia iura ſimilia.& dic quòd omnis litigans proprio nomine,vel in propria cauſa, & Sindicus pro uniuerſitate,&Iconomus,uel rector pro eccleſia,& tutor pro pupillo, & curator pro adulto,poſſunt iurare non ſolũm in litem, verumetiã in ſupplementum probationis.Ange.Aretin.in §.præterea quaſdam.col.17.ver.quæro cui deferetur.inſtit.de actio.Et

etiam

2 etiam † dominus litis, vel etiam quaſi dominus litis, poteſt iurare.Bar.d.l.in actionibus.col.iiij.nu.17.verſi.quartò & ultimò.ff.de in lit.iur.Cot.mem.ver.iuramentum in litem.in fi.Aret.d.ver.quæro cui per tex.in l.videamus. & ibi Doct.& in l.vulgò. ff.de in lit.iur.Et etiam curator datus ad litem motam contra tutorem poteſt iurare in litem contra tutorem,de geſtis,vel de non geſtis,per tutorem,& de damnis,ac intereſſe minoris. Cot.mem.ver.iuramentũ in litem.in fi.vbi ita dicit. argu.not.per Afflict.in d.deciſ.
3 169.In dicta cauſa.Informatus † etiam de facto alieno poteſt iurare pro ſe.Io.de Imo.conſ.147.In cauſa.col.ij.verſi.
4 nec dicat. mater † etiam vbi ſit tutrix, vel curatrix pro liberis poteſt pro eis iurare,in litẽ, aliàs ſecus: quia tãquàm coniuncta perſona ipſa,nec alius non poſſet iurare. tex.cũ glo.& ibi Bart.& D.Fran.Aret.& alij in l.videamus. & in l.
5 vulgò.ff.de in lit.iur.Procurator † etiam,vbi habeat ſpecificum,& indiuiduum mandatum ad ſic, & ſic iurandũ in litem,poterit iurare,aliàs ſecus:quia procurator iurare nõ poterit in litem etiã ſi haberet mandatum generale ad iurandum in litem, vel ad quodlibet iuramentum præſtandum.Aret.d.ver.quęro cui defertur.Iacob.Petri in l.admonendi.nu.292.ver.ſed vnum.& ibi alij Doct.ff.de iur.d.l.videamus.& d.l.vulgò.vbi Bar.& Doct.iunctis. not.per Bar. in l.qui bona.§.ſi aliena. ultra medium. ff.de dam.infect. & in l.ij.§.rectè defendi. ff.quib.ex cauſ.in poſſeſ.eat. & in l.fi.vbi omnes Doc.not.C.de procu.
6 ¶ Vbi tamen ſindicus,tutor, & curator, & ſimiles non eſſent informati, & ita conſtaret, non poſſent iurare in litẽ, nec aliud iuramentum præſtare. Soc.conſi.194.Subtiliter. volu.ij.Sic & eo in caſu hæres non informatus non poſſet iurare.Grat.d.conſ.x.Et ſi cauſa.vol.ij.l.generaliter.& l.in bonæfidei.vbi not.C.de reb.credit.& iureiuran.

SVMMARIVM.

1 *Succeſſor in beneficio eccleſiaſtico poteſt in litem iurare, & in ſupplementum probationis,tàm contra extraneos,quàm cõtra alios.*
2 *Vacante beneficio per mortem, vel renuntiationem, bona & fructus debent reſeruari ſucceſſori, aliàs contra vſurpantem in litẽ iurari poteſt.*

§. XXXIII.

k TRIGESIMO † amplia iſtam l.ſi quando.& d.c.ſi.& d.l.in actionibus. & omnia iura ſimilia, quòd etiam procedant in ſucceſſore in beneficio eccleſiaſtico : puta,Epiſcopo,prælato,canonico, Abbate,vel Abbatiſſa, & quolibet ſacerdote,vel clerico qui iurare poſſunt in litẽ, & in ſupplementum probationis,non ſolùm de agitatis eorum tempore,verumetiã de agitatis tempore eorum anteceſſoris,vel vacante eccleſia,aut beneficio. Afflict.d.deciſ. 169. In dicta cauſa.Cot.mem.verſi. iuramentum in litem. in fi.Anch.conſi.458.Ex narratis.col.j.& ij.facit l. pen.§.fi. vbi glo.& Doct.ff.ne quis eum qui.Et præmiſſi ſucceſſores eccleſiaſtici,iurare in litem poſſent, non ſolùm contra extraneos.Afflic.d.deciſ.169.In dicta.Cotta.d.mem. ver.iuramentum in litem.in fi.Verumetiam iurare poterunt ipſi ſucceſſores in litem, ſiue ſint ipſi ſucceſſores perſonæ particulares,ſiue capitulum, vel eccleſia vacans mediante eius Sindico,contra anteceſſorem, vel prædeceſſorem, etiam ſi eſſet archiepiſcopus. Anchar.d.conſil.158. Ex narratis. Et illud procedit, ſiue ille anteceſſor fuerit anteceſſor legitimus,qui tamen dolum vel violentiam commiſerit, vel inuentarium non confecerit.Ancha.d.conſi.158.& dixi ſuprà in §.primò itaque amplia.nu.85.verſic. addo ego.ſiue fuiſſet anteceſſor non legitimus,ſed intruſus, qui abſque titulo legitimo , & adminiſtratione ſibi decreta à ſuperiore ingeſsit ſe in bonis eccleſiæ: nàm contra talem per ſucceſſorem legitimum,poteſt in litem iurari, ſuper fructibus,& quantitate bonorum,& intereſſe eccleſiæ:ſicuti iuratur cõtra tutorem.Soc.conſi.213.Conſilijs.col.ij.ver.ſimile.vol. ij.& dixi ſuprà in §.Dicam cum Virgiliana Didone . nu.9. verſic.contra tutorem .

2 Et ex prædictis † infertur ꝙ cùm vacante eccleſia ſeu beneficio per mortem,vel renuntiationem,vel tranſlationem perſonæ eccleſiaſticæ, bona immobilia ac mobilia, & fructus,& redditus,qui, & quæ,tempore dictæ vacationis , erant, debeant reſeruari ſucceſſori in dicta eccleſia, ſeu beneficio , & ab aliquo etiam Epiſcopo,

aut

aut capitulo, vel eodem, qui transfertur, occupari non debent, niſi ex ſpeciali priuilegio, ſeu conſuetudine legitimè pſcripta, ſeu alia cauſa rationabili ex ſtatutis eccleſiæ permiſſa, aliquibus fructus debeantur, prout in vrbe Nouariæ fructus primi anni canonicatuum vacantium eccleſiæ cathedralis ſanctæ Mariæ maioris, ac etiam alterius eccleſiæ collegiatæ Sancti Gaudentij primi Epiſcopi ciuitatis Nouariæ, debentur non ſucceſſori, ſed capitulo, & fabricæ ipſarum eccleſiarum ex priuilegijs Summorum Pontificum, & ſtatutis earundem Eccleſiarum. tex. in c. præſenti. vbi tamen gloſ. diſtinguit circa ipſos fructus de officio ordin. in vj. & in c. quia ſæpè. de elect. in vj. & ita dicit Anchar. in d. conſi. 158. Ex narratis. col. j. & probata in præmiſsis violentia, vel dolo, aut extorſione indebita, & doloſa, & ſine cauſa, ſeu vſurpatione bonorum, & fructuum ipſorum, vel dãno Eccleſiæ, tunc credendum erit ſuper quantitate, qualitate, & æſtimatione dictorum bonorum, & fructuum, & damnorum, iuramento Prælati, vel capituli, aut eccleſiæ, vel alterius ſucceſſoris, in ipſa eccleſia, contra talem violẽtum, vel vſurpantem etiam ſi fuiſſet Archiepiſcopus, vel eius anteceſſor ſeu alius quilibet extraneus. Ancha. d. conſi. 158. Ex narratis. col. j. & ij. ver. & probata violentia. Afflic. dicta deciſio. 169. In dicta Cotta. mem. verſi. iuramentum in litem. in fi. per tex. hîc in l. ſi quando. & in d. c. fi. & in d. l. in actionibus. & per glo. in l. nummis. in fi. ff. de in lit. iur. & in l. pen. §. fin. vbi Doct. ff. ne quis eum qui.

SVMMARIVM.

1 *Virgo deflorata poterit in litem iurare contra ſtupratorem in eo, quod illi debet pro dote plus dari propter virginitatem perditã.*

2 *Iudex vbi ſibi conſtat de delicto per confeſſionem delinquentis poteſt illum condemnare ad rei reſtitutionem & damni, contra ſi non petatur.*

3 *Iuramento puellæ ſtatur, quòd eſſet virgo contra ſtupratorem.*

4 *Virginem deflorans dicitur furtum virginitatis cõmittere, & ideò contra eum tanquàm contra furem in litem iuratur.*

5 *Virginem vi, vel ſeductione etiam acquieſcentem deflorans, illam in vxorem accipere tenetur, vel maiorem illi dotem tradere, quàm expoſcat qualitas virginis defloratæ.*

§. XXXIIII.

1 TRigesimoprimo † amplia iſtā l.ſi quando.& d.l.in actionibus. & d.c.fi.& oīa iura,ac ſtatuta,& decreta,quibus ca uetur poſſe iurari in litē contra aliquē, ob dolū,aut violentiā,vel damnū datū, vel ob quodlibet aliud, vel iuramentū aliud poſſe præſtari, procedere non ſolùm in fauorē ſexus maſculini,& ſic virorū ſecularium, vel eccleſiaſticorū:vt eſt text.in c.olim. de iniur.& damno dato.& in d.c.fi.verumēt in fauorē mulierū ac puellarū ſecularium, vel eccleſiaſticarū.Affl.deciſi.169. In dicta cauſa. Cot.mem.ver.iuramentū in litem.in fi.D.Barth. Chaſſ.cōſil.40.Dixi.nu.1.Barb.in addit.ad Bal. in c.iniuria.de pac. iur.fir.Card.& Doctor.in c.1.de adult.Alex.conſ.229.Ponderatis.nu.2.vol.6.Excellens Doct.D. Iodocus Damhouderius Burgenſis c.29.rubri.de ſtupro.nu.12. in fi.Vndè cùm ſtuprator,ſeu deflorator virginis teneatur ad, aut virginē accipere in vxorem, & eam dotare, aut ad intereſſe, & dānum pro dote maiori,& puniri debet corporaliter.text.in c.1.& 2.de adult.cretè damnum, ac intereſſe virginis ſtupratæ,ſeu defloratæ, maximè in eo quod illi debet pro dote plus dari occaſione virginitatis perditæ, probatur per iuramentū virginis ſtupratæ,ſeu defloratæ,ſeu eius patris, aut fratris, vel tutoris, cùm & ipſi cenſeantur offenſi conſtito de ſtupro,vel violentia,vel defloratione, aut per confeſsionem rei conuenti,vel alio modo.Abb.Pan. in c.dilecti.col.fi. ibi, vult glo.facit.extra de fo.compe. Chaſſa.d.

2 conſi.40.Dixi.nu.1.Et poſſet † deueniri ad ipſam condemnationem intereſſe virginis ſoluendi per ſtupratorem,ēt ꝙ virgo illud nō petijſſet,vbi per confeſsionem delinquentis ſibi conſtaret de delicto: quia iudex vbi ſibi cōſtat de delicto per confeſsionē delinquentis, pōt condēnare delinquētē ad rei reſtitutionē, & dāni.Chaſſa.d.conſi.40.nu.3.Bār. l.interdum.§.qui furē.ff.de fur.Bald.l. qui cōmunem. col. fi.C.qui accuſ.poſſ.Feli.n.c.cùm oporteat.de accuſat.

3 Et ſtatur † iuramento puellę,vel mulieris quòd eſſet virgo contra ſtupratorū, ſeu violentū aut defloratorē,probato

tū prius

tñ prius ſtupro,vel vi,vel violentia,ſeu coitu.Card.in c.j. de adul.Barb.in addit.ad Bal.in c.iniuria. in tit.de pac.iuramẽt.firmand.D.Iod.Damhouderius ca.29.in rub.de ſtupro.nu.12.in fi.Barth.Chaſſa.rub.des inſtices,& droictz dicelles.ver.& droictz dicelles.nu.38.Alex.cõſ.229.Ponderatis.nu.2. uol.6. Et ſicuti † contra furem poteſt iurari in litẽ.l.cùm furti.ff. de in lit.iur.Ita ẽt poterit iurari in lite cõtra deflorateẽ uirginẽ,per uirginẽ defloratam quia deflorãs uirginem dicitur cõmittere furtum uirginitatis & habens arbitriũ cõtra fures,& latrones, cenſetur habere arbitriũ, ẽt contra deflorantes uirgines. Ang.in auth.de len.per illũ text.uerſ.caſtitatis furtũ.Cępo. in l. 1.nu.91.uerſ.dubitari.
4
5 ¶ Deflorans † uirginem,ſiue per uim,ſiue per ſeductionẽ, aut deceptionem,uel perſuaſionem,uerbis blandis,aut pretio,uel promiſsionibus,aut leocinio factam, ſiue etiã abſque præmiſsis aliquis deflorauerit uirginem etiam ſpontè acquieſcentem dicitur delinquere, & eſſe in dolo, & tanetur illam in uxorem accipere, & dotare, uel maiorem dotem illi dare, quàm expoſcat qualitas uirginis defloratę,& caſtigatur corporaliter.Abb.d.c.1.nu.2. & 4. per illũ text. de adult.Ergo in ipſis omnibus caſibus, & quolibet ex ipſis, creditur iuramento mulieris quòd eſſet uirgo, & quid, & quantum eidem debeatur pro dote maiori per maſculum, qui eam etiam ſpontè acquieſcentem defloraũit : ut dixi ſuprà.nu.1.uer.unde.& nu.3.uer.& ſtatur. & num.4. Bartol.Chaſſ.dict.conſil.40.Dixi.

SVMMARIVM.

1 *Rationum librum,vel inuentarium producere obligatus tenetur ea producere in forma ſolenni & conſueta,nec aliàs excuſatur : quin contra eum in litem iuretur.*

2 *Accuſator damnum paſſus ſi ante præſtitum in litem iuramentum decedat,eius mors pro iuramento habetur.*

3 *Præſumitur pro actis, & ſcriptura defuncti, niſi ius ſit tertiò quæſitum.*

4 *Iuramentum ab homine alicui delatum,ſi antequàm præſtet, moriatur,non tranſit ad hæredes.*

5 *Vbi is qui tenetur ad factum contumax eſt,contra eum in litem iuratur,vbi actor hoc maluerit.*

§. XXXV.

§. XXXV.

1 TRIGESIMOSECVNDO † amplia iſtã l.ſi qñ.& d.c.fi.& d.l.in actionibus. & d. l.tutor qui reper.& oĩa iura volentia iurari in litẽ contra ſociũ, vel fęneratorẽ, vel omnem adminiſtratorẽ rei cõis, vel alienæ,niſi producat librum rationum, & inuentarium, prout ſup.nu.194.procedere quòd tenentur producere librum rõnum in forma ſolenni,& conſueta rationum totius geſtionis,& negotiationis factum,nec excuſantur producendo cartulas,ſeu foliatias,ſeu perfunctorias ſcripturas in hoc producendo,& dicẽdo,ꝙ nullũ aliũ librũ rationũ ſolenniter confecerunt ex quo tacitè videtur mandatũ ꝙ conficiant librum ſolennẽ rationũ, cùm ita ſe habeat conſuetudo. Et ſi non fecerunt ipſum inuentariũ, & librũ rationũ in forma ſolenni, poterit cõtra eos in litẽ iurari, perinde ac ſi nullũ inuentariũ, & librum rationũ confeciſſent, etiam ꝙ ipſas cartulas ſeu foliatias, & ſcripturas perfunctorias producerent. Bal. cõſ.152. Ad euidentiã. vol.iij.Iac.Butr.& alij in l.j.C.de edend. Et non ſufficit libros rationum per eos produci,niſi ẽt reliqua in mediũ proferant, & reſtituant:quia aliter nõ videtur reddita ratio,alioquin poteſt iurari contra eos in litem.Bald.d.conſ.152.per text.in l.boues.§ fi.ff.de verbo. ſignifi.& in l.qui ſub conditione reddẽdarum rationum. ff.de condi.& demonſtr.& in l.cùm ſeruus.ff.de man.vin.

2 ¶ Trigeſimotertiò † amplia iſtã.l.ſi quãdo.& d.l.in actionibus.& d.c.fi.& omnia iura, ac ſtatuta volentia credi iuramento damnum paſſi vel alterius quærelantis,aut accuſatoris procedere etiam ſi eſſet data petitio, querela,vel accuſa,& mortuus eſſet actor,vel querelãs, aut accuſator ante præſtitum iuramentum:quia eius mors habetur pro iuramento in oĩbus vbi requiritur iuramentũ.Mag.& excellentiſsimus præceptor meus lumẽ, & decus iuris Ciuilis,& Canonici,& eloquẽtię fons vberrimus D.And.Alc.in trac. præſumptionum in iij.reg.præſumpt.in præſump.4.nu.v. verſi. ad idem & ſequitur Crau.in trac.de antiq.temp.vbi

D. And. Alc. & Crau. uolunt, quòd vbi eſt ſtandum libro rationũ: puta, tutoris, vel mercatoris in paruis cũ hoc quod iuret, ꝙ eſt ſtandum abſque eius iuramento, vbi fuit mor-
3 tuus, cùm † præſumatur pro actis & ſcriptura defuncti, ex quo non preſumitur immemor ſalutis æternæ D. Alciat. d. verſi. ad idẽ. Hippol. rub. ff. de fideiuſſ. colu. vij. & viij. & ix. Quod tamen limita vt per Dom. Alciat. in d. uer. ad idẽ, vbi ponit caſus, quibus nõ creditur iuramento defuncti: puta, ſi ius eſſet quæſitũ tertiò: puta, ſi iudex, uel teſtis, aut notarius in mortis articulo diceret ſe tuliſſe ſentẽtiam iniuſtã, uel falſum teſtimonium, uel inſtrumentũ falſum confeciſſe: nã illi non crederetur, & eſt com. opi. Alci. in d. preſump. 4. in fi. Ale. in l. ſciendum. ff. de uerb. obli. Fel. in c. exhibita. de homi. Iaſo. in l. 1. ff. de eo per quem factũ erit Iuramen-
4 tum † tamen delatum ab homine alicui qui antequàm illud præſtet moriatur, non tranſit ad eius heredem, quia ipſe hæres non poterit iurare. tex. in d. l. generaliter. & ibi no. Bal. & etiam iſtud docet Bal. in l. in bonę fidei. col. 4. uerſi. quarto inſpicitur. ibi, hinc eſt. C. de reb. cred. & iureiur.
5 ¶ Trigeſimoquartò, † amplia hanc l. ſi quando. & d. l. in actionibus. & d. c. fi. & alia iura ſimilia. Et dicas, ꝙ iuratur in litẽ cõtra illũ qui pręciſè tenetur ad factũ, & à iudice cõdemnatus ad illud faciendũ, non facit illud, ſed cõtumax eſt. Et hoc ubi actor maluerit iuratur in litẽ. D. Ioã. Millęus in praxi criminis perſequẽdi. gl. uer. ad carceres fol. 31. nu. 25. & 26. & 27. per gl. l. ſi hi. C. locati. & in l. ſi cui. §. j. ff. locati. Eſt ergo in electione actoris agẽdò cõtra illũ qui pręciſè ad factũ tenetur, an uelit agere ad factum præciſè, uel ad intereſſe. l. ſtipulatio. §. ſiue. ff. de noui oper. nũtiatiõ iũcta gl. verbo, placuerit. & in l. ſed & heæ. §. fi. ff. de procuratori. & in l. ſi cũ exceptione. §. perinde. ff. ꝙ met. cauſſ. Bar. l. conſentaneũ. C. quom. & quand. iud. l. iij. §. ſi ad diẽ. ff. de re mili. c. ſi quis aũt. diſt. x. c. adminiſtratores ĩ fi. 23. q. v. Millęus. d. gl. ver. ad carceres. Et ubi actor elegerit condẽnari rerũ ad factũ pręciſè, põt illũ condemnatũ in carcere vel cõpedibus detineri facere ẽt in ciuilibus. d. l. ſtipulatio. §. ſiue iũcta. gl. uerbo, ſiue. Bal. l. eos. C. de exec. rei iud. Millęus. d. gl. ver. ad carceres. & vbi is q̃ tenetur p̃ciſè ad factũ cõtumax eſt, iuratur

eſt,iuratur in litem contra eũ,vbi actor hoc maluerit. Milæus d.glo.ver.ad carceres.tex.in d.l.qui reſtituere.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem contra ſubtrahentem mihi facultatem probãdi,vel facientem probationem meam difficilem.*

2 *Probandi facultatem aduerſario ſubtrahens,perdit cauſam.*

3 *Portans aliquid contra prohibitionem ordinum,non permittens perquiri,ſed reſiſtens,vel aufugiens,grauiter punitur.*

4 *Lacerans ſcripturas alienas quando non teneatur ad id, quod in litem contra eum iuratum fuerit.*

5 *Procurator fiſcalis ſi laceret informationes, nõ oritur indiciũ contra accuſatum,nec contra eũ poteſt in litẽ iurari,niſi conſcius fuerit.*

§. XXXVI.

1 TRIGESIMOQVINTO † amplia præmiſſa iura,& dic, quòd poteſt iurari in litem contra ſubtrahentem mihi facultatẽ probandi,vel facientem probationem meã difficilẽ. Et ideò ſi quis teſtes meos ne proferant teſtimonium verberauerit, vel illis fuerit minatus, vel eos ſubornauerit,vel ſcripturas,vel inſtrumenta,vel chyrographa lacerauerit,vel combuſſerit,vel celauerit, aut ceſſauerit,potero contra talẽ præmiſſa facientem, vel mandantẽ ea fieri in litẽ iurare,probando ex ipſo iuramẽto,ius meũ, dominij,& poſſeſsionis,creditũ, & omne aliud ius meũ,ac tenorẽ,& valorẽ ipſarũ ſcripturarũ,et ſi lacerans, vel ſubtrahens mihi probationes eſſet minor,quia illi in hoc non parceretur,ex quo eſſet in dolo, & nõ poſſet reſtitui in integrum.Deci.conſi.521.Conſultus.col.fi.Bal.l.ſi de poſſeſſione.C.de prob.& cõſi.80.Principalis.col.j.vol.iij. & cõſ.152.Ad euidentiam.col.11.vol.iij.& in l.j.verſ.ſed hic.C. de fid.inſt.& in l.qui accuſare.ver.itẽ dico.ubi Alex.& alij. C.de edẽ.Dec.l.ſi qd id,quod.col.vij.ff.de iuriſ.om. iu.Ab. c.accepimus.de fid.inſt.Crau.cõſi.vj.Plura.Cur.in l.admonẽdi.nu.143.ver.2.aliud.vbi Ro.& alij ff.de iur.Abb.cõſi. 109.Circa.in fi.vol.ij.Iaſ.d.l.in actionib.nu.17.verſ.4.not.

2 ¶ Subtrahens enim † aduerſario facultatem probandi, perdit cauſam.Socin.l.j.§.ſi reus,num.2.ff.de eo per quem

factum

factum erit.Innocent.c.intimauit.de teſt.

8 ¶ Portans aliquid † contra prohibitionem ordinum,non permittens perſcrutari,& perquiri, ſed reſiſtens, vel aufugiens grauiter punitur, nec requiritur alia probatio. Bart. l.iij.C.de cur.pub.lib. 12.

4 ¶ Fallit vbi liquidò † per teſtes probaretur, ꝙ in ſcriptura lacerata non continebantur ea quæ actor vult iurare, quia tunc contra lacerantẽ nõ ſtatur iuramento in litem. Craue.d.cõſ.vj.Plura.nu.70.verſ.ſed eſto tollitur.n.præſũptio q̃ erat cõtra lacerantẽ per cõtrarias probationes. l.fi. in prin.ff.qd met.cau.l.nuptura.in fi.ff.de iur.dot.tex.hîc.

5 ¶ Fallit reſpectu † tertij non lacerantis de cuius mãdato nõ conſtat:quia contra eũ in litem iurari non põt, nec oritur indiciũ,& ppea ſi procurator fiſcalis lacerauerit informationes,nõ oritur indiciũ contra accuſatũ, nec cõtra eũ põt in litem iurari,vbi non conſtat, ꝙ ipſe conſcius fuerit Crau.latè d.conſi.vj.col.15.verſ.non obſt.ſecundũ arg.de laceratione.nu.68.69.& 70.facit rub.C.res int. alios acta.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem contra mendacem,tanquàm contra doloſum.*

2 *Poſitiones ſui facti veras negans,dicitur falſum committere.*

3 *Aduocati qui inſtruunt ſuum clientem ad negandum poſitiones veras tenentur ad dãna partis,contra quarũ negatæ ſunt poſitiones.*

4 *Iudex poteſt facere præceptum pœnale parti, vt verè ac iuſtè reſpondeat poſitionibus.*

5 *Negans poſitiones factas ſuper facto proprio,ſi conuincatur de mendacio, poterit per ponentem in litem iurari contra negantem ſuper damnis,expenſis,& intereſſe ponentis.*

6 *Negans factum ex quo debitum reſultat, ſi in eo conuictus fuerit de mendacio,ſuper quantitate & æſtimatione, & intereſſe ſtabitur iuramento actoris ponentis.*

7 *Super maiori quantitate,& pretio rerum furto ſubtractarum ſtatur iuramento actoris.*

8 *Iudex ex officio de quantitate, valore, & pretio rerum ſeſe informat conſtito per teſtes de debito,licèt ignoretur quantitas.*

9 *In delictis ſufficit probare delictum, licet non probetur ſubſtantia debiti,nam tunc ſtatur iuramento meo tam ad probationem ſubſtantiæ,quàm quantitatis,& pretij rerum.*

Negans

10 *Negans intentionē actoris, & de mendacio conuictus, ſi modo velit conficere, an actor poſsit in litem iurare tam in actionibus ſtricti iuris, quàm bonæfidei concurrente difficultate probationis.*

11 *In cauſis magnis poteſt iurari, in ſupplementum probationis contra eum, qui in alio conuictus fuit de mendacio.*

12 *Debitor vendens rem alteri obligatam, et aſſerens illam eſſe liberā, tenetur pœna falſi & contra eum in litem iuratur.*

13 *Debitor vendens rem alteri obligatam, & diſsimulans eam eſſe alteri obligatam tenetur pœna arbitraria ex crimine ſtellionatus & contra eum in litem iuratur, & quid ſi promiſerit eam liberare, caſu quo eſſet obligata.*

14 *Dans vnam rem pro alia committit crimen ſtellionatus, & contra eum in litem iuratur.*

15 *Affirmans pro vero, quod non eſt dicitur, in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt.*

16 *Mendacium dicens abſque dolo, excuſatur, & contra eum in litem iurari non poteſt.*

§. XXXVII.

1 TRIGESIMOSIXTO † amplia hāc l. ſi quando. & d. c. ſi. & d. l. in actionibus. & omnia iura ac ſtatuta, dantia facultatē iurandi in litem, vel aliud iuramentum præſtandi contra doloſum, quòd procedant etiam contra mendacem, cùm ex mendatio arguatur, & probetur dolus. l. ſi quis affirmauerit. §. j. l. quod venditor. §. 1. l. eleganter. §. idem Pomponius. ff. de dolo. l. falſus. §. ſi quis. ff. de furt. Ergo contra mendaces tanquàm contra doloſos iurari in litem poterit. d. l. in actionibus. Socin. conſi. 213. Conſilijs. col. 3. num. v. verſi. conuincitur etiā dolus ex quo deprehēditur in manifeſto mendacio. vol. 2. Ancha. conſil. 316. In cauſa. colu. 1. verſi. præterea circa Paul. de Caſt. conſil. 87 Quantum ad contenta. col. 2. verſ. & licet. vol. 2. & conſil. 331. In cauſa Silueſtri. col. 2. in fin. vol. 1. & conſil. 302. Ego. vol. j. Dom. Aymo. Crau. clariſs. & certiſsimus legum vates, & noſtri temporis moderniorum Docto. ſidus fulgentiſsimum. in 1. part. de antiq. temp. in part. quæ incipit vidimus. nu. 16. in fi. & dixi ſupr. §. Dicam cum Virgiliana Dido-

done. nu.

done.nu.12.verſ.leges.Nam doloſi,mendaces & decipientes dicuntur in dolo.Imol.conſ.78.nu.3. & ix.Si quis nega
2 uerit,† poſitiones eius facti proprij,vel alterius facti,quod ſcit eſſe ueru, dicitur eſſe in dolo, vbi couincatur de mendacio, cum negãdo poſitiones ybi ſint verę falſum cõmittatur.Et ideo malè faciũt aliqui iniqui aduocati, & iniqui quidã procuratores, & peſsimi ſollicitatores aliqui, qui inſtruunt clientulũ ſuũ ad negandũ poſitiones,dicẽdo eorũ cliẽtulo ſi illas fateris perdes cauſam nõ aũt dicũt, & ſi eas negabis perdes animã,quę eſt cũctis, rebus pręferẽda.Et ad
3 uocati,& procuratores † qui docẽt negari poſitiones veras tenẽtur ad dãna illus cõtra quẽ negatę ſunt poſitiones:puta, expẽſas factas in probando poſitiones veras negatas, & ad reſarciẽdum damnũ amiſsionis cauſę,vbi ob poſitiones veras cauſa fuit amiſſa per ponẽtem. Et ideo ſolẽt cauti iudices quãdo eſt reſpondendũ poſitionibus, expellere aduocatos,& procuratores,& ſollicitatores,& cogere partẽ ad reſpondendũ poſitionibus, cùm pars à ſe ipſa illis teneatur
4 reſpõdere.ita dicit gl.in c.j.de cõfeſ.in vj.& iudex † põt facere pręceptũ pœnale parti,ut ſub pœna aureorũ centũ verè ac iuſtè reſpõdeat poſitionibus.Iaſ.l.nec quicq̃.ſ. vbi decretũ.nu.17.ver.ideo adde.ff.de offic.procõſ.& leg.Nic.de
5 Neap.l.ius alimentorũ.§.j.ff.vbi pup.educ.deb.Et vbi † negans poſitiones factas ſuper facto proprio negantis, vel alterius,ꝙ ſciat negãs, eſſe verũ,conuincatur de mẽdacio, & ſic probentur poſitiones eſſe verę, poterit iurari in lite per ponentẽ,cõtra ipsũ negatẽ,ſuper dãnis,expẽſis,& intereſſe ponẽtis,& ſuper alijs.Anch.d.cõſ.316.In cauſa.col.j.Soc.d. conſ.213.Conſilijs.col.3.ver. cõuincitur.& col.pe.verſi.4. quia.& ver.quintò & vlt.vol.2.tex.d.l.in actionibus.& d.l. nummis.vbi glo.fi.in fi.ff. de in lit.iur. & vide ſupr.in d.§. dicam.num.13.verſic.Leges.
6 ¶ Ergo † ſi reus cõuentus negauerit debitũ, & ſic petitionem,vel poſitiones ſibi factas ſuper eius debito:puta,quia negauit ſe pecunias,vel alias res habuiſſe mutuo, uel in depoſitũ aut commodatũ,vel in alium titul.& de hoc cõuincatur de mẽdacio,quia per teſtes, uel per acta,probatur de ueritate debiti:puta,qa dicũt,teſtes,ꝙ uiderũt res dari, uel
pecunias

pecunias numerari,licèt nō probetur certa quantitas, nec æſtimatio ipſarum rerum, uel pecuniarum, quia fortè teſtes dicunt, non recordari, uel ad hoc nō animaduertiſſe, tamen ſuper quantitate, & æſtmatione ipſarum rerum,& pecuniarum, ſtandum eſt iuramento actoris,uel creditoris petentis, ſufficit enim contra mendacem probari ſubſtantiam debiti, ſeu quod eſſet debitum, uel quod fuerit numeratum,uel datum,ubi per reum conuentum, uel debitorē iſta fuerint negata, & hoc probato, ſtari debet ſuper quātitate,& qualitate debiti, & quantitate,& pretio rerum,& pecuniarū,ac intereſſe iuramento actoris,uel crediToris petētis.Rain.de For. & Doct.in l. 1.ff.de in lit.iurand. Crau.tracta. de antiq.temp.in part. quæ incipit,Vidimus. nu.ix.uer.ſecundo. limitatur. & nu.x.uer.ſed pro hoc dicto.cum ſeq.uſque ad nu.19.Dec. conſil.146.Et pro tenui. col.v.in fi.uerſ.ex eo, quod uoluit ſing.Rain.& Dec.d.l.in actionibus.col.iiij.nu.13.in fi.uer.Et ulterius in caſu.ff.de lit.iur.Et ſequitur iſtud dict.Rain.Bar.cōcurrentibus. alijs coniecturis.in.l.admonendi.col.viij.in fi.nu.40.uer.quęro quid ſi teſtis deficiat in dicto. & ibi alij Mod.ff. de iureiur. & idem Deci.l.certi condictio.§.quoniam. col.3.circa medium.ff.ſi cer.petatur.& in l.fi.col.fi.C.de eden.& in c.j.de prob.Cępol.cautel.211.incip.Aliquis mutuauit.Corn.cōſ. 318.Pro vecturali.in fi.vol.iiij.Et debent intelligi pędicti Doct.& iura per eos allegata,videlicet,vbi reus conuentus negaſſet debitū,ſeu factum,ex quo debitum reſultat,& de eo fuiſſet conuictus de mendacio: nam tunc ſuper quantitate, & pretio rerū, ac pecuniarum & intereſſe ſtari debet iuramēto actoris,vel creditoris petētis.quòd patet,ex quo loquuntur,vbi per teſtes,aut acta fuiſſet probatum de debito:puta, quòd fuiſſet probata numeratio, licèt non conſtet de quantitate.Et ſic præſupponunt debitū,vel numeratum in totum fuiſſet negatum, tam reſpectu debiti, & numerati,quàm eius quantitatis, alioquin teſtes non fuiſſent examinati ſuper debito,vel numerato,& ita ponderat D.Aymo.Cra.in d.verſ.ſecundò limitatur.in fi.nu.15.ver. ſecundò reſpondeo.& ita loquuntur Doct.ipſi.

¶ Sed vbi reus conuentus nō eſſet mendax, & ſic non negaret de-

garet debitũ, vel nummeratũ factũ fuiſſe, ex quo fateretur quidẽ debitũ: ſed non fateretur fuiſſe in tanta quantitate prout aſſerit creditor, tunc etiam ꝙ per teſtes, vel acta, probaretur de debito, & per teſtes de quantitate nihil probare tũ, nõ debet ſtari ſuper quantitate iuramento actoris, aut creditoris. D. Fran. Purpuratus in d. l. admonendi. nu. 265 vbi alij Mod. ff. de iur. Crauet. d. verſ. ſecundò limitatur. & d. verſic. ſecundò reſpondeo. niſi concurrerent aliæ coniecturæ pro eo: puta quia per teſtes probaretur, ꝙ debitor requirebat mutuo illã quantitatẽ. Craue. d. ver. ſecundò limitatur. in fi. nu. 10. verſ. ſed pro hoc dicto. Alex. cõſ. 69. Viſa. col. pe. nu. vij. ver. cõprobantur. vol. ij. Anto. de Butr. c. fi. de iureiur. per c. ex literis de iureiur. Bar. l. admonẽdi. nu. 40.

7 ¶ Fallit vbi licet † reus conuentus, vel debitor, licèt non negauerit factũ, & debitum, & ſic vigore talis negationis facti, non fuit in dolo: quia illud faſſus fuit tñ fuit in dolo faciendo factũ ipſum per eum confeſſatũ: puta, quia reus fatetur ſe furto ſubtraxiſſe res, ſed non in tanta quantitate, & ęſtimatione, quantum aſſerit actor, vel creditor. Nam tunc ſuper maiori quantitatę, & pretio rerum furto ſubtractarum, ſtatur iuramento actoris aut creditoris. Ancha. conſi. 316. In cauſa. Soc. conſi. 213. Conſilijs. vol. ij.

8 ¶ Fallit † etiã, quia conſtito per ipſos teſtes, vel acta de debito, aut rebus, vel numerato, licèt ignoretur quãtitas, vel valor, ſeu pretium pecuniarum, & rerum poteſt iudex ex eius officio, de quantitate valore, & pretio rerum ſeſe informare, Soc. conſ. 155. Pręſtantiſsime. nu. 4. vol. ij. l. ſi quod ex Pamphila. vbi Bar. ff. de leg. ij.

9 ¶ Et præmiſſa † procedunt, vbi ſumus in contractibus, & non in delictis, nec violentijs: quia tunc ſaltem de debito, aut ſubſtãtia debiti negati, debet probari ad hoc vt ſtetur iuramento creditoris ſuper quantitate. Bar. d. l. admonẽdi. nu. 40. ver. quęro quid, ſed in delictis, vel violentijs, ſufficit probare delictũ, ſeu violentiam, licèt non probetur ſubſtãtia debiti. nam ex eo quod probo violentũ, ingreſſum in domũ meam, vel caſtrũ meum, ſtatur iuramento meo, tã ad probationem ſubſtãtiæ, quàm quãtitatis, & pretij rerũ, & bonorũ, licèt non probem ꝙ in caſtro, vel domo haberẽ

bona, quamuis iuramentum ipſum per iudicem ſit moderandum præuia eius taxatione, vt dicit Crauet.in d.ver.ſecundò limitatur.in fi.nu.15.verſi.non obſt.quòd talis. ibi, nam ex eo.per tex.in hac.l.ſi quãdo.C.vnde vi.& eſt com.opin.& pro hoc faciunt ea quę dixi ſuprà in §. In depoſiti etiam actione.nu.vj.ver.ſi per teſtes.& ver.Et quamuis gl.

10 ¶ Contra negantem † intentionem agentium ſi de mendacio vel periurio conuincatur ẽt reſpectu negationis poſitionum,vel alio reſpectu,omnia iura præſumunt.Et agẽtes poſſunt iurare in litem contra ipſos negantes concurrẽte dolo de quo conſtat ex mendacio,& difficultate probationis,etiam quòd priùs negans vellet modo cõfiteri. Pau. de Caſt.d.conſ.302. Ego Pau.vol.ij.ubi allegat d.l.in actionibus.cum l.ſeq.ff.de in lit.iur.& hoc vbi ſumus in actionibus, vel iudicijs ſtricti iuris: quia in actionibus bonæ fidei ſufficit dolus,vel mendacium,aut mora,abſque difficultate probationis:vt poſsit iurari in litem.l.nummis. & d.l.in actionibus.vbi Doct.ff.de in lit.iur.per illum text.

11 ¶ Licèt in cauſis† magnis etiam ciuilibus ex unico teſte, vel ſemiplena probatione non poſsit iurari in ſupplementum probationis.Iaſo.& Doc.in l.admonendi.ff.de iur.Tñ etiam in cauſis magnis iurari poteſt in ſupplementum cõtra eum qui in aliquo conuictus fuit de mendacio,vel periurio concurrentibus tamẽ alijs de quibus per Pau.de Caſ. in d.conſ.302.Ego.& in d.con.87.Quantùm ad contenta. col.ij.uol.ij.& con.331.In cauſa Silueſtri. col.ij.in fi.vol.j. facit text.in auth.cõtra qui propriã. C de nõ nu.pec.& in l.cùm de indebito.ff.de probatio. ſequitur Crau.in j.part. de antiq.temp.in part.quæ inci.vidimus. nu.16.cum ſequ.

12 ¶ Debitor † vendens rem alteri obligatam afferens illam eſſe liberã, & nemini obligatam, dicitur mẽdax,& tenetur pœna falſi.text.& glo.& Bart.l.ſi à debitore.ff.de falſis .D. Antonius Neguſantius in j.mem.iij.par.prin.nu.21.verſic. item adde.Magni.D.Iodocus Damhouderius Brugen.Iurecon.æterni nominis Cæſaris Conſiliarius optimus in eius diuino Enchiridio,ſiue praxi criminali, ſub rub.de falſitate per cõſenſum:ergo cõtra eũ poterit iurari in litẽ,pro dãnis, & intereſſe emptoris vel contrahẽtis cũ eo.d.l.in actionibus.

13 nibus. Sed quando † non exprimit illam eſſe liberam, ſed diſsimulat, illam eſſe alteri obligatam, & reperiatur alteri obligata tenetur pœna arbitraria ex crimine ſtellionatus. tex.cum glo.in l.iij.ff.de crimi.ſtellionatus.& in l.j.§.j.ff.de pign.actiõ.D.Antonius Neguſantius.d.ver.item attende. in fi.glo.d.l.ſi à debitore. ergo cõtra eum iurari poterit in litem.glo.d.l.nummis.in fi.& tex.& Doc.in d.l.in actionibus.ſed ſi dixiſſet illam non eſſe alteri obligatã,& ſi contrariũ appareret, promiſit illam liberare, & hoc faciat,euitat pœnã falſi.glo.d.l.ſi à debitore. Negu.d.ver.item attende.

14 ¶ Committens † mẽdacium in dando vnam rem pro alia,dicitur committere crimen ſtellionatus.l.iij.§.j.vbi tex. & gloſ.ff.de crim.ſtellio.Neguſan.in j.memb.iij.part.prin. nu.19.& 20.uerſ.ſextò quæritur.cum ſeq.in tract.de pign. & hyp.ergo contra eum tanquàm doloſum iurari poterit in litem.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

15 ¶ Affirmans † pro uero quod non eſt: puta, aliquem eſſe virum probum,vel animal bonũ non morboſum,vbi non ſit,dicitur in dolo l.ſi quis affirmauit.ff.de dol.& affirmãs vas eſſe integrũ,ſeu bonũ,vbi non ſit tenetur ad intereſſe, & dicitur in dolo.l.tenetur.§.ſi vas. verſ.ſed ſi uas mihi.ff. de actio.empt.Dec.l.j.in iij.lect.col.pen.nu.88.uer.in gloſ. ibi,quia.C.de ſentent.quæ pro eo quod intereſt profer.Ergo contra eum in litem iurari poterit probando damna ac intereſſe ex ipſo iuramento.glo.in d.l.nummis.in fi.tex. & Doct.in d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

16 ¶ Limitantur † non prẽmiſſa procedere ubi quis mendacium dixiſſet abſque dolo,putas dicere veritatẽ, ex aliqua cauſa colorata:quia tunc excuſatur a dolo,& contra eum non poteſt iurari in litem.Bal.c.j.§.vaſſallus.col.ij.in tit.ſi de feud.fue.contro.int.do.& vaſ.Cor.conſi.334.Videtur. col.antep.vol.iij.Cotta Mem.uer.mendax. & uerſ.negans. facit l.igitur.§.j.ff.de libe.cauſ.iuncta d.l.in actionibus.

SVMMARIVM.

1 *Iurare quis poteſt illud eſſe verum quod non vidit ſed ab his qui interfuerunt,eorum iuramento accepit.*

2 *Contra contumacem probantur dãna et intereſſe iuramẽto actoris.*

3 *Contra calumnioſum litigatorem, poteſt in litem iurari ad probationem intereſſe.*

4 *Expenſæ litis probantur iuramento partis vincentis præuia iudicis taxatione.*

5 *Calumniam in ciuilibus ſi non poteſt expenſas ſoluere poteſt detineri,& puniri iudicis arbitrio.*

6 *In expenſis litis quæ connumerentur.*

7 *Succumbēs tam in ſententia diffinitiua, quàm interlocutoria debet in expenſis condemnari.*

§. XXXVIII.

1 TRIGESIMOSEPTIMO † amplia, ꝙ quilibet qui aliàs pôt iurare in litem, vel in ſupplementũ, vel aliud iuramentũ ẽt veritatis, cõtra alium præſtare, ꝙ poſſit dictũ iuramentũ præſtare etiam ꝙ iurare volens per iuramentũ in litem veritatis, vel in ſupplementũ, vel per aliud iuramentum, non vidiſſet eſſe verum illud, quod vult iurare, vbi ab illis qui viderunt, vel negotio interfuerunt, ita acceperunt cum eorum iuramẽto, vel per confeſsionem partis ita eſſe audiuerunt. Io. de Imo. conſ. 147. In cauſa inter. col. ij. verſ. nec dicat. ibi, ſed cùm peterent. Alex. conſ. 69. Viſa. col. fi. ver. nec obſt. ei. vol. ij. Et hoc procedit ẽt ſi iurare volens reſpondiſſet poſitionibus partis contrariæ, dicendo ꝙ non vidiſſet actum, nec negotiũ, nec res pro quibus vult iurare: quia poſſet nihilominus iurare. Alex. d. verſ. nec obſt. ei. Nam & iudex qui iudicat de ueritate, iudicat de illa, etiã quòd eam non uiderit, dummodò ita ab his qui uiderunt cum iuramento percipiat. Io. de Imo. d. verſ. ſed cùm peterent. facit l. iij. §. quacũque. & l. iuſiurandũ, & ad pecunias. §. j. verb. certioretur. ff. de iur. Inn. c. cũ in cauſa. col. ij. uerſ. illud. de iur. cal. Sit tamen cautus iurare uolens quòd non dicat velle iurare de credulitate, ex quo iuramentum credulitatis non admittitur, ſed quòd dicat, quòd vult iurare de veritate. Io. de Imo. d. cõſ. 147. In cã. col. ij. ver. nec dicat.

2 ¶ Trigeſimooctauò † amplia, ꝙ ẽt propter contumaciam poſſit in litem iurari contra contumacẽ probando dãna, ac intereſſe, & expẽſas ex ipſo iuramẽto. Bal. c. j. col. pe. nu.

14.uerſ.nota pp.ſi de inueſt.inter domin.& vaſal.lis oriat. per illum tex.Abb.c.dilecti filij.col.fi.nu.12.uer.inquantũ. ibi, ſi autem ſurgeret in iudicio ratione tuæ contumaciæ. de for.comp.l.ij.ff de in lit.iur.Nam & contumax non au ditur niſi priùs ſolutis expenſis ſequutis ratione contuma cię ſuæ,liquidandis iuramento partis contra eum prętan dis.l.ſancimus.C.de iud.vbi tex.Bar.Paul.de Caſtr.Iaſo.& alij, contumacia enim dicitur dolus, ac delictum.l.omne delictum.ff.de iudic.toto titul.ff.ſi quis ius dicen.non ob temp.vbi tex.Bar.Iaſ.& Mag.D.Cam.Plaut.Doct.egregius, tex.in l.qui reſtituere.ff.de rei vend.

3 ¶ Trigeſimononò † amplia, ꝙ ratione temeritatis, vel ca lumniæ,qua quis fuit uſus in iudicio,temerè,uel per calũ niam,litigando,quòd poteſt cõtra eum in litem iurari,pro bando ex ipſo iuramento damna, expenſas litis,ac intereſ ſe ſequuta ob ipſam litem temerè, vel per calumniam fa ctam.Abb.d.c.dilecti filij.col.fi.uerſi.ſi autem ſurgeret. de for.compe.d.l.ſancimus.& l.properãdum. ubi tex.Bar.Iaſ.

4 & Doct.C.de iud.not.in c.fi.de dol.& cont.Expenſæ † .n. litis probantur iuramento partis uincentis pręcedente tñ prius taxatione iudicis,& non ſubſequẽte,& eſt communis opi.Iaſ.d.l.properandum.§.ſiue autem alterutra.per illum tex.nu.28.uer.ſecundò nota.ex hoc. per illum tex.C.de iu

5 di.Alb.d.l.nummis. ff.de in lit.iur.Et † calumnians in ciui libus ſi non poteſt expenſas ſoluere, poteſt detineri,& pu niri iudicis arbitrio.Spec.tit.de expẽſis.§.poſtremò dicen

6 dum.uer.hoc quoque ſciendum.Et in expenſis litis † ratio ne uictoriæ,debentur expenſæ litis, & damna reſpicientia perſonam uictoris:puta,ſi erat artifex, qui ob litem nõ po tuit in ſuo artificio laborare,ſed in expenſis ratione contu maciæ,uel proceſſus retardati, debentur dãna indiſtinctè. Iaſ.d.§.ſiue autem alterutra. & etiam expenſæ hoſpitij de bentur deducto eo quod domi conſumptum fuiſſet.Iaſ.d. §.ſiue autẽ alterutra.col.vj.nu.14.in fi.uerſ.nota ẽt in hac

7 materia.Et in † expenſis condemnari debet ſuccũbens nõ ſolùm in ſententia diffinitiua,uerùm etiam in omni inter loquutoria, ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt, & hoc indiſtinctè Iaſ.d.l.ſancimus.col.fi.uer.tu autem teneas. C.

de iud. & eſt com.opi. Iaſonis dicto §. ſiue autē alterutra. nu. 19. verſi. ſextò quæro. Et hoc idem volunt Bald. Ange. Areti. Salicetus & Alexand. in d. §. ſiue autem alterutra.

SVMMARIVM.

1 *Prædones poſſunt in litem iurare cōtra nō reſtituentes ſibi res, quas eis dederunt in depoſitum, vel commodatum, &c.*

2 *Contra rumpetem fidem iurari poteſt in litem.*

3 *Fidem non ſeruans incidit in crimen ſtellionatus, & efficitur infamis, & peccat mortaliter.*

4 *Fidem non ſeruans ex aliqua iuſta cauſa, excuſatur a dolo, & contra eum in litem non iuratur.*

5 *Probatio bonæ vocis conditionis & famæ in genere non tollit ſpecialem probationem doli, & facultatem iurandi in litem.*

6 *Actio de dolo licèt nō ſit bonæ fidei, nec in rē, tamē in ea ī li. iuratur.*

7 *Regula quòd credatur iuramēto damnum paßi contra doloſum procedit, etiam ſi dolus probetur per teſtes domeſticos actoris.*

8 *Regula prædicta procedit etiam, quòd dolus probaretur ex indicijs.*

9 *Iurari in litem poteſt contra doloſum, vel in ſupplementum probationis coram quocunque principe, vel iudice,*

10 *Iuramentum in litem, vel in ſupplementum probationis an poßit præſtari coram arbitratore.*

11 *Minor vigintiquinque annis adultus tamen, delictum committens, non excuſatur, quin contra eum iurari in litem non poßit.*

12 *Iuratur in litem etiam contra militem.*

13 *Miles rē ſuā ab alio poſſeſſam inuadens, quādo à violētia excuſetur.*

14 *Iuramentum in litem habet locum inter condominos, & ſociorum contra ſeipſos, nedum contra extraneos.*

§. XXXIX.

1 QVADRAGESIMO † amplia, quòd etiā non domini iurare poſſunt in litem: puta, prædones, & latrones, ac fures, contra non reſtituentes ſibi res, quas eiſdē, nō reſtituētibus, dederunt in depoſitū, vel commodatum, vel per alium titulū vel contra alium contrahentem, qui ſit in dolo, vbi præmiſsi agunt ex contractu per eos celebrato: puta, ex commodato depoſito, vel locatione, & ſimili, contra commodatarium depoſitarium, conductorem, &

ſimiles qui nō poſsūt referre queſtionē dominii. per l.ſi qs cōductionis titulo.C.loca.et per l.cōmodare.ff.cōmo.ita dicit Bar.in d.l.cōmodare.in fi.nu.3.ver.quero ſi cōmodatarius.ff.cō.ſed tūc an res vel poſſeſsio tantū que ad actorē ſpectabat æſtimetur,vide per Bart.in d.l.cōmodare.in fin.

2 ¶ Quadrageſimoprimo † amplia,quòd vbicunque agitur contra illum qui fidem datam rupit, vel pacta,& promiſsionē nō ſeruauit,q̄ poteſt contra eum iurari in litē,cùm bonum ſit argumentum,agitur de fide rupta:ergo poteſt iurari in litem.text.in l.ei apud quē.ff.depoſit.Alex.conſi. 214.Quando.,vbi Carol.Mol. in apoſt.vol.vij. Nic.Bel.lib. 2.ſuprà in ca.14.graue enim eſt fidem fallere.l.1.ff.de conſti.pecu.in dolo enim eſſe dicitur qui fidē, & pacta,& promiſsiones non ſeruat.l. dolus ff. mandati.l.1.§. eſt autem

3 apud.ff.depoſiti.l.vendicantem.ff.de euic.Et fidem † non ſeruans incidit in crimen ſtellionatus.l.Titio.ff.ad municipa.& efficitur infamis.l. fœlicisſimam.C. de his qui à non domino faſ.l.1.§.nuntiatio.col.3.verſic.quintò & vltimò. ff.de ope.no.nun.furti.§.mandati.ff.de infam.Bald.conſ. 271. Ad euidentiam. col.pen.vol.2.Crau.q.de indemnita Mulierum.nu.30.verſic.nam in dolo, & non ſeruans promiſſa peccat mortaliter.Mag.D.Hie.Torniel.cōciuis.meus & affinis,in rubri.ff. de verborū obligat.col.21.nu.54.ver. ex quo reſoluitur. per text. in ca.iuramenti.22.quæſtio.2 facit text.in l.1.ff.de pact.vbi dicitur quòd ratione naturali quilibet tenetur ſeruare pacta, & hoc procedit maximè vbi eſſent pacta iurata.l.ſi quis maior.C.de tranſa. Ergo cōtra non ſeruantem fidem, vel pacta,aut promiſsionē, cùm tunc dicatur agi de fide rupta, & ſic de dolo, poteſt iurari in litem, probando ex ipſo iuramento damna,ac intereſſe ſecuta ob præmiſſa non ſeruata.gloſ.l. nummis.in fi.& ibi tex.ver.ſua die.& tex.in d.l. in actionibus.ff.de in lit.iurā. text.in d.l.ei apud quem.& in l.ſi quis inficiatus.ff.depoſi. Alexan.conſil.214.Quando.& ibi D.Carol.Mol.in apoſtil. uolu.vij.Socin.conſil.213. Conſilijs.col.v. numer.xi.verſicul.primò quia.volu.2.

4 ¶ Fallit † quando ex aliqua cauſa iuſta, vel etiam iniuſta colorata tamen aliquis nō ſeruaſſet fidem, pacta,nec promiſsionem,

miſsionem, nã tunc excuſatur à dolo. Iaſ. l. ſi quis maior. in princ. C. de tranſactio. l. j. & ibi glo. in. fi. ff. de abig. Ergo nõ poſſet tunc iurari in litem cõtra eum. dict. l. in actionibus.

5 ¶ Quadrageſimoſecundò † amplia, ꝙ vbicunque poteſt iurari contra aliquẽ ratione doli in faciendo, vel in omittendo vel clandeſtinitatis, ꝙ poſsit contra eum iurari, ẽt ſi probaret in genere ſe eſſe bonę vocis, conditionis, & famę: quia talis probatio in genere nõ tollit ſpecialem probationem doli, & facultatem iurandi, & eſt com. opi. Pariſ. conſi. 74. Inficiari. nu. 45. & 46. cum ſeq. volu. j. & vide ſuprà in §. vnde ex præmiſsis infero. nu. 59. verſicu. notabis. Et in §. in depoſiti etiam actione. num. vj. verſicu. Si per teſtes.

6 ¶ Quadrageſimotertiò † amplia, quòd licèt actio de dolo, non ſit bonæ fidei, nec in rem, quòd tamen in ea poteſt iurari in litem. Curt. dict. l. in actionibus. vbi Duarenus nu. 7. per glo. ibi, ff. de in litem iurand. & per l. arbitrio. §. 1. ff. de dolo. Et iſta nota pro ampliatione totius titu. & caſuum poſitorum in toto tit. ff. & C. de dolo malo.

7 ¶ Quadrageſimoquartò † amplia hanc l. ſi qñ. & d. c. fi. & d. l. in actionibus: & oĩa iura, ac ſtatuta ſimilia volentia ſtari iuramento alicuius contra doloſum procedere, etiam ſi dolus probaretur per teſtes domeſticos actoris, vel iurare volentis: puta, quòd Titius aperuerit capſam clauſam, contra quem Titium probata ipſa apertura etiam per teſtes domeſticos, poterit iurari in litem ſuper quantitate rerum in ea exiſtentium. Pariſius. conſi. 75. Ad victoriam. nu. 22. vol. j. Aret. §. fi. inſtit. de oblig. quæ ex quaſi mal. Iaſ. hîc in hac l. ſi quãdo. nu. 43. ver. Retenta. Abb. d. c. fi. nu. ix. Anch. d. conſil. 286. Ex prædicta. verſ. & hæc diſcuſsio. Cor. conſ. 81. quanquàm. num. 12. verſ. & ad. & num. 13. verſi. ex quo. volu. 4. Ea enim quæ fiunt, vel ſunt in domo de facili non poſſunt ſciri niſi per domeſticos domus: puta, veſtes, iocalia, vtenſilia, pecunię, furta, & alia geſta, & ideò probantur per domeſticos domus. l. conſenſu. cum ibi nota. per Doct. per illum text. C. de repud. Cor. dict. verſi. & ad.

8 ¶ Quadrageſimoquintò † amplia præmiſſa iura l. ſi qñ. & d. c. fi. & d. l. in actionibus. procedere ẽt ſi dolus probaretur ex indicijs: qa ſufficit in hac materia, vt differatur iuramentum

ramentũ ſuper quantitate rerum,& damnorũ,ac intereſſe. Pariſ.d.conſi.75.Ad victoriam.nu.31. & conſ.76.Ad reſolutionem.col.2.nu.13.vol.j.Iaſo. & Chriſt.Portius §.Præterea & is.inſtit.quib.mod.re cõt.ob.Iaſ.hic,in hac l.ſi quã do.nu.43.verſ.retenta.C. vnde vi. Debent tamen indicia eſſe perſpicua.l.dolum.C.de dolo.Nec poteſt delictũ principale,ſeu dolus principalis ex vnico teſte, nec ex ſemiplena probattione cũ iuramento in ſupplementũ probari,ſed de eo priùs liquidò debet cõſtare antequã ſuper rerũ quantitate,& æſtimatione , & intereſſe, iuretur in litem.Rom. & Iaſ.l.fin.ff. de in litem iurand.Doct.d.l.admonendi.

9 ℭ Quadrageſimoſexto † amplia iſtam l.ſi quando.& dict. c.fi.& d.l.in actionibus.& oĩa iura,ac ſtatnta dantia facultatem alicui iurandi in litem,vel in ſupplementum probationis,vel ſuper dãnis,& intereſſe,vel ſuper alijs procedere, ẽt ſi cauſa eſſet coram Summo potifice , vel alio Principe. text.in c.olim. de iniur. & damn.dato. Et ẽt corã quibuſcunque iudicibus ordinarijs & delegatis.Iaſ.l.admonendi. in 2.lect.nu.326.ver. vltra. Bart.ff.de iur. Et itẽ corã arbitrio.Pariſ.d.conſ.76.Ad reſolutionẽ.nu.14.& 15.vol.j.Iaſ. dict.l.admonẽdi.in 2.lect.nu.326. ver. vltra Bar.ff.de iur. Anch.conſ.316.In cauſa.Grat.conſ.10. Et ſi cauſa.volu.2. D.Io.Baptiſt.de S.Blaſio in tract.de arbi.nu.90.q.49.facit l.

10 j.ff.de arbitr. Sed an corã † arbitratore poſsint dicta iuramenta præſtari , & dic ꝙ vbi electus fuit de neceſsitate iuris,vel ſtatuti, aut decreti cogentis partes ad compromittendũ, ꝙ corã eodẽ arbitratore ſic electo poſſunt præſtari prædicta iuramenta,& alia,ac ẽt referri.Iaſ.dict.l.admonẽdi.nu.226.ver.vltra Bar.ff.de.iur. Sed corã arbitratore voluntariè electo abſq; iuris,ſeu ſtatuti neceſsitate,non poſſunt prędicta iuramenta,nec alia prẹſtari teſte Grato in d. cõſ.10.Et ſi cauſa.vol.2.Et D.Io.Bap. de S.Blaſio.in d.nu. 90.q.49. Et hoc niſi arbitrator proceſsiſſet tanquã arbiter: quia tũc ẽt corã eo,talia iuramenta præſtari,ac referri poſſent.D.Io.Bap.de S.Blaſio in d.nu.90.q.49. Sed quòd dicta iuramenta poſsint præſtari indiſtinctè ẽt vltra caſus prẹmiſſos etiam coram arbitratore voluit Pariſius dict.conſ. 76.Ad reſolutionem.nu.14. & 15.Anch.d.cõſ.316.In cau-

ſa.in princip. Sed an coram arbitratore poſsit iurari latius inferiùs dicetur in limitationibus.

11 ¶ Quadrageſimoſeptimò † amplianтur pręmiſſa iura l.ſi quando.& d.c.fi.& d.l.in actionibus.& oĩa alia iura,ac ſtatuta,quibus datur facultas iurandi contra aliquem in litẽ, ob eius dolũ,vel violentiam, & ob damnũ per eum datũ, vel delictũ per eum commiſſum, vt procedant ẽt contra minorẽ annorum vigintiquinque adultũ tñ,ſeu doli capacem,qui dolum, vel delictũ,commiſerit in faciendo:puta, committendo violentiã,vel dando damnum:nã talis non excuſatur ẽt à pœna,nec à iuramento in litem,ẽt per viam reſtitutionis in integrum: quia tenebitur ad pœnas,& contra eũ iurari in litẽ poterit, nõ obſtante reſtitutione in integrum petita. Alex.conſi.103.Videtur. col.v.nu.18.verſi. non obſtat,dũ quintò dicebatur.vol.1.Dec.conſi.521.Cõſultus.col.fi.in fi.tex.& Doc.in l. ſi ex cauſa.§.nunc videndum.& §. ſi commiſſum. & in l.auxilium.ff. de minor.l.1. C.ſi aduer.del.Et ideò glo.& cõmuniter Doc.in l.ſi quis in tantã.C.vnde vi.cõcludunt cõmuniter, ꝙ adultus qui in dolo fuit incidit in pœnam.dict.l. ſi quis in tantam.& contra eam non reſtituitur.Alex. dict.verſic. non obſtat,dum quintô dicebatur. vbi inquit quòd ita cõmuniter tenetur.

12 ¶ Quadrageſimooctauo† amplia iura præmiſſa & omnia alia iura,ac ſtatuta quibus datur facultas iurãdi in litẽ,cõtra aliquẽ,ob eius dolũ, vel violentiã, procedere,ẽt ſi ille, contra quẽ intẽditur iurari,eſſet miles armatæ militiæ,& ſimul minor annorũ vigintiquinque vbicunque feciſſet inuaſionẽ,vel violentiã cõtra ius naturale:puta, occupãdo, vel inuadẽdo rẽ alienã, vel ẽt rem cõem cum alio, occpãdo per vim, vel dolum et partem ſocij: nam tunc dicitur peccare contra ius naturale, & non excuſatur à pœna.d.l. ſi quis in tantã. & põt contra eũ in litem iurari, ita inquit Alex.in d.conſi.103.Videtur.col.v.nu.17. in fi.ver.non obſtat,quartum argumentum.vol.j. vbi alleg.glo.& Doct.in

13 d.l.ſi quis in tantam. Si tamen † miles armatæ militiæ rẽ ſuam in totũ ab alio poſſeſſam per vim occuparet, excuſaretur à pœna.d.l.ſi quis in tantam. ſi ex præſumptionibus apparet ꝙ errore introductus hoc fecit,ex quo nõ eſſet cõ

tra ius

tra ius naturale rem ſuam propriam ab alio poſſeſſam pro pria authoritate apprehendere, & per conſeques tunc con tra ipſum militem non poſſet in lite iurari. ita ſentit Alex. in d.uer.non obſtat, quartum arg. per not. per glo. & Doc. in l.ſi quis in tantam. & per Ang. in l.plagij. C. ad l. Falci. de plagiar. Et dato quòd miles allegaret ſe propter aliquã cau ſam ſaltem coloratam, uel leuem fuiſſe motum ad inuaſio nem faciendam abſque dolo, nõ ſufficit eam per ipſum al legari, ſed oporteret etiam per eũ probari, quòd ipſe miles habebat notam illam cauſam, & quòd ſibi dictum fuerit ante inuaſionem quòd eidem licebat prædicta facere, propter illam cauſam. Et quod miles ita dicēti crediderit, quã uis nimis credulus fuerit, tunc enim excuſaretur à dolo, & a pœnis violentiæ, & contra eum in litem iurari non poſſet. Alex. d. conſ. 103. Videtur. col. pen. verſi. & dato. volu. j.

24 ¶ Quadrageſimonono † amplia iſtam l.ſi qñ. & oĩa iura, & ſtatuta ſimilia, procedere etiam inter condominos, ſocios, & cohæredes contra ſeipſos, nedum cõtra extraneos. Ale. d. cõſ. 303. Videtur. vo. j. Et dixi ſuprà latè n. 1. §. actio. pro ſocio. uer. Ex hoc amplia. & num. 3. uerſ. Vnde ſi unus.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem non ſolùm in cauſis ciuilibus vel criminalibus, in quibus de crimine actum ciuiliter ſit, ſed etiam in criminalibus criminaliter intentatis, vel mixtis.*

2 *Confeßio rei ſi fiat cum qualitate minuēte pænam delicti, vbi præſumptio eſt contra delinquentem, confitens tenetur illam qualitatem probare, aliàs ſuccumbit.*

3 *Iurari non poteſt in litem vbicunque actum eſt criminaliter ad pœnam corporalem, vel ad pœnam pecuniariam fiſco applicandam.*

4 *Probatio priuilegiata in ciuilibus, & quæ in illis probaret facit iudicium ad torturam in criminalibus.*

5 *Quotiens data eſt querela & concluſum ad vtilitatem partis querelantis, dicitur actio ciuilis, & in ea conſtito de crimine, poteſt in litem iurari ſuper rebus abreptis pretio & æſtimatione.*

6 *Delictum ſi ſit dolo malo commiſſum in litem iurari contra delinquentem poteſt: ſecùs ſi caſu, vel lata culpa, vel non eſſet difficultas probationis.*

Debet

item probatur.& num.24.ver.ꝙ tamen dictum.& ibi Petr. Rebuf.& alij Doctor.C.de ſent.quæ pro eo, quod int.prof. tex.& Docto.in c.olim.de iniur.& dam.dat. & in c.dilecti. vbi glo.ver.cum iuſtis,ibi,& ita.vbi Doct.de for.compet.c. fi.vbi gl.ver.per teſtes:ibi & ſic intereſſe, quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandũ.extr. de his quæ vi met.ve cauſ.fiunt.Pau.de Caſt.l.ſicut iniquũ.col.j.ver.quando autẽ.C.de fid.inſtr.Afflic.deciſ.13.vertitur.nu.10.ver.ſecunda præſumptio. Bar.l.quidã tabularũ.ff.de furt.Et hæc eſt cõis opi.quæ indubitanter procedit,vbi de crimine actum fuit ciuiliter,vel criminaliter,& vigore iuramẽti in hoc ſolùm agitur ad probandũ per iuramentũ,damna, intereſſe, expenſas,& reium quãtitates,qualitates,pretiu, & æſtimationẽ, & alia quæ commodu pecuniarium partis iurantis reſpiciunt,quia ipſa omnia,& alia ſimilia, probabũtur per iuramentum partis in lite præſtandum,contra delinquentẽ,vel criminoſum,ſiue doloſum, ſiue ciuiliter,ſiue criminaliter,pro præmiſsis,& alijs,actum fuerit, probato tamen prius delicto,vel crimine liquidato,per duos teſtes, vel per confeſsionẽ partis, ſeu rei conuenti, ita ꝙ ad probandum delictum non poſsit et ex unico teſte iurari in ſupplementum.Rom.& Iaſ.in d.l.fi.ff.de in lit.iur.Et patet, ꝙ hæc eſt vera & cõis opin.ex his quæ ſuperius deduxi. Sed probato delicto,bene põt iurari in litem, ad probandũ res ablatas, vel deuaſtatas,& rerum quantitates,qualitates,pretium, æſtimationem,dãna,expenſas,ac intereſſe,& alia etiam, q ciuiliter ſolùm,vel criminaliter ſolùm, vel ſimul ciuiliter, & criminaliter actum fuiſſet.per text.hic in l.ſi quando.C. vnde vi.& in d.c.fi.& in d.l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff. quòd vi aut clam.& in d.l.cùm furti.cum ibi not. per glo. Ang.& Pau.de Caſtr.ff.de in lit.iur.& per hanc opi.deduxi ſupra alias authoritates.& hæc eſt communis opin.

¶ Et iſtud ampliatur procedere etiam, ꝙ criminaliter vel ciuiliter, actum eſſet non ſolùm pro conſequenda rei æſtimatione, verùm ẽt pro conſequenda pœna ſecundum rei æſtimationem:puta dupli,tripli, aut quadrupli parti tñ,& non fiſco applicanda, quia rei æſtimatio ad finem ẽt habẽdi ipſam pœnam, tunc probari poſſet per iuramentum in

litẽ, contra

litē,cōtra doloſum,vel furem,aut violentū.& hæc eſt cōis opin.glo.in l.cùm furti.per illum text.& ibi Pau. de Caſtr. nu.3.verſi.ſic ergo.ff.de in lit.iur.Petr.de Anch.conſi.286. Ex prædicta.in fi.Alexan.conſi.103.Videtur. volu.j.

¶ Ampliatur ēt præmiſſa † procedere et ſi de delicto: puta,furto,dāno,aut violentia conſtaret ſolùm per confeſsionē rei conuenti,qualificatā,vel taxatam : puta,in decē aureis tantùm ſubtractis,vel in re valoris centū aureorum tātùm,& non vltra ſubtracta:quia actor,uel accuſator poſſet iurare in litem contra ipſum reum conuentum, de maiori ſumma & de alijs, vltra confeſſata,tam reſpectu quantitatis & æſtimationis rerum, quàm etiā reſpectu plurium vitium, quibus furtum , vel delictū cōmiſſum per ipſum reū confitentem dicatur ab actore,vel accuſatore,.vltra cōfeſſata per reum conuentū.Anch.d.cōſi.286. Ex prædicta.Et dixi ſupr.in §.actio.pro ſocio.nu.3.verſi.amplia præmiſſa. facit c.ſemel malus.vbi tex.& Doc.de reg.iur.in vj. Confeſſio.n.rei cū qualitate,vel taxatiua minuēte,vel tollente obligationē,ſeu pœnā delicti,vbi præſumptio eſt contra cōfitentē:puta,quia ſumus in delictis,vel in alijs quæ ſunt de genere prohibitorū,tunc pōt confeſsio pro parte acceptari per actorem,vel accuſatorē,cum negatione, ꝙ qualitas. vel taxatiua non ſit vera. Et cōfitens tenetur probare qualitatē,vel taxatiuā eſſe verā, alioquin in totum ſuccumbit confitens, ex quo actor vel accuſator in iſtis pōt pro parte pro ſe faciente acceptare confeſsionē,& in parte quæ facit cōtra ſe reſpuere confeſsionē.Abb.c. cū veniſſet.col.ij.ver. itē not.ꝙ licèt confeſsio emanet cū certa qualitate. ext.de inſt.& in c.bonæ.el ij.col.fi.in fi. & col. pen.in fi.ver.adde ad prædicta.ext.de poſt.prȩl.Bal.conſi.72.Dauanti da voi ſauio.nu.3.& per to.vol.ij. Et in caſibus quibus actor non poſſet iurare in litē;puta,quia eſſet Iudæus,vel infamis,ipſa cōfeſsio operatur,ꝙ iudex maleficiorū poterit,ac debebit torquere reū taxatiuè,vel qualificatiuè cōfitentē, ut dicat veritatē ſup maiori ſūma,& ſup alijs vltra ꝑ ipſum reū cōfeſſata.Lanfr.de Oria.in c.qm̄ contra falſam.in glo.ver. confeſsiones.nu.19.ver.quæro iuxta præmiſſa de una.in fi.

3 ¶ Limita tamen † præmiſſa iura,ac ſtatuta,nō procedere; vbicunque

vbicunque actum fuiſſet criminaliter, ad pœnam corporalem: puta, amiſsionis vitæ, vel mutilationis mẽbri, aut fuſtigationis, vel aliam pœnã corporalẽ. vt ſit locus ipſis pœnis corporalibus. Nam tunc ẽt cõſtito de delicto: puta, furto, vel rapina, vel alio delicto, non ſtatur iuramento in litẽ partis, ſuper quantitate, & qualitate, & æſtimatione rerũ, ſi ſtatutum vel lex, aut decretum diceret, quòd à tali ſumma: puta, á cẽtum libris ſupra, vel à medio ſcuto ſupra fur, vel latro, vel raptor fuſtigetur, vel ꝙ corporaliter puniatur: puta, quòd bulletur in fronte. Sed rerum quantitas, & qualitas, ac æſtimatio ẽt per vim, ac violentiam, & dolum, ac rapinam, & furtum ſubtractarum, vel deuaſtatarũ, debet per teſtes plenè & liquidò probari, nec poteſt tunc, quantũ ad hoc, vt ſit locus ipſis pœnis corporalibus ẽt ſolius fuſtigationis, vel bullationis, probari ex iuramento in litẽ per partem præſtando, & ita limitatur hoc modo non procedere iſtã l. ſi quando. C. vnde vi. & d. c. ſi. ext. de his quæ vi met. ve. cauſ. fiunt. & d. l. in actionibus. & l. cũ furti. ff. de in li. iu. & d. l. ſemper. §. in hoc interdicto. ff. quod vi, aut clã. & omnia alia iura, ac ſtatuta, volentia credi iuramento alicuius partis offenſæ, vel damnũ, vel violentiã, aut aliud malum paſſæ, vel iuramento camparij, vel ſaltuarij. ita dicit Bal. in l. in actionibus. §. ſeu. ver. planè. col. fi. ver. ſi ſtatutũ dicit, ſi quis furatus fuerit à centũ libris ſupra bulletur. ff. de in lit. iur. Bar. in l. fi. vbi etiã Alex. col. j. ver. extr. glo. q̃rit Bart. & ibi D. Fran. Cur. Iaſ. & alij. ff. de in lit. iur. Raph. Ful. Plac. & Pau. de Caſt. in l. cùm furti. ff. de in lit. iur. D. Fran. Curt. in l. admonendi. nu. 215. ver. in ea. gl. ibi, l. ſi quando. in fi. ibi, quarto limitatur. & ibi Iac. Pet. de Ptholomeis nu. 291. ver. tertio fallit. & ibi alij Mod. ff. de in lit. iur. arg. l. fi. C. de prob. & l. eum qui. ff. de iur. Caro. Rui. conſ. 35. Quod ſentẽtia. col. iij. nu. 7. et 8. et 9. ver. et alia ratione iſto caſu. vol. v. Ang. hìc in hac l. ſi quando. C. vnde vi. Bal. et alij l. j. et l. in bonæ fidei. C. de reb. credit. et iureiur. Rip. l. damnum. col. iij. verſi. quinto. ff. de dam. infect. Felin. c. de cætero. vbi etiam Fran. Aret. col. ij. de teſt. Pariſ. cõſi. 153. in cauſa. vol. iiij. Alex. conſi. 167. Requiſitus. col. j. volu. j. Et ex prædictis patet, ꝙ hæc eſt vera et commu. opin. Et ſi in hoc caſu pars offenſa

offenſa nō pōt iurare in litem, multominùs poterit in hoc caſu iurare fiſcus.Soc.l.j.§.in eum.nu.3.ff.ne quis eum qui.
¶ Secundò etiam limitantur prędicta iura,ac ſtatuta non procedere quotieſcunque ageretur ad pœnam etiam pecuniariā,fiſco applicādam:puta dupli, vel tripli,ſeu quadrupli,vel aliam pœnam pecuniariam fiſco applicandam: nā tunc dicitur agi criminaliter,& etiā,quod conſtaret plenè ac liquidò de delicto principali:puta, furto, rapina, dolo, aut violētia,vel damno non poſſet iurari in litē per partē, nec per fiſci procuratorē ſuper rebus ſubtractis,vel occupatis,vel furto ſubtractis,nec deuaſtatis, nec ſuper earū quātitate,nec æſtimatione, nec alijs, vt ſit locus dictæ pœnæ pecuniariæ fiſco applicandæ.Paul.de Caſt.d.l.cū furti.nu. 8.ver.nō ſic deberet.ff.de in lit.iur.Bar.& Alex.in l.fi.ff.de in lit.iur.Car.Rui.d.cōſi.35.Quòd ſententia.col.3.nu.7.& 8.& ix.verſi.& alia ratione.vol.v.Iac.Petri de Ptholomeis in d.l.adomnendi.nu.271.verſ.tertio fallit.& ibi Curt.nu. 215.ver.in eadem.gl.ibi.l. ſi quādo.ibi ego.ff. de in lit.iur. Rip.d.l.damnum.col.3.ver. quinto.& ibi Mod.& alij.ff.de dān.infect.Pariſ.d.cōſi.153.In cauſa.vol.4.Doct.in apoſt. ad Bar.d.l.in actionibus.in apoſt.verſ.omnes.Ang.hic d.l. ſi quādo.facit l.fi.C.de probat.& l. non puto.ff.de iur.fiſc.
4 ¶ Probatio tamen † facta per iuramentum in litē à parte præſtitum contra accuſatum, etiā in cauſis criminalibus, quibus actum fuit ad pœnam corporalē, vel pecuniariam fiſco applicandam, in quibus vt ſupra dixi,etiam conſtito de delicto, non pōt iurari in litem,ſuper rebus,et earū quātitate,& æſtimatione, nec ſuper alijs ad finem,vt ſit locus ipſis pœnis, & in alijs caſibus, quibus non poteſt iurari in litem,nec in ſupplementum,tunc ipſa probatio facta per iuramentum in litē, vel per aliud iuramentū in ciuilibus, faceret indiciū ad torturā in criminalibus, quia probatio priuilegiata in ciuilib.,& quę probaret in ciuilibus facit indiciū ad torturā in crimi.Bar.in d.l.ſi.ff.de in li.iu. Et hoc ſequuntur Alex.& Iaſ.in d.l.fi.in fi.cū hoc moderamine, ꝙ ſit arbitrarium iudici.per not.in l.fin.ff.de queſt.& per Io. And.in c.cùm in contēplatione.de reg.iur. Feli.c. de cætero.col.2.nu.vij.verſ. limita tertio.de teſti.et ibi Frā. Aret.
¶ Item

¶ Item ſcias,quòd dato,& non conceſſo, quod iſta l.ſi quã do.C.vnde vi.& d.c.fi.extr.de his quæ vi met.ve cauſ.fiũt. & l.ſemper.§.in hoc interdicto. ff.ꝙ vi aut clã. & oĩa alia iu ra,ac ſtatuta, dãtia facultatẽ iurandi in litẽ, vel aliud iura mentũ pręſtandi, non haberẽt locũ in cauſis criminalibus, quod tñ non concludo,niſi cum diſtinctionibus per me ſu perius datis. hoc.§.in prin.n.j.ver.quinquageſimo amplia.
5 cum ſeq.Tñ quotieſcũque † eſſet data querela,& cõcluſum ad vtilitatẽ partis querelantis,diceretur actio ciuilis,& iudi ciũ ciuile , & in ea, conſtito prius de crimine per teſtes, vel per confeſsionẽ partis , poſſet iurari in litẽ ſuper rebus abre ptis,vel inuaſis,aut deuaſtatis,& eorũ pretio,ac æſtimatio- ne,& ſuper alijs,& locum haberent.d.l.ſi qn.& d.c.fi.& alia iura,ac ſtatuta ſimilia. Raph.Com.conſi.42.Viſo.item vbi procurator non habuiſſet poteſtatem intentãdi iudicium criminale ad pœnã corporalem,nec pecuniariã, fiſco appli candã,tũc etiam indubitanter poſſet dominus comparere, & iurare in litem ſuper ipſis rebus,& earum pretio,ac quãti tate,& æſtimatione & alijs. Raph.Com.in d.conſ.42.Viſo.
6 ¶ Illud autẽ,† ꝙ dixi,ꝙ etiam in cauſis criminalibus, etiam ciuiliter,vel criminaliter motis,ꝙ poteſt iurare in litem cõ tra delinquentem,vel criminoſum,intellige verum eſſe,vbi delictũ eſſet cõmiſſum dolo malo,quia tunc iurari poſſet in litem contra delinquẽtem:ſecus ſi delictum caſu,vel ex cul pa ẽt lata fuiſſet cõmiſſum , quia tunc non poſſet iurari in litẽ.& eſt com.opi.per tex.in l.in actionibus.ibi,ob dolũ.et ibi glo.cõiter approbata.ff.de in lit.iur.vide tamen ea quæ dixi infr.in §.homicidium.nu.14.verſi.fallit ſecundo.Item intellige verum eſſe vbi concurrerent dolus malus & diffi- cultas probationis, quia tũc iurari poſſet in litem in ciuili- bus, & criminalibus alias ſecus.per text.in hac l.ſi quando. C.vnde vi.& per d.l.in actionibus.ver.planè. vbi Doc.ff.de in lit.iur.D.Cam.Plaut.in d.l.j.in gl.ver.per ſuam ſubtilita tẽ.nu.24.ver.ꝙ tamen.& ibi D.Hieron.Cag.nu.126.col.29. & alij Doc.C.de ſent.quæ pro eo,quod int.prof.& iſtud vl timũ intellige iuxta ea quę dixi ſup.in §.Primò itaque. nu. 20.ver.& licet.& nu.33.ver.Sed in caſu.& nu. 34.verſ.ſepti mò amplia.in fi.Et debet † ſemper liquidò prius cõſtare &

probari de delicto principali rei cōuēti antequā iuretur in litē ſuper dānis, & intereſſe, & rebus, & eorū æſtimatione. Rom. & Iaſo. l. fi. ff. de in lit. iur. D. Cam. Plaut. d. verſi. ꝙ tñ.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium omni lege eſt prohibitum.*

2 *Homicida ad quid teneatur erga occiſum & eius hæredes.*

3 *Vulneratus moriturus, vel eius hæres pro intereſſe animæ poteſt in litem iurare contra vulnerantem.*

4 *Intereſſe quod inſurgit ex maleficio, probatur per iuramentum.*

5 *Iudex ex officio poteſt ſe informare de facultatibus homicidæ, & animæ defuncti intereſſe taxare.*

6 *Homicida ſiue dolo, ſiue culpa homicidium commiſerit, tenetur ad curationis vulnerati expenſas.*

7 *Homicida tenetur ad æſtimationem operarum occiſi pro tempore, quo veriſimiliter vixiſſet, & quibus parentes, & hæres occiſi caruere, & cārituri ſunt.*

8 *Homicida tenetur ad intereſſe illorum, quos occiſus ſuſtentabat. Et quid de ſocio occiſi ſic. Et an pro hoc iurari in litem poſſit.*

9 *Homicidium ſi ſit caſuale, expenſæ, damna, et intereſſe debētur, ſed tantum legitimis probationibus debent probari, non iuramento in litem.*

10 *Vulnerator tenetur ad expenſas curationis vulnerati, & ad æſtimationem operarum amiſſarum, & ad omne damnum emergens.*

11 *Membrum ſi ob vulnus illatum ſit debilitatum, vulnerator tenetur ad omnia damna vulnerati, & eorum quorum intereſt.*

12 *Operæ amiſſæ, lucra ceſſantia & intereſſe probantur iuramēto vulnerati contra dolo malo vulnerantem.*

13 *Occidens vel vulnerans animalia mea, tenetur ad expenſas curationis, & damna pro quibus in litem iuratur.*

§. XLI.

1 HOMICIDIVM † ergo cū lege diuina, canonica, & ciuili ſit prohibitum: vt habetur Exod. c. 21. Nō occides. & Deuter. cap. v. & apud ſacrum euangelium Diui Matthæi ca. 26. Qui gladio ferit, gladio perit. & per totum tit. ff. & C. ad l. Cornel. de ſiccar. & in c. 1. de homi. Adeò ꝙ homicida doloſus de iure diuino debet mori, gladio iuſti-

tiæ

tiæ vltore: vt habetur Exodi c.28.& Leuit.c.24.& Numeri c.35.& in Euangelio v.Matthæi ca.26.ibi, qui gladio ferit, gladio perit. Et idem de iure canonico. ca.j.de homi.& de iure ciuili toto titu.ff.& C.ad l.Cornel.de ſic.& inſtitu.de
2 pub.iudi.Sequitur † quòd proculdubiò homicida tenetur erga occiſum & hæredes occiſi ſiue homicidium fuerit dolo, ſiue culpa factũ, ad intereſſe animæ occiſi: quia primò & ante omnia debetur per homicidam intereſſe animę occiſi defuncti: vt pro ea fiant orationes, ieiunia, & huiuſmodi, & fiat fundatio perpetua, aut anniuerſarium miſſarum perpetuum, vel elemoſina pro anima defuncti ſecũdum facultates illius qui homicidium perpetrauit, ita dicit dominus Manſuerius in ſua practicá iudiciorum ſub rub.de expenſis intereſſe, & damnis.nu.16.ver.item ſi propter homicidiũ.ibi, ſed primò. Scot.in 4.ſent.diſtin.15.& ibi Richa. & Laudul.Et illud ego probo: quia ſi occidens, vel uulnerans dolo, vel culpa tenetur ad intereſſe rerũ, & pecuniarum, & expenſas curationis corporis vulnerati poſtea defuncti, & eius propinquiorum quos ſuſtentabat.l.ex hac lege.ff.ſi quadru.paup.feciſ.dica.glo.& tex.in l.liber homo. & l.qua actione. ff.ad leg.Aquil.Spec.in tit.de iniur.& dã. dat.§.ſequitur.ver.ſed nunquid.cum ſeq.c.j.extra de iniur. quantòmagis ipſe occidens debet teneri ad ipſum intereſſe animæ defuncti, & ſic ad fundationem perpetuam, vel anniuerſariũ perpetuum, vel eleemoſinam, & orationes pro anima defuncti occiſi, & ad orandum, & orari faciendum pro ea, cùm aia cunctis rebus ſit pręferenda.l.ſancimus.& auth.multò magis. C.de ſacroſ.eccle.ſumm.Ang.uer.reſti
3 tutio.j.in ver.homicida. Et pro tali † intereſſe animæ vulneratus moriturus, ſeu eius hæres, & ſic hæres occiſi, poſſet iurare in litẽ contra vulnerantẽ dolo malo, ſeu occidentẽ dolo malo, probando ipſum intereſſe ex ipſo iuramẽto cõtra homicidã doloſum.glo.fi.in fi.in l.nummis.ff.de in lit. iur.c.dilecti.ubi glo.ver.cũ iuſtis.ibi, & ita hoc. & ibi Abb. & alij, de foro cõpet.tex.in c.fi.& ibi glo.ver.per teſtes.ibi,
4 & ſic † intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandũ. & ibi Doct.not.extr.de his quæ vi met.cauſ.fiũt. l.j.vbi glo.ver.ſubtilitatẽ.ibi, ſed hoc.vbi Doct.C.de ſent.

quę pro eo quod inter. prof.iunctis ſuperiùs per me notat. ſuprà,§.Vigeſimoquarto.nu.j.& §.Quinquageſimo.nu.j.Et
5 vbi hęres † iurare non poſſet in litē:puta,quia eſſet infans. l.videamus.ff.de in lit.iur.vel iſtud nō peteret,vel eſſet homicidiū culpa,& non dolo malo commiſſum, quo caſu,iurari non poſſet in litem.d.l.in actionibus.poſſet tūc iudex ex officio,& ēt per exploratores,ſeu commiſſarium informare ſe de facultatibus homicidę, & taxare iſtud intereſſe animæ defuncti:vt pro ea fiant præmiſſa arbitrio boni uiri dominus Manſuerius d.verſi.item ſi propter homicidium. text.gloſ.& Docto.in d.l.j.verſi.per ſuam ſubtilitatem.vbi Cagn.& alij . C.de ſent.quæ pro eo quod inter.profe.Sum. Ang.d.verb.reſtitutio.j.verb.homicida.

6 ¶ Homicida † ſiue dolo malo,ſiue ex culpa,vel in rixa cōmiſerit homicidium, tenetur etiam ad expenſas curationis factas quò advulneratū,qui poſtea fuit mortuus,tam reſpectu medicinarum,quàm medicorum, & aliorum omniū.l. liber homo.vbi glo.j.& Doc.& l.qua actione. ubi tex.& gl. ff.ad leg.Aquil.text.gl.& Doc.in l.ex hac lege. ff.ſi quadru. paup.fec.dic.Spec.in ti.de iniur.& dam.dat.§.ſequitur.ver. ſed nunquid.& ver.quid ſi ſtatim.c.j.vbi tex.gloſ.& Abb.& alij Docto.de iniu.& dam.dat.l.fi.ff.de his qui deiec.vel effeud.& eſt iſtud etiam de iure diuino,vt habetur Exod.21.
7 Et item tenetur † ipſe homicida ad æſtimationem operarū occiſi pro tēpore quo ueriſimiliter vixiſſet, ſecundū diſtinctionem temporū, l.hæreditatum.ff.ad leg.Falci.Et quibus pater & mater,& hęres occiſi caruit,& cariturus eſt.non tn̄ tenetur ad æſtimationem libertatis,nec membrorū,nec cicatricum,nec corporis hominis liberi occiſi , cùm liberum corpus non recipiat æſtimationem.ita dicit Spec.d.uer.ſed nunquit.& d.uer.quid ſi ſtatim.text.& glo.d.l.ex hac lege. & in d.l.fina.& in d.l.qua actione. & in d.c.j.de iniur.Sum. Ang.verb.reſtitutio.j.ibi, homicida.Reuer.frater Io.Baptiſta Trouamala in eius ſumma Roſella verſ.reſtitutio iij.de dānificantibus in bonis corporis . Reuer.D.Io.Duns Scotus in 4.ſent.diſtin.15.Et ſi vulneratus , vel offenſus ſtatim obijt,nec aliquę impē ſę ſunt in medicis factæ,tūc ēt homicida tenetur ad æſtimationem operarum quibus pater occiſi

cariturus

cariturus eſt, vel ſi pater, vel alius extraneus occiſus eſt, ęſtimabit hęres operas illas, & lucra quas, & quæ amiſit, & habere potuit tempore vitæ ſuæ: puta, quia occiſus erat aduocatus, cauſidicus, notarius, mercator, prætor, cerdo, pellipa rius, vel alius artifex, ſecundum ęſtimationem temporis, & vſque ad illud tempus, quo uerilimile eſt illum occiſum uiuere potuiſſe. de qua in l. hæreditatū. ff. ad le. Falcid. ita inquit Spec. in d. tit. de iniur. & dam. dat. §. ſequitur. ver. quid ſi ſtatim obijt. & ver. ſed vſque ad quod tempus. text. in d. c. j. vbi glo. Abb. & Doc. de. iniur. & dān. dato gl. d. l. ex hac leg. Sum. Ang. uerb. reſtitutio. j. ibi, homicida. & Sum. Roſel. verb. reſtitutio. iij. uer. quid autē ſi ſtatim. & ver. ſed vſque.

8 ¶ Et homicida tenetur † nō ſolùm ad pręmiſſa, verùm ēt tenetur ad intereſſe illorū: puta, patris, matris, filiorū, vxoris, & propinquorū interfecti, uel pauperū, & inhabilium, quos interfectus ſuſtentabat, & ad tantā reſtitutionē quantûm illis abſtulit ex interfectione illius perſonæ, Sum. Roſella d. uer. reſtitutio. iij. D. Manſuer. d. ver. item pp homicidiū Sum. Ang. ver. reſtitutio. j. uer. homicida. tex. & Doc. in l. qua actione. ff. ad legē Aquil. Spec. d. §. ſequitur. in d. verſi. ſed nūquid. & d. uer. quid ſi ſtatim obijt. Abb. d. c. j. col. ij. n. 6. uer. ulteriùs. in fi. de iniur. & dam. dato. Et itē ſocius interfecti, ubi erat ſocius bonorum, uel alicuius exercitij, uel mercaturæ ſi dānū patiatur ex interfectione ſocij, poterit agere pro eius dāno, ac intereſſe cōtra ipſum interfectorē. D. Manſuer. d. uer. itē ſi pp homicidiū. Et pro pdictis expēſis curationis, operis & ipſarū qualitate, & æſtimatione, ac ualore, & dānis, expēſis, ac intereſſe, iurari poſſet in litē per hęredē interfecti, & itē per patrē, matrē, vxorem, liberos, & propinquos ſociū interfecti, & per inhabiles, ac pauperes, quos defunctus ſuſtētabat, probando pręmiſſa, & oē aliud ipſorū intereſſe, ex ipſo ſolo iuramēto in litē pręſtādo contra interfectorē doloſum, ſeu cōtra homicidā doloſum, p textum hîc, in hac l. ſi qn. ubi Iaſ. nu. 57. uer. nū quid. ibi, puto. C. vnde vi. glo. in d. c. fi. uer. per teſtes. ibi, intereſſe quod ſurgit. extra quod me. cau. & per ea quæ dixi ſuprà, §. Quinquageſimò. nu. j. & hoc §. in fi. Vbi tñ † homicidium fuiſſet

9 caſuale, vel culpa, & nō dolo malo factū, ipſę expēſę dam-

na,ac intereſſe debentur pro homicidã,ſed nõ poſſunt pro
bari per iuramẽtũ in litẽ,ſed teſtibus,vel alijs legitimis pro
bationibus debent probari, vel per officiũ iudicis æſtima-
ri,vt dixi ſuprà hoc §.verſi.homicidium ergo.in fi.Vulne-
20 rans etiam † aliquem,vel offendens alicui armis,vel bacu
lo,aut lapide,ſeu pugnis, vel alio mõ ſiue in rixa, vel alio
modo etiam quod vulneratus,aut offenſus non moriatur,
tenetur non ſolùm ad expenſas curationis tã reſpectu me-
dicorum,quàm medicinarum,ſeruitutum infirmi, & alia-
rum expenſarum curationis, verùm etiam tenetur ad æſti
mationem operarum amiſſarum,pro temporibus,& dieb.
quibus vulneratus,vel offenſus ſtetit in lecto,vel etiam ex
tra lectum,ſed pp ipſam offenſionẽ,vel vulnus operari nõ
potuit.tex.in c.j.& ibi not.Abb.Panor.col.ij.nu.v.ver.ſed
quæro.de iniur.& damn.dat.& in l.ex hac lege.ubi tex.gl.
& Doct.ff.ſi quadr.pauper.fec.dica.& in l.liber homo.vbi
glo.& Doct.& l.qua actione.ff.ad l.Aquil.& in l.fi.ff.de his
qui deiecerunt vel effuderunt.Specu.d.ver.ſed nunquid.&
d.ver.quid ſi ſtatim.& iſtud etiam eſt de iure diuino:vt ha
betur Exodi.21.Et vlterius vulnerans, vel offendens tene-
tur ad omnia alia damna damni emergentis paſſa per vul
neratum,vel offenſum,tam intrinſeca, quàm extrinſeca,
ſequuta ob dictum vulnus,& ſeu offenſionem.l.in interdi
cto.ff.quod vi aut clam.l.ait lex.& l.inde Neratius.& l.pe.
ff.ad l.Aquil.& dixi ſuprà in §.In depoſiti.n.27.uer.in ma
leficijs.Et vbi offenſus,vel vulneratus, erat ſolitus lucrari,
& ob ipſum vulnus,ſeu ob offenſionem ipſam non potuit
lucrari,tenetur ipſe vulnerans,vel offendens, ad ſoluendũ
ipſi offenſo,aut vulnerato,ipſum lucrum ceſſans,& hoc tã
reſpectu temporis præteriti,quàm futuri.gl.& Doct.in d.l.
liber homo.et text.glo.et Docto.in d.l.qua actione.ff.ad l.
Aquil.tex.glo.et Doc.in d.l.ex hac l.ff.ſi quadrupes paupe
riem feciſſe dicatur.et in d.c.1.et ibi Abb.num.6.uer.ulte-
rius.de iniurijs et damno dato.Speculator d.uerſ.ſed nun-
quid.et d.verſi.quid ſi ſtatim obijt. et habetur Exodi cap.
21.iunctis notatis per me ſuprà in d.§.In depoſiti. nu.30.
verſi.debitor nummorum.

21 ¶ Et ſi ex vulneribus,† aut pcuſſionibus,vel offenſionib.

illatis,

illatis, corpus, vel membrũ, remanſit debilitatũ, aut mutilatum, vel inutile, vel pigrũ, & nõ ita promptũ, prout erat primò, aut oculus obcæcatus, tunc vulnerans, vel offendẽs tenetur ad omnia damna intrinſeca, & extrinſeca, expẽſas curationis, & intereſſe, & ad omnia damna damni emergẽtis, & lucri ceſſantis dicti vulnerati vel offenſi, & patris, matris, vxoris, ac liberorũ, & pauperum, & aliorum quos ſubſtentabat, & ad æſtimationem eius operarum amiſſarum pro tempore præterito poſt ipſum vulnus illatum, vel offenſionẽ factam, & in futurum amittendarũ, ſiue ſteterit, ſeu ſtet in lecto, ſiue non, occaſione præmiſſa, cõputando tempora futura ſecundũ diſtinctionẽ. d. l. hęreditatũ. ff. ad leg. Falcid. & hoc de iure Diuino, Canonico, & Ciuili. Exo. 21. per gl. & Docto. in d. l. liber homo. & per gl. text. & Doc. in d. l. qua actione. ff. ad leg. Aquil. & in dict. l. ex hac lege. ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſet dicatur. per Doc. d. c. j. per illum text. vbi Abb. Panor. col. 2. nu. 6. ver. vlteriùs. quæro. & ibi D. Sebaſt. Sapia. & alij in apoſtil. extra de iniur. & dã. dato. & Doct. in l. fi. per illũ text. ff. de his qui deiecerũt vel effuderũt. Summa Angel. ver. reſtitutio. j. ver. homicida. & ſumma Roſel. ver. reſtitutio. 3. de damnificantibus. Et præ
12 miſſæ † expẽſæ curationis, & operæ amiſſæ, ac amittendę, dãna, ac lucra ceſſantia, & intereſſe vulnerati, vel offenſi probantur ex ſolo iuramẽto in litẽ præſtando per vulneratũ, vel offenſum, cõtra vulnerantẽ dolo malo, vel offendentẽ dolo malo. per text. hic in l. ſi quãdo. vbi Iaſ. nu. 97. ver. nũquid. ibi, puto. C. vnde vi. & per ea quę dixi ſupr. §. Quinquageſimo amplia. nu. j. & hoc §. Homicidiũ. Ego. cicatricũ aũt, & deformitatis ſequutę ob vulnera, vel offenſionẽ in hoĩe libero nulla rõ habetur. tex. in d. l. ex hac l. ff. ſi quadr. paup. fec. dic. & in d. l. fi. ff. de his q deiec. vel effu.
13 ¶ Occidens, † uel vulnerans ſeruum meũ, vel equos meos, vel boues meos, pecudes meas, vel alia animalia mea, vel eiſdẽ offendẽs, tenetur ad expenſas curationis, & ipſorum pretiũ, & ad dãnum intrinſecum, & extrinſecum, & lucrũ ceſſans, ad æſtimationem operarũ amiſſarum, ac amittendarũ, & ad intereſſe cicatricũ, & deformitatũ. text. cũ gloſ. vbi Doctor. not. in d. l. ex hac lege. ff. ſi quadru. pauper. fec.
 dica.

dica.glo.in d.l.liber homo.tex.cum gloſſ. in d.l.qua actione.& per tot.titu.ff.ad leg.Aquil.& tex.cum glo. vbi Doct. not.in l.fina.ff.de his qui deiecer.Ergò contra ipſum occidentem dolo malo,vel vulnerantem præmiſſa dolo malo, vel eis dolo malo offendenté,iurare potero in litem,probã do ex ipſo ſolo iuramento prædictas expenſas curationis, pretium præmiſſorum ſeruorum,ac animaliũ, intereſſe cicatricũ,& deformationis,& operas amiſſas, & amittendas, & omnia alia damna mea,lucri ceſſantis, & damni emergẽtis,& intereſſe meum,per text.hic,in l.ſi quando. vbi Iaſon nu.57.verſ.nunquid.ibi,puto.C.vnde vi.& in d.l.in actionibus.verſ.planè.& ibi Doct.ff.de in lit.iurand.& in l.arbitrio.vbi text.gloſſ. & Doctor.ff.de dolo. & per ea quæ dixi ſuprà.§.quinquageſimò amplia . & hoc §.homicidium ergo.in fin.& num.6.verſi.homicida.& num.10.verſi.vulnerans.glo.fin.in fin.in l.nummis.ff.de in lit.iurand.c.fi. vbi gloſſ.verſi.per teſtes.de his quæ vi metusve cauſa fiunt.

14 ¶ Fallit vbi aliquis † vulneraſſet, vel occidiſſet ad ſui defenſioné neceſſariam : quia tunc non tenetur ad expenſas curationis,nec ad dãna,nec intereſſe , nec ad aliquam pœnã,nec poteſt contra eum in litẽ iurari.l.vt vim.vbi tex.gl. Bar.Iaſ.Dec.& alij.ff.de iuſti.et iure. et vbi occidiſſet ad ſui defenſionem illum qui eum fuit aggreſſus,licèt aliqualiter modũ exceſsiſſet,cùm non eſſet in dolo, non ſic ſtrictè teneretur ad præmiſſa nec pro eis poſſet in litẽ iurari. Sũma Ang.d.ver.reſtitutio.j.ver.homicida.d.l.in actionibus. Fallit ſecundò vbi aliquis occidiſſet, vel vulneraſſet aliquem, vel alicui offendiſſet abſq; dolo malo:puta,caſu,vel ex culpa:quia tunc licèt teneatur ad expenſas curationis, operas amiſſas,& amittẽdas,dãna,ac intereſſe vulnerati,vel offenſi.d.l.ex hac lege.vbi text.glo.et Doc.ff.ſi quadrup.pauper. feciſſe dicatur.et gl.et Doct.in d.l.liber homo.et in d.l.qua actione.vbi tex.et Doct.ff.ad leg.Aquil.Tamen expenſæ ipſæ,et tale intereſſe,vbi non eſt dolus, debent probari teſtibus,vel inſtrumentis, nec poſſunt probari per iuramẽtum in litẽ,etiam ſi præmiſſa homicidia,vel vulnera facta fuiſſent ex lata culpa,et eſt cõis opinio tex. cum gloſſ.d.l.in actionibus,ver.ob culpam.vbi Doct.not.ff.de in lit. iur.

¶ Dico

15 ¶ Dico tñ † quòd iudex ex officio poſſet ſupplere ęſtimã do expenſas curationis,pretium ipſorũ ſeruorum,aut aĩalium,damna,ac intereſſe,operas amiſſas,et amittendas hominis ét liberi occiſi, vel vulnerati, et intereſſe hæredum, et aliorũ quos ſuſtẽtabat,etiam ſi nihil probatum eſſet per partem,et ẽt ſi non poſſet iurari in litem:puta, ſi dolus occidendo,vel vulnerando non interueniſſet, vbi cõſtaret iudici præmiſſa de iure deberi,prout debentur.per nota.per Bar.in l.ſi quod ex Pamphila. ff.de lega.ij.& per Soc.conſ. 136.Prẽſtãtiſsimè.col.ij.ver.videmus,vo.j.tex.in l ſemper. §.in hoc interdicto.ff.quod vi,aut clam.tex.in l.j.verſ.per ſuã ſubtilitatẽ.& ibi Bal.D.Rebuff.D.Cam.Plaut.& Cagn. & Mod.C.de ſent.quæ pro eo quod int.profe.Corn.conſi. 318.Pro uecturali.col.fi.num.8.uerſi.ſi uerò.uol.iiij.

SVMMARIVM.

1 *Duello victus tenetur ad oĩa dãna,expenſas,& intereſſe victoris.*

2 *Duello vincens vtrum poſsit in litem iurare contra victum pro expenſis,damnis,& intereſſe.*

3 *Duellum quid ſit.*

4 *Prouocans ad digladiandum, quando teneatur pœna prouocantis ad duellum.*

5 *Capitalis pœna dolum requirit.*

§. XLII.

1 DVELLO uictus, † ſiue ſuccũbens, tenetur ad oĩa damna,expenſas,& intereſſe, erga uictorem ſuum,ſeu erga uincẽtem in duello, ad ſimilitudinem iudicij contentioſi,in quo uictus, uictori condẽnari debet in expenſis, tam in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus iuramẽto uictoris, ſiue vicentis probandis. Iaſo.l.properandum.§.ſin autem alterutra.nu.21.uerſic.octauò quæro.C.de iud.per ca.finẽ litibus.de dolo & cont. & per l.fin.ubi Bar.& Doc. C.de fruct.& lit.expen.Bar.l.1.ff.ad Turp.Et quòd uictus, ſiue ſuccumbens in duello,teneatur ad omnia damna,expenſas,ac intereſſe.erga uictorem, ſiue uincentem,probanda ex ſolo iuramento in litem præſtando per uictorem,ſiue uincentem in duello, contra ipſum uictum in duello, voluit

voluit in ſpecie Mag. & Clariſs. Iureconſultus D. Lancelo. Conrad. Patritius Laudenſis, in ſuo tract. de duello. in iij. part. in concluſione 94. incipien. Poſtremò. nu. 9. ver. Ioā. tamen. & nu. 10. verſ. plus quoque. vbi allegat Paridem. de Put. in tract. de duello. §. an ſimiles vel nobiles. & in §. pone quòd aliquis ſe. libr. ix. per ca. fin. quòd metus cauſa. & per hanc l. ſi quando. C. vnde vi. per d. §. ſiue autem alterutra. Nam & iniuſtè mouens bellum, vel prælians, contra aliū, tenetur ad omnia damna, expenſas, ac intereſſe, ei cui mouit bellum, probanda ex iuramēto illius cui motū fuit bellum iniuſtum, per dict. l. ſi quando. & per d. c. fi. vbi Inno. Abb. & Doct. & faciunt nota. per Mar. Garatū Laudenſem in tract. de bello. q. j. Fallit ſecundum D. Laur. Silua. vbi victus in duello, habuiſſet iuſtam cauſam litigandi: puta, teſtes, vel indicia: quia tunc non tenetur ad expēſas, nec pro eis poteſt contra eum in litem iurari, ad exemplum iudicij contentioſi, in quo ſuccumbens habens iuſtam cauſam litigandi, non condemnatur in expenſis, ita dicit Dominus Lauren. Silua. in conſi. 51. Omnipotentis. col. pen. num. 13.

1 ¶ Sed dico Ego, † quòd vincens in duello, non poteſt iurare in litem, pro dictis damnis, & expenſis, contra victum in duello: quia duellū eſt prohibitū iure diuino, canonico, ciuili, & humano, propter peccatū mortale, tā reſpectu prouocati acceptantis, q̄ prouocantis, quibus oībus ſacramenta eccleſię, & maximè ſacra euchariſtia denegātur, niſi pœniteat eos. per c. monomachiā. vbi tex. & gl. & Archit. 2. q. 4. & extra de torneamentis. & de cleric. pugnantib. in duello. & de purgat. vulgari. per totū. & per l. j. C. de gladiat. lib. xj. & ibi D. Ioā. de Plat. & D. Lancel. Conradus tracta. de duello, in princ. nu. j. & Paris de Put. tracta. de duello. §. an qui. libr. ix. Abb. c. ad audientiam. de homic. Fel. in c. qualiter. el 2. §. ad corrigendos. col. fin. de accuſatio. Iaſ. l. ex hoc iure. nu. 13. cum ſeq. ff. de iuſt. & iur. glo. l. cùm filius. §. fi. ff. de legat. 2. & gl. in l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. vbi glo. fi. in fi. ff. ad leg. Aquil. & hęc. eſt communis opi. et propterea duellum etiam ſuſceptum poteſt recuſari. S. Thom. de Aquino. 2. 2. quæſtio. 25. Iaſon conſil. 144. Facti. colu. v. verſicu. ſed prętniſſis. cum ſeq. volu. 2. Cot. Mem. verſi. Perduellionis.

duellionis.Soci.Iun.cõſ.123.nu.2.et ſeq.vol.2.Et cùm exiſtẽs in mortali peccato,prout eſt prelians in duello nõ poſſit eſſe teſtis,pro alio.c.teſtimoniũ. vbi tex.Fel. et Doct.de teſtib.Ergo victor in duello non poſsit eſſe teſtis pro ſe et ſic nõ poterit iurare in litẽ cõtra victũ in duello ſuper ipſis expẽſis,et dãnis,cùm nõ ſit oĩ exceptione maior;Ripa l. damnũ.col.3.nu.6.ver.4.in fi,ff.de dã.infect.l.3.ff.de cód. ob turp.cauſ. et dixi ſuprà.§. in depoſiti.nu.7.verſic.fallit quoque.cùm et multi ſub iniuſto clipeo pereant,et ſic tentare Deum.c.ſignificantibus.de purga.vul. Summa Angel. duellũ.et ſumma Roſel.ver.duellũ. fac.c.damnũ.de regu. iur. in 6. Et iſtud maximè procedit in dominio Medio.in quo decretũ ſub rubri. de pœnis.§. in hoc conditũ à Diuo Carol.V.Rom.Imper.prohibet prouocatioues, et acceptationes ad duellũ ſub pœna capitis,et confiſcationis bonorũ.Pro cuius † decreti interprationes ſcias ꝙ duellũ eſt pugna corporalis ſingularis deliberata hincinde duorũ,ad purgationem,gloriã,vel odij exagerationem,et requiritur ipſa deliberatio, et ſic animus deliberatus,tractatus,et appenſatus,duellandi,ſeu bellãdi,aliàs nõ dicitur duellũ,ſed rixa,vbi nõ interuenit ipſa deliberatio,ſeu animus deliberatus.Io.de Lignano tract.de duello.in prin.ver.circa primũ D.Iac.de Caſtello aliàs de villa ſancta,ſiue de Caſtillo in trac.de duello.nu.4.ver.Duellũ itaque.Et duellũ eſt nõ tãtùm duorũ,ſed ẽt pluriũ, et ipſorũ exercituũ bellũ.Alc. l.quos nos.ff. de verbo.ſignific.D.Iacob. de Caſtel.d.tract. de duello.nu.2.et nu.8.Ambroſ.Calepinus verſ.duellũ.Et ſicuti bellũ dicitur quod fit animo deliberato præmiſſo edicto,et nũtio.D.Fra.Arias trac.de bello.nu.60.ver. hinc. Iſidorus lib.20.Ethimol.Ergo ẽt duellũ,cùm dicatur quaſi duorũ bellũ,à bellando,et à bello,dicetur ſolùm vbi interuenit animus deliberatus, cùm bellum nunc dicatur ꝙ olim duellũ appellabatur.D.Iac.de Caſtel.d. tract.de duello.Ambroſ.Calepi.d.ver.duellũ.Ergò ſi † aliquis in dominio Mediolani nõ animo deliberato,ſed in rixa,vel calore iracũdiæ rixa tũc,vel parùm ante præcedẽte, durãte eodẽ calore iracũdiæ expreſsè diceret alicui euagina enſem, vel venias extra ciuitatem ad talẽ locũ,et capias arma: quia volo

3 (margin, at "rũ.Pro cuius †")
4 (margin, at "lo.Ambroſ.")

volo tecũ prȩliari, & duellũ facere, & ita ad arma veniretur, nõ diceretur propriè duellũ, ex quo nõ fuit pugna deliberata, nec interuenit animus deliberatus, & pȩna capitis, & cõfiſcationis bonorũ impoſita ab ipſo decreto locũ nõ haberet. Ioã. de Lignano dict. verſ. circa primũ. d. Iacob. de Caſtel. dict. verſi. duellũ itaque. faciũt nota. per Bar. l. 3. §. prȩtor ait. nu. 25. ver. vltimò nota per illũ tex. in ver. toties. ff. de dãno infe. Et iſtud demõſtratur ex genere pœnȩ capitis, & cõfiſcationis bonorũ cõtra prouocantẽ ad duellũ, & illud acceptantẽ. Ergo iſtud intelligitur, vbi dolo malo, & cũ animo deliberato fiat prouocatio, vel acceptatio duelli. Et nõ vbi fiat in rixa, vel calore iracũdiȩ, abſq; animo de-
5 liberato: vbicũque † ex forma legis, vel ſtatuti, aut decreti imponitur pœna capitis, ita ꝙ moriatur pro aliquo delicto: puta, homicidio, vel pro procuratione, vel acceptatione, aut requiſitione ad duellũ, intelligatur ſi ânimo deliberato, & ſic dolosè iſtud fiat: ergo non intelligitur ſi fiat in rixa, vel calore iracundiæ. Paul. de Caſtr. l. j. C. vbi ſent. vel clar. Abb. c. j. col. pe. nu. 8. ver. illa. n. pœna capitalis requirit dolũ. extra de iniur. & dãno dato. Dec. cõſ. ix. Et pro tenui. nu. 2. & cõſ. 234. In effectu. nu. 7. Ang. l. is, qui cũ telo. C. de ſiccar. Iaſ. l. j. ff. de legib. Bal. l. 2. C. de noxal. act. per illũ tex. facit l. quicquid calore iracũdiȩ. ff. de regu. iur. et faciũt nota. per Bar. in l. quod Nerua. col. 6. nu. 20. ver. itẽ quæro, ibi aut quȩris quò ad pœnã corporalẽ. ff. depoſiti. & facit l. j. §. diuus. & l. 3. §. j. & l. in lege Cornel. ff. ad. leg. Cornel. de ſiccar. & l. j. vbi Doct. not. per illum text. C. de ſiccar. Nec attẽditur nominatio prouocationis, vel acceptationis verbi duelli, ſi quis vſus fuiſſet in hoc verbo duelli, dicendo in rixa, ego inuito te ad duellũ, vbi non erat duellũ, & ſic nõ erat animus deliberatus, nec interuenit animi deliberatio ad illud, ſed in rixa, vel calore iracundiæ illud dictum fuerit. l. ſi fortè. vbi text. Bartol. & Docto. ff. de caſtrenſi pecul.

SVMMARIVM.

1 *Furtum lege diuina, & humana prohibetur: & quæ ſit cuiuslibet furti pœna.*

2 *Iuratur in litem contra furem pro omnibus damnis, & lucris cessantibus, & alijs.*

Furto

3 *Furto ſcripturarũ probato, earum tenor, & valor probabitur ex ſolo iuramento in litem præſtando per illum cui factum fuit furtũ, contra illum qui furtum commiſit.*
4 *Rapina dicitur furtum valde improbum, & quomodò differat à furto, & robaria, & è contra.*
5 *Robaria, & rapina, ſiue vis quando committi dicatur.*
6 *Statutum loquens de robaria quomodò ſit intelligendum.*
7 *Furtum eſt triplex.*
8 *Robaria ſeu rapina probata, ſtatur iuramento, damnum paſſi ſuper rebus raptis.*
9 *Iuramento in litem in materia robariæ quæ probari poßint.*
10 *De robaria qui teneantur in dominio Mediolani.*
11 *Pignorari prohibita, ſi rapiantur per executores, robaria committitur, fallit ſi id in ſubſidium fecerint, vel vt vendantur.*

§. XLIII.

1 FVRTVM † prohibetur lege diuina qua dicitur, non furtũ facies, vt habetur in decalogo, & de iure canonico, vt habetur per totum titu.extr. de furtis. ac de iure ciuili tot.ti.ff.& C.de fur.D.Iodoc. Damhouderius in ſuo Enchiridio ſub rub.de furt.vbi etiam ponit varia genera furtorũ, & eorũ pœnas. Pœna tñ manifeſti furti, eſt quadrupli. Pœna aũt furti nõ manifeſti eſt dupli.tex.in §.pœna manifeſti, inſtit. de oblig.quæ ex del. naſc. Et conſtito
2 de † furto facto per teſtes, vel per rei confeſsionem, iurari poterit in litem contra furẽ per partem cui factum fuit ipſum furtũ, ſuper dãnis intrinſecis, ac extrinſecis, expẽſis, lucris amiſsis, ac intereſſe ſequuto, ob dictũ furtũ, & ſup quãtitate, qualitate, pretio, & æſtimatione rerum furto ſubtractarũ, et vltra cõfeſſata per ipſum reum conuentũ, ſeu per furem, ẽt quòd, de ipſo furto conſtaret ſolùm ex eius confeſsione. ita conſuluit Petr.de Anch.conſ.286. Ex prędicta facti narratione. eſt com, opi. Pariſ.conſi.109.D.Bernardinus.col.3.nu.30.& per tot.vol.3.Bartho.Chaſſa.conſi.21. Le cas.col.8.nu.35.verſ.& etiam. per text.in l.cum furti.& ibi Ang. & Pau. de Caſt.ff. de in lit.iur. & dixi ſupr.§.Primo itaque nu.7.ver.tertio amplia.et in §.Quinquageſimo. nu.2.

nu.2.verſ.ampliantur.Et iſtud procedit ēt reſpectu dupli, tripli,aut quadrupli,aut alterius pœnæ pecuniariæ creſcē-tis ex maiori æſtimatione rei furto ſubtractæ, ex forma iu ris cōis aut ſtatuti,quia ēt tūc rei æſtimatio probaretur ex ipſo iuramento partis,cui factū eſt furtū, præſtando in litē contra furem ēt, ꝙ de furto non conſtaret niſi ex cōfeſſione furis,& ex ipſa confeſsione furis,conſtaret pro mino ri quātitate,ꝙ̄ vellet actor, vel accuſator iurare,ex quo poſ ſet iurare de maiori ſumma vltra confeſſata per furē ēt reſpectu dictæ pœnę.Anch.d.côſi.286.Ex prædicta facti nar ratione.in fi.Pau.de Caſ.d.l.cūm furti.per illū tex.ff.de in lit.iur. & dixi ſupr §.Quinquageſimo.nu.1.ver.& iſtud.Reſpectu tñ pœnę dupli, vel tripli,aut quadrupli, vel alterius pœnæ ēt pecuniariæ fiſco applicatæ, vel applicandæ non poſſet per partē iurari in litē contra furē ſuper rebus, nec earum qualitate,nec æſtimatione, ſicuti non poteſt iurari ēt pro pœna corporali. Bar.Iaſ.& Alex.l.ſi.ff.de in lit.iurā. Paul.de Caſt.d.l.cūm furti.& dixi.ſupr.in §. Quinquageſimo.nu.3.ver.limita tamen.& verſi.ſecundo etiam.

3 ¶ Furto † ſcripturarum, vel inſtrumentorum per teſtes, vel per rei confeſsionē,probato, licèt ignoretur ipſarū ſcri pturarum,& inſtrumentorū eorūdem tenor,ac valor,probabitur tamen ipſarū ſcripturarum & d. inſtrumentorum tenor,ac valor,& ius,ac creditum omne, ꝙ in ipſis ſcriptu ris ille cui fuit factum ipſum furtum, diceret cōtineri,ſeu contentum fuiſſe,ex ſolo iuramento in litē præſtando,per illum cui factum fuit ipſum furtum,contra illū. qui d.fur tum cōmiſit,ex quo iuramento probabitur tenor,ac valor ipſarum ſcripturarum,& inſtrumentorū ſubtractorum, & omne ius,ac creditum illius,cui furtū factum fuit, contra ipſum furem,etiam ꝙ de his nihil probaret, niſi per ipſum iuramentum.tex.& ibi not.Pau.de Caſt.Bal.& Doct.in l.ſi de poſſeſsione.ubi Paul.de Caſt.nu.3.verſi. in ij.caſu.C.de prob.& idem Pau.de Caſt.in l.ſicut iniquum.ver. quando autem.C.de fid.inſtru.Afflict.deciſ.13.vertitur.nu.10.Specul.tit.de inſtrum.edit.§.reſtat videre.ver. illud quoque.

4 ¶ Robaria, † ſiue rapina ſeu vis bonorum raptorum dici tur furtum valdè improbum.l.j.& l.ij.§.damni. verſ.cæte-

rum.

rum.ff.vi bono.rapto.& l.ſi vendidero.§. cùm raptor.ff.de fur.& inſtit.vi bon.rapt.in princ.Alex.conſil.103.videtur col.iij.nu.12.verſi.exigo.vol.j.Differt autem rapina, ſiue, quòd idem eſt robaria,ſeu vis bonorum raptorum,ꝙ idem eſt,à furto,quia robaria,ſiue rapina,idem eſt,quòd vis bonorum raptorum,ex quo robaria dicitur per vim veluti rapina,ſiue vis bonorum raptorum,& dicitur robaria ac robore.i.fortitudine eo,ꝙ faciens robariam,uim robur adhibeat, uel ſit paratus adhibere etiam ſi inueniret reſiſtentē. Furtum vero dicitur quando fit clā: ſiue clandeſtinè abſq; vi à furuo græcè,quòd eſt nigrum latinè.l.j.ff.de furt. tex. cùm glo.vbi Doct.in §.fi.in authen.ut nulli iudi.& text.cū glo.vbi Doct.in l.ſi cùm exceptionem.§.qui uim. ff.ꝙ met. cauſ.Bar.& Doct.authent.ſed nouo.C.de ſer.fugi.Firmianus.in repet.uerſ.Furtum.dicitur,quòd fit clam.non ſi per
5 uim.Et quòd plus eſt, † dicitur robaria, rapina, ac vis bonorum raptorum,etiam quod vis non interuenerit vbi palam aſportat bona dummodò quis haberet arma paratus vim facere,& robur adhibere ſi reſiſtentē inueniret,ex quo attenditur propoſitum.arg.c.cū uoluntate.de ſent. ex cō. tex.ubi Doct.in l.qui iniuriæ.in prin.ff.de furt.Bar.in l.j.ff. vi bon.rapt.& facit l.ij.§.damni.ver. etiam quis.ff.ui bon. rapt.& ita conſuluit Alex.in conſil.103. Videtur.col.ij.nu. 8.ver.nam eo ipſo.& nu.9.uer.plus dicit. cum ſeq. uolu.j. Ioan.Andr.in additio.Spec.in titu.de rapt.in §.j. in princ. Angel.in l.ſi quis ex domo.ubi tex.& glo.ff.de furt. Et iſta differentia inter furtum,& robariam eſt notanda ad declarationē decreti Medio.ſub rubr.de pœn.in §. ſi quis fecerit robariam,quo cauetur, ꝙ ſi quis fecerit robariā pecuniæ, uel rei excedentis dimidiam unius aurei extra ciuitatē,uel burgos,uillâsue,& caſſinas,ac domos habitatas furcis ſuſpēdatur,ita ꝙ moriatur.Si uerò fuerit minoris quātitatis,puniatur arbitrio iudicis in ære, uel in perſona. Si uerò robariā fecerit in ciuitate,burgo,uilla,caſſina,aut domo habitata pecuniæ,uel rei excedentis ſummā quinque aureorū furcis ſuſpēdatur,ita quòd moriatur, à dicta ſumma infra puniatur aliâ pœna,de qua in ipſo decreto. Quo caſu nota,
6 † ꝙ decretum ipſum, & eius pœna loquens de robaria,intelligitur

telligitur ſolùm vbi vis, ſeu violentia, & ſic vis bonorum raptorum interuenit, vel quando etiã,quòd vis non interuenerit,quis haberet arma paratus vim facere,& robariam etiam per vim committere etiam, ꝙ reſiſtentem inueniret, & tunc palã exportat,vel exportari fecit bona aliena,tunc enim dicitur robaria,ac rapina, & vis bonorum raptorũ, etiã, ꝙ vis tunc non interueniret vbi erat tale propoſitũ, ẽt quod in loco, vel domo commiſsi delicti nullus eſſet,& ſic robaria,vel uis bonorum raptorum, & rapina fieri poteſt etiã abſenti. Et tunc eſt locus pœnis eiuſdem decreti loquentis de robaria,ac ẽt eſt locus pœnis iuris communis vis bonorum raptorum,& rapinæ.Alex.d.conſi.103.Videtur.col.2. nu.8.ver.nam eo ipſo. & nu.ix.ver.plus dicit.cũ ſeq.vol.j.Io.And.in addit.Spec.in tit.de rap.in §.j.in prin. tex.in d.l.qui iniuriæ.in prin.ff.de fur.Bar.d.l.j.ff.vi bono. rapt.Ang.d.l.ſi quis ex domo.per text.& glo. ibi ff.de furt. Bad.l.ſi quis in tantam.col.6.nu.31.ver.quid ſi clam.in fi. ibi,iſta lex non eſt alibi.& ibi,vado ad fundum.C.unde vi. tex.in §.fi. in authe. ut nulli iudic. & d.l.ſi cũ exceptionẽ. §.qui uim ff.quod met.cauſ.Io. Bertachinus. in repe.verſ. furtum dicitur, ꝙ fit clam, non ſi per uim.Bart.& Docto. auth.ſed nouo iure.C.de ſer.fugi.Sed ubi nec uis,nec uiolentia interuenit, nec arma ẽt interuenerunt, uel ubi quis habebat arma,non erat paratus cõmittere uim exportãdo bona per uim ſi inueniſſet reſiſtentẽ, tunc non dicitur robaria,nec rapina, nec uis bonorũ raptorũ ẽt ꝙ exprotaret, ſeu ſubtraheret, uel dolo ad locũ contractaret bona aliena,ſi clam,ſeu clandeſtinè iſtud facit uel faceret, ſed tunc ubi fit clam,& abſque vi, & abſque animo inferendi uiolẽtiam ſi reſiſtentem inueniret, dicitur furtũ,ex quo fit clã: quia furtum dicitur à furuo græcè, ideſt nigro latinè eo, ꝙ clam,& obſcurè fiat,& plerunque de nocte uel etiam de die quando fur arbitratur neminem uidere,& ſe non inuenire contradicentem.text. in l.j.ff.de furt. Et ꝙ ubi fit clã, & abſque vi modo quo ſupra fuit dictũ,quòd dicatur furtum,& nõ robaria,nec rapina, nec uis bonorũ raptorum, eſt text.in d.§.fi.authen.ut nulli iud. & in d.§.qui uim.ubi Doct.per Bart. & Doct.in d.auth.ſed nouo iure.Io.Bert.in

repe.ver.furtum dicitur,quòd fit clam non ſi per vim.ubi etiam dicit,quòd robaria dicitur quæ fit ui.Et quòd furtũ dicatur qñ fit clam occultè, et ſine armis. Et ſi ſunt arma non eſt animus faciendi furtum.ubi inueniretur contradicens.docet Excellens Docto.D.Iodocus Damhouderius in ſuo Enchir.ſub rub.de furto,incip.explicantis.ibi,Eſt autẽ furtum alicui clam occultè,et ſine armis ſua eripere.et pro hac opin.facit d.l.j.in prin.ff.de furt.et eſt tex.in auth.ſed nouo iure.ibi, fures autem uocãtur qui occultè,et ſine armis.C.de ſer.fug.Et tunc pro furto facto clam, et ſine armis,et ubi eſſent arma nõn erat animus furis furtum committere, ubi inueniſſet reſiſtentem non eſt locus dicto decreto Mediolani loquenti contra committentem robariã ex quo tunc non eſt robaria ſed furtum:ſed tunc pro ipſo furto locus erit pœnis mitioribus ſtatutorum ciuitatis Nouariç,& aliorũ ciuitatũ loquentiũ de furto,& vbi nõ eſſét ſtatuta,erit locus pœnç dupli,& quadrupli iuris cõis loquẽtis de furto.in d.§.pœna.inſti.de oblig.q̃ ex delict.naſ.maximè cũ ſtatutũ,ſeu decretũ loquẽs imponẽdo pęnã in robaria nõ habeat locũ in furto,ex quo,† furtum eſt triplex,
7 improbũ furtum,& illud eſt ſimplex furtũ,qd fit clã:& furtũ improbius,& illud eſt crimẽ expilatę hereditatis:& furtũ improbiſsimũ,& illud eſt robaria quæ fit vi ſicuti rapina,quæ ẽt fit vi,& idẽ eſt,ꝙ vis bonorũ raptorũ:vnde pœna ſtatuti,aut decreti impoſita pro robaria nõ habet locũ ĩ furto.Bal.l.ſi te.C.ex quib.cauſ.inf.irrog.& l.trãſigere.co.3.nu.11.ver.iſte paſſus. C.de trãſ.facit l.ſi idẽ.C.de codic.

8 ¶ Robaria † ſiue rapina,ſiue vi bonorũ raptorũ: probata per rei cõfeſsionẽ vel per teſtes,ſtatur iuramẽto in litẽ pręſtando per illũ cui facta eſt robaria,ſiue rapina, vel vis bonorũ raptorum,ſuper rebus derobatis,vel raptis,ſeu per robariam,vel per rapinam,ſeu per vim raptis,& ſuper ipſarum rerum quantitate,qualitate,pretio, & æſtimatione ẽt reſpectu dupli,tripli,aut quadrupli,& alterius pœnæ pecuniariæ parti cui facta eſt robaria, ſiue rapina vel vis bonorũ raptorũ applicandi vel applicandæ,& non fiſco.Et quę oĩa probabũtur ex ipſo ſolo iuramento in litẽ præſtando cõtra illũ qui fecerit,vel fieri fecerit robariam, vel rapinã,

aut vim bonorũ raptorũ cũ vi, vel ẽt ſine vi cũ armis, vbi erat paratus vim facere ſi reſiſtentẽ inueniſſet,& tã contra ipſos principales,& caporales, ꝙ eorũ cõplices, & adhærẽtes.ita dicit Alex.in d.conſ.103.Videtur.col.2.nu.11.verſ. & ſi dubitatur.volu.j. & dixi ſupr. in §.Vigeſimoſexto.nu. 2.ver. Vigeſimoſeptimo amplia.Mag. D. Aegidius.Boſsius Cæſareus Senator Optimus Mediolani, & Iurecõſultorum oĩum acutiſsimus,& iuris Aſilum,in eius diuino opere ſub rub.de rapinis & violentijs. Quod opus præclarũ eiuſdem Mag.Do.Aegidij breui imprimetur,cura,ac vigilãtia Mag. & Clariſsimi Iureconſulti.D.Frã.Boſsij. filij eiuſdẽ Mag.D. Aegidij, quẽ mors ab hoc ſeculo ſuſtulit, anteꝗ̃ opus ſuũ ab oĩbus valdè deſideratũ in lucem daret. Et hæc opin.eſt commu.& vera,& indubitata.per text.hîc in hac l.ſi quan do.C.vnde vi.& per l.ſemper.§.In hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.& per c.fin. extr. de his quæ vi.metusve cauſ. fiunt. iunctis.not. per Paul. de Caſtr.in d.l.cùm furti.vbi Ang.ff.de in lit.iuran.& per Iaſ.in l.fin.vbi etiam Rom.ff. de in lit.iuran.& dixi ſupr.in §.Quinquageſimo.nu.1.ver. & iſtud. Et amplia hoc vt dixi.ſupr.d.§.numero 2.verſicu. ampliantur etiam.& d.§.Vigeſimoſexto.verſicul.27.

9 ¶ Et non ſolùm † locum habet dictũ iuramentũ in litẽ & æſtimatio,per iuramentũ partis,ſeu actoris, vel accuſatoris ad probandũ res, ipſarũ æſtimationẽ dãni quantitatẽ, expenſas,et intereſſe,vbi interuenit vis,verumẽt vbi nõ interuenit vis, ſed clãdeſtinitas,dolus, vel malitia, aut furtũ vel dãnũ dolo malo datũ,aut maleficiũ, & difficultas probationis:nã tũc in his, & alijs ſimilibus caſibns creditur iuramẽto partis,ſiue actoris,vel accuſatoris,uel damnũ paſſi ſeu paſſę ẽt de iure cõi ſuper pręmiſsis. Probato tñ priùs aliter,ꝙ per iuramentũ de perſona quę præmiſſa dãna aut maleficia,uel ſimilia fecerit.Bart.l.quidam tabularum.nu. 2.ff.de furt.Alex.d.conſi.103.Videtur.colum.3.nu.11.ver. & non ſolùm.volum.1.vbi Alex.dicit,quòd hęc eſt cõmu. opinio.glo.& Ioan.de Imol.in d.c.fin.extr.quòd met.cauſ. & gloſſ.in c.dilecti.ad fi.de foro comp.ac etiam gloſſ.in §. non ſolùm.ver.probare.inſtit. de uerborum obligationib. & eſt tex. in l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.ꝙ vi.aut clam.

Et dicitur

Et dicitur difficultas probationis, vbi pecuniȩ & anuli,gēme,granū,vinū,dom⁹ vtēſilia,merces,animalia,fructus,& quælibet res mūdi,& ſimilia fuerūt rapta,vel derobata,uel vi,aut clā ſubtracta,vel diminuta ; ſiue damnificata,uel in aliā deteriorē formā redacta, uel nō apparet.Alex.d.ver.& nō ſolū.in fi.& dixi ſupr.in §.Primò,itaque.nu.33.ver.ſed in caſu.& nu.34.verſ.ſeptimo amplia. Et ſi paſſus damnū, uel furtū,aut robariam,ſeu rapinā,aut vim, uel clandeſtinitatē,dolū,fraudē,uel malitiā,aut maleficiū,petit eaū rerum reſtitutionē, & æſtimationem , & iſtud ſit conueniēs conditioni illius, credendū eſt iuramento illius, qui dicit paſſum fuiſſe prædicta contra illū qui præmiſſa fecit,conſtito tñ priùs ꝙ ea fecerit,licèt quantitas rerum,& res ipſæ ignorentur:quia per iuramentu ipſum liquidabuntur, ita conſuluit Alex. in d.conſi.103.Videtur.col.3.nu.11.verſi. & non ſolum. & verſ.ſurgit autem.volu.1.Bart.l. quidam tabularum.numer.2.ff. de furtis. per textum in d.§.in hoc interdicto.& dixi ſuprà, in §.Primò itaque.num.19.verſi. quintò amplia.& numero.33.verſicul.ſed in caſu.

10 ¶ De robaria tenentur† in dominio Mediolani exequuto res,q fecerint exequutionē in beſtijs aratorijs,& inſtrumētis aptis ad colendū agrū uel molendinū, & alijs ſimilibus prohibitis pignorari memoratis in decreto Mediolani ſub rub.de exequu.§.cum exequutiones.quȩ ēt de iure cōi capi non poſſunt.l.exequutores.C.quȩ res pign.oblig.poſ.& ta-
11 lia prohibita † capi,ſi capiantur poſſunt impunè propria authoritate recuperari per partē à manu exequutorū, Iaſ. cōſ.20.Pro liberatione.vol.3.tex.in l.defenſionis.& l.prohibitū.& ibi gl.C. de iur.fiſc. & l.deuotū.C. de metatis.§. finaūt ciuilli.in auth.vt lic.mat.& auiȩ.Ergo poterit cōtra eos in litē iurari ſuper dānis pro tēporibus quib.beſtiȩ nō laborarūt & pro dānis prȩdiorū non cultorū, & molēdini nō macinātis;ob beſtias,& ipſa inſtrumēta capta , & ſuper pretio beſtiarū,ac ſup expēſis,& oī intereſſe cū ipſi exequutores ex forma dicti decreti tenēātur de robaria,ac ſi prȩceptū à iudice nō haberēt.Alex.d.cōſ.103.Videtur.vol.1.& dixi ſuprà hoc §.in prin.ver.furtum. & nu.38.verſi.furto. & num.4.verſ.robaria.facit.l.1.ff.de lega.1. Fallit in ſubſi-

dium,ubi non ſunt alia bona, hoc eſt quando exequutores non inuenerunt alia bona ſufficientia pro facienda integra exequutione crediti, niſi feciſſent exequutionē in beſtijs aratorijs, & alijs prohibitis ex ipſo decreto in d.§.cùm exequutiones.tunc enim pręmiſſa prohibita pignorari,ſeu pro exequutione accipi,& alia etiam prohibita de iure cōmuni capi pignori,uel in ſequeſtrum,poſſunt impunè capi pro exequutione crediti non obſtante ipſo decreto, & quolibet ſtatuto ac iure communi contrario non attento. glo.l.exequutores.& ibi Doct.C.quæ res pigno. oblig.poſſ. Petr.Gerardi ſing.35.dictum eſt.Ripa tract. de peſte.rubr. de præfer.remed.nu.221.uerſic.item boues.in fin.Fallit etiam quando pręmiſſæ beſtiæ aratoriæ, et alia prohibita capi pro exequutione ex forma iuris cōmunis, et dicti decreti,ac ſtatutorum capiuntur non loco pignoris, nec ſimplicis exequutionis, ſed ut uendantur maximè ad haſtam uel dentur in ſolutum pro exequutione ſententię uel crediti:ut alia bona colantur,tunc enim hæc impunè fieri poterunt.Carol.Ruin.conſi.130.Ad dubia.nume.9.uol.j.

SVMMARIVM.

1 *Falſi crimen in ſcripturis quomodò committatur. Et an contra falſificantem in litem iuretur.*
2 *Scripturæ meæ ſi ab aliquo comburantur,vel lacerentur ſtatur meo iuramento ſuper tenore,valore, & iure earum contra comburentem,vel lacerantem.*
3 *Falſarius tenetur ad intereſſe partis.*
4 *Valor rerum in quibus dicatur commiſſa falſitas quando iuramento probari nequeat.*
5 *Falſificans,ſi quis plures poſtas, libri, eodem tempore,dicitur vnica falſitas:et ſi diuerſis temporibus,dicatur plures cōmiſſa falſitates.*
6 *Falſitates plures etiam ex interuallo & diuerſis temporibus commiſſæ,ſi ad eundem finem tendunt,dicitur vnica falſitas, & falſarius vnica tantùm pœna eſſet puniendus.*
7 *Falſus teſtis quis dicatur,& quomodò puniatur.*
8 *Dictio,vt,denotat finalem cauſam.*
9 *Falſitas commiſſa per teſtem vel notarium, quæ nemini eſt nociua non poteſt puniri pœna falſi ordinaria.*
10 *Teſtis falſum deponens ſine iuramento vtrum puniatur de falſo.*

Falſitas

11 *Falſitas etiam non nocibilis in actu nullo à teſte, vel notario commiſſa punitur nõ pœna falſi ordinaria, ſed pœna extraordinaria.*

12 *Falſitas in non ſubſtãtialibus negotij, pœna extraordinaria punitur.*

13 *Teſtis interrogatus, ſi attineat parti, ſi falſum dixit extraordinaria pœna plectitur.*

14 *Iurari poteſt in litem contra teſtem vel notarium qui falſum fecerit, ſiue dixerit circa acceſſoria tantùm cauſæ.*

15 *Falſitas ſi per errorem ſit commiſſa, non iuratur in litem, nec pœna ordinaria punitur, ſed alia longè mitiori.*

16 *Falſum ſcribens in ſuo libro priuato an pro crimine Stellionatus puniendus ſit.*

17 *Falſi pœna ordinaria non habet locum vbi non adeſt dolus in omnibus perſonis in falſitate interuenientibus.*

18 *Falſis menſuris, vel ponderibus vtens vel ea faciens qua pœna puniatur, & an contra eum iurari in litem poßit.*

§. XLIIII.

1 FALSI crimen † committitur in ſcripturis, falſas ſcripturas, inſtrumenta falſa, vel priuilegia falſa, vel acta falſa cõponendo, minutando, aut fabricando, itẽ inſtrumẽta, regiſtra, rationes, acta, libellos, conteſtationes, cautiones, chirographa, epiſtolas, ſcienter, & dolo malo in fraudem alterius lædendo, corrumpendo, mutando, adiiciendo, demendo, radendo, delendo, comburendo, abolendo, falsè ſcribendo, vel ſubſcribendo, falſa ſigilla appendendo, aut dolosè aliorum chirographa effictè imitando, aut certè ſcripto commiſſa falsè enarrando, & quæ omnia puniuntur lege Cornelia de falſis. tex. in l.j. & l. qui teſtamentum. & l. Paulus. & l. quid ſit falſum. ff. ad leg. Cor. de fal. & habetur per D. Iodocũ Damhouderium in Enchiridio ſub rub. de falſitate ſcriptorũ. Ana. conſ. 12. Primo ad. Et cõtra facientem falſum modo aliquo ex præmiſsis iurari poterit in litem, per illum ad cuius damnum facta fuit ipſa falſitas, probando ex ipſo iuramento eius damna ac intereſſe, damni emergentis, & lucri ceſſantis, expẽſas fructus, ac intereſſe intrinſecum & extrinſecum, in quibus omnibus falſum committens debet condemnari. per glo. in l. nummis.

in fin.ff.de in lit.iur.& per c.fi.vbi glo.verſi.per teſtes. ibi, intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum . de his quæ ui met.cauſ.fiūt. & dixi ſuprà in §.Actio familiæ erciſcundæ.nu.3.verſ. retractari.& in §. Quinquageſimò amplia. nu.1.

2 ¶ Et caſu † quo ſcripturæ fuerunt cōbuſtę, deletæ,abolitæ,laceratæ,razæ,immutatæ,vel furto ſubtractę,vel vitio, ſeu malitia alicuius perditæ,& ignoratur earum tenor, valor,& ius,tunc credendum eſt iuramento in litē præſtādo per illum ad quem ſcripturæ ipſæ ſpectabant ſuper tenore, valore,iure,& credito,quod in eis diceret contineri, cōtra illū qui ſcripturas ipſas cōbuſſit, aut deleuit, vel cancellauit,aut aboliuit,ſeu lacerauit,vel raſit,ſiue immutauit,vel furto ſubtraxit,uel contra aliū tertium, quātùm tñ ſit,nō in præiudiciū tertij, ſed in præiudicium illius qui præmiſſas ſcripturas combuſſit,aut deleuit, vel in eis alia fecit de quibus ſuprà,vt ad intereſſe de quo ſuprà liquidandū ex ipſo ſolo iuramento teneatur: vt dixi ſuprà in §. furtū.num. 3.verſ.furto.& in §.35.amplia.Specu.titu.de inſt.edit.§.reſtat videre.ver.illud quoq;.Manſu.in ſua pract. ſub rub. de proba.nu.22.ver.item ſi creditor.Et præmiſſa procedunt,

3 † vbi ageretur pro crimine falſi ciuiliter, vel criminaliter, ad intereſſe expenſas,ac dāna partis, cōtra quā falſum fuit cōmiſſum,ut ipſum intereſſe,expenſę,ac dāna,probari poſſint iuramēto partis in litē pręſtando contra falſariū , vel vtentē falſo,ut patet ſupr.hoc.§.nu.1.ver.falſi. in fi.& nu. 7.ver.& caſu.cū falſarius teneatur ad intereſſe partis.Soci.

4 conſi.62.Conſilijs.in fi.vol.j. Sed Vbi † ageretur pro crimine falſi ad pęnā pecuniariā fiſco applicandā,vel ad pęnam corporalē,quę eſt in dñio Medio.pro crimine falſi in falſitate cōmiſſa circa acta,vel chartam , vel alias ſcripturas in re non excedēte aureos 20.pro prima vice in quadruplū , & ꝙ per triduū continuū mitra vinctus producatur in publicū &c. & ꝙ ab aureis viginti vſq; in quingentos pro prima vice,ſit pęna manus potentioris.pro ſecunda ignis &c. vt latiùs conſtat ex decreto Mediol.ſub rub. de pęnis.§.quicunque fecerit, &c.in caſu pęnæ dicti decreti valor rerum ſuper quibus dicatur commiſſa falſitas non poteſt probari

ex iura-

ex iuramento in litē præſtando per partē contra quam eſt cōmiſſum falſum,ſed debet teſtibus probari. Barto.Alex.& Iaſ.in l.fi.ff.de in lit.iurā. & dixi ſuprà.§. Quinquageſimò.
5 nu.3.ver.Limita.Pro cuius † decreti declaratione ſcias, ꝙ falſificans plures poſtas,ſeu plura capita libri,vel inſtrumēti,ſeu alterius ſcripturæ eodē tēpore, ꝙ dicitur prima vix, & vnica falſitas, & falſificās plures poſtas,ſeu plura capita libri,vel inſtrumenti,aut alterius ſcripturę diuerſis tpibus, & ex interuallo dicitur pluribus vicibus falſificaſſe, & plures cōmiſiſſe falſitates.Soci.conſ.62.Conſiliis. nu.8.uer.circa ſecundā.vol.j.Bar.& Ang.l.nunquā plura.ff.de priu.del. & in l.illud.§.fi.ff.ad l.Aquil.Io.de Ana.c.fi.verſ.tāgit etiā.
6 de col.deleg.Tamen† quotieſcunque plura delicta,ſeu plures falſitates tenderent ad eundē effectum, & ad vnum & eundem finē:puta, ſi quis diuerſo tēpore plures teſtes falſos,ſeu plura inſtrumēta falſa ſeu ſimul teſtes falſos, & falſa inſtrumenta eodē vel diuerſo tēpore ad vnum & eundē effectum,& pro eadē cauſæ victoriæ fabricaret,& produceret eodē,vel diuerſo tēpore,& etiā ex interuallo, diceretur prima vix,& vnica falſitas,& vna tantū pęna eſſet puniendus.Soci.in d.conſi.62. Conſiliis.nu.8.verſ.circa ſecundā. vol.j.Bar.poſt Din.in d.l.nunquàm plura.verſ.item op.ſupra ad l.Aquil.l.illud.ff.de priua.delict.Bart.l.inficiando.§. infans.ff.de furt.Bal.l.quicunque.C.de ſeru.fugit. Nicola. Boër.deciſ.82.Chriſti.nu.10.in j.parte, quem vide, & vide Bald.& Mode.l.ſi fami.in fi.ff.de iuriſdic.omn. iudic.
7 ¶ Teſtis falſus† ſeu falſum teſtimoniū dicens,ſiue falſa teſtetur,ac dicat,ſiue taceat veritatē, vel aliquid accipiat ne ferat teſtimoniū,punitur,aut criminaliter,aut ciuiliter iuxta qualitatē facti.l.j.in prin.& §.j.& l.falſi pœna.ff.ad leg. Cornel.de falſ.D.Iodocus Damhouder. in Enchiridio ſub rub.de falſitate in verbis,Et in dominio Mediolani ex forma decreti eiuſdem dominij ſub rubr.de pęn. §.ſi quis falſum teſtimonium.& c.cauetur ꝙ ſi quis falſum teſtimoniū dixerit : vt aliquis condemnaretur in cauſa criminali, puniatur ea poena qua puniendus eſſet ille,contra quem falſum teſtimonium dixerit &c. Et econuerſo ſi quis in cauſa criminali falſum dixerit, vt quis nocens abſoluatur,pu-

niatur illa pœna, qua ille puniēdus erat, &c. Si quis verò falſum dixerit, vt quis abſoluatur, vel condemnetur in cauſa ciuili, amputetur ei lingua, Quo caſu nota diligēter verba ipſius decreti imponentis pęnas de quibus in eo, ſi quis falſum teſtimoniū dixerit, vt aliquis condemnetur, vel vt quis nocens abſoluatur, ꝙ verba ipſa denotant finalē cauſam, ex quo dictio † vt, denotat finalē cauſam: vt patet in oĩbus quatuor cōtractibus innominatis do vt des, &c. l. naturalis. ff. de pręſcrip. verbis. & in teſtamentis. l. alumnæ. §. Seia. ff. de adimēd. legat. Bal. conſ. 106. Cùm peteretur. vol. j. & hoc quia in ipſo decreto dictio vt, ponitur in vim cauſæ aptę producere ſuum cauſatum, quo caſu ipſa verba denotant cauſam finalem in caſu dicti decreti. Bald. in ſpecie in d. conſ. 106. Cùm peteretur. col. ij. in fi. nu. 3. ver. itē quia
8
9 non depoſuit. volumine primo. Ergo ſi quis † falſum etiā ſcienter & doloſè teſtimonium dixerit, ſed non depoſuit illud falſum, vt aliquis condemnaretur, vel abſolueretur non tenetur ad pœnas eiuſdem decreti: puta, quia Titius agit ad pœnam contra Gaium, qui promiſerat facere certū opus ſub pœna infrà certum terminum, & ille diceret ſe illud opus feciſſe infrà terminum, & ad hoc probandū produxit teſtē, qui teſtificando dixit falſum dicendo, ꝙ Gaius promiſſor perfici fecerat opus promiſſum, tñ non benè recordabatur vtrū in termino, ſed dixit, ꝙ & ſi non fuiſſet in termino, fuiſſet parū poſt perfectū terminū, certè teſtis ipſe non tenetur ad pœnā ipſius decreti, nec ad aliā pœnam falſi ordinariā impoſitā à iure cõi, uel à ſtatutis, & ſic non teneretur ad pœnam abſciſsionis linguę: quia reſpectu operis perfecti in termino nō dixit falſum, ex quo nihil depoſuit per certum corporis ſenſum, nec per memoriā, quę requiritur in teſte. l. quidam tabularum. ff. de fur. Bal. d. conſ. 106. cùm peteretur. vol. j. Vnde teſtis dicēdo ſe nō recordari, vel nō bene recordari, nō dicit falſum, nec vult deponere falſum quò ad particulā qua dicitur factū tpe congruo. Bal. d. conſ. 106. Cùm peteretur. ver. modò. vol. j. Et in alia particula, quæ loquitur de opere facto poſt terminum, ēt teſtis licèt falſum in hoc dixerit, nō tenetur de falſo: quia qñ tēpus eſt de ſubſtantia agēdi, vel defendēdi, debet precisè

probari

probari factum tempore congruo.l.eum actū. ff.de nego. geſt.Bal.d.conſ.106.Cùm peteretur.col.j.ver.ſequitur. Vnde teſtis ipſe non dicitur in cauſa falſum depoſuiſſe, quia cauſa fundatur ſuper termino,nō ſuper eo, quod eſt extra terminum. Ergo teſtis ipſe, & alius deponens de eo,quòd eſt extra cauſam,& extra capitulata,vel de eo etiam,quod probaretur non noceret in abſoluēdo,vel condēnando,ēt, quòd falſum ſcienter & dolosè deponeret,non tenetur pœna dicti decreti ad linguæ abſciſionem, nec ad aliam pœnam decreti,nec iuris cōis,nec ſtatuti,ſed alia mitiori pœna iudicis arbitrio erit puniēdus.Et ita in ſpecie ad limitationem eiuſdē decreti Mediolani conſuluit Bal.in d.conſ. 106.Cùm peteretur.vol.j.Et idem eſt de iure cōi,ſecūdum quòd falſitas quę nemini eſt nocibilis nō poteſt puniri pœna falſi ordinaria,ſiue per teſtem,ſiue per notarium,vel alium ſit cōmiſſa.& eſt communis opi.Alex.cōſi.145.Viſis. vol.vj.Soc.conſ.103.In facto.& 104.poſt reditum.volu.j.

10 ¶ Limitatur etiam decretum † ipſum Mediolani in d.§.ſi quis falſum.dum punit dicentem falſum teſtimonium:vt quis condemnetur, vel abſoluatur &c.Procedere qn̄ teſtis dixit falſum teſtimoniū cū iuramēto:ſecus ſi dixit falſum teſtimoniū ſine iuramento:quia nō dicitur tūc propriè teſtimoniū propriè loquendo, ſed ſunt verba enūtiatiua, & ſic tūc pœna decreti in d.§.ſi quis falſum. locū nō habet, cū in teſte falſitas idē ſit ꝙ periuriū. Bal.d.conſ.106.Cùm peteretur.col.j.in fi.nu.ij.in fi.ver.hoc ergo pręmiſſo. vol. j.l.præsbyteri. C.de epiſc.& cler.Et licèt talis teſtis pœna ordinaria decreti puniri nō debeat, ex quo depoſuit falsū ſine iuramento.debet tn̄ puniri pęna mitiori arbitraria.D. Rober.Marāta in Spec.aureo in part.q̄ incipit ſextus actus q emergit in iudicio.n.21.ver.& ſi aliquis.Bal.d.conſ.106. Cū peteretur.vol.j.Ang.cōſ.194.Viſis proceſsibus.col.ij.in fi.Et idē in teſte qui depoſuit falsū extra capitulata,& extra causā,in cauſa ciuili abſque litis cōteſtatione:quia nō pęna decreti,ex quo nō depoſuit,vt quis cōdēnetur,vel abſoluatur,ſed alia pęna mitiori arbitraria debet puniri.Bal. cōſ.106.vo.j.& eſt com.opi.Lud.Bolog.cōſ.30.Ser ſauius.

11 ¶ Falſus teſtis cuius † dictū euidenter peccaret in forma

& ſic

& ſic nihil parti patrocinaretur, etiam quod falſum depoſuerit, non tenebitur pęna decreti Mediolani in d. §. ſi quis falſum, ex quo non verificantur illa verba decreti, vt quis condemnetur, vel abſoluatur, ſed alia pœna mitiori erit cō demnandus. Bal. d. conſ. 106. Cùm peteretur. col. j. in fi. ver. prętereà iſta teſtificatio. vol. j. argu. l. ſi is qui. §. ſi tu Titiū. ff. de furt. faciunt not. per Pau. de Caſtr. in l. j. §. prætor ait. nu. v. ver. itē nota diligēter. ff. depoſiti. & Bal. d. conſ. 106. reſpondet ad Bar. in l. ſi quis legatum. ff. de falſis. ubi Bart. vult teſtem falſum non excuſari eo quod eius dictū parti non patrocinetur, & eſt magis com. opinio, quòd falſitas etiam non nocibilis, & ſic per teſtem, vel notariū commiſſa in actu nullo quòd punitur non pœna falſi ordinaria, ſed pœna extraordinaria. Lud. Bologn. conſ. 30. Ser. ſauius.

12 ¶ Pœna † etiā eiuſdem decreti in rub. de pœnis. in d. §. ſi quis falſum. & in d. §. quicunq; fecerit. & omnis alia pœna falſi impoſita contra teſtē, vel notariū, vel aliū à decretis, & ſtatutis, locorū, & à iure cōi pro falſitate teſtium, vel inſtrumentorum, aut ſcripturarū intelligitur, qn̄ talis falſitas eſſet circa ſubſtātialia negotij, aliàs ſi falſitas nō eſſet circa ſubſtātialia negotij, ſed circa alia: puta, circa appēdicia, vel acceſſoria, vel circūſtantias, tunc pœna dicti decreti in d. §. ſi quis falſum. & omnis pęna decretorū, & aliorum ſtatutorū, & iuris cōis, impoſita pro crimine falſi, locū non habet, ſed ſolùm locū habet pœna mitior arbitraria, & extraordinaria. Iaſ. l. ſi ex falſis. col. fi. nu. 10. ver. limita quādo, & ver. circa hoc. C. de tranſact. & ibi etiam not. Pau. de Caſt. & Bar. in ij. lect. & Ang. in l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & conſ. 194. Viſis. col. ij. Spec. in tit. de teſte. §. j. ver. item qd aliquid de ſuo addidit. Dec. l. j. §. creditum. nu. 7. verſ. alias. ff. ſi cert. peta. Bar. l. eos. col. ij. ff. de falſ. Et hoc maximè procedit in dominio Mediolani, in quo dicens falſum teſtimonium, ita demum pœna ordinaria falſi ex ipſo decreto punitur, ſi dixit falſum teſtimoniū, vt quis condēnaretur, vel abſolueretur, & ſic, ſi dixit circa ſubſtantiam negotij, in eo puncto, ſuper quo conſiſtit ſubſtantia negotij, vt quis condēnetur vel abſoluatur, ſed ſi dixit falsū circa alia acceſſoria vel appēdicia, vel alia in quibus non conſiſtit ſubſtātia

negotij,

negotij,vt quis condẽnetur, uel abſoluatur,tũc nõ punitur pęna ordinaria eiuſdẽ decreti, nec pœnis dicti decreti, ſed punitur tãtùm alia mitiori pęna arbitraria citra mortẽ,& citra linguę abſciſionẽ,ita inquit Bal.d cõſ.106.Cùm peteretur.vol.j.& dixi ſuprà num.7.ver.teſtis faſus.Et pro-
13 pterea teſtis † interrogatus ſi attineat in aliquo parti,& dicat quòd non, & reperitur ꝙ dixit ſcienter falſum in hoc : quia eſt conſanguineus partis, propter hoc non poteſt de falſo criminaliter puniri ex pęna dicti decreti, nec ex alia pęna ordinaria iuris cõis,nec ſtatutorum, ſed deberet puniri extra ordinem arbitrio iudicis. Iaſon d.l. ſi ex falſis, colu.fin.num.10.verſicul.circa hoc.C.de tranſ.
14 ¶ Poſſet tamen † iurari in litem,contra teſtẽ, & notariũ, uel alium qui dixit, uel fecit dolo malo falſum,ſiue dixerit,uel fecerit falſum dolo malo, circa ſubſtãtialia negotij, ſiue circa appẽdicia,uel acceſſoria tãtùm, uel alia in quibus nõ cõſiſtit ſubſtãtia negotij,circa dãna, expẽſas ac intereſſe,partis,cõtra quã falſum ipſum fuit dictũ,uel factũ, probãda ex ipſo ſolo partis iuramẽto.l.nũmis.vbi glo.fin. in fi.ff.de in lit.iur.c.fi.vbi gloſſ.uer.per teſtes.ibi,intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum.extra de his quæ vi metusve cauſa fiunt. ubi etiam Doct. per illum textum.& Iaſo.hic,in hac l. ſi quando,numer.57.uer. nunquid ibi puto.C.unde ui. Et dixi ſuprà in §.Quinquageſimò amplia num.1.& in §.actio familiæ erciſcundæ.ij. verſi.retractari.in fi. & in hoc.§.in prin.verſi.falſi crimen.
15 ¶ Fallit quãdo † falſitas fuiſſet in inſtrumẽtis uel in ſcripturis,uel dictis teſtiũ cõmiſſa non dolo malo, ſed per errorem uel per culpam ẽt latã : quia tunc non poſſet iurari in litẽ cõtra illũ qui fecit,uel dixit falſum abſque dolo malo.textus in l.in actionibus.ver.ob dolum.& ibi gl.& Doc. not.ff.de in lit.iur. Sic & lex Cornel.ff.& C. de falſis.& decreta Medio. ſub rub. de pęnis punientia falſitatem reſpectu teſtium falſorum,et reſpectu ſcripturarũ falſarũ vt cõ ſtat ex ipſo decreto ſub rub.de pęnis.§. quicunque fecerit. et §.ſi quis falſum teſtimoniũ. et oĩa ſtatuta punientia fal ſos teſtes, uel falſificantes ſcripturas, ſeu falſum in eis, vel alijs cõmittentes,ſeu puniẽtia falſum,intelligũtur quotieſcunque

cunque falſitas dicta, vel cōmiſſa fuit dolo malo, ad hoc vt pœnę ordinarię legū, ſtatutorū & decretorū prędictorum locū habeant, text. & Doc. in l. nec exemplū. C. de falſis. Et vbi falſitas fuiſſet dicta, vel cōmiſſa, aut ſcripta, per errorē, vel per culpā ēt latā, vel leuē, aut leuiſsimā abſque tñ dolo malo, tūc non punitur talis falſitas pœnis ordinarijs iuris cōis, nec ſtatutorū, nec decretorū corporaliter, nec in pecunia, ſed punitur aliter pœna arbitraria, pecuniaria, & mitiori etiā ſi eſſet falſitas teſtis, vel notarij, vel alterius circa actū nullū, & nemini nocibilē: quia punitur nihilominus pœna arbitraria mitiori, & ſi nō ex crimine falſi ſaltē ex crimine ſtellionatus, & termeritatis pro modo culpę, & facti, & qualitate perſonarū arbitrio iudicis, & eſt magis cōis opinio. ita dicit Lud. Bolo. conſ. 30. Ser ſauius col. pen. verſ. ſimiliter. in fi. & col. fi. ver. quia ad hoc. vbi allegat Bar. in l. ſi quis legatū. col. 2. vbi Bal. & alij. ff. ad l. Cornel. de falſis. Cyn. Sal. Bal. & alij in l. j. in fi. C. de ſepul. viol. Bal. l. fi. ad fi. C. ſi ex falſo inſtr. & in l. ſi poſt. C. de iur. & fact. igno. & in conſ. 106. Cùm peteretur. vol. j. Io. Andr. in reg. non eſt ſine culpa. de reg. iur. in vj. Pau. de Eleaz. in c. teſtimoniū. de teſti. Pau. de Caſt. conſ. 364. incip. Ab vltimo quæſito. col. 2. ver. & poſito. vol. 2. D. Iodocus Dā. in rub. de falſitate ſcripturarū. nu. x. Craue. conſ. 406. Deſtilo. col. 3. nu. x. ver. nec punitur. Dec. l. 2. nu. xj. ver. ī gl. ibi, tacita. ff. qd quiſq; iur.

16 ¶ Et licèt ſcribens † falſum in ſuo libro priuato, vel in alia ſcriptura priuata, quæ nullā fidē plenā, nec ſemiplenā, nec indiciū, nec probationem ēt ad comparationē literarum faciat, nō debeat puniri pœna falſi, cùm tūc talis falſitas nemini poſsit nocere & non dicatur dolus, & eſt cōis opi. tex. cum glo. ver. priuatas. in l. damus. vbi Bar. & Doct. in apoſti. ad Bart. C. de falſis. Alex. conſi. 145. Viſis. vol. vj. Lud. Bolo. conſil. 30. Ser ſauius. col. pen. verſic. benè. Pau. de Caſtr. conſil. 130. Videtur dicendum quòd dictus. volu. 2. Angelus. tractatu maleficiorum. verſicul. falſario. colum. 2. ibi, habeas, per Bartolum. & Modernior. in l. j. § qui in rationibus. ff. de falſis. Soci conſi. 104. poſt numer. 2. verſicul. 2. volumine 1. uidetur tamen quòd pœna arbitraria pro crimine ſtellionatus debeat puniri vel non puniri iuxta qua-

litatem

litatem facti & perſonarũ.Cyn.& Sal.l.j.C.de ſepul.viola.
17 Ang.l.plagij. C.plag. Et in tantùm † eſt verum ꝙ falſum non committitur ſine dolo : & vbi non eſt dolus malus,ꝙ pœna falſi ordinaria locũ non habeat.l.nec exemplum.C. de falſis. ꝙ vt dicatur falſum, & eius pœna locum habeat, requiritur dolus malus, non ſolùm in mandante fieri falſum,verumetiam in mandatario,cui eſt commiſſum vt faciat falſum,& nõ ſolùm in faciēte, vel fieri faciēte falſum, verumēt in eo, per quē fit falſum , alioquin ſi mandans,vel fieri faciens falſum , ſit in dolo malo.Et mandatarius,vel ille cui cõmiſſum eſt,vt faciat falſum,vel ille per quē fit falſum:puta,notarius,vel nũtius,uel ſcriba, vel alius mādatarius,nõ ſit in dolo.ipſe mādatarius puta, notarius qui ſcripſit falſum,ſi fuit in bona fide, non dicitur cõmiſiſſe, nec ſcripſiſſe falsũ,ex quo fuit in bona fide, ergo nec mādans, qui mādauit fieri falſum,dicitur fieri feciſſe falsũ.Vnde ſtāte ſtatuto, prout eſt Tuderti ꝙ ſi quis fecerit fieri falsũ inſtrumentũ,vel falſam relationē,puniatur pœna corporali, vel in mille. Et ſtāte decreto Mediolani ſub rub.de pœnis. §.quicũque. quo cauetur, ꝙ quicũque fecerit,vel fieri mādauerit chartā falſam,&c.puniatur pœnis, de quibus in ipſo decreto,ſi mādans, vel fieri faciēs falſum ſit in dolo, & mādatarius:puta,notarius, vel nũtius vel alius ſcribat,vel referat falſum abſq; dolo,nõ punietur mādans doloſè fieri falſum,nec fieri faciēs falſum cũ dolo, nec mādatarius nõ doloſus,& ſic notarius,nec nũtius,nec alius,pœnis dicti ſtatuti nec decreti,ſed pœnis arbitrarijs mitioribus puniri deberent, & ita vidi per excellentiſs.Senat.Mediolani iudicari per doctrinam Barto. in l. ſi quis obrepſit.col. 1.num.2. verſi.ſecundò quæro.& col.2.verſicul.iſta ſunt.ff.de fal.& conſ.190.Quidam Tudertinus. fac.no.per Crauettam cõſilio 46.Deſtilo.in prin.& col.3.verſic. nec punitur.vol.1.
18 ¶ Vtens ſcienter, † & doloſè falſis menſuris,libris,ponderibus,ſtateris,Bilācibus adulterinis ſpeciebus,aut alijs mercibus,deprauatis,ſeu corruptis,eaq; ſeu iuſta vſurpādo,exponendo puniri debet in duplũ,& regulari,ſeu in exilium mitti.l.pen.ff.ad lege.Cornel.de falſis.& lege.annonam.§. fin.ff.de var.& extraord.crimi.Et non ſolùm vtens,verum

etiam

etiã faciẽs ſciẽter falſa põdera,& falſas mẽſuras,punitur,& faciẽs falſa pondera,nõ excuſatur ex ignorãtia.D.Iodocus Dãhouderius in Enchiridio ſub rubr.de falſitate p abuſũ. Ergo cõtra vtentẽ dolo malo falſis põderibus,& ſimilibus, & cõtra ea faciẽtẽ,põt iurari in litẽ,ſuper quãtitate & qualitate dãni,expenſarũ, ac intereſſe,ẽt pro quibuſcũque vicibus,& quãtitatibus quibus læſus ex falſis ponderibus,& ſimilibus dicat ſe fuiſſe læſum ex illis.l.nummis.vbi glo.fi. in fin.ff.de in lit.iur.c.fi.vbi gl.ver.per teſtes.ibi,intereſſe ꝙ ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurãdum . extra de his quæ vi metusve cauſa fiunt. & dixi ſuprà in §.Quinquageſimò amplia. in prin.facit.c.ſemel malus. de reg.iur.in vj.

SUMMARIUM.

1 *Teſtari aliquem prohibens pœna extraordinaria punitur & contra eum in litem iuratur.*

2 *Terminos confinium amouens cauſa occupandorum finium,quomodo puniatur,& quod ſi ob aliud eos furatus ſit.*

3 *Termini agrorum,qui dicantur.*

§. XLV.

1 TEstari † prohibens alium,ſiue teſtamentum fieri prohibeat,ſiue factũ mutari vetet,ſiue codicillari,vel donationẽ cauſa mortis celebrari prohibeat, debet puniri pœna extraordinaria, & hæreditas ab eo qui prohibuit teſtari tanquàm ab indigno aufertur & Fiſco applicatur. tex.in l.j.in prin.& ibi not.Bar.nu.3.ver.quæro qualiter.ff. ſi quis aliquem teſta.prohib.Et teſtari prohibitus habetur perinde,ac ſi teſtatus fuiſſet, vbi conſtat de voluntate volentis teſtari,qui fuit prohibitus etiam quòd de ipſa voluntate conſtaret ſolùm per duos teſtes, & contra prohibentẽ teſtari poteſt iurari in litem,maximè vbi prohibuit notarium , vel teſtes accedere ad conficiendum teſtamentum. Anch.conſ.337.De efficacia.col.pe.ver.& fortè ẽt.& verſi. nam & alibi.arg.l.ſi quando. C.vnde vi.& d.c.fi.ext.de his quę vi metusve cauſa fiunt.& d.l.in actionibus.ver.planè. vbi Dec.nu.13.ver.decimò & vltimò not.& ibi Iaſ.nu.17. ver.quantò nota.ff.de in lit.iur.Imò probata prohibitione

teſtandi ſtandum eſſet iuramento in litem,per partem prę ſtando,contra prohibentē teſtari: quia ex ipſo iuramento ſolo,probarentur voluntas teſtatoris,damna, expenſæ, ac intereſſe ipſius partis iurantis,& pro hac opinione vide ea quę dixi ſupra §.Trigeſimoquinto amplia.in prin.& §.ſeq. nu.6.ver.ergo ſi reus & in §.Furtum.nu.3.ver.ſurto. Abb. conſ.109.Circa.in fi.vol.j.per tex.in d.l.in actionibus.ver. planè.vbi Bar.Iaſ.Doct.& alij.

2 ¶ Terminos prædiorum,† vel domuum,ſi quis ſciens eſſe terminos,eos dolo malo amouerit cauſa finium occupandorum, ſi eſt perſona nobilis relegatur ad tēpus, ſi vilis fu ſtigatur, & ad bienniū relegatur.l.ij.ff.de ter.mo.Cyn.Bal. Sal.& Albe.l.j.C.de accuſ. Abb.& Barb.c.ex literis.de prob. D.Iodo. Dam.rub.de traſlatione limitum,vbi aūt illos mouit cā offuſcandi eos,punitur pœna arbitraria.l.fi.in fin.ff. de ter.mo.Abb.d.c.ex literis.Sal.d.l.j.vbi verò quis mouit illos dolo malo:puta, vt lapides confinales furetur, vel vt vicinis negotium faceſcat,non tñ mouit cauſa occupandi confinia,nec animo lites confinium in ſuum commodum ſuſcitandi,nec ea offuſcādi,punitur pęna.50.aureorū.l.fi. in prin.ff.de ter.mo.Sal.d.l.j.Abb.d.c.ex literis.Iod.d.rub. de tranſlat.limi.& ita reſtringitur ipſa . l.fi.& eſt com.opi. Dec.d.c.ex literis.ī fi.Et vbi quis amouit terminos, neſciēs illos eſſe terminos,dolo malo tñ id egit:puta,vt lapides cō finales furetur,ſi eſt vilis creditur verberibus.l.ij.in fi.ff.de ter.mo.ſi eſt nobilis,punitur pęna arbitraria. Abb.d.ca.ex literis.col.fi.vel ſaltē tenetur furti. Sali.d.l.j.vnde not.ꝙ in præiudiciū illius,qui dolo malo mouit,vel moueri fecit ipſos terminos, ꝙ pōt iurari in litē per partē in cuius præiudiciū dicūtur termini moti pro damnis,& intereſſe conſtito per teſtes,ꝙ termini fuerint moti per talē,licet teſtes neſciāt locū loci , in quo prius fuiſſent termini poſtea moti. Nam in quo nam loco loci eſſent, ſtandum eſt iuramento in litē præſtādo per illū,in cuius præiudiciū moti dicūtur termini cōtra illū qui ipſos terminos ſciēter, & dolosè mouit,vel mouere fecit.Dec.in l.in actionibus. col.iiij.nu.13. ver.10.& vlt.not.ubi Iaſ.nu.17.uerſi.quarto not.& ibi alij Doc.per illū tex.in ver.planè. ff.de in lit.iur.& faciūt not.

per

per me ſupr.in §.Trigeſimoſextò.nu.6.uerſi.ergo ſi reus.& nu.7.ver.fallit ubi. & §. Trigeſimoquintò amplia.nu.1.& in §.Vigeſimoſextò.nu.3. uerſi.Vigeſimooctauò amplia.&
3 in §.Furtũ.nu.3.uer. Furto ſcripturarũ. Et terminos † ſeu limites intellige quæuis ſigna,ſiue ſubſignacula quę agros abinuicem ſeparat ſiue lapides, ſiue pali,ſiue arbores,ſiue foſſata eſſent teſte D. Iodoco in d.rub. de tranſlatione limitum,in fi.glo.& Doct.in d.l.fi.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam verbalem, vel realem faciens punitur, & contra eum in litem iuratur ab iniuriato, & quomodò iniuriatus verba iuramẽti concipere debeat.*

2 *Inirians ſi non habet vnde in bonis ſatiſfaciat pro iniuria illata, luit in corpus.*

3 *Iniurians verbo,ſi iniuriam retractet,contra illum ad aliquam pœnam agi non poteſt.*

4 *Iniuria verbalis quæ dicatur.*

5 *Hæreticus abiurans hæreſim, communem pœnam euitat.*

6 *Incendium ponens,vel poni mandans qua pœna puniatur,et an contra eum in litem iuretur.*

§. XLVI.

1 INIVRIAM † verbalem,vel realem:puta,uerborũ uerberationis, aut vulnerũ, uel alio modo,ſi quis dixerit, uel fecerit contra aliquem,poteſt iurari in litẽ cõtra ipſum iniuriantẽ,per iniuriam paſſum,qui poterit iniuriam ſibi factã æſtimare iurando, ꝙ potiùs uellet centum, uel mille aureos de ſuo patrimonio amiſiſſe, ꝙ̃ fuiſſe paſſum talem iniuriam.Et ipſa iniuriarũ æſtimatio debet fieri per iniuriatũ cum eius iuramento contra iniuriantẽ, facta prius taxatione per iudicem iuxta qualitatẽ, & conditionem perſonæ iniuriatæ,temporis, & loci factæ iniuriæ, & infra ſeu uſque ad ſummam taxatam poterit iniuriatus iurare,ultra autẽ ipſam ſummam non poterit iurare.text. in §.pœna autẽ iniuriarum.vbi text. & glo.uerſ.æſtimaue rit.& ibi Ang.Aret. & alij.inſtitu.de iniur.text.glo.et Doc. in l.iniuriarum æſtimatio. ff. de iniur.D.Iac. de Bellouiſu

in pract.crim.in gl.ver.& tantum dictas iniurias æſtimat. nu.j.ver.ſic vides,& nu.2.verſ.ſed nũquid,& n.3.ver.quid ſi iniuriatus.Spec.in tit.de iniur.& dam.dat.per totum.D. Iodo.Damhouderius in Enchir.ſub rubr.de iniur.nu.3.Et ſi paſſus iniuriam,eſt pauper mendicans nihil habẽs in bonis,qui non põt iurare,ꝙ mallet tantũ de ſuo patrimonio amiſiſſe,cũ illud non habeat,eſt tñ vir probus, vt quilibet frater minor,poterit iurare, ꝙ tantum vellet amiſiſſe ſi haberet,Io.Iac.de Bellouiſu in dict.ver.quid ſi iniuriatus . Et
2 vbi iniurians † non habet modum ſoluẽdi in pecunia,nec in bonis, debet luere in corpus. D.Iacob.de Bellouiſu in d. gloſ.Et tantum dictas iniurias æſtimat,in verſ.quid ſi iniurians nihil.per tex.in.l.fi.vbi Doct.ff.de in ius vocand.
3 ¶ Fallit quotieſcunque † ille qui dixit iniuriam verbalem reuocaret illã,reuocando verba iniurioſa, quæ dixit: nam tunc iniuriatus non põt contra ipſum iniuriantẽ agere ad aliquã pœnã,ex actione iniuriarum,& ſi egit non põt perſeuerare in ipſa lite ipſe, nec fiſcus, & hoc procedit etiã reſpectu iniuriæ verbalis dictæ abſque iracũdia,& cõcitatione,& cũ aio deliberato,quia tollitur ex pœnitẽtia, & ex reuocatione verborũ iniurioſorũ facta per iniuriantẽ: ergo iſtud procederet multomagis in iniuria dicta ex iracũdia, & ſic oĩs actio iniuriarum verbaliũ tollitur ex reuocatione verborum facta per iniuriantẽ.Fel.c.dilecti filij, nu.16. verſ.dicit etiam. de except.Lanfr.de Orian.in c.qm̃ contra falſam.in glo.verſ.confeſsiones.in prin.& ibi D.Celſus.in apo.de pro.D.Io.Bert.in rep.ver.iniuria verbalis.iniuria.n. ois quæ fit verbis põt verbis contrarijs tolli, ẽt cũ aliquali excuſatione iniuriantis:puta,ꝙ quicquid dixit,id oẽ dixit, ex iracundia,vel malẽ informatus,& ꝙ verba iniurioſa nõ ſunt vera,& ea reuocat.l.nihil tam naturale. vbi text.ff.de reg.iur.Mag.D.Lancel.Conradus Laud.tracta.de duello.in tit.de pace concluſione.104.Incip.inueſtigandæ.cum ſeq. cõcluſio.Paris de Put.trac.de re militari.§.quia finis.lib.x.
4 ¶ Iniuria † autem verbalis dicitur non ſolùm illa quæ fit & dicitur verbis viua voce,verum etiam illa quę fit & dicitur in ſcripturis per libellum famoſum, vel per epiſtolam, vel per aliũ modũ in ſcriptis.Lud.Rom.conſ.378. Quo ad

primum in quo.in prin.per tex.in l.lex Corn.§.ſi quis libel lũ.ff.de iniu.et per text.in c.conſtitutionẽ. et in c.ubi peri culũ. de ſent.excom.in vj.et in l.apud Labeo.§.cõuitium. iũcto ſeq.§.cõuitiũ.ff.de iniur.Et iſta nota pro declaratio ne decreti dominij Mediolani, ſub rub.de accuſationibus. §.Inoleuerat.quo cauetur pro iniuria verbali procedi non poſſe per iudicẽ,niſi ad querelã partis.Nã ſiue verbis,ſiue p libellũ famoſum,vel per aliã ſcripturã inferatur iniuria,di citur iniuria verbalis,& nõ realis.Rom.d.cõſ.378.Quo ad primũ in quo.Ergo pro tali iniuria verbo,vel per ſcripturã facta aliquibus,ex modis de quibus ſupra,ẽt per libellũ fa-moſum, nõ poterit procedi in dominio Medio.niſi ad que relã partis,vbi ſit data,& vbi ſit data,& per partẽ reuoca-tã,& ſic non durat querela, nõ poterit ẽt procedi vt patet ex d.§.inoleuerat.& pro hac opi.faciũt ea quę dixi ſupr.in §.ſed vt opus.nu.x.verſ.itẽ decretũ.& facit l.legatarius.§. legatũ.ff.de leg.j.Et cũ iniuria quæ fit ẽt per ſcripturã,dica tur verbalis,ſequitur ꝙ ſi iniurias viua voce,vel per ſcriptu rã,ſeu per libellũ famoſum,reuocet per viuã vocẽ,ſeu ſcri-pturã, & libellũ contrariũ famoſo eo mõ prout fecit iniu riã per eandẽ viuã vocẽ contrariã & ſcripturã cõtrariam, vel per libellũ famoſum cõtrarium & reuocatoriũ primi, ꝙ non poterit procedi contra talẽ iniuriãtem vt patet ex his quæ dixi ſupr.hoc §.nu.3.verſ.fallit quotieſcũque ille: ſum.Ang.ver.libellus famoſus. Nam & † hæreticus qui di-
5 uinæ maieſtati offendit verbo,vel ſcriptura,vel in eius crẽ dulitate,ſi ipsã hęreſim abiurauerit,& eius ſcripta retracta uerit, & ad ſacrã fidẽ reuerſus fuerit euitat pœnã omnem hæreſis.cap.vt officium. de hæret.in vj.& c.ad abolẽdam. & c.excõicamus. de hæret.Lud.Carr.tract.de hær.nu.159.
6 ¶ Incendium ponens,† vel poni mandans,punitur pœna capitis ſecundũ ius cõe.l.data opera. & ibi gl.ver.poteſtis. C.qui accuſ.non poſ.vbi latẽ Cyn.Bal.& Sal.Bar.l.iij.& ibi Alex.ff.de offic.pręf.vig.tex.in l.capitaliũ.§.incendiarij.ff. de pœn.l.fi.ff.de incen.rui.naufr.& aliqñ ẽt punitur igne incẽdiarius.l.qui ædes.cũ legib.ſeq.ff.de incend.rui.naufr. Et quõ puniantur incendiarij vide lata per D.Iodo.Dam-houd.in Enchir.ſub rub.de incendiarijs.& per Ang.Areti. in tract.

id tract.malefi.in verſi incendiario. per Abb.& Felin.in c. tua nos.de ſenten.excom.Et in dominio Mediolani ex for ma decreti.ſub rub.de pœn.§.ſi quis incendium.cautũ eſt, quod ponens,vel poni mandans, incendium in domo vel loco habitato,punitur poena capitis,ita ꝙ moriatur,& bo na confiſcantur,ſi verò id factum fuerit in domo,uel loco inhabitato,puniatur in quadruplum damni,de quo ſtetur iuramento damnum paſsi,& alia poena grauiori uſque ad mortem incluſiuè arbitrio principis,vel ſenatus, ut cõſtat ex d.§.ſi quis incendiũ.quo caſu nota, ꝙ accuſatus uel inquiſitus de incendio etiam reſpectu loci inhabitati,&.etiã reſpectu incendii facti in ſuo,quod non poteſt comparere in dominio Mediolani per procuratorem, ſed tenetur ſeſe conſtituere in carceribus,& in eis ius dicere etiam, ꝙ poena ſit ſolũm ex ipſo decreto arbitraria. Ancha.conſil.272. In Chriſti nomine eiuſq; matris glorioſę Marię,& beati Antonij Amen.Plenè & ſubtiliter, & dixi ſupr. in §. Mandati actio.nu.12.ver.pœna pacti.& n.13.ver.Et iſtud.Et decretum ipſum. in d.§.ſi quis incendium. dum imponit pœnã capitis & confiſcationis bonorum illi, qui poſuerit incendium, vel poni mandauerit in loco habitato , intelligitur quando ſciẽter, & doloſè maximè ad vindictam id factũ fuit:ſecus ſi per errorem,vel cũlpã etiã latam,ſeu per incuriam,vel imperitiam id factũ fuerit,quia tũc pœna decreti,quæ eſt pœna capitis, & confiſcationis bonorũ,locũ nõ haberet,ſed alia pœna mitior arbitraria locũ haberet.Pau. de Caſt.l.j.C.vbi ſen.vel clar.Dec. conſ.9.Et pro tenui.nu. 2.& conſi.232.In effectu.nu.7.ver.Et eodem. & dixi ſupr. in §.Duello victus. num.3.in verſi.& iſtud. Et etiã de iure cõmuni res,& rerum quantitas, qualitas,pretium , & æſtimatio,quæ incendio dicuntur conſumptæ , probabuntur iuramento partis,quæ paſſa fuit incendium, contra illum qui poſuit dolo malo , vel poni mandauit incendium.per text.in ca.fin.vbi gloſſ. verſicul. per teſtes.ibi,in intereſſe, quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum.extrà de his quæ vi metusve cauſ.fiunt. & ibi Doctor.gloſſ.fi.in fi.in l.nummis.ff.de in lit.iur.per text.in l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.quòd vi aut clam. & per hanc l.ſi quando.C.

vnde vi.& per l.in actionibus.in ver.planè. vbi Bart.Bald. Pau.de Caſt.Alex.Iaſ.& Dec.nu.13.verſ.decimò & vltimò not.ff.de in lit.iur.& dixi ſupr.§.Quinquageſimo amplia. nu.j.& in §.Furtum,nu.3.ver.furto.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus vel turbatus in poſſeßione, etiam ſi ſit prædo ante omnia eſt ad eam,& ad fructus reſtituendus,et quid ſit de expenſis,ac dãnis ob ſpolium paßis.*

2 *Dãna et expenſæ ob ſpoliũ paſſæ, iuramento dannũ paßi probãtur.*

3 *Spolium quomodocunque factum ſit,poterit in litem iurari per ſpoliatum.*

4 *Spoliatio facta cum licentia iudicis excuſatur à pœnis turbatæ poſſeßionis.*

5 *Spoliator non tenetur ad pœna turbatæ poſſeßionis, quãdo habebat titulum anteriorem ab eo ſpoliatus,& ſpoliator habere prætendũt titulum.*

6 *Spoliator ſi aliqua colorata cauſa excuſari poteſt à dolo,nõ tenetur.*

7 *Seculares ſtatuentes aliquid contra libertatem eccleſiæ vel eccleſiaſticarum perſonarum,& eorum bona,ſunt excommunicati.*

8 *Statuta quæ ſunt contra libertatem eccleſiaſticam,vel diſponunt ſuper rebus eccleſiæ,non valent.*

§. XLVII.

1 SPOLIATVS † poſſeſsione ſua,vel in ea turbatus,etiam ſi eſſet prędo, imprimis, & ante omnia eſt reſtituendus & in ea manutenendus antequàm ſpolians, vel turbãs audiatur in poſſeſſorio plenario vel in petitorio,& donec videatur quid iura velint.l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad leg.Iul.de vi publ.c.j.& c.in literis.& per tot.titu.de reſtit. ſpolia.l.j.§.qui à me,ff.de vi & vi arma.§.recuperãdę inſti. de interd.Rip.l.naturaliter.§.nihil cõe.nu.16.verſ.ſtat igitur cũ ſeq.& ibi alij Doc.ff.de acq.poſ.Et nõ ſolùm ſpoliatus ſiue turbatus,ante oĩa eſt reſtituẽdus ad rem ſeu poſſeſſionem ſpoliatã ſeu turbatam, verũ etiã ad fructus quos ſpoliator,ſeu turbator percepit,ſeu percipere potuit ex ipſa re,vel poſſeſsione.tex.in c.grauis.& ibi Doc.not.de reſti. ſpo.Rip.d.§.nihil cõe.nu.50.verſ.ſextò amplia.Rot.deciſ. 25.in

25.in rub.de reſti.ſpo.in nouis. Et vlteriùs ét perempta re ſpoliata mobili,vel ſe mouente,vel immobili,eſt reſtituen dus ſpoliatus,ſiue turbator ante oïa ad ęſtimationē dictæ rei,nō obſtāte exceptione cōpenſationis certa, ac liquida. l.fi.C.de cōpen.Ripa.d.§.nihil cōe.nu.48.ver.amplia quar tò.Et ne dū ad ipsā poſſeſsionē,& fructus ipſos,verū ét ad expēſas,dāna,ac intereſſe paſſa per ſpoliatū,ſiue perturbatū pp ſpoliū,vel turbationē debet ſpoliatus, ſiue turbatus imprimis,& ante oïa reſtitui.Rip.d.§.nihil cōe.nu.50.ver. ſextò amplia.tex.in c.accedēs. el ij.& ibi Abb.Panor.in pe. not.vt lit.nō cōt.tex.ubi Doc.in d.c.grauis.Et nō ſolū ſpoliatus, ſiue turbatus qui perdidit poſſeſsionē ex ſpolio aut turbatione reſtitui debet in primis, & ante oïa,ad dāna,& impēſas factas poſt ſpoliū,uel turbationē,uerum ét ſpoliatus,vel turbatus,qui nō perdidit poſſeſsionē,ſed illā incontinēti cōuocatis amicis, & armis recuperauit, & vim propulſauit. iuxta tex.in l.j.§.vim vi.& in l.3.§.eū igitur.ff.de vi & vi armat.debet imprimis, & ante oïa reſtitui ad ipſas impēſas factas in conuocādis amicis & armis pro recuperatione dictæ poſſeſsionis & ſeu pro ſe manutenēdo in ea ne ſpoliaretur,vbi erāt probabilis dubitatio,& indicia ſpolij, vel turbationis futurę,niſi cōuocatis amicis,& armis facta fuiſſet ipſa impēſa.Rip.d.uer.ſextò amplia.d.l.ſi quis ad ſe fundū.vbi Bar.ſecundū unū intellectū quē ibi Bar.dat.C. ad l.Iul.de ui pub.Et prædicta procedunt ét contra ſpoliatorem,uel turbatorem qui ſpolium,uel turbationē ſuo nomine factū factámve ratificauit.l.j.§.quoties. ff.de ui & ui armat.c.cùm ad ſedem. de reſti.ſpolia.Rip.d.§.nihil commune.nu.51.uer.ſeptimò amplia. Et item procedūt etiam contra ſpoliatorem uel turbatorem,etiam ſi offerret incōtinēti ſe probaturum eius dominium,uel poſſeſſorium plenarium,& antiquiùs: quia non debet audiri: niſi prius ultimus ſpoliatus,uel turbatus,imprimis,& ante omnia reſtituatur ad omnia prædicta.tex.in c.literas.§.penul.& fi.de reſtitu.ſpol.Inno.in c.ij.de cauſa poſſeſsion.& proprietat. gl.can.in ſum.11.q.j.et in c.ſuper cauſa. 11.q.v Spec.tit.de pet.et poſſeſs.§.fi.uer.14.Feli.c.fin.col.fin.de libel.oblatio. Ripa.d.§.nihil commune.num.52.uerſ.octauo amplia.

2 ¶ Et ipſa † damna, expenſæ, rerũ turbatarũ, vel ſpoliatarũ æſtimatio, quãtitas, valor, & qualitas, & fructus rerũ ſpoliatarũ, vel turbatarũ, & ipſorũ fructuũ quantitas, qualitas, & æſtimatio, & impenſæ, ac intereſſe, & dãna intrinſeca, & extrinſeca paſſa per ſpoliatũ, vel turbatũ, & alia oĩa ad quæ vt ſuprà hoc. §. in prin. dixi, ꝙ ſpliatus poſſeſsione, debet ipſe ſpoliatus, vel turbatus in primis, & ante oĩa reſtitui, & alia omnia in quibus ſpoliator vel turbator debet condemnari, probabũtur ex ſolo iuramẽto in litẽ prẽſtando per ſpoliatũ, vel turbatũ contra ſpoliatorẽ, ſiue turbatorẽ ſuũ, ſeu eũ qui ſpoliũ, vel turbationẽ eius nomine factum factãmve ratificauit. Et hoc procedit ſiue ſpoliatio, vel turbatio ipſa facta fuerit per vim, ſiue clã, ſeu clandeſtinè, text. eſt in l. ſemper. §. in hoc interdicto. ff. quod vi aut clã. text in c. ſi. & ibi gl. ver. per teſtes. ibi, intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandũ. extr. de his quæ vi met. cau. fiũt. & in hac l. ſi quãdo. vbi Iaſo. col. viij. num. 44. verſ. quęro ſucceſsiuè. in fi. ibi, & clãdeſtinitatis. C. vnde. vi. & dixi ſuprà in §. Primò itaque. nu. vj. ver. quartò amplia. Et procedũt prẽmiſſa contra oẽm ſpoliatorẽ, ſiue turbatorẽ, ſiue fuerit turbatio, ſiue violẽtia expulſiua, ſiue ablatiua, ſiue turbatiua, ſiue cõpulſiua, ſiue inquietatiua, ſeu alia quęuis violẽtia, vel turbatio, quia iurari poterit in lite contra ipſum ſpoliatorẽ, vel turbantẽ, vt dixi ſupr. d. §.

3 Primo itaq; amplia. in prin. Et ſiue per † vim, ſiue clã, ſpoliũ, vel turbatio factũ, vel facta fuerit, contra ſpoliantẽ, vel turbantẽ vi, vel clã poterit iurari in lit, tex. in d. l. ſemper. §. in hoc interd. ff. quod vi, aut cla. & dixi ſupr. d. §. itaq; amplia & d. nu. vj. ver. quartò amplia. Et hęc procedũt vbi ſpoliũ, vel turbatio factum factãve fuit, dolo malo: quia poterit iurari in litẽ. d. l. in actionibus. vbi tex. ibi, ob dolum. ff. de lit. iur. Et vbi fit ſpolium, vel turbatio per vim, dicitur ſemper adeſſe dolum malũ l. ij. §. doli mali mentio. ibi, nã qui vim facit, dolo malo facit. ff. de vi & vi arm. D. Mar. Soc. iun. conſil. 18. Viſo. col. fin. nu. 33. verſi. nec etiam. vol. ij. Et itẽ dolus etiã abſque vi, præſumitur, in eo, qui nouã poſſeſsionem occupat, quam alias non poſsideret, etiam ſi diceret ꝙ ipſe ignorabat ab alio illã poſsideri, & et ſi non

probaretur

probaretur ſcientia poſſeſsionis alienæ.l. cùm quærebatur. C.vnde vi.Bal.conſi.82.Viſis duobus.vol.v.Alex.conſ.23. Viſo.vol.vj.Bart. & Ange.l.falſus.§.qui alienam.ff.de furt.

4 ¶ Fallit tñ † quotieſcũque ſpoliatio,vel turbatio facta fuerit cũ licentia,vel authoritate iudicis, ẽt nulla:quia talis licẽtia & authoritas iudicis data alicui ingrediẽdi in poſſeſſionẽ,excuſat à dolo & à pœnis turbatę poſſeſsionis.Bald. cõſ.58.Quidã eſt accuſatus.vol.v.text. in l.iuſtè poſsidet. vbi Bar.& Doc.ff.de acq.poſſe.l.j.in fi.ff.de abig.Ergo cùm tũc non dicatur adeſſe dolũ,non poterit de iure cõi iurari in litem cõtra turbantem, vel ſpoliantẽ, nec poterit iurari de damno dato vigore ſtatuti cauentis quòd credatur iuramento damnũ paſsi etiam ſi fuiſſet in culpa lata. tex.cum gloſſ.communiter approbata in d.l.in actionibus.verſicu. ob dolum. & in verſicul. ob culpam.ff.de in lit.iurand.

5 ¶ Scđo fallit † quotieſcunque ſpoliator, vel turbator poſſeſsionis,habebat titulũ anteriorẽ,ac eodẽ authore,à quo ſpoliatus,vel turbatus prętẽdit habere titulũ,& idẽ ſpoliator,vel turbator habebat,nedũ ipſum titulũ,verumẽt poſſeſsionẽ tempore anteriorẽ ex conſtituto vel precario vel alio modo,quo caſu prefertur habẽs ipſum titulũ & poſſeſſionẽ anteriorẽ.l.quoties.ubi tex.& Doct.C.de rei vendic. l.ſi à te.§.ſi duobus.ff. de publici. Nã tũc ipſe ſpoliator nõ tenetur ad pœnã turbatę poſſeſsionis, & nõ dicitur in dolo,nec poteſt contra eũ de iure cõi in litẽ iurari, nec iurari de damno dato etiã vigore ſtatuti cauentis quòd credatur iuramento damnum paſsi.Bal.d.conſi.58.Quidam eſt accuſatus.iuncta l.j in fi.ff.de abig.& l.plagij.C.ad leg.Falci. de plagi.& iunct. not.per Bart. in l.j.§.j. ſi quis teſtam.lib. eſſe iuſ.fue.Ergo ceſſante dolo nõ poterit contra eũ in litẽ iurari.d.l.in actionibus.ibi, ob dolum.ff. de in lit.iurand.

6 ¶ Tertiò fallit † quotieſcũque ſpoliator ſeu turbator ex aliqua cauſa iuſta vel iniuſta ſed colorata excuſari poſſet à dolo:puta , ſi ignorabat rẽ quã acquiſiuit à Sempronio poſsideri à Titio,& turbauit eundem Titiũ in poſſeſsione: nã tunc propter ipſum titulum excuſatur turbator a dolo, cũ quælibet cauſa etiã iniuſta dummodò ſit colorata excuſet a dolo d.l.j.in fi.ff.de abig.& d.l.plagij.vbi Ang.per illũ

tex.l.Titio fundus vbi glo.ff.de condi.& dem.Bal.d.conſi.
58.Quidam.ver.prætereà.volu.v.Ergo non poterit contra
eum de iure communi in litē iurari, nec iurari de dāno da
to vigore ſtatuti volentis credi iuramēto dānum paſsi, ſed
teſtibus dāna,fructus & intereſſe, & quantitas debent pro-
bari.tex.d.l.in actionibus.Sic & inueſtitus ab aliquo de prę
dio,ſi illud ingrediatur non poteſt accuſari,ex quo nō di-
citur in dolo,nec culpa, & non tenetur ad aliquam poenā
criminalem,etiā quòd alius fuiſſet in poſſeſsione,ergo con-
tra ipſum inueſtitum iurari in litem non poterit Bal.cōſi.
177.Ad euidentiam eſt.num.7.verſi.& primò.vol.iij.

7 ¶ Seculares ſtatuentes,† vel cōſuetudinem,ſeu iuriſdictio
nem exercentes contra libertatem eccleſiæ,ſeu contra per-
ſonas eccleſię.vel eius bona,ſunt excommunicati,& ſubia-
cent banno imperiali, & ipſa ſtatuta ac conſuetudines,nō
valent.c.eccleſia S.Mariæ.de conſt.authen.caſſa.C.de ſac.
ſanct.eccle.Bal.conſi.367.Venerabilis.vol.iij.tot.tit.de im
mu.eccle.& tot.ti.de for.compe. Ergo iurari poterit in li-
tem contra principes ſeculares, & reſpublicas ſeculares, &
alios iudices,& magiſtratus ſeculares,qui perſonas eccleſia
ſticas condēnant in cauſis ciuilibus, vel criminalibus, vel
ponunt in bannū,vel exilium,vel alium actum iuriſdictio
nis cōtra eos faciunt vel bona eccleſiæ vſurpant, ſeu cōtra
libertatē eccleſiæ faciunt,vel aliū exercent actū,qui ſit cō-
tra libertatē eccleſiaſticā, & ex iuramento in litē præſtādo
per ipſam perſonā eccleſiaſticā,contra ipſos principes, vel
reſpub.& iudices,& alios probabuntur expēſæ,dāna ac in-
tereſſe eiuſdē perſonæ eccleſiaſticę in quibus præmiſsi de-
bent condēnari.tex.in c.olim.de iniur.& dam.dat.Bald.d.
cōſ.367.Venerabilis.c.fi.vbi Inn.Abb.& Doc.& ibi glo.ver.
per teſtes.ibi,intereſſe.quòd ſurgit.extrà quod met.cauſ.

8 ¶ Statuta,† vel cōſuetudines,quòd homines ſeculares, vel
communia ſecularia, paſculētur cum eorū beſtijs in bonis
eccleſiæ,uel ꝙ eccleſiaſtici hoſpitentur milites, aut ꝙ one-
ra ſoluant cū ſecularibus,non valent, & ſunt contra liber-
tatē eccleſiæ.tot.tit.de immu.eccl.nec poteſt ēt acquiri ius
paſculandi,nec aliud faciendi in bonis, vel rebus eccleſiæ,
per præſcriptionem,vel per conſuetudinē,niſi doceatur de
titulo,

titulo,ex quo cauſetur bona fides, maximè cùm ſtatutum, ac conſuetudo laicorum ſuper bonis eccleſiæ non valeat. Bal.d.cõſi.367.Venerabilis.vol.iij.arg.c.ad decimas.de re ſti.ſpo.in vj.& c.ſi diligenti.de præſc.& c.malæfidei. de re. iur.in vj.& d.c.eccleſia S.Mariæ.& d.auth.caſſa. Ergo poterit per perſonas eccleſiaſticas quę præſunt ipſis eccleſiis:puta,per Abbatē,vel præceptorē,uel commendatariū,aut rectorē,iurari in litē contra ipſos ſeculares,qui in bonis eccleſiæ paſculari fecerunt,vel alia non facienda egerunt ēt vigore dictorū ſtatut.vel conſuetudinis,maximè ſi per vim, ſeu manu armata.& ſpretis pręceptis ſuperiorū iuerunt ad paſculandū,& ex ipſo iuramento probabūtur dāna,intereſſe,ac expēſę exinde ſequutę.Bal.d.cõſ.367.Venerabilis.per totū,maximè in col.ij.nu.5.vo.iij.arg.l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.quod vi aut clā.& huius l.ſi qn. C.vnd.ui.& gl. fi.in fi.in l.nūmis.ff.de in lit.iur.& gl.in c.fi.uer. per teſtes. ibi,intereſſe quod ſurgit ex maleficio.extra quòd met. cau. tex.in c.olim.de iniur.& dam.dat.vbi Doct. per illum tex.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de ſtando iuramento partis,ſuper damnis,expenſis, & alÿs valet,& eius iuramento præmiſſa probabuntur.*

2 *Conuentio de ſtando dicto vnius teſtis tantùm valet, niſi probetur contrarium.*

3 *Reductio ad arbitrium boni viri peti poteſt, non obſtante pacto de ſtando partis iuramento,vbi prætenditur nulliter fuiſſe iuratum.*

4 *Iurandi facultas per partem alicui conceſſa non poteſt reuocari, niſi noua cauſa ſuperueniat.*

5 *Tutor vel curator conuentionem de ſtando iuramento partis,facere non poteſt.*

6 *Adminiſtratores rerum publicarum, & eccleſiarum non poſſunt facere pactum de ſtando iuramento partis.*

7 *Promittens ſtare iuramento Titÿ, non tenetur ſtare iuramento eius hæredis,niſi id expreſſè conuentum ſit.*

8 *Conuentio de ſtando iuramento partis non valet, quando eſt ſuſpitio de vſuraria prauitate.*

9 *Iurare debet is,cui ſimplici dicto ſtare partes conuenere,aliàs eius dictum non valet.*

10 *Licentia conceſſa alicui adminiſtrandi bona ad libitum, cum pacto de ſtando*

de ſtando ſimplici dicto adminiſtratores, poteſt reuocari, etiam ſi iuramentum interueniſſet.

11 *Cuſtodire rem obligatus, ſi eam non cuſtodiat, & ipſa amittatur, vel deterioretur, poteſt contra eum in litem iurari.*

12 *Mulio, vel nauta ſi res vehens amiſit ſine dolo ſuo, non poteſt contra eum in litem iurari, ſed res teſtibus ſunt probandæ.*

13 *Iurari in litem poteſt contra omnem, qui rem meam habuit, et eam exhibere tenetur, licèt eam amiſiſſe dicatur.*

14 *Mercator ſi ſuum librum rationum non exhibet, poteſt contra eum in litem iurari.*

15 *Dolus eſt omittere id, quod ex officio facere aſtringitur.*

16 *Iudex cogitur ipſa iuramenta in litem in caſibus permiſſis deferre. aliàs poteſt ab eo appellari.*

17 *Verbum licere denotat arbitriū boni viri legibus regulatum, ſicut verbum placet.*

§. XLVIII.

1 QVINQVAGESIMOPRIMO † amplia. d.l.in actionibus.d.c.fin.& iſtā l.ſi qn.& oia ſimilia iura, quib.cauetur poſſe in litē iurari, procedere vltra oēs caſus præmiſſos, ēt in oibus caſibus, quibus ex partiū conuentione fuit conuētum; uel pactū initum de ſtando iuramēto partis, ſuper damno emergenti, lucro ceſſante, expenſis, melioramentis, pretio rei, impenſis, intereſſe, uel alijs ſimilibus, uel diuerſis, quia tunc ualet ipſa conuentio, ac pactū & ex iuramento partis probabuntur oīa prȩmiſſa & alia prout in iuramento fuerit conuentum, ēt contra non doloſum, nec culpoſum paciſcentē. & eſt com.opi.ita dicit Iaſ.l.iuſiurādum quod ex conuentione.col.ij.in fi.& iij.ubi etiā Alb.& Bal per illū tex.ff.de iureiur.Dyn.Bart.& Doc.in l.fin.ff.de prætor.ſtipu.Fel.c.ſicut conſuetudo.col.fi.in fin.de prob. Soci.conſi.90.Viſis quibuſdam.col.iij.nu.12.in fin.ver ſed his.uol.iij.Bar.cōſi.168.Quidam habens bona communia. Bal.& Doc.c.tuis.de teſti.Bald.& Doct.in l.j.vbi Cagn.nu. 108.uerſ.in eadem, dicit q̄ hæc eſt cōmunis opi.& ibidem D.Cam.Plauti.ſequitur.C.de ſent.quæ pro eo quod inte. profer.Bald. & Doctor.in l. iubemus. C.de iudic. Ioan. de Imo.

Imò.in l.cuſtodias.ff.de publ.iud.Io.Ana.conſ.31. Præſup poſito. col.fi.Alex.conſ.47.Circa.vol.j.& videtur tex.in l. fi.C.de fideic.& in §.fi.inſti.de fideic.hære.Et iſtā eſſe magis cōem opinionē inquit Alex.conſ.54.Circa id.vol.ij.Et hoc procedit non ſolū in cōtractibus, verū etiā in vltimis voluntatibus,quibus poteſt per teſtatorem diſponi, quòd de expenſis,& reditibus, & alijs ſtetur dicto tutoris, vel alterius, vt per Alex.d.conſ.54.circa id.& in d.l.iuſiurandū ꝙ ex conuentione,& d.conſ.47.Limita tamen.vt per Bart. d.conſ.163.Quidam.& per Alex.d.conſ.47.Sic etiam vidè
2 mus eſſe † com.opin.valere conuentionem de ſtādo dicto vnius teſtis tantū,vel tertij:puta,Nicolai.Iaſ.d.l.iuſiurandum quod ex conuentione.col.ij.circa fi.nu.6.ver.nō obſtat ſecundū.Spec.in tit.de teſte.§.reſtat.in 24.fal.D.Anto. de Butr.& alij Doct.in c.veniens.de teſtib.Mod.l.j.§.fi.per illum tex.ff.de verbo. obliga.Bart.& Doc.l.Theopompus. ff.de dote præleg.Fallit vbi probaretur contrariū: quia licèt valeat conuentio de ſtando dicto, vel iuramento partis,vel tertij,tn poteſt probari contrarium,maximè probādo enormem læſionem,& eſt cōis opi.Alcia.l.j.§.eadē.col. xj.ver.ſed dubium.ff.de verb.oblig.Alex.conſ.47.Circa primum.vol.j.Docto.c.propoſuiſti.de probatio. Caro.Ruin. conſi.54.Circa primum.col.fi.verſi.& conſentio.uol.j.& faciunt dicta hic infrà per me in uerſi.ſecundò fallit.
3 ¶ Secundò fallit, † quotieſcunque pars cōtra quam eſt iuratum,vigore dictæ conuentionis, uel pacti de ſtando iuramento partis, uel de ſtando iuramento, uel dicto tertij, prætenderet nō æquè,ſed iniquè,uel nulliter fuiſſe iuratū, tunc.n.poterit peti reductio ad arbitriū boni uiri,id eſt,iudicis,& iudex poſſet etiam poſt ipſum iuramentum probata læſione taxare,& moderare illud, etiam ꝙ fuiſſet pactū factū cum iuramento & ſub pœna ꝙ ſtaretur ipſi iuramento partis,uel tertij,& quòd illud non poſſet taxari,nec moderari, nec peti reductio ad arbitrium boni uiri,nec cōtra illud probari,& eſt com.opinio.Iaſo.d.l.iuſiurādum quod ex conuentione.col.j.in fin.uer.nec obſtat,quòd datur materia.& col.ij.in prin.uer.quia iuramentum. & in fi.uer ſi. præterea non videtur bonum.& ij.in prin.Alex.conſ.177.
Viſo.

Viſo.col.pe.vol.2.Socin.d.conſi.90.Viſis.col.3.argu.l.hæc venditio.ff.de cõtrah.emptio.& l.ſi libertus.ff.de oper.lib. ac.l. in perſonã.§.generaliter.ff. de reg.rur.Rain.& alij.l.ſi quis in conſcribendo.C.de Epiſco.& cler.iunctis.nota.per. Alcia.in l.j.§.eadem. col.2.ver.ſed dubium.in fi.ff.de verb. obli.Doc.in c.quintauallis.de iureiu. Bar.& alij l.ſi ſocietatẽ.§.arbitrorum.nu.24.ver.quæro vtrum poſsit renunciari.ff.pro ſocio.Carol.Ruin.conſ.54.Circa primũm.col.fin. vol.1.per text.in l.creditor.§.Lucius.ff.mand.

2 ¶ Tertiò fallit † vbi poſt dictũ pactũ,vel cõuentionẽ,ſuperueniſſet noua cauſa: puta, quia pars cui data fuit per pactum vel per conuentionem facultas iurandi fuiſſet effecta inimica,vel infamis,ſeu prauæ, & malæ conditionis. nam tunc talis facultas conceſſa ad iurandum poſſet reuocari, & pars ipſa ſecundũ conuenta non poſſet iurare.Iaſ. d.l.iuſiurandum quod ex conuentione.col.pe.ver.ſecũdò limita.ff.de iureiur.Sed ſi noua cauſa nõ ſuperueniſſet,cõmunis eſt opinio,quòd ipſa facultas iurandi non poſsit reuocari.Iaſ.d.uer.ſecũdò limita.Alex.co.130.difficultas.circa fi.vol.j. Soci.cõſ.90. Viſis.col.3.vol.4. argu.l.cùm quis. & l.ſi cùm Cornelius.ff.de ſolu.Eſt tamen cautela,quòd iuretur præcedente iudicis taxatione, & præſente parte cõtraria: quia tunc non poterit peti reductio.Soci.d.conſil. 90. quod intelligo parte non reclamante debito tempore.

¶ Quartò † fallit in tutore,& curatore, qui talem conuẽtionem de ſtando iuramento partis, uel tertij facere nõ poteſt.Barto.l.iuſiurandi gratiam.vbi alij Doct.ff.de iureiur. Iaſ d.l.iuſiurandum quod ex conuentione.col 2.in fi.ver. redeundo tamen.& col.3.in princ.ff.de iureiur.

4 ¶ Quintò † fallit fauore eccleſiarum, hoſpitalium,ac piorum locorũ,& reipublicæ,ac vniuerſitatis, ciuitatis,oppidi,ac villæ: quia in eorum præiudicium fieri nõ poterunt pacta per prælatos,& rectores,& capitula eccleſiarum,nec per miniſtros,& rectores hoſpitaliũ,& piorum locorũ,nec per decuriones,præſidẽtes,& cõſiliarios , ac gubernatores ciuitatũ,oppidorũ,& villarũ, de ſtando iuramento partis contrahentis,vel creditoris,aut tertij. Et ſi fiãt talia pacta nõ valerẽt,nec poſſent allegari cõtra eccleſiã,hoſpitale,pia loca.

loca,nec rempublicam,nec vniuerſitatẽ,ciuitatũ, oppidorũ;ac villarũ,cùm ẽt ſi fiant talia pacta per tutores,& curatores minorũ, uel ſurdorum, furioſorum,mentecaptorũ, abſentũ,& aliorũ,nõ valeãt.Et eccleſia,hoſpitale,pia loca, ac reſpublica,ciuitatis,oppidi, ac villæ gaudeãt oibus priuilegijs minorũ,& ſimilium,& ita fuit iudicatũ: vt inquit D.Nicol.Euer.in loco 28.ibi,locus à pupillo ad rempublica. in prin.& pro hac opinione faciunt nota. per me ſupr.nu. v.ver.Quartò fallit,iuncta l.orphanotrophos.cum ibi not. per Bal.& l.omnia priuilegia,C.de ſacroſ.eccleſ.& c.j.& c. auditis de in integ.reſt.& l.rempublicam.cũ ibi not. C.de iur.reipub.libr.xj.& l.res publica,C.ex quib.cauſ.maior.& per eundem.D.Nicol. Euerar.in loco 30.ibi,locus à minoribus,ad furioſos,& in loco 31.ibi,locus à minoribus ad eccleſiam,vel piam cauſam,& in loco 32,ibi, locus ab eccleſia ad pia loca. Limita etiam in ultimis voluntatibus ſecũdum Bartol. in conſil.168.Quidam habens bona communia.colu.fin. & Alex.conſil.47.Circa primum volu.j.

7 ¶ Sextò fallit † reſpectu hæredis:quia ſi promiſi ſtare dicto,uel iuramento Titij non tenetur ſtare iuramento eius hæredis niſi fuerit expreſsè conuentum de ſtãdo dicto,uel iurameto etiam hæredis, vt dixi ſupra in §.Vigeſimoquartò.num.vij,verſicul.fallit ſecundò in facultate.

8 ¶ Septimò fallit † vbi tale pactũ fuiſſet factũ in fraudẽ vſurarũ, ſeu eſſet ſuſpectũ de vſuraria prauitate:quia tũc nõ valeret,nec poſſet iurari:puta, ſi mutuo tibi decẽ quæ promittis reddere in nũdinis,& ſi nõ reddideris,promittis quindecim pro intereſſe ex nũc inter nos liquidato cũ iuramẽto.Bald.l.rogaſti.§.ſi tibi.col.2.ver.qd ergo ſi mutuo vbi alij Doc.ff.ſi cert.pet. Dec.& Doc.in l.j.vbi De.in 2.lec. nu.14.ver.circa ſecũdũ. in fi.& ibi Cag.nu.116.C.de ſent. quę pro eo ꝙ int. prof. & dixi ſup.i §.i dotis.n.15.ver.vbi.

9 ¶ Septimò fallit † vbi fuiſſet conuentum de ſtando ſimplici dicto partis,& non eſſet iuratum;quia non valeret ex quo illud dictum debet proferri iuramento, idem ſi fuiſſet etiam dictum de ſtando ſimplici dicto tertij: quia ille tertius debet iurare, alioquin non valet eius dictum.Iaſo. d.l.iuſiurandum,quod ex conuentione.colum.2.in fi.ver. item

item aduerte.& verſic.imò plus.ff.de iureiur.

10 ¶ Octauò † fallit in licentia,ac facultate conceſſa continuo,& perpetuò,vel ad tēpus adminiſtrandi,& gubernandi,diſpenſandi,vendēdi,donandi, ac permutandi, cōceſſa inquā alicui,nedum extraneo,ſed etiā fratri,ēt cum clauſula de non petendo rationē adminiſtrationis,& cū promiſſione de ſtando ſimplici dicto adminiſtratoris fratris ſui, vel extranei:quia talis facultas adminiſtrandi, & præmiſſa faciendi pōt reuocari cū quis non poſſit conſtitui procurator irreuocabilis.Car.Rui.col.54.Circa primū.col.pen.nu.12.ver.Tertio principaliter.volu.j.Bart.l.cū precario. ff.de prec.& hoc procedit ēt ſi iuramentū interueniſſet.gloſſ.& Doc.in c.fi.§.fi.de proc.in vj.Caro.Rui.d.conſi. 54.nu.12. Alex.conſi.18.Viſis capitulis.volu.ij.Et non obſtante ipſa promiſsione de ſtādo dicto ipſius adminiſtratoris,& de nō petendo rationē adminiſtrationis, ēt ſi promiſsio facta eſſet cum iuramento,& ſub pęna,ipſe adminiſtrator tenetur reddere rationē,ex quo intelligitur ſolum liberatus à ſcrupuloſa inquiſitione,& à culpa leuiſsima, & leui,ſed non cēſetur liberatus à culpa lata, nec à dolo vero, nec præſumpto,nec à reliquorum reſtitutione. Et ſi librum rationum non exhibeat, & reliqua non reſtituat poterit contra eum iurari in litē non obſtante ipſa promiſsione etiam iurata, & pœna non attenta:quia locum nō haberet pœna,ita dicit Car.Rui.d.conſi.54.Circa primū.col.pen.& fi.vol.j.

11 ¶ Quinquageſimoſecūdò † amplia ꝙ poteſt iurari in litē contra oēm qui tenetur ad cuſtodiā rei,ſi rem illā non cuſtodiat,& res amittatur,vel non appareat,vel ſi apparet,reperiatur deteriorata, probando ex ipſo iuramento rerum qualitates,pretium,& ęſtimationē,& rei deteriorationem, damna,ac intereſſe,& expenſas,nec creditur iuramento illius qui tenetur ad rei cuſtodiā, ſi dicat ſe rem ipſam abſq; dolo,& culpa amiſiſſe,vbi non probauerit amiſsionē,abſq; dolo facta,& eſt com.opin.Cor.conſil.318.Pro vecturali. vol.iiij.Bal.conſil.80.Principalis.vol.iij.Et vbi conſtat rem ipſam ſemel fuiſſe apud eum,qui modo eam nō exhibeat, præſumitur illam celaſſe dolo malo,& ſic poteſt contra eū in lite iurari.Bal.d.conſi.80.& Corne.d.conſi.318.Et ideò mercator,

mercator,& omnis alius qui dederit Mulioni, vel nautæ, vel alij,rem aliquã:puta,capſam,vel valiſiã conducendam ad locũ:puta,ad vrbem Mediolani,ſi illã nõ conducat,nec reſtituat,poterit iurare in litẽ contra ipſum mulionẽ, nautam,vel aliũ,qui titulo conductionis,vel depoſiti, vel alio quouis titulo receperit apud ſe rẽ ipſam vehendam,vel ſeruanda,probando ex ipſo ſolo iuramento, rerum quantitates,& valorem,nec crederetur iuramẽto mulionis,nec nautæ,nec alterius,qui recepit rẽ ipſam, ſuper amiſsione abſq; eius dolo & culpa facta,& eſt cõmunis opin. Corne.conſi. 318.Pro vecturali.vol.iij.Et ſi commentarienſis, & quilibet alius cuſtos archiuij,vel actorũ, aut aliarum ſcripturarum,ſeu rerũ,non exhibeat ſcripturas,ſeu res quas conſtat ſemel apud eum fuiſſe,dicitur in dolo, nec creditur ei etiã ſi iuraret ſe eas amiſiſſe:imo præſumitur res ipſas occultaſſe ac ſubtraxiſſe,& poterit iurari in litem contra ipſum cõmentarienſem,vel cuſtodẽ, prout etiã contra tutorẽ probando ex ipſo iuramento valorem ſcripturarum,& aliarũ rerum,damna,ac intereſſe.Bald.d.conſi.80. Principalis cura.volu.iij.Corne.d.conſi.318.Pro vecturali. volu.iij.

12 ¶ Fallit quotieſcunque † conſtaret q; cõmentarienſis, vel mulio,nauta,vel alius cuſtos amiſiſſet res per eum habitas in cuſtodiã,vel ad vehendũ,abſq; dolo ſuo malo: quia tũc etiam ſi fuiſſet in culpa ẽt lata,vel leui,aut leuiſsima, & ẽt in caſibus in quibus teneretur, non poſſet iurari in litẽ cõtra eũ,ſed deberent teſtibus res,& rerũ quantitates,& intereſſe probari.Corn.d.conſ.318.col.fi.per tex.in d.l.in actionibus.& ibi gl.& Doc.ff.de in lit.iur.Tñ vbi non probarentur per partẽ res,ac intereſſe, poſſet iudex ex ſuo officio ſe de eis informare,& ea æſtimare.Cor.d.conſ.318.Pro vecturali.col.fi.arg.l.ſi quod ex Pamphila.vbi Bar.ff.de leg.ij.

13 ¶ Quinquageſimotertiò † amplia poſſe iurari in litem cõtra omnem,qui quouis titulo bonæ fidei, vel ſtricti iuris, vel quouis pacto,vel etiã ſine titulo, habuerit rem meam, ſeu aliã rem,quã teneatur reſtituere,vel edere,aut exhibere.nam conſtito q; res illa ſemel fuerit apud ſe,res illa eadẽ etiam nunc, præſumitur apud ſe extare, etiam quòd iuret illam abſq; ſui dolo amiſiſſe, & præſumitur illam celare, ac

contractare,

contractare,& ſic eſſe in dolo: ergo ſi illā non reſtituit, uel nō edit, vbi tenetur edere iure actionis, uel nō exhibet ad iudicis mandatū, dicitur in dolo, & poteſt cōtra eū in litē iurari ſuper dānis, expenſis, ac intereſſe, & quātitate, & qualitate, ac pretio rerum. Corn. d. cōſi. 318. Pro uecturali. per totum, uol. 4. Bal. d. conſ. 80. Principalis cura, uol. 3. Carol. Ruin. conſ. 54. Circa primum. col. pe. nu. 13. in fin. ibi: quia præſumuntur. uol. 1. facit l. qui reſtituere. ff. de rei vend. et l. ſi de poſſeſsione. C. de probat. et intellige ſecundum not. per Bart. et Doct. in d. l. ſi de poſſeſsione, C. de probatio.

54 ¶ Quinquageſimoquarto amplia, † ꝙ etiā contra mercatores, et noſtri temporis, et alios poſsit iurari in lite, ſi non exhibent eorū librū rationū, cùm ēt ipſi teneantur, ſicuti quilibet adminiſtrator conficere librū rationum, et attenta generali cōſuetudine illū cōficiendi, cēſetur tacitē hoc eis mandatū, ut ipſum librū rationū conficiant, ad cuius æditionē, et exhibitionē uidētur aſtringi poſſe iure actionis dicti mandati ſaltē taciti. Ergo ſi illū nō edāt, pōt contra eos in litē iurari, nec eis crederetur, ſi dicerēt ſe illū nō feciſſet, vel factū amiſiſſe, ita dicit Mag. Benuenutus Straccha in tract. de mercatura, in 2. par. ſub rub. de ſtatu mercatorū. nu. 68. verſi. denique in reddenda, ubi allegat Petr. de Vbal. in tract. de duob. fratrib. in par. 12. nu. 7. et l. dolus ff. mand. c. cùm etenim, de re iud. Bal. conſ. 153. vol. 3. Ro. conſi. 413. Quò ad primū Dec. conſ. 110. Verē vt puto. nu.

55 7. cum ſeq. ubi dicitur, † quòd dolus eſt omittere id quod ex officio facere aſtringitur, et cum mercatore cēſetur mādatum, quod conficiat librum ſecundum conſuetudinem, l. uel uniuerſorum, ff. de pig. act. l. ſi. ff. et C. de fideiuſ. Et quod mercatores teneantur edere librum rationum, et rationes ſuas priuatas, etiā ad fundandam intentionē actoris, uel agentis contra eos, ſub prætextu, ꝙ cum eis contraxerit, uel mercatus, ſeu negotiatus fuerit uel aliquid eis dederit, ex quo uidetur eis tacitē mandatum ut conficiāt librum rationum ſecundū cōſuetudinem, uoluit Bart. in l. j. nu. v. uerſ. poſſumus. et ibi Alex. et ita uoluerunt ibidē. Iacob. But. Alber. Salic. Angel. et Flor. C. de edend. et hæc eſt communis opinio ut dicit Mag. Dom. Ioan. Bologninus,

Bononiæ

Bononię patritius, Iureconſultus, celeberrimus, ac legalis philoſophiæ theſaurus, pręceptor meus colēdiſsimus. in d. l. j. nu. 62. verſi. aliud exemplum. C. de edend. ubi inquit, q̃ eſt communis opin. quòd tam ipſi mercatores teneantur edere rationes ſuas priuatas, quàm quod hęc opinio communis de mercatoribus vt teneātur edere, & ſit bonū exēplū ad tex. in d. l. j. ver. ex cauſa. C. de eden. & hanc eſſe cōmu. opi. dicit Soc. conſ. 162. Conſiderata. nu. 16. ver. prima quia. vol. ij. & Doct. d. l. j. nu. 19. uer. retenta. C. de edend. & in ca. j. nu. 27. uerſ. ſed apud Doct. & ibi alij Doct. de prob.

86 ¶ Quinquageſimoquintò, † & vltimò amplia hanc l. ſi quando. C. vnde vi. & d. l. in actionibus. & d. c. fi. Et omnia iura dantia facultatem alicui iurandi in litem, vel in ſupplementum probationis, ac etiam omnia ſtatuta diſponentia, quòd credatur iuramento damnū paſsi, vel creditoris, aut alterius, ut procedant, quòd iudex ipſe neceſsitetur, ac cogatur dicta iuramenta deferre alioquin, quòd ab eo poſſit appellari. Fulg. & Alex. l. nummis. per illum tex. ver. non oporteat arguendo à contrario ſenſu. ff. de in lit. iur. Ange. Fulg. & Alex. in l. uideamus. §. deferre. per illum tex. ff. de in lit. iur. D. Franc. Duarenus. d. l. in actionibus. in gloſ. verſ. licuit enim. ff. de in lit. iur. Bart. & Doct. in l. admonendi. col. fi. de iureiur. Et hęc eſt communis opi. licèt Iaſ. in d. l. nummis. nu. j. & Pau. de Caſt. in d. §. deferre, num. 4. velint liberum, ſeu arbitrarium eſſe iudici deferre dicta iuramēta, & ideò ſi nolit deferre non poſſe ab eo appellari. per tex. in d. l. uideamus. §. iurare. uer. ſed an iudex. ubi Bar. & per tex. in d. l. in actionibus, uerſ. licuit enim ei à principio nec deferre. Sed tu non recedas ab ipſa communi opin. per tex. in l. qui reſtituere. ibi, eum qui dolo fecerit, quominus poſsideret, condemnandum eſſe quanti aduerſarius in litem iurauerit. ff. de rei uendic. Nec obſt. tex. in d. l. in actionibus. uer. licuit enim à principio, nec deferre. & in uer. licebit. quia re

87 ſpondetur, quòd † uerbum, licere, denotat arbitrium boni uiri, iuribus, ac legibus regulatum: ſicuti uerbum placet. l. Thais. §. ſorore. ff. de fideic. libr. Et minus obſt. d. uerſi. ſed an iudex. cum ibi not. per. Bart. ubi dicitur eſſe in arbitrio iudicis deferre iuramentum: quia dicitur, quòd ſi eſt in ar-

bitrio iudicis, ergo iudex debet regulare eius arbitriũ, ſecũdum leges, iura, æquitatẽ, ac ſtatuta, & ſic qualitate facti, & perſonarũ deferre debet iuramentũ ubi eſt deferendũ, & non deferre ubi nõ eſt deferendũ, alioquin poterit ab eo appellari. Hippol. de Marſil. in pract. crimin. §. conſtante. nu. 30. Feli. c. quoniã freq̃ueter. §. porrò. col. 11. vt lit. nõ cõteſt. Nam & oĩs probatio quę fit teſtibus eſt in arbitrio iudicis, an cõcludat, vel nõ. l. iij. ibi, tu magis ſcire potes. ff. de teſti. Dec. cõſ. 650. In cauſa ut vulgò dicitur Charitatis Nouarię. col. j. Et tñ ſi æquè non arbitratur iudex, poterit appellari ab eo. tot. titul. ff. & C. de appellat. Et ubi iudex ẽt in his quæ ſunt cõmiſſa in eius arbitrio, nõ facit, quod debet, tenetur in ſindicatu, niſi probet cauſam iuſtã, ob quã motus fuerit in contrariũ. Bar. l. Lucius. in fi. ff. de his qui notan. inf. Imò iudex, & arbiter, ac arbitrator, qui in pręmiſsis, vel in alijs malę iudicãda fecerit litẽ ſuam, tenetur, & põt cõtra eũ in litẽ iurari, tam reſpectu iuramenti, in litẽ affectionis, quàm veritatis. Iaſ. d. l. in actionibus. col. antepe. nu. 35. ver. itẽ adde. & nu. 36. ver. idẽ poteſt. ff. de in lit. iur. Et probata in præmiſsis, vel in alijs concuſsione, vel compulſione, aut violentia, aut iniuſtitia doloſa iudicis, vel officialis, probabitur quãtitas rerũ, quas officialis per concuſsionẽ, aut compulſionẽ, vel violentiã, vel iniuſtitiã receperit, ex iuramẽto partis cõtra eũ in litẽ præſtando. Paris de Put. in tract. ſindi. ver. contra officiales in ſindicatu. & ver. probatio in ſindicatu. & ꝙ iudex neceſsitetur deferre ipſa iuramẽta eſt text. hîc in hac l. ſi quãdo. in fi. verſic. condẽnare. oportet. C. vnde vi. & appellatione interpoſita erit cognitio iudicis ad quẽ, an iuramentũ ſit deferendũ, vel ne. l. j. ff. nil. no. appellatio. penden. Sententia tñ lata per iudicẽm cõtra eũ qui iurauit tranſit in rem iudicatam, niſi ab ea appelletur, & per iudicẽ appellationis reuocetur. l. nã & poſtea. §. ſi damnetur. & ibi gl. & Doc. ff. de iureiurã. l. admonẽdi. vbi Rip. nu. 28. ver. ſed ſi. ff. de iureiu. & ibi Iaſ. in rep. in pe. no.

SVMMARIVM.

1 *Iurari non poteſt in contractibus, nec in actibus voluntarijs, in feſto introducto in honorem Dei, & iuramentum non valet, nec contraueniens dicitur periurus.*

2 *Minorum puberum contractus ſi die feſto fiant,nõ confirmantur ex iuramento,idem eſt in contractibus mulierum.*

3 *Iudici prius conſtare debet de delicto aliter,quàm per iuramentum partis,antequàm in litem ſuper damnis et intereſſe iuretur.*

4 *Statutum quod de damno dato ſtetur iuramento damnum paſſi quo modo ſit intelligendum.*

5 *Statutum,quod ſi furtum factum fuerit,& neſcitur à quo,commu nitas teneatur ad emendationem damni, quomodo intelligatur.*

6 *Iudici ante omnia conſtare debet de maleficio de quo inquirere vult, aliter,quàm per denuntiationem miniſtralis.*

7 *Perſona certa & indiuidua maleficium cõmittens debet ante omnia per teſtes conſtare,ne contra eam iurari poſſit in litem.*

8 *Statutum vel decretum, quod credatur iuramento ſolius officialis, vel damnum paſſi non valent,vt ex eo probari poſſit delictum,vel perſona delinquens,niſi in modicis.*

9 *Regi vel principi aliquid contra eius ſubditum aſſerenti an ſit credendum ſine iuramento.*

10 *Statutum vel conſuetudo, quòd credatur ſcripturæ mercatoris pro ſe non valet, niſi in modicis.*

11 *Iura, quod credatur habenti vnum teſtem pro ſe cum iuramento,in ſupplementum probationis,quomodò intelligantur.*

12 *Cauſa magna an dicatur,ſi agatur de poſſeſſione etiam magnæ rei, & non de proprietate.*

13 *Iurari in litem non poteſt propter culpam latam alicuius ſolam.*

14 *Dolus verus in quibus præſumatur.*

15 *Leges pro delicto corporalem pœnam ſtatuentes intelliguntur vbi delicta dolo malo fuerint perpetrata.*

16 *Iurari poteſt in litem in actione tutelæ, vel curæ non ſolùm ob dolum malum,ſed etiam ob latam culpam,idem eſt in omni pia cauſa,vel reip.*

17 *Iurari non poteſt in litem contra tertium,qui pro doloſo tenetur,& an contra fideiuſſorem tutoris qui inuentarium non fecit.*

18 *Fideiuſſor,qui ſe etiam principalem conſtituit, non poteſt carcerari,licet principalis debitor de iure carceri mancipari poſſet.*

19 *Fideiuſſor ſi de iudicato ſoluendo promiſerit contra eum iurari poterit in litem pro dolo principalis.*

20 *Iurari non poteſt in litem cõtra hæredes defuncti doloſi, licèt poſſet contra defunctum, idè eſt in tertijs poſſeſſoribus bonorum doloſi.*

21 *Lite cum defuncto in actionibus bonæ fidei conteſtata, iuratur in litem contra hæredes, ſecus in actionibus ſtricti iuris.*

22 *Leges, quòd credatur iuramento alicuius, intelliguntur, niſi probetur contrarium, niſi ſtatutum, vel lex hoc prohibeat, & quomodò contrarium probetur.*

23 *Probatio quæ fit per rei euidẽtiã nũquã intelligitur excluſa à lege.*

24 *Contrarium probatur, per negatiuam coarctatam loco et tempore.*

25 *Poſitiones quibus non reſpondetur, ſi habitæ ſint pro confeſſis ex forma ſtatutorum, tamen poteſt contrarium probari per illum qui habetur pro confeſſo etiam contra latam ſententiam vigore poſitionum habitarum pro confeſſis.*

26 *Statutum quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur ſemper in ſubſidium & in defectum probationum.*

27 *Iurari non poteſt in litem contra operarios alieno nomine operãtes, ſi mandantes nominentur, niſi ipſi ex proprio delicto conueniantur, vel eis facta fuiſſet inhibitio iudicialis, vel illicitum actũ maximè clandeſtinè feciſſet, vel fuiſſent in dolo vel in culpa.*

28 *Clandeſtinitas operatur, quòd non parcitur illis, quibus aliàs parceretur ob iuris, vel facti ignorantiam.*

29 *Titulus excuſat à clandeſtinitate præſumpta & à mala fide.*

§. XLIX.

AD laudem ſanctiſsimæ matris Dei virginis Marię reginę cœlorum, cui hoc opuſculũ meũ dicam, ac dico. Et cuius ſacrę Cõceptionis feſti vigilia, celebratur hodie dum hæc ſcribo anno Chriſti 1555. Operæ pretiũ eſt, poſteà quàm ſuperius vidimus ampliationes huius l. ſi qñ. C. vnde vi. & aliorũ iuriũ ſimiliũ, vt videamus mõ eorũdem iuriũ limitationes. Et perpetuo notabis, ꝙ ipſum feſtũ ſacratiſsimæ, & immaculatæ Conceptionis, ex ordine Sixti quarti Ponti. Max. cũ ſumma veneratione debet celebrari. ſum. Ang. uer. feriæ. ibi, feſtũ immaculatæ Cõceptionis. Er
1 go † in feſto dictæ Conceptionis glorioſæ, & in alio feſto introducto in honorẽ Dei, nõ poterit iurari ẽt in cõtractibus, vel alijs actibus, ẽt volũtarijs, niſi ſint pro neceſsitate, & ſi iuretur non valet iuramentũ, & cõtractus, & actus ſic iuratus nõ habet virtutes iuramẽti, & iurãs cõtraueniendo

non

non diceretur periurus. Lanfr. Orian.in c.qm̄ contra falſam.circa fi.prin.nu.50.& 51.de prob.Thom.Fer.caut.iij. incip.cōiter.Et hæc not.pro contractibus † minorum puberum,qui ſi fiant in die feſto,non confirmantur ex iuramento vigore authenticæ ſacram.pub.C.ſi aduerſus venditionem. Et contractus mulierum non confirmantur iuramento,vbi fient in die feſto. extrà ca.cùm contingat.de iureiur.Et cum in dominio Mediolani donationes fieri nō poſsint niſi donans, ac donatarius iurent ad formam decreti,ſub rubrica de donationibus, ſi fiant donationes in die feſto non valet iuramentum ut ſupra dixi:ergo nō ualebit donatio quæ ſine iuramento ſtare nō poteſt,cùm paria ſint non iurare,vel nimus ritè,& nolle iurare.l.quoties. ff.qui ſatiſdare cog.quamuis de iure communi omnes contractus, & actus uoluntariæ iuriſdictionis fieri poſsint in die feſto,& ſic facti teneant,peccant tamen notarij. ac cōtrahentes.l.ij.& l.actus.C.de ferijs.vbi text.& Docto.

2

¶ Primò itaque limita hanc l.ſi quando.C.vnde vi.& totum ti.ff.& C.de in lit.iur.& omnia iura,ac ſtatuta volentia credi iuramento alicuius, non procedere quando eſſet iuratum in die feſto in honorem Dei, vel glorioſiſsimę virginis eius matris Mariæ, vel Sanctorum, vt dixi ſuprà nu. 762.ver.Ad laudem.l.dies feſtos.& per tot.titu.C.de ferijs. tot.titulum extr.de ferijs.Lanfr.Oria.d.c.quoniam contra falſam,in princi.nu.50.& 51.de prob.Tho.Ferrar.caut.iij. incip.communiter.

3 ¶ Secundò limita. † d.l.ſi quando. C.vnde vi.& d.c.ſi.quamet.cauſa.& totum titu.ff.& C.de in lit.iur.& l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff.quod vi,aut clam,& omnia iura communia, ac ſtatuta dantia facultatem iurandi in litem,pro damno dato,vel cōtumacia,aut mora doloſa,vel pro furto,aut rapina,ſeu robaria,vel pro alio delicto, non procedere niſi prius conſtet iudici,& ex actis aliterquàm per iuramentum partis,vel actoris,aut accuſatoris,ſeu camparij, vel ſaltuarij,per teſtes, vel rei euidentiam oculis iudicis uiſitantis ſubiectam,vel per acta plenè,ac liquidò de damno dato,uel robaria,& rapina,ſeu furto commiſsis,vel de mora doloſa, ſeu contumacia, vel de alio delicto commiſſo.

Et ſic prius,& aliter, quàm per iuramẽtum debet prius probari de præmiſsis,hoc eſt præmiſſa fuiſſe facta, vel perpetrata,& hoc probato ſuper quantitate rerũ,& æſtimationẽ damnorum,ac intereſſe erit ſtandũ iuramento partis, vel actoris,aut accuſatoris,campari],uel ſaltuarij contra delinquentem,vel doloſum. Grat.conſi.x.Et ſi cauſa.nu.7.cum ſeq.& nu.12.volu.ij.& eſt tex.in hac l. ſi quando.ibi,ſi quãdo vis in iudicio fuerit patefacta. & ibi,glo.verſic.ideſt liquidò probata.vbi Sali.& alij C. vnde vi.ad idem tex.in c. fi.ibi,verùm poſtquàm de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum. extrà de his quæ vi,met.cau.fi.Iaſ.l.fi.nu.7.ver.extrà gloſ.ibi, nec obſt. fundamentum.& ibi Ro.ff.de in lit.iur.Bar.d.l.ſi quando. col.pe.ver.ex hoc,quod dicit. & ibi Iaſ.colu.j.in fin.nu.8. ver.ſecundò nota.C.vñ vi.Bar.l.j.§.& parui.nu.3.verſ.iſta glo.eſt.ff.quod vi aut clam.text.in l.j.§. itẽ illud.ff.ad Silã. & teſte Grat.in d.conſi.10. Et ſi cauſa.nu.7. cũ ſeq.& nu. 12.vol.ij.licet furta,& alia delicta quę ſunt ſui natura,difficilis probationis, probentur per coniecturas, & ſemiplenam probationem, tamen hoc non habet locum quando illo,uel illis delictis probatis concederetur ꝙ ſtaretur dicto partis cũ iuramento, quod eſt ſpecialiſsimũ:quia illa pars eſſet teſtis in cauſa propria contra l.nullus. C. de teſti.itẽ aliàs duo teſtes requirũtur,vnus ſufficit.l.vbi.ff.de teſti.Et ideò eſt rationabile ꝙ iſto caſu lex nõ contentetur probatione delicti per coniecturas quantum ad effectu præſtãdi iuramentũ in lite,ſed debet delictũ:puta, furtũ, aut damnũ,plenè,& liquidò,& apertiſsimẽ probari:alioquin nõ poterit in litẽ iurari ſuper quantitate rerũ, damnorũ,& intereſſe, nec ſuper alijs.arg.l. cum qui.ff. de iureiu. maximè cũ iſta l.ſi quando.C. vnde vi. loquatur per modũ conditionis,ibi,ſi patefacta erit,& vbi probatio per modũ cõditionis requiritur, tunc probatio per coniecturas, & per iuris præſumptiones,ẽt in his quæ ſunt difficilis probationis,& aliter probari nõ poſsunt,nõ admittitur.tex. cũ ibi not.per Bar.in l.Lucius.ff.de condi.& dem.& ita conſuluit Grat.d. conſ.10.Et ſi cauſa.nu.7.cum ſeq. & nu.12.vol.ij.magnifi cus D. Catel. Cotta in mem. verſicul. lex. quæ loquitur.& videtur

vide ea quæ dixi ſuprà.§.j.numer.30. verſicul.not.& nu. 31.verſicul.ſecundum.& nu.33.verſicul.nam.iſtud.

4 ¶ Sic etiã † ſtante ſtatuto,quo caueatur, ꝙ de dãno dato ſtetur ſacramento damnũ paſsi, ſeu ꝙ credatur iuramento damnũ paſsi,vel camparij,aut ſaltuarij, aut miniſtralis ad hoc deputati, vel alterius intelligitur ꝙ ſtetur ſacramẽto damnum paſsi,ſeu alterius ex præmiſsis quò ad æſtimationem damni, non autem quò ad damnum, nec poterit per ipſum iuramentũ probari, quòd damnũ ipſum ſit datum. Et ſtatutum ipſum intelligitur dummodò aliter quã per iuramentum conſtet damnum eſſe datũ, & conſtet de corpore,ſeu ſubſtãtia dãni,et cõſtito priùs aliter quàm per ipſum iuramentũ damnũ eſſe datũ, intelligũtur ſtatuta ꝙ poſteà, tunc credatur ipſi iuramento quò ad æſtimationẽ dãni,et ideo damnũ paſſus agens vigore dictorũ ſtatutorũ debet priùs aliter quã per ipſum iuramentũ probare per teſtes,vel per loci viſitationẽ damnũ eſſe datũ, et tunc hoc probato poſteà crederetur eius iuramẽto ſuper quãtitate, et æſtimatione,et quantitate dãni,alioquin nõ crederetur eius iuramẽto ſuper æſtimatione, et quãtitate dãni.Bar.l. diuus Adrianus.ff. de teſtã.milit. per illũ textũ Hippol. de Mar.ſing.338.Extant. et in pract.crimi. in §.principiũ.nu. 6.ver.et adeò.et nu.19.Dec.conſ.83. In cauſa.col.ij.nu.13. ver.ſecundò ex alio. et ver.et primò quia.et con.669.Viſo. in fi.et conſ.410. In cauſa.col.ij.nu.6.verſ. quia ad hoc reſpondetur.Bar.hic in hac l.ſi quando.col.pen.nu.3.ver.ex hoc apparet.et ibi Iaſ.col.vj.n.36.ver.et ita.Iafredus Lanfranc.concl.469. Quando.Crauet. conſ.211.colu.j.Abb.et Doct.omnes d.c. fi.per illum tex.quod met.cau.et faciunt pro hac opi.iura et authoritates,quæ,ac quas ſuperiùs deduxi hoc §.nu.3.verſ.ſecundò limita. Et illud procedit ẽt ſi ſtatutum in principio, et in rubrica loqueretur ſimpliciter de damno, vt difficultas probãdi damnum tolleretur: quia intelligitur ſolùm reſpectu æſtimationis damni, non autem reſpectu damni quod priùs aliter quàm per iuramẽtum probari debet eſſe datum, vbi ſtatutum poſteà limitatiuè loqueretur, ꝙ crederetur vſque ad talem ſummã æſtimationis.Deci.conſil.83.In cauſa.col.ij.verſ.licèt ſtatutũ.Sed

præmiſſa limita non procedere quotieſcunque ſtatuta li- quidò dicerent prout dicit ſtatutum ciuitatis Nouariæ,ac Papiæ credi debere iuramento accuſatoris de dãno & quã titate dãni, tunc enim ex ſolo iuramento probaretur non ſolùm dãni quantitas, ſed etiã damnũ quod fuerit datũ, cũ ſtatutũ ſit lex.Craue. conſi.196.Et ſi col.ij.verſ.ſed iſta

5 ¶ Statuto † quoque ſi caueatur ꝙ ſi factum fuerit furtũ ſcholari,vel alij,vel damnum datum alicui, vel rapina,ſeu robaria commiſſa, ꝙ vicinia, vel uniuerſitas,ſeu commu- nitas,teneatur ad emendationem pręmiſſorũ,& ad res ab- latas declarandas iuramẽto ſcholaris, vel alterius paſsi prę miſſa,intelligitur ꝙ priùs aliter quàm per iuramentum,de- beat probari furtum,rapina, vel robaria,ſeu damnum fuiſ ſe factum antequàm poſsit deueniri ad ſacramentũ ſuper rerũ quantitate vigore dicti ſtatuti.Bar.hìc,in hac l.ſi quã do.nu.iij.verſi.ex hoc apparet. & ibi Iaſo.& Doct.C.vnde vi.Deci.conſi.669.Viſo. in fi.Hippo.dict.ſingul.338.Extãt. Bart.d.l.diuus.ff.de teſt.milit.Decretum etiam Mediolani ſub rubri. de iure & priuilegio fiſci.§.omnium. volens prõ crimine læſæ maieſtatis,homicidij,& alijs delictis,bona ip ſo iure cenſeri confiſcata, intelligitur ſi ex legitimis proba- tionibus conſtabit de delictis commiſsis, adeò quòd etiam Duci Mediolani dicenti ea fuiſſe commiſſa, non credere- tur.Deci.dict.conſil.410.In cauſa.nu.vj.cum ſeq.

6 ¶ Debet etiam conſtare iudici ante omnia delictum eſſe cõmiſſum de quo vult inquirere,& procedere, nec ſufficit illud conſtare iudici per denuntiationem maleficij factã per ſaltuariũ vel miniſtralem ad hoc deputatum:quia de- bet iudex cadauer,& omne aliud damnum, vel maleficiũ factum viſitare Hippo.de Marſi.in pract.crim.§.principiũ. nu.19.verſicu.aduertas.Anto.de Butr.in ca.veſtra.col.39. de cohab.clerico. & mul.dominus Nicola.Millus in repert. verb.inquiſitio. in ij.not.Blanc.l.fi.nu.18.ff.de quæſt.

7 Secundò † limitãtur iſta l.ſi quando.C.vnde vi.& d.c.fin. quod met.cauſ.& oĩa iura mundi ac ſtatuta volẽtia poſſe iurari in litẽ per aliquem, vel diſponẽtia credi debere iurã mento paſsi damnum, aut violentiã, ſeu dolũ,vel fraudẽ, aut aliud maleficium,uel morã doloſam, aut clãdeſtinita-

tem, aut

tem,aut diſponentia credi debere iuramento camparij,vel ſaltuarij,vel alterius officialis procedere ſolùm, vbi conſtat de perſona certa, & indiuidua quæ damnum dederit, ſeu violentiam commiſerit, vel dolũ,aut maleficiũ, vel aliud ex præmiſsis fecerit,quia tũc poſtquàm priùs probatũ eſſet damnum eſſe datũ,aut violentiã fuiſſe cõmiſſam,vel aliud delictum fuiſſe perpetratũ, & ẽt probatum fuerit de perſõna,ſeu perſonis,certis,quę ipſa dãna,vel delicta cõmiſerint ratione odij eorum doli,ac delicti, poterit cõtra ipſas perſonas delinquentes, vel dãnum dãtes uel aliter doloſos iurari in litẽ ſuper quantitate rerũ,per furtum,vel rapinã ſeu violentiã ſubtractarum,ac ſuper intereſſe,& expenſis,alioquin ſi non probetur per teſtes,aliter quàm per iuramentũ de delicto facto,& dãno dato, & de perſonis certis,& indiuiduis, ſeu de animalibus certis quæ dãnum dederint,uel delictum commiſerint non poterit iurari in litem contra aliquẽ, nec aliquid ex iuramentò præmiſſorũ probari.tex. in l.ſcientiã.§.cùm ſtramenta.& ibi Flor.ff.ad l.Aquil.& ratione dubij omnes debent abſolui,vbi non conſtat in ſpecie quis deliquerit,aut dãnum dederit.l.itẽ Mella ſcribit.& ibi glo.uer.ſed & ſi ſeruũ plures.ibi.ſed quid ſi vnus.& ibi Doct.ff.ad leg.Aquil.l.abſentem.ff. de pœn.l.ſancimus.C. de pœn. quia non ſequitur eſt damnum datũ uel delictũ cõmiſſum. Ergo fuit Titius qui illud fecit, uel eius animal, uel fuit alius quem accuſator, uel actor accuſat, ſed debet actor uel accuſator probare aliter quàm per iuramentum de perſona, ſeu perſonis certis & indiuiduis, uel animalibus certis quæ damnum dederint, uel delictũ cõmiſerint, & hoc probato ſtabitur poſteà dicto iuramento ſuper quãtitate,& æſtimatione damni,rerum,ac intereſſe.textus hic in l.ſi quado.C.vnde vi.& in d.c.ſi. quod metus cauſ.Bar. dict.l.ſi quando.col.pen.verſic. ex hoc quod dicit ſpecialè in odium delinquentis.& ibi alij Doc.C.vnde vi.l.1.§.item illud.ubi Doct.per illum text.ff.ad Sillania.tex.in l.qui accuſare.C.de edend.&,in l.meritò.ff.pro ſoc.Et ita debẽt reſtringi iura oĩa ac ſtatuta uolentia credi iuramento actoris,uel accuſatoris,aut damnũ ſeu uiolentiã paſsi,uel iuramento camparij, uel ſaltuarij, uel alterius, ut reſtringãtur

quod

quòd credi nõ debeat eorum iuramento quòd damna, vel delicta ſint commiſſa, nec quòd tales & tales perſonæ, vel talia animalia talis ea fecerint, alioquin eſſet abſurdũ credi debere iuramento ipſorum in præmiſsis, & cõtra ius diuinum quo cautum eſt quòd in ore duorum, & non vnius ſtet omne verbum. Fel. c. in omni negotio. col. j. nu. ij. verſ. in tex. ibi, in omni. per illum text. de teſtib. Dec. d. conſi. 83. In cauſa. col. ij. ver. & primò. & ver. & licet. Et pro hac opi. faciunt ea quæ hîc dicam inferiùs. ver. Et quod.

8 ¶ Et quod † plus eſt dicõ, quòd omnis lex, & omne decretũ, & oẽ ſtatutũ et ſi conderetur ab Imperatore, Rege, principe, Duce, & qualibet vniuerſitate quibus caueretur credi debere iuramẽto actoris, vel accuſatoris, vel cãparij, ſeu ſaltuarij, & alterius officialis, vel iuramento dãnum paſsi, vel alterius in propria eius cauſa, vel aliena, ꝙ nõ valerẽt, & nõ poſſent allegari, maximè vt ex dicto iuramẽto probari poſſet delictũ eſſe cõmiſſum, vel dãnum datum, & vt ex eodẽ iuramento, poſſet probari perſona, quęnam ſit quę deliquerit vel damnum dederit, ſeu cuiuſnam fuerit animal, quod damnũ dederit, hæc. n. non poſſent probari ex ipſo ſolo iuramento vnius, etiam ꝙ lex, decretum, & ſtatutum, ita expreſsè diſponerẽt, & vbi hoc diſponeret non valeret: cũm de iure diuino in ore duorũ vel triũ, & non vnius ſtare debeat omne verbum, adeò ꝙ etiam Imperator nõ poſſet diſponere, ꝙ crederetur iuramento vnius tantùm in pręiudiciũ alterius. Rom. ſing. 715. An Papa. & ibi ſequitur D. Ioã. Bapt. Caſtellioneus in apoſt. ad Rom. tex. in canon. indicas Hermanum. 3. q. 19. Fel. c. conſtitutus. col. 7. num. 16. ver. & pro hac limita. de reſcri. & in c. ſicut. circa prin. ver. & hoc eſt adeò verum. de ſent. excom. & in c. cum omni. col. x. in fi. de re iud. maximè: quia ipſa lex decretum, ac ſtatutum eſſent contra dictum ius diuinum & inuitarent ad delinquendum, & iurandum falſum, & eſſet lex indiſcreta, & ſtatutum ac decretum indiſcretum, & ſine ratione, & contra naturalem æquitatem, & modeſtiam & contra canon. erit autem lex. x. diſtinct. & contra ca. in omni negotio. & ca. licet vniuerſis. de teſtib. & contra ius diuinum, quod vult in ore duorum, & nõ in ore vnius ſtare omne verbum: vt habetur.

betur nu.21.& Deut.17.& apud ſanctũ Ioannem in ſacro euangelio c.viij.Et item eſſet contra ius canonicum. text. in d.c.in omni.& c.licèt vniuerſis. de teſti.& contra ius ciuile.l.iuſiurandi.& l.ſolam.& l.omnibus.C.de teſtib.Nam
9 etiam † de iure non debet credi Regi, nec alicui principi, nec Duci, ſi atteſtetur per eius iuramentum, vel literas, aut priuilegium, quòd aliquis eius ſubditus, vel extraneus, fuerit ſibi rebellis, vel proditor, & propterea q; feudum, vel bona eius velit confiſcari. And.de Iſer.c.j.in prin.ad fi.in tit. quo tempore miles.Dec.conſi.410.In cauſa.col.ij.num.ix. ver.tertio principaliter. & col.iij.num.10.verſ.quod Regi. Card.conſi.128.aliàs conſi.154.In quæſt.quę vertitur.Fel. c.cùm à nobis.col.ij.nu.3.ver.tertio not.de teſti.Soc.conſ. 127. In præſenti.vol.ij.& decretum antiquum Mediolani quo diſponebatur eſſe credendum Duci Mediolani ſi aſſereret aliquem ſuum ſubditum, fuiſſe ſibi rebellem, fuit declaratum per Senatum non valere, tanquàm decretum cõditum contra ius diuinum: vt in propria cauſa Duci crederetur contra naturalem æquitatem, & modeſtiam: vt in ſpecie dixit Illuſt.D.Aegidi.Boſsius Senator Mediolani in eius opere.& Illuſtris D.Ioan.Baptiſta Schitius etiam Senator optimus, & dominij Mediolani Regens apud Sereniſſ. Phylippum Regem Angliæ, Ducem Mediolani in eius cõſilio Edito in fauorem Illuſtris D.Comitis Camilli Caſtellionei in caſu duelli, & hoc idem ſentit Dec.d.conſ.410.In cauſa.col.ii.verſ.tertiò principaliter.& Card.d.conſi.128. aliàs 154.In quęſtione quę vertitur inter And.Fel.d.c.cùm à nobis.col.ij.num.3.ver.tertiò not.de teſtib.Et ſtatutum
10 † ac conſuetudo, quòd credatur omni ſcripturæ mercatoris pro ſe, non valet, ex quo eſſet ſtatutum indiſcretum, & conſuetudo indiſcreta inducens mercatorem ad conficiẽdum falſum, maximè ſi velit credi etiam in magnis quantitatibus: quia non valet ſtatutũ, nec conſuetudo, vt credatur libris mercatoris in magnis quãtitatibus.Fel.c.ſicut cõſuetudo.col.iij.nu.8.ver.limita ſecundo.de prob.Iaſ.l.quędam.§.nummularios.col.ij.nu.5.ver.limita prędictã.ff.de eded.Abb.c.bonę.el ij.ad fi.de poſtulat.prælat.Bal.l.vnic. col.iiij.de con.Hypp.ſing.453.liber.ibi & ſubdũt Iaſ.& alij
Mod.

Mod.omnes.in l.admonendi.ff.de iureiur.Curt.& Mod.in tract.de conſuetu.D.Io.Bap.Cacialup.& Mod.in l.cunctos populos.C.de ſum. tri. Ergo multominus diſponi pōt per ſtatutum,vt credatur damnū paſſo,vel accuſatori, ſeu cāpario,vel ſaltuario,tam reſpectu perſonarū,vel animaliū, quæ nam ſint,quæ dānum fecerint, vel delictum commiſerint,quàm reſpectu dāni,quod fuerit factū,& delicti,quod fuerit cōmiſſum. Et talia ſtatuta non valerent ex quo eſſent contra ius diuinū,canonicum,& ciuile, & contra naturalem æquitatē,vt dixi ſuprà.Et iſtud nota contra ſtatutum ciuitatis Nouariæ ſub rub. Ne quis ingrediatur in alienam vineā,ortū,pratum,vel poſſeſsionē, quo cauetur credi debere iuramento accuſatoris de introitu, & damno,& quantitate damni,& de dominio,& poſſeſsione rei de qua fiet accuſatio,& in qua damnū datū fuerit, & ſimiliter ſtatutū ipſum vult credi cāpario, & illi ad quem vtilitas fructuum pertinet,& filijs eorū maioribus annorum 14.iurantibus eis,vel altero eorū. Et ſic ſtatutum ipſum vult credi iuramento vnius tantùm,tam reſpectu perſonarū, ſeu animalium dantiū damnum, quænā fuerint quæ illud dederint,quàm reſpectu dāni dati, ideſt ꝙ damnū fuerit datū, quàm etiam reſpectu quantitatis damni,& dominij,ac poſſeſsionis rei in qua damnum datū dicatur. Ergo ſtatutum ipſum ēt ſi eſſet conditū ab Imperatore, vel alio ſupremo principe,ſuperiorē non recognoſcente, non valet,nec pōt allegari:ergo multominùs allegari poterit, vbi ſit conditū ſolùm ab ipſa ciuitate Nouariæ, licèt ſit cōprehenſa in pace conſtantiæ,vel ab alia ciuitate:prout, eſt ciuitas Papiæ, quæ habet ſtatutū ut credi debeat iuramento accuſatoris reſpectu ēt perſonarum dantiū damnum, ex quo eſt cōtra ius diuinum,ꝙ credatur iuramento vnius tantùm,& iſtud non pōt diſponi,nec ſtatui ēt à ſupremo principe:puta ab Imperatore,ex quo non pōt tollere ius Diuinū.Ro.d.ſing. 707.An Papa,vel Imperator. vbi pro hoc allegat text.in c. indicas Hermanum.iij.q.ix.vbi Nicola. Papa dicit nos vni parti ad diſcrimen alterius credere procul dubiò nō poſſumus.Et ſequitur Fel.d.c.conſtitutus.& d.c.cum olim.& d. c.ſicut.& certè non licet alicui Chriſtiano,& minùs crucis

Chriſti

Chriſti inimico, vt cauſæ ſuę vnius tantùm teſtimonio fidem imponat in alterius præiudiciũ,ex quo ſecundum ius Diuinũ in ore duorum, vel triũ,& non vnius, ſtat oẽ verbum.ita dicit tex.in c.licèt vniuerſis.de teſtib.per text.nu. 21.& Deut.17.& S.Ioan.Euang.c.viij.& Dominus noſter Ieſus Chriſtus Filius Dei viui verus mundi Saluator, illud ẽt diſpoſuit,dum dixit, ſi peccauerit in te frater tuus adhibe tecũ vnum,uel duos teſtes,vt in ore duorũ, vel trium ſtet omne verbũ.vt habetur in ſacro Euang.S.Ioan.c.8.& Sancti Matthæi c.18.& Sancti Lucę c.17.& eſt text.in d.cap.in omni.& Numeri.c.35.& Deutero. c.17. Et nulli dubium ꝙ in omnibus,& etiam deciſionibus cauſarum poteſt allegari ius diuinum, imò illud ius pręferendũ eſt alijs,cùm nulla lex valeat contra ius diuinum.Abbas Panor. d.c.in omni.col.j.nu.1.verſi.not.ſecundò per illum text.de teſtib.c. ſunt quidam.25. q.j. Et optimè facit dictum illud Chriſti omnipotentis,Quare & vos tranſgredimini mandata Dei, propter traditiones patrum veſtrorum,Matth.c.15.

¶ Sed ſaluando dictũ ſtatutum ciuitatis Nouarię, de quo dixi ſuprà ver.Et præmiſſa.& omnia alia ſtatuta,uel decreta diſponentia credi debere iuramẽto, vel libris mercatoris,uel dãnum paſsi,vel accuſatoris, ſeu creditoris, aut datiarij,vel ſaltuarij,ſeu camparij,vel alterius, dic ꝙ reſtringũtur ipſa ſtatuta,& intelliguntur ſolùm vbi agitur de modico præiudicio,ſeu de ſumma, uel quãtitate modica, vel nõ magna ſecundũ qualitatẽ negotij,& perſonarum: quia tunc ualent ipſa ſtatuta, etiam ꝙ diſponãt quòd credatur iuramento damnũ paſsi,tàm reſpectu dãni,quam eius ęſtimationis,quàm ẽt reſpectu perſonarũ, ſeu animaliũ, quę nam fuerint in ſpecie quæ dãnum dederint, quàm ẽt reſpectu aliorum, ubi tamen ipſa ſtatuta expreſſè ita diſponerent,prout diſponit ſtatutũ vrbis Nouariæ, ac Papię, & in hoc ponderanda ſunt verba ſtatutorũ, quę in paruis quantitatibus valent,cùm non ſit veriſimile aliquem velle iurare falſum in modicis quantitatibus,vel ſummis,uel ubi tractatur de modico partis iurantis cõmodo, & modico partis contra quã iuratur incõmodo: nam tunc credi deberet ipſi iuramento vel libris, prout ſtatuta & decreta dicẽt, &

ubi

vbi ſimpliciter,& indiſtinctè ſtatuta, ac decreta loquerentur credi debere iuraméto pmiſſorū deberét reſtringi quò ad quantitatē ſummā,& cauſam modicā,ſeu nō magnā,nō aūt intelligi quo ad ſummā magnā: quia tunc non valerēt ipſa ſtatuta, ac decreta tanq; indiſcreta, & ſine rōne,& contra ius diuinū, maximè cùm inducerent ad delinquendū. Fel.d.c.ſicut cōſuetudo.col.iij.nu.8.ver. limita ſecūdò.de prob.Bal.l.unic.circa prin.C.de cōſe.Abb.in c.Bonæ. el.ij. col.fi.de poſtul.pl.Catial.& Mod.in l.cunctos populos. C. de ſum.Trini.Sic ēt videmus ꝙ licèt ſit ſtatutū de iure diuino ꝙ habenti vnū teſtē pro ſe credatur cū eius iuraméto in ſupplementū probationis iuxt.verbū Dñi,ſi peccauerit in te frater tuus, &c. adhibe tecum vnum, vel duos teſtes,&c.vt in ore duorū,vel trium ſtet oē verbū, & ſic cōputatur dictū partis actoris,vel accuſatoris,pro vno teſte, & cū alio plenè probat,vt habetur Num.35. & Deut.17.& apud S.Io.Euang.c.8. text.vbi Abb.in c. in omni negotio. de teſtib.l.admonēdi.vbi Bar.nu.57.verſi.idem aduerte ꝙ
31 Azo.ff.de iureiur.Tamen oīa † iura,ac leges oēs,quibus diſponitur ꝙ credatur habenti vnū teſtem pro ſe, vel habēti aliā ſemiplenā probationē pro ſe cum iuraméto in ſupplementū probationis,intelliguntur in paruis,non aūt in magnis cauſis,nec in magnis quantitatibus ēt ciuilibus,ad ſimilitudinem cauſarū criminaliū,in quibus non pōt iurari in ſupplementū ēt per habentē vnum teſtē, vel aliam ſemiplenam probatiōnē,& ſecundū qualitatē perſonarum, dicetur cauſa magna,vel parua.l.admonendi. vbi glo.verbo exacto.in fi.& ibi Bar.nu.53.ver.item dicit gloſ.non recurritur ad delationē.& nu.54.verſic.ſed eſt aduertendum.& nu.57.verſi.hoc præmiſſo.ibi,item aduerte.& ibi Iaſ.D.Ca
32 to Saccus,D.Fran.Cur.& alij.ff.de iureiur. Credo † tamen ꝙ ubi ageretur ſolùm de contentione poſſeſsionis etiā magnæ rei,& non de eius proprietate, ꝙ non eſſet magna cauſa,& poſſet iurari in ſupplementū , vel in litē ad formā iuris communis,ſeu ſtatutorum.Bart.d.l.admonendi.nu.55. verſiç.aduerte hoc.ff.de iureiur.Et item ſi cauſa ſit magni ponderis,tñ ſi illud ſuper quo vertitur cauſæ dubietas, nō facit magnum præiudiciū veritati : quia remanet ſaluum

ius

ius parti, contra quam iuratur ad probandum ſi habet iuſtitiam, poterit iurari non attento quòd cauſa dicatur magna. exempla vide per Bartol. & Doct. in d.l. admonendi. vbi Bart. num. 56. verſi. item eſt aduertendum. & vide tex. & Doctor. in c. ex inſinuatione. de procur.

13 ¶ Tertiò limita † iſtam l. ſi quando. C. vnde vi. & d.c. ſi. qp met. cau. & tot. ti. ff. & C. de in lit. iur. & omnia alia iura cõmunia, ac ſtatuta volentia credi iuramẽto in lit. præſtãdo per paſſum damnũ, vel violentiã, aut furtũ, vel aliud maleficiũ, ſeu per dolũ malũ paſſum, vel diſponẽtia aliquẽ poſſe in litẽ iurare, vt procedant contra doloſum, ſeu contra dolo malo aliquid facientẽ, ſeu in dolo malo exiſtentẽ. ſecùs contra exiſtentẽ in culpa leui, ſeu leuiſsima, ac ẽt lata: quia etiã ob culpã latam non põt iurari in litẽ; cùm ob dolum malũ duntaxat poſsit iurari in litem, adeo quòd ẽt lata culpa non ſufficit, & eſt com. opi. tex. in l. in actionibus. ver. ob dolũ. & ver. nõ ob culpã. & ibi gl. & Bar. col j. nu. 1. ver. venio. ac Alex. & Iaſ. ff. de in lit. iu. Et hęc eſt com. opi. vt dicit Dec. in d.l. in actionibus. nu. 17. verſ. in gl. culpam. Et ſicuti iura communia dantia facultatem alicui iurãdi in litẽ contra aliũ, intelliguntur ratione doli mali, adeo qp etiam culpa lata non ſufficit. tex. in d.l. in actionibus. & ibi glo. & Doct. Sic ẽt ſtatuta volentia credi iuramento damnum paſsi, vel iuramento paſsi violentiã, vel iuramento alterius intelliguntur contra doloſum, & non contra eũ qui non in dolo malo, ſed in culpa etiã lata fuerit: quia ob ipſam latã culpam non poterit iurari niſi adſit dolus malus. Deci. conſi. 83. In cauſa. col. ij. verſ. tertiò rñdetur. ibi, & ita etiã dicendum. & ver. ita ergo. Ang. l. j. circa fi. ver. vlteriùs quæro. ff. de leg. facit l. ij. & ibi Bal. & Doc. C. de noxal. act. & glo. in l. ſciendũ. vbi gloſ. uerſi. non compelli. ibi, ſecũdò an ſit hodie. ubi Alex. & alij. ff. qui ſatiſd. cogun. Et regulariter in † omni inuaſore, ſeu damnum dante, & in omni

14 turbatore pſumitur, & dicitur eſſe dolus uerus cũ iſta ſint de genere prohibitorũ. tex. in l. fi. C. unde ui. Bald. col. 119. Statuto. col. pe. uer. ſed contra hoc. uol. ij. & in omni uiolentia ẽt dicitur, & præſumitur adeſſe dolus uerus. Alex. conſ. 103. Videtur. col. ij. nu. 8. uerſ. nam eo ipſo. vol. j. l. ij. §. dolũ

ſi. vi

ff.vi bon.rapto.Dolus uerus etiam dicetur in omni clãdeſtinitate,glo.Bal.& Doct.in l.j.C.de interdict.matr.Hęc tamen limita ex his quæ dixi ſupra in §.ſpoliatus.nu.iiij.uer.fallit tñ, & nu.v.uer.ſecũdò fallit & nu.6.uer.tertio fallit.

15 ¶ Sic etiã † leges omnes,& canones, ac ſtatuta,& decreta Mediolani ſub rubr.de pœnis.§.homicida,& ſub rubric.de iure & priuilegio fiſci.§.omnium.& omnia alia iura,ac ſtatuta,quæ pro homicidio, uel falſo,uel alio crimine,ſeu dãno dato ponunt pœnã mortis , aut mutilationis membri, uel aliam pœnã,corporalem, aut confiſcationem bonorũ, uel pœnam dupli , uel tripli,aut quadrupli intelliguntur, ubi delicta ipſa homicidij,aut falſi,ſeu alterius delicti,aut damni, fuiſſent facta dolo malo adeò q. ceſſante ipſo dolo malo ét ſi adeſſe culpa lata , non poſſet imponi pœna mortis,nec mutilationis membri , nec alia pœna corporalis,nec bonorũ cõfiſcatio,nec pœna dupli, tripli,nec quadrupli,ſed alia pœna mitior,& extraordinaria,ac arbitraria,pro modo culpæ deberet imponi.Dec.conſi.83.In cauſa.col.ij.uer,tertiò reſpondetur.Bar.l.j.ff. ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſus fue.Ang.de Ca.inter conſi.Cœp in conſ.37.Viſa, nu.iiij.& v.& 6.cũ ſeq.& cõſ.38.Poſtulato,Iaſ.d.l,in actionibus.col,v.nu.26.in d,uer.teneas intrepidè.& nu.29.uer, ultimo adde.& ibi Dec.col.7.nu.20.uer, Et ex eo quòd dictum eſt.ubi dicit quòd hæc eſt communis opinio.ff.de in litem iurand.text.in l j.§.diuus.& in l.l.Corn,§. cum quidam, & in l.in l.Corne.ff.ad l.Cornel.de.ſiccar, & in l.nec exemplum.C.de falſis,Pau.de Caſt.conſi.177.In cauſa incarceratorum,uol.ij.l.fin.ubi Bald,& Docto.ff.quod quiſque iuris.Pau. de Caſtr.l.j.C. ubi ſent.uel clar,Dec,conſil, .Diuino implorato præſidio, & pro tenui facultate.nu, ij.& conſi,234.In effectu.nu.vij.uerſic.& eodem modo.

16 ¶ Fallit in actione † tutelę , ac curę in qua poterit iurari in litẽ non ſolùm ob dolũ malum,uerumẽt ob culpam latam,uel leuem.text.ubi gloſſ.Sali.& alij in l.alio iure.C.de in litem iurand.gloſſ.& Doct. d.l.in actionibus.Ergo cùm eccleſia & reſpublica,ſiue uniuerſitas ciuitatis,uel oppidi, & hoſpitale gaudeant priuilegijs minorum.c.j. & c.auditis.de in integr.reſtitu.l.orphanotrophos.in prin.ubi tex, Bald,&

Bal.et Doc.C.de epiſc.et cleric.l.reſpublica.C.ex quib.cau. maior.glo.l.iij.C.quan.ex fact.tuto.D. Nicol.Euerar.in loco 31.ibi,locus à minoribus, et in loco.38.ibi,locus à pupillo.Et cùm dos, et pia cauſa æquiparētur.Nicol.Euerar. in loco 25.ibi,locus à dote.tex.in §.donare, qualiter feud. olim pot.alie.l.cū is.§. ſi mulier.ff. de cōdi.inde. ſequitur, ꝙ fauore eccleſię reipublicę, ciuitatis, vel oppidi,hoſpitaliū dotis,et pię cauſę,ꝙ poterit iurari in litē ob culpā leuē, vel latam,ēt ſi non adeſſet dolus malus. d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.iuncta l.j.ff.de leg.j. cum ibi nota.per Mod.

¶ Fallit ſecundò quotieſcunque ſtatuta expreſsè dicerent poſſe iurari in litem pro damno,vel alio delicto,culpa cōmiſſo,aut facto,vel pro dāno, aut delicto quomodocūque facto: quia tunc ſufficit culpa etiā ſi non ſit dolus ad iurādum in litem.Iaſon.dict.l.in actionibus.nu.30.ver.ſecundò limita.ff.de in litem iurand.

17 ¶ Quartò limita † iſtā l.ſi quando.C. vnde vi. & d.c.fin. quod metus.cauſa.& tot.titu.ff. & C.de in lit.iur.& oīa iura, ac ſtatuta, & decreta volēta aliquē poſſe iurare in litē vel diſponētia ꝙ credatur iuramēto damnū paſsi,vel alterius procedere quādo ageretur cōtra illū qui verè,vel præſumptiuè deliquit,vel fuit doloſus, aut cōtumax,aut moroſus doloſus,vel in clādeſtinitate, ſecùs ſi ageretur cōtra aliū tertiū nō doloſū,& nō delinquentē qui teneretur pro doloſo,vel delinquente ex forma iuris cōis, aut ſtatutorū: puta,contra villā, ſeu vniuerſitatē pro delicto cōmiſſo in eius territorio,vel cōtra dn̄m pro famulo,ſeu partē pro filio:quia tūc cōtra ipſum tertiū non doloſum, licèt teneatur pro doloſo,non pōt iurari in litem nec aliquid ex iuramento probari, ſed debēt teſtib.aut inſtrumentis oīa probari, ēt reſpectu quantitatis,& æſtimationis rerū,& intereſſe,ac aliorum,& hæc eſt com.opi.Iaſo.hic in hac.l.ſi quando,nu.37.verſic.ſucceſsiuè pro intellectu.& nu.43.verſic. retenta communi. & ibi Cyn.Bartol.Alberi.Bald.Salice.& alij. C.vnde vi. Corneus conſil.123.Viſo.volu.j. Dominus Franciſ.Curtius in d.l.admonedi.num.215.in fi.& ibi Cato Saccus nu.54.ver.nota cauſam.ibi, ſecūdo limita.& Dom.Iac.Petri de Ptholomeis nu.290.ibi, ſecundo quādo,

& ibi alij Doct.ff. de iureiu. Io.And.in Addit. Spe.in titu.de fruct.& intereſſe.& in tit.de rapto.Hippo.ſing.338.Extant ſtatuta.Dec.d.conſi.83.In cauſa.col.ij.& in rub.de proba. col.14.& conſi.410.In cauſa.col.iij.ver. quarto principaliter.Crau.conſ.196.& ſi abundè.in fi.Barto.l.ne quid. ff.de incen.rui.naufra.& in l.j.ff.fur.aduer.nau.caup.ſtab.Iaſ.d. l.in actionibus.col.vij.verſi.ſeptimò requiritur.vbi Deci.& alij.ff.de in lit.iur.Ang.& Doct.auth.ſi quis in aliquo.C.de edend.Bar.poſt Dy.in l.j.ff.quan.ex fact.tut.& in l.ſemper. §.fi.ff.quod vi aut clã.Bal.l.j.§ conuenticulã.de pact.iura. fir.Et iſtam eſſe com.opin.dicit Panſ.conſi.158.Si ius commune.col.pen.nu.28.vol.iij.Barb.conſi.76.Sapienter.col. v.in fi.vol.iij.Cæpol.conſi.18.Statutum. nu.24. in fi.col. v.verſic.aut damnum paſſus.Hippo.de Marſil.in l.j.col.ij. verſi.vlterius ſcias.ff.de quæſtio.& cõſi.331. In cauſa.c.fi. vbi Abb.& alij Doc.extra de his quæ vi metusve cauſ.fi.

¶ Hinc infertur ex præmiſsis, ꝙ contra fideiuſſorem tutoris & curatoris qui non fecit inuentarium, vel alio modo fuit doloſus,& contra fideiuſſorem alterius, ꝙ non poteſt iurari in litẽ ex dolo principalis licet poſſet iurari in litem contra principalem tutorem,vel aliũ principalem pro quo fuit datus fideiuſſor.Pau.de Caſt.conſi.124. In cauſa quæ vertitur corã domino poteſtate ciuitatis Aretij. col.fi.vol. j.tex.vbi Doct.in l.j.ff.de in lit.iur.l.fi.vbi glo. ver.magno. Bar.& Docto.ff.de fideiuſſ.l.iij.vbi glo.ver.item quid ſi per iuſiurandum in litem.& ibi Doct.qui ſatiſda. cogan.& ſentit Mangni.D.Aegid.Boſsius in tit.de rapinis.Sic etiam de-
18 cretum † Mediolani,ſub rubrica de prohibitis, & conceſsis executionibus,& omne aliud ſimile ſtatutum diſponẽs, quòd coloni fictabiles,& ſimiles poſsint carceri emancipari, non habet locum in eorum fideiuſſoribus etiam ſi conſtituerent ſe principales debitores,& ſic non poſſunt fideiuſſores ipſorũ detineri,ex quo fideiuſſores, nec tacitè,nec expreſſe poſſunt ſe obligare ad pœnam corporalem,nec ad carceres qualitercunque fuerint fideiuſſores etiam ſi fideiuſsiſſent de ſoluendo,aut repreſentando,& etiã,ꝙ ſe principales debitores conſtituerent.Ancha.Io.de Imo.Abba.& alij.in rub.extrà de fideiuſ.Alex.l.ſi quis.& in l.iiij.vbi Bar.

&

& Alex.ff.de cuſt.reo.Bald.l.j.C.ne fid.do.den.& in l.pen. C.de pact.& toto tit.C.de noxal.act. Felin.c.contingit.de ſent.excom.Aret.l.ſi quis poſt.in fin.de teſt. Io.Bertach.in rep.ver.fideiuſſor in criminalibus ibi fideiuſſor ad pœnam corporalem.& ver.fideiuſſor qualiter.ibi, fideiuſſor ad pœnā corporalem.Bal.tit.de pac.conſt.§.damna.in fi.per glo. & Doct.in c.cùm homo.23.q.5.Ang.tract.malefi. ver.fideiuſsit.facit l.liber homo.ff.ad l.Aquil. & ita declarauit Illuſtriſs.& Excellent.Senatus Mediolani de iure verum eſſe.

19 ¶ Fallit in fideiuſſore † qui promiſit de iudicato ſoluendo,vel in omnem euentum, quia contra talem fideiuſſorem iurari poſſet in litē ex dolo eius principalis, vel ex dolo,aut contumacia,ſeu fuga,vel fraude eius principalis, ex tali iuramento fideiuſſor teneretur ad pœnam pecuniariā ſortem pecuniariam,& ad intereſſe, damna, & expenſas,& alia,probanda,& declaranda ex ipſo ſolo iuramento in litem contra eum præſtando ex dolo eius principalis; non autem teneretur ad pœnam corporalem, nec ad carceres & ita eſt de iure: vt inquit Illuſtriſs.Dom. Aegidius Boſsius in titu.de rapinis, & violentijs vbi dicit ita fuiſſe declaratum per ſenatum in cauſa ſindicatus prætoris commenſis ex cuius fuga fuerunt condemnati eius fideiuſſores, ex ſolo iuramento in litem contra eos præſtito per querelantes,ex quo fideiuſſerant de iudicato ſoluendo, vel in omnem euentum. Bar.l.quæro.in princ.ff.loca.Io.Bertachi.in reper.verſ.fideiuſſor qualiter.ibi, fideiuſſor non obligatur in plus.& verſi.fideiuſſor datus.& verſic. fideiuſſor in criminalibus.ibi,fideiuſſor nō tenetur ad quartum plus. Bar. Alex.& alij.poſt glo.in l.iij.ff. qui ſatiſda.cog.per illū text. facit l. iudicatum ſolui ſtipulatio.ff.iudic.ſol.

¶ Secundò fallit quando quis vellet iurare in litem cōtra fideiuſſorem non ex dolo principalis, ſed ex dolo proprio fideiuſſoris:quia poſſet contra eum tunc in litem iurari.d. l.is qui.& d.l.alio iure.vbi glo.verſ.dolo.C.de in lit.iuran.

20 ¶ Infero etiam † ex his quæ dixi ſuprà nu.decimoſeptimo.verſicul.quartò limita quòd iſta l.ſi quando.& omnia iura volentia poſſe in litem iurari. & totus titul.ff. & C, de in litem iuran.& omnia ſtatuta,ac decreta mundi qui-

bus caueatur credi debere iuramento damnũ paſsi,vel cre ditoris,aut dñi,vel alterius cõtra damnũ dantem,vel tutorẽ,ſeu curatorẽ,vel aliũ,vt procedant cõtra ipſos principales,non aũt contra eorũ hæredes, quia contra hæredes,nõ poteſt iurari in litẽ prout poſſet contra principales.text.in l.alio iure.& in l.is qui.& in l.fi. & ibi Doc.C.de in lit.iur. & in l.pe.§.fi.in fi.ff. ne quis in ius voc. eſt vi exi.vbi Bart. Pau.de Caſt.Alex.& alij.per Bart.Iaſ.& alios in l.admonẽdi.ff.de iureiur.Barto.d.l.in actionibus. col.ij.nu. 21.verſ. ij.quæro.ff.de in lit.iur.D.Ant.Capit.deciſ.91. In cauſa honorabiliũ.nu.ij.Steph.Bertr.conſil.291. Viſis.in fi.volu.iij.

¶ Et cùm non poſsit iurari in litẽ contra hæredẽ ex dolo defuncti, ergo non poterit ẽt in litẽ iurari contra tertios bonorũ poſſeſſores vniuerſales, vel ſingulares bonorũ tutoris vel curatoris, vel alterius doloſi contra quẽ poſſet in litẽ iurari ex dolo tutoris,aut curatoris, vel alterius principalis debitoris, aut doloſi cuius fuiſſent bona.Et ſi contra principales debitores doloſos,vel alios doloſos eſſet iuratũ in litẽ hoc iuramentũ non nocebit, nec probabit aliquid cõtra tertios bonorũ poſſeſſores.D.Ant.Cap.d.deciſ. 91. In cauſa honorabiliu.nume.2.Bert.d.conſ.291.Viſis.in fi.vol.iij.tex.in l.alio iure.& in l.is qui.& in l.fi.C.de in lit. iur.cũ ibi not.per Doc.Paul.de Caſt.d.conſ.124. In cauſa quæ vertitur coram domino poteſtate ciuitatis Aret.col. fi.volu.j.Et in ſimili videmus, quòd ſi bona defuncti ſunt obligata,non tamẽ ſunt obligata bona hæredis,etiã quòd ex bonis hæreditarijs per heredem bona fuiſſent acquiſita. & eſt com.opi.Alex.conſil.74. Viſo tit.col,ij.ibi quo caſu. volu.v.text.in l.Paul.reſpondet generalem.ff.de pig.

21 ¶ Fallit quando † defunctus dolum cõmiſiſſet,in faciendo,vel in omittendo,vel culpam,in caſibus quibus ob culpam poſſet iurari in litem , & lis fuiſſet conteſtata contra defunctũ, vel aliquid factum propter, quod haberetur lis pro conteſtata, tũc in actionibus bonæ fidei vbi dolus,vel culpa fuit cõmiſſus,uel commiſſa per defunctũ ante litem conteſtatã in caſibus quibus iuratur ẽt ob culpã poterit iurari in litẽ contra hæredẽ.text.& ibi Doct.in l.alio iure.C. de in lit.iu.Bar.d.l.in actionibus.col.pe.nu.21.ver.ſecũdo

quæro.

quæro.& ibi Iaſ.nu.28.ver.tertiò & vltimò.& Ale.ac Aret. nu.18.& alij.ff.de in lit.iurand.l.arbitrio.§.j. vbi not.ff.de dol.l.j. cum ibi not. per Bar.ff. de priuat.delict. & l.j.C.ne ex delict.def.& ibi Bar.l.pen.cum ibi not.C. de in lit.iur.Si verò ponas dolum eſſe commiſſum poſt litem in actionibus bonę fidei conteſtatam non poterit iurari in litē.arg.l. eius qui delatorem.ff.de iur.fiſ.Bar.d.ver.ſecundo quæro. ſed teſte Iaſone poteſt iurari in litē in actionibus bonæ fidei etiam pro dolo commiſſo poſt litē conteſtatā vbi contra defunctum fuit actum aliquid pro dolo poſt litē conteſtatam commiſſo, ita quòd lis habetur pro conteſtata.Iaſ. d.ver.tertiò & vltimò.& ita ego teneo cum Iaſo.Si verò loquamur in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs, tūc reo defuncto ēt poſt litem conteſtatam ante tn̄ ſententiam, non poteſt iurari ex defuncti dolo contra hæredem.ratio:quia non eſt commiſſus dolus,qui dat iudici arbitriū in deferēdo iſtud iuramentū ex committitur ſolùm in non parēdo iudici, vel faciēdo quo minus parere poſsit in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs, ut fuit ſuperius dictū.Bart.d.verſi. ſecundo quæro.Sed ex dolo proprio hęredis per eundē hęredē cōmiſſo in non parēdo iudici ēt in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs poſſet iurari. ut dixi infr.ver.fallit ſecūdo. propter generalitatem.l.qui reſtituere.ubi tex.glo.Ange.& Doct.ff.de rei vendi.& facit text. in d.l.pe.C. de in lit.iur.
¶ Fallit ſecundò quando quis vellet iurare contra hęredē, nō ex dolo defuncti,ſed hęredis, quia tūc poſſet cōtra eū iurari in litem,ſiue eſſet hęres ſine beneficio legis et inuentarij,ſiue eſſet hæres cū beneficio legis, et inuentarij.l.is q. & l.alio iure.ubi glo.& Doct.C.de in lit.iurand.& faciunt no.per Bal.in l.fin.§. & ſi præfatam.C. de iur.deliberand. & per D. Auguſt. Beroum quem Bononiæ audiui in iure canonico.in q.57.incip.ſtatuto.colum. pen.num.4.uerſi. prædictis tamen. & per Angel.conſil.31.D.Philip.col.pen. circa fin.per Aret.conſil.148.In quęſtio.propoſita.colum. penul.in fin.per.Deci. conſi.137.Diuino implorato præſidio,& deligenter pro tenui nu.4.colum.iij.uerſi.& iſta cōcluſio cōprobatur. & conſ.496.In cauſa.nu.12. col.pe.facit.l.ij.§.ſui autē.uerſ.non ſolùm. de hæred.uel act.uend.

22 ¶ Quintò limita † iſtam l. ſi quando.C.vnde vi.& d.c.ſi. quòd met.cauſ.& totum tit.ff. & C.de in lit.iur.& omnia iura cõmunia, ac ſtatuta, & decreta quibus caueretur credi iuramento damnum paſsi, vel creditoris, ſeu camparij, vel ſaltuarij, aut alterius officialis, vel alterius cuiuſlibet, vt procedant niſi pars accuſata, vel conuenta vellet probare contrariũ,& probaret contrariũ Nam lex,vel ſtatutũ volens credi iuramento alicuius,intelligitur niſi probetur cõtrarium,& poſſet ſemper probari contrarium niſi ſtatutum expreſſe diceret, quod non poſſet probare contrariũ, vel procedi vlterius, vel quod iuramentũ eſſe pro pleniſsima.vel omnimoda probatione.Hippol.ſingu.357.Extant. Bal.& Sal.l.j.C.de reb.cred.col.j.verſ.not. tamen.Fel.in c. paſto col.12.de except & in c.propoſuiſti.de prob. & in c. paſtoralis.vbi Dec.de excep.& c.iiij.col.11.cũ ſeq.de prob. Alex.conſ.114.In cauſa & lite. col.ii.vol.iiij.& in l.qui bona.§.qui damnum.ff.de dam.infect.Cotta memor.ver.dãnum.& ver.ſtatuto.Albe.in ij.par.ſtat.q.15.Ang.l.qui reſti tuere.colu.ij.ff.de rei vend.& in l.qui vas.per illũ tex.ff.de furt.Bart.l.ij.§.ſi à pupillo.circa fin.de vſucap.pro empt.& in l.ſi poteſt.col.pe.ff.de acqui.hære.Rom. conſ.102.Super eo.Bal.l.j.C.de re.iud.& in l.j.C.ſi aduer.lib.Ang.auth.de exhib.reis.Abb.& Dec. c.propoſuiſti.de prob. Dec.cõſ.83. In cauſa.circa prin.Bal.c.j.colu.j.ſi de inueſt.inter dom.& vaſ.lis oria.Innocẽ.in c.propter. de elect.Cæpol.caut.167. Multa.Iaſ.in hac l. ſi quãdo.col.iiij. verſ.limita tñ.C.vnde vi. & in l.ij.§.ſi abſens.col.j.& ibi glo.verſi.vel iudicio ad quid.vbi Paul.de Caſt.Soci.nu.x.& alij.ff.ſi ex noxal.cauſ. agat.Iaſ.in §.ſed iſtę.col.24. inſtit.de act.Rip.d.l.admonẽdi.nu.69.i͏̈ fi.ver.tertio mouetur.ff.de iur.Abb.c.propoſuiſti.vbi Fel.nu.x.de prob.Soc. cõſ.194.Subtiliter.col.j.& ij. vo.ij.tex.cũ gl.& ibi Abb.in c.cõtinebatur.de deſpõ.ipũb.

¶ Probatur autẽ cõtrariũ primo adducendo iudicẽ ad locum allegati damni, quo inſpecto non apparet dãnum datum, nam tunc ẽt ſi fuiſſet iuratum abſoluitur accuſatus. Bal.l.cõtra negantẽ.in fi. C.ad l.Aquil.Iaſ.l.nõ erit.§.data. quã legit cum l.iij.§.iurari.in iij.no.& in l.eum qui.§ in popularibus.nu.6.& 7.ff.de iureiur.D.Steph. de Federicis patricius

tricius Brixiæ in tract. de interpretatione legum.in ij.par. prin.ver.itē ſi ſtatuto.Cotta in memor.ver.damnū.& ver. ſtatuto:l.admonēdi.vbi Lanfranc.de Oria.nu.21.ver.ego
23 addo.ff. de iur. Nam probatio † quæ fit per rei euidentiā oculorū,nunquā intelligitur excluſa à lege, ne ſtatuto ēt, ꝙ alias ſit excluſa alia probatio, & probatio quę fit per inſpectionē loci præfertur quibuſcunq; alijs probationibus. Azo.in sū.C.ad leg.Aquil.col.antepe.& in rub.C.de prob. col.j.vbi Bal.& alij.Alex.cōſ.186.Viſis.col.pe. ad fin.col.ij. Cæp.caute.16.aliàs.104.multa.Iaſ.d.§.in popularibus.col. iij.nu.7.ver.clarū.& nu.8 Fran.Curt.in repet.l.admonend.col.39.ver.proſequor doctrinā.& ibi Iaſ.col.17.verſ.ex ſupraſcripta.& Lanfranc.de Oria.d.verſi.ego addo.& alij Doct.ff.de iureiur.Alex.l.j.col.iiij.verſi.& ex his infertur. C.vt quæ deſ.aduocat. Nellus in tract.bannitorū.in ij.par. ij.temp.q.52.col.ij.circa fi.Ange.in d.l.qui bona.§.qui dāna.ff. de dam.infe. & omnis probatio vincitur ſi aſpectus in contrarium teſtificatur.Bald.l. Deo nobis.col.13.verſi. vlteriùs not.C.de epiſ.& cleri.& in l.ij.C. ſi aduer.lib.& in l.j.C.de re iud.per glo. in c.ꝙ autem interrogaſti. in gloſſ. magna.27.q.1. Etenā publicatis teſtibus poteſt fieri probatio per euidentiam loci. Soc.ca.fraternitatis.nu.73.ver. 38.de appel.& in tract.fall verſicu.teſtes publicatis ibi,19.
24 ¶ Secundò probatur † contrarium ſcilicèt damnum nō eſſe datum,vel delictū per accuſatū non commiſſum,ſi accuſatus probet ꝙ totā illā die quā damnū, vel delictū dicitur commiſſum fuit abſens a loco dāni dati,vel delicti cōmiſsi probando negatiuam coarctatā loco & tempore, vel probaret per cuſtodes,vel alios qui fuerunt præſentes in ipſo loco damni dati,aut delicti commiſſ,ꝙ nō fuit viſus dānum dare,nec delictū committere,nec potuiſſet dare quin teſtes vidiſſent, ex quo ſemper fuerunt præſentes, & non viderunt.text.in l.optimam. C. de contr. & commit.ſtip. Bal.l.j.C. de re iudic.Iaſo.l.11.§. ſi quis.in fi.ff. de eo quod cert.loc.& in l.ij.§.ſi abſens. ſuper gloſſ.j.ff. ſi ex nox.cau.
25 aga.Cotta memo.verb. ſtatuto. Nā licèt poſitiones † vbi eis non reſpondeatur habeātur pro confeſsis ex forma iuris communis, vel ſtatutorū: tamen poteſt probari con-

trarium per illum qui habetur pro confeſſo etiam contra latã ſnĩam vigore poſitionũ quę ſint habitę pro confeſsis. Aalc.tracta.præſcrip.in regu.111.pręſc.in præſ.22.ibi,v.facit.Ant.in c.fi.de confeſ.arg.gloſ.in c.ex tuarum.de purg.can.Aret.cõſ.147.Viſa.Imo.l.creditor.§.iuſſus. ff.de appel. Iaſ.l.ij.nu.6.ver.& ex iſto tex.habes.ibi,ſic in ſimili.C.qui teſtam.face.poſ.Curt.tracta.de poſ.nu.15.ver.quartò fall.

66 Rom.conſ.391.Vt præpo.nu.4.Et ſtatutum † ac lex quòd credatur iuramento alicuius intelligitur ſemper in ſubſidium,& in defectum probationum. Sal.l.j.col.j.ver.vnum non omitto.C.de reb.cred.not.in c.ſtatutum.§.ſed etiam in duobus.de reſcrip.in vj.

¶ Et intantũm hoc procedit,ꝙ non obſtante lege, vel ſtatuto quibus caueatur aliquẽ poſſe in litẽ iurare, vel credi debere iuramẽto alicuius ẽt in odium, & contumaciã alterius ꝙ etiam ꝙ eſſet facta taxatio à iudice , & ab eo delatũ iuramentũ,per eum vigore talis iuramenti in litem præſtiti,fuiſſet lata ſententia,quòd poſſet nihilominùs cõtra ipſam taxationem,& contra ipſum iuramentũ,& contra ipſam ſententiã latam vigore iuramenti cũm nõ tranſeat in rem iudicata,probari contrarium,& hæc eſt cõis opinio, & opinio magis æqua,quæ etiam ita ſeruatur. l.admonendi. vbi D.Cato Saccus nu.47.ver.& dicit.& ibi Fulg.Ro.Curt. Seni.nu.217.ver.vnum. & Rip.col.15.nu.69.verſi.ſed ſtat dubitatio.in fi.vbi dicit,quòd hæc eſt com.opin.ff.de iur. Mod.in apoſt.ad pract.Vberti de Bonacurſo in titu.de perem.excep.in apoſt.ver.à lege. Inn.Io.de Imo.& Abb.in d. c.fi.quod met.cauſ.Fel.in ca.propoſuiſti. col.11.de proba. per tex.in l. videamus.§.pe.& §.fi.et in l.fi.ff.de in li.iur.& per tex.in c.continebatur.& in c.atteſtationes. de deſpon. impu.iunct.c.propoſuiſti.de probat.glóſ.in c.ij.verb.affectata.de temp.ord.lib.vj.vbi Ioan.And.Gem.& Imol.nam licèt expenſæ litis probentur iuramento,tamen probando contrariũ retractatur iuramẽtum. Inn.c.ſuper eo.ad fi.qđ met.cauſ.D.Cato Saccus. d.ver.& dicit.Rip.d.uer.ſed ſtat dubitatio.& ita teneo per iura pręmiſſa.licet.Bar.in d.l.admonẽdi. & ibi Alex.& Iaſ.velit ſententiã ipſam nõ poſſe retractari per inſtrumenta de nouo reperta, & Iaſ.ibi dicat, ꝙ hęc

hec eſt com.opi.ſed tu non recedas à prima opi.quæ eſt magis com.Sextò † limita iſtam l.ſi qũ.C.vnde vi,& totũ titulum ff.& C.de in lit.iur.& oĩa iura,ac ſtatuta volentia credi iuramento damnũ paſsi,vel alterius: vt nõ procedãt contra fabros,laboratores,operarios, accuſatos, nec cõtra alios accuſatos,qui nomine alieno conducti prece, vel pretio,aut alio modo,laborarunt,vel damnũ dederunt:puta, incidendo ligna,vel alia faciendo nomine alio, in re alterius,nam tales nominando nomina de quorum mandato id fecerunt, vbi mandatum per eos allegatũ probauerint, vel nominati per operarios confeſsi fuerint ſe dediſſe ipsũ mandatum,excuſantur, & non põt contra eos iurari in litem,nec aliud præſtari iuramentũ, nec poſſunt tales accuſari,ſed excuſantur ob mandatum, eis datũ ad ita faciendũ adeò,ꝙ nec de damno dato, nec de poſſeſsione turbata tenentur ẽt quòd poſſeſsio fuiſſet tenta per alium quàm per mandantẽ,ex quo ipſi operarij, & laboratores excuſantur pp ignorantiam ex quo poterant credere, quòd bona poſsiderentur per illum qui eos conduxit,vel quia eos conducens ita dicebat vel ab alijs dicebatur,vel ita ipſi credebant:ſed tunc erit agendum contra mandantẽ,vel conducentẽ eos,& contra eũ iurandũ vbi ſic mãdando,vel conducẽdo fuerit in dolo.gl.l.in rem.§.tignũ.ff.de rei vẽd.vbi ẽt Bar.& Ang.per Bal.conſ.467.Statuto cõis Papię.vol.iij. & conſ.304.Caſus.vol.j Fel.conſ.23.Viſa.col.fi.ver.ſecundo loco.& conſ.24.Circa cauſam. & hæc eſt opi.com.quæ tenetur ab omnibus.Iaſ.l.de pupillo.§.nuntiationem. col. iij.nu.7.ver.extra glo.vbi etiam Io.de Imol.ff.de ope.noui nuntia.Io.Petr.de Ferrarijs in for.libe.pro turb.poſſ.glo.§. animo & intentione turbandi.nu.3.ver.ex quibus.Iaſ. Laſ. cõcluſi.91.incip.Laboratores. Cor.conſ.205.Videtur.vol. ij.Albe.de Roſ.in l.ſi quis id q[redacted]bi alij Doc.ff.de iu.om.iud.Et iſtud procedit in omnibus laboratoribus,& operarijs conductis etiam ab alijs qui non ſunt eorum domini: quia excuſantur vt contra eos non poſsit iurari in litẽ,nec agi de damno dato, nec de poſſeſsione turbata, vbi probabiliter ignorabant mandatũ eis datũ fuiſſe iniuſtũ: ſed tunc multòmagis excuſantur vbi fuiſſent conducti ab

eorum

eorum patre vel domino.l.velle.vbi Dec.& alij.ff.de recep. iur.Fel.di cõſ.23.Viſa.& d.conſ.24.Circa. In iudicijs enim etiam poſſeſſorijs locum habet nominatio ad liberandum nominantem à iudicio. & eſt com.opi Soc.l.rem quæ nobis.nu.21.in x.q.ff.de acq.poſ.Affli.deciſ.217.Fuit dubitatum. c.quoniam frequenter.§.in alijs.vbi Abb.Imo.Soc.& alij,vt lit.conteſt.Sed præmiſſa limitantur prout infrà.

¶ Primò limitantur nõ procedere vbi laboratores, & operarij, & alij nominantes conuenirentur ex proprio eorum delicto: puta, ꝙ ipſi verberaſſent vel vulneraſſent, aut per vim ſpoliaſſent,aut turbaſſent,vel per uim feciſſent ea quę fecerunt: nã tunc excuſantur dicendo, ꝙ fecerũt conducti de mandato alterius,nec excuſantur per nominationẽ. & eſt com.opi.Affl.deciſ.217.Fuit dubitatũ.Alex.conſ.36. Viſis.vol.j.Soc.d.l.rẽ quæ nobis.nu.21.verſ.Circa decimã. ff.de acq.poſ.Io.Bertac.in reper.verſ.laboratores.ca.qm.§. qd ſi ſuper.&.§.in alijs.vbi D.Ant.de But.Abb.Io.de Imol. Mar.Soc.& alij ex.vt lit.cõteſt.Soc.Iun.cõſ.18.Viſo.nu.33. vol.ij.l.j.§ deieciſſe. & §.quoties verus. ff.de vi & vi arma.

¶ Secundò limitãtur non procedere vbi operarijsvel laboratoribus fuiſſet facta proteſtatio, vel inhibitio.Nã ſi poſt proteſtationẽ vel inhibitionẽ eis factã ea ſpreta laborauerint ipſi operarij,ac operarij, tenebuntur de dãno dato, & poſſeſsione turbata,& de rebus ablatis, & cõtra eos poſſet iurari in litẽ,nec excuſarentur ſub prætextu ꝙ fuerint conducti,vel quod fecerunt de mãdato alterius.Iaſ.d.§.nunciationẽ.ver.extra glo.ubi Io.de Imo.& Ro.per Ang.in §.quibus.col.iiij.ut oẽs obed.iud.prouin.Ang.d.§.tignũ.arg.l.ſi fundum.C.de rei uend.& l.qui reſtituere. ff.de rei uendic. Alex.conſ.36.Viſis his.col.ij.uol.j.Ripa c.decernimus. col. 12.nu.41.ver.primò ſecũdum.in fi.de iud.& accuſatio, ac libellus contra laboratores nõ ualeret,& accuſati deberent abſolui,niſi in ea,uel in eo diceretur ꝙ laborarũt poſt inhibitionẽ,uel proteſtationẽ eis factã & ita probaretur per teſtes,uel acta,& aliter quàm per iuramentũ accuſatoris,uel actoris.Fel.J.cõſ.24.Circa cauſam col.ij.uer.præterea.Bar. in fi.ibi,& ſi diceretur.Et hoc intellige in proteſtatione iudiciali,aut in inhibitione iudiciali, uel in nũtiatione noui

operis,

operis, uel ēt in proteſtatione extraiudiciali facta per partem antequàm operarij locaſſent operas ſuas:ſed poſt locationē operarū proteſtatio,ſeu denuntiatio extraiudicialis facta operarijs nō conſtituit illos in mala fide,niſi iura eis demonſtrarētur, ex quo nō tenētur credere proteſtāti ubi operarij feciſſent,aut facerent actū permiſſum,& licitū qui non eſſet de genere prohibitorū,& ubi non apparet,an eſſet facta proteſtatio ante uel poſt locationem operarū,pręſumitur in dubio locatio,ſiue conductio operarū præceſſiſſe. Soc. conſ. 54. Viſa breui. col. vj. nu. 30. cum ſeq. uol. iiij.
¶ Tertiò limitantur præmiſſa non procedere ubi operarij, aut laboratores feciſſent actū illicitum qui eſſet de genere prohibitorum,tunc enim non excuſantur per nominationem eorum a quibus habuerunt mandatum,uel quia fuiſſent conducti,ſed tenentur etiam ipſi ad pœnam,& cōtra eos, & contra mandantem iurari in litem poſſet: puta, ſi terminos amouiſſent. l. ij. §. fin. ubi text. ff. de term. mot. uel domum incendio conſumpſiſſent, uel alio modo deſtruxiſſent contra l. ſenatus. ff. de contrah. empt. uel frumētum,ſeu ſichalem,uel alios fructus in herba,& immaturos, & precoces ſecaſſent, uel collegiſſent ante tempus conſuetum & debitum,aut eos deſtruxiſſent, uel terram ſeminatam euertiſſent,ut fructus non naſcerentur: nam tunc laboratores,& operarij non excuſarentur,& poſſent accuſari à uero domino,uel poſſeſſore ex quo fecerunt actum qui eſt de genere prohibitorum , & dederunt operam rei illicitæ. Ange. in authen. ut om. obed. iudic. prouin. colum. iij. uerſicul. ſexto modo legitur. ibi, & ſi talis Caſtaldus reperiatur in aliqua culpa condemnabitur. text. in dict. § fina. Iaſo. in l. de pupillo. §. nunciationem. colum. fin. numer. 7. uerſ. extra glo. in fi. ibi, tu reſponde. ff. de ope. nou. nunciat. Bal. l. qui ſepulchro. per illum text. cum glo. uerſi. edificando. C. de ſepulch. uio. Et idem ubi laboratores ſciēter prohibent aliquem uti re ſua uel poſſeſſione ſua: quia etiam ipſi tenentur, nec excuſantur ſub prętextu quòd fuerint conducti. Alexan. conſi. 36. Viſis. colu. j. uol. j. Et ubi laboratores fuiſſent ignoranter conducti ad opus illicitum habent regreſſum de eorum damnis contra eos conducentem . Iaſ. d.

Iaſ.d.§.nuntiationem.col.fi.in fi.ibi,tu reſponde.Bald.d.l. qui ſepulchro. Et vbi in die feſto operarij laborant nullo modo excuſantur Bertach.in reper.verb.mamna.

¶ Quartò limitantur præmiſſa nõ procedere vbi tales laboratores facerent actũ contrarium: nam tunc non excuſantur:puta,ſi prius laboraſsẽt in tali prędio noĩe meo, poſteà laborarent vel aliud facerent in eodẽ prædio nomine alterius abſq; voluntate mea: nã tunc poſſunt accuſari, & de dãno dato,& de poſſeſsione turbata, & contra eos põt in litẽ iurari, nec excuſantur ſub prætextu q; fuerint cõducti nominando illos qui eos conduxerunt, cùm oẽs perſonæ quæ excuſantur ratione ignorantiæ iuris,vel facti,nunquàm excuſentur,vbi faciũt actũ contrariũ,vel ſunt ſibi contrarij.D.Io.Bapt.Caſtellioneus in addit.ad ſing. Rom. in ſin.722.incip.Regula eſt.Feli.c.quoniã.col.pen.de conſti.facit l.j.C.de furt.& l.colonus eum.ff.de vi. & vi arma.

¶ Quintò limitantur præmiſſa non procedere vbi conſtaret quòd laboratores fuiſſent in aliquo dolo: nam tunc nõ excuſantur etiam quòd fuiſſent conducti: puta,ſi incidiſſent arbores non incidendas maximè tempore incongruo, ſed per verũ dominum poſſunt accuſari, & poterit contra eos in litem iurari.Ange.auth.vt omnes obed.iud.prouin. col.iij.ver.ſexto modo legitur.ibi,& ſi talis caſtaldus reperiatur in aliqua culpa cõdẽnabitur.& vide Bal.in l.nõ ideò minùs.C.de accuſ.& Ang.tract.malefi.ver.mandatorem.

¶ Et idẽ ſi ſciuiſſent rem fuiſſe poſſeſſam per alium quàm per eos conducentẽ:quia tunc laboratores,& operarij tenẽtur de turbata poſſeſsione,& de damno dato, nec excuſantur per nominationẽ, ſed contra eos ẽt in litem iurari poterit.Alex.conſi.36.Viſis.vol.j.arg.l.ſeruos. C.ad leg.Iul.de vi pub.& quod not.in l.liber homo.in prin.ff.ad leg.Aqu. & in l.ad ea.ff.de re iudic.Pract.Papien.in for.lib. pro tur. poſſeſ.in glo.verſic.animo.& intentione turbandi.colum. ij.num.3.verſic.ex quibus ſolet.Ripa in c.decernimus.col. 12.in fi.poſt nu.40.verſi.limita tertiò.de iudic.Gandin.in trac.de maleſ.in ti.de pœnis.col.18.ver.pone,quòd ego.

¶ Et idem vbi laboratores fuiſſent in culpa faciendo non facienda:puta,incidendo,non incidenda, vel in omittẽdo

facienda:

facienda:quia accuſari poſſunt, & tenentur de damno dato,& de poſſeſsione turbata,nec excuſantur ſub prætextu, ꝙ fuerint conducti:licèt contra eos, tunc ob culpā abſque dolo non poſsit in litē iurari,niſi in caſibus quibus ſpeciali fauore ob culpam poteſt in litem iurari. Ange.d,auth.ve omnes obed.iud.prouin.col.iij.uerſic.ſexto modo legitur. ibi,ſi talis Caſtald.iuncta d.l.in actionibus.Et ſi ex confeſſione laboratorū,vel ex fama publica,vel ex aliqua euidēti præſumptione apparet,ꝙ laboratores ſciebant, vel ſcire debebant alium tertiū, & nō eos conducentē habuiſſe ius, vel poſſeſsionem in re,ad quam fuerunt conducti, non excuſantur à dolo ſub prætextu,ꝙ fecerint de mandato alterius,& tunc poſſunt accuſari,& tenētur de poſſeſsione turbata,ac de damno dato,& poterit contra eos in litem iurari.Alex.conſi.36.Viſis.col.ij.ver.fortius probatur. & verſi. itē accuſati.in fi.uol.j.Cor.conſ.250.Viſo.uol.j.Vnde laboratores,& operarii,nicini, prædio in quo laborarunt ſi laborant,uel operantur in eo alterius nomine, ꝙ̄ nomine ueri poſſeſſoris dicuntur in dolo , & poſſunt accuſari de poſſeſsione turbata,& de dāno dato,nec excuſantur ſub prætextu,ꝙ ab alio qui nō eſſet poſſeſſor fuerint conducti ,'ex quo præſumuntur ſciuiſſe rē non fuiſſe poſſeſſam per eos conducentē,& tunc nō excuſantur per nominationē eorū à quibus fuerint conducti,nec per mandatū eis factū. Bal. conſ.143.Pręſuppoſito.col.fi.nu,3.ibi,niſi eſsēt vicini.uo. j.& in cōſ.129.Præſuppoſito ſtatuto Papiæ,vol.iij.alias in cōſ.436.Præſuppoſito.vol.v.Mod.in apoſti.ad Bart.in l.j. colum.iij.in apoſtil verſicul. vicinus adde poſt multa.ff.ne. cer.peta.Alex.conſi.36.Viſis.col.ij.num.3.verſi.item:accuſati erant uicini.uolu.j.Ripa.d.c.decernimus.col.13.uerſi. limita tertiò.de iud.argum.l.ſi ita.in fi. ff.de fund. inſt.& c.quoſdam.de præſumpt.Sali.d.l.non ideò minùs. q.11.C. de accuſ.& arg.l.j.§.j.ff.de flum.& l.dominus horreorū.ff. locat.& l.j.C.ubi de ratio.agi oport. Debet tamen ex actis conſtare,quòd ſint uicini.Corn.d.conſi.250.Viſo ſtatuto. uol.j.Fallit quando laboratores,uel operarij uicini fuiſſent abſentes,uel infirmi:nam tunc non præſumuntur ſcire,& excuſantur.Alex.conſi.87.colum.iij.nu.xj.uol.iij.

¶Sextò

¶ Sextò limitantur pręmiſſa non procedere ubi tales labó ratores,aut operarij iuiſſent de nocte, uel actū clandeſtinè feciſſent,nā tunc non excuſantur ob mandatū eis datum, nec ſub prætextu ꝙ fuerint conducti,nec eximuntur à iudicio per nominationē,ſed ipſimet laboratores , & operarij tenentur de dāno dato,& de poſſeſsione turbata,& poſ
28 ſunt accuſari,& cōtra eos iurari poterit in litē:quia † clandeſtinitas operatur, ꝙ non parcitur illis quibus aliàs parceretur ob iuris,uel facti ignorantiā.Rom.d.ſin.714. regula. glo.Bald.& Doct.in l.j.C.de interdic.matr tex.glo.& Doc. in l.qui contra.C.de inceſt.nupt.tex.in l.fi.ff.de ritu nupt. Feli.c.quoniam.col.pen.in prin.verſi.quinta concluſio.de conſtit.& in c.cōſuluit.col.pen.circa med.uerſ.gl. in uerb. lucem.de offi.deleg.& eſt com.opi.Rom.conſi.506. Omnipotentis Dei poſtulato ſuffragio in re præſenti. col.j.nu.5. uer.his tamen.D.Mar.Soci.iun.conſil.31.Themate.nu.49. uol.ij.Bald.conſi.441.Viſis.col.fi.uol.v.Iaſ. & Doct.l.clam poſsidere.ff.de acquiren.poſſeſ.Ang.conſi.390. Cariſsime. col.fin.nu.4.uerſi.quæ autem bona fides.Crauetta conſil. 205. Pernoctatio. nu.5.Io.de Ana.c. cùm ex iniuncto.col. 11.nu.4.per illum tex.de hær.Bal.l.quicunque. col. pen.C. de ſeruis fugit.tex.in l.fi.ibi,propter doloſam mentem, & abſconditā machinationem.C.de litig.& in l.fin.C.de his qui ex pub.rac.li.x.& in l.pupilli.§.pupillus.ff.de admi.tut. & in l.j.§.j.C.de na.lib.& in c.cùm inhibitio. de clādeſt.de ſpō.Et probatur ex dicto Dñi noſtri Ieſu Chriſti,Qui malè
29 agit odit lucē. Titulus † tamen excuſat à clandeſtinitate pręſumpta,& à mala fide,teſte Fran.Are. in l.inciuilem.C. de furt.fa.l.igitur.§.j.ff.de lib.cauſ. & l.j.in fi.ff.de abig.gl. in l.penul.C.de euic.c.licèt cauſam.de pro. Item excuſantur facientes actum de nocte à pręſumpta clandeſtinitate ubi reperitur factus cū cauſa, & ſciente aduerſario, & fiat palàm,licèt ſit de nocte,Crauetta conſi.205. Pernoctatio.
¶ Septimò limita non procedere ubi laboratores exceſsiſſent fines mādati operis:quia tunc tenentur. Bal.d.conſil. 436.Pręſuppoſito.uol.v. Rip.d. c.decernimus.col.33.poſt nu.41.verſ.ultimò limita.de iud. Et dominus non tenetur ubi laboratores exceſsiſſent fines mandati in reali offenſa.

Bal.

Bal.d.conſi.436.Præſuppoſito. Et ob iuſtam ignorantiam et laboratores excuſaretur.Bald.d.conſ.436.præſuppoſito.

SVMMARIVM.

1 *Iurare is in litem poteſt in ſua cauſa qui eſſet teſtis integer & omni exceptione maior in cauſa aliena.*

2 *Infamis no poteſt in litem iurare, vel in ſupplementũ probationis.*

3 *Periurus aliàs etiam in vna tantùm cauſa, parem licèt pœnitẽtiam egerit iterum in litem iurare non poteſt.*

4 *Periurus in vna parte, in totum in omnibus caſibus amittit beneficium iurium permittentium facultatem iurandi.*

5 *Periurus ſine dolo malo,non amittit facultatem iurandi.*

6 *Condemnatus ratione doli eſt infamis,nec talis in litem iurat.*

7 *Condemnatus etiã per inquiſitionẽ eſt infamis ſaltẽ infamia facti.*

8 *Homicida eſt infamis,& vilis perſona reputatur etiam qui bannitum occiderit,niſi id ad ſui neceſſariam defenſionem fecerit.*

9 *Inimicus capitalis non eſt teſtis omni exceptione maior, etiam poſt factam pacem,fallit in nu.11.*

10 *Inimicitia capitalis quando præſumatur.*

11 *Spurius nõ eſt teſtis omni exceptione maior cùm cenſeatur infamis, & idem eſt in baſtardo, & quid de legitimato. Et quid ſi ſit bonæ conditionis,vel religioſus,vel nobilis.*

13 *Cõcubinarij ſunt turpes perſonæ,et infames,nec poſſint eſſe teſtes.*

14 *Blaſphematores ſunt infames,nec ſunt teſtes oĩ exceptione maiores.*

15 *Vſurarius eſt infamis,nec eſt teſtis omni exceptione maior.*

16 *Peccator exiſtens in peccato mortali continuato non poteſt accuſare,nec iurare.*

17 *Pauper non eſt teſtis omni exceptione maior,ergo non iurat in litẽ, fallit vt ibi.*

18 *Iudex poteſt ſe informare de perſonis, & conditione iurare volentium,& tunc in eius arbitrio eſt,cui iuramentum deferat,vel nõ, & iurare pro ſe volentem interrogare.*

19 *Iudex an poſſit interrogare illum qui pro alio iurare velit.*

20 *Teſtes debent interrogari à iudice,de cauſis ſcientiæ,& rationibus, eorum teſtium.*

21 *Statutum vel lex,quòd credatur iuramento alicuius,intelligitur,accedente conſenſu iudicis,*

22 *Iuramentum calumnioſum,non continens veriſimilia, non eſt conficiendum,nec ei ſtandum.*

Iurare

23 *~~Iurare volens non auditur~~, ſi pars petat iudicem in rem præſentem deſcendere, vel ad eum æſtimatores mittere, ſi cauſa ſit magna, ſecùs ſi parua.*

24 *Probatio per euidentiam facti, dicitur ſuperlatiua probatio.*

25 *Iurare quis non poteſt vltra duplum communis & veræ æſtimationis.*

26 *Iurari in litem necne poßit coram arbitratore.*

27 *Iuramentum in litem præſtari debet per principales non per procuratores.*

28 *Iurare qui in litem poteſt, non tamē cogitur, ſed poteſt dicere ſe velle teſtibus probare ius ſuum.*

29 *Statutum, quod deciſa non veniant in compromiſſum, quomodo intelligatur.*

30 *Iuramentum in litem an ex dolo præſumpto deferri poßit.*

31 *Dolus verus qui dicatur, & qui præſumptus.*

32 *Iurari non poteſt in litem contra illum qui vuas in aliena vinea tātum comedit, vel ſpicas derelictas collegit.*

33 *Iurari in litem an poßit contra pauperes, qui paſcūt capras, vel alia animalia in paſcuis publicis.*

34 *Iurare in litem tantùm habiles, & puberes poſſunt, non cæteri.*

35 *Via rupta, poteſt per fundum vicinum iri, vel contra euntem iurare poteſt in litem.*

36 *Iurari in litem non poteſt contra damnificantem, vbi culpa damnificati interuenerit,*

37 *Conſuetudo paſcendi animalia in alieno agro excuſat paſcētem ab omni pœna, nec contra eum iurari in litem poteſt, fallit vt ibi.*

38 *Poſſeſſor doloſus in litem iurare contra verum dominum prohibetur, ſecùs contra tertium.*

39 *Statutum de cont[illegible]anda poſſeßione defuncti in hæredem quomodo intelligatur.*

40 *Inſtantia cauſæ lapſa, iurari in litem ampliùs non poteſt.*

41 *Iurari an poßit contra non dantem damnum, ſed rem vtilem pro domino facientem.*

42 *Damnum quid dicatur.*

43 *Statuta loquentia de damno an procedant in furto, & econuerſò.*

44 *Libellus ſuper quo proceditur, ſi ſit ineptus, in litem non iuratur.*

45 *Libelli ineptitudo non purgatur per aptas probationes.*

46 *Accuſatio quando ſit nulla in eo de quo agimus.*

§. I.

§. L.

1 SEPTIMO † principaliter limita hanc l.ſi quādo. C.unde ui.& d.c.ſi.quod metus cauſa.& totum titu.ff.& C.de in lit. iur.& omnia alia iura uolentia aliquem poſſe iurare in litem,uel in ſupplementum probationis,ac etiam omnia ſtatuta,& decreta uolentia credi iuramento damnum paſſi,uel creditoris,aut officialis,uel alterius,aut libris mercatorum, procedere qñ iurare uolens in propria cauſa,in litem,uel in ſupplementum, uel aliud iuramentū præſtare, uel uolens credi eius libris, eſſet teſtis integer, & idoneus, & oī exceptione maior in cauſa aliena, alioquin ſi non eſſet teſtis idoneus, & oī exceptione maior in cauſa aliena,non poterit iurare in litē,nec in ſupplementū probationis,nec de dāno dato,nec aliud poterit iuramentum pro ſe præſtare,& eius libris ēt non crederetur.Bal.l.qui accuſare.col.j.uer.aduertatis. C.de edend.Fel.c.ſi.col.j.uerſi. & per iſtum.& uer.& hinc eſt.de teſtib.Ripa.l.damnū.col. iij.nu.6.uer.quartò. ff.de damno inſect.Hypp.ſin.74.tu habes.& ſing.273.notiſsimum . & ſing.458.liber.Iaſ.l.admonendi. nu.113.uer.nā infami.& ibi Ro.Alex.D.Io.Baptiſt. Catialup.& alij Doc.ff.de iureiur.Iaſ.§.ſed iſte.nu.95.inſt. de actio.Grat.conſ.154.Viſis dubijs.col.ſi.in ſi.uol.ij.gl.c. ſignificaſti.uerſ.ſi ita eſt.de homi c.Bald.l.falſus.C.de fur. Crau.in j.par. de antiq.tempo.in iiij.limi.nu.32.& 33.uer. tertiò principaliter. & uerſi.et pro hoc. Bal.l.j.col.iij.C.de confeſ.Alex.conſ.ſi.Viſo.col.iij.uer.conſideratur.uolu.vij. Soc.cōſ.161.uol.ij.Cotta in mem.uer.damnum. et uer.ſtatuto ciuitatis.ibi tertiò.D.Anto.de Alex.l.qui accuſare.C. de edend.Soc.conſ.136.Præſtantiſsime.uol.j.Soc.tract.fal. uer.iuramētum in probationis ſupplementū.ibi,fallit.43.

2 ¶ Infamis † igitur ſolùm de facto , uel de iure,nō poterit iurare in litem, nec in ſupplemētum probationis ēt quòd habeat unum teſtem pro ſe et minùs poterit iurare de dāno dato ēt ſtante ſtatuto,quòd credatur iuramento damnum paſsi, nec eius libris crederetur etiā ſi eſſet mercator, et ſtatutū diceret credi debere libris mercatorum , ex quo

non eſſet teſtis oi exceptione maior in cauſa aliena : ergo multominus credi debet eius libris, vel iuramento in propria cauſa, & ſic talis nõ poterit iurari.Alex.d.cõſ.fi.Viſo. vol.vij.Fel.d.c.fi.col.j.de teſti.Soc.d.cõſi.161.Pro deciſione.vol.ij.Bald.d.l.j. C. de confeſ. & in l.qui accuſare.C.de eden.Crau.d.verſ. tertiò principaliter.& d.ver.& pro hoc. & hoc dicunt Doct. omnes ſuperiùs per me relati hoc.§.in princip.verſicu.ſeptimò principaliter.

3 ¶ Periurus † ſemel etiã in cauſa, vel negotio diuerſo etiã poſt peractam pœnitentiã nõ poterit iurare in litẽ, nec in ſupplementũ probationis, nec de dãno dato,nec aliud iuramentum pro ſe,nec pro alio præſtare etiã ꝙ leges, canones,ſtatuta,ac decreta dicant poſſe in litẽ iurari, vel poſſe iurari in ſupplementum probationis, vel credi debere iuramento damnũ paſsi, vel creditoris, aut domini,ſeu ſaltuarij,aut alterius:quia iura ipſa, ac ſtatuta non habent locũ in eo qui fuit aliàs periurus,ex quo talis pro ſe nec pro alio non poterit iurare,nec eſſe teſtis.Ripa l.damnũ.col.iij.nu. 6.ver.quartò.ff.de dãno infect.Feli.c.fi.col.j.de teſtib.& in c.teſtimonium.nu.19.ver.tertia concluſio. de teſtib.Hyppolit.ſing.74.tu habes.& ſing.273.notiſsimũ.& ſing.458. liber. Alciat.in tracta.præſump.in ij.reg.præſump.in præſump.x.l.admonẽdi.vbi Iaſ.nu.117.ver.ſecunda ſpecies.& Ripa nu.55.ver.retenta.& D.Franc.Curt.& alij de iur.tex. in c.nullius.22.q.15. & in c.non poteſt.ij.q.vij. & in c.quicũque.23.q.j.& in c.paruuli.22.q.v. & in auth.ei qui iurat. C.de bonis aut.iud.poſsid.Io.And.in addit.Specu.tit.de teſte.§.j.in 4.char.in addi.incip.allegat Pij,Barba.in ca pertuas.per gl.ibi,de ſimo.per tex.& glo. in c.paruuli.22.q.v. Barb.i tract.Cardin.ĩ xj.q.in ix.col.verſ.quartò limita.Bal. in authe.ei qui iurat.in princ.C.de autho.iud.poſ.per illũ tex.Lud.Ro.in l.2.in princ.col.ix.ver. quid aũt ſi debẽs cauere.ff.ſolu.matri.Soc.cõſ.136.Præſtantiſsime.col.pe.vol. j.& in tract.fallen.verſ. iuramentũ in probationis ſupplementũ.ibi, Fallit.46.Et præmiſſa † ampliantur procedere

4 ẽt ſi iuramentũ ſolùm in parte reperiretur falſum:nã ẽt ſolũ in parte periurus, in cauſa in qua pro parte iurauit falſũ,in totũ,& in oibus alijs caſibus amitteret beneficiũ prę

dictorum

dictorũ iuriũ,ac ſtatutorũ,& amitteret facultatẽ, & beneficiũ iurandi pro ſe,& alijs Dec.conſ.83.In cauſa.col.pe.ver. vij.ẽt reſpondere pōt.Alex.conſ.114.In cauſa.& lite.col.xj. ver.quarta ratio.vbi ẽt D.Carol.Molin.in apoſtil.ver.parti.volu.4.& Alex.cōſ.27.In cauſa. vbi ẽt Molin.in apoſtil. ver.in alijs.vol.ij.Alex.Iaſ.& Doct.l.ſi ex falſis.per illũ tex. C.de tra. Sic & ubi teſtis admiſcet falſa veris in totũ uitiatur eius dictũ.Alex.& Doc.d.l.ſi ex falſis.Alex. & Alciat.in l.j.§. ſed ſi mihi Pamphilũ.ff. de verbo.oblig.Sic & inſolutum datio facta à iudice, vel à parte plus debito ẽt in vno nũmo eſt in totum nulla ẽt pro rata veri debiti. tex.in l.ſi nõ ſortẽ.§.ſi centũ.& ibi Bar.& Alex. ff.de condict.indeb. Et pro præmiſsis facit regula iuris ſemel malus ſemper præſumitur malus in eodẽ genere mali,de qua in c.ſemel malus.de reg.iur.in vj.& facit dictum M. T.Cic.viri eloquentiſsimi, vbi ſemel quis periurauerit ei credi poſtea etiam ſi per plures deos iuret non oportet,& hoc etiam refert Nizolius in eius lib.obſeruationum Ciceronis. in verſicul.iuro. Fallit in periuro volente iurare contra alium periurum, vel doloſum, quia ſtandum erit tunc iuramento talis periuri.Rip.l.admonendi.nu. 56.verſicul.retenta.ff.de iu.per tex.in l.in arenam.C.de inof.teſt. Sed tu dicas, quòd periurus,vel infamis nõ poteſt eſſe teſtis,nec iurare in litẽ,nec in ſupplementũ probationis contra alium periurum, vel infamem,vel doloſum.& eſt communis opi.Bar. in l.cùm mulier.col.ſi.in fin.verſi. quæro quid ſi.& ibi Alex.ff.ſolu. matri.Feli.c.teſtimonium. col. ſi.de teſt.Iaſ.d.l.in arenã.& Bart.in d.l. cùm mulier.reſpondet ad d.l.in arenã.Fallit ẽt quando iuramentum fuiſſet illicitum. quia illud non ſeruans non dicitur periurus.Felin.d.c.teſtimonium.de teſti.

5 ¶ Fallit in periuro abſque dolo malo. quia talis non amittit facultatem iurandi,cum periurium nõ committatur ſine dolo:puta,in eo qui iurauit ſoluere in termino, & ob fortunã malã ſuperuentã nõ potuit ſoluere. Cot.in mem. verſi.periurium.Alex.in l.ſin. ad fin.ff.qui ſatiſd.cog.& ibi Bal.per Alex.conſi.92.Perſpectis his.col.pe. verſi.item poſito.vol.j.Vide tamen Iaſ.in l. ſi quis maior.in princi.C.de trãſ.& in l.in actionibus.col.v.verſ.per iſtã.ff.de in lit.iur.

6 ¶ Condemnatus † in actione furti, vel vi bonorum raptorum, aut iniuriarũ, ſeu de dolo malo, & fraude vel in actione pro ſocio, ſeu tutelæ, aut mandati, vel depoſiti, vbi talis condẽnatio fit rõne doli in ipſis actionibus eſt infamis. l. j. & per totum tit. ff. de his qui notã. infa. Ergo talis non poterit iurare in litem, nec in ſupplementũ, nec vigore iuriũ, vel ſtatutorum volentium credi iuramento damnũ paſsi, vel ſaltuarij, aut alterius. Bal. l. qui accuſare. C. de eden. vt ſupr. hoc §. in prin. ver. ſeptimò principaliter. & nu. 2. verſ. infamis. Sedvbi ipſa condẽnatio fieret nõ ratione doli, ſed culpæ ẽt latæ non fieret cõdemnatus infamis. glo. in d. l. j. verſi. qui pro ſocio. & in l. furti. §. fi. per illum text. ff. de his

7 qui not. infa. Condemnatus † etiam per inquiſitionẽ efficitur infamis ſaltem ex infamia facti ẽt ſi eſſet ſolùm condẽnatus in pecunia: puta, pro vulneribus illatis, ergo non poterit pro ſe, nec pro alio iurare, nec hęres inſtitui pręterito fratre teſtatoris. Raph. Fulg. cõſ. 71. Mulier. gl. & Doc. in l. iij. §. pterea. ff. de ſuſp. tut. & in l. j. & in l. fi. C. eo. ti. p l. j. C. de mo. mul. & l. j. C. ſi tut. vel cur. nõ geſ. iũctis no. p me ſuprà hoc §. ĩ prin. ver. ſeptimò principaliter. n. 2. ver. ĩfamis.

8 ¶ Homicida † omnis eſt infamis, & vilis perſona reputatur, ẽt ꝙ homicidium non poſſet puniri: puta quia occiſus fuiſſet bannitus, qui ex forma ſtatuti impunè occidi potuit, & talis homicida, & oĩs alius homicida non eſt teſtis oĩ exceptione maior, & in facto graui nõ poteſt recipi in teſtem ſine tortura. Hippol. in pract. cri. in §. aggredior. nu. 12. ver. & ſcias. & nu. 14. ver. & facit. Bal. l. decuriones. C. ex quib. cauſ. inf. irrog. Bal. auth. ſi dicatur col. fi. C. de teſti. ergo homicida non poterit in litẽ iurare, nec in ſupplementum probationis. ut dixi ſuprà hoc §. nu. j. & ij. Fallit in eo qui occidit ad ſui defenſionẽ neceſſariã, quia talis non eſt infamis, nec irregularis. Mod. l. ut uim. ff. de iuſt. & iur. Ini-

9 micus † ſi Inimicitia ſit grauis, ſeu capitalis nõ eſt teſtis oĩ exceptione maior: ergo nõ poterit cõtra ſuũ inimicũ iurare in litẽ, nec in ſupplementũ probationis, nec de dãno dato, nec de alijs ẽt, ꝙ iura, vel ſtatuta velint aliquẽ poſſe in litẽ iurare, vel in ſupplementũ probationis, vel credi debere iuramãto dãnum paſsi, vel dñi, aut creditoris, aut ſaltuarij

ſeu

ſeu cuiuſlibet alterius: quia ipſa iura, ac ſtatuta non intelliguntur de inimico, & iuramento inimici credendum nõ erit contra ſuũ inimicum durante inimicitia, nec poſt pacẽ factã Hippol.d.ſing.273. Notiſsimũ. Alex.cõſ.99. In cauſa inquiſitionis.vol.j.per tex.in c.accuſatores.el j.iij.q.v.& in l.teſtium. vbi gloſ.& Doct.ff.de teſti. & in c.per tuas.de ſimo. Pariſ.conſi.104. Illuſtriſsima.nu.1.vol.iiij. Fel.c.j.col.ij.nu.4.ver.vtrum inimicus.& ibi glo.de accuſ.iunctis no. ſuprà hoc §.nu.1.verſi. ſeptimò principaliter.& nu.2.verſ. infamis. Et prædicta locum habent indubitanter quando
10 inimicitia eſſet capitalis, & inimicitia † capitalis præſumitur ratione litis criminalis, vel omniũ bonorum, aut maioris partis bonorũ, vel ex ſpoliatione vnius rei tantũ, quia tũc inimicus capitalis nõ poterit iurare, nec eſſe teſtis pro alio, ergo nec pro ſe. Fel.in c. cùm oporteat.col.v.ver.qualis.& col.vj.ver.& adde.de accuſ. Abb. in c.ioccidẽs.col.11. vt lit. non conteſt.c. item cùm quis.in fi.de reſti.ſpoliato.
11 ¶ Fallit † qñ ille contra quẽ petitur iurari, fuit ex eius dolo malo cauſa talis inimicitiæ: puta, quia Titius vim, aut metum intulit Sempronio, vel Sempronium ſpoliauit, aut vulnerauit, vel alium dolum, aut delictum commiſit Titius contra Sempronium cuius occaſione ſit orta inimicitia inter Titium, & Semproniũ: nã tunc conſtito prius per teſtes de vi, vel metu, aut ſpolio: vel vulnere, ſeu dolo, uel alio delicto commiſſo per Titium contra Semproniũ ſtabitur iuramento in litem præſtãdo per Semproniũ contra ipſum Titium ſuper rerũ, damnorũ, expenſarum ac intereſſe quantitate pretio, & æſtimatione, licèt orta ſit inimicitia capitalis inter Titiũ, & Semproniũ, & hoc quia eſt ſibi imputãdum Titio ex cuius dolo vel delicto, ſeu facto prouenit ipſa inimicitia, de cuius dolo, vel delicto vi, vel metu cõſtare prius debet per teſtes. tex.eſt hîc in hac l.ſi quando.C.vnde.vi.& in d.c.ſi. quod met.cauſ.& in l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff.q vi, aut clã, & in §.pœna aũt.ver.æſtimauerit.inſti.de iniur.l.j.§.cùm quis.vbi Bart.ff.de quæſt.
12 ¶ Spurius † non eſt teſtis omni exceptione maior in cauſa aliena, quia habens eũ pro teſte, nõ poterit iurare in ſupplementum probationis: ergo ipſe ſpurius, nõ poterit pro

 ſe iurare

ſe iurare in litem de iure cõi,& ſtante ſtatuto, quòd creda tur iuramento dãnum paſsi,vel ſaltuarij,ſeu creditoris,vel alterius ſpurius nõ poterit iurare vigore dicti ſtatuti, & eius iuramēto nõ erit credendũ. Hip.d.ſin.273.Notiſsimũ. l.admonẽdi.vbi D.Io.Bap.Caſtalup.nu.112.ver.vigeſimo quinto fallit.& nu.113.verſ.vigeſimoſexto fallit.& ibi alij Doct.omnes. ff.de iureiur.cùm ſpurius cenſeatur infamis. Bal.l.j.C.de iur.au.an.Azo in ſum.C.de nat.lib.& idē procedit in naturali, ſeu baſtardo, cùm etiam ipſe ſit infamis ſaltem de facto. Bal.d.l.j.C.de iur.au.an.Azo in ſum.C.de nat.lib.Iaſ.cõſ.154.In cauſa.col.vj.vol.ij,Ergo ſpurius,vel naturalis nõ poterit iurare in litẽ, nec in ſupplementũ probationis,nec aliud iuramentũ præſtare vigore prędictorũ iurũ,vel ſtatutorũ, vt dixi ſupr.hoc.§.nu.j.verſi.ſeptimò principaliter.& prędicta procedunt ẽt in ſpurio legitimato Hipp.d.ſing.273.Notiſsimum. quia vt inquit tex.in c.ſi gẽs Anglorũ.56.diſt.Baſtardi prompti ſunt ad omnia deteriora,non in bello fortes, nõ in fide ſtabiles,nec in morib. continentes.Plures tñ ſpurij,ſeu naturales excelluerunt inter quos fuit diuus Petrus Lombar.ſententiarum Magiſter in vrbe Nouariæ ex dãnato coitu procreatus, & tamen eſt Theologorum princeps,vnde limitantur præmiſſa nõ procedere in ſpurio,vel naturali,qui probaretur eſſe bonę conditionis,& famę,nec in ſpurio,aut naturali effecto religioſo,nec ĩ ſpurio,vel naturale nobili,& magnę cõditionis,& excellẽtiæ:puta,in ſpurio,vel naturali filio Regũ, vel Principũ,& ſimiliũ:quia talis ex dicto ſuo faciet ſemiplenã probationem,adeò,q; producenti eum in teſtem poterit deferri iuramentum in litẽ, ergo ipſe ſpurius poterit pro ſe iurare in litẽ,& in ſupplementũ. Hip.d.ſing.273.Notiſsimum.

13 ¶ Concubinarij † ſunt turpes perſonæ, ac infames; ergo non poſſunt eſſe teſtes.c.teſtimonium.vbi Abb.& Feli.col. iij.ver.& ex iſtis.de teſti.nec poſſunt iurare in litem,nec in ſupplementum probationis vigore iuris cõis, nec ſtatuti volentis credi iuramento damnum paſsi,vel ſaltuarij,aut creditoris,vel alterius, & ſi inſtituantur hæredes,fratre prę terito poterit teſtamentum impugnari.Crauet.conſi.229. Quidam.nu.12.vol.ij.Dec.conſ.530.Viſo.arg.c.nemo & c.

dicat.

dicat.32.q.iij.& c.teſtimonium.vbi text. & Doct.de teſt.b. iunctis his quæ dixi ſupra hoc §.nu.j.verſi.ſeptimò principaliter.facit ca.nemo.32.q.iiij.& ibi Docto.

14 Blaſphematores † ſunt infames,quia ſi offendẽs Maieſtati Principis mortalis eſt infamis.l.quiſquis.C.ad leg.Iul.maieſtat. quantomagis offendens Maieſtati diuinæ debet eſſe infamis.§.gazaros.ſub rub.de ſtat.& cõſuet.cõtra lib.Ecc. Alex.conſ.233.Ponderatis.nu.2.vol.vj.c.vergentis.de hæret.capit.ſi apud.23.q.v.& blaſphemator nõ eſt teſtis omni exceptione maior.Rip. in l.admonendi.nu.180.ver.itẽ in blaphematore.ff.de iur.Fel.in c.ij.in fi.de exce.Ergo blaſphematores nõ poterũt iurare in litẽ,nec in ſupplementũ probationis de iure cõi,neo poterũt iurare,nec accuſare vigore ſtatuti volentis credi iuramẽto dãnum paſsi,vel creditoris,aut alterius. vt dixi ſuprà hoc.§.nu.j.verſ.ſeptimò principaliter.facit c.teſtimoniũ.de teſti.vbi tex.& Fel.Anch.conſ.407. Plura ex prædictis.Fel.d.c.ij.in fin.de except.

15 ¶ Vſurarius † eſt infamis.l.improbũ.ubi Bar.Pau.de Caſ. & alij,per illũ tex.C.de infam.Mattheſi.not.49.incip.not. ergo,pro alio non eſt teſtis omni exceptione maior,& non poterit pro ſe iurare in litẽ,nec in ſupplementũ probationis,& non poterit iurare vigore ſtatuti volẽtis credi debere iuramẽto dãnũ paſsi,uel creditoris,aut ſaltuarij,vel alterius.Hip.d.ſi.273.Notiſsimũ.Bal. & Doc.in l.qui accuſare.

16 C.de edẽ.Mod.d.l.admonẽdi.ff.de iur.& amplia,ꝙ ſi omnis exiſtens in peccato mortali continuato non poteſt accuſare, nec iurare, vt ei credatur, cùm non ſit ei credendum.Felin.d.ca.ij.col.fin.num.x. uerſicul.exiſtens.de exce.

17 ¶ Pauper † non eſt teſtis omni exceptione maior.Spec.in titul.de teſte.§.j.uer.item,ꝙ eſt pauper.Alex.conſ.15.Viſo. volu.iij.ergo non poterit iurare in litem,nec in ſupplementum probationis,nec poterit iurrare vigore ſtatuti uolentis credi iuramento dãnum paſsi, uel creditoris, aut alterius.Pariſ. conſil.164.Illuſtriſsima.col.ij.nu.2.uol.iiij.iunctis his quę dixi ſuprà hoc.§.nu.1.uerſ.ſeptimò principaliter.Fallit ubi ſtatutum diceret credi debere iuramẽto maſſarij,uel famuli,aut camparij,& ſimilium.nã cùm iſti communiter ſint pauperes uidetur uoluiſſe ſtatutum, quòd

etiam pauperum iuramento credi debeat. Hipp. ſing. j. Fal lit ſecundo vbi ex conſuetudine fuit conſuetum credi debere iuramento pauperis, quia tunc ſtari debet tali cõſuetudini ſic interpretãti ſtatutũ ipſum. l. minimè. ff. de legi.

18 ¶ Octauò principaliter † limita hanc l. ſi quando. C. vnde vi. & d. c. ſi. quod met. cauſ. & totum tit. ff. & C. de in lit. iur. & omnia iura, ac ſtatuta volentia credi debere iuramẽto creditoris, vel ſaltuarij, aut damnũ paſsi, vel alterius nõ procedere quotieſcũque iudex ex officio, vel ad partis inſtantiam, vellet ſeſe informare de conditione volentis iurare, an ſit omni exceptione maior, & ſic poſsit iurare, an verò ſit infamis, vel patiatur aliquam exceptionẽ de qua ſuprà, vel aliam, de qua per Spec. in tit. de accuſatore. & ſic non poſsit iurare, quia ſicuti iudex põt etiam ex officio ſe informare de conditione teſtis, ita etiam põt ſe informare de conditione præmiſſorum, & aliorũ iurare volẽtium in litem, vel aliud iuramentum præſtare, cũm ſint loco teſtium, & eos quos iudex viderit non poſſe iurare; maximè infames, poterit etiã ex officio repellere à teſtimonio iuramento, & ab accuſatione. Ripa. l. iij. §. hoc aũt iudiciũ. nu. 64. ver. v. fallit. & nu. 65. verſi. & illud. & nu. 66. ver. Latius. ff. de damn. infect. Bal. & Doc. in l. quos prohibet. per illum tex. ff. de poſtul. Inn. D. Ant. & Abb. in c. intimauit. de teſt. glo. in l. j. ver. de nominibus. ff. de mag. con. & in l. iij. verſi. inimicitię. ff. de teſt. & in auth. de teſt. §. j. ver. officij cauſã. de teſt. Bal. l. nec quicquã. §. obſeruare. in vltima charta. ff. de offi. proconſul. Soc. conſ. 136. Præſtantiſsimę. nu. 4. uerſ. ſic ẽt. vol. j. c. j. vbi Feli. per illũ tex. de accuſ. tex. cũ glo. in c. innotuit. de elect. & ibi no. Sic ẽt iudex pro eruenda veritate volẽtis ẽt ex officio præmiſſos, & alios iurare volentes in litẽ, vel in ſupplementũ probationis, vel aliud iuramentũ pſtare pro ſe, vel alijs, interrogare de cauſis eorũ ſciẽtię, & rõnibus quibus mouẽtur ad iurandũ, ẽt eos interrogare de circunſtãtis, & alijs, prout teſtes, & cõſtituti interrogantur, & vbi ex interrogationibus, & reſpõſionibus factis iudex videat, iuramentũ præſtandũ eſſe calũnioſum, vel nõ verũ, aut ſuſpectũ, vel iurare volentẽ non eſſe informatũ, vel aliũ pati defectum, iudex nõ debet deferre d. iuramen

tum,

tũ,& iuraméto tali tũc nõ erit credédũ ét ꝙ lex,vel ſtatutũ dicat debere ſtari iuraméto præmiſſorũ: quia intelligitur ſemper ſi ita iudici videatur iuſtũ,vel æquum.tex.ubi Doc.in l.vbicũque.ff.de interrog.act.Ripa.d.§.hoc aũt iudiciũ.nu.69.& ibi Alex.& alij.per text.in d.l.vbicũque.D. Io.Pet.de Fer.in for.lib.rñſionis rei.in gl.ver.iuſiurãdi.nu. 14.verſi. rurſum cõſueuit. per Ang.de Peru.& Io.de Imol. in l.qui bona.§.qui dãni. per illũ tex.ff.de dãn.infe.Soc.d. ver.ſic ét.& pro hac opinione faciũt not.per Bar.in l.j.col. iij.nu.9.ver.ſecũdò quæro.vbi Iaſ.col.vj.nu.9.verſi.primò ꝙ in nũtiatione.ff.de ope.nou.nun.& in l.ſolã.ubi Bald.& Doc.per illum tex.C.de teſti.Et vbi talis interrogatus eſſet varius, vel vacillãs,uel cõtrarius, uel aliũ patiatur defectũ adeo ꝙ pro alio nõ eſſet teſtis oĩ exceptione maior, nõ deberet credi eius iuramẽto:quia ſi in hoc caſu non crederetur teſtibus.l.eos.ff.de fal.Ergo multomagis credi non debebit ipſi iurare uolẽti pro ſe,nec pro alio. Bal.l.qui accuſare.col.j.uer.aduertatis.C.de edéd.Ang.in l.qui reſtituere. per illũ tex.& gl.ibi.ff.de rei uend.& in l.qui uas.per illum tex.ff.de furt.Cotta mem.uerſ.ſtatuto ciuitatis Mediolani cautũ ibi,ſextò.& hoc procedit indubitãter in iurare uolẽte in ſui fauoré,qui poterit interrogari ét ꝙ eius iuramẽto

19 ſtandũ eſſet: ſed ille cuius † iuraméto ſtãdum eſt pro alio, puta,ſaltuarius,uel cãparius ubi ex forma iuris,uel ſtatuti ſtandũ eſt eius iuraméto nõ poterit interrogari, ſed ſtãdũ eſt eius iuraméto ubi contrariũ nõ probatur. Ang.d.§.qui dãni.ſed tu dicas ꝙ quilibet cuius iuramento ſit ſtãdum in cauſa propria,uel aliena,ꝙ põt interrogari de cauſis ſcientię,& rõnibus quibus mouetur ad iurandũ,ad euitãdũ periuria.per d.l.ubicunq;.& per not.per.prac.Papie.d.uer.rurſum cõſueuit.& per ea quæ ſuperiùs dixi,& quia licèt iura uelint credi teſtibus,toto tit.ff.& C.de teſtib.et patet in ſacra ſcriptura qua dicitur,in ore duorũ,uel triũ ſtat oẽ uer

20 bũ.Tñ tales † teſtes poſſunt, et debẽt à iudice interrogari de cauſis ſcientię,et rõnibus eorũ teſtimonij,ac de alijs circunſtãtijs,quibus ſi rectè nõ reſpondẽt nõ eſt credendũ:ut patet in teſtibus Sanctæ Suſannę l.ſolã ubi tex.Bal.et Doc. C.de teſt.Ergo multomagis Partes, ac Saltuarij, & damnũ

paſsi,

paſsi,& alij quorum iuramēto ſtari debet in cauſa propria, vel aliena ex forma legis, vel ſtatuti poſſunt interrogari, vt ſuprà dixi,cum & ipſi fungantur teſtium officio, & patiantur omnes exceptiones,quas patiuntur teſtes.Bald.d.l. qui accuſare.col.j.ver.aduertatis.C.de eden.Et hoc maxi-
21 mè procedit † ex quo omnis lex,& omne ſtatutum,ac decretum volens credi iuramēto accuſatoris, vel actoris,aut creditoris,aut ſaltuarijs,vel libris mercatoris,ſeu teſtib.intelligitur ſemper accedente conſenſu iudicis,& ſi ita iudici viſum fuerit,cùm omnis probatio ſit arbitraria iudici: ergo iudex poterit interrogare,& ſeſe informare.Hippo.ſing. 458.Liber.Bald.l.vnica colum.iiij.de confeſ.Abb.cap.bonę el.j. de poſtul.præla.Bar.l.Lucius. ff.de his qui no .infa.tex. in l.in actionibus.ver.ſed iudex. & ver.item & ſi iuratum. & in l.videamus.§.ſed an iudex.&.§.item videndum. ff.de in lit.iu.& tex.in hac l.ſi quando.C.vnde vi.fa.tex.in l.iij. ibi,tu magis ſcire pōt. ff.de teſta.ſi enim iudex ęque nō arbitretur eſſe dandū iuramentū,uel non dandū, poterit appellari,ut dixi ſuprà in §.Quinquageſimo primò.num.16.
22 ¶ Nono principaliter † limita hanc l.ſi quando. C.unde vi.& d.c.fin.quod met.cau.& tot.ti.ff.&.C.de in lit.iur.& omnia iura,ac ſtatuta,decreta quibus caueatur credi debere iuramento damnum paſsi uel creditoris , aut ſaltuarij , uel alterius in propria, uel aliena cauſa non procedere, qn̄ iuramentum contineret non uериſimilia, uel eſſet calūniosum,uel immoderatum:quia tunc non eſt ſtandum tali iuramento.Ang.d.l.qui reſtituere. nu.3.ff.de rei uend.& cōſ. 164.Dominus uitalis. Nam etiam teſtibus non uериſimilia deponentibus non eſt credendum in cauſa aliena:ergo minus credendum erit pręmiſsis in cauſa propria,& aliena.c. nulli.ubi glo.uer.ueriſimiliter. & ibi Doc.de ele.in vj.Soci. conſ.194.Subtiliter.col.j.verſ.tertia.uol.ij.Crau.conſ.249. In cauſa. nu.8.cum ſeq.Bart.l.j.ff.quemad.teſt.aper.Parıſ. conſ.83.Potuit.nu.24.cum ſeq.vol.j.Bald.l.Arethuſa.col.j. de ſta.ho.c.licèt vbi Fel.& Dec.de proba.Abb.c.quia ueriſimile.ad fi.per illū tex.de præſump.Iaſ.l.ſi extraneus.in iiij.
23 not.ff.de condict.ob ca .Decimò limita † hanc l.ſi qn̄. C. vnde ui,& d.c.fin.quod met.ca.& tot.tit.ff.&. C.de in lit.

iur.&

iur.& omnia alia iura,& ſtatuta uolentia credi iuramento damnum paſsi,uel ſaltuarij,aut alterius non procedere qñ accuſatus,uel reus conuentus exciperet,ꝙ nollet ꝙ iuraretur,ſed peteret,quòd iudex accedat,uel mittat æſtimatores ſuprà locũ,& quod ex inſpectione iudicetur damnũ, tunc enim non auditur actor,uel accuſator,nec alius uolens iu
14 rare:quia † probatio per euidentiam facti ex loci uiſitatione ſuffocat alias probationes, & nunquàm intelligitur excluſa,& dicitur ſuperlatiua probatio,quæ præfertur cuicũque generi probationũ.Ripa l.damnum. nu.7.uer.quartò declara.ff.de dam inf.Bal.l.contra negantē. in fi.C.ad leg. Aquil.Alex.l.qui bona.§.qui damni.col.iiij.uer.Bal.ēt in l. contra. per illũ tex.ff.de dam.infe.Bertac.rep.uerſ.ſtatuta de dãnis.ibi,ſtatutũ ꝙ ſtetur.Bal.l.j.C.ſi ad lib.per tex.in l. ſi irruptione. ff.fi.regun.& §.fi.inſti.de grad.Iaſ.in l.j.nu. 10.in fi.uerſ.circa aliud. ff de ope.nou.nun.Et hoc procedit, qñ actor, uel accuſator proponeret magnũ fuiſſe damnũ,alioquin ſi proponeret paruũ damnũ:puta,quia peterentur tantũ ſolidi 40.imperalium,vel alia minor ſumma pro dãni emēdatione,& plus expēderetur in loci uiſitatione,& dãni æſtimatione,quã importaret quãtitas petita pro dãni emēdatione,tũc nõ poſſet peti æſtimatio,nec fieri viſitatio,ſed ſtari deberet ipſi iuramēto.Ripa d.uerſ.quartò declara.facit tex.in l.mediterraneæ.& ibi Bar.& Ang.C.de an. & trib.lib.x.Fallit qñ ex dolo rei cõuēti eſſet difficultas probationis: puta, quia res nõ extãt,uel non apparent,vel oculis non poſſunt demonſtrari, tunc enim non põt peti æſtimatio,ſed poſſet iurari in litem, tex.in d.l.in actionibus.uer.planè.ubi Bar.col.fi.uer.ītelligo.& ibi.Bal.uer.planè.& Iaſ.nu.17.& alij.ff.de in lit.iur.Iaſo.conſi.111.vol.j.
15 ¶ Vndecimò limita † totũ tit.ff.& C.de in lit.iur.& hanc l.ſi quando.C.Vnde vi.& d.c.fi.quod met.cau.& oĩa iura, ac ſtatuta diſponentia aliquē poſſe in litem iurare etiã per iuramentum ueritatis uel affectionis, vel iurare de intereſſe ſuo,vt ultra duplum veræ,& cõis æſtimationis in caſib. certis nõ fiat cõdēnatio,& eſt com.opi.l.unic.ubi tex.ver. dupli.et ibi gl.uerſ.cõtractibus.et Bar.col.8.ver.ſumus expediti.et Io.Fab.col.iiij.et Petr.Rebuf.in glo.j.uerſi.prout

nu.89.

nu.89.& ex hoc.& in glo.ver.contractibus.nu.4.ver.ex gl. & Dec.nu.69.& mag.D.Cam.Pæzon.Plau.in glo.verſ.dupli.nu.25.& ibi alij Doc.cõiter per illum tex.C.de ſen.quę pro eo quod int.Alex.& Iaſo.in l.videamus.§.deferre.col. 11.ff.de in lit.iur.& licèt tex.in d.l.videamus.§.iurare. dicat poſſe in infinitũ iurare:tamẽ iudex debet taxare vt ipſum duplũ cõis,& veræ æſtimationis nõ excedat,vt dicũt Doct.in d.l.j.C.de ſent.quæ pro eo quod int.profe.per illũ tex.quia ſi non põt id quod intereſt duplũ excedere qñ verè probatum eſt.vt eſt tex.in d.l.j.à fortiori qñ nõ eſt probatum,niſi per iuramentum.Rebuf.d.verſi.& ex hoc.& l. qui reſtituere.ff.de rei vend.quę dicit ſine taxatione in infinitũ poſſe iurari,reſtringitur vt nõ excedat ipſum duplũ per d.l.j.vt dicit Rebuf.in d.l.j.in glo.j.verſi.prout.nu.92. verſi.nec obſt.& nu.97.verſi.nec me.vbi alij Docto.

26 ¶ Duodecimò † limita non poſſe iurare in litem,coram arbitratore ſecundum Gratum in conſi.x.Et ſi.vol.ij.& D. Io.Baptiſtam de S.Blaſio in tracta.quæſtionum arbitraliũ in q 49.num.90. Sed teneo quòd etiam coram arbitratore poſsit deferri iuramẽtnm in litem veritatis.Pariſius conſi. 76.Ad reſolutionem.num.14.cum ſeq.vol.j.per c.quintauallis.de iureiurrand.& ibi Docto.

27 ¶ Tertiodecimò † limita, quòd iuramentum in litem debet præſtari per partem principalem adeò,quòd per procuratorem præſtari non poteſt.l.admonendi. vbi Rom.& Iacobus Petri de Ptholomeis.nu.293.ver.ſed vnum.& Catia Iup.nu.293.verſ.ſed vnum. ff.de iur.c.ſi vero.el ij.de ſent. excom.Iaſ.l.vulgò. ff.de in lit.iur.Sed vbi eſſet procurator cum ſpeciali mandato poſſet iurare.Alex.d.l.vulgò.

28 Quartodecimò † limita quòd licèt in litẽ quis iurare poſſet quòd tamen non cogitur iurare in litem,ſed põt ſi vult: dicere quòd vult teſtibus vel inſtrumentis ſuum intereſſe, vel ius ſuum probare.tex.in l.j.& in l.is qui.C.de in lit.iur. Ang.Aret.in rub.inſt.de actio.col.ij.verſ.tertiò.in tit.& eſt com.opinio Alex.l.fi.de in lit.iur.Soci.conſi.146.Viſo.col. pe.& fi.vol.j.cum enim ſit conceptus titulus abſque verbo per gerũdium in actiua ſignificatione. ff.& C.de in lit.iur. ipſum gerundium non importat neceſsitatē.Are.d.ver.iij.

Pur.&

Pur.& Mod.rub.C.de edē. maximè cū quilibet poſsit renū tiare fauori ſuo, & ſic facultati iurādi ſibi conceſſæ à iure.

29 Sic † & decretum Mediolani volens fieri cōpromiſſum inter agnatos,ſed quòd deciſa per ſententiam vel contractū non veniant in cōpromiſsis intelligitur niſi producēs ſententiam, vel contractum vellet quòd ipſa deciſa venirent in compromiſsis: quia tunc etiā de eis debet cōpromiſſum fieri ex quo poteſt fauori ſuo renuntiare etiam inuito altero.Alex.conſi.254.Abundè.col.fin.verſ.nec obſt.vol.vj.

¶ Decimoquintò limita tit.ff.& C.de in lit.iur.& iura, & ſtatuta volentia poſſe in litē iurari ob dolū, procedere in dolo vero,non autē in dolo præſumpto:quia ex dolo præſumpto nō pōt deferri iuramentū in litē ne cōcurrāt duo ſpecialia, ꝙ actori credatur in propria cauſa contra l.nullus.ff.de teſti.item quòd præſumatur dolus contra l.meritò.ff.pro ſoc.ita dicit Cotta mem.verb.iuramentum.Bart. in l. tutor qui repertorium,col.pen,uer.uenio ad tertiā.ff. de adm.tut.Corne.conſ.81. Quanquam.col.iij.in fi.& ſeq. uol.iiij.Iaſ.cōſ.174.Spectabilis.col.fi.ver.ij.principaliter in fi.uol.ij. & hoc maximè uerū eſſet caſu quo dolus pręſumptus pręſumptiuè probaretur:iuxta not.per Fel.in c.ſi aūt. col.j.de reſcript. ita dicit Cotta d.uer.iuramentū. & quomodò cognoſcatur dolus uerus, à dolo præſumpto uide Bar.in l.ꝙ Nerua.in iiij.q.ff.depo.Ange.in l.ex conſenſu.§. fi.ff.de app.Alex.conſi.103.Videtur.nu.59.uer.& licèt ad-

31 uerſus.uol.j.Fel. d.ca.ſi autem & dicitur † dolus uerus.& non præſumptus qn̄ de eo apparet ex indicijs manifeſtis. l.dolū.C.de dol.Alex.d.uer.nam differetia.& propter dolum uerū poteſt iurari in litē,Alex.d.uer. & licèt.et d.uer. nam differētia.Dolus autem pręſumptus eſt quando de eo indicia nō ſunt ita manifeſta, ſeu præſumptiones nō ſunt ita manifeſtæ, adeò ꝙ omninò dolū nō concludūt, Alex. d.uer.nā differētia. Et ita teneo non poſſe iurari in litē ob dolū pręſumptū,intelligēdo de dolo pręſumpto,quando de eo nō conſtat,niſi per indicia leuia:ut ſentit Ale.d.uer. nā differetia. ſed ubi indicia nō ſunt leuia, ſed vrgētia teneo poſſe iurari in litē ob dolū præſumptū ſicuti ob dolū uerū.Soc.cōſ.213.Coſilijs.Bal.col.119.Statuto.vol.ij.Bal.

Curt.et

Curt.& Duare.d.l.in actionibus,& vide ſuprà,nu.681.ver. 45.amplia.& probatur:quia ille qui non facit id quod ſcit, vel ſcire debet,ſe teneri ratione officij ſibi iniūcti: puta,ſi eſt tutor,vel adminiſtrator, & non facit inuentariū.& librum rationū eſt in dolo præſumpto & non vero. Bar.d.l. tutor qui repertoriū.nu.20.col.4.verſi. venio ad ſecundā. Alex.d.conſi.103.Videtur.nu.20.ver.nam differentia. vol. j. Et item dicitur dolus præſumptus & non verus, ſi quis non vult reſtituere, vel ſoluere illud quod pōt, & etiā ſcit vel ſcire debet ſe reſtituere, vel ſoluere debere. Alex.d.verſ. nam differentia.l.ſi procuratorem.§.dolo.& l.dolus.ff.mādat.ac etiā dicitur dolus pręſumptus,& non verus,vbi iudicis præcepto quis non paret.l. non poteſt dolo.ff.de reg. iur.Alex.d.verſic.nam differentia. Et licèt præmiſsi dicantur eſſe in dolo præſumpto,& non vero.Bar.d.l.quod Nerua.in iiij.quæſt.ff.depoſi.Bald.in l.pignus.col.fin.C.de pignor.actio.Alex.d.verſi.nam differentia.Tamen poteſt cōtra præmiſſos qui ſunt in dolo præſumpto ob ipſum dolū præſumptum licèt non conſtet de dolo vero iurari in litem: vt eſt tex.in d.l.tutor qui repertorium.ff.de adminiſt. tut.& in l.qui reſtituere.ff.de rei vendic.Et vbicunque lex, vel ſtatutum dolum præſumit, vel dicit in dolo aliquem videri, poteſt contra eum in litem iurari.text.in d.l.tutor qui repertorium.in princ.ver.videtur.& ibi glo.verſ. videtur.iuncto tex.in verſi.ex iureiurando.ff.de admini.tut.

32 ¶ Sextodecimò † limita tot. tit.ff.& C.de in lit.iurand.& hanc l.ſi quando.C.vnde vi.& omnia iura,ac ſtatuta volētia poſſe iurari in litem,vel de dāno dato, vel poſſe aliquē accuſari,vel contra eum agi, non procedere vbi ageretur contra illum qui in agro alieno ſolùm vuas comediſſet, & de eis nihil exportaſſet, vel ſpicas poſt tergā metentium relictas collegiſſet,& in eis falcem non miſiſſet: nam talis ēt ſi teſtibus conuinceretur non tenetur ad aliquām pœnam, nec poteſt contra eum iurari, nec agi ad aliquid etiā ſi ſtatutum præmiſſa fieri prohiberet ex quo prædicta fieri poſſunt de iure diuino: vt habetur Deutero.c.23. vbi à domino dicitur,ingreſſus vineam proximi tui comede vuas quātum tibi placuerit, foras autē ne afferas tecū: ſi intraueris

ſegetem

ſegetē amici tui,franges ſpicas,& manu conteres, falce aūt non metes,& ita Chriſtus patiebatur diſcipulos ſuos intrare fundum alterius,& in eo comedere ſpicas, nec eos increpabat,quia non exportabant.Matth.c.7. & 12. Marc.c.2.& Luc.c.6.& ita dicit Rip.in d.l.dānum.nu.3.ver.iuxta.ff.de dam.infec.Gand.trac.malefi.tit.de pœn.D. Bertho.Chaff. conſi.j.nu.31.& 32.in v.part.D.Iafre.Lanfran. concluſ.97. Cōmedens.l.qui occidit.§.ſi quis alienū. & ibi Flor. ff.ad l. Aquil.c.j.vbi glo.verſ.phas.diſt.j.facit c.fi.de pac.tenen.& eius violat.vbi tex.in d.c.fi.dicit licere cuicunq; tranſeunti impunè equū ſuū paſcere ex herba quantū propinquiùs ſecundū viā ſtans cōplecti potuerit ad refectionē equi ſui.

33 ¶ Decimoſeptimò † limita iura omnia, & ſtatuta volentia aliquem poſſe iurare in litē, vel accuſare,vel agere, aut iurare in damno dato,aut poſſeſsione turbata,non procedere contra pauperes,& alios qui paſcunt capras,ſeu pecora,vel alia animalia in paſcuis publicis,prout erat priùs ſtatutum,vel conſuetum. Nam contra tales non poteſt iurari in litem,nec agi de dāno, nec poſſunt etiam teſtibus accuſari etiam ꝙ fieret ſtatutum ꝙ accuſarentur: quia tale ſtatutum nouum,eſſet iniquum, & nō valeret ſi ſtatutum nouum contra antiquū ſtatutum, ſeu contra antiquā conſuetudinem prohiberet capras,pecora,& alia animalia minuta duci ad paſcua publica,& permitteret ad ea duci animalia aratoria,& ſic boues: quia tale ſtatutum nouum eſſet iniquū,& nō ualeret,ex quo de uſu paſcuorū, & nemoris reipublicę tantū debet habere pauper pro ſua neceſsitate,quantū diues.Et ſi valeret ipſum ſtatutū nouū,non ita haberet vſum pauper,qui non haberet niſi tres capras, uel pecora,quantū diues,qui haberet plures boues:ergo ipſum nouū ſtatutū tanquā factū in perniciē & odiū particulariū, & contra antiquā conſuetudinē ſeu antiquū ſtatutū, ēt ꝙ fieret à maiore parte conſilij, & populi uno ſuo contradicēte nō ualeret.& ita cōſuluit Rip.in lib.j. Reſpo.ſub. rub.de legibus.in reſpō.22.in c.incip.iniqua lex eſt. ꝑ not. per Alb.de Roſ.in l.intantùm.§.uniuerſitatis.ff.de rerū diuiſio. cùm in paſcuis debeat attēdi antiqua conſuetudo.l. j.C.de paſcuis pub.& pri.libr.x.Dec.conſil.550.Iuridicam.

Nam

Nam cuilibet de populo competit ius depaſcẽdi animalia ſua cuiſcunque generis in paſcuis publicis, cùm ſint omnibus communia.l.in tantùm.§.uniuerſitatis.ff.de rerum diuiſio. l.j.cum ſeq.C.de paſcuis publ.et prin.Cæpol.rub.de ſer.ſub rub.de ſer.iuris paſcendi.l.ciuibus. ff.de lega.j.Fallit reſpectu conſentientium ipſi ſtatuto, ac etiam reſpectu non appellantium ab eo:quia quoad eos ualeret, quoad alios non ualeret.Ripa d.reſpon.22.Fallit etiam quãdo ſtatutum nouum eſſet generale contra omnes diuites, & pauperes, ut animalia magna, uel parua cuiuſcunque generis non mittant ad paſcua publica niſi ſoluatur pẽſio vniuerſitati:quia tunc ualeret ipſum ſtatutum nouũ contra antiquũ etiam ſi eſſet factũ ſolùm à minore parte conſilij,& non per capita domorum.Iaſ.conſi.71.Ordinatio.uolu.ij.

34 ¶ Decimooctauò † prędicta iura,ac ſtatuta limitãtur procedere qñ perſonæ iurare uolentes eſſent habiles ad iurandum: puta,maiores, vel puberes,et non impuberes,ac ſani mente,& nõ furioſi.Et domini,aut poſſeſſores loci damni dati,vel ꝙ vtilitas fructuũ ad eum ſpectaret alioquin iurari non poſſet per eos in litẽ,nec in ſupplementũ,nec de dãno dato.Iaſ.d.l.in actionibus.col.vij.uerſi.quartò requiritur.ff.de in lit.iur.& eſt text.in l.videamus. ff.de in lit.iur.

¶ Decimononò limita iura oĩa,ac ſtatuta uolentia in litẽ poſſe iurari,vel credi iuramẽto damnũ paſſi nõ procedere contra illũ qui cauſam,vel inſtrumentum ſic faciendi etiã nullum habuiſſet ab agẽte, vel alio:nam tunc contra eum non poſſet iurari cùm videatur ceſſare dolus.text.in d.l.in actionibus.& ibi Doct.ff.de in lit.iur.Corn.conſ.205.Videtur.num.v.vol.ij.facit l.j.in fin ff.de abig.et l.igitur.§.j.ff. de lib.ca.& fa.not.ſuprà in §.ſpoliatus. num.6.uerſi.tertiò fallit.& in §.ad laudem.num.13.verſic. tertiò limita.

35 ¶ Vigeſimò etiam † limita omnia iura uolentia poſſe iurari in litẽ, & omnia ſtatuta diſponentia credi debere iuramẽto damnũ paſſi non procedere cõtra eum qui cum uia publica eſſet dirupta ingreſſus fuit per fundum uicini et cum aĩalibus ciuiliter trãſeundo cum minori dãno prout fieri potuit:quia cõtra talẽ nõ poteſt agi ad pœnam de ingreſſu,nec iurari.l.per agrũ.ybi Bald,& Barb.in apoſtil.ad

Bal.C.de ſer.& aqua.Bal.& Ang.l.ſi quis eum via.ff.quemad.ſeruit.amit.Bertach.reper.verſ.via.& verſ.tranſitus.
36 ¶ Vigeſimoprimò † limita iura omnia,& ſtatuta preſtantia facultatem iurandi in litem ob dãnum datum, vel delictum commiſſum,aut dolum commiſſum,non procedere cõtra damnificantem,vbi damnum datum, vel delictũ commiſſum,ſeu dolus adhibitus,habet admixtam culpam damnificati: quia non põt iurari contra damnificãtem,& ipſe damnificans non tenetur ad emendationem damni. Crau.conſ.119.Quæritur. nu.xj.Soc.conſ.156.Pro fundamento.col.fi.vol.j.D.Petr.Paul.Pariſ.conſi.158.vol.4.damnum enim quod quis ſua culpa ſentit ſibi, & nõ alij debet imputare.l.ſi fideiuſſor.ff.mãd.l.ſi merces.§.culpæ.ff.locati.l.inter oẽs.§.pe.ff.de fur.l.j.§.vſque adeò.ff.de iniur.l.iij.§.ſi quis volentem. ff.de lib.hom.exhi.Hyppolit.ſing.350.damnum.Craue.conſi.202.Non videtur.volu.ij.Soc.l.Iulianus.col.xj.verſ.comprobatur.ff.de condit.& demonſtr.
37 ¶ Vigeſimoſecundò † limita oĩa iura, ac ſtatuta: volentia poſſe in litem iurari,vel agi,vel iurari de damno dato, non procedere contra illum qui etiam in fundo, vel territorio alieno,incidit ligna,vel animalia pauit, vbi erat conſuetudo,vel poſſeſsio,vel ſtatutum ſic faciendi:quia ualet talis conſuetudo ſeu ſtatutum,& ſic facientes non poſſunt accuſari.Pariſius conſi.17.In præſenti.nu.30.col.v.in fi.& vj.in prin.vol.j.Abb.Panor.c.dilecti.vbi glo.j.& alij Doct. de arbitr.Dec.conſ.550.Iuridicam. in prin.Crau.conſ.iiij. Præſupponitur.nu.4.cũ ſeq.Bar.l.nõ ſolũm.§.ſed ut probari.nu.2.ver.idem dico.ff.de oper.nou.nunci.D.Iaſon Mainus conſ.150.nu.2.vol.j.Calca.conſi.49.Contra cõmune. Soc.cõſ.15.In cauſa. vol.iij.tex.& Doc.in l.j.& ij.C.de paſ. pub.vel pri.lib.x.D.Roch.Cur.trac.de conſue.fol.46.verſ. quarta ſit concluſio.ibi,ex præmiſſa concluſione, & rõne. arg.l.vẽditor.ff.com.præd.& l.iij.§.fi.ff.de teſti. fa.gl.in c. cũ uenerabilis.de cõſue.Et ibi Doc. fallit ubi paſcua nõ eſſent pro oĩbus ſufficientia,ſed eſſent neceſſaria,& ſolũ ſufficientia pro dominis, vel habẽtibus titulum,& eorum beſtijs, tunc enim facta per eos prohibitione vel inhibitione ipſi præferuntur. Et ipſum ſtatutum,ac cõſuetudo etiam

vetuſtiſsima cuius initij memoria non eſſet in cõtrarium: tunc nõ attẽditur,& contrauenietes poſſunt accuſari. Rochus d.ver.ex præmiſſa cõcluſione. Abb.d.c.dilecti.Afflic. deciſ.290.Quidã baro.Pariſ.conſ.27.In præſenti. nu. 143. ver.& ad unũ. vol.j.Cęp.trac.de ſer.ruſt.pręd.ti.de meſſe. & vind.c.20.per tex.in c.ſuggeſtũ.de dec.& in c.quid per. de verb.ſig.& in l.venditor.ff.com.prędio.& in l.ędem.C. loc.& fa.dictũ quinque virginum prudentũ. Matth.ca.25.

38 ¶ Vigeſimotertiò limita † omnia iura, ac ſtatuta volentia poſſe in litem iurari,vel credi iuramento damnum paſſi,aut poſſeſſoris non procedere,vbi conſtaret uolentẽ iurare eſſe turbatorem, vel ſpoliatorem poſſeſsionis alienæ, vel quòd eſſet poſſeſſor doloſus,vel ſpoliator etiam nõ violẽtus, vel quòd haberet poſſeſsionem à iure damnatam, & eius occaſione, vel ex cauſa ab ea dependente vellet iurare: quia tunc non auditur, ex quo omnia iura,ac ſtatuta, quæ loquuntur in fauorem poſſeſſorum non intelligũtur de poſſeſſore alienæ poſſeſsionis, nec de turbatore poſſeſſionis,ſed tantum de legitimo poſſeſſore.Afflic.deciſ.403. Catholica.num.6.Bal.conſ.463.Statutum.vol.iiij.tex.in l. improba.C.de acq.poſſ.& in l.ſi qua loca.vbi gloſ.& Doc. C.de fun.& ſal.rei do.lib.x.& in l.authoritatem. C.vnde vi & in l.vis.vbi tex.& Bal.C.de prob.Sic etiam regula cancellariæ,qua dicitur, ꝙ poſſeſſor triennalis cum tit.ſaltem colorato, vel pręſumpto, & abſque ſimoniaco ingreſſu nõ poſsit moleſtari,non procedit in fauorem poſſeſſoris triennalis uiolenti.Gome.ſuper d.regula.q.xj.c.placuit.16.q.vj. Et capitula pacis de reſtituendis poſſeſſoribus, intelliguntur de illis qui iuſtè poſsidebant,maximè cũ titulo,& non de poſſeſſoribus violentis,nec doloſis. Afflict.d.deciſ.403. Catholica.Pariſ.conſ.24.Pręſupponitur. volu.j.Decretum

39 † etiam Mediolani, ꝙ poſſeſsio, ſeu quaſi defuncti continuetur in hęredem,intelligitur de poſſeſsione ciuili,& naturali,quã defunctus habebat eius noĩe proprio, non autẽ de poſſeſsione quã defunctus habebat noĩe alieno: puta,in rebus commodatis,vel depoſitis aut locatis defuncto, nec in rebus quas defunctus cõſtituit ſe poſsidere noĩe alterius. D.And.Tiraq.in tract.le mort ſaiſit le vif.in iij.par.in ij,& iiij.declara-

iiij.declaratione.Bal.l.j.col.ij.ver.quęro an ſit.C.ſi de mo. poſ.Iaſ.conſ.147.Circa.vol.ij.Curt.iun.conſ.108.Circa.& conſ.110.Pro habenda.Imo.conſ.16.Viſo.Et hęc intelligo quantum ſit contra veros poſſeſſores,vel dominos, ſed reſpectu pręiudicij tertij hęres petens continuationem etiam pro rebus ipſis videtur audiendus. Tiraq.in d.iiij.declaratione.arg.l.fi.C.de fur.& l.& non tantum.ff.de petitio. hęred.vnde poſſeſſor non legitimus contra dominum,vel verum poſſeſſorem iurare non poterit, contra tertium autem ſic,niſi per illam poſſeſsionem minus legitimè adeptam eſſet effectus non omni exceptione maior,per notà. ſuprà in §.ſeptimò principaliter.nu.j.

40 ¶ Vigeſimoquartò limita,† vt in litem iurari non poſſit, nec iurari de damno dato,nec agi pro alia cauſa,& ſi feratur ſententia non valet,quando eſt lapſa inſtantia iuris cōmunis,uel ſtatuti quando tempus pręfigitur inſtantię,ſeu cauſæ : ſecus ſi præfigitur iudici : quia tunc præmiſſa fieri poſſunt.& eſt communis opinio.Dec.conſ.550.Iuridicani. Pariſius conſ.158.Si ius.uol.iiij.

41 ¶ Vigeſimoquintò† limita omnia iura communia,& ſtatuta volentia poſſe agi, vel iurari de damno dato, vel credi debere iuramento damnum paſsi, non procedere contra eum qui nō dedit damnum, ſed rem vtilem pro ſe, vel pro poſſeſſore,vel pro alio fecit,etiam contra voluntatem veri poſſeſſoris:puta,quia ſiluam cęduam cædit,vel agrum arauit,aut ſeminauit,vel fructus maturos collegit:quia cōtra talem nō competit actio,nec accuſatio damni dati,ſed poſſeſsionis turbatæ:ſecùs ſi ſilua non erat cædua, vel fructus nō maturi fuerunt collecti: quia tunc diceretur damnum datum & pro eo poſſet iurari. Bald.conſi.436.Statuto cōmunis Papiæ.col.ij.ver.in contrarium.vol.v. & conſ. 436.Statuto.vol.iij.& conſ.144.Præſuppoſito, vol.j.Laur. Calch.conſil.100. Quòd veniat.colu.ij.num.4.verſi.quoniam.text.& Doctor. in l. ſi ſeruus ſeruum.§.ſi oliua.ff. ad leg.Aquil.& in l.nam & ramos.ff.quòd vi aut clam.D.Mar. Socin.Iun.conſil.146.In cauſa.numer.20. cum ſequen.volu.j.Sic & actio, & accuſatio damni dati,& ſtatutum quòd credatur iuramento damnum paſsi, non habet locum

contra eum,qui tanquam poſſeſſor percepit fructus. Bald. tit.de pace Conſt.in glo.ver.ſine fructibus. Calch.d.conſ. 100.Io.Bertac.in repert.ver.ſtatuta de damnis.ibi,ſtatutũ
42 de damno non habet locum.Damnũ † enim dicitur quan do eſt patrimonij diminutio,cum rei corruptione, quo ca ſu iura, ac ſtatuta volentia credi iuramento dãmnũ paſsi, uel uniuerſitatem teneri pro damno dato,non habent lócum quando eſt diminutio patrimonij cum rei amotione, & contractatione de loco ad locum:puta, quando quis incidit ligna,& exportauit,uel collegit fructus maturos, uel immaturos,& eos exportauit,tunc enim non dicitur damnum,ſed furtum.Et iura, & ſtatuta ꝙ credatur iuramento damnũ paſsi,vel ꝙ vniuerſitas teneatur pro damno dato, non habent locũ in tali caſu: quia nõ poterit vigore dicti ſtatuti iurari contra ipſum exportantẽ, uel contractãtem, ſeu amouentem res,& uniuerſitas tunc vigore dicti ſtatuti nõ tenetur, niſi ſtatuta aliter expreſsè diſponant ẽt contra contractantẽ,vel amouentẽ.& ẽt in caſu amotionis re
43 rũ, alioquin † ſtatuta loquentia de damno nõn procedũt in furto,& ſtatuta loquentia in furto, non procedũt in dãno dato:quia damnum eſt cũ rei corruptione, furtũ verò cum rei amotione,& contractatione,& eſt com.opi.tex.& ibi not.Bal.in l.ſi ſeruus ſeruum. §.oliuam.ff.ad leg.Aquil. Dec.conſ.83.In cauſa.col.ij.ver.quartò ad prædictũ.Alex. & Ro.l.ij.ff.de dãno infect.Grat.conſ.154.Viſis.vol.ij.Bal. Alex.& Iaſ.l.j.§.fi.ff.ſi quis iuſd.non obtem.Et licèt vigore dicti ſtatuti non poſsit agi nec iurari vbi interuenit rerum amotio ex quo eſt furtum,poterit tamen iurari de iure coi.ut dixi ſuprà in §.primò itaque.num.v.verſi.tertiò.
44 ¶ Vigeſimoſexto † limita omnia iura communia,& omnia ſtatuta quibus diſponitur vt poſsit iurari in litem, uel credi debeat iuramẽto damnum paſsi,uel ſaltuarij, aut officialis uel alterius, non procedere quotieſcunque libellus, vel petitio aut accuſatio, ſeu inquiſitio ſuper quibus procederetur eſſet ineptus,ſeu inepta:puta,ſine anno,uel menſe,uel loco delicti,ſeu damni dati,ſeu commiſsi cohærẽtia to:quia annus,menſis,& locus cohærẽtia tus damni, uel delicti commiſsi debent exprimi, alioquin non ualet proceſ-

ſus,

ſus,nec poteſt iurari,nec ſequi ex eo aliqua condemnatio. ex.in l.libellorum.& ibi Bar.& Doc.ff.de accuſa.Dec.conſ. 83.In cauſa.col.j.nu.2.& col.ij.ver.ſecundò reſpondetur.& col.fi.uer.nec obſtat.Alex.conſ.91.In cauſa.col.ij.uerſ.ſed ita.uol.vj.Carol.Ruin.conſ.x.Viſo.uolu.v.Bar.l.ij.§.ſi publico.ff.de adu.glo.& Doct.in c.ij.de libel.oblat Dec.l.edi-
45 ta.nu.38.C.de eden.Et ineptitudo,† ac nullitas libelli,ſeu accuſationis,aut petitionis non poteſt tolli,nec purgari etiam quòd in iuramento,uel probationibus locus, & tempus exprimerentur,uel alia exprimerentur,aut fierent quę facta non fuerunt in libello,nec accuſatione.Dec.d.conſi. 83.In cauſa.col.j.uer.nec iſta.& col.ij.verſ.ij.reſpondetur. Bal.l.j.in fi.ff.de iuriſdict.omnium iudic.& in l.j.in fi.C.de
46 pig.act.Et quòd plus † eſt non ſolum annus,& menſis, ac locus debet exprimi.d l.libellorum.uerum etiam debet exprimi dies delicti,uel damni dati, ſeu commiſsi, uel contractus facti,uel confeſsionis,ſeu proteſtationis factæ uel alterius dicti, uel negotij celebrati, ſi reus petat diem exprimi ne ſibi tollatur defenſio in probādo contrarium, maximè ſi petat exprimi diem,ut poſsit de falſo redarguere, & hoc procedit in omnibus cauſis,tàm ciuilibus,quàm criminalibus etiam,quòd iuramento alicuius ſtari deberet. Iaſ.l.arbitraria.§.ſi quis Epheſi.ff.de eo,quod cert.loc.Crem.ſing. 100.Statuto.Iaſ.Lāfranc.conclu.280.in accuſatio.Bart.d. l.libellorum.& in l.is qui reus.ff.de publ.iud.Excuſatur tamen actor uel pars ſi dicat ſe diem ignorare. Nic.Milus in rep.uerſ.libellus ēt. Quod ego non admitto niſi ſit lapſum tantum tempus, adeo, quod ueriſimiliter de die potuit actor,uel pars obliuiſci.nā ſi ſuſpectus eſt teſtis ergo,& pars quæ, ſeu qui dicit nō recordari de aliquo ubi uerisimiliter poteſt recordari.Cor.cōſ.56.Videtur. col.fi.uer.reſtat.uol. j.Crau.conſ.ix.Accuſatur.nu.7.Et idem corruit accuſatio, & non poteſt iurari uigore dictorū iurium,& ſtatutorum, ubi dicitur in accuſatione, q̄ damnum uel delictū ſit culpa datum uel factum,quia dici debet,quòd dolo malo dānum,uel delictum fuit commiſſum,niſi lex,uel ſtatutū expreſſe dicat etiam ob culpam in illo caſu poſſe iurari.Dec. d.conſ.83.In cauſa.& hoc idem procedit ubi accuſatio eſt

ſet incerta,& non concludens: puta, ſi diceretur in ea datum fuiſſe damnum,& non exprimeretur perſona cui,nec in cuius bonis datum fuerit damnum: nam tunc non poſſet agi,vel iurari vigore dictorum iurium, & ſtatutorum, maximè ſi in accuſatione dictum fuiſſet, dãnum fuiſſe datum iuxta bona accuſatoris:nam tunc videtur,quod in bonis accuſatoris damnum non ſit datum & ſic non poſſet iurari.Dec.d.conſi.83.In cauſa.col.j.verſi.& ideò.Et item non valet accuſatio vbi non eſt ſcriptus locus porrectę accuſationis.Barto.conſi.228.Catherina. Item ſi accuſatus dicat damnum datum in toto fundo etiam choerentiato poteſt dicere accuſatus ſe eſſe incertum, & neſcire vbi ſit fundus cum illis coherentijs,& petere illum ſibi oſtendi ad oculũ, & interim iurari non poteſt,nec procedi.Et idẽ excipi põt in ciuilibus per reum contra libellũ actoris. Bart. l j.col.3. nu.11.vẽr.quæro ſi reus dicit ff.de eden.pract. Papi.in for. lib.act.real.in glo.ver.cui cohẽret.nu.6.Et idem crederem vbi diceretur damnum datum in parte fundi certi. vt peti poſsit demonſtrari illam partem ac oculũ maximè vbi nõ fuiſſet dictum à qua parte fundi eſſet illa pars l.quæ de tota.§.incertè ff.de rei vendi.l.iij.§.incertam.& l. locus.ff.de acqui.poſſ.iunctis no.per Bar.in d.ver. quæro ſi reus dicit.

S V M M A R I V M.

1. *Iuramentum in litem debet præſtari in tempore probatorio aliàs non valet.*
2. *Iuramentum in litem debet à iudice parti deferri, non ſpontè à parte præſtari,alias non valet.*
3. *Iurare quis non poteſt in litem niſi prius probet ſe eſſe talem, qualem ſe eſſe aſſerit,ſi id à reo negetur.*
4. *Fori quæſtio vbi incidit, non poteſt decidi iuramento damnũ paſſi.*
5. *Contrarius ſibi in litem non iurat,vel qui non habet veram informationem,aut in iuramento eſſet error.*
6. *Iurare non poteſt qui non eſt veriſimiliter informatus.*
7. *Iurari in litem non poteſt,niſi citata parte ad videndum iurari.*
8. *Iudex ex officio non poteſt deferre iuramentum in litẽ non petẽti.*
9. *Vniuerſitas non tenetur de damno dato,nec contra eã iurari poteſt, niſi homines ad ſonum campanæ congregati damnum dederint.*
10. *Iuramentum non defertur illi contra quem eſt iuris præſumptio.*

Iurari

11 Iurari non poteſt contra facientem opus ſibi vtile in ſuo, licèt vicino noceat.

12 Iurare in litem non poteſt dominus qui rem damnificatam ſcienter ſine proteſtatione acceptat.

13 Iurare non poteſt accuſator, qui alleget poſſeſſionem, quæ fuiſſet iure facultatis.

14 Iurare nõ poteſt in litem is qui librũ rationum conficere tenebatur, et non cõfecit, contra illũ qui id cõt facere tenebatur, & non fecit.

15 Furtum non fit hæreditati iacenti nec pro eo agi poteſt poſt aditã hæreditatem, nec in litem iurari, fallit vt ibi.

16 Delictum nocturnum an per teſtes probari ita poſſit, vt valeat iuramentum in litem vel in ſupplementum probationis deferri.

17 Teſtes deponentes de actu nocturno, an & quando probent.

18 Iurari in litem an poſſit contra forenſem, vigore ſtatuti, ſi is forum declinet.

19 Iuramento hæredis ſi ſtandum ſit ex forma ſtatuti, an ſtari debeat etiam iuramento hæredis.

20 Statutum volens poſſeſſionem defuncti continuari in hæredem, an procedat in hærede hæredis.

21 Priuilegium conceſſum Titio, & hæredi ſuo intelligitur tantùm de primò hærede, fallit vt ibi.

22 Poſſeſſio defuncti vigore ſtatuti prædicti an continuari dicatur in ſubſtituto pupillari, vulgari, vel aliàs directo, vel fideicommiſſario vniuerſali, vt iurare poſſint.

23 Statutum, quòd ſtetur iuramento hæredis, intelligitur de habili, & capaci, vero & perpetuo.

§. LI.

1 VIGESIMOSEPTIMO limita † oĩa iuracõia, ac etiã oĩa ſtatuta volẽtia aliquem poſſe in litẽ iurare, vel credi iuramento damnũ paſsi, vel ſaltuarij, ſeu cãparij, vel creditoris, aut alterius, vel diſponentia aliquẽ poſſe iurare in ſupplemẽtum probationis procedere qñ talia iuramẽta præſtarentur in tempore probatorio cùm ſuccedant loco probationis: ſecus ſi præſtarentur ante litem conteſtatã, & ſic in tempore quo probationes fieri non poſſent, vel præſtarentur poſt terminũ probatoriũ, quia non valerent

dicta,iuramenta,& nihil probarent,& ex eis non poſſet ſequi condemnatio.ita dicit D. Aymo.Crauet.conſi.196.Et ſi abundè.col.j.& Dec.conſi.83.In cauſa.col.ij.verſ.ſecundò reſpondetur. Et ſi iuretur poſt ſententiã non valet.Bal. conſi.119.Statuto.col.ij.& iij.vol.ij.& eſt commu.opin.q iuramentum in ſupplementũ probationis debet peti ante concluſionem in cauſa in termino probatorio partis volentis iurare, ergo idem in iuramẽto in litem cùm ſit loco probationis.Ruin.conſi.35.Quòd ſententia.nu.1.vol.v.l. admonendi.vbi Iaſ.in ij.lect.nu.318. & 319.ff.de iur. Hippol.ſing.170. Animaduertant. poteſt tamen iudex prædicta iuramenta ante cõcluſionem cauſę à parte petita,poſt concluſionem cauſæ deferre.Iaſ.d.l. admonendi.in ij.lect. nu.318.verſ.tertio.& principaliter.ibi,quid autẽ in iudice.

2 ¶ Vigeſimooctauò † limita iura, ac ſtatuta omnia volentia aliquem poſſe iurare in litem, vel in ſupplementũ, vel credi debere iuramento damnũ paſsi,vel creditoris,aut cãparij, ſeu alterius procedere vbi iuramentũ ipſum præſtatur iudice illud deferente: ſecus ſi pręſtetur ſponte,ex arbitrio partis actoris,vel accuſatoris, aut cãparij,vel alterius, quia nihil valet tale iuramentũ. Crauett.d.conſ.196.Et ſi abundè.col.j.nu.2.ver.ij.cõſidero.Soc.conſ.120. Etiam in pręſenti.col.iij.ver.quintò fortius.vol.j.Bar.cõſ.97.In quęſtione prædicta.in fin. tex.in l.videamus.§.deferre.ff.de in lit.iur.Soc.conſ.120. Cũ in præſenti.col.iij.verſ.v.fortius. volu.j.Et iudex acceptando iuramentum videtur deferre. Crauet.d.conſ.196.col.ij.verſ.in hoc.Bal.conſ.325.Proponitur.ver.quoniam.vol.ij.& in conſi.374. Quæritur.in fi. vol.ij.Aliqui tamen volunt, quòd vbi ex forma legis, aut ſtatuti, vel pacti ſtandum ſit iuramento alicuius.quòd nõ ſit neceſſaria iudicis delatio.Craue.d. verſ.in hoc.Bal.d.l. admonendi. & Alex.in l.ait prætor.in princ.ff.de iur.Soci. conſi.89.Dubium.circa fin.vol.iij.Sed quòd requiratur iudicis delatio, vel acceptatio eſt verior op.per text.in d.§. deferre.Ruin.d.conſil.35.Quòd ſententia.nu.6.volu.v.

3 ¶ Vigeſimonond limita † omnia iura communia, & ſtatuta volẽtia poſſe iurari in litẽ, vel credi iuramento domini,aut poſſeſſoris,ſeu damnũ paſsi,aut creditoris,ſeu cãpa-

rij, vel publicani, ſeu datiarij, vel ſaltuarij, ſeu ceſsionarij, vel miniſtralis, ſeu officialis, vel alterius, nō procedere qn̄ accuſatus, vel reus conuentus negaret iurare volentem eſſe talem prout ſe eſſe aſſerit, ideſt, negaret eum eſſe dominū, poſſeſſorem, damnum paſſum, creditorem, campariũ, publicanum, datiarium, ſaltuarium ceſsionarium, miniſtralē, ſeu officialem, hæredem, vel talem, prout ſe eſſe aſſerit, tūc enim non auditur actor, vel accuſator, nec alius iurare volens, niſi prius per teſtes, vel inſtrumēta, & aliterquàm per iuramentum probaret ſe eſſe talem qualem ſe eſſe aſſerit, & ſic ſe eſſe dominum, poſſeſſorem, dānum paſſum, creditorem, camparium, publicanum, datiarium, ſaltuariū, ceſsionarinm miniſtralem, officialem, vel talem qualem ſe eſſe aſſerit: quia vbi negatur qualitas quæ dat iuriſdictionem, vel negatur iuriſdictio, vel negatur cauſa, & qualitas quæ dat facultatē iurādi debet ipſa iuriſdictio, ſeu qualitas, & cauſa in primis, & ante omnia probari per teſtes, vel per inſtrumentum adeò, quòd nō poteſt probari per ipſum iuramentum. Crauet. conſi. 196. Et ſi abundè. per tot. maximè in col. ij. nu. 3. verſ. tertiò conſidero. Io. And. in c. Romana. de foro cõpe. in vj. & ibi alij Doct. Rom. ſing. 259. Aliud cõceſſum. Rip. l. dānum. col. ij. in fi. ver. ſecundò adduco. ff. de dam. infect. Alex. l. fi. ff. de in lit. iur. Bal. in addit. Spe. in tit. de iur. cal. verſi. pone, ꝙ ex forma ſtatuti. Io. Bertach. in reper. ver. ſtatuta de damnis. & ver. ſtatutum, quòd ſtetur iuramento damnum paſsi intelligitur etiam, ibi, itē intelligitur, quòd accuſator probet iuriſdictionē, vel dominiū ſuū aliter quam per iuramentum. & verſi. agens. & verſi. gabellarius. Dec. conſ. 83. In cauſa. col. pe. verſ. quintò reſponderi poteſt. Alex. conſ. 41. Viſis. col. ij. nu. v. ver. nā quādo. vol. iiij. Dec. cõſ. 61. & pro tenui. col. j. ver. unde ille. Spec. in tit. de actore. in prin. ver. item qui dicit ſe hæredem. Card. cõſ. 72. Singulatim ad ſingula dubia. in ver. dubium. & vbi ſtatutum vult poſſe iurari pro damno dato in bonis alterius, vel alienis, debet aliter quàm per iuramentum probari illa qualitas, quòd bona eſſent alterius, vel aliena: puta, accuſatoris. Dec. d. verſ. quintò reſponderi poteſt. Et ſi accuſatus, uel reus cõuentus, neget dānum datum, uel delictū cõmiſ-

ſum

ſum fuiſſe datum, vel commiſſum in iuriſdictione iudicis ſub quo conuenitur, vel in camparitia camparij, vel ſaltuarij, accuſantis, aut notificantis, ſed dicat locum dãni dati, vel commiſsi delicti eſſe locum alterius iuriſdictionis, & diſtrictus, & alterius camparitiæ, debet aliter quam per iuramentũ probari per actorẽ, vel damnum paſſum, vel per accuſatorẽ, ſeu camparium, & per alium, ꝙ locus damni dati ſeu delicti commiſsi ſit de iuriſdictione iudicis ſub quo fit iudiciũ, & de cãparitia camparij, & ſimilium, etiã quod ex forma iuris cõis, vel ſtatutorum eſſet ſtandum eorũ iuramento, quia etiam, eſſet ſtandum iuramento damnũ paſsi, vel camparij, ſeu alterius præmiſſa non poterunt probari ex ipſo iuramento. Crau. d. conſ. 196. Et ſi abundè. Et ubicũque † incidit quæſtio fori talis quæſtio non põt decidi iuramento dãnum paſsi, nec alterius ẽt, ꝙ eorum iuramento ex forma iuris cõis, & ſtatutorum eſſet ſtandum. Rip. d. l. damnum col. j. in fi. ver. ij. adduco. ff. de dam. infect. Alex. & Doc. l. fi. ff. de in lit. iur. Alex. conſ. 35. Viſo. col. fi. vol. iiij. Io. And. c. Romana. de foro compet. in vj. & in ſimili videmus, quòd licet iura cõia deferant iuramentum in ſupplementũ probationis habenti pro ſe vnum teſtem, vel aliam ſemiplenam probationem, tamen vbi agitur de probando dominium, vel iuriſdictionem vel diſtrictũ, mandatũ, vel ceſsionem, vel commiſsionem non poteſt deferri dictũ iuramentum habenti pro ſe vnum teſtẽ, vel aliam ſemiplenã probat. Iaſ. d. l. admonendi. nu. 112. ver. & ex iſta. & ibi Cacial. nu. 119. & 120. & alij. ff. de iur. Bald. l. non ſolùm § qui alieno. ff. de procur. Sic & ſtatutum ciuitatis Nouariæ, Papiæ, & aliorũ locorũ volens credi iuramẽto damnũ paſsi, tàm reſpectu damni, quàm eius quantitatis & perſonarum dantium damnum non habet locum contra forenſem, ad conueniendum eũ in loco ſtatuti, vbi alias conueniri non poſſet, & ſic contra forenſem ad conueniendum eum in loco ſtatuti non poterit vigore dicti ſtatuti iurari. Ro. d. ſin. 255. Aliud conceſſum. Io. And. & alij in d. c. Romana. de foro comp. in vj. Rip. d. l. damnũ. col. ij. in fi. ver. ſecũdò adduco. Io. Bertac. in reper. ver. ſtatutorũ extenſio. ibi, ſtatutum ꝙ credatur iuramento iniuriati non ligat forenſem accuſatum,

ſtatum, & declinantem forum. Io. Andr. in d. c. Romana. de for. cõp. Sic & licèt nihil poſsit opponi ex forma ſtatuti cõtra inſtrumẽtum publicum, vel actum rogatũ per notariũ matriculatum, vel contra duas vel tres ſententias conformes quibus ſtari debet, poteſt tamẽ opponi exceptio, quòd non eſt inſtrumentum publicum, nec notarius ſaltem matriculatus, & ſic ei credi nõ debet niſi prius hoc probetur, Bar. l. j. §. & parui. ff. quod vi aut clam. & in l. diuus. per illũ text. ff. de teſta. milit. & agens tanquàm talis ſemper debet probare ſe eſſe talẽ, aliòquin ſuccumbit. Dec. col. 22. Viſo. & omnis qualitas requiſita à lege, vel ſtatuto debet prius probari. Bartol. l. j. §. ait prætor. ff. ne quid in flumin. publi.

5 ¶ Trigeſimò limitat † omnia iura, ac ſtatuta dãtia facultatem iurandi in litem, vel in ſupplementũ probationis, aut volentia credi iuramento damnum paſsi, vel ſaltuarij, vel camparij, ſeu alterius non procedere vbi ex actis conſtaret quòd accuſator, vel actor, vel alius iurare uolens eſſet contrarius ſibi, etiam ſi eſſet clauſula omni meliori modo: puta, quia in accuſatione dixiſſet damnũ datũ vno loco, vel modo, & in actis dixiſſet alio modo, vel loco. Alex. conſ. 91. In cauſa, & lite. col. fi. ver. prætereà dictus. vol. vj. textus in l. j. vbi Iaſo. & Docto. C. de furt. l. eos. ff. de fal. Alex. conſil. 110. Attentis. vol. v. Et item dicta iura, ac ſtatuta nõ procedunt ubi ex actis, vel ex iuramento conſtaret, quòd iurans non habet veridicam informationem: puta, ſi iuraſſet pro eo: quia ab vno dici audiuerit, vel de credulitate. Alex. d. conſ. 91. In cauſa. col. ij. uer. confirmatur. vol. vj. vel eſſet talis qui neſciret veritatem. glo. Bar. & Doct. in l. maritus. ff. de quæſt. Soc. tract. fallen. uerſi. iuramentum in ſupplementum. Et item non eſt ſtandum dicto iuramẽto ubi ex dicto petentis damnum emendari, uel alterius, vel aliter in contrarium appareret, vel probaretur, iniquum eſſe iuramentum, vel eſſet in eo error. Alex. d. conſil. 91. In cauſa. col. fi. nu. 8. vol. vj. Soc. conſi. 55. Præſtantiſsime. col. pe. ver. ſecundò quia. vol. j. Alc. tract. præſum. reg. 11. in præſum. 31. c. ſollicitudinem. de appel. & in c. nec tamen. de iur. in vj.

6 ¶ Trigeſimoprimo limita † omnia iura volentia aliquem poſſe iurare in litẽ, vel in ſupplementum, & omnia ſtatuta

volentia

volentia credi debere iuramento damnum paſsi, vel credi toris,aut ſaltuarij,ſeu hæredis, vel alterius non procedere quando iurare volens non eſt veriſimiliter informatus. gloſſ.Bart.& Bald.l.in bonę fidei.C.de reb. cred. & iur.Afflict.deciſio.169.in dict.Carol.Ruin.conſil. 35. Quòd ſententia.num.10.volum.v. Docto.in l.admonendi.ff.de iur. Grat.conſil.x. Et ſi.volum.ij. maximè vbi vellet iurare de auditu,vel credulitate,& iura, vel ſtatuta velint iurari de veritate.Imol.conſi.147.In cauſa.col.ij. verſicu.nec dicat, nec auditur iurare volens etiam ſi diceret ſe ſcire per famam.glo.& Bal.d.l.in bonæ fidei.Affli.d.deciſ. 169.nu.2.

7 ¶ Trigeſimoſecundò limita † etiam iura,ac ſtatuta prędi cta non procedere quando pars non fuiſſet citata ad vidē dum iurari: nam tunc non poſſet per præmiſſos iurari Socin.tract.fallen.verſi.iuramentum.ibi,fallit trigeſimoocta uò.Bal.in tit.de cont.inueſt.col.3.in fin.Ang.l.certum.§.ſi quis abſentem.ff.de confeſ. Sed quòd citatio non requiratur voluit Alex.conſi.130.Difficultas.uol.j. ſed prima opi. eſt verior, & cōis, cum citatio ſit de iure diuino, quæ non pot tolli.clem.paſtor.de re iudi.cùm iſtud iuramentū ſuccedat loco probationis, & iuramenti teſtium, & qñ teſtes iurant pars debet citari.l.iuſiurandi.vbi Doct.C.de teſti.

8 ¶ Trigeſimotertiò limita † quoque prædicta iura, ac ſtatuta volentia poſſe iurari in litem, vel in ſupplementū pro bationis,aut de damno dato, vel aliud iuramentum præſtari, non procedere vbi pars non petijt ſibi deferri ipſum iuramentum:nam tunc iudex non poteſt dictum iuramen tum ex ſuo officio deferre non petenti.Bart. d.l.admonen di.circa fi.& ibi Iaſ. in ij.lect.num.316.verſi. ij.quęrit.ff.de iur. dicit quòd hæc eſt communis opin. & hanc eſſe com. opin.dicit Capitius deciſio.35.In cauſa.& Ruin.conſi.35. Quod ſententia.nume.4.vol.v.Et vſque ad concluſionem in cauſa peti poſſunt ipſa iuramenta per partem ſibi defer ri,poſt autem non.& eſt com.opin.Iaſo.d.l.admonendi.in ij.lect.nu.318.ver.3.principaliter. poteſt tamen iudex ipſa iuramenta à parte ante concluſionem cauſæ petita deferre poſt cōcluſionē cauſæ.Iaſ.d.nu.318.in fi.ver.qd in iudice.

9 ¶ Trigeſimoquartò limita † etiā præmiſſa iura,ac ſtatuta

non

non procedere vbi ageretur cõtra vniuerſitatem & in petitione diceretur,quòd homines, vel omnes homines talis oppidi,dederunt damnum,vel commiſerunt delictum: nã non ſequitur homines, uel omnes homines oppidi fecerunt:ergo tenetur vniuerſitas niſi præmiſſo ſono campanæ,& communicato cõſilio oppidi illud fecerint.quia vbi non interuenit ſonus campanæ,& conſilium ipſum agi debet ſolum contra illos particulares, & non contra uniuerſitatem. Alex.conſi.47.In cauſa.nu.10.vol.6.Pariſius conſ. 27.In pręſenti.nu.102.volu.j.& conſi.21 Omne,volum.4. Bar.l.aut facta.§.non unquam.col.fi.uerſi.ulteriùs quæro, ff.de pœn.Ruin.conſi.107.Viſo.nu.4.uol.v. Fallit ubi Sindicus fatetur in iudicio factum à communitate: quia tunc præiudicat communitati.Dec.conſi.221.Non patitur.

20 ¶ Trigeſimoquintò limita † omnia iura, ac ſtatuta uolẽtia credi iuramento damnum paſsi etiam reſpectu poſſeſsionis, non procedere ubi filius, uel alius conſanguineus ſine titulo eſſet in poſſeſsione, & vellet iurare contra matrem,uel alium conſanguineum habentem titulum,etiam non exiſtentem in poſſeſsione: quia ille iurare uolens præſumitur eſſe in poſſeſsione iure amicitiæ, & familiaritatis, uel ſanguinis,& nomine matris, uel cõſanguinei cuius eſt titulus,& talis cuius eſt titulus non diceretur damnum dare,nec ſpoliare, nec poſſet contra eum iurari.l. qui iure familiaritatis.ubi tex.Bart.Paul.de Caſtr.& alij.ff. de acquir. poſſeſ.Pariſius conſil.98. Quoniam.colum.penul. uolum. 2.cum illi contra quem eſt iuris præſumptio non deferatur iuramentum.Iaſo.in §.ſed iſtæ.nume.92.uerſi.2.& notabilius.inſti.de act.Bar.in l.inter.§.rectè.col.fi.ff.de furt.

21 ¶ Trigeſimoſextò † limita etiam iura præmiſſa,ac ſtatuta non procedere contra eum qui facit ſuper ſuo aliquod opus,quod ſibi,uel alij ſit utile etiam modicè,etiam ꝙ alteri tertio noceat & afferat damnum. nam contra talem nõ poteſt iurari in litem,nec agi de damno ex quo ille qui facit ſuper ſuo præſumitur facere,ut ſibi, uel alij proſit cum animo non nocendi uicino,licèt noceat, & in eo non pręſumitur dolus:ſecus ſi nulli prodeſt,& noceat uicino,quia tunc ſuper ſuo fieri non poteſt, ex quo præſumitur dolus.

Alciat.

Alciat.regul.iij.præſump.in præſumpt. 23.l.fluminum.§.fi. cũ l.ſeq.ff.de dam.infe.Ripa l.quominus.colu.v.& vj.ff.de flum.Cæp.tract.de ſer.vrb.præ.in tit.de ſolo, ſeu area.ibi, ſecundò fallit.facit.l.nullus.ff.de regu.iur. Dec.conſi.221. Non patitur.num.v.verſic.eſt ergo col.vij.

12 ¶ Trigeſimoſeptimò limita † prædicta iura ac ſtatuta nõ procedere quãdo dãnificans domino ſcienti,& acceptanti rẽ damnificatã reſtituit nulla proteſtatione facta per dominũ:nã tũc dominus nõ põt agere, nec iurare pro dãno dato: ſecus ſi dominus ignorabat, vel fuerit proteſtatus. Bar.l.iij.§.ſi reddita.in fi.nu.3.ff.cõmod.& in l.fi.circa fi.ff. de eo quod cert.loc.Imò.c.per tuas de don.int.vir.& vxo.

13 ¶ Trigeſimooctauò † limita iura,ac ſtatuta prædicta nõ procedere quando actor, vel accuſator allegaret poſſeſsionem quæ fuiſſet,& eſſet iure facultatis:puta,ſi Gaudentius accuſaret Agabium vel ageret cõtra eũ,quia non vadit ad eius furnũ,nec molendinum.nã non procedit actio,nec libellus,nec accuſatio, nec iuramentũ ẽt ſi per mille annos iuiſſet:quia in hoc nõ cadit præſcriptio,& ẽt dominus, vel feudatarius non põt cogere ſubditos,vt eant ad ſuũ molẽnum,uel furnum,& alium non ædificent.Iac.de S.Geor.in inueſt.feu.verſi.& cùm molendinis.col.ij. nu.v.verſic.ſed quęro.Iaſ.l.quominus.& ibi Ripa.nu.131.& 132.ff.de flũ.

14 ¶ Trigeſimononò † limita etiam iura omnia, & ſtatuta volentia poſſe iurari in litem non procedere in eo qui tenebatur ſcribere codicem rationum,& non ſcripſit,nec in eo qui abſque iuramento noluit affirmare, uel dicere aliquid: nam talis non poterit iurare in litem contra alium qui de eodẽ negotio librum rationum nõ cõfecerit: puta, ſocius mercaturę qui non confecit libr.rationum, vel aliũ librum ad ſocietatem pertinentem non exhibet: nam talis ſocius nõ poterit iurare in litem propter hoc cõtra alium ſocium eiuſdẽ mercaturę,qui librum rationum non confecerit,vel confectum non exhibet,nec cõtra alium ſuper negotio, ac puncto ꝙ & quẽ etiam ſine iuramento ipſe affirmare noluit: vt patet ex dicto Ciceronis in oratione pro Roſcio Comœdo,contra Fanniam Cheream. Quòd ſi ille ſuas proferret tabulas proferret ſuas quoq; Roſcius.Quod

in codicem iniuratus referre noluit, id iurare in litem non dubitet: quaſi dicat quòd talis non ſit audiendus, & prò le ge M. Tullij in eius orationibus, pôt allegari vbi nō reperitur lex diuina, nec humana in contrarium. facit l. Cicero. ff. de. pœn. & pro iſta opi. facit l. in arenam. C. de inof. te. & l. viro atque vxore. ff. ſol. mat.

25 ¶ Trigeſimononò limita † oīa iura, ac ſtatuta volētia cre di iuramēto domini, uel poſſeſſoris paſsi damnū uel furtū, vel punientia ingrediētem rē alterius, aut ponentia pœnā furti, uel robariæ, ſeu vis bonorū raptorū, non procedere vbi dānum, uel furtū aut robaria, aut vis bonorū raptorū vel ingreſſus factū, uel factus, ſeu facta eſſet in bonis hæreditatis iacentis ante aditā hæreditatē, uel poſt, ſed ante ap prehēſam ipſorū bonorū poſſeſsionē, tūc hæres nec fiſcus, licèt poſtea fuerit adita hęreditas, & apprehēſa per hęredē hæreditatis poſſeſsio, nō poterit agere de furto, nec robaria, nec de dāno dato, nec iurare vigore prædictorū iuriū, & ſtatutorū, nec erit locus pœnis ipſorū iurium, & ſtatu torū, ex quo tūc hæres nō erat dominus, nec poſſeſſor. Bar. l. ſi ex re. §. fi. ff. de ſtip. ſer. & in l. hæres, la vltima. ff. de acq. hær. per tex. in l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. & in tot. tit. ff. de cri. exp. hære. Berta. in rep. uer. hęreditas iacēs nō dicitur eſſe alicuius. & uer. ſtatuta de dānis. cū furtū ſit con tractatio rei alienæ inuito domino, & rei quæ eſt ſine domino, nō fit furtū, & hæreditas cùm nō poſsit habere animū poſsidēdi, nō dicitur habere poſſeſsionē, nec dominiū, ſed tūc agi debet ex crimine expilatę hęreditatis, pro quo eſt pœna arbitraria, & pro quo poteſt iurari in litē. l. j. & ij. & fin. ff. de crim. expila. hære. l. j. §. Scæuola. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſ. fuer. Cicero in epiſtola ad Trebatiū incip. Illuſe ras. Fallit in dñio Mediolani, in quo eſt decretū ꝙ defuncto poſſeſſore poſſeſsio non vacet, ſed ſit & intelligatur continuata immediatè in hęreditate, & in hęredē, quò ad omnem effectū etiā recuperandæ ipſius poſſeſsionis: quia tūc ex ipſa ſola poſſeſsione ficta ab ipſo decreto, cōpetit hæredi etiam quòd realiter, & verè nunquàm fuerit in poſſeſſione remedium recuperandæ poſſeſsionis. & capitu. reintegranda. iij. q. j. ac omne remedium ſpolij, & reſtitutionis, &

poterit

poterit iurare, & erit locus pœnis prędictis, & alij pœnis puta l.nō eſt dubium.C.de lega. etiā quòd pōſſeſsio fuiſſet apprehenſa per tertium poſt mortem defuncti ante hæreditatem aditam, & ante poſſeſsionem per hæredem realiter apprehenſam, ex quo decretū ipſum expreſsè vult quo ad omnem effectum etiam recuperandæ cenſeri continuationem factam.Pariſ.conſi.41.Optimum.vol.j.Dec.conſi.84.Excellentiſsimi. & conſi.467.Benè.Iaſ.conſi.85.Quando.vol.iij.& cōſi.146.Prēſuppoſito.vol.iiij.Bal.& Ripa in rub.de cau.poſ.& prop.& Bal.in ca.item cùm quis.de reſt.ſpo.Soc.l. rē quę nobis.nu.13.ff.de acq.poſ.Tiraq. in tract. Le mort ſaiſit le vif.in iij.decla.v.par.nu.18.uer.intellige.& in iiij.decla.vj.part.prin.nu.4.uer.uerùm. facit l.j.cū ibi not.per Mod.ff.de lega.j.Vbi tamen decretum,uel ſtatutū, diceret poſſeſsionem defuncti continuari in hæredem, & non diceret expreſsè,etiā reſpectu recuperandæ ipſius poſſeſsionis ex ipſa ficta poſſeſsione, non competeret hęredi, qui nunquàm fuit in reali, & actuali poſſeſsione poſt mortem defuncti,remedium recuperandæ,nec ſpolij,nec c.reintegranda.iij.q.j.& eſt cō. opin.ita dicit Alex.in l.in ſuis.col.iij.uer.ubi autem.ff.de libr. & poſth.Tiraq.in d.iiij.declar.nu.2.uer.atque.Iaſ.l.ſi ſorori.C.de iur.delib.cùm hæredi qui nunquàm fuit in actuli poſſeſsione non competat remedium recuperandæ,nec reintegrādæ poſſeſsionis.Bal.auth.defuncto.C.ad Tert.Alex.conſ.37.uol.j. & cōſi.225.uo.ij.Fallit quādo defunctus ante eius mortē fuiſſet ſpoliatus,uel cecidiſſet à poſſeſsione: quia tunc cū defuncto cōpetijſſet remedium recuperandæ poſſeſsionis, & reſtitutionis ſpolij. & d.c.reintegranda.iij.q.j. Competēt etiam hæredi,& alij ſucceſſori dicta remedia recuperandæ, & reintegrandæ poſſeſsionis,& reſtitutionis ſpolij. Çag.l.hæredem eius.nu.22.uerſ.hinc eſt.ff.de reg.iuris.text.in l.j.§.hoc interdictū hęredi.ff.de vi.& vi arma. Gratus cōſ.70. Ex multitudine.nu.12.cum ſeq.uolu.ij. Tiraquellus in d.iiij.declarat.in fi.nu.8.uerſ.ſi tamen.glo.& Doct.in c.ad ſedem.uer.interdictū.de reſtit.ſpolia.tex.in c. ſignificauerunt.ubi gl.uer.ea ratione.& Imol.& Panor.in iij.not.& Ant.de Butr.col.iij.uer.glo.j.tangit.de teſtib.Fallit etiam quando colo-

nus defuncti perſeuerauit in poſſeſsione nomine hæredis: nã tunc licèt hæres non apprehendiſſet poſſeſsionem realẽ tñ eidem hęredi cõpetit remedium ſpolij,& turbationis,& recuperandæ. Afflict.deciſ.167. Gabriel.l.qui vniuerſas.§. quòd per colonum.vbi Alex. & alij per illum text.ff.de acquir.poſſeſ.Et ſtante ſtatuto, ꝙ poſſeſsio defuncti cõtinuetur in hæredem,hæres qui vigore d.ſtatuti poſsidet,ſi turbetur in ipſa poſſeſsione,poteſt ad eã tutãdam intẽtare remedium retinẽdæ poſſeſsionis & eſt commu.opi.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le vif.in j.decla.vj.par.nu.j. ver.j.decla. Io.Fab.in §.ſumma.in fi. & in §.retinendæ.colu.iij.ver.ſed quæritur.inſt.de interd.& in §.ſui autem.col.j.in fin.inſti. de hær.quali.& dif.Rui.conſ.18.Primò.col.fi.vol.j.Et vlterius idẽ hæres licèt poſsideat vigore d.ſtatuti. & interdictũ adipiſcẽdæ poſſeſsionis nõ detur ei qui poſsidet, poterit intẽtare interdictũ adipſcendę poſſeſsionis ex interdicto quorũ bonorũ, vel ex l.fi.C.de edict.diui Adrian.tol. ſeu ex alio remedio: vt ſcilicet hæres qui eſt in ipſa poſſeſsione ficta vigore d. ſtatuti petat ſe mitti in poſſeſsionem realem,naturalẽ,& corporalẽ.Tiraq.in d.trac.Le mort ſaiſit le vif.in ij.decla.vj.part.num.1.verſi.ij.declara.Bald.in rub.de cauſ.poſ.& prop.col.pe.ver.quęro.& in c.cùm quis. de reſt.ſpol.Iaſ.in l.fi.col.iiij.ver.ſic in ſimili.& ibi Dec.col. viij.verſi.& eodem modo.C.de edict.diui Adria.tol.Deci. conſi.84.Excellentiſsimi.& conſi.467.bene Affl.deci.299. Rex.Paul.de Caſt.Alex.& Iaſ.in l.ſi ſorori. C.de iur.delib. Alex.d.l.cùm hęredes.ff.de acq.poſſ.& d.l.in ſuis.& ipſa remedia retinendæ reſpectu poſſeſsionis ciuilis fictæ ab ipſo ſtatuto,& adipiſcẽdę reſpectu poſſeſsionis naturalis,ſeu detentionis quæ ſit apud tertium poſſunt ſimul intentari. Tiraq.d.tract.Le mort ſaiſit le vif.in iij.declara.vj.par.

26 ¶ Quadrageſimò † limita omnia iura cõmunia, & ſtatuta volẽtia iurari in litẽ,uel credi iuramẽto damnum, aut violentiã,uel aliud delictum paſsi, vel cãparij,aut alterius procedere,quãdo agitur de probãdo actũ,vel negotiũ geſtũ de die:puta, quia per teſtes probetur violẽtia cõmiſſa de die:nã tũc ſuper rerũ quentitate ſtabitur iuramẽto dãnum paſsi.tex.hic in l.ſi quãdo.C.vnde vi. & in c.fi. quòd

met.cauſ.Sed ſi ageretur de probando actum,vel delictum cōmiſſum de nocte per teſtes, qui deponerent noctis tempore luna nō lucēte,& abſque lumine, ſe cognouiſſe delin quētes, vel dolosè contrahētes,vel alios cōtrahentes,vel aliud faciētes,vel aliquid dicētes de nocte:tūc tales teſtes in ciuilibus, & criminalibus non probarēt.ſed eſſent de falſo ſuſpecti naturari ratione, cū de nocte nō poſsit videri,nec cognoſci.Et idē vbi ꝙ luna luceret,uel nō luceret nihil deponerent, & dicerent ſe cognouiſſe.& probaretur per cōputum dierū,ꝙ luna nō lucebat:quia tales teſtes nō probarent,vt cōſuluit D. Oldrad.de Ponte Laudenſis verū lumē iuris, vt refert Iaſ.in l.non minorē.col.j.ver.itē aduerte.in fi.C.de tranſ.Bald.& Ang.l. ſi cū exceptionē.§.in hac.ff.ꝙ met.cauſ.Iaſ.in l.ſi nō ſpeciali.nu.x. verſ.nota ēt.C.de teſtam.Feli.c.ſicut.col.iiij. de re iud. Ergo cùm per ipſos teſtes deponētes de delicto nocturno,vel actu doloſo nocturno,nō probaretur de delicto principali, nec de dolo principali,ex quo teſtes deponētes ſe cognouiſſe de nocte nihil probant,nō poſſe iurari in litē,nec in ſupplementū probationis,nec iurari de dāno dato per damnū paſſum,nec per aliū cuius iuramento eſſet ſtandū ex forma iuris cōis, vel ſtatutorū,vt dixi ſupr.in §.ad laudē.nu.3.verſ.ſecūdò limita.Bal.l.qui accuſare.col.j.ver.aduertatis.C.de edē.Et cùm
27 teſtes † deponentes de actu nocturno nō probent ſi dicūt ſe de nocte cognouiſſe.Ergo multominùs probabūt Camparius, Miniſtralis, Saltuarius, & alius officialis, & damnū paſſus,quorum iuramēto ex forma iuris,& ſtatutorum eſſet ſtādum pro plena probatione tam reſpectu delicti: puta,damnum dati,quàm eius quantitatis,& perſonarū,quæ nam fuerint quæ deliquerint:quia in hoc caſu nō erit ſtādum eorū iuramento, ēt ſi dicerent ſe de nocte cognouiſſe,ex quo ſi ita deponerent etiā tanquā teſtes in cauſa aliena nō eſſent teſtes omni exceptione maiores,& eorū iuramento non crederetur,cùm ſint ſuſpecti de falſo, vt ſuprà dixi.Ergo non crederetur, etiam in eorum cauſa propria, nec aliena.Bal.d.l.qui accuſare.verſi.aduertatis. C.de edē.
Fallit primò,quando facta experientia,ex medicorum iudicio,conſtaret quòd talis eſſet eius naturæ,quòd de nocte

optimè videret etiam abſque ſplendore lunę,& igis,prout teſte Suetonio Tranquillo erat Tiberius Cęſar,tunc.n.tali deponenti de viſu in nocte , crederetur , ſicuti crederetur vbi deponeret de actu & uiſu in die ex quo tũc ceſſat in eo ratio obſcuritatis noctis.l.adigere.§.quãuis. ff.de iur.patr. Fallit ſecundò quando teſtes, & alij præmiſsi, & cæteri iurare volentes dicerent ſe cognouiſſe de nocte:quia luna lucebat,vel aderat lumen ignis, vel cãdelæ,ſeu lucernæ:quia tunc eis crederetur niſi probaretur in cõtrarium,quòd luna non lucebat nec aderat lumen,nec ignis,nec cãdelę,nec lucernæ.Iaſon,& Doct.d.l.non minorem.C. de tranſact.& d.l.ſi non ſpeciali.C.de teſta.Dec.conſ.163.In cauſa matrimoniali.col.iij.verſi.ſecũdò non obſtat.Thom.Gram.cõſ. 58.In cauſa.

¶ Fallit tertiò,quando teſtes, & alij præmiſsi,& cæteri iurare volentes dixiſſent ſe cognouiſſe de nocte : quia erant valdè propinqui, tunc enim quamuis luna non luceret,& ſtellę ſplendidiores,& alia lumina ignis non lucerent non ob id falſi cẽſendi ſunt prędicti,cùm abſq; his ſæpè contingat noctes eſſe clariores,& ita conſuluerunt Mag.D.Hiero. Cardanus Patritius Mediolani,& Mag.D.Philip.Zaphirus ſanguine , & moribus patritius Nouariæ , Philici acutiſsimi.Imò tales probarẽt,niſi contra eos probaretur noctẽ illam fuiſſe obſcurã, & ipſos diſtaſſe per unã baleſtratã , uel per aliã loci diſtãtiam prout probauit ipſe Oldr.Bened.de Vadis in apoſt.ad Fran.Are.in d.l.non minorem.per Bald. & Ang.d.§.in hac.Bal.l.Arethuſa.in j.lect.ff.de ſtatu hom. Mag.D.Bar.Volta,in conſil.incip. Ex duobus.Et iſtud ego arbitror collocandum iudicis arbitrio,qui vbi teſtes,& alij iurare volẽtes ſint bonæ famæ,& nõ probetur nox illa tenebroſa,& inuicẽ non diſcordãt, & diſtantia loci nõ probetur magna poterit eis credere etiã quòd ſine lumine lunæ,& ignis,dixiſſent propè ſtãtes ſe vidiſſe , & cognouiſſe, maximè vbi ex aeris nocturni reflexione, & ex eiuſdẽ aeris tenuitate,quæ maximè viget tempore Autumni, & ex colore albo veſtium, vel parietũ alborũ propinquorũ,vel ex niue,& ex cognitione & familiaritate perſonarũ vel ex admonitione præcedente facta, vt aduerterent ad cognoſcẽ-

dum tales teſtes & alij qui dicerent ſeſe de nocte cognouiſſe affirmarent ex rationibus prædictis, vel aliqua ex eis ſeſe de nocte cognouiſſe, vt habetur in proſpectiua cõmuni, & à Vitellione lib.ij.Propoſitione 55. Ariſtot.lib.iij.Metheororum c.iiij. & in lib.de ſenſu, & ſenſibili. Fallit quartò, quãdo teſtes, vel alij iurare uolentes dicerent ſe cognouiſſe de nocte ad uocem, & quòd habent notas uoces: quia tunc facerent indicium ad torturam. Iaſo.d l. non minorem.nu.v.C.de tranſactionibus.

18 ℂ Quadrageſimoſecundò † limita oĩa ſtatuta, priuilegia, & iura volẽtia credi iuramẽto iniuriati, vel dãnum paſſi, ſeu ſaltuarij, uel cãparij, ſeu datiarij, uel alterius, tam reſpectu iniuriæ illatæ, ꝗ dãni dati, ſeu delicti cõmiſſi, & perſonarũ, quæ præmiſſa fecerint, nõ procedere cõtra forẽſem, qui negaret, & ſe iniuriã intuliſſe, damnũ dediſſe, & delictũ commiſiſſe, & propterea declinaret forũ ſub prętextu ꝙ non poſſet conueniri in loco ipſorum ſtatutorũ iuriũ, & priuilegiorũ: nam tunc non ſufficit ipſum iuramentũ præſtari contra Forenſem, ad probandum iniuriam illatã, vel damnum datum, ſeu delictum commiſſum, ſed debet per teſtes iſtud probari: quia ipſa ſtatuta, iura, ac priuilegia, intelliguntur de ſtando ipſi iuramento pro probatione, quando agitur iudiciũ coram eo, quem conſtat eſſe iudicem: puta inter ſubditos ipſi iudici, & ſtatutis, iuribus, ac priuilegijs, non aũt quando agitur iudiciũ corã iudice quẽ non cõſtat eſſe iudicẽ: puta, ſi agatur cõtra Forẽſem, quia ad firmandũ ipſam iuriſdictionem, nõ poteſt præſtari dictũ iuramentũ: puta, ad probandũ, damnũ datũ, vel delictũ cõmiſſum, vel iniuriam illatã, & per talẽ perſonam, ſed de his primò debet conſtare ſecundum formam iuris communis per teſtes. Et hoc probato ſtabitur iuramento ipſi contra Forenſem ſuper æſtimatione tantùm. Ioan.Andre. in ca.Romana.colu.j.verſicu.& ſciendum.de foro com.in vj.in nouella. Et ibi, Gemin.& Franc.per.Rom. ſingu.255. aliud Ripa l.damnum.colum.ij.verſic.ſecundò adduco.ff. de damno.infe.Mod.l.cunctos populos.C. de Summa Trinitate Socin.conſil.120.Cùm in præſenti.numer.13. volu. j.Ioannes Bertach.in reperto.verſicul.ſtatutorum.ibi, ſtatutum,

tutum,quòd credatur iuramento iniuriati.

19 ¶ Quadrageſimoquartò † limita ſtatuta omnia diſponẽtia credi debere iuramento hæredis, uel hæredẽ poſſe iurare, vbi ipſa ſtatuta loquerẽtur in caſibus, in quibus de iure cõi iuramẽto hæredis nõ debet ſtari, vel in caſibus in quibus de iure cõi hæres non põt iurare, procedere in primo hærede nõ aũt in hærede hęredis,nec in alio ſecũdo hęre-
20 de,ſicuti in ſimili videmus, † quod ſtatutum, & decretũ uolens poſſeſsionem defuncti,continuari in hæredẽ,cũ ſit contra ius cõe,procedere in primo hærede,non aũt in hęrede hęredis,nec in alio ſecundo hærede.D.Andr.Tiraq.in tract.Le mort ſaiſit le vif.in v.declar.ij.part.nu.j.verſ.quinto.declara.& nu.2.verſ.& certè.Alex.conſ.37.In cauſa.ver.item preterea & fortiùs.vol.j.& conſ.87.In cauſa.vol.iij.D.Catel.Cot.in mem.ver.decreto Mediol. & in ver.executores teſtamẽti.col.j.uer.item facit.& uer.hæredis appellatione.D.Ant.Rub.Alex.conſ.121.D.Io.col.ij.uer. ſed in caſu.per text.in l.boues.§.hoc ſermone.& ibi Barto.& D.Andr.
21 Tiraq. & Alciat.ff.de verb.ſignifi.Sic & priuilegium † cõceſſum Gaudentio & hęredi ſuo intelligitur tãtum de primo hærede,non etiam de cæteris.Bart.l.j.col.ij.uer.ſi verò quæratur.ff.de conſtitu.princ.Fel.in c.ij.col.ij.uer.ſi princeps.dat.de treug.& pace.Tiraqu. in d.v.declar.nu.6.uer.& quod etiam.per text.in l.antiquitas.C.de vſuf.Fallit vbi primus hæres fuiſſet incapax ad ſuccedendum: puta, deportatus, uel ex ordine fratrum minorum obſeruantiæ.S.Franciſci,tunc enim ſequens primus hæres poſſet iurare,& cenſetur continuatus in poſſeſsionem defuncti vigore dictorum ſtatutorum, ac ſi neminẽ ante ſe habuiſſet ex quo ipſe cẽſetur primus,& proximior.Tiraq.in d.v.declaratio.ij.par.nu.26.ver.nec illud.& nu.27.uerſ.ego tamen. D.Bened.in repet.c.Rainu.in uerſ.mortuo itaque teſtatore.nu.72.de teſta.D.Barth.Caſſan. in cõmentarijs conſuetudinũ Burgundiæ.tit. des ſucceſsions.§.j. uerſicu.heritier habile.col.j uerſic.aduerte. & hoc per text. in l.ſi qua pœna.ff.de his qui ſunt ſui,vel alie.iur.& in l. ſi poſt mortem.§.liberi.ff.de bonor.poſſeſ.contra tab. & per nota. per Bald.in l.ſi quis prioris.§.talem.C.de ſecund.nupt.

22 ¶ Limita etiam ſtatuta † volentia credi iuramento hæredis in caſibus,in quibus de iure communi credi nō debet ; & ſtatuta ac decreta volentia poſſeſsionem defuncti continuari in hæredem,etiam in caſibus in quibus reſtitutio fit ipſo iure,non procedere in ſubſtituto etiā pupillari,& vulgari,vel aliàs directo,cùm non ſit primus hęres,ſed ſecundus:quia non poterit iurare vigore dicti ſtatuti, & poſſeſſio defuncti non cenſetur in eum continuata uigore dicti ſtatuti,& dicreti.D.And.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit levif. in ix.declarat.in ij.part.nu.1.ver.nono declara.Caſſa.cōſ. 19.Nobilis.per tex.in l qui liberis.§.hęc verba. ff.de vulga. & pupil.ſubſtit.& in d.§.hoc ſermone.& per not.per Alex. in d.conſ.37.In cauſa.ver.item pręterea.& fortiùs.vol.j.Et item dicta ſtatuta,& decreta locum non habent in fideicōmiſſario etiā vniuerſali ex quo non eſt propriè hæres , ſiue ꝙ illi verbo eſſet facta reſtitutio,ſiue non,etiā in caſibus in quibus reſtitutio fit ipſo iure : quia ipſe fideicommiſſarius non poterit iurare,nec cenſetur poſſeſsio in eum continuata vigore dictorū ſtatutorū,& decretorū, nec pōt propria authoritate apprehendere poſſeſsionē bonorum fideicommiſſo ſubiectorū,& ita ēt iudicauit Senatus Medio. ſed debet poſſeſsionem petere de manu hæredis.Tiraq.in d.trac. Le mort ſaiſit le vif.in x.declara.ij.par.verſi. decimo declara.nu.j.cum ſeq.Alex.conſ.82.Perſpectis.vol.ij. & conſ.40. Proſpectis.vol.iij.& conſi.51.Perſpectis.vol.vj.Cur.ſen.in additio.Alex.in l.j.§.de illo.ff.ad Trebel.Iaſ.conſi.146.Præ ſuppoſito.vol.4.Dec.l.fin.col.vij.verſ. ſed iſta cōcluſio.C. de edict.diui Adria.tollen.& conſi.84.Excellentiſsimi.col. ij.ver.ſecundò quia.& verſ.ulteriùs circa hoc.& conſi.467. Benè.col.ij.D.Iacob. de S. Georgio in l. ſi ſorori.C.de iure delib.Magnific.Dominus Catell.Cot.pater Magnific Doct. Doctiſsimi Domini Lucij Cottę in memo.ver.decreto Mediolanēſi,Claud.Seyſſellus Aquē.in l.cùm hęredes. in prin. verſ.prædictum.ff.de acquir.poſſ.Bertran.conſ.96. Ex the mate.col.ij.verſi.quo vero. vol.iiij.Nicolaus Boër.deciſio. 156.An fideicommiſſarij.D.Ant.Rub.cōſi.121.D.Io.Lud. Goza conſi.93.In cauſa.colu ij.verſic.quarto cùm.Bellon. conſil.42.Communiter.Raph.Ful.conſ.230.In quæſt.ver.

præterea cum.Corſet.in tract.de poteſtate, & excellentia regia in 35.quæſt.colũ.ij.& idem voluit acutiſsimus Iureconſultus æterni nominis vir Mag.D.Carol.Moline.in additio.ad conſi.Alex.in dict.conſil.82.Perſpectis.uol.ij.per text.in l.ſi antequàm.cum l.ſeq.ff.ad Silla.& in l.qui hæredi.§.cùm hæreditas.ff.de condit.& demon.

23 Quadrageſimoſextò † limita etiam omnia ſtatuta volentia hæredem poſſe iurare in caſibus in quibus de iure cõmuni non poſſe iurare,& omnia decreta, ac ſtatuta volentia poſſeſsionẽ defuncti continuari in hęredem,procedere in hęrede iuſto,habili,& capaci tẽpore mortis defuncti,de cuius hęreditate agitur nõ aũt in hęrede iniuſto, nec inhabili,nec incapace tpe mortis defuncti, licèt poſtea efficeretur capax.D.And.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le vif.in j.declar.ij.par.nu.j.ver.his igitur.Bal.in rub. de cauſ.poſſeſsio.& propriet.in fi.& ibi Barbat.col.22.ver.opportunè.Alex. conſil.82.Perſpectis.col.ij.verſic.prætera dictum.uol.ij. & conſi.40.Perſpectis.uol.iij.& conſil.51.Perſpectis.uolu.vj. quia legum,ac ſtatutorum beneficia capacibus,& nõ odioſis,& incapacibus ſcripta ſunt.& verba generalia regringũtur ad habiles.argument.l.Lucius Titius Damam. ff.de legat.ij.& l.vt graditũ.ff.de muneri.& honori.& l.j.vbi Bar. Iaſ.& alij C.de ſacroſanct.eccle.ac l.j.§.nunciatio. vbi glo. Bart.Iaſ.& Doct.ff.de oper.noui nunciatio. Et ſtatuta etiã ipſa,ac decreta procedunt in hærede vero,& proprio,non autem in ficto,nec in hærede abuſiuo, & prima facie tantùm hærede.D.Andr.Tiraq.in tract.Le mort ſaiſit le vif.in ij.declerat.ij.part.verſic.ſecundò declara.Bald.conſil.141. Præmiſsis uerbis.col.iij.uerſicu. tertiò eſt præmittendum, uolu.j.per l.ij.ff.quemadmo.teſta.aperian.& l.Paulus.ff.de uerbo.ſignifi.Bal.in rub.de cauſ.poſſeſ. & proprietat.in fi. & conſi.181.Caſus talis eſt,cauetur ſtututo.col.ij.& conſ. 330.Statuto cauetur,quòd cõductor.in tertio dubio.uol. j.Alexand.conſ.82.Perſpectis.colum.ij. uerſi. prætetea dictum.uolu.2.Cot.in mem.uerſicui.decreto Mediolanenſi. colum.ij.verſicu.tertiò pro limitatione. & uerſicu.ſtatuta, quòd bannitus. Claudi.Seyſellus Aquenſis in l. cùm hæredes.uer.prędictum tamen ſtutum.ff.de acquir.poſſeſsione

Et item dicta ſtatuta, ac decreta procedunt in hȩrede perpetuo,& non in temporali;puta,in eo qui eſt inſtitutus ea lege,vt confeſtim,aut poſt aliquod tempus,alteri reſtituat hæreditatem.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le vif.in iij.declarat.ij.part.ibi tertio declara.Alex.conſ.82.Perſpectis.col.2. ver.præterea dictum ſtatutum.vol.2.arg.l.j.§.hoc interdictum de ciſterna.ff.de fonte,& l.j.cum ſeq.ff.ſi ager vectig. vel emphy.pet.& l.qui ſi c.ff.de ſolutio.Ego tamē arbitror, quòd hæres grauatus fideicommiſſo in diem incertum,vel ſub conditione,ad reſtituēdum hæreditatem tertiò,quòd gaudebit beneficio prædictorum ſtatutorum, quia talis hȩres poterit iurare , & poſſeſsio defuncti cenſebitur in eum continuata,ex quo talis hæres ante euentum conditionis, vel diei reputatur pro hærede perpetuo , cùm poſsit bona ſubiecta fideicommiſſo alienare ante euentum conditionis,& diei, licèt reuocetur alienatio veniente die,vel conditione.l.fi.C.com.de lega.& fideicom.

SVMMARIVM.

1 *Sententia,quæ dicatur,condemno ſi probabitur,vel ſi actor iurabit, an valeat.*

2 *Creditor bonæ famæ,qui accepit propria authoritate ſine vi rem debitoris ſui in ſolutum,an teneatur , & contra eum in litem iurari poßit.*

3 *Statuto diſponente , quod credatur iuramento hominis honeſtæ vitæ,prius per teſtes honeſta vita eſt probanda.*

4 *Accuſatio ſi lingua vulgari ſit facta,an iurari poßit in litem.*

5 *Familiarum multarum illuſtrium* Italiæ *latina ac vulgaris nominatio.*

6 *Statuto cauente latinè eſſe loquendum , tamen familiarum nomen poteſt vulgari lingua in actis,vel inſtrumentis ſcribi.*

7 *Forenſis an gaudeat beneficio ſtatuti , concedentis iuramentum in litem.*

8 *Clerici an iurare poßint ad formam dicti ſtatuti & eius beneficio gaudere.*

9 *Statuta volentia credi alicuius iuramēto procedunt in iudicijs ſummarijs tantùm: & talia in iudicio ordinario non poſſunt allegari.*

10 *Iurare in litem non poteſt is,contra quem eſt iuris præſumptio.*

11 *Tardans ad inſtituendam accuſationem,an in litem iurare poßit.*

Statuta

12 *Statuta in ciuitate, & villis non publicata non ligant, niſi diutius fuerint obſeruata.*

13 *Receptans ignoranter bannitum non tenetur pœna ſtatuti, de receptatoribus bannitorum.*

14 *Habitans in vrbe præſumitur ignorare banna & proclamata facta in oppidis, & è contra,*

15 *Iurari in litem poteſt ſtante dolo partis, contra quem iurari intenditur, fallit vt ibi.*

16 *Statuto ſtante, quòd quando intereſſe debetur de iure canonico poſſit ſuper eo iurari, iuramentum non poteſt præſtari, niſi prius aliter, quàm per iuramentum probetur, quòd intereſſe debeatur de iure canonico.*

17 *Intereſſe de iure canonico, quibus caſibus debeatur.*

18 *Statuta diſponentia credi iuramento damnum paſſi, an habeant locum in muliere.*

19 *Statutum loquens de bannito non habet locum in bannita.*

20 *Statuta volentia credi debere iuramento damnum paſſi vſque ad certam ſummam, ſi fuerint plures damnum dantes non poterit iurari niſi vſque ad dictam ſummam, & abinde ſupra debebit probari aliter, quàm per iuramentum.*

21 *Conductor an pro fructibus in ſolo pẽdentibus damnificatis iurare in litem poſſit.*

22 *Statuta vbi volunt iurari per plura verba, non ſufficit iurari per aliqua ex ipſis verbis, niſi omnia exprimantur.*

23 *Statutum volens donationes non valere, niſi in earum actu iuretur eas eſſe veras &c. Quomodò intelligantur, & iurari debeat.*

24 *Donatio non ſolùm expreſſa ſed ẽt tacita debet iurari, et publicari, ſtante ſtatuto, quòd omnes donationes iurentur, & publicentur.*

25 *Solennitas publicandi donationem non poteſt de conſenſu periurij remitti.*

26 *Iurari non poteſt iudex ſuſpectus.*

27 *Probatio quæ fit per teſtes, vel iuramentum in litem, ſiue in ſupplementum probationis ſemper recipit probationem in contrarium, eò, quòd dolus, vel contumacia alicuius præceſſerit, & contra eum poſſet in litem iurari.*

28 *Iurare non poteſt in litem is, qui ſaltem ſemel in anno non fuit confeſſus peccata ſua, & accepit euchariſtiam.*

29 *Iudæi, & hæretici iurare in litem non poſſunt.*

§. LII.

§. LII.

1 QVADRAGESIMOQVINTO † limita etiam dicta iura, ac ſtatuta non procedere vbi iudex diceret condemno ſi pro babitur, vel ſi actor, vel accuſator iurabit, ex quo debet prius probari, vel deferi iuramentum, quàm ferri ſentẽtia, & tale iuramentum, & ſententia eſſet nulla, & hæc eſt communior ſententia. Rui. conſ. 133. De duob. nu. 11. & nu. 13. volu. v. glo. Bar. Bal. Pau. de Caſ. & alij in l. cum iudex. C. de ſent. Si tñ talis conditio ſtatim impleretur: puta, quia ſtatim iuretur, vel probetur valebit ſententia, aliàs ſecus. Ruin. d. conſ. 133. Facit l. Lecta. ff. ſi cert. pet.

2 ¶ Quadrageſimoſextò † limita quoque omnia iura, ac ſtatuta punientia furta, & volentia pro eis poſſe in litem iurari non procedere contra creditorem bonæ famæ, qui accepit etiam propria authoritate ſine aliqua vi, rem debitoris ſui in ſolutum. Alex. conſ. 135. Circa primum. nu. 7. vol. j. ſecus ſi cum vi. Alex. conſ. 103. Videtur. vol. j.

3 ¶ Quadrageſimoſeptimo † limita etiam non poſſe iurari vigore ſtatuti volentis credi iuramento hominis optimæ opinionis, vel honeſtę vitę, niſi probetur prius aliter quàm per iuramentum de optima opinione, & boneſta vita. Hip pol. ſing. 187. Qualitas.

4 ¶ Quadrageſimooctauò † limita quoque iurari in litem non poſſe vbi accuſatio, vel petitio lingua vulgari, & non latina offerretur, quia non valet, cum lingua latina offerri debeat. l. decreta a prætoribus latinè interponi debent. ff. de re iudi. Romani enim vt eorum linguam magis dilatarent & honorabilem redderent, inſtituerant lingua latina debere vti. vt refert Valer. Max. in ij. lib. de inſtitutionibus antiquis. Raph. Com. & D. Iac. de Puteo. d. l. decreta. D. Alc. l. j. §. eadem. ff. de verb. oblig. Et licèt pars non intelligat linguam latinam ſatis eſt, quòd per eius aduocatum, vel procuratorem, quem adire debet, intelligat. Alex. Io. de Imo. & Alc. d. §. eadem. Sed tu. dicas, quod ſatis eſt libellum, petitionem, & alia: puta, inſtrumenta, fieri lingua intelligibili etiã vulgari, dummodò ſit intelligibilis in illis partibus, quibus

acta,uel inſtrumenta fiunt,& verbum latinè de qua in d.l. decreta.intelligitur latinè,ideſt,intelligibili. & eſt commu nis opin.Bar.Alex.& Alciat.d.§.eadem.glo.& Doct.d.l.decreta.vide nota tu Itale,quod cũ in Italia plures ſint Illuſtres,& nobiles,familię quæ latinè vocantur vno modo,& lingua Italica vulgari appellantur alio modo:puta,Mediolani Illuſtriſs.Familia † quę latinè dicitur Vicecomitũ,lin
5 gua vulgari dicitur parentella delli Viſconti, ſic & nati ex Craſſorum ſtirpe, appellantur vulgò graſsi,& caſati vulgari lingua de caſal nũcupantur,& itẽ qui ſunt de famila Vicedominorum , & Baſilicæ Petri,Viſdommi,& Baſcape in idiomatæ vulgari dicũtur . Et Venetijs qui ſunt de illuſtri domo Corneliorũ quę ab vrbe Romę deſcendit ex ſanguine Scipionũ, in materna lingua de li Cornari nominãtur, Nouariæ etiã illuſtris Catiorũ familia, latinè Caſsiorũ familia,ſimul & Catiorũ cognominatur,cũ ex antiqua ſtirpe caſsiorũ Romanorum deſcenderit.Et Nouariæ,Vercellis,Brixiæ , ac Palmæ illuſtriſ. familia de aduocatis,lingua Italica vulgari appellatur familia deli Auogadri,Sic & nobiles milui; nibij,ſiue de nibia, ac albutij etiã buzij,& clapi chiappi dicũtur.In eadẽ vrbe Nouarię adeſt nobilis,& antiqua familia mea de Plotis , originẽ ducens à Gneo Planco Ploto Romanorũ Imperatore,& conſule deſignato.Et qui de hac ſunt familia lingua latina appellãtur Ploti, ſiue de Plotis,in lingua verò vulgari,qui ſunt de ipſa mea Plotorũ familia,appellãtur Piotti,ſiue delli Piotti, & ſic litera l, quæ in lingua latina eſt, & ſemper fuit in vſu dicẽdo Plotos, in vulgari lingua Italica cõuertitur.in i. Et hoc apud Italos eſt in frequẽti vſu:vt litera l quæ ſit in verbo latino, cõuertatur in literã i in lingua vulgari Italica,imò eſt reg. firma linguæ vulgaris Italicæ vt litera l quæ in latino ſermone eſt conuertatur in literam i in ſermone vulgari Italico,vt flãma fiãma, plango piango,gloſſa, gioſa plãta,piãta, Florentia Fiorenza,Placentia Piacenza,placeo piaccio, eccleſia chieſa,clericus chierico,planca pianca.Ergo & qui ex Plotorum ſtirpe ſunt, & qui lingua latina Ploti à plãco ploto cognominantur in lingua vulgari Italica Piotti appellantur Nouarię,& alibi,& vide Ambroſium.Calepinum in verſ.

Alex.d.conſ.41.Ex multis.& conſ.111.Videretur.volu.vij. Et hoc intellige in forenſe habitante,& ſoluente dicta onera in loco ſtatuti etiam ſi non conſtaret, quòd in eo cōtraxiſſet domicilium per decem annos in loco ſtatuti habitando:ſed ſi habitaſſet per decem annos, etiam non ſoluendo aliqua onera,diceretur contraxiſſe domicilium in loco ſtatuti,& diceretur ſubditus,& poſſet gaudere beneficio præmiſſorum,& aliorum omnium ſtatutorum,& eſt com.opi. Pariſius conſi.12.In præſenti nu.20.& 22.vol.iij.& conſi.
8 108.De bono. nu.49.vol.j Clerici tamen † & omnes perſonæ eccleſiaſticæ etiam ſi non ſoluant onera poterunt iurare ad formam prædictorum ſtatutorum, & gaudere beneficio omnium aliorum ſtatutorum laicorum, & locorum, etiam quòd eſſet ſtatutum, quòd non ſoluentes onera in communi non gaudeant beneficijs ſtatutorum,& etiam ſi eſſet ſtatutum quòd non ſubditi ſtatutis,vel communi loci non gauderent beneficijs ſtatutorũ, ex quo ipſi ſuſtinēt onera ſpiritualia:puta,orationes, & vigilias in loco ſtatuti,& etiam ipſi per modum priuilegij,& libertatis eccleſiaſticæ poſſunt vti ſtatutis.Alex.conſi.41.Ex multis.nu.3.& iiij.cum ſeq.vol.vij.& d.conſ.111.Videretur.volu.vij.Pau. de Caſt.in d.l.omnes populi.col.ij.nu.8.verſ.item an clerici.& ibi Curt.& Mod.in apoſti.dicunt,quòd hæc eſt com. opi.ff.de iuſt.& iur.iunctis not.per Rip.in j.lib.Reſp.c.iiij. inci.Tres. num.9.in fi.de leg.& lon.conſuet.per Dec.conſ. 114.Conſideratis.Feli.in c.eccleſia S.Mariæ. col.32.q.vj.& ibi alij Doc.de conſtit.& hæc eſt communis opinio, vt dicit Brunus in trac.de ſtatutis quòd extantibus maſculis fœmina nō ſuccedat.in 12.artic.prin.q.11.& Pariſ.conſ.100. nu.8.vol.ij.Fallit quando ſtatuta expreſsè denegarent beneficia ſua clericis:quia valent talia ſtatuta, nec dicuntur cōtra libertatem eccleſiaſticam.Dec.conſ.83.In cauſa. nu. 4.Fallit etiam reſpectu clericorum forenſium non habitantium,& non ſuſtinentium onera ſpiritualia,nec temporalia in loco ſtatutorum:quia tales nón poſſunt gaudere beneficio ipſorum ſtatutorũ: vt ſentit Decius in d.conſ.114. incip.Diuino implorato præſidio, & pro tenui.col.ij.verſ. & licet.In hoc tñ & in alijs ſto cum ſancta matre eccleſia.

¶ Quinqua-

9 ¶ Quinquageſimoſecundò † limita omnia ſtatuta diſponentia credi debere iuramento damnum paſſi, tam reſpectu damnum paſſi,quàm æſtimationis,quam etiā proprietatis,& poſſeſſionis,ac dominij,prout Nouariæ,ac Papiæ, & alibi eſt ſimile ſtatutum,& omnia alia ſtatuta, volentia credi iuramento camparij,vel ſaltuarij,aut alterius,& oīa iuramēta,& ſentētias in ipſis cauſis facta,& latas,procedere in iudicijs ſummarijs,cùm præmiſſa iudicia dāni dati & ſimilia ſint iudicia ſummaria,& agitata in iudicio ſummario, non autem procedere nec allegari poſſent vbi in alio iudicio ordinario de poſſeſſione, vel proprietate rerū ageretur:quia eſt communis opinio,quòd acta ſententia,ac iuramentum facta in iudicio ſummario, ſeu vbi ſummariè articulus incidens:puta,dominij vel poſſeſsionis ventilatur,non obſtant in iudicio ordinario.Bart.l.ſi iudex.in fi. ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iur.Bar.Iaſ.Ripa & Docto.in l. qui Romæ.§.duo fratres. ff.de verb.oblig.Corn conſ.126. Viſo.nu.2.verſi.octauò videtur.vol.iiij.per tex.in l.à diuo, Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iudi.& in l.ſed ſi ante.ff.de excep.Nam & teſtes examinati in iudicio ſummario nō probant in iudicio ordinario.text.& Doct.in c.veniens.de teſtib.Bar.l.ſæpè.in fi.ff.de re iud.Bal.& Doct l.ij.C.de eden. Acta tamen in vno iudicio ſummario probarent inter eaſdem perſonas in alio iudicio ſummario.Cor.d.conſi.126. Viſo.nu.3.Mod.d.c.veniens.& d.§.duo fratres.

10 ¶ Quinquageſimoſecundò † limita omnia iura communia,ac ſtatuta volentia poſſe in litem iurari, vel credi iuramento damnum paſsi creditoris,camparij, vel alterius cuiuſlibet,non procedere quando eſſet præſumptio iuris contra iurare volentem:quia tunc non poterit iurare.Barto.l. inter omnes.§.rectè.col.fin.ff.de furt.Iaſ.§.ſed iſtæ.nu.92. ver.ſecūdò & notabilius. inſt.de actio.Ergo damnum paſſus ex incendio orto in loco quem habitat, non poterit iurare in litem,nec de damno dato,nec agere de damno dato occaſione dicti incendij contra vniuerſitatem,nec aliū etiam ſtante ſtatuto quòd credatur iuramento damnum paſsi,tam reſpectu damni, quàm eius quantitatis & perſonarum damnum dantium vel delinquentium,& etiā ſtante ſtatuto

te ſtatuto ꝙ vniuerſitas teneatur pro damno dato vel incendio:quia nõ tenetur pro incẽdio orto in domo vel loco habitato, cùm ſit præſumptio iuris contra habitãtes,ꝙ eorum culpa incẽdium ſit ortum, niſi probetur per quem fuerit incendium factum.Lau.Calch.conſ.41.Stante. Bal. cõſ.174.Caſus.col.j.ibi,primo caſu nõ agit.& col.ij.vol.ij.
11 ¶ Ergo etiã ille † qui diu vel multum tardauerit ad agẽdum vel accuſandum non poterit iurare in litem, nec de damno dato etiam quòd lex vel ſtatutum velit credi eius iuramento ex quo præſumptio iuris contra tardantem, adeò quòd eius accuſatio præſumitur ſuſpecta.Crau.conſi. 38.Aſſertum.nu.6.Hip.ſing.264.Tolle.Bald.conſi.37.Quidam. vol.iij.tex.in c.j.de frig.& mal.& in l.ſi quis fortè.§ j.ff.de pœn.quod tamen ego arbitror iudicis arbitrio collocandum.arg.l.iij.ibi,tu magis ſcire potes.ff.de teſt.& l.j. ff.de iur.del.Ergo iurare in litem, vel de dãno dato, vel in ſupplementum,vel aliud iuramentum præſtare non poterit ille qui habet contra ſe vnicum teſtem vel aliam ſemiplenam probationem,vel indicium, ſeu iuris præſumptionem.Nico.Boer.deciſ.95.An partibus. num.7.par.Rota deciſ.444.incip.Extra Rotam . in rubr.de ſent.excom.& hoc per doctrinam glo.Bar.Bal.& Doc.in l.j.per illũ text.C.qui & aduer.quos in integr.reſt.& Bart.in l.admonendi.num. 51.ver.quęro vtrùm vna probatio.& ibi al.j Doc.ff.de iur. Bald.l.in bonæ fidei.in iiij.oppo.& ibi Albe.de Roſa.col.ij. verſ.item quæritur.ſi actor plenè. C.de reb.cred.& iur.
12 ¶ Quinquageſimotertiò † limita iurari in litem vel de damno dato non poſſe vigore ſtatuti nõ publicati:quia leges ac ſtatuta non publicata non ligant, & non ſolùm in ciuitate,uerùm etiam in caſtris,villis, & comitatu debent publicari aliàs non ligant. auth.vt fac.no.conſt.ibi, omnibus faciat manifeſta.& ibi, & qui in hac maxima ciuitate, & qui foris inhabitãt.Alex.conſ.71.In cauſa.nu.4.verſ.ſed verè.& conſ.181.In cauſa.nu.12.ver.principaliter.vol.iiij. Pariſ.conſ.171.Banna.nu.4.& v.vol.iiij.l.fi.vbi glo.& Bar. ff.de deci.ab or.fac.Bar.l.oẽs populi. in 4.q.prin.ff.de iuſt. & iu.ignorãtia.n.cõſtitutionis,ſtatuti,ordinum, ac decreti,vbi eſt ſine culpa,excuſat ab omni pœna,& vt aliquis ẽ

lucro

lucro nõ priuetur,& eſt com.opin.Grat.conſ.49.Proponi tur.uol.ij.Abb.conſi.35.Videtur.uol.j.Fid.Petrutius de Se nis conſ.13.Clericus.Bar.l.auunculo.col.fi.ff.de cond.ſine cau.& iſtud procedit etiam ſi ſtatutum prohiberet allegari ignorantia ſtatuti,quia intelligitur de craſſa non de pro babili:prout iſta Grat.d.conſ.49.nu.40.Vbi tamẽ conſtat, ꝙ ſtatuta diutiùs fuerint obſeruata, nõ requiritur publica tio ſtatutorum.Alb.Brun.conſ.50.Viſo.col.fi.verſ. ſi ergo. Bar.in extraua.qui ſunt reb.in fi.in data gl.Arch.& Mod.c.
33 de epiſtolis 19. diſt. Et præmiſſa faciunt † ad decreta Mediolani,& ſtatuta ponentia pœnam cõtra receptatores bãnitorum,vel eis dantes auxilium, ut non procedant cõtra eos qui ignorant illos quos receptant, uel quibus dant auxiliũ eſſe bannitos:puta, ſi bannũ non fuerit publicatũ in loco habitationis talis receptantis,uel dantis auxiliũ:quia non tenentur.l.j.§.in pari.ubi glo.uerſ.latrones.& ibi Bar. ff.de recep.Vnde receptans bannitum alterius ciuitatis,vel loci dominij Mediolani excuſatur:cùm habitans in una ciuitate,uel loco præſumatur ignorare banna , & præconia alterius ciuitatis,uel loci.Alex.cõſ.31.Põderatis.col.j.uerſ. præterea cũ non ſteterit. vol.v.Iaſ.conſ.53.Statuto.col.vj. uer.quintò facit. vol.iij.tex.in c.cùm in tua.& ibi Doc.qui mat.accuſ.poſ.& in l.Titius.§. Lucius.& ibi Bald.& Ange. uolunt iſtud procedere ẽt reſpectu cõſanguineorum.ff.de
34 lib.& poſthu.Imò habitans † in ciuitate pręſumitur igno rare cridas,& banna,& alia quæ fiunt in comitatu , & oppidis ciuitati ſubditis,& habitãs in ipſis comitatu, & oppi dis præſumitur ignorare præconia banna, & alia quæ fiūt in ipſa ciuitate,& ſic excuſatur.Iaſ.d.uerſi.quintò facit.in fi.ibi,Imò qui eſt.& conſ.46.Pro fiſco.col.iij.uerſ.ſecundò reſpõdetur.uol.iij.Bal.l.planè.per illũ tex.ff.de excuſ.tut. Abb.c.j.col.iij.de poſt.pl.Abb.in ca.fin.vbi Abb.in iij.not. qui matri.accu.poſ.Et hoc maximè procedit cùm decreta ipſa,ac ſtatuta punientia receptantes bannitos,uel eis dan tes auxiliũ nõ procedant niſi cõtra eos qui ſcienter,& dolo malo dederũt auxiliũ,uel receptarunt.Bal.l.quicũque. in prin.C.de ſeru.fug.Bal. & Rom.l.in delictis.ff. de noxa. act.l.j.§.in eo.ybi Floria.ff.de nox.act.Alex.& And.de Pomate,&

mate,& alij in apoſtil.ad Bart,in d.l.j.ff.de recep Lud.Carrer.in pract.crim.in §.homicidium. nu.39.verſ.item fallit ſi per vim.nec ſufficit ſcientia banni in genere vbi ſtatuta, ac decreta non prohibent receptari omnes bannitos niſi probetur ſcientia qualitatis banni prohibitæ à decreto,vel ſtatuto: puta, quòd eſſet bannitus in capite, vel membro, Dec.conſ.222.Viſo.ver.nam ſtatutum.& ver.nam ad hoc.

15 ℂ Quinquageſimoquartò † limita iura omnia volentia poſſe in litē iurari,vt procedant ſtante dolo partis contra quam iurari intēditur,& difficultate probationis.Fallit in actionibus bonæ fidei,& arbitrarijs,& in iuſſu iudicis contempto in quibus eſt ſpeciale,quòd ob ſolum dolum iuretur in litem etiam abſque difficultate probationis.Bal.cōſ.345.Proponitur.in fi.vol.ſecundo.l.in actionibus.vbi tex.& Docto.ff.de in lit.iur.

16 ℂ Quinquageſimoquintò † limita ſtatuta Mediolani, & Vigleuani,& aliarum ciuitatum ubi valeant, quibus diſponitur, quod in caſibus quibus debetur intereſſe de iure canonico quod creditor poſsit iurare ſuper intereſſe vſq; ad ſummam de qua in ſtatuto vt ipſum iuramētum non poſſit præſtari,niſi priùs aliter quàm per iuramentum probetur illa qualitas quòd intereſſe debeatur de iure canonico, per no.per Iaſ.in l.j.§.in eum, nu.3.verſi.ex hoc.ff.ne quis eum qui.tex.in l.ij.§.docere.ff.vi bono.rap.& vide pro hac opinione ſuprà nu.827.verſi.Vigeſimononò. Ad proban-

17 dum † autem de iure canonico deberi intereſſe lucri ceſſantis debet probari mora debitoris,& ꝙ creditor eſſet ſolitus cū pecunia negotiare,& ſic eſſet mercator, c.cùm venerabilis,vbi Abb.& Fel.num.8.verſi.intellige primo.& ibi Dec.& alij de excep.Deci,conſil.116.col.j.Alex.conſi.141. Viſo. vol.v.& debet probari quòd erat præ manibus mercantia,& quòd lucrum erat quaſi certum.Paul.de Caſtr.l. non vtique.§.nunc de officio.nu.3.& ibi Iaſ.ff.de eo quod cert.loco.Dec.conſ.111.Conſideratis. Afflic.deciſ.20.Quidam.nu.ij.Mod.l.j.C.de ſent.quæ pro eo quod inte.per illum tex.Intereſſe autem reſpectu damni emergentis debetur de iure canonico etiam non ſolito negotiari dummodò probet moram debitoris in ſoluendo pecuniam Mod,

d.l.j.Doct.d.c.cùm venerabilis.item deberetur etiam inter eſſe de iure canonico vbi debètur in recompenſationem damni:puta,venditori per emptorem,qui percepit fructus rei venditæ,& fuit in mora ſoluẽdo pretium.l.curabit.vbi glo.& Doct.C.de act.emp.vel per ſocerum genero qui ſuſtinuit onera matrimonij,& cui facta fuit mora in ſoluendo dotem.tex.& Doct.in c.ſalubriter.de vſur.

18 ¶ Quinquageſimoſextò † limita oĩa ſtatuta volentia credi iuramento damnum paſsi,vel creditoris,aut cãparij nõ procedere in muliere, vbi ſtatuta ipſa loquerentur in caſibus quibus de iure cõi, non eſt credendum iuramẽto damnum paſsi creditoris,nec camparij: quia tũc maſculinum non concipit fœmininum Cotta mem.ver.maſculinum.in fi.ibi,ſecus ergo.Illuſtris Doctor & præceptor meus colendiſsimus Mag.D.Mar.Soc.Iun.in conſ.j.nu.102.Cor.conſi.

19 14.In præſenti.nu.6.vol.ij.Sic & ſtatutũ † loquens de bannito non procedit in bannita.Ange.conſ.67.Primũ.Dec.l. fœminę.nu.83.ver.viij.ſtatutum.de reg.iur.Alex.conſ.28. Præclarè.vol iij.& ſtatutũ de fure,vel habitatore non habet locũ in muliere.Dec.d.l.fœminæ.nu.112.Et hoc maxime procedit cùm dicta ſtatuta ſint odioſa,dũ volunt credi iuramẽto vnius cõtra ius diuinũ, quo cauetur,ꝙ in ore duorũ vel triũ ſtet omne verbũ,quo caſu maſculinum nõ concipit fœmininum,maximè cùm materia ſit indifferẽs: quia magis eſt credendũ maſculis quàm fœmininis. Dec.d. l.fœminæ.nu. 132.ver.quartò quæritur.ibi, in cõtrarium. ff.de reg.iur.Et hoc procedit ẽt ſi ſtatutum diceret ꝙ quilibet poſsit accuſare: quia fœminą nõ poterit accuſare. Bal. rub.C.qui accuſ.poſ.Bertac.in reper.ver.ſtatuta de dãnis. ibi,ſtatutum ꝙ de damno dato quilibet. Sic & ſtatutũ, vel decretũ quòd fur,vel cõmittens robariã ſuſpendatur,non comprehendit fœminã furem.Alex.conſ.135.Circa.vol.j.

20 ¶ Quinquageſimoſeptimo † limita ſtatuta volentia credi debere iuramento damnum paſsi vſque ad libras duas, vel aliam ſummam , quòd ſi fuerint in eiſdem bonis eodem tempore plures damnum dantes vnica tantùm cenſetur accuſatio quò ad omnes,adeò,quòd cõtra quò ad omnes intereſſe, non poterit iurari niſi ſolum pro dictis libris

duabus,

duabus, vel dicta ſumma,& abinde ſupra erit probandum aliter quam per iuramentum. Dec.conſ.83.In cauſa. num. 6.verſi.octauo & vltimò.

21 ¶ Quinquageſimooctauò † limita ſtatuta volentia poſſe agi, vel iurari de damno dato, vel furto aut robaria in re aliena, vt nō procedāt in fauorē cōductoris pro fructibus in ſolo pēdentibus dānificatis,vel derobatis,niſi ſtatutum vlterius procederet ita diſponēdo ēt in conductore, vel in eo ad quē vtilitas fructuū pertinet. Bar,l.ſi fur.in fin.ff.de vſufruct.Iaſ.Lanfranc.concluſ.95.Incip.cōductor.Poterit tñ conductor agere contra dñm vt agat contra furem,vel damnificantem,& quod fuerit cōſecutus ſibi reſtituat, vel quod ſibi cædat actionē, & abſque tali circuitu poterit cō ductor de æquitate agere,& iurare cōtra furē,vel damnifi cantē.Pau,de Caſt.in l.cùm in plures.§.meſſem.ff.locat.& in rub.in fi.ff.de ope,no.nunc.maximè cū ſtatutū ꝙ creda tur iuramēto dānum paſsi intelligatur ēt de non domino dūmodò vtilitas fructuū ad eū ſpectet. Bal.in addit.Spec. tit,de proba.Doct.c.quū. §.in alijs.vt lit.non cont.D.Io.de Amicis cōſ.75.Super.Pau,de Caſt.rub.ff.de ope.nou.nūc.

22 ¶ Quinquageſimononò † limita ꝙ vbi ſtatuta in cauſis damni dati, vel alijs velint per plura verba, vel per plures clauſulas iuris quòd non ſufficit iurari per aliqua ex ipſis verbis,niſi omnia exprimantur,& eſt cōis opinio,Soc.cōſ. 24.Viſis.vol.j.Iaſ.conſ.191.Placet.col.j.vol.j.Curt.ſen.cōſ. 46.Super.nu.14.ver.confirmo,Iaſ.l.Gallus.§.idem creden- dum.nu.13.ver.confirmo.ff.de liber,& poſthu.Bar.l.præ- tor ait.§.j.ff.de oper.no.nun.& dixi ſup.in §.ſed vt opus. nu.6.ver.decretum. Et iſtud facit ad decretum Mediol.vo

23 lens † donationes non valere, niſi in earum actu iuretur eas eſſe veras, nō autem fictas,nec ſimulatas eſſe,neque in fraudem alicuius, ſed ſincero mentis affectu,& bona fide ad huiuſcemodi donationes & ceſsiones deuenire,& abſq; vlla pactione palàm, vel ſecretò facta, quòd vllo vnquàm futuro tempore retrodatio,uel retroceſsio fiat de bonis iā donatis, & ceſsis ut ſuprà, quòd niſi per ipſa omnia uerba decreti iuretur de uerbo ad uerbū,prout ſuprà iacēt,quòd non ualeat donatio etiam ſi iuraretur per aliqua ex prædi

 ctis

ctis verbis, vel per maiorem partem eorum, & ſubderetur clauſula per notariū, quòd iurarunt donans & donatarius in omnibus, & per omnia prout requiritur ex forma eiuſdem decreti: quia non valet ipſum iuramentum, nec donatio, vt patet ex his quę dixi ſuprà in d.§.Sed vt opus.nu.6. ver.Decretum.ibi, & cum iuramētum.maximè cùm verba illa, & iurauerūt, & iurant in oībus, prout requiritur ex decreto, ēt ꝙ ſint ſcripta per notariū in donationibus, cenſeātur verba partium imperfecta ad iurandum, & non verba notarij.Bal.conſi.263.Verba inſtrumenti procuræ.volu.j. Et pro intellectu decreti Mediolani ſub rubr, de donationibus uolentis donationes iurari debere modo quo ſupra, ac etiam volentis quaſcunque donationes, ſiue omnium bonorum, ſiue partis, quę minor non ſit dimidia publicati voce præconia ad loca ſolita ciuitatum, alioquin quòd non
24 valeant, ſcias quòd ipſum decretum † procedit etiam in donatione nedum expreſſa, verumetiā tacita, ſeu præſumpta: quia debet iurari & publicari ſicuti expreſſa, alioquin non valet.Corne.conſ.185.Tria.nu.4.verſ.his tamen.vol. ij.Dec.& Doct.in l.cuius per errorem.ff.de regu.iur.D.Petrus Rebuffus in commentarijs in cōſtitutiones Gallicas. in ij.tomo in tract.de donationibus inſinuandis. in gloſ.j. nu.15.verſi.idem in donatione tacita.arg.l.j.ff.de condic. indeb.Et decretum ipſum intelligitur etiam de donationibus iuratis, quòd non valeant niſi iurentur & publicentur ad formam dicti decreti, maximè cùm iuramentum decreti & ipſa publicatio requiratur fauore publico & tertij.Petrus.Rebuſ.d.glo.j.nu.39.ver.decimoprimò limitatur.Steph.Bertr.conſ.30.Ex caſu.vol.iij.D.Lau.Silu, conſ.40.In nomine, nu.14.& 15.Fac.l.Imperàtores.ff.ad Trebel.& c.cùm
25 contingat. in fi.ff.de iureiur.Et † ſolēnitas publicandi donationem non poteſt conſenſu partium remitti. Petr.Rebuffus in tract.de præconijs.nu.18.arg.l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& l.ius publicum. ff.de pact.Poterit tn̄ donatio nulla vigore dicti decreti non ſeruati, & inſinuationis nō factæ, per principem confirmari etiam in præiudicium donātis, & eius hęredē. Panor.conſ.84.Illud.vol.j. Alex.l.quanquā C.de teſta.milit.Alc.trac.pręſumpt.in reg.iij.in xj.pſumpt.

Doct.

Doct.in rub.de confir.vtili,vel inutili. Petrus Rebuffus d. glo j.nu.38.ver.16.limita.Mag.D.Hip.Riminald.in §.j.nu. 524.inſtit.de donat.Curt.Iun.conſ.110.nu.31.& ita obtinui pro illuſtri comite Manfredo Torniello confirmari donationem ſibi factam de aureis Octo mille cum derogatione dicti decreti. Sed in ipſa donatione erat pactũ,q; liceret ſupplicari pro confirmatione dictæ donationis. Et quę derogatio facta fuit ab Illuſtriſs.D.Petro Aluiſio Farneſio primo Marchione Nouariæ, cui ab Inuict.Carolo V.Imperatore data erat facultas vtendi, & non vtẽdi ipſis decretis.

26 ¶ Sexageſimò † limita non procedere iura, ac ſtatuta volentia poſſe in litem iurari coram iudice qui allegaretur ſuſpectus, & quæ ſuſpitio ſolo iuramento partis de iure ciuili probatur, & allegata ſuſpitione debet ſuperſederi de iure ciuili,& canonico, donec de ea cognoſcatur. Alexan.& Doct.l.quia poterat. ff.ad Trebellia.Poterit tamen iurans de ſuſpitione iudicis ſicuti & iurãs de fuga debitoris, etiã quòd eius iuramento ſit ſtandum,interrogari de cauſis ſuſpitionis iudicis,vel ſuſpitionis fugæ debitoris, & vbi cauſæ non erunt idoneæ dictum iuramentum non debet dari,& datum non debet attendi.Ang.l.qui bona. §.qui damni.& ibi Alex.col.fi.ver.quæ etiam inducitur.ff.de dam.in-

27 fect.maximè cùm omnis † probatio ſiue per teſtes, ſiue ꝑ iuramentum in litem, ſiue per iuramentum in ſupplementum probationis,vel per inſtrumenta fiat, ſemper recipiat aliam probationem in contrarium,& poſſet probari contrarium etiam quòd dolus, vel contumacia alicuius præceſſerit, & contra eum poſſet iurari in litem ex l.tutor qui repertorium.ff.de adminiſtratio.tut. vel ex alia lege communi, vel ſtatuto : quia talis ſemper poterit probare contrarium, & eſt magis communis opinio. Alex.§.qui damni.per totum.& maximè col.pen.verſ.pro quo in ol.

28 ¶ Vltimò ad laudem † ſanctiſsimę virginis matris Marię limita omnia iura & ſtatuta volentia aliquem poſſe iurare in litem,vel de damno dato, vel credi eius iuramento, vel poſſe eſſe teſtem,vel officialem non procedere in eo qui oĩ anno ſaltem ſemel non fuerit confeſſus ſacerdoti peccata ſua ſacratiſsimum corpus domini noſtri Ieſu Chriſti filij

Dei totius orbis redemptoris nõ receperit,cùm talis ſit infamis,& carere debeat etiam eccleſiaſtica ſepultura.c.omnis vtriuſq; ſexus.extra de pœnit.& remiſſ.vbi tex. & Doc.
29 Sic & † Iudæi & infideles,ac hæretici non poterunt iurare in litem, nec in ſupplementum.Iaſ.Catial.& alij Mod.in l. admonendi.ff.de iur.& in l.cunctos populos.C.de Summa Trinita. & fid. Catholic. & pro hac opinione vide ea quæ dixi ſuprà.in §.Septimò principaliter.nu.j.

SVMMARIVM.

1 *Iurare in litem,quid ſit.*
2 *Iuramentum in litem quare ſic nuncupetur.*
3 *Iuramentum in litem quotuplex ſit.*
4 *Quodnam tempus inſpiciatur in quolibet iuramento in litem.*
5 *Eccleſia an poßit agere ad intereſſe pro decimis ſibi tangentibus contra eum qui ſegetes,vel vineas Titij combußit.*
6 *Damnum datum in frumento non maturo, vel arbore iuuene quomodo debeat æſtimari.*
7 *Animalia in ſuo damnũ dantia ſi quis reperiat,an poßit ea retinere donec ſibi pro damno ſatisfiat.*
8 *Furti non tenetur famulus, qui quantum ſibi debetur, ſubtraxit.*
9 *Dominus an teneatur emendare damnum datũ per eius animal, vel illud dare pro noxa.*
10 *Statutum, quod pro aliquibus delictis pater teneatur pro filio,vel alius pro alio,quomodò intelligatur.*
11 *Pater incõtinens tenetur ꝓ filio ſibi inimico in caſu ſtatuti ꝓdicti.*

§. LIII.

1 RESTAT videre quid ſit iuramentũ in litem, Et dic † quòd in litem iurare, & iuramentum in litem, refertur ad litigatores, & reſpondet æſtimationi litis:nã iurat actor,vel accuſator in litẽ, quãdo per eius iuramentũ declarat,& eſt teſtis in propria cauſa,cui credi debet pro plena probatione quanta pecunia, non tantùm ſumptus litis,ſed totam cauſam æſtimat cum omnibus damnis.l. videamus.§.iurare autem.& per tot.titul.ff.de in lit.iurand. D.Ioan.Oldendorpius in eius libro cui titulus,eſt de copia verborũ, & rerũ in iure ciuili.in verſi.lis.ibi, in litẽ iurare

Et iurare in litē eſt per iuriſiurandi religionē æſtimare id in litem deductā, & ab actore cōtrouerſam quantū in litē affectionis, vel veritatis æſtimauerit actor. D. Ioachim⁹ Minſingerus à Frundeck in §. actionū. nu. 2. inſtitu. de action. Et ut vnico uerbo concludam, dico ꝙ iurare in litē, & iuramentum in litem eſt quando creditur iuramēto actoris, vel accuſatoris in cauſa propria, & tantùm eſt dicere, talis poteſt iurare in litem, vel iuramentū in litem eſt deferendum tali, vel talis vult iurare in litē, quantū eſt dicere, ꝙ ille qui vult, vel pōt iurare in litem, ꝙ vult & poteſt, licèt ſit vnicus, eſſet teſtis in eius cauſa propria, & ex eius iuramēto in litē decidendam pręſtādo probare ea omnia, quæ aſſerit, ita ꝙ ipſum iuramentū ſolùm ſit pro plena probatione actoris vel accuſatoris in eius cauſa propria. & hoc patet per totū titu. ff. & C. de in lit. iur. & per c. fin. ꝙ metus cauſa. & per hanc l. ſi quando. C. vnde vi. & per l. tutor qui
2 repertoriū. ff. de adminiſtra. tut. & dicitur † in litē: nō deſertur niſi in lite, & occaſione litis dicidendæ. Iaſ. rub. ff. de in lit. iur. Et hæc nota pro intellectu iuriùm omniū, & pro interpretatione M. T. Cicero. in oratione pro Roſcio Comædo, vbi dixit, ꝙ in codicē iniuratus referre noluit, id iurare in litē nō dubitet, quaſi dicat Cicero, ꝙ illud qđ abſq; iuramēto noluit in codice ſcribere, ꝙ volebat iurare in litē. i. cū eius iuramento in eius propria cauſa probare, quod teſte Cicer. concedi non debet: quia non eſt audiendus ad iurandū pro ſe ille q qđ vult cū iuramento affirmare, voluit abſque iuramento dicere. arg. l. fi. vbi Doc. C. de fi d. inſtr.
3 ¶ Iuramentū aūt † in litem eſt triplex ſecundum Pau. de Caſt. Iaſ. & alios in rub. ff. de in lit. iur. Primum ſuper intereſſe ſingulari, & extra rem. Præterea quando agitur pro tali re, in quam non cadit affectio, vt in nummis: nam tunc non poteſt iurare de affectione, ſed de alio ſingulari intereſſe quod cōueniet mihi ita vt nulli alteri conueniat, & ſi ſit extra rem: quia non cadit intereſſe intrinſecum. l. nummis. vbi tex. & Iaſ. ff. de in lit. iur. dummodò agatur ex aliqua ex illis actionibus bonæ fidei. D. Anto. Corſe. in tract. de iureiur. in v. euidentiali. nu. 13. Iaſo. d. rubr. ff. de in lit. iur. Aliud, & ſic ſecundum eſt iuramentum in litem ſi per

intereſſe affectionis, & iſtud defertur ad probandum æſtimationem rei ſecundum affectionem agētis: vt puta, ſi res eſt circa quam cadit affectio, ut liber manu mea, vel patris mei, vel alterius docti apoſtillatus, poſſet eſſe mihi charus centū aureis: quia in eo ſtudui, & tñ cōi æſtimatione non reperirentur niſi decē, iſtud dicitur intereſſe ſingulare. Et quæ requirantur vt iſtud iuramentū affectionis poſsit prę ſtari vide Iaſ. in d. l. in actionibus. ff. de in lit. iura. Et iſtud tale intereſſe ita conuenit mihi quòd nulli alteri cōuenit. Corſet. d. ver. aliud. Aliud eſt, & ſic tertium eſt iuramentū ſuper intereſſe cōmuni, & tunc dicitur in litē quod eſt veritatis: puta, quando defertur ad probandum verā rei ęſtimationē, & ſic intereſſe commune, quando non agitur aliqua ex illis actionibus bonæ fidei, ſed actione ſtricti iuris non arbitraria ratione doli præcedentis, & probatio veritatis eſt difficilis: quia res eſt perempta, & agitur cōtra doloſum vel moroſum. l. in actionibus. cū legibus ſequentibus. ff. de in lit. iur. Et iſtud poteſt dici neceſſariū nō verè, ſed cauſatiuè, quādo deficiūt alię probationes. Bar. & Pau. de Caſt. in l. fi. ff. de in lit. iur. & de ipſo triplici iuramēto in litē ponit Corſet. in d. trac. de iureiur. in v. euidentiali. ver. aliud. & Paulus de Caſtr. & Iaſon. in rubr. ff. de in lit. iur. & Ang. Aret. in §. pręterea quaſdam. inſtit. de actio. quos omnes vide. In iuramento † in litē, quod eſt de affectione, inſpicitur affectio non pręteriti tēporis, ſed præſentis, & ſic
4 rei iudicatæ cùm defertur ipſum iuramentum. text. & ibi Bar. & Pau. de Caſt. in l. iij. §. in hac. ff. cōmodati. Sed in iuramento in litem veritatis non inſpicitur pręſens tempus, ſi fortè res nunc minùs valet: quia remanerem in damno: igitur inſpicitur tempus cōteſtationis litis, ſi tūc plus valuit, & ſi mora, vel dolus præceſsit, & ſi tunc plus valuiſſet inſpicitur tempus moræ, vel doli, & ſi poſt conteſtationē valuit plus, illud inſpicitur: quia hoc iuramentū ſuccedit loco veræ probationis, ſed ſi per veras probationes deueniretur ad hoc intereſſe, deberet inſpici tēpus quo plus valuit: ergo & ita iuramēto in litē veritatis debet inſpici. tex. & Bar. in dict. §. in hac. nu. 6. ver. iuramentū verò. vt declarat Paulus de Caſtr. in dict. §. in hac. col. fin. verſ. dic ergo

ſtante

ſtante tamē ſtatuto ꝙ de æſtimatione dāni dati credatur damnū paſſo vſque ad certā ſummam, paſſus damnum debet iure de damno paſſo tēpore damni dati, nec valeret iuramentū ſi diceret, iuro me tantū damnū paſſum eſſe ex tali facto, niſi referret ſe ad tempus damni dati: poteſt enim eſſe ꝙ hodie intereſt eius in plus quàm tēpore damni dati, ſed hoc nō debet inſpici ſecundum Bart. in d. §. in hac. nu. ix. in fi. col. iiij. verſ. & ex hoc habes. Et vide Ang. Aret. in §. prætereà quaſdam. ver. in glo. ſimilibus. inſtit. de actionib.

5 ¶ Primò quæro, † Titius combuſsit ſegetes, uel inciſit vineas Sempronij, an eccleſia poſsit contra Titium agere ad intereſſe pro decimis tangentibus eccleſiæ? & dic, quòd ſic. Innoc. Ioan. Andr. & Abb. ca. commiſſum. de deci. Flor. l. æquiſsimū. §. fructuarius. ff. de vſufruct. Domi. Fran. Niconit. alle. 42. in controuerſia. num. 20. in ij. part. per text. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam. ff. ad leg. Aquil. Et cōtra ipſum incendiarium, & damnum dantē poterit iurari in litē ſuper quantitate & ualore. Pariſ. cōſ. 134. Nulli. nu. ix. vol. iiij.

6 ¶ Secundò quęro, ſi † damnū datū fuit in frumēto, quod erat in herba: puta, de mēſe Martij, vel in planta valdè iuuene quomodo æſtimabitur damnum? Dic, quòd non debet æſtimari frumentum prout ſi eſſet maturum, nec arbor prout ſi eſſet magna, ſed ſolùm dubius euentus, idest, quantum potuiſſet vendi ille dubius euentus perceptionis frumenti vel arborum. Alberi. de Roſ. in ij. part. ſtat. q. 78. Cyn. l. fin. C. ad leg. Aquil. Bald. conſil. 182. Locata. num. 4. uerſicu. non enim. & num. v. verſic. niſi. uolunus. j. Dom. Aymo. Crauetra. conſi. 40. Proponitur. numer. x. l. propter ſpem. vbi Alber. & alij per illum text. ff. famil. erciſcund.

7 ¶ Tertio quæro, ſi Titius † reperuit animalia dantia damnum in ſuo, an poſsit propria authoritate ea capere, & reponere ea ſuper hoſpitio, vel domi ſuæ retinere donec ſibi emendetur damnum? Dic, ꝙ ſic. Io. Pet. de Fer. in for. inquiſitio. in glo. verſ. contractando. nu. iiij. Sicuti † videmus in

8 ſimili, ꝙ creditor, vel famulus non tenetur furti ſubtrahēdo tantum quantum ſibi debetur. Alexā. conſi. 135. Circa. vol j. Grā. cōſ. 50. Aeterni. Et maximè ipſa animalia retineri poſſunt, vt recognoſcatur. l. Quintus. cum l. ſequen. ff. ad

leg.

leg. Aquil.Spec.tit.de actore.ver.ſed nunquid pecudẽ.Bar.ⁿ & Doctor.l.hoc amplius.§.de his.ff.de dam.infect.l.capite quinto . cum ibi no.per Doct.ff.de adult.& facta recognitione vbi dominus animalium ſit ſoluendo non poſſunt ea retineri donec ſoluatur damnũ . Alciat.reg.i.præſump. in præſump.50.ſed donec ſoluantur alimenta quæ venerunt in vtilitatem animalis poterunt retineri. Alci.d.præſump.x.per l.in ſumma.vbi Salic.C.de pign.

9 ¶ Quartò quæro † an dominus teneatur emendare damnum datum per eius beſtiã , vel illã dare damnificato pro noxa,ſeu pro damno,vel delicto?Dic, ꝙ ſic.Dec.conſi.229. Viſis. col.fi.tex.vbi Doct.inſt.ſi quad.pau.fe.di.vide Albe. de Roſ.in j.par.ſtat.q.76.pone.

10 ¶ Quintò quęro,† ſtatuto cauetur,ꝙ pro blaſphemia,vel damnis datis pater pro filio, dñs pro famulo, vel alius pro alio teneatur, an iſtud ſtatutũ intelligatur ſic indiſtinctè. Et dic,quòd non,ſed primò fallit vt locum nõ habeat vbi patri,vel domino,vel alij qui tenetur pro alio nõ poſſet imputari aliqua culpa ex quo ſtatutũ ſolùm intelligitur vbi eis poſſet imputari aliqua culpa. Aret.conſ.57.Diligenter. col.iij.ver.præterea Ciau.conſ.iij.Iudex. nu.16.Soc.conſi. 122.nu j.volu.j.Et hoc procedit etiam ſi eſſet crimen læſę maieſtatis,& eſſet ſtatutum,vel decretum,quòd in crimine læſæ maieſtatis vnus teneatur pro alio. Dec.conſ.64.Præſupponitur.Secundò fallit vbi filius, vel famulus eſſet pupillus.Hipp de Marſi.ſing.362.Statutum.& ſing.481.Cois. Iaſ.§.actiones autem. nu.83.inſti.de act.c.ij.vbi Ancha.de delict.puerorum. Tertiò fallit quando eſſet inimicitia inter delinquẽtem, & illum qui ex forma ſtatuti tenetur pro delinquẽte:quia tunc ſtatutũ locũ nõn habet.Dec.d.cõſi. 64.Pater tñ † ſi fuerit incontinens,tenetur pro filio etiam

11 ſibi inimico.Alcia.in j.reg.præſump in præſump.24.nu.2.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad cognoſcẽdum quis damnũ dederit,quãdo auctor neſcitur.*
2 *Teſtis vnus de viſu omni exceptione maior in delictis facit indicium ad inquirendum, & torquendum.*
3 *Inimicitia capitalis facit indicium ad inquirendum, & quando ad torquendum, & etiam ad condemnandum.*

Mina

4 *Minæ inimici quando faciant indicium ad torturam.*
5 *Reconciliatio recens non tollit effectum inimicitiæ.*
6 *Forma pedis, ſcala, vel arma faciunt indicium ad inquirendum, & quando ad torquendum, & quomodò hoc indicium tolli poßit.*
7 *Furtiua res apud aliquem reperta contra eum facit indicium ad inquirendum, & quibus concurrentibus ad torquendum.*
8 *Fuga vel latitatio poſt delictum commiſſum quando faciat indiciũ ad torturam, & quando ſolam ſuſpitionem.*
9 *Vtilitas quæ ex delicto prouenit imputato ſoli, contra eum facit indicium ad torturam alijs concurrentibus.*
10 *Minæ quando faciant indicium contra minantem ad torturam.*
11 *Variatio, & mendacium quando faciant ſolam ſuſpitionẽ, & quando indicium etiam ad torturam.*
12 *Vicinus, vel habens notam domum habet indicium contra ſe de furto commiſſo, adeò quòd poteſt torqueri, fallit in vicino bonæ famæ.*
13 *Exiens domum furti cùm fardello habet indicium contra ſe, niſi ſit vir probus.*
14 *Suſpectus viſus nocte ire ad loca ſuſpecta vel inde reuerti, habet indicium contra ſe etiam ad torturam.*
15 *Fama publica alijs adminiculis adiuncta quando faciat indiciũ ad torturam, & quando non.*
16 *Pax habita pretio, et nõ gratis quãdo faciat indicium ad torturam.*
17 *Practica ad probandum valorem rerum in omni caſu, et dãni quantitatem, & æſtimationem.*
18 *Nouaria quare ſic dicta, & quo nomine antiquitùs appellaretur, et à quo condita.*
19 *Municipia quæ dicantur.*
20 *Nomen antiquum vbi eſt immutatum per nouum, in libellis nouum eſt exprimendum non antiquum, ſed ſi quid additum veteri, eſt tunc nunquàm eſt exprimendum.*

§. LIIII.

1 SEXTO quæro † reperitur damnum datum, & neſcitur à quo quis præſumatur illud dediſſe, & dic. ꝙ damnum pręſumitur datum illis modis quibus furta, homicidia, & alia delicta pręſumuntur da a. Io. Bertac. in reper. uerſ. damnũ pręſumitur. per l. nauta. §. fi. ff. nau. caup. ſtab.

etiam ad condemnationem, ſecundum Crauet.conſil.35.
Ex pluribus.nu.3.ver.quod odium.& Laur.Calc.conſi 63.
4 Ventura.col.ij.ver.ſecunda ratione.Et idem ſi † inimicus capitalis,ſeu grauis fuerit minatus, quia tunc ſolùm indicium inimicitiæ capitalis facit indiciũ ad torturã,licèt inimicus nõ eſſet cõſuetus talia facere, vbi ſtatim, vel parum poſt damnum,vel incendium,aut delictum fuit ſecutum. Crauet.d.ver.quod odiũ.Calcan.d.ver. ſecũda ratione Et
5 præmiſſa † ampliantur procedere et in inimicitia, de recenti reconciliata, quia tũc reconciliatio recens nõ tollit effectũ inimicitiæ. & eſt com.opin. Hippol.d.§.prętereà.Lud. Carrer.d.ver.quartũ indicium. Blanch.d.l.fi.nu.135.verſ. cùm etiam,& nu.161.ver.reconciliatio.Et hæc voluit Inno.& omnes Doct.in ca.cùm oporteat,de accuſationib.vt dicit ibi Feli.nu.4.ver.nunquid. Fallit primò in inimicitia reconciliata de antiquo. Ludouic.Carrer.d.verſ. quartum indicium.Domin.Iacob.Nouel.tract. ad defenſam.in rub. an indicia pro reo dãda ſint.nu.42.verſi.inimicitia.Innocen.Ioan.de Ana.& Doct.in d.c.cùm oporteat.de accuſat. Bal.l.ipſius.C.famil.erciſcun.& in authen.ſi dicatur.C.de teſt.Fallit ſecundò quando inimicitia fuiſſet leuis,quia tũc ex eo non oritur indicium. & eſt commu. opin.Blanc.d.l. fi.nu.175.ver.inimicitia an faciat.Doc.d.c.cùm oporteat.
6 ¶ Tertium indiciũ † erit,ſi in loco dãni, vel furti,ſeu homicidij, aut alterius delicti cõmiſſi reperiatur in terra humida,niue,vel puluere,aut grano forma pedis alicuius,vel ſcala,arma, aut alia res alicuius;quia ille cuius eſſũt pręmiſſa ex hoc ſolum poterit inquiri,ſed nõ torqueri,niſi cõcurrant alię cõiecturę:puta,mala fama illius,uel eius fuga,vel ꝙ ſit ſolitus talia facere, vel grauis inimicitia,aut mendaciũ, vel alia coiectura.Bar.d.l.fi.& ibi Blãc.nu.426.ver.forma.& nu.427. ver.res aliqua. & nu.428.verſ.ſcala.Bal.cõſ. 427. Quædã.vol.v.Paris de Put.trac.de ſindi.ver.an ſtetur dicto tertij.col.vij.ver.an ſi reperiatur.D.Iac. Nouel.tract. ad defenſam.nu.151.ver.ſcala.Et hoc indiciũ tollitur probãdo bonã vocẽ,& famã illius in cuius domo uel dorſo viſa eſt res,& ꝙ nõ ſit ſolitus cõmittere talia,uel probando à quo habuerit mutuo res ipſas,uel probãdo, ꝙ alter accipit

res ip-

res ipſas:puta,ſcalā, vel arma.Domin.Iacob.Nouel.d.verſ. ſcala.Sal.l.fi.C.de quæſt.Blanch.d.verſ.ſcala.

7 ¶ Quartum indiciū † erit contra illū apud quē res furto ſubtracta,vel dāni dati,uel occiſi aut delicti cōmiſsi ſit reperta.l.inciuilem.& l.ciuile.C.de furt.Bar.d.l.fi.vbi Blanc. nu.416.verſic.furtiua.& nu.417.uerſ.quod autem.Salic.& Ang.l.fi.C.de quæſt. Et ita etiam ſecundum communiter cōtingentia accidit, & uſu compertū eſt pluries eſſe verū, ſed tunc non erit indiciū ad torturā,niſi ille apud quē premiſſa reperiuntur ſit cōſuetus cōmitere furta.Alex.cōl.v. In caſu.nu.2.uol.3.Blanc.d.num.417.niſi probet à quibus præmiſſa habuerit.Dom.Iac.Nouel.tract.ad defenſam.nu. 148.ver.res.& nu.149.verſi.quod indiciū.Sed ſi probetur, ꝙ ſit perſona grauis & honeſta,vel bonę vocis,& famę ille apud quem res ipſa ſit reperta,& nulla alia adſint indicia, nec adminicula nō poterit torqueri ēt ſi non cōſtet à quo habuerit.Blanc.d.ver.furtiua.Bal.& Sal.d.l. inciuilē.Salic. & Ang.l.fi.C.de quæſt. Domin.Iacob.Nouel.d. verſ.quod indicium Iaſo.& alij Docto. l.in actionibus.nu.40.ff.de in lit.iur.Hipp.Practica crimi.§.diligenter. num.91. & 96.

8 ¶ Quintum indicium † damni dati,incendij,furti, & homicidij,& alterius delicti erit fuga,vbi poſt delictum commiſſum,etiam ante accuſationem, & inquiſitionem,ac citationem contra eum factam,quis ſe abſentauit,uel aufugit,ſeu latitat:talis enim fuga,ſeu latitatio facit indicium ad torturam vbi cum fuga cōcurrunt alia adminicula:puta,fama,vel inimicitia,vel alię circūſtantiæ,& adminicula & coniecturæ ſimul cum leuitate perſonæ, ſola autem fuga poſt delictum commiſſum ante citationē nō facit indicium,ſed ſuſpitionem.ita latè Ludo. Carrerius prac.crim. nu.112.ver.tertium.& not.in l.lege Cornelia.ff.ad Syllan. Bar.Rom.Iaſ.& Doc.in l.admonendi.ff. de iur.Fuga etiam faceret indiciū ubi quis fuit fugatus cum rumore propter delictum.Bar.l.fi.ff.de quæſt.Lud.Car.d.verſ.tertium.Fallit quando fuga poſſet modo aliquo colorari: quia tūc nō facit indicium:puta,ſi dicat ſe non deliquiſſe, ſed ſe abſentaſſe:quia timebat de facto occidi à conſanguineis occiſi, vel de facto capi,& detrudi in carceres . Vel dicat ſe iuiſſe

pro

pro voto explendo,aut pro mercātijs,& ſi hęc poterit probare,probabit, alioquin ſtandū erit eius iuramento, cùm præmiſſa conſiſtāt in eius animo.Lud.Car.d.nu. 113.uerſ. tertiū.cum ſeq.ibi,limita tñ.Bal.& Doc.in l.in bonæ fidei. C.de iur.glo.& Doc.§.ſed iſtæ.inſt.de act.Mod.d.l.admonēdi.Fęl.c.nullus.de præſump. Sola ēt fuga poſt accuſatione vel denuntiā, vel inquiſitionē ante citationē abſq; alijs adminiculis,& indicijs nullū facit indicium, nec ſuſpitionē.Bar.l.j.ff.de bon.eor.qui ſibi mor.cōſc.Lud.Car.d.uerſ. tertium. Et ēt ſi reus ſtaret cautus domi,vel alibi ne capiatur,non facit indiciū.Bar.Alex.& Ang.l.fi.ff.de quæſt.Ro. d.l.lege Cornelia.Lu.Car.d.verſ.tertium.in fi.ibi,ſecundo caſu.Fuga aūt facta poſt citationē, ſi cùm ea concurrat bānum:puta,octo dierū,vel 30. facit indicium ad torturam. Lud.Car.prac.crim.ver.tertiū.in fi.nu.113.in fi.ibi,ſi verò aufugit poſt citationē.Bal.l.j.C.de hære.inſti.Pau.de Caſ. l.raptores.C.de epiſ.& cler.& hoc ſecundū qualitatē perſonæ,vel vbi ſunt alia indicia.Lu.Car.d.verſ.ſi uerò aufugit poſt citationē.in fi.Par.de Put.tractat.ſing.verſ.tortura.el iij.verſic.ſequitur quæſtio.in fin.Thom.Grammat.conſil. 37. Fuga autem , vel attentatio fugæ à carceribus in quibus iuſtè detinetur,facit indicium.Ludo.Carr.pract.crim. nume.116.verſic. ſecundo caſu . Fallit quando quis aufugit animo redeundi:puta,vt iret ad principem, vel ad votum faciendum,& ita fuit reuerſus. Lud.Car.d. verſicu.ſecundo caſu. Bar.l.quid ſit fugitiuus.§.ſicuti.ff.de edil.edi. Bal.l.j.C.de ſer.fug. Fallit etiam quando iniuſtè detinebatur.Lud.Car.d.verſi.ſecundo caſu.Hippo.pract.crim.§.diligenter.& in rub.C.de probatio.Mod.d.l.admonendi.

9 ¶ Sextum indicium † damni dati,furti,falſi,homicidij,& alterius delicti,eſt vbi damnum datū furtum, falſum , vel aliud delictum,cædebat ad commodum imputati, & non alterius.Bar.d.l.fi.& ibi Blanchus nu.422.ver.res ſubtracta. & nu.255.verſ.qualitas.ff.de quæſt.Sali.& Ange.l.fin.C.de quæſt.per text.in l.j.§.ſed ſi quis inſtrumenta.C. de lat.lib. tol.ſed iſtud non facit ſine alijs adminiculis indicium ad torturam.Blanchus dict.uerſ.res ſubtracta.

10 ¶ Septimū † indiciū erūt minæ,vbi mināſ erat homo potens,

tens,qui de facili potuiſſet minas exequi,vel erat ſolitus mi nas ſuas exequi. & vir malæ famæ in eodem genere mali, Nam ſi poſt minas factum fuerit damnum vel delictum ; erunt minæ ipſæ indicium ad torturam. Idem ſi alia plura concurrant indicia,vt inimicitia, & fama, & alia tunc ſufficerent ad condemnandum.& hæc eſt com.opin.Lud. Car.pract.crim.nu.126.verſi.Duodecimum indicium. Fallit vbi minans erat impotens ad talia faciendum, vel homo bonæ vocis & famæ, & non ſolitus ad talia faciendū, nec ſolitus minas exequi: quia tunc nō faciunt indicium, maximè vbi calore iracūdiæ factæ fuiſſent minæ, niſi alia concurrant.& eſt com.opi.Lud.Car.d.ver.Duodecimum.

11 ¶ Octauum † erit indicium variatio & mendacium,quæ ſi ſint ſola faciunt ſuſpicionem, ſed non indicium ad torturam,niſi ſit cum alijs adminiculis & coniecturis, ſeu indicijs:quia tunc erit indicium ad torquendum,et eſt com. opi.Ludo.Carrer. Pract.crim.nu.119.uer.quintum.Bar.et Doc.l.de minore,§.plurium,et in l.fi.ff.de quæſt.

12 ¶ Nouum indicium † eſt quòd vicinus loci damni dati, uel furti,ſeu homicidij,uel alterius delicti commiſsi præſumitur premiſſa feciſſe,adeò quòd poteſt torqueri, & idem contra habentem notā domum in qua præmiſſa ſint perpetrata:quia poterit torqueri.tex.in l.dominus horreorū. & ibi Bar.& Bald.ff.locat.Blanchus.d.l.fi.nu.412.uerſi.uicinus. Et hoc ubi agitur criminaliter, & eſt pœna corporalis;quia pro pœna pecuniaria quis non poteſt torqueri,niſi ſit pœna corporalis.Crauet.conſi.137.Magiſter.nu.11.Fallit in uicino bonæ famæ:quia contra eum non militat ipſum indicium.Blanchus.d.l.fi.nu.413.uerſ. limitatur.ff.de quæſt.Iaſ.l.in actionibus.col.pen.ff.de in litem iurand.

13 ¶ Decimum indicium † etiam ad torturam erit, ſi quis uiſus fuerit exire locum damni dati,uel furti commiſsi cū aliquo,etiam ſi ignoretur,quid ſit ſub ueſte,niſi talis exiēs ſit uir probus.Blanchus d.l.fi.nu.418.uer.uiſus.

14 ¶ Vndecimū indicium † erit etiā ad torturā ubi perſona ſuſpecta uiſa fuit de nocte ire ad loca ſuſpecta ; puta, in quibus dānum,furtum,aut delictū ſit cōmiſſum, uel ex eis reuerti.Blanch.d.l.fi.nu.419.Viſus exire tempore noctis.

¶Duodeci-

15 ¶ Duodecimum indicium † erit ad torturā, fama publica, ſi cum alijs indicijs & adminiculis concurrat, alioquin ſola fama publica nō erit ſufficiens indiciū ad torturam. & eſt communis opinio Lud.Car. pract.crim.nu.19.verſi. ſecundum indicium.Bart.d.l.fi.vbi Blanch.nu.311.ver.fama.Iaſ.& Doct.l.admonendi.ff.de iur.D.Aymo.Crauetta. conſi.41.nu.6.Fallit primò in diffamato, & homine malæ famæ, & conditionis in eodem genere mali: quia talis ex ſola fama poterit torqueri,Lud.Car.d.verſ. ſecundū indiciū.Fallit ſecundo in fama vehementi; quia illa ſola facit indicium ad torturā.Fel.& alij in c.veniens de teſti.Iaſ.d.l. admonendi.Lud.Car.d.ver.ſecundū indicium: vbi etiam dicit quòd relinquitur iudicis arbitrio, quæ dicatur fama vehemēs.Hipp.ſing.97.Fama.Fallit tertio quādo fama habet ortum à perſonis honeſtis, & fide dignis:quia tūc ipſa ſola fama facit indicium ad torturam.Lud.Car.d.ver.ſecundum indicium.Hip.pract.cri.§.plurium. & ſing.97.Fama. Ang.in glo.non à maleuolis.Bald.& Sal.l.ea quidem.C.de accuſ. Quintò fallit quando cùm fama concurrit dictum ſindici denunciantis maleficium cum iuramēto.Lud.Car. d.verſi.ſecundum indicium.Fallit ſextò quando fuit probata fama, & vltra famam fuerunt probatæ qualitates,& cauſæ ex quibus fama originem habuerit:puta,inimicitia, vel alia conſimilia:quia tunc fama faciet indicium ad torturam.Blanch.d.l.fin.nu.313.verſ.fama ibi,ſi vero vltrà.

16 ¶ Tertiumdecimum † & aliud indicium erit ad torturā, pax habita pretio:ſecus ſi gratis.Iaſ.& Doc.in l.tranſigere. C.de tranſact.Lud.Carr.pract.crim.nu.125.verſi. Vndecimum indicium.& nu.145.ver.Trigeſimum.Hip.Pract.cri. §.diligenter.verſi. quæro vlteriùs. Fallit quando pax facta fuit in genere cuicunque, qui offenderit notario ſtipulante, vel cum proteſtatione quòd ſit non animo confitendi delictum ſed expenſas,& rancores animi euitandi.Ludou. Car.d.verſi.Vndecimum indicium.Iaſo. & Doc.d.l.tranſigere.Hip.d.§.diligenter. & ita etiam vidi iudicari per Magn.D.Ioſephum Zanardum Landum Placentinum, compatrem meum prætorem Nouariæ benemeritum.

17 ¶ Practica † autem vera ad probandū valorem rerum in

omni caſu,etiam in caſu l.ij.C.de reſcind.vendi.& ad pro bandum damni quantitatem,& æſtimationem, erit quòd iudex deputet exploratores,ſiue æſtimatores duos,qui ipſa omnia æſtimare debebunt,ac referre iudici,& etiam eſt communis opi.Cag.in l.ij.nu.258.& ibi Bar.num.20.ver. ſed propter.& Bal.Pau.de Caſt.Sal.& alij.C.de reſcin.vẽd. Qui tamen æſtimatores priùs iurare debent de æſtimãdo bona fide & ſine fraude.tex.glo.Bar.Bald.& Doc.in l.hac edictali. §.his illud.C.de ſecun.nupt.& citari debent partes quando iudex, vel æſtimatores vadunt videndum ad locum vel rem pro æſtimatione facienda. Cagn.d.l.ij.nu. 262.Bar.l.Theopompus.ff.de dot.prę leg.Et etiam poſt dicita teſtificata mitti poſſunt ipſi exploratores & æſtimatores ad æſtimandum.Bal.d.l.ij.vbi Cag.nu.265.

18 ¶ Nouaria † vrbs priùs Aria dicebatur ad Hercule Ario ægyptio condita,teſte Marco Portio Catone, qui in eius libro originum,ſic ſcribit,Nouaria ante ab Herculis ægyptij nomine Libya, & à cognomine Aria, ægyptio uocabulo Leonina:ſed à Liguribus inſtaurata Nouaria dicta eſt.Aria enim lingua Caldæa ſiue ægyptia idem eſt quod Leo,apud latinos, ſic & apud Hæbreos Ari idem eſt quod Leo apud nos: in qua vrbe viri illuſtres ſemper fuêre præſertim Calcinus & Robaldonus Tornielli in vrbe Nouariæ vicarij imperiales,à quibus deſcendit Mag.D.Io.Aloyſius Torniellus Vergani dominus, pater Angelæ Torniellæ vxoris meæ, à qua Franciſcum,Mariani,Ioſephum & Io.Aloyſium Plotos 2 filios meos maſculos ſuſcepi, qui anno præſenti 1556.viuunt.Ex illuſtri etiam Catiorum familia, ex qua Magn.D. Clara Catia mater mea orionda fuit:innumeri viri ẽt eua ſerunt:fuit etiam ex mea Plotorum ſtirpe vir illuſtris Ioãnes Plotus Nouarienſis eccleſię Archidiaconus,qui pro manu tenendo Vrbanum Sextum Põtificem maximum in fe de Apoſtolica contra Robertum Antipapam appellatum Clementem ſeptimum ex ſpeciali commiſsione eiuſdẽ Vrbani ſexti ſtrenuè ſe geſsit anno 1387:Vnde Nouaria ciuitas Herculea & Nouarienſes viri Herculei dicuntur.Et fuit ipſe Hercules natus in prima hominum propagatione ante excidium Troianũ, pluſquàm decẽ millibus annis egy- 3

ptijs,

ptijs, qui ſunt pluſquam octocentū anni ex noſtris annis. Pater autem ipſius Herculis fuit Oſiris, & fuit Hercules Arius Nouariæ conditor antiquior cæteris omnibus Herculibus: vt inquit Io. Annius Viterbenſis in commentarijs antiquitatum Beroſi in tit. de Regibus Aſſyriorum. Hercules autem ipſe Arius ægyptius teſte Beroſo Babylonio in eius quinto libro antiquitatū venit in Italiam tranſeundo per Celtas, & in ea expulſis tyrannis, & gigantibus per triginta annos regnauit, multas ciuitates ſub eius nomine condendo, inter quas condidit teſte Catone Nouariam, quæ etiā Romanorum temporibus erat ciuitas quæ ſuis legibus, & ſuis moribus viuebat, & honores Romę capeſcebat, & non onera. cum à P. Cornelio Tacito in eius libro 17. Annaliū, Mediolanum, Nouaria, Eporedia, ac Vercellæ nominentur firmiſſima Tranſpadanę regionis Municipia. & teſte Alcia
19 to in l. municipes. ff. de verb. ſign. Municipia † dicerentur, ac dicantur ſolùm vrbes quę ſuis legibus, & ſuis moribus viuerent, & honores Romæ capeſcerent, & ſic dicta Municipia quaſi honorarij muneris capaces, licèt onera non tenerentur. toto titulo ff. ad munic. Vnde cum Nouaria priùs
20 Aria diceretur. Nota quòd vbi † nomē antiquum eſt mutatum per nouum, quod non ſufficit in libellis accuſationibus inſtrumentis, nec alijs exprimi nomen antiquum, niſi exprimatur nouum. §. nos verò. vbi Cagn. & Parpalia in procœ. ff. veter. per illum text. Sed ſi nomen antiquum non eſt mutatum per nouum, ſed nomini antiquo eſt additum nouum, tunc vtrunque nomen antiquum & nouum debet exprimi. Bart. & Cagn. & Parpal. d. §. nos verò. text. in l. Lucius. ff. de fid. libe.

¶ Hæc ſunt quæ fluctuante vniuerſa Italia bellicis furoribus, & maximè vrbe Nouariæ patria mea nobiliſſima, compoſui, dum varijs negotijs publicis, & patriæ, & bellorum eſſem occupatus, quæ glorioſæ Virgini Mariæ dicaui ac dico.

F I N I S.

TABVLA PARAGRAPHORVM in hoc tractatu comprehenſorum.

Proœmium. folio 2
§. 1. fol. 3
§. Nota primò.2. fol. 11
§. Præmitto.3. fol. 18
§. Primò itaque amplia.4.f.33
§. Dicam cum Virgiliana Didone.5. fol. 60
§. Vnde ex præmiſsis.6.fol. 80
§. Et prædicta faciũt.7.fo. 102
§. Perpetuo notabis.8.fol. 116
§. Sed vt opus.9. fol. 121
§. In depoſiti etiam.10.fo. 130
§. In dotis actione,11. fo. 145
§. Hypothecaria actio.12. 156
§. Actio pro ſocio.13. fol. 161
§. Petitio hæreditatis.14.f.166
§. Actio familiæ erciſcundæ.15. folio 169
§. Mandati actio.16. fol. 172
§. Actio quæ præſcriptis verbis. 17. fol. 175
§. Actio negotiorum geſtorum. 18. fol. 176
§. Commodati actio 19.fo.177
§. Vndecimò principaliter.20. folio. 178
§. Mandans emi.21. fol. 179
§. Duodecimò principaliter.22. folio 180
§. Decimoſeptimò.23. fol. 182
§. Decimooctauò.24. fol. 184
§. Decimononò.25. fol. 186
§. Vigeſimò.26. fol. 189
§. Vigeſimoſecundò.27.fol. 191
§. Vigeſimotertiò.28. fol. 192
§. Vigeſimoquartò.29.fol. 194
§. Vigeſimoquintò.30.fol. 199
§. Vigeſimoſextò.31. fol. 201
§. Vigeſimononò.32. fol. 202
§. Trigeſimò.33. fol. 203
§. Trigeſimoprimò.34.fol. 204
§. Trigeſimoſecundò,35.fo.205
§. Trigeſimoquintò.36.fol. 206
§. Trigeſimoſextò.37.fol. 207
§. Trigeſimoſeptimò.38.fo.210
§. Quadrageſimò.39. fol. 211
§. Quinquageſimò.40.fol. 215
§. Homicidium.41. fol. 217
§. Duello victus.42. fol. 221
§. Furtum.43. fol. 223
§. Falſi crimen.44. fol. 227
§. Teſtari prohibens.45.fo. 231
§. Iniuriam verbalem.46. 232
§. Spoliatus poſſeſſione.47.234
§. Quinquageſimoprimò. 48.folio. 237
§. Ad laudem.49. fol. 242
§. Septimò principaliter. 50.folio. 257
§. Vigeſimoſeptimò.51.fo. 265
§. Quadrageſimoquintò. 52.folio. 277
§. Reſtat videre.53. fol. 283
§. Sextò quæro.54. fol. 286

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM VERBORVM, ET SENTENTIARVM SINGVLARIVM

IN DN.

IOAN. BAPTISTAE PLOTI Tractatum de in litem iurando, ſiue repetitio l. ſi quando. C. vnde vi.

De litera A.

ABIGEVS, quo caſu non teneatur de abigeatu. nu. 16. folio 84
Accuſatio qñ ſit nulla ĩ eo de quo agimus. num. 46. fol. 267
Accuſatio ſi lingua vulgari ſit facta, an iurari poſsit in litẽ. num. 4. fol. 177
Accuſator damnũ paſſus ſi ante præſtitũ in litem iuramẽtũ decedat, eius mors pro iuramẽto habetur. nu. 2. f. 205
Actio ad exhibendum cui competat, & ad quid. nu. 2. f. 183
Commodati actio eſt bonæ fidei, & in ea iuratur in litem contra doloſum. nu. 1. f. 176
Actio de dolo licèt nõ ſit bonę fidei, nec in rem, tamẽ in ea in litẽ iuratur. nu. 6. fol. 212
Actio de dolo non poteſt concurrere cum actione iniuriarum in exercitio, ſecùs in origine. num. 57. fol. 30
Actio de dolo, & quod metus cauſa, in quibus dolus commiſſus fuerit à principio obligationis contractæ iurari poteſt in litem. nu. 1. fol. 186
Actio ex edicto. ſt. ne qs eũ, qui in ius vocatus eſt, an detur ad intereſſe. nu. 5 fol. 187
Actio ex teſtamento petitio hęreditatis fideicommiſſarij et bonorum poſſeſsio, & ſtatutum continuandæ poſſeſsionis defuncti in hęredẽ, ſunt ſtricti iuris, & in eis in litem non iuratur, niſi quando efficiuntur arbitrariæ, vel quãdo eſſet difficultas probationis. nu. 10. fol. 188
Actio familię erciſc. & cõi diuidundo, ſunt actiones bonæ fidei, & ĩ ipſis in litẽ iuratur cõtra cohæredẽ, qui aliquid ſubtraxit. nu. 1. fol. 169

Actio hypothecaria, vel pignoratitia, tàm directa, quàm contraria, vel Saluianũ interdictum dicitur bonæfidei,& in litem iuratur contra doloſum.nu.1.fol. 156.
Actio præſcriptis verbis quo caſu dicatur eſſe bonæfidei, & pro ea in litẽ iurari poſſit.nu.1.fol. 177
Actio pro ſocio eſt bonę fidei, & in ea in litem iuratur.nu. 1.fol. 161
Actio realis in rem ſcripta pro ſeruitute competit, & in ea in litem iuratur.nu.3.f. 154
In actionibus bonę fidei ob ſolã morã abſque difficultate probandi iuratur in litẽ cõtra moroſum.nu.2.fol. 192
In actione rerum amotarum per vxorem, vir in litẽ iurare poteſt.nu.6.fol. 184
In actionibus ſtricti iuris ex iuramento in litem probatur pretium,& intereſſe concurrente mora, & difficultate probationis.nu.1.fol. 192
In actionibus ſtricti iuris iurari poteſt in litem vbicunq; copulatiuè adeſt dolus rei conuenti, & difficultas probationis.num.1.fol. 189
Actus per ignorantiam excuſabilis, non excuſatur vbi fit clandeſtinè.nu.10.fol. 35
Actus præſumitur factus tẽpore licito, niſi contrariũ probetur.nu.5.fol. 117
Adminiſtrator rei alienę tenetur parti exhibere inuentariũ,ac librum rationũ,ac pati q copia omnium per partem extrahatur.nu.26.f. 67
Adminiſtratores qui tenentur inuentarium,& librũ rationũ facere, ſi iurent ea perdidiſſe, eis non creditur, niſi hoc probent,ſed contra eos in litem iuratur.nu.35.f. 72
Adminiſtratores rerũ publicarum, & eccleſiarũ non poſſunt facere pactũ de ſtando iuramẽto ptis.nu.6.fol. 238
Aduocati procuratores, & qui in litibus verſantur, nõ poſſunt facere pactũ de quotalitis,aliàs eorũ officio priuãtur.nu.8.fol. 172
Aduocati qui inſtruũt ſuũ cliẽtẽ ad negandum poſitiones veras,tenentur ad dãna partis, contra quarum negatæ ſunt poſitiones.nu.3.fo.208
Affirmans pro vero, quod non eſt, dicitur in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt.num.15.fol. 210
Agens ad pœnã ſtatuti ob ſolẽnitatem requiſitam non ſeruatam, negatiuam probare debet.nu.1.fol. 114
Agnatus vnus ſi tantùm adſit an admittatur cũ cognatis ad pſtandũ cõſenſum i matrimonio minoris a ſtatuto requiſitum

requiſitum. nu. 38. fol. 112
Agnati & cognati hodie ſunt legitimi tutores, & ſtatutū in agnatis cauſa hoc diſponens, habet locū & in cognatis. nu. 10. fol. 124
Agnati quorū cōſenſus in matrimonijs minorū à ſtatuto requiritur, ſi ſint ſuſpecti, an debeāt remoueri. num. 36. fol. 112
Agnati quorū cōſenſus in matrimonio minoris requiritur ex ſtatuto, ſi ſine iuſta cauſa nolint cōſētire, quid ſit agendū. nu. 37. fol. 112
Agnati, vel tutores, quorū tutela ēt eſt nulla declarata poſſunt impunè pupillā à matre vi auferre, ſi ſentiant matrē velle eā indigno viro copulare. nu. 34. fol. 111
Alienās rē iudicij mutādi cauſa in potentiorē, qua teneatur pœna. nu. 76. fol. 54
Animalia an & quando veniant in legato mobilium. num. 16. fol. 7
Animalia in ſuo damnū dantia ſi quis reperiat an poſſit ea retinere, donec pro dāno ſatiſfiat. nu. 7. fo. 285
Appellari licèt nequeat de iure ciuilli à ſentētia in poſſeſſorio lata, ſed tātùm de nullitate dici, tamē à ſententia lata ſuper remedio c. reintegrāda. iij. quæſtio. j. poterit appellari etiā inter laicos, & in foro imperij. n. 9. f. 19
Appellatio à ſentētia ſi ex ſtatuto ſit prohibitiā, non cēſetur prohibitia, quādo iudex fuit in dolo, vel lata culpa. num. 8 folio 82
Appellatio ſi à iudice reijciatur, punitur. 30. auri pondo, & ideò ſint cauti iudices, admittere, eā ſi & iquātū tenētur de iure. n. 44. 44
Arbitraria actio quæ dicatur ut in ea poſſit iuramētū in litem deferri. nu. 6. fol. 181
Arbitrarijs in actionibus an poſſit in litem iurari. num. 5. fol. 181
Argumentum, à contrario ſenſu in oibus validiſsimū, fallit, quando reſultaret correctio iuris cōis. nu. 24. fol. 22
Argumentū à delictis ad contractus valet in iure data paritate terminorū. n. 53. f. 47
Argumentū à fure ad moroſum valet. & nu. 71. fol. 52 & nu. 80. folio 55
Argumentum de dote ad pias cauſas valet. nu. 12. fol. 147

De litera B.

BEneficiū principis debet latiſsimè iterpretari. n. 6. f. 82
Timor belli & armorum idem operatur, quòd bellū, vt conductoribus debeat fieri remiſsio. idē & de timore tormentorum. nu. 4. fol. 34

Blaſphematores ſunt infames, nec ſunt teſtes oĩ exceptione maiores. nu.14.fol. 260
Bona immobilia in inuẽtario per tutorem, qua forma debeant deſcribi ne ad intereſſe teneatur,& qua forma itẽ mobilia nu.29.fol. 69

De litera C.

CAlumnians in ciuilibus ſi non põt expenſas ſoluere, põt detineri, & puniri iudicis arbitrio. nu.5.fol. 211
Contra calũnioſum litigatorẽ põt in litẽ iurari ad probationẽ intereſſe.nu.3.fol. 211
Caupo ſi viatori proteſtetur ſe nolle cuſtodire valiſiã non tenetur de rebus ex ea ablatis, niſi probetur ipſummet furem fuiſſe.nu.13.fol. 136
Cauſa magna an dicatur,ſi agatur de poſſeſsione ẽt magnę rei,& non de proprietate.nu.12.fol. 247
Cauſa quælibet quæ excuſat à dolo & eius pœna,an excuſet à pœna pecuniaria quæ datur ratione, late culpæ,& an in pœnis pecuniarijs lata culpa dolo æquiparetur. nu.31.fol. 91
Principalis cauſa ſi quolibet tẽpore põt ſummariẽ tractari,poterũt ſimiliter omnes quæſtiones incidẽtes ſummariẽ agitari: idẽ eſt de cauſa appella.nu.51.fol. 46
Principalem cauſam ſi cõſtat non eſſe cõpromiſsibilem, vel conſilio ſapientis committendam,vel articulus an debeat committi,& ſi compromiſsibilis. nu.48.f. 45
In cauſis magnis poteſt iurari, in ſupplementum probationis contra eum, qui in aliquo conuictus fuit de mendacio.nu.11.fo. 209
Ceſsiõarius agẽs proprio noĩe an teneatur de quotalitis: & quid ſi ceſsio præſumeretur ſimulata.nu.11. fol. 133
Ciuis tenetur contribuere ad onera cũ communitate ſuæ ciuitatis etiã pro bonis quæ poſsidet in oppido à ciuitate ſeparato: fallit in bonis emptis ab oppidanis cum oppido ab antiquo æſtimatis.nu.21.fol. 8
Clandeſtinũ matrimoniũ con trahens, quando non tenea tur ad pœnã clandeſtini matrimonij.nu.2.fol. 103
Clandeſtina matrimonia qua ratione à legibus prohibeãtur.nu.1.fol. 102
Clandeſtinitas probare faciẽ dolum, & præſumi ſcientiã delicti.nu.8.fol. 35
Clandeſtinitas matrimonij punitur: quia ex ea præſumitur, & probatur dolus. Et quo caſu non puniatur.nu.4.fol. 104

Clādeſtinitas operatur, quòd nō parcitur illis, qbus aliàs parceretur ob iuris, vel facti ignorantiam. nu. 28. fo. 255
Clandeſtinitas: vt tollatur ille cui aliqua pars de fructibus debetur, pro ſuo iure & intereſſe poteſt deſcribere fructus in agro pendētes, & prohibere ne fructus colligātur ſine ſui, vel eius nuntij præſentia. nu. 11. fol. 35
Clandeſtinus actus quis dicatur. nu. 17. fol. 36
Clādeſtinus actus: puta, furtū probari pōt per cōiecturas cū aliæ probationes haberi non poſsint. Et hoc ſufficit vt deferatur iuramentum actori ſuper quātitate, & ęſtimatione rerū. nu. 35. fol. 41
Clādeſtinus actus ſi appareat, contra illum actū facientē poterit iurari de rebus ſubtractis & amiſsis. nu. 6. f. 35
Clerici an iurare poſsint ad formā dict. ſtatuti & eius beneficio gaudere. nu. 8. f. 279
Cohæres ſcienter vendens partem cohęredis in dolo dicetur, & contra eum in litem iuratur. nu. 10. fol. 168
Colonus colens ad partem dicitur, ſocius, & cōtra eum à domino in litem iurari poteſt, ſi rem domino, non reſtituit. nu. 13. fol. 165
Colonus, vel conductor quando ab emptore, vel ſingulari ſucceſſore expelli nequeat. nu. 83. fol. 56
Commodans vaſa vitioſa ſciēter in dolo dicitur, & contra eum in litem iuratur. nu. 3. fol. 177
Cōmodatarius ſi ad aliū vſū re cōmodata vtatur, ꝙ pro quo accepit, furtum cōmittit, fallit vt hîc. n. 2. fol. 177
Communes res inter alios ſub clauſura exiſtētes debēt cū præſentia aliorū ſociorum aperiri, vel in præſentia teſtium fidedignorū, aliàs cōtra aperiētes in litē iuratur, ēt pro maiori ſumma, quàm confeſſata. nu. 3. fol. 162
Cōmunitas, vniuerſitas & reſpublica æquiparantur minori, vnde contra ſindicos earum poterunt in litē iurari, ſi ij earum bona temerè alienauerint. nu. 4. fol. 61
Compromiſsi, ſeu cōſilij ſapiētis petitione, ex ſtatuti diſpoſitione, ligantur manus iudicis: vt nō poſsit cognoſcere, ſi cauſa eſt compromiſsibilis. nu. 47. fol. 44
Cōpromitti articulus non debet quādo conſtat, litē protelādi cauſa, id peti: vel quādo tantūm dubiū eſt in iure, nō in facto. nu. 49. fo. 45
Cōcubinarij ſunt turpes perſonę, & infames, nec poſſunt

eſſe teſtes.nu.13.fol. 259
Condẽnatus etiã per inquiſitionem eſt infamis ſaltem infamia facti.nu.7.fol.258
Condẽnatus ratione doli eſt infamis nec talis in litem iurat.nu.6.fol. 258
Conditio habetur pro cauſa efficaci obligationis, ſi & aliàs inſtrumẽta ſine cauſa ſpecifica, & idonea non valeant.nu.5.fol. 11
Conditionale ſi, quod ponatur in diſpoſitione legis, vel ſtatuti, illud cẽſetur requiri pro forma.nu.2. fol.11
Conductor an pro fructibus in ſolo pendentibus damnificatis iurare in litem poſſit.nu.21.fol. 282
Cõfeſsio rei ſi fiat cũ qualitate minuente pœnã delicti, vbi præſumptio eſt contra delinquentẽ, cõfitens tenetur illã qualitatẽ probare, aliàs ſuccũbit.nu.2.fol.215
Cõfinia niſi pars nõ patitur, iuramentũ veritatis in litẽ præſtari põt.nu.8.fol. 182
Conſenſus parentũ, vel agnatorum quibus rationibus aliquando à ſtatuto in matrimonijs minorum requiratur.nu.23.fol. 120
Cõſen. patris etiã tactitus, vel ſubſequens põt in filijfamiliâs matrimonio adhiberi, & ſufficit.nu.21.fol. 119
Conſilij ſapiẽtis ſi ex ſtatuti diſpoſitiõe debeat à iudice ad partis requiſitionẽ cauſam cõmittere, vtrũ, ẽt articulus incidẽs, an cauſa ſit cõmittenda vel ne debeat cõſilio ſapiẽtis cõmitti. Et inibi, quibus exceptionibus poſsit euitari; quominus cauſa cõmittatur conſilio ſapiẽtis.nu.41.fol. 42
Conſtitutũ probat cõtra cõſtituentẽ, ꝙ eſſet in poſſeſſione tempore conſtituti, & in prẽiudiciũ conſtituentis probat cõſtitutum abſque alia probatione.nu.56. 49
Conſuetudo colligendi fructus abſq; domino, cùm in ducat ad delinquendũ, nõ valet, niſi ſit tãti temporis cujus initij non eſt memoria in contrariũ.nu.18. 36
Cõſuetudo ẽt mala & nulla excuſat ĩ delictis.nu.57.f.100
Cõſuetudo excuſat notarios à pœna falſi.nu.55.fol. 99
Conſuetudo excuſat tutores, à non confectione inuentarij.nu.18.fol. 127
Conſuetudo mala excuſat à pœna temporali non æternali.num.17.fol. 13
Cõſuetudo paſcẽdi animalia in alieno agro excuſat paſcentẽ ab oĩ pœna, nec cõtra eũ iurari in litẽ poteſt, fallit vt ibi.nu.37.fol. 265

Cõtinuatio quid ſit,& qui ſint eius effectus.nu.2.fol. 3
Continuatio de lege ad legem non eſt neceſſaria. nu.1.fol. 3.& nu.12.fol. 6
Continuatio de rubrica ad rubricã an cadat.nu.3.fol. 4
Contractus à lege reprobatus an poſsit allegari in caſu decreti Medio. quod prohibet procedi criminaliter,vbi res habet originem a cõtractu. nu.50.fol. 98
Contractus aliàs ſtricti iuris, cũ principe initi, bonæfidei efficiũtur, & in cauſis ob ſolum dolum iurari in litẽ poteſt.nu.3.fol. 181
Contractus an ſit dolosè initus ex qualitate facti cõtrahentium,loci & tẽporis,cõcipi poteſt.nu.60.fol. 100
Contractus appellatione in fauorabilibus quæ veniãt.nu. 39.fol. 94
Cõtractus appellatione venit etiã contractus nullus,qñ ſumus in fauorabilibus,& militat eadẽ rõ.nu.47.fol. 97
Contractus appellatione venit etiam contractus nullus, qñ aliàs verba eſſent ſuperflua. nu.3.fol. 81
Contractus celebratus ſine ſolennitate à ſtatuto requiſita eſt ipſo iure nullus,& prçſumitur doloſus.num.48.& nu.50.fol. 77
Contractus dolosè initus,non dicitur propriè contractus nec valet, etiam ſi ſit iuramento firmatus.nu.2.fo.80
Contractus facti contra legẽ, ſi in ſe naturalẽ æquitatem cõtineant, ceſſat pſumptio doli & malæfidei.n.61. 101
Contractus quãdo dicatur doloſus.nu.40.fol. 74
Contractus nulli & illiciti,quę communiter fiunt, tanquã liciti, excuſant à pœna criminali huius ſeculi,licèt nõ quò ad Deũ.nu.54.fol. 99
Contractus omnes de iure canonico ſunt bonæfidei, & ideo in oĩbus in terris eccleſiæ, poteſt in litẽ iurari contra doloſum.nu.4.fol. 181
Contractus mutui ſi celebretur, intereſſe non debetur: & ideò nõ iuratur in litem. nu.8.fol. 164
Contractus vbi eſt fœneratitius iurari nõ poteſt pro intereſſe in litem.nu.7.fo.163
Contractus vel titulus nullus cauſatus etiam ex errore iuris, excuſat à mala fide, & à dolo.nu.23.fol. 87
Contractu nullo, ẽt conſtitutum in eo appoſitũ dicitur nullum:tñ excuſatur is, qui harũ ptextu propria authoritate & per uim ingreſſus ẽ poſſeſsionẽ,niſi fieret reſiſtẽtia facto.nu.21.fol. 85

Contractu principali non ſubſiſtẽte nec eius acceſſoria valent.nu.19.fol. 84
Contrahens cũ puella minore duodecim anno. debet acerrimè puniri.nu.4.fol. 115
Contrahens multum æs alienum ſciens ſe non eſſe ſoluẽdo, debet detineri, & arbitrio iudicis punire, nec ad bonorum ceſsionem admittitur.nu.62.fol. 50
Contrarius ſibi in litem nõ iurat, vel qui nõ habet veram informationẽ, aut in iuramẽto eſſet error.nu.5.fol. 270
Contrarium probatur, per negatiuam coarctatã loco & tempore.nu.24.fol. 252
Conuentio de ſtando dicto vnius teſtis tm̃ valet, niſi probetur cõtrariũ.nu.2.fo. 238
Conuentio de ſtando iuramẽto partis non valet, quando eſt ſuſpitio de vſuraria prauitate.nu.8.fol. 239
Copula, &, poſita iter duas orationes pfectas, quę ſtare poſſunt de p ſe, tunc habet vim dictionis continuatiuę, non copulatiuę.nu.34.fol. 93
Copula, &, qñ compulet ordine ſucceſsiuo.nu.23.fol. 112
Copula in decreto, vel lege fauorabilis habet vim dictionis continuatiuę, non copulatiuæ.nu.35.fol. 93
Copula negatiua in pęnalibus diſpoſitionib. requirit neutrum fieri.nu.28.fol. 114
Copulatiua negatiua vel affirmatiua vt verificetur requiritur cõcurſus omnium copulatorum.nu.40.fol. 95
Copulæ proprietas quæ ſit, & quæ ſint dictiones copulatiuæ, & vtrum copulatorum concurſus requiratur. nume.33.fol. 92
Copulatiuarum dictionũ natura eſt copulate diuerſa.nume.38.fol. 94
Contra contumacem probantur damna & intereſſe iuramento actoris.nu.2.fol. 210
Creditor an ſemper in actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, contra tertium poſſeſſorem poſſit in litem iurare maximè quando petijt in libello, reũ condẽnari ad rem reſtituendam, vel ad ſoluẽdum debitum.nu.11.fol. 159
Creditor agens hypothecaria contra debitorem, qui nõ reſtituit, vel dolo deſinit poſſidere nõ p̃t in litẽ iurare quãti ſua interſit, ſed ſolùm quãtũ eſt creditũ ſuũ cũ intereſſe legitimo, vbi creditor nũquã rem obligatã poſſedit: & quid ſi aliquando illam poſſedit.nu.10.fol. 159
Creditor alienãs pignus, vel rẽ hypothecatam, quando dicatur

catur eſſe in dolo, & alienationem non valere. num.5. fol. 157
Creditor bonæ famę, qui accepit propria authoritate ſine vi rem debitoris ſui inſolutum, an teneatur, & contra eum, in litem iurari poſsit. nu.2.fol. 277
Creditor poteſt in litem iurare contra debitorem qui ex lapſu diei promiſsionis conſtituitur in mora, & qui tenet ex ſtatuto dare bona in ſolutum pro omnibus damnis, expenſis, & intereſſe, tam intrinſeco, quã extrinſeco, et tenetur ei dare in ſolutũ tã capitali, quàm pro expenſis & intereſſe. nu.14.fol. 160
Creditor poteſt petere ab ipſo debitore moroſo, & contumace omne intereſſe intrinſecum & extrinſecum: & ſic etiã vſuras, quas ob pecuniã ab Hebræo ſumptã accepit, ſolutione ſibi in tẽpore non facta. nu.6.fol. 157
Creditor quando poſsit petere à debitore etiam intereſſe lucri ceſſantis. nu.7.fol. 158
Creditor remittens partem debiti mercatori fallito: vt reſiduum ſoluat, poterit partẽ remiſſam etiam repetere cõdictione ab turpẽ cauſam. nu.65.fol. 50
Creditor ſi contra debitorem in litem iurauerit vltra debitum, debitor ex æquitate liberabitur ſoluẽdo debitum cum intereſſe legitimo. nume.12.fol. 160
Creditor ſi nõ reſtituit pignus debitori quando ſibi eſt ſatisfactum dicitur eſſe in dolo, nec auditur ſi dicat illud amiſiſſe. Et de eius valore ſtatur iuramento debitoris. nu.13.fol. 160
Criminaliter agi quando dicatur. nu.30.fol. 90
Lata culpa nõ æquiparatur dolo etiam in caſibus, quibus agitur de ſola pęna pecuniaria, quãdo lex vel ſtatutum facit expreſſam doli mentionem. nu.32.fol. 91
Curia conſequitur maiorẽ honorem abſoluẽdo, quàm in condemnãdo. nu.27.fol. 88
Cuſtodire rem obligatus, ſi eã non cuſtodiat, & ipſa amittatur, vel deterioretur, poteſt contra eum in litem iurari. nu.11.fol. 239

De litera D.

Damnum quid dicatur. nu. 42.fol. 266
Damnum datum in frumento non maturo vel arbore iuuene quomodò debeat æſtimari. nu.6.fol. 285
Dãna & expenſę ob ſpoliũ paſſa, iuramento damnum paſſi probantur. nu.2.fol. 239

Dans vnam rem pro alia com mittit crimen ſtellionatus, & contra eum in litem iura tur.nu.14.fol. 210
Debitor allegās rem ſpecialiter per eū obligatam, vel traditam creditori dicitur furtū committere, & contra eum in litē iuratur.nu.4.fol. 157
Debitor nummorū,ſi dolo malo fuerit in mora ſoluendi omni iure, & in conſcientia tenetur ad intereſſe creditoris tam intrinſecum,quā extrinſecum,& etiam lucri ceſſantis in mercatore, quòd mercator iuramēto ſuo probat. Idem procedit in omni contractu bonæ fidei.num. 30.fol. 141
Debitor pecuniæ in mora conſtitutus oī iure tenetur ad intereſſe creditoris, non ſolum pro damno emergēte: ſed etiam pro lucro ceſſante,quādo creditor erat mercator ſolitus cum pecunia negotiari.nu.31.fol. 154
Debitor qui fuit in mora ſoluēdi,vel fur tenetur ad intereſſe ac pretium quāti plurimi, & ad æſtimationem momētaneam.nu.70.fol. 52
Debitor ſi pignus habuit à creditore, & illud creditori nō reſtituit, poterit per creditorem in litem iurari. num. 3. fol. 179
Debitor ſi ſcienter decipiat creditorem in re pignorata,tenetur crimine ſtellionatus. nu.3.fol. 156
Debitor ſeu venditor rei mobilis in quibus caſibus non teneatur ad intereſſe quanti plurimi, etiam ſi non ſoluiſſet debito loco, & tempore. nu.67.fol. 51
Debitor vendens rem alteri obligatam,& aſſerens illā eſſe liberam,tenetur pœna falſi, & contra eum in litem iuratur.nu.12.fol. 209
Debitor vendens rē alteri obligatā,& diſsimulās eam eſſe alteri obligatam tenetur pęna arbitraria ex crimine ſtellionatus & contra eum in litē iuratur,& quid ſi promiſerit eā liberare, caſu quo eſſet obligata.nu.13.fol. 210
Debitor volens ex ſtatuto bona in ſolutū data redimere non auditur, niſi etiam offerat omnes expenſas, dāna & intereſſe, licèt ſtatutū dicat quòd poſsit redimere pro eodem pretio.nu.8.fol. 158
Debitorē iuſta cauſa litigandi excuſat à mora,& ab intereſſe,& ab interitu rei, ēt ſi eſſet depoſitarius.nu.72.fo.53
Decretum circa onera dicitur trāſire in cōtractū, nec pōt reuocari ſine eius ſpecialiſsima derogatione.nu. 18.f.8.

Decretum Mediolanẽſe, quo cauetur, quòd vbi res habet originẽ à cõtractu nõ poſsit procedi criminaliter, nõ procedit ubi contractus fuit dolo initus. nu. 61. fol. 50
Decretum Mediolanenſe ſub rub. in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, quo cauetur, quòd vbi res habet originem à contractu, non poſsit procedi criminaliter, niſi contractus doloſè initus reperiretur, an procedat etiam quòd contractus eſſet nullus per errorem facti, & iuris, dummodò non eſſet doloſè initus. nume. 1. fol. 80
Mediolanenſe decretum de cõtinuanda poſſeſsione defuncti. in §. inſuper. quomodò procedat, & intelligatur. nume. 25. fol. 22
Mediolanenſe decretum de raptoribus honeſtarum mulierum loquens quomodò intelligatur. nu. 13. fol. 12
Declarandi verba ambigua facultas non tranſit ad hæredes, niſi ſit informatus. nu. 9. fol. 198
Modicus defectus in reddendis rationibus non conſideratur. nu. 24. fol. 128
Delictum nocturnũ an per teſtes probari ita poſsit vt valeat iuramẽtum in litem vel in ſupplementũ probationis deferri. num. 16. fol. 273
Delictum ſi à contractu originem habeat de iure communi in multis caſibus criminaliter procedi non poteſt. nu. 52. fol. 88
Delictum ſi ſit dolo malo commiſſum in litem iurari contra delinquentem poteſt: ſecus ſi caſu, vel lata culpa, vel non eſſet difficultas probationis. nu. 6. fol. 217
Delicti nocturni probationes etiam factæ per coniecturas probant. nu. 37. fol. 41
Debet priùs liquidò cõſtare delicto rei antequã iuretur in litẽ ſuper dãnis, & intereſſe. nu. 7. fol. 117
In delictis ſufficit probare delictum, licèt nõ probetur ſubſtantia debiti: nam tunc ſtatur iuramento meo tam ad probationẽ ſubſtantiæ, quã quantatis, & pretij rerũ. nu. 9. fol. 209
Deponens apud hoſpitem, nautam, vel ſimilem, valiſiã ligatam & ſigillatam, ſi poſteà ea aperta reddatur, poterit contra depoſitarium probare res & earum valorem, iuramento etiam quòd non conſtet, quis apperuerit. Fallit quando conſtat id familiam hoſpitis cõmiſiſſe. nu. 6. fol. 138

Deponens contra depoſitariū iurare in litem poteſt, ſi delinquens fuerit.nu.1.fo.130
Deponens contra depoſitariū iuramento non probat res vel valorē, ſi valiſia non apparet aperta.nu.9.fol. 134
Deponens iuramento ſuo non probat res,& valorem,contra depoſitarium: qui valiſiam reddit apertam, ſi illā vidēte domino in loco ſolito & aperto poſuit, vel quādo erat ſigillata ſigillo, qd de facili poterat reſignari, nu.8.fol. 134
Depoſitarius depoſita re vtēs dicitur eſſe in dolo, & furtū committere, & cōtra illum in litem iuratur. numer.18. fol. 137
Depoſitarius litigās quominùs depoſitum reſtituat,dicitur in dolo, & ſi cōdēnetur efficitur infamis.nu.3.fol. 131
Depoſitarius non reddēs nummos depoſitos die præciſa, dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe ēt extrinſecum, & ad omne aliud damnum, & pro tali damno poteſt in litem iurari.nu.25.fol. 140
Depoſitarius quo caſu non teneatur pœna furti ſi vtatur pecunia vel rebus depoſitis. nu.24.fol. 140
Depoſitarius rē depoſitam ſua culpa deterioratā reddēs in dolo dicitur. & cōtra eū in litem iuratur.nu.4.fol. 131
Depoſiti cōfeſsio facta per depoſitarium non probat depoſitum rerum,nec leges de depoſito verò loquentes in tali depoſito locum habēt. nu.32.fol. 143
Depoſitum negans dicitur eſſe in perfidia: ſi cōtra deponētem id neget,ſecùs ſi contra eum qui illius ſe aſſerit procuratorem, vel hæredem,& non probat.nu.2.fol. 130
Depoſitū vendens tenetur furti, licèt poſteà rem vēditam redimat.nu.5.fol. 131
Depoſitum uere non dicitur, quando ex conuentione rè depoſita depoſitarius vti poteſt:uel quando fructum eſt cum pacto partis lucri. nu. 31.fol. 142
Depoſita ſpecies in quibus cadere poteſt affectio, ſi non reſtituatur,in litem affectionis iurari pōt.nu.23.fo. 139
Dictio,ſine licentia taliū,requirit carētiam omnium, alioquin vnius licentia facit ceſſare pœnam.nu.29.fol. 110
Dictio,ſi, quando importèt cōditionem.nu.2.fol. 11
Dictio,vt denotat finalem cauſam.nu.8.fol. 228
Difficultas ſoluēdi aliquo caſu fortuito ſuperueniens excuſat à mora. & ab intereſſe

quanti

quāti plurimi.nu.73.fol.53
Diſpoſitio facta ſuper actione directa, vbi eſt eadem ratio, habet locum in actione contraria.nu.2.fol. 179
Diuiſio facta cum hærede putatiuo, in totum reſcinditur, etiam ſi eſſet iurata, vel iudicis authoritate vel ſorte facta nu.6.fol. 170
Diuiſio facta per iudicē cum hęrede putatiuo, quādo trāſeat in rē iudicatā, nec poſſit reſcindi.nu.7.fol. 170
Diuiſio rerum communiū dolo facta dicitur in totū reſcindi ſiue perfecta fuerit per partem etiā maiorē ſiue per iudicem.nu.2.fol. 170
Diuiſio reſcindi debet, vbi in ea quis etiā maior læſus eſt vltrà dimidiā iuſti pretij, ēt ſi ſorte facta fuerit, vel iudicis authoritate.nu.4.fo.170
Doloſus præſumitur, qui agit cōtra ius ciuile originē trahēs à iure naturali.n.44. 75
Dolus conuenti, & difficultas probationis vbi concurrūt poteſt contra doloſum cōuentū iurari in litē.n.7. 35
Dolus eſt cōmittere id, quod ex officio facere aſtringitur.nu.15.fol. 240
Dolus & falſitas ex quibus arguatur in negotiorum geſtore.nu.4.fol. 177
Dolus ī omni materia ſemper præſumitur exceptus.num. 11.fol. 83
Dolus verus in quibus præſumatur.nu.14.fol. 248
Dolus verus qui dicatur, & qui præſumptus.nu.31.fol. 263
Dolus vt excludatur, conſuetudo inſpicitur.nu.56.f. 100
Doli mentionē expreſſam vbicunque lex, vel ſtatutum facit, lata culpa nō cōparatur dolo de quacunque pœna etiā pecuniaria agatur verſ. vndecimò eſt pōderandum fol. 87
Doli præſumptio ceſſat probata bona qualitate, & fama contrahentiū.nu.58.f. 100
Doli præſumptio in re modica ceſſat.nu.25.fol. 128
Contra doloſum in omittendo qui ſolùm officio iudicis tenetur, non poteſt iuramēto in litem, intereſſe probari, etiam ſi agatur de contēptu iudicis in non parendo illi, ſed debet teſtibus probari.nu.2.fol. 193
Dominus an teneatur emendare damnū datū per eius animal, vel illud dare pro noxa.num.9.fol. 285
Dominus litis, vel quaſi dominus poteſt in litē iurare.nu. 2.folio. 203
Dominus, vel ille cui aliqua pars fructuū pendentiū debetur, iurare poteſt in litem

cōtra colligentē fructus cō tra prohibitionem domini ſibi factam, vbi dixit velle eſſe pręſens collectioni. num.13.fol. 36
Dominus, vel locator pōt iurare in lite contra colonū vel conductorē, vel eū, qui ſibi locauit operas ſuas, & eas non pręſtitit, vel minùs rectè, & econtrà, vbi conductori per locatorē res locata non traditur.nu.81.fol. 56
Dominum vel poſſeſsionē pręꝫtendens, in inſtrumētis, vel ſcripturis pōt agere ad exhibendum.nu.3.fol. 183
Donatio inſolutum, vel ſubhaſtatio bonorū debitoris facta à iudice quando trāſeat in rē iudicatā, niſi ab ea appelletur. Et quando currere incipiat tēpus datū à ſtatutō ad redimendā dationē in ſolutum.nu.8.fol. 171
Donatio in iuriſdictione donatarij ob hoc nō præſumitur facta metu, niſi aliud probetur.nu.15.fol. 20
Donatio non ſolùm expreſſa ſed etiam tacita debet iurari, & publicari, ſtante ſtatuto, quòd omnes donationes iurentur, & publicentur.nu.24.fol. 282
Donatio ſeu pactum factū ſub duabus conditionibus copulatiuè, locum non habet niſi priùs copulatiuè probetur euētus ipſarū duarū cōditionum.nume.4.fol. 11
Donatio, venditio, vel pax abſenti etiam in manibus nōtarij pro abſente ſtipulantis facta nō valet, ſi antequàm abſens ratificet, donator eadem alij poſteà donet: etiā quòd in prima eſſet conſtitutum.nu.6.fol. 5
Donator ſi non det rem donatā donatario, poteſt donatarius in litē iurare contra illum: ſi nō paretur iudici in reſtitendo.nu.9.fol. 155
Dos in mobilibus exiſtens, quo tempore ab hæredibus viri mulieri debeat ſolui, & an interim ſit alimentāda.nu.23.fol. 150
Dotis ſoluendę, vel repetendæ in actionē, in litē iurari poterit, ſi dos per calumniam non ſoluatur.nu.1.fol. 145
Dotalis fundi alienatio facta ab vxore cū iuramento de non contraueniēdo, valet, ſi iuramentū ſpōtè fuerit pręſtitum.nu.10.fol. 147
Dubium probabile an ſolennitas, vel ſtatutū ſit ſeruandū excuſat à mala fide, vel quādo de conſuetudine nō ſeruaretur.nu.9.fol. 147
Duellum quid ſit.nu.3.fo.222
Duello victus tenetur ad omnia damna, expenſas, & intereſſe

tereſſe victoris.nu.1.fo.221
Duello vincens vtrũ poſsit in litem iurare contra victum pro expenſis damnis, & intereſſe.nu.2.fol. 221

De litera E.

ECcleſia an poſsit agere ad intereſſe pro decimis ſibi tãgentibus contra eũ qui ſegetes vel vineas Titij combuſſit. num.v.fol. 284
Emens frumentũ ad credentiã precio quo valuerit de menſe Maij, non tenetur de iure communi ad ſummam immoderatam, ſi eueniat penuria inſolita.nu.69.fol. 52
Emens res minoris ſine requiſitis ſolẽnitatibus perdit precium: fallit vt ibi.nu.7.fo.62
Emptor & vẽditor ſunt correlatiua, & diſpoſitum in vno cẽſetur ẽt in alio diſpoſitũ, ſi ſit eadẽ ratio.nu.6.fol.81
Errantibus in iure naturali nõ parcitur.nu.42.fol. 75
Error communis excuſat. nu. 14.fol. 107
Error iuris vel facti excuſat poſsidentem hæreditatem à mala fide, & à fructibus percipiendis.nu.6.fol. 168
Exceptio declarat de quo genere loquatur regula, & vbi exceptio eſſet ſuperflua, per exceptionem ampliatur regula.nu.49.fol. 95
Exceptio firmat regulã in caſibus non exceptuatis.nu. 12.fol. 83
Exceptio nullitatis actus, vel contractus nunquam cenſetur excluſa.nu.38.fol. 73
Exceptio notorij nunquam cẽſetur remota.nu.39.fol. 73
Exceptio ne ſit ſuperflua, & inutilis, tunc cenſetur regulam ampliare ſecundũ qualitatẽ exceptionis.nu.4.fol. 81
Eximẽs captum per vim à manibus familiæ, vel ex carceribus quã pœna puniatur. num.8.folio 188
Eximens citatum à delegato. qui non teneatur edicto.ff. ne quis eum, qui in ius voc. num.9.folio 188
Eximens vel fugere faciẽs captum pro debito priuato tenetur ad illud debitũ nec eximens auditur, ſi probare voluerit captum nil debere Et quid de debitore fiſci. nu.6.fol. 187
Eximentes ſi plures ſint, cõtra quemlibet in ſolidum in litẽ iurari poteſt.nu.7.f. 188
Expendens pro alio de eius voluntate expenſas recuperat. num.2.folio 180
Expenſę litis probantur iuramento partis vincentis pręuia iudicis taxatione. nu.4. fol. 211
In expẽſis litis quę connumerentur.num.6.fol. 211

De litera F.

FAma publica iūcta alijs adminiculis, quando indiciū ad torturam faciat, & quādo non.nu.15.fol. 289
Familiarum multarū illuſtriū Italiæ latina ac vulgaris nominatio.nu.5.fol. 278
Falſarius tenetur ad intereſſe partis.nu.3.fol. 227
Falſificans, ſi quis plures poſtas, libri, eodē tēpore, dicitur vnica falſitas: & ſi diuerſis tēporibus, dicūtur plures cōmiſſæ falſitates.nu.5.228
Falſitas commiſſa per teſtē vel notariū, quę nemini eſt nociua, non pōt puniri pœna falſi ordinaria.nu.9.fo.228
Falſitas ēt nō nocibilis in actū nullo à teſte, vel notario cōmiſſa punitur nō pœna falſi ordinaria, ſed pœna extra ordinaria.nu.11.fol. 229
Falſitas in nō ſubſtantialibus negotij, pœna extraordinaria punitur.nu.12.fol. 229
Falſitas ſi per errorē ſit cōmiſſa, nō iuratur in litē, nec pœna ordinaria punitur, ſed alia longè mitiori.n.15. 230
Falſitates plures etiam ex interuallo & diuerſis temporibus commiſſæ, ſi ad eundem finem tendunt, dicitur vnica falſitas, & falſarius vnica tantùm pœna eſſet puniendus.nu.6.fol. 228
Falſus teſtis qs dicatur, & quomodò puniatur.nu.7.f.228
Falſum ſcribens in ſuo libro priuato an pro crimine ſtelhonatus puniendus ſit.nu.16.fol. 230
Falſi crimen in ſcripturis quomodò committatur. Et an contra falſificantem in litē iuretur.nu.j.fol. 227
Falſi pœna ordinaria non habet locum vbi nō adeſt dolus in omnibus perſonis in falſitate interuenientibus. nu.17.fol. 231
Falſis inſtrumētis cōtra vtentem in litem iuratur per illū qui ex faſitate læſus fuit nu.3.folio 170
Falſis menſuris, vel pōderibus vtens vel ea faciens qua pœna puniatur, & an contra eum iurari in litem poſsit. nu.18.fol. 231
Famę bonę probatio tollit indicia leuia in genere non in ſpecie.nu.59.fol. 101
Fauiana actione ſi agatur ad reuocandū alienata in fraudē patronij, ſiue etiā in fraudē creditorum in litem iuratur.nu.7.fol. 185
Ficti præſtationem petens ex ſola inueſtitura an habeat intentionē fundatā. Et an & quando ei poſsit obijci à cōductore, vel emphiteuta, ſibi realem tenutā bonorū

datorum

datorum inueſtituram,non fuiſſe traditā.nu.57.fol. 49
Fidem non ſeruans ex aliqua iuſta cauſa, excuſatur à dolo, & contra eum in litē nō iuratur.nu.4.fol. 212
Fidem non ſeruans incidit in crimen ſtellionatus, & efficitur infamis, & peccat mortaliter.nu.3.fol. 212
Contra rumpentem fidem iurari pōt in litē.nu.2.fo. 212
Fideicommiſſarius cū per hęredem grauatum non præſtatur ſatiſdatio reſtituendi fideicōmiſsi mittitur in poſſeſsionē fideicōmiſsi, fallit vt hîc.nu.6.fol. 190
Fideiuſſor,qui ſe etiā principalem conſtituit,non pōt carcerari, licèt principalis debitor de iure carceri mancipari poſſet.nu.18.fol. 249
Fideiuſſor ſi de iudicato ſoluēdo promiſerit contra eū iurari poterit in litē pro dolo principalis.nu.19.fol. 250
Filiusfamilias Chriſtianus, an teneatur requirere conſenſum patris hęretici in matrimonio cōtrahēdo.n.15.118
Filij emancipati, vel naturales,& inceſtuoſi minores,an poſsint matrimonium contrahere ſine conſenſu parentum à ſtatuto, aliàs requiſito.nu.18.fol. 118
Fœmina eſt incapax feudorū, niſi vocetur ex inueſtitura, & quid ſit ex decreto Mediolanenſi.nu.41.fol. 27
Fori queſtio vbi incidit,nō poteſt decidi iuramento damnum paſsi.nu.4.fol. 269
Forenſis à ſtatuto in territorio acquirere immobilia prohibitus, ſi acquirat, ea nunquā pręſcribit.nu.49.fol.77
Forēſis an gaudeat beneficio ſtatuti,concedentis iuramētum in litē.nu.7.fol. 278
Forēſi cōtrafaciēti diſpoſitióni ſtatuti quando parcatur, & quādo nō.nu.10. fol.166
Forma data à lege vel ſtatuto, vbi non ſeruatur actus eſt nullus.nu.6.fol. 123
Forma pedis,ſcala vel arma faciūt indiciū ad inquirendū, & quando ad torquendū, & quo modo hoc indiciū tolli poſsit.nu.6.fol. 287
Forma ſtatuti per aliquē recognoſcentē ſuperiorem derogari non poteſt,aliàs contra eum in litem iuratur. num. 22.fol. 128
Frater ſi bona communia etiā iniuſta fratrē adminiſtrauit à confratribus poterit in litē iurari tàm ſuper quātitate,quā qualitate,& pretio,& fructibus rerū. Idē & in ſocijs procedit.nu.5.fol. 162
Fraus ī alienādo cōmiſſa quomodò probetur.nu.8.f. 185

Fructus extantes, ſi ad mandatũ iudicis nõ reſtituãtur, in litẽ iurari põt, & quid ſi ſint conſumpti nu. 10. 185
Fuga vel latitatio poſt delictum commiſſum quando faciat indicium ad torturã, & quando ſolam ſuſpitionem. nu. 8 fol. 287
Fugiens ob timorem armatorum quos ad ſe venire intellexit contra eos iuramento probat valorem, & quãtitatem rerum amiſſarum, & ẽt per tertium aſportarum. Et quid ſi armati ad illum nõ veniebant. nu. 3. fol. 33
Fugiens & citò ſponteque reuertens, habetur ac ſi non aufugiſſet, & fugæ indicia tolluntur. nu. 5. fol. 200
Fur & moroſus ęquiparantur in his, quæ rei intertium & intereſſe reſpiciunt, & moroſus & delinquens æquiparantur. nu. 19. folio 150
Furtum eſt triplex. numero. 7. folio 225
Furtum lege diuina, & humana prohibetur: & quę ſit cuiuſlibet furti pœna. numer. 1. folio 223
Furtum non fit hæreditati iacenti, nec pro eo agi poteſt poſt aditam hæreditatem, nec in litem iurari, fallit vt ibi. numer. 15. fol. 272
Furto ſcripturarũ probato, eãrum tenor, & valor probabitur ex ſolo iuramento in litem præſtãdo per illum cui factum fuit furtum, contra illum qui furtum commiſit. nu. 3. fol. 223
Furtum contra furem probatur iuramento damnum paſſi quò ad quantitatem, & valorem. nu. 5. fol. 34
Furti domum exiens cum fardello habet indicium contra ſe, niſi ſit vir probus. nu. 13. fol. 288
Furti non tenetur famulus, qui quantùm ſibi debetur, ſubtraxit. nu. 8. fol. 284
Furtiua res apud aliquẽ reperta contra eum facit indiciũ ad inquirendum, & quibus concurrentibus ad torquendum. nu. 7. fol. 287

De litera H.

HAbilitatus reſpectu vnius impedimẽti, non cẽſetur habilitatus reſpectu alterius impedimenti. nu. 34. fol. 71
Habitans in vrbe præſumitur ignorare bãna & proclamata facta in oppidis, & econtra. nu. 14. fol. 280
Hæres grauatus fideicommiſſo tenetur omniũ bonorũ inuentarium cõficere, aliàs contra eum in litem iuratur, fallit vt hic. nu. 2. f. 189
Hęres grauatus fideicommiſſo nõ ſolùm tenetur facere inuentarium

uentarium omnium bonorum, ſed etiam libr. rationũ conficere. nu. 3. fol. 189
Hæres grauatus vt ſuprà tenetur ſatiſdare fideicommiſſario, de reſtituendo fideicõmiſſo, licèt eſſet ditiſsimus. nu. 4. fol. 190
Hæres grauatus vt ſuprà ſi nõ fideiubeat, aduenente die fideicommiſsi reſtituendi, contra eum iurari poteſt in litem. nu. 5. fol. 190
Hæres in iure errãs nõ dicitur prędo, nec tenetur de fructibus percipiẽdis: idem eſt in legatario. nu. 14. fol. 83
Hæres non põt propria authoritate ingredi poſſeſsionem rerum hęreditariarum à tertio occupatam ſine citatione occupatoris, etiam ſtãte ſtatuto, quod poſſeſsio defuncti continuetur in hærede ipſo iure. nu 22. fol. 21
Hęres non põt in litem iurare, ſi ſua pecuniariter non intereſt in actionib. ad vindictã cõpetẽtibus. nu. 8. f. 198
Hæres nõ põt iurare ſecũdum affectionem defuncti, ſed ſecundũ ſuam. nu. 10. fo. 198
Hæres petens terminum ad deliberandum an adeat ſi bona hæreditatis ãttigerit, creditoribus & legatarijs tenetur, qui contra illum in litẽ iuratur. nu. 7. fol. 168
Hæres pupilli poterit iurare in litem contra tutorem qui non confecit, vel non rectẽ fecit inuentarium. nume. 2. fol. 195
Hæres vel ſucceſſor quo caſu admittatur ad iurandum de facto defuncti, dicendo quòd eſt informatus de veritate. Et quid ſi hæres veri ſimiliter nõ ſit informatus. nu. 3. fol. 195
Hæres, vel filius an in dubio præſumatur informatus de geſtis à defuncto, vt tanquã informatus iurare poſsit. nu. 4. fol. 196
Hæredes ſe eſſe pluribus prętẽdentibus, & ideò ad bonorum poſſeſsionem adipiſcendã properantibus, quid agere debeat iudex, ne partes ad arma veniant. nu. 27. fol. 23
Hæreditas minori damnoſa à tutore adiri non debet ſine beneficio legis, & inuẽtarij, aliàs tenetur. nu. 23. fol. 66
Hęreditatis petitio eſt actio bonæ fidei & in ea in litem iuratur contra falsò ſe hęredẽ facientem. Vel eum qui ſcit hæreditatem à ſe auferri poſſe. nu. 1. fol. 166
Hęreditatem expilans tenetur vero hæredi, & contra eum in litem iurari poteſt. nu. 8. fol. 168

Hæreditatem expilare quis dicatur: & qua pœna is teneatur. num. 9. fol. 168
Hæreticus abiurans hæreſim, communem pœnam euitat nu. 5. fol. 233
Homicida ad quid teneatur erga occiſum & eius hæredes. nu. 2. fol. 218
Homicida eſt infamis, & vilis perſona reputatur, etiã qui bannitum occiderit, niſi id ad ſui neceſſariam defenſionem fecerit. nu. 8. fol. 218
Homicida ſiue dolo, ſiue culpa homicidium cõmiſerit, tenetur ad curationis vulnerati expenſas. nu. 6. fol. 218
Homicida tenetur ad æſtimationem operarũ occiſi pro tempore, quo veriſimiliter vixiſſet, & quibus parentes, & hæres occiſi caruere, & cariturі ſunt. nu. 7. fol. 218
Homicida tenetur ad intereſſe illorum: quos occiſus ſuſtentabat. Et quid de ſocio occiſi ſic an pro hoc iurari in litem poſsit. nu. 8. fol. 219
Homicidiũ omni lege eſt prohibitum. nu. 1. fol. 217
Homicidium ſi ſit caſuale, expenſæ, dãna, & intereſſe debentur, ſed tãtùm legitimis probationibus debent probari, non iuramento in litẽ. num. 9. fol. 219
Hoſpitalium miniſtri tenẽtur ſi ſine iuſta cauſa, & ſolennitaribus requiſitis, hoſpitaliũ bona alienauerin Et cõtra eos in litem iuratur, & etiam contra dictorum bonorum emptores. nu. 5. f. 61
Hoſpitatio militum dicitur onus reale. nu. 23. fol. 9

De litera I.

IGnorantia iurium, quæ ſunt dubia & intricata excuſat à dolo & à mala fide. nu. 53. folio. 99
Ignorantia ſtatuti vel legis prohibitoriæ non excuſat à dolo. nu. 45. fol. 76
Ignorare iura, quæ non reſiſtunt actui, ſed illi non aſsiſtunt, nõ dicitur dolus, ſed lata culpa. nu. 46. fol. 76
Immunitas à principe vel cõmunitate conceſſa non valeret vbi includeret caſum publicæ vtilitati contrariũ, vel ſaltẽ reuocari poſſet, aut contra eam in integrum reſtitutio cõcedi. nu. 20. fol. 8
Immunitas ab oneribus alicui conceſſa etiam verbis generalibus & amplis non extenditur ad onera, quę imponũtur ratione belli, vel alterius publicæ neceſsitatis inexcogitatæ. fallit vt ibi. nu. 17. 7
Incendiũ ponens, vel poni mãdans qua pœna puniatur, & an contra eum in litem iuretur. num. 6. fol. 233

Infamis

Infamis non poteſt in litem iurare, vel in ſupplementum probationis.nu.2.fol. 257
Informatus de facto alieno põt iurare pro ſe.nu.3.fo. 203
Inimicitia capitalis facit indicium ad inquirendum, & quando ad torquendum & etiam ad condemnandum. num.3.fol. 286
Inimicitia capitalis quãdo prę ſumatur.nu.10.fol. 255
Inimicus capitalis nõ eſt teſtis omni exceptione maior, etiam poſt factam pacẽ, fallit in nu.9.& 11.fol. 259
Inimici minę quando faciant indicium ad torturam.nu. 4.fol. 287
Innocentia rei poteſt probari per eius parentes,fratres,domeſticos & alios teſtes aliàs non idoneos, niſi contra tales teſtes alij teſtes eſſent in contrarium.nu.25.fol. 39.
Iniuria verbalis quæ dicatur. nu.4.fol. 233
Iniuriam verbalem, vel realem faciens punitur, & contra eum in litem iuratur ab iniuriato,& quomodò iniuriatus verba iuramenti concipere debeat.nu.1.fol. 232
Iniuriãs ſi non habet vnde in bonis ſatisfaciat pro iniuria illata luit in corpus.num.2. fol. 233
Iniuriãs verbo, ſi iniuriã retractet, contra illum ad aliquã pœnam agi non poteſt. nu. 3.fol. 233
Inſtantia cauſæ lapſa,iurari in litem amplius non poteſt. nu.40.folio. 265
Iniuriarum actio competit cõtra iniuſtè nuntiãtem nouũ opus, nõ via iuris,ſed facti, & calumnioſè. num.56.folio 30
Inſtrumenta ſemel in iudicio producẽs an poſsit mulcta indicta cogi iterũ alia producere ſi iuret ſe ea amiſiſſe.num.15.folio 175
Inſtrumentorũ alienorum raptor criminaliter tenetur,& etiã ciuiliter ad exhibendũ, & contra eam iurari in litẽ poteſt.nu.4.fol. 184
Intellectus l. filiusfamiliãs. §. maritũ. ff. ſoluto matrimonio. num.2.3.4. & 13. folio 146.& 148
Intellectus l.nummis. ff. & de in litem iurando. nu.19. & 22.folio 138
Interdictum,vnde vi,eſt perſonale, & non datur cõtra ſingularẽ ſucceſſorẽ. Et dolus malus requiritur, licèt ad pœnam ſufficiat lata culpa num.36.fol. 16
Intereſſe de iure canonico,quibus caſibus debeatur.num. 17.fol. 281
Intereſſe dotis in pecunia exiſtentis

ſtentis an poſt moram mulieri debeatur. numero 24. fol. 151
Intereſſe extrinſecum in foro conſcientiæ etiam debetur in caſibus, in quibus cadit intereſſe intrinſecum. num. 28. fol. 141
Intereſſe intrinſecum an in nummis cadat: & an poſſit iurari in litem affectionis, vel veritatis. nu. 21. fol. 138
Intereſſe extrinſecum in damno conſiſtens, ex mora depoſitarij non debetur pro illis rebus in quibus uenit intereſſe intrinſecum. nu. 26. fol. 140
Intereſſe omne etiam extra rē conſiſtens præſtatur in maleficijs. num. vigeſimoſeptimo. fol. 141
Intereſſe probari poteſt per ſolum iuramentum damnum paſſi contra doloſum in omittendo, qui originaliter tenebatur iure actionis. nu. 1. fol. 192
Intereſſe, quòd inſurgit ex maleficio, probatur per iuramētum. nu. 4. fol. 218
Inuentarium iurium & actionum pupillorum quomodò à tutore fieri debeat ne contra ipſum tutorem iurari in litem poſſit, nu. 30. 69
Inuentarij bonorum minoris omiſſio, aliquibus non nocet, ubi expediebat bona minoris non manifeſtari. nu. 20. fol. 127
Inuentarij remiſſio per teſtatorem tutori facta ualet, niſi aliter ex cauſa iudici viſum ſit. nu. 21. fol. 127
Iudæa minor an poſſit contrahere matrimonium ſine cōſenſu parentum vel agnatorum, aliàs à ſtatuto requiſito. nu. 12. fol. 117
Iudæus, hæbræus, aut aliàs periurus, aut infamis non poteſt iurare in litem contra depoſitarium ſibi reddentē ualiſiam apertā, ſed debet res ablatas teſtibus probare: depoſitarius tamen erit torturæ ſubijciendus pro eruēda veritate. nu. 7. fol. 133
Iudæus non poteſt eſſe tutor, vel curator Chriſtiani. nu. 16. fol. 118
Iudæi ex Hiſpanijs Imperatoris mandato exulant. num. 13. fol. 117
Iudæi, & hæretici iurare in litē non poſſunt, numero 29. folio
Iudex à quo ſicut non poteſt cognoſcere de appellatione interpoſita, ita etiā nec an cauſa ſit appellabilis, vel tēpore debito fuerit appellatum. num. quadrageſimotertio. fol. 44
Iudex an poſſit interrogare illum

lum qui pro alio iurare velit.nu.19.fol. 261
Iudex admittens appellationem, ſi & inquãtum, à ſe abdicat iuriſdictionem.nu.45.fol. 44
Iudex cogitur ipſa iuramenta in litem in caſibus permiſsis deferre,aliàs poteſt ab eo appellari. nume.decimoſexto. fol. 241
Iudex cui conſtat alteram partem poſsidere,nõ debet poſſeſsionem,nec fructus ſequeſtrare,etiam ſi eſſet timor armorum, ſed non poſsidenti inhibere ſub pęna ne poſsidentem turbet. numero 47. fol. 29
Iudex contrà aliquẽ inquirens abſque indicijs vel denuntia dicitur doloſè inquirere, & tenetur inquiſito ad intereſſe.nu.7.fol. 201
Iudex debet in dubio eligere partem partibus,minùs oneroſam.nu.24.fol. 88
Iudex & pars tenentur ſeruare formam ſtatuti.numero 14. fol. 127
Iudex ex officio de quantitate, valore, & pretio rerum ſeſe informare conſtito per teſtes de debito,licèt ignoretur quantitas.nu.8.fol. 209
Iudex ex officio poteſt ſe informare de facultatibus homicidę,& animę defuncti inter eſſe taxare.nu.5.fol. 218
Iudex ex officio non poteſt deferre iuramentum in litem non petenti.nu.8.fol. 270
Iudex informat ſe de qualitate hęredis aſſerentis ſe informatum de geſtis defuncti, antequàm ad iurandum eũ admittat. numero quinto. fol. 197
Iudex iniuſtè banniens aliquẽ, ad eius intereſſe tenetur iuramento probandum.nu.8. fol. 201
Iudex non doctor,exercens actus doctoris, punitur .nu. 13.fol. 127
Iudex non poteſt aliquem torturare niſi pręcedentibus legitimis indicijs, eorùmque copia exhibita, cum termino ad faciendum ſuas defenſiones,numero.nono.folio. 201
Iudex poteſt facere præceptũ pœnale parti, vt verè ac iuſtè reſpõdeat poſitionibus. nu.4.fol. 204
Iudex poteſt ſe informare de perſonis,& conditione iurare volentium: & tũc in eius arbitrio eſt, cui iuramẽtum deferat, vel non, & iurare pro ſe volentem interrogare.nu.18.fol. 260
Iudex præſumitur dolo pronuntiaſſe, qñ erat capitalis inimicus eius, contra quem pronun-

pronuntiauit.nu.10.fol. 82
Iudex ſi formā ſtatuti non ſeruet, punitur, & cōtra eū in litem iuratur.nu.15.fo.127
Iudex vbi aufugit ante quinquaginta dies, ſindicatus poteſt contra eum in litem iurari tam à priuato, quàm à fiſco.nu.2.fol. 210
Iudex vbi ſibi conſtat de delicto per confeſsionem delinquentis, poteſt illum condēnare ad rei reſtitutionem & damni, contra ſi non petatur.nu.2.fol. 204
Iudicis officio vbi tantùm agi poteſt, in litem nō iuratur, etiam ſi iudici non pareatur.nu.4.fol. 184
Iudicis contēptus in omni materia, reddit actionem arbitrariam, & iudex poteſt deferre iuramentum in litem tam veritatis, quàm affectionis, concurrentibus requiſitis.nu.7.fol. 182
Iudici ante omnia conſtare debet de maleficio de quo inquirere vult, aliter, quàm per denuntiationem miniſtralis.nu.6.fol. 244
Iudici prius conſtare debet de delicto aliter, quàm per iuramentum partis, antequàm in litem ſuper damnis & intereſſe iuretur.nu.3.fol. 243
Iudicij ordo, aut litis conteſtatio nō requiritur in poſſeſſorio ſummario, neque plena probatio, ſed ſufficit ſemiplena.nu.43.fol. 28
Indiciū ad cognoſcendū quis damnum dederit, quando author neſcitur. nu.1.f.286
Indicia ad probādum dolum debent eſſe perſpicua, clarà & manifeſta.nu.36.fol. 41
Iuramentum à ſtatuto requiſitum debet à tutoribus ſub eiſdem verbis præſtari, aliàs tutela non valet, & contra eos poterit in litem iurari. nu.7.fol. 123.
Iuramētum ab homine alicui delatum, ſi antequàm præſtet, moriatur, non tranſit ad hæredes.nu.4.fol. 206
Iuramētum affectionis quibus caſibus & in quibus actionibus præſtari poſsit.nume.3. fol. 186
Iuramentum affectionis in litem nō poteſt deferri ſuper re non extante: quia nō ſufficit dolus de præterito, ſecus de iuramento veritatis. nu.3.fol. 167
Iuramentū calumnioſum, nō continens veriſimilia, non eſt conficiendum, nec ei ſtādum.nu.22.fol. 261
Iuramentum habetur pro cauſa.nu.6.fol. 11
Iuramētum in litem an ex dolo præſumpto deferri poſſit.nu.30.fol. 263

Iuramentum

Iuramentum in litem de affectione quando in prædictis actionibus pręſtari non poſſit.nu.2.fol. 186
Iuramentum in litem de affectione non habet locum in actionibus in rem,niſi quādo efficiuntur arbitrariæ ratione contemptus pręcepti iudicis.nu.2.fol. 184
Iuramentū in litem debet præſtari in tēpore probatorio aliàs non valet.nu.1.fo.268
Iuramentum in litē debet à iudice parti deferri, non ſponte à parte pręſtari aliàs non ualet.nu.2.fol. 268
Iuramentum in litē,vel in ſupplementum probationis an poſſit præſtari coram arbitratore.nu.10.fol. 213
Iuramentum in litem non poteſt deferri propter dolum cōmiſſum in principio contractæ obligationis, ſi non committatur poſteà in nō parēdo iudici, quomodò intelligi debeat.nu.4.fol. 187
Iuramētum in litem quare ſic nuncupetur.nu.2.fol. 284
Iuramentum in litem quotuplex ſit.nu.3.fol. 284
Iuramētum in litem habet locum inter condominos, & ſociorum contra ſeipſos,nedum contra extraneos. nu. 14.fol. 214
Iuramentū in litē præſtari debet per principales non per procuratores.nu.27.fo.262
Iuramentum non dicitur legitimā probatio,niſi in caſib. quibus de iure communi, vel ex forma ſtatutorū habetur pro plena probatione.nu.31.fol. 14
Iuramentum non ſeruans efficitur infamis, & cadit ab oī commodo inſtrumenti iurati.nu.2.fol. 176
Iuramentum non defertur illi contra quem eſt iuris præſumptio.nu.10.fol. 271
Iuramentum ſuper quantitate rerum tunc defertur contra violentum, niſi aliter quantitas probari non poteſt.nume.1.fol. 11
Iuramēto actoris probari poſſunt damna expēſæ & intereſſe, in contractibus bonæ fidei contra reum conuentum doloſum.nu.52.fol. 46
Iuramēto actoris quę in hac lege probari poſſint, & an habeat locum in incidentibus, & acceſſorijs nu. 38.fol. 42
Iuramento alicuius ſi ex ſtatuto vel lege credi debeat intelligitur, niſi contrarium probetur.nu.17.fol. 137
Iuramento hæredis ſi ſtādum ſit ex forma ſtatuti,an ſtari debeat etiam iuramento hęredis hęredis.nu.19.fol.275
Iuramēto in litem in materia

robariæ

robariæ quæ probari poſſint.nume.9.fol. 225

Iuramento puellę ſtatur, quòd eſſet uirgo contra ſtupratorem.nu.3.fol. 205

Iuramēto quotiens cauſa principalis decidi poteſt, omnes iſe articuli incidenter emergentes, ſimiliter iuramento poterunt terminari. 39 f.41

Iurandi facultas à lege conceſſa tranſit ad hæredes & ſucceſſores illius, cui lex iurandi dabat facultatem, etiam quòd ille eſſet mortuus ante quã iuraret, neq; lex de hærede faceret mētionē, quod etiam procedit in ſucceſſoribus ſpiritualibus.nu.1. 194

Iurādi facultas ex pacto competens non tranſit ad hæredes.nu.7.fol. 198

Iurandi facultas per partem alicui conceſſa non poteſt reuocari, niſi noua cauſa ſuperueniat.nu.4.fol. 238

Iurare debet is,cui ſimplici dicto ſtare partes conuenēre, alias eius dictum non ualet. num.9.fol. 239

Iurare in litem non poteſt dominus qui rem dannificatã ſcienter ſine proteſtatione acceptat.nu.12.fol. 271

Iurare in litem non poteſtis, contra quem eſt iuris præſumptio.nu.10.fol. 280

Iurare in litem non poteſt,qui non eſt informatus. numero 4.fol. 162

Iurare in litem tantum habiles,& puberes poſſunt, non cæteri.nu.34.fol. 264

Iurare non poteſt in litem is, qui ſaltē ſemel in anno nō fuit confeſſus peccata ſua, & accepit euchariſtiam.

Iurare non poteſt accuſator, qui alleget poſſeſſionē, quæ fuiſſet iure facultatis.numero 13.fol. 271

Iurare non poteſt in litem is qui librum rationum conficere tenebatur, & non confecit, contra illum qui id etiam facere tenebatur,& nō fecit.nu.14.fol. 271

Iurare qui in litem poteſt, non tamen cogitur,ſed poteſt dicere, ſe velle teſtibus probare ius ſuum.nu.28 fo.153

Iurare quis non poteſt ultrà duplum communis & ueræ æſtimationis. numero 25. folio 152

Iurare non poteſt qui non eſt uerisimiliter informatus nume.6.fol. 270

Iurare quis poteſt illud eſſe uerum,quod non uidit,ſed ab his qui interfuerunt,eorum iuramento accepit. numero 1.fol. 210

Iurare quis non poteſt in litem niſi prius probet ſe eſſe talem,qualem ſe eſſe aſſerit,

ſi id à reo negetur. nume. 3. fol. 269
Iurare volens non auditur, ſi pars petat iudicem in rem præſentem deſcendere, uel eum æſtimatores mittere, ſi cauſa ſit magna, ſecùs ſi par ua. nu. fol. 261
Iurari an poſſit contra non dantem damnum, ſed rem vtilem pro domino facientem. nu. 41. fol. 266
Iurari non poteſt contra facientem opus ſibi utile in ſuo, licèt uicino noceat. nu. 11. fol. 271
Iurari in litem quid ſit. nu. 1. fol. 283
Iurari in litem an poſſit contra pauperes, qui paſcunt capras, vel alia animalia in paſcuis publicis. numèr. 33. fol. 264
Iurari in litem an poſſit cõtra foreſẽſem, vigore ſtatuti, ſi is forũ declinet. nu. 10. fo. 250
Iurari poteſt in litem contra teſtem vel notarium qui falſum fecerit, ſiue dixerit circa acceſſoria tantùm cauſæ. nu. 14. fol. 230
Iurari in litem poteſt contra omnem, qui rem meam habuit, & eam exhibere tenetur, licèt eam amiſiſſe dicatur. nu. 13. fol. 240
Iurari in litem poteſt contra doloſum, vel in ſupplementum probationis corã quocunque principe, vel iudice. nu. 9. fol. 213
Iurari in litem necne poſſit coram arbitratore. nu. uigeſimo ſexto. fol. 262
Iurari in litem non poteſt propter culpam latam alicuius ſolam. nu. 13. fol. 248
Iurari in litem non poteſt, niſi citata parte ad vidẽdum iurari. nu. 7. fo. 270
Iurari in litem non poteſt contra damnificantem, vbi culpa damnificati interuenerit. nu. 36. fol. 265
Iurari in litem poterit contra tutorem, uel curatorem, qui non ſeruatis ſeruandis, adminiſtrauit: idem procedit in quolibet alio adminiſtratore. nu. 9. fol. 63
Iurari in litẽ ut poſſit duo requiruntur, dolus rei & difficultas probationis, quæ omnia iuramẽto actoris probãtur, quòd iuramentum dicitur veritatis, & non affectionis. Et unum ſine altero nõ ſufficiũt, niſi in actionibus bonæ fidei. nu. 20. fol. 37
Iurari in litem poteſt in actione ad exhibendum. num. 1. fol. 182
Iurari in litem poteſt ſtãte dolo partis, contra quem iurari intenditur, fallit vt ibi. nu. 15. fol. 289

Iurare in litẽ poteſt in ſua cauſa qui eſſet teſtis integer & omni exceptione maior in cauſa aliena.nu.1.fol. 257

Iurari non põt in litem cõtra tertium, qui pro doloſo tenetur,& an contra fideiuſſorem tutoris qui inuentariũ non fecit.nu.17.fol. 249

Iurari non poteſt in litem contrà hæredes defuncti doloſi, licet poſſet contra defunctum, idem eſt in tertijs poſſeſſoribus bonorum doloſi. nu.20.fol. 250

Iurari in litem regulariter nõ poteſt niſi contra doloſum. Fallit in actione tutelæ,& curæ:quia contra tutorem, & curatorẽ ob eorũ latam culpam iurari in litem poteſt. ver.notabis perpetuò.fo.58

Iurari non poteſt in contractibus,nec in actibus voluntarijs, in feſto introducto in honorem Dei,& iuramentũ nõ valet, nec contraueniẽs dicitur periurus.nu.1.f.242

Iurari non poteſt in litem contrà operarios alieno nomine operantes, ſi mandantes nominentur,niſi ipſi ex proprio delicto conueniantur, vel eis facta fuiſſet inhibitio iudicialis,vel illicitum actũ maximè clandeſtinè feciſſet, vel fuiſſent in dolo vel in culpa.nu.27.fol. 253

Iurari non poteſt in litem vbicunque actum eſt criminaliter ad pœnam corporalem, vel ad pęnã pecuniariã fiſco applicandam.nu.3.fol. 215

Iurari poteſt iudex ſuſpectus. nu.26.fol. 283

Iurari poteſt in litem in actione tutelæ, vel curæ non ſolùm ob dolum malum, ſed etiam ob latam culpam,idẽ eſt in omni pia cauſa, vel reipubl.nu.16.fol. 248

Iurari poteſt in litem ob violẽtiam,vel dolum non ſolùm cõtra priuatas perſonas,ſed etiam contra publicas. nu. 1.fol. 199

Iurari poteſt in litẽ contra omnes præmiſſa perpetrantes, ẽt ſi ſint perſonæ eccleſiaſticæ,vel reſpublicæ.nu.1.201

Iurari poteſt in litem non ſolùm reſpectu dãnorum datorum per ipſos principales ſed etiam per eorum cõplices,& fautores.nu.2.fo.202

Iurari poteſt in litem cõtra iudicem, vel notarium qui habuit meas ſcripturas, & eas non reſtituit.nu.3.fol. 202

Iurari poteſt in litem non ſolùm in cauſis ciuilibus vel criminalibus, in quibus de crimine actum ciuiliter ſit, ſed etiam in criminalibus criminaliter intentatis, vel mixtis.numero.1.fol. 214

Iurari non poteſt in litē contra illum qui vuas in aliena vinea tantùm comedit, vel ſpicias derelictas collegit. num.32.fol. 263
Iurari poteſt in litem contra ſubtrahentem mihi facultatem probandi vel faciente probationem meam difficilem.nu.1.fol. 206
Iurari poterit in litē per actorem contra reum,& ècōtrà, qui lite pendēte rem litigioſam alteri vendidit.numer. 74.fol. 53
Iuratur contra colonos, qui abſque domino fructus colligunt.num. 16.fol. 36
Iuratur in litē contra furē pro omnibus dānis, & lucris ceſſantibus, & alijs.nu.2.f.223
Iuratur in litem contra mendacem tanquàm contra doloſum.nu.1.fol. 207
Iuratur in litem etiam contra militem.nu.12.fo. 213
Iuratur in litem in actionibus bonę fidei directis & contrarijs ob ſolum dolum, licèt non ſit difficultas probationis.nu.1.fol. 180
Iuratur in litem in actionibus bonæ fidei,ſiue dolus commiſſus fuerit per reū à principio obligationis, ſiue ex poſt facto.num.2.fol. 181
Iuratur in litem in nouis actionibus arbitrarijs, quādo per contumaciam arbitrio iudicis nō ſatisfit,& idem ſi per dolum.nu.9.fol. 191
Iuratur in litem ratione doli, aut contumaciæ non reſtituentis in omnibus actionibus realibus.nu.1.fol. 184
Iuratur in litem veritatis tam in actionibus bonæ fidei directis, quàm contrarijs. Et quod de iuramento affectionis ſit,ſi in eo affectio cadit. nu.1.fol. 178
Iuratur in rē in quacūq; actione reali, ſiue in rē.nu.5.184
Iuris ignorātia an, & quando, & quos excuſet à dolo. nu. 41.fol. 74
Iura quibus cauetur ob dolū, vel violentiam poſſe in litē iurari contra quos procedant.nu.2.fol. 161
Iura, quòd credatur habenti vnum teſtem pro ſe cum iuramento, in ſupplementum probationis,quomodò intelligantur.nu.11.fol. 247

De litera L.

Laici non poſſunt teſtificari contra clericos,niſi quādo veritas aliter ſcire nequit. nu.30.fol. 39
Legatarius vel fideicommiſſarius propria authoritate rē ſibi relictam occupans, vel ſubtrahens abſque dolo malo,vel lata culpa nō tenetur pœna l.non eſt dubium. C. de lega.

de lega.nu.27.fol. 14
Legitima debetur in vita parentum filijs Chriſtianis à parentibus infidelibus trad.nu.17.fol. 118
Legitimatus in materia ſtricta & odioſa nō dicitur propriè filius.nu.19.fol. 119
Lex habēs plures intellectus poteſt allegari in quolibet intellectu, qñ quilibet intellectus probatur p bonas rōnes vel leges.nu.46.fol. 97
Lex noua diſponens ſuper eo, quod diſponit ius cōmune, intelligitur ſecundū ius cōmune, & ſecundum legē antiquam.nu.13.fol. 83
Lex quando dicatur actui reſiſtere.nu.47.fol. 76
Lex vel ſtatutū nō receptum, nec moribus utentiū approbatū,non habet vires: & ſufficit lapſus decēnii à tēpore conditi ſtatuti.nu.51.fo.98
Leges vel ſtatuta non ſeruans, dicitur eſſe in dolo.n.14. 36
Legis, vel ſtatuti ſolēnitas quę actui reſiſtit, quotiens eſt ſecreta, ceſſat doli præſumptio.num.52.fol. 99
Leges prò delicto corporalem pœnā ſtatuentes intelligun tur vbi dlicta dolo malo fuerint perpetrata.nu.15.f.248
Leges, ꝙ credatur iuramento alicuius, intelliguntur, niſi probetur contrariū, niſi ſtatutū; vel lex hoc prohibeat, & quomodò contrariū probetur.nu.22.fol. 251
Libellus qūo formetur quādo petitur reſciſio diuiſionis ex capite læſionis vltra dimidia iuſti pretij.n.5.f. 170
Libellus ſuper quo proceditur, ſi ſit ineptus,in litem nō iuratur.nu.44.fol. 266
Libelli ineptitudo non purgatur per aptas probationes. nu.45.fol. 267
Liber æſtimi ruralis non probat, niſi inter ipſos homines rurales.nu.28.fol. 9
Liber rationū adminiſtratoris rei alienæ,qualis eſſe, & continere debeat ne cōtra eum iurari poſsit in litem. numero 31.fol. 70
Liber rationum tam publicarum, quàm priuatarū requirit diem,aliàs nihil valet,nec probat pro ſcribente,ſed cōtra ſcribētem.n.32.fol. 70
Liber rationū,& inuentarium ſunt diuerſa, nec de uno ad aliud infertur.nu.5.fol.122
Liber rationū tutoris, uel cuiuſlibet alterius adminiſtratoris qualis eē debeat ne ad ītereſſe teneatur.n.28.fo.68
Libri rationū tutoris, vel curatoris ſi ſint confuſi, contra eos in litē iuratur,idem ſi ij exactas pecunias ī libris nō conſcripſerint vel in rē pu-

pilli

pilli verterint.nu.13.fol.64
Rationum librum, vel inuentarium producere obligatus tenetur ea producere in forma ſolenni & conſueta, nec alias excuſatur: quia cõtra eum in litem iuratur.nume.1.fol. 205
Libri ruſticorũ non probant cõtra ciuẽ bona eſſe in ęſtimo rurali obnoxia, maximè vbi non ſunt rogati per notariũ, uel per perſonas de publico deputatas.nu.27.fo.9
Licentia conceſſa alicui adminiſtrandi bona ad libitum, cũ pacto de ſtando ſimplici dicto adminiſtratoris, põt reuocari, ẽt ſi iuramentum interueniſſet.nu.10.fol. 239
Licentia quando requiritur, debet præcedere, & non ſubſequi, & debet eſſe expreſſa. nu.22.fol. 119
Lite cum defuncto in actionibus bonæ fidei conteſtata iuratur in litem contra hæredes, ſecus in actionib. ſtricti iuris, nu. 21.fo. 250
Litigans proprio nomine, poteſt in litem iurare, vel etiã in ſupplementum probationis.nu.1.fol. 202
Litigioſa res quando dicatur ad hoc vt alienari non poſſit. Et ſit locus pęnæ, & quid ſi lapſa ſit inſtãtia.n.75. 54
Locator contra conductorem non reſtituẽtem rem cõductam iurat in litẽ, & hoc caſu, quando cõductor teneatur ad damna & intereſſe, & quãdo non.nu.84.fol.56

De litera M.

MAndans emi rem, ſi eã nõ recipiat, dicitur in dolo, & cõtra eũ actio mandati cõtraria cõpetit.nu.1.fol. 179
Mandati actio eſt bonæ fidei, & in ea in litem iuratur.numer.1.fol. 172
Mandatarius, procurator, tutor, & ſimiles perſonæ, qui nolunt id facere, quod debẽt, tenentur: & contra eos in litẽ iuratur.nu.2.fol. 172
Maritus an poſſit petere intereſſe dotis nõ ſolutę eatenùs, quatenùs onera matrimonij excedit.nu.21.fol. 150
Maritus matrimonij onera ſuſtinens, ſi ad ſoluẽdum dotẽm tempus concedat cum pacto, quòd pro oneribus matrimonij vel alimentis vxoris interim taliam ſoluãtur ſi promiſſa nõ excedũt onera matrimonij debẽtur, ei peti poſſunt, & pro eis in litem iurari.nu.17.fol. 149
Maritus non ſuſtinens onera matrimonij non poteſt ad dotis fructus agere, contra moroſum, vel quando ad ſoluendũ dilationem conceſſit.nume.14.fol. 148

Maritus qui pactum fœnerati-tium ſuper intereſſe dotis fecit, non poteſt etiam verum intereſſe poſteà petere. nu. 16. fol. 148
Maritus, vel ſoror ſcienter fundum dotalem ſi alienent, ab vxore contra eos iurari potuit in litem, & an id procedat etiam contra emptores, ſcienter ab eis cunctis in caſibus à iure non permiſsis. nu. ſeptimo. fol. 146
Marito quando dicatur cõmiſſa mora in ſoluẽdo dotem, Et an tunc ſi dos promiſſa fuerit in pecunia, marito intereſſe debeatur, maritus quæ ſuper intereſſe eo caſu iurare poſsit. nu. 17. fol. 149
Mater luxurioſè viuens nõ poteſt præſtare conſenſum in matrimonio filię, aliàs à ſtatuto requiſitum. nu. 9. f. 119
Mater liberorum tutrix vel curatrix poteſt pro eis in litẽ iurare. nu. 4. fol. 203
Mater & auia debitrices, ſeu creditrices minorũ, poſſunt eorum eſſe tutrices, vel curatrices: ſecus in agnatis vel cognatis. nu. 9. fol. 124
Mater, vel auia maior vigintiquinque annis infrà annum tutorem impuberi decerni non petẽs, dicitur eſſe in dolo, & priuatur ſucceſsione filij, & contra eam in litem iurari poteſt. & quid ſit in dominio Mediolanenſi. nu. 27. fol. 68
Mater ſi vellet collocare filiã in matrimonium indignò, vel ſit inhoneſta, puella ab ea aufertur, & in honeſto loco reponitur, etiam ſi pater reliquiſſet ei curam filiam copulandi. nu. 33. fol. 111
Matrimonium clãdeſtinum ſi ſit æquale, & inter non pro hibitos contractum ceſſant pœnæ. nu. 6. fol. 105
Matrimonium cõtrahere ſine voluntate parentum nõ eſt delictum de iure communi, & minus de iure canonico. nu. 9. fol. 106
Matrimonium cõtractum à diuite cũ puella paupere cauſa pietatis & eleemoſinæ ſine conſenſu parentum à ſtatuto requiſito valet, & tenet, & contrahens nullã incurrit pœnam. nu. 11. f. 106
Matrimonium cũ minore contrahens ſine parentum conſenſu excuſat, ſi minoris dolo circumuentus contraxit. nu. 16. fol. 107
Matrimoniũ inæquale an modicus exceſſus efficiat. nu. 3. fol. 104
Matrimoniũ ſi à filiofamiliàs non debet tractari ſine conſenſu patris, & matris, ſub pœna, pœna locũ non habebit,

bit, qn̄ ab alterutro licentia fuerit obtenta. nu.27.f.109

Matrimonij nulli contractus, contrahentes excuſat, qui ſi ſimul habent copulam, à pœna illiciti coitus, dummodò ſtatim, quòd ſciuerunt matrimonium non valere, abſtineant à coitu. Idem etiã procedit in muliere, & minore maſculo, ſi ſtatim, ꝙ cognouit, pœnituit. nu.22. fol. 86

Matrimonio nullo per ignorãtiam facti contracto, ſi coitus ſequatur, non punitur, ſi ſit ſecundum naturam: ſecùs ſi ſit ſodomiticus. num. 41. fol. 95

Matrimonia clandeſtina probantur per eos, qui interuenerunt, & fuerunt participes. nu.22. fol. 108

Matrimonia facta ſine conſenſu parentum à ſtatuto requiſito an valeant. nu.21.f.108

Membrum ſi ob vulnus illatũ ſit debilitatum, vulnerator tenetur ad omnia dãna vulnerati, & eorum quorum intereſt. nu.11. fol. 220

Mendacium dicens abſque dolo, excuſatur, & contra eum in litem iurari non poteſt. nu.16. fol. 210

Mendax tutor vel curator, eſt in dolo præſumpto, & ideò contrà eum poteſt in litem iurari, & ob hoc vti ſuſpectus ab adminiſtratione remoueri. nu.14. fol. 64

Mercator fugiens non ſatisfactis creditoribus ex decreto Mediolanenſi, ſi capitur, debet furca ſuſpẽdi, vel ad triremes perpetuò dãnari, niſi ſit infrà tres menſes in concordia cùm eius creditoribus. nu.63. fol. 51

Mercator fallitus non admittitur ad ceſsionem bonorum cum ſemper fuerit doloſus, & fraudator. nu.64. fol. 51

Mercator quo caſu non teneatur ſocio pro trafico non facto. nu.9. fol. 164

Mercatori ſi detur ab aliquo pecunia ad negociandum, in hoc contrahendo ſocietatem cum eo tenetur negotiari, aliàs ad intereſſe condemnatur. nu.6. fol. 163

Mercator ſi ſuum librum rationum non exhibet, poteſt contra eum in litem iurari. nu.14. fol. 240

Meretricem ducere in vxorem proficit ad remiſsionem peccatorum. nu.8. fol. 115

Meretricem minorẽ an in vxorem ducere liceat ſine eius patris conſenſu aliàs à ſtatuto requiſito. nu.7. fol. 116

Metus & dolus in dubio non præſumitur, niſi probetur. nu.13. fol. 20

Metus & dolus non reſcindũt cõtractum, niſi ſit talis, qui caderet in conſtãtem virũ, & mulierem: perſonarũm tamen conditio in hoc erit inſpicienda.nu.16.fol. 20
Metus & dolus probatur coniecturis vel indicijs propinquis: & hoc iudicis arbitrio relinquitur.nu.12.fol. 20
Metus reuerentialis ad reſcindendum contractum non ſufficit, niſi præcedant verbera, vel minæ, & probẽtur. nu.14.fol. 20
Metu reuerentiali geſta nõ obligant in foro conſcientię. nu.19.fol. 21
Metu geſta, etiam iuramento corroborata non valẽt, vel ſaltem reſcinduntur.nu.18. fol. 20
Metu proabto, ſtatur iuramento damnum paſſi, de quantitate & æſtimatione bonorum amiſſorũ.nu.17.fo.20
Miles rem ſuam ab alio poſſeſſam inuadens, quãdo à violẽtia excuſetur.n.13.f. 213.
Milites hoſpitari obligati tenẽtur eis dare ad habitandum tertiam partem domus, & nihil aliud milites habere debent.nu.24.fol. 9
Milites potiùs debẽt caſtra deſerere deficientibus ſtipendijs, quã ex alieno & rapto viuere.nu.25.fol. 9
Minæ quando faciant indiciũ contra minantem ad torturam.nu.10.fol. 287
Minor qui ſe agit pro maiore, & patrefamiliàs põt à muliere in virum accipi abſque minoris parentum conſenſu.nu.17.fol. 107
Minor, ſi illi nõ ſuperſint, quorum cõſenſum in matrimonio contrahẽdo ex ſtatuto adhibere debet, poteſt abſq; alicuius conſenſu pro libito matrimonium contrahere.nu.39.fol. 113
Minor vigintiquinque annis adultus tamen, delictum cõmittẽs non excuſatur, quin contra eum iurari in litem non poſsit.nu.11.fol. 213
Minoris bona quemadmodũ non poſſunt ſine decreto iudicis alienari, ita vertente dubio vtrum ſint bona minoris non poterit ſuper eis trãſigi ſine decreto iudicis. nu.50.fol. 45
Minoris eccleſiæ, ſeu ſimiliũ, ſi bona minùs ritè fuerint p eorũ adminiſtratores, & velint ea recuperare, qua libelli formula in iudicio vti debeant, ne teneãtur dominiũ rerum alienatarũ ad ſe ſpectare, probare. nu.8.fol.62
Minores viginti quinque annorum in criminalibus teſtes idonei nõ ſunt, fallit quãdo

veritas aliter ſciri nō pōt ex natura negotij. nu. 31. f. 40
Minorum bona, ſi ob non ſolutum canonem, incidant, in cōmiſſum, tutores, ſeu curatores tenentur ad intereſſe. nu. 22. fol. 66
Minorum bona vt vendi poſſint, quę debeant intervenire. Et quibus ſolennitatibus fieri debeat venditio. nu. 2. fol. 60
Minorum puberum cōtractus ſi die feſto fiant, non confirmantur ex iuramēto, idem eſt in contractibus mulierū. nu. 2. fol. 243
Mitior interpretatio in legib. & decretis ſemper fieri debet. nu. 7. fol. 82
Mora dicitur delictum & contumacia. nu. 20. fol. 150
Mora in non conficiendo inuentario purgari per adminiſtratores infrà breue tempus poteſt, ſi ſe adminiſtrationi non ingeſſerunt. nu. 26. fol. 128
Mora in re tradenda, quę dari debuit, dicitur dolus ſaltem in omittēdo ob quam iurari in litē poteſt, fallit ſi mora ſit ſine dolo. nu. 3. f. 192
Morbus interdum capitur pro dolo, & fraude, & vnde dicatur morbus. nu. 5. fol. 104
Mulier aliàs corrupta, nō præſumitur vim, paſſa, nec inuicta cognita, niſi vis probetur. nu. 16. fol. 13
Mulier iuuenis in dubio pręſumitur rapta libidinis cauſa. ſecùs ſi ſit ſenex. n. 20. f. 13
Mulier quæ iudicialiter hæredes viri ad ſoluendam dotē interpellauit, ſi ij ſine iuſta cauſa litigauerūt, vel violēter eā retinuerunt, debetur intereſſe etiā pro dote in pecunia exiſtente, & pro eo in litē iurabitur. nu. 25. fo. 152
Mulier, vel creditor, cui eſt facta mora in ſoluendo pecuniam an poſsit petere intereſſe, & pro eo iurare ſub prętextu, quòd ſi habuiſſet pecuniā emiſſet prędia, ex quibus percepiſſet fructus. nú. 30. fol. 154
Mulieris appellatione an veniat virgo in ſtatutis pęnalibus. nu. 20. fol. 119
Mulieri luxuriosè poteſt bonis interdici. nu. 11. fol. 117
Mulieri moram paſſæ debetur intereſſe damni emergētis, idē & in omnibus alijs procedit. nu. 29. fol. 153
Mulieri non habenti vnde ſe alat intereſſe dotis nō ſolutæ à moroſo debitore de bonis. Et an id etiā procedat finito anno luctus. n. 27. 153
Mulieri quibus caſibus nō debeatur intereſſe aliquid pro dote nō ſoluta. nu. 34 f. 159

Mulieri ſolitę negotiari, & mo ram paſſæ in ſua dote, debe tur intereſſe lucri ceſſantis. nu.28.fol. 153
Mulieres hæreticæ non habēt in dote priuilegia.num. 14. fol. 118
Municipia quę dicantur.num. 19.fol. 290
Mulio, vel nauta ſi res vehens amiſit ſine dolo ſuo, nō po teſt contra eum in litem iu rari, ſed res teſtibus sūt pro bandæ.nu.12.fol. 240

De litera N.

NAutæ, caupones, ſtabularij,ſunt perſonæ de furto ſuſpectæ.nu.12.fol. 135
Negans factum ex quo debitū reſultat, ſi in eo conuictus fuerit de mendacio, ſuper quātitate & æſtimatione,et intereſſe ſtabitur iuramēto actoris ponētis.nu.6.f. 209
Negans intentionem actoris, & de mendacio conuictus, ſi modo velit confiteri, an actor poſsit in litem iurare tàm in actionibus ſtricti iuris,quàm bonę fidei concur rente difficultate probationis.num.10.fol. 209
Negans poſitiones factas ſuper facto proprio, ſi cōuincatur de mēdacio, poterit per ponentem in litem iurari contra negantem ſuper dānis,expenſis,& intereſſe ponentis.nu.5.fol. 208
Negotia aliena gerētes animo depredandi,dicuntur in dolo,& contra eos in litem iuratur. Et quādo ij dicantur animo depredandi negotia geſsiſſe.nu.2.fol. 176
Negotia aliena gerens ſi non fecit inuētarium & librum rationum, dicitur in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt.nu.3.fol. 177
Aliena negotia tractantes, tenentur de adminiſtratis librum rationū &inuentariū tenere, aliàs pōt contra eos iurari in litem, quod etiā in perſonis eccleſiaſticis procedit.num.85.fol. 57
Negotiorum geſtorū actio eſt bonæ fidei,& in ea in litem iuratur.nu.1.fol. 176
Nomen antiquum vbi eſt immutatum per nouum, in libellis nouum eſt exprimendum non antiquum, ſed ſi quid additum veteri eſt,tūc nunquam eſt exprimendū. nu.20.fol. 290
Notarius celando, vel lacerādo protocóllum,dicendo ſe non eſſe rogatum, tenetur de falſo.nu.5.fol. 193
Notarius in dubio excuſatur à falſo, & potiùs præſumitur error.num.9.fol. 194
Notarius omittens diem, vel locum contractus pręſumitur

tur falſarius.nu.8.fol. 194
Notarius ſi adeò obſcurè ſcripſerit, q legi non poſsit, ipſe & eius hęredes tenētur ad intereſſe partis.nu.4.fo.193
Notarius, vel teſtis ſi in nō faciendo delinquat non pōt contra eum intereſſe per iuramentū in litem probari, ſed per legitimas probationes.fallit ut ibi.n.6.fo. 193
Notarius,vel teſtis ſi delinquat in faciendo contra eum po teſt in litē iurari,et an idem ſit pro culpa.nu.3.fo. 195
Notarij omittentes ſcribere in inſtrumētis ſolēnitates ſubſtantiales,tenentur ad inter eſſe partis.nu.7.fol. 194
Notoria ignorans præſumitur doloſus.num.43.fol. 75
Nouaria quare ſic dicta,& quo nomine antiquitus appellaretur, & à quo condita. nu. 18.fol. 289
Nouum opus poſt denuntiationem factam quando debeat deſtrui.nu. 51.fol. 29
Nuntiatio noui operis facta dño extra locū operis nullo tpe valet, nec in aliquo dominū aſtringit: ſed ſi fiat operarijs in loco abſente dño valet.nu.52.fol. 29
Nuntiatio noui operis quādo ſperni poſsit.nu.53.fol. 29
Nummorū æſtimatio eſt mutabilis.nu.20.fol. 138
Nuntians nouum opus iniuſtè, vel per calumniam, an teneatur ad damna nūtiati. nu.55.fol. 30
Nuntiatio noui operis nō pōt fieri reficienti vetus ædificium.nu.54.fol. 30
Nuntiatio noui operis, quando ei, cui authore prætore fit, noceat, vt in opere perſiſtere impunè nequeat. nume.49.fol. 29
Nuntiatio noui operis per ſatiſdationem præſtitam tollitur. Et quid ſi actor replicet,hodie conſtat, hodie agatur.nu.50.fol. 29

De litera O.

OCcidens vel vulnerans animalia mea,tenetur ad expenſas curationis,& damna pro quibus in litem iuratur nu.13.fol. 221
Officialis ex fuga ſi criminaliter contra eum agatur, oritur indicium ad torturam, niſi citò & ſponte reuertatur.num.4.fol. 200
Officialis qui ſtat in ſindicatu eſt honorandus,& eſt apertiſsimis probationibus conuincendus, aliàs pro eo præſumitur.nu.5.fol. 220
Omnis, dictio eſt vniuerſalis, cuius natura eſt non recipere aliquam fallētiam. num. 14.fol. 7
Onerum realium excuſatio à priuilegiatis.

priuilegiatis & exemptis facta in publica neceſsitate non admittitur.nu.19.fo.8
Operæ amiſſæ, lucra ceſſantia & intereſſe probantur iuramēto vulnerati cōtra dolo malo volnerātē. nu.12.220

De litera P.

PActum de quota litis quod nam dicatur. nu.9.fol.173
Pactū de quotalitis quando eſſe nō dicatur.nu.10.fo.173
Pactum de ſtando iuramento partis, ſuper damnis, expenſis, & alijs valet, & eius iuramento prēmiſſa probabuntur.nu.1.fol. 237
Vſurarium pactum dicitur, ſi maritus ſuſtinens onera matrimonij paciſcitur cum debitore dotis, quòd quid certum minimū ſoluatur, pro quolibet centenario capitalis, & ob id dilationem ad ſoluendam dotem conceſſit, nec ex eo agi poteſt: quia taxatio vſura dicitur.num. 15.fol. 148
Parentes quando admittātur ad probandum matrimonium nu.7.fol. 105
Ignorantia probabilis excuſat vt pœna euitetur.numer.8. fol. 105
Parentum licentia requiſita à ſtatuto in matrimonijs filiorū cōtrahēdis, an debeat haberi ab vtroque parente, an verò ab vno tantùm, & quomodò.nu.24.fol. 108
Pater incontinēs tenetur pro filio ſibi inimico in caſu ſtatuti prædicti. nu.11.fo.285
Pater ſi promittat dotem filię de bonis paternis, & maternis, primum de bonis paternis ſoluenda eſt, & in ſubſidium de bonis maternis.nume.25.fol. 109
Partes facientes actum nullū, præſumuntur actum eſſe nullum ignorare, maximè ſi fuerint expenſę. num.29. fol. 90
Participia poſita ſine verbo, non inducūt neceſsitatem. nu.31.fol. 111
Pauper non eſt teſtis omni exceptione maior, ergo non iurat in litem, fallit vt ibi. nu.17.fol. 260
Pax habita pretio & non gratis quando faciat indicium ad torturam .nu.16.fo.289
Pax pro abſente facta nō dicitur rupta, ſi antequā ratificet abſens lędatur.nu.7.f.5
Peccator exiſtens in peccato mortali continuato non poteſt accuſare, nec iurare.nu. 16.fol. 269
Pecuniæ quando veniant mobilium legato, item omnia mobilia & venalia . nu.15. fol. 7
Periurus aliàs etiā in vna tantùm

tũm cauſa, parē licèt pœnitentiā egerit iterum in litē iurare non poteſt. numero 3.folo 257
Periurus in vna parte, in totũ in omnibus caſibus amittit beneficium iurium permittentium facultatem iurādi. nu.4.fo. 257
Periurus ſine dolo malo, non amittit facultatem iurandi.nu.5.fol. 258
Permutatio quādo non valere dicitur.nu.3.fol. 177
Perſona certa & indiuidua maleficium committens debet ante omnia per teſtes conſtare, ne contra eam iurari poſſit in litem.nu.7.fol.244
Perſonæ, quæ ob ignorantiam iuris vel facti excuſantur, ſi faciunt actum clādeſtinum non excuſantur.nu.9.fo.35
Pignorari prohibita, ſi rapiātur per executores, robaria cōmittitur, fallit ſi id in ſubſidium fecerint, vel vt vendantur.nu.11.fol. 226
Pignore ſi creditor vtatur dicitur furtum committere. nu.2.fol. 159
Capitalis pœna dolum requirit.nu.5.fol. 222
Pœna pacti de quota litis quæ ſit.nu.12.fol. 174
Pœna ſi ex ſtatuto iudicis arbitrio ſit reſeruata, de ea tanquàm de capitali eſt iudicandum, & tũc accuſatus non poteſt per procuratorē comparere, ſed perſonaliter, etiā quòd contra eum contumacem lata fuiſſet pecuniaria tantùm ſentētia, & ipſe vellet ad defenſiones admitti. nu.13.fol. 174
Pœna ſtatuti vſu non recepti non poteſt allegari. nu. 18. fol. 13
In pœnalibus contra fiſcũ in dubio eſt pronuntiandum: idem eſt cōtrà accuſatorē. nu.26.fol. 89
Portans aliquid contra prohibitionē ordinũ, non permittens perquiri, ſed reſiſtēs, vel aufugiēs, grauiter punitur. num.3.fol. 207
Poſitiones, quibus non reſpondetur, ſi habitæ ſint pro cōfeſsis ex forma ſtatutorum, tamē poteſt contrariũ probari per illum qui habetur pro confeſſo etiam contra latam ſententiā vigore poſitionum habitarũ pro confeſsis.num.25.fol. 252
Poſitiones ſui facti veras negās, dicitur falſum committere.nume.2.fol. 206
Poſſeſsio antiquior pſumitur iuſtior, & pręfertur iuniori poſſeſsioni, quæ pręſumitur violenta, & clandeſtina.nu. 31.fol. 24
Poſſeſsio antiquior vbi nō eſt,

illc

ille obtinet, qui poſſeſsionẽ ſuam colorat aliquo titulo. nume.32.fol. 24
Poſſeſsio defuncti vigore ſtatuti prædicti an continuari dicatur in ſubſtituto pupillari, vulgari, vel aliàs directo, vel fideicõmiſſario vniuerſali, vt iurare poſsint.nu. 22.folio 275
Poſſeſsio ex contractu nullo trãsfertur, vbi interuenit actus facti.num.18.fol. 84
Poſſeſsio per contractũ nullũ, ſeu conſtitutum aut alium actum fictę traditionis poſitum in contractu nullo nõ transfertur. numero 20.folio 84
Poſſeſſorium eſt duplex, ſummarium, & plenarium.nu. 35.fol. 26
Poſſeſſorium plenum quodnã ſit: & ad quem finem ordinetur: & quare ita dicatur. nume.44.fol. 28
Poſſeſſorium ſummariũ, quòd nam dicatur.numero 35.folio 26
Poſſeſſor antiquior etiã ſine titulo pręfertur iuniori cũ titulo in remedio c.reintegranda.iij.q.j.nu.6.fol. 19
Poſſeſſor doloſus in litẽ iurare contra verum dominũ prohibetur, ſecùs contra tertiũ. num.38.fol. 265
Poſſeſſor & detẽtator, ſemper eſt citandus, vbi agitur de conuincẽda poſſeſsione.nu. 23.fol. 21
Poſſeſſor malæfidei rei, quàm ab eo actione bonęfidei auferri poteſt, ad quæ conueniri poſsit.nu.2.fol. 167
Malæfidei poſſeſſor dicitur dolo deſinere poſsidere ſi rem hęreditatis alienauerit, ſiue ante litẽ conteſtatam, ſiue poſt, & ideò contrà eũ in litem iuratur.nu.4.fol. 167
Bonæfidei poſſeſſor ab initio, ſi ex poſtfacto, malæfidei poſſeſſor efficiatnr, ſi in poſſeſsione perſeueret dicitur prędo, & cõtra eũ in litẽ iuratur.num.5.fol 167
Poſſeſſor tertius conuentus actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, & condẽnatus tenetur vel rẽ obligatã creditori reſtituere, vel illi ſoluere, quod habere debet.nu.9.fol. 159
Poſſeſſor qui timet ab aliquo ĩ ſua poſſeſsione moleſtari, quo remedio ſibi cauere poſſit ne moleſtetur, & hoc ibi ad praxĩ reducitur.n.33. 24
In iudicio poſſeſſorij ſummarij vbi inter plures agitur corã eodem iudice de adipiſcenda poſſeſsione, quid iudex agere debeat.nume.40.folio 27
In iudicio vti poſsidetis, quis
debeat

debeat obtinere, vbi partes non probant æqualiter de poſſeſsione de præſenti, & quid item, ſi æqualiter probet.nume.30.fol. 24
Practica ad probandū valorē rerum in omni caſu & dāni quantitatem & æſtimationem.nu.17.fol. 289
Præceptum executiuum cum clauſula iuſtificatiua valet, ſed cōparente citato reſolui tur in vim ſimplicis citationis.nume.34.fol. 25
Prædo,& intruſus, non poteſt amoueri ſine citatione & cauſæ cognitione.nu.21.21
Prædo non dicitur,qui pretiū numerauit etiam in contractu nullo.nu.15.fol. 83
Prædones poſſunt in litē iurare contra non reſtituentes ſibi res,quas eis dederunt in depoſitum, vel commodatū,&c.nu.1.fol. 211
Præſumitur pro actis, & ſcriptura defuncti, niſi ius ſit tertiò quęſitū.nu.2.fol. 206
Priuilegium conceſſum Titio, & hęredi ſuo,intelligitur tā tùm de primò hęrede, fallit vt ibi.nu.21.fol. 275
Probādi facultas vbi facto rei ſublata eſt,poteſt contra illum iurari, & ſtatur actoris iuramento, de quātitate rerum,& æſtimatione.numero 15.folio 36
Probandi facultatem aduerſario ſubtrahens, perdit cauſam.nume.2.fol. 206
Probatio bonæ famæ non tollit indicium ſpeciale ortum ex delicto.nu.15.fol. 136
Probatio bonæ vocis, cōditionis,& famę in genere nō tollit ſpecialē probationē doli, & facultatem iurandi in litem.num.5.fol. 212
Probatio liquida, vbi à lege, vel ſtatuto requiritur non ſufficit iuramentum. num. 30.folio 14
Probatio per euidētiam facti, dicitur ſuperlatiua probatio.nume.24.fol. 262
Probatio per iuramentū non admittitur cōtra principē, vel eos qui tenētur ex delicto alterius.nu.32.fol. 15
Probatio priuilegiata in ciuilibus,& quæ in illis probaret facit indiciū ad torturā in criminalibus.nu.4 fol. 216
Probatio quæ fit per rei euidētiam nunquàm intelligitur excluſa à lege. numero 23. folio 252
Probatio quæ fit per teſtes,vel iuramentum in litē, ſiue in ſupplementum probationis ſemper recipit probationē in contrarium, eo, ꝙ dolus, vel cōtumacia alicuius præceſſerit, & contra eum poſſet in litem iurari.

Probatio vbi per modum cõditionis à lege vel ſtatuto requirit, tunc appellatione probationis, nũquàm venit iuramentum: ſecus eſt in caſibus, in quibus veræ probationes haberi non poſſunt. num.34.fol. 15
Probationis difficultas ſi eſt ex malitia & dolo rei conuẽti, cõtra ipſum doloſum, probato dolo põt in litẽ iurari, & iuramẽto actoris probari quãtitas, & æſtimatio. rerũ amiſſarũ.nu.19.fol. 37
Probationis difficultas, & odium delinquentis facit, vt admittatur probatio per iuramentum actoris.
Probationis difficultas ſi ſit etiã extra naturam rei & negotij iuramento actoris probantur res amiſſæ, damna & intereſſe.nu.21.fol. 38
Probationis difficultas licèt nõ ex natura rei ſit, ſed alia minor difficultas ſit, locus eſt ipſi iuramento, de quo in hac lege.nu.33.fol. 40
Probationes plenæ requirũtur in iudicio poſſeſſorij plenarij, & in eo ordo iudicialis ſeruatur.nu.45.fol. 28
Probationum materia eſt arbitraria.nu.8.fol. 12
Procurator dicitur eſſe in dolo ſi cui aduerſario colluſerit, & ad itereſſe cliẽtis tenetur.nu.5.fol. 172
Procurator & ſimiles perſonæ in ſuum vſum conuertẽtes bona, vel pecuniã domini, in dolo dicũtur, & ad intereſſe tenentur.nu.7.fol. 172
Procurator falſus exigens tenetur ad duplum, & de falſo, niſi dominus ratificauerit. num.6.fol. 172
Procurator fiſcalis ſi laceret informationes, non oritur iudicium contra accuſatũ, nec contra eũ poteſt in litẽ iurari, niſi conſcius fuerit. num.5.fol. 207
Procurator non poteſt in litẽ iurare, niſi habeat ſpecificũ mandatum ad ſic, & ſic iurandum.nu.5.fol. 203
Procurator, qui reuelat aduerſario ſecerta ſui clientis tenetur, de falſo, & cõtra eũ in litem iuratur.nu.3.f.172
Procurator qui non reſtituit domino, quod reſtituere tenetur, dicitur eſſe in dolo, & contra eum in litem iuratur.nume.4.fol. 172
Procurator, tutor, & ſimiles, quib. ſunt ſcripturę, vel iura tradita, vel mãdatũ vt ea cõficiat: ſi ea nõ exhibeat, dicitur ĩ dolo licet ea amiſiſſe iuramẽto allegaret.nu.14.174
Promittens ſtare iuramẽto Titij, non tenetur ſtare iuramento eius hæredis, niſi id expreſsè

expreſsè couentũ ſit.n.7.239

Procemia reſtringuntur ex deciſione.nu.32.fol 111

Prouocans ad digladiandum, qñ teneatur pœna prouocãtis ad duellum.nu.4.fol.222

Puella ét corrupta,quæ,attenta eius minori ætate mulier dici non põt nõ ſubiacebit pœnis decreti requirẽtis cõſenſum parẽtis in matrimonio mulieris,ſi ſine conſenſu patris nubat.n.20.f. 108

Puella ſi ad domum viri aufugiat,& illũ oret, vt ipſam in vxorẽ accipiat, põt vir ſine cõſenſu parentũ,aliàs à ſtatuto requiſito, illã ſibi in cõiugẽ copulare.nn.12.f. 106

De litera Q.

QVacũque dictio nihil excipit.nu.4.fol. 122

Quadriennij tẽpus cõceſſum à iure ad petendũ reſtitutionem iu integrum, non currit læſio,niſi a tempore ſciẽtiæ læſionis. nu.10.fol. 171

Quotiés data eſt quęrela & cõcluſum ad vtilitatem partis quęrelãtis,dicitur actio ciuilis & in ea cõſtito de crimine,poteſt in litẽ iurari ſuper rebus abreptis pretio & æſtimatione.nu.5.fol. 217

De litera R.

RApiens mulierẽ inhoneſtã, an puniatur.nu.3.fol. 115

Rapina dicitur furtum valdè improbũ,& quomodò differat à furto, & rubaria, & è contra.num.4.fol. 223

Ratificatio donatiõis fieri nõ poteſt per hęredes donatarij.num.9.fol. 5

Ratificatio debet fieri tempore habili & eo tempore quo actus de nouo geri poſſet. num.10.fol. 5

Ratificatio non retrotrahitur in pręiudiciũ tertij.nu.8.f. 5

Receptans ignorãter bannitũ non tenetur pœna ſtatuti de receptatoribus bannitorum.nu.13.fol. 286

Reconciliatio recens non tollit effectum inimicitiæ. nu.5.fol. 287

Reductio ad arbitrium boni viri peti põt, non obſtante pacto de ſtãdo partis iuramẽto, vbi pręteditur nulliter fuiſſe iuratũ.nu.3.f. 238

Regula per exceptionem ampliatur, quando aliàs exceptio eſſet inutilis.nu.5.f. 81

Regula prędicta procedit etiã, quòd dolus probaretur ex indicijs.nu.8.fo. 213

Regula,quòd credatur iuramẽto damnũ paſsi contra doloſum procedit, ét ſi dolus probetur per teſtes domeſticos actoris.nu.7.fol. 212

Remediũ c.reintegrãda. iij.q. j.competit non ſolùm verò poſſeſſori, ſed etiam commodata-

modatario, depoſitario, & ſimilibus, vt colono, & conductori, & mandatario. nu. 3. fol. 18

Remediũ c. reintegrãda. iij. q. j. competit etiam pro rebus laicorum, & inter laicos. nu. 4. fol. 18

Remedium c. reintegranda. iij. q. j. competit anteriori poſſeſſori, etiam titulũ non habẽti, cõtrà tertiũ titulo poſſidentẽ, & cum bona fide, etiã ſi reus ad eũ perueniſſet ſine vitio, vel ſit ſingularis ſucceſſor. nu. 5. fol. 18

Remediũ c. reintegrãda. iij. q. j. datur pro feudis & iuribus incorporalibus, & bonis ſtabilibus, & datur etiam malę fidei poſſeſſori, vel etiam illi qui cecidit à poſſeſsione ex contractu conditionali, vel aliàs imperfecto: ſecus ſi eius culpa, vel negligentia ceciderit, fallit tamen in eccleſijs, minoribus, & abſentibus. nu. 7. fol. 19

Remedium c. reintegrãda. iij. q. j. põt in termino 30. annorum intentari, & interim nõ dicitur actor negligens. nu. 8. fol. 19

Remedium capit. reintegranda. iij. quæſtion. j. datur contra titulo poſsidentem. nu. 46. fol. 28

Remedium cap. reintegranda. iij. q. j. pinguiùs ſuccurrit, quàm interdictũ, vnde vi. num. 37. fol. 16

Requiſita ad hoc, vt diſpoſitio præſentis legis locũ habet num. 9. fol. 12

Rerum appellatione quę veniant. nu. 40. fol. 42

Reſtitutio in integrũ per viã gratiæ à principe conceſſa condẽnato, non trahitur ad bona medio tẽpore alienata: ſecus ſi facta fuerit per viã iuſtitiæ condẽnato pro aſſerto delicto nõ prętextu alterius iuris. nu. 5. fol 4

Regi vel principi aliquid contra eius ſubditum aſſerenti an ſit credendũ ſine iuramento. num. 9. fol. 246

Robaria, & rapina, ſiue vis quã do cõmittt dicatur. n. 5. 224

Robaria ſeu rapina probata, ſtatur iuramento, damnũ paſs ſuper rebus raptis. nu. 8. fol. 225

De robaria qui teneantur in dominio Medoilani. nume. 10. fol. 226

Ruſticus errans in iure naturali non excuſatur, & quid ſi erret in iure poſitiuo. num. 11. fol. 147

Ruſticus excuſatur à dolo prę ſumpto, niſi eſſet in iure naturali, vel niſi ſit ſagax, vel in loco inſigi habitaret, vbi periti eſſent. nu. 8. fo. 146

De

De litera S.

Scripturæ meæ ſi ab aliquo comburantur, vel lacerētur ſtatur meo iuramēto ſuper tenore, valore. & iure earū cōtra cōburentem vel lacerantem.nu.2.fol. 227
Lacerā, ſcripturas alienas quādo nō teneatur ad id, quod in litem contra eum iuratū fuerit.nume.4.fol. 207
Pro ſcripturis quibuſcunque non exhibitis,vel non reſtitutis iurari poteſt in litem veritatis,nō aūt affectionis, niſi continerēt ea in quibus caderet affectio.nu.4.f. 303
Seculares ſtatuētes aliquid cōtra libertatē eccleſię vel eccleſiaſticarum perſonarū,& eorū bona, ſunt excommunicati.nu.7.fol. 234
Sententia lata per dolū iudicis nunquàm tranſit in rem iudicatam.nu.9.fol. 82
Sentētia principis vel Senatus in vna cauſa facit ius quò ad omnes.num.31.fol. 10
Sentētiæ principis vel Senatus ſiue ſint diffinitiuę ſiue interlocutorię,habent vim generalis legis.nu.42.fol. 44
Sentētia, qua dicitur, cōdēno ſi probabitur,vel ſi actor iurabit,an valeat.nu.1.f. 276
Sequeſtratio poſſeſsionis quando a iudice fieri debeat pluribus poſsidere pręťēdētib. & antūc poſsit ſummariè inquirere de partiū poſſeſsiōnē,& ſententiam de plana ferre.nu.28.fol. 23
Socius criminis nō admittitur in teſtem,niſi in ſubſidium, vbi aliter veritas haberi nō poteſt.nu.28.fol. 39
Socius faciendo morā in reſtituendo capitale, & intereſſe alteri ſocio tenetur ad eius intereſſe.nu.11.fol. 164
Socius occupando totā rē cōmunem, & priuando ſociū non excuſatur a crimine ob decretum mediolanēſe, quo cauetur, quòd vbi res hàbet originem à contractu,criminaliter procedi non poſsit. numer.12.fol. 36
Socius renuntiādo ante tēpus ſocietati abſque cauſa dicitur dolo facere, & cōmune lucrum poſtea acquiſitū eſt ſocij, damnū vero commune.nu.12.fol. 165
Socius vel cohæres occupādo partē ſocij committit vim & contra eum in litem iuratur.nu.14.fol. 165
Socius vel cohæres rem communem dolo malo amouēdo vel contractando furtū committit.nu.10.fol. 164
Socij,amici parentes,& domeſtici actoris licèt non ſint teſtes pro eo idonei, tamen ad probandum furtum,vel dolum

dolũ factũ in ędibus actoris & ad probandũ quantitatē erũt teſtes idonei. nu.2.3.39
Sodomia graue delictũ, & grauiter puniendum, etſi inter coniuges committatur. nu. 42.fol. 95
Sodomia dicitur, ſiue fiat cum maſculo, ſiue cum fœmina. nume.43.fol. 96
Sodomitarum bona confiſcātur, & ipſi fiunt infames, & teſtari non poſſunt. numer. 44.fol. 96
Solennitas publicādi donationem non poteſt de conſenſu periurij remitti. numero 25.folio 282
Spoliatio facta cũ licētia iudicis excuſatur à pœnis turbatę poſſeſsionis. nu.4.fo.236
Spoliator non tenetur ad pœnā turbatę poſſeſsionis, quādo habebat titulũ anteriorem ab eo ſpoliatus, & ſpoliator habere prætendunt titulum. nu.5.fol. 236
Spoliator ſi aliqua colorata cauſa excuſari poteſt à dolo non tenetur. nu.6.fol. 236
Spoliatus non debet reſtitui, vbi notoriē cōſtat de nō iure ſuo, quod in ſpiritualibus procedit, & non in prophanis. numero 29.fol. 24
Spoliatus pōt incōtinenti non citato poſſeſſore recuperare ſuam poſſeſsionem propria authoritate: & quando dicatur incontinenti. numer. vigeſimo ſexto fol. 22
Spoliatus vel turbatus in poſſeſsione, etiā ſi ſit prædo ante omnia eſt ad eā, & ad fructus reſtituēdus, & quid ſit de expenſis, ac damnis ob ſpolium paſsis. nu.1.fo. 234
Spolium quomodocunque factum ſit, poterit in litem iurari per ſpoliatum. numero 3.fol. 235
Spurius nō eſt teſtis omni exceptione maior cùm cenſeatur infamis, & idē eſt in baſtardo, & quid de legitimato. Et quid ſi ſit bonæ conditionis, vel religioſus, vel nobilis. num.12.fol. 259
Statutum cauens de ſoluenda gabella pro contractu intelligitur de valido & efficaci. num.48.fol. 97
Statutum de continuāda poſſeſsione defuncti in hæredē quomodò intelligatur. nu. 39.fol. 265
Statutũ de cōpromiſsis inter coniunctos faciēdis de qualibet eorũ quæſtione, habet locum non ſolùm in principali, ſed etiam in emergentibus & connexis. nu.46.f 44
Statutum de non exportandis bladis nō ligat clericos pro bladis bonorũ eccleſiaſticorum, nec forenſes ignoran-

res.num.79.fol. 55
Statutum de vi loquẽs, intelligitur de vi doloſa, vel cũ armis, non de vi verbali, & colorata. nu. 35. fol. 111
Statutum faciens mentionem de iure an intelligatur de iure communi, vel ſtatutario. num. 11. fol. 126
Statutum in venditione, habet locum etiam in locatione. numer. 82. folio 56
Statutum loquens de tutoribus vel curatoribus an extẽdatur ad tutrices, vel curatrices. nu. 8. fol. 124
Statutum loquens de robaria quomodò ſit intelligendũ. num. 6. fol. 204
Statutum loquens de bannito non habet locum in bannita. num. 19. fol. 281
Statutum loquẽs in vxore an cẽſeatur etiam loqui in marito, & econtrà. nu. 3. fo. 145
Satutum pœnale loquens in muliere, an habeat locum in virgine. numer. decimooctauo. fol. 107
Statutum puniẽs venditorem cenſetur punire etiã emptorem, & econtrà, vbi eſt eadẽ ratio. nume. ſeptuageſimooctauo. fol. 55
Statutum, quòd credatur iuramento viduæ, non haberet locum in nupta. numer. 33. folio 145
Statutum, quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur ſemper in ſubſidiũ & in defectum probationum. numero 26. folio 252
Statutum, quòd de damno dato ſtetur iuramẽto dãnum paſſi quomodò ſit intelligẽdum. nu. 4. fol. 244
Satutum, quod ſi furtũ factũ fuerit, & neſcitur à quo, cõmunitas tenetur ad emendationem damni, quomodò intelligatur. nume. quinto. folio 244
Statutum, ꝙ deciſa nõ veniãt in compromiſſum, quomodò intelligatur nu. 29. f. 263
Statutum, quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hęredem, non intelligitur procedere, vbi aliud ſtatutũ prohibet dictã cõtinuationem fieri. nu. 42. fol. 27
Statutum, quòd ſtetur iuramẽto hæredis, intelligitur de habili, & capaci, vero & perpetuo. nume. 23. fol. 276
Statutum ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hęredẽ, non habet locum quando poſſeſſio defuncti medio tempore fuiſſet occupata. nu. 4. fo. 4. & nu. 10. & 13. fol. 6
Statutũ ꝙ pro aliquibus delictis pater teneatur pro filio, vel alius pro alio quomodò intelligatur. nu. 10. fol. 288

Statutum, quòd pro dote mulieri nõ ſoluta debeatur intereſſe nõ valet, & ſtatuẽtes ſunt excõmunicati, & eius vigore agi non poteſt: & cõtrarium affirmãtes ſunt hęretici, & an aliquo caſu valeat. nume. 32. fol. 154

Statutum, ꝙ rapiens mulierem honeſtam, vel virginẽ capite puniatur, nõ habet locũ in eo, qui eas cognouit carnaliter, ſed de loco ad locũ nõ aſportauit. nu. 12. fol. 12

Statutũ requirens in matrimonijs minorũ conſenſum parentum interuenire, nõ habet locum, quãdo matrimonia eſſent ipſi minoribus vtilia. nu. 13. fol. 106

Statutum ſi requirat in matrimonijs minorũ deficientibus parentibus agnatorum conſenſum, an vnũ tantùm agnatũ conſentire ſufficiat. num. 40. fol. 110

Statutũ vel conſuetudo, quòd credatur ſcripturæ mercatoris pro ſe non valet, niſi in modicis. nu. 10. fol. 246

Statutum vel decertum, quod credatur iuramento ſolius officialis, vel damnum paſſi non valent, vt ex eo probari poſſit delictum, vel perſona delinquens niſi in modicis. num. 8 fol. 245

Statutũ vel lex, quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur, accedẽte conſenſu iudicis. nu. 21. fol. 261

Si ſtatutũ vel lex dictet, quòd iudex liberè inquirat & puniat, prout ſibi videbitur, & placuerit, intelligitur tamẽ ſecundum regulas iuris cõmunis. nu. 6. fol. 201

Statutum vel lex requirens certam ſolennitatẽ ad aliquẽ effectum, non habet locum in foro conſcientiæ, ſi actus fiat ſine illa ſolẽnitate, & ipſe actus effectui non conueniat. nu. 62. fol. 101

Statutum vel legem intentãs, debet capitulare, & probare qualitates omnes ſtatuti, vel legis, aliàs ſuccũbit. nu. 2. fol. 114

Statutũ volens donationes nõ valere, niſi in earũ actu iuretur eas eſſe veras &c. Quomodò intelligãtur, & iurari debeat. nu. 23. fol. 282

Statutum volens poſſeſſionẽ defuncti continuari in hęredem, an procedat in hęrede hæredis. nu. 20. fo. 275

Statuto cauente latinè eſſe loquendum, tamen familiarũ nomen poteſt vulgari lingua in actis, vel inſtrumentis ſcribi. nu. 6. fol. 278

Statuto diſponente, ꝙ vir lucretur dimidiũ dotis, vxoris prædefunctæ, viri pater

qui

qui onera matrimonij ſuſtinuit, tale lucrum acquirit, licèt de patre in ſtatuto nulla fiat mentio. nu.6.fol.146
Statuto diſponēte, quòd vir lucretur dimidiū dotis, vxoris prædefunctæ, vbi pater qui onera matrimonij ſuſtinuit, tale lucrum acquirit, licèt de patre in ſtatuto nulla fiat mentio.nu.6.fol. 246
Statuto diſponente, quòd credatur iuramento hominis honeſtæ vitæ, priùs per teſtes honeſta vita eſt probanda.nu.3.fol. 277
Statuto ſtante, quòd quādo intereſſe debetur de iure canonico poſſit ſuper eo iurari, iuramētum non poteſt præſtari, niſi priùs aliter, quàm per iuramentum probetur, quòd intereſſe debeatur de iure canonico. nu.16.f.281
Statuta in ciuitate, & villis nō publicata nō ligant niſi diutiùs fuerint obſeruata. nu. 12.fol. 280
Satuta diſpónentia credi iuramento damnum paſſi, an habeant locum in muliere. nu.18.fol. 281
Statuta & leges puniētia rapiētes mulieres, intelliguntur de rapientibus cauſa libidinis: ſecùs ſi ob aliā cauſam rapiant nu.19.fol. 13
Statuta loquentia de dāno an procedant in furto, & econuerſò, nu.43.fol. 267
Statuta quæ ſunt contra libertatem eccleſiaſticam, vel diſponunt ſuper rebus eccleſiæ, non valent.nu.8.fo.236
Statuta ſeu leges de occupantibus, rapientibus, vel præſumentibus loquentia, intelliguntur ſi id dolo malo faciant vel ſaltem lata culpa. nu.25.fol. 13
Statuta vbi volunt iurari per plura verba, non ſufficit iurari per aliqua ex ipſis verbis niſi omnia exprimantur.nu.22.fol. 281
Statutum volens certum dari terminum debitori ad ſoluendum in pecunia numerata, nec poſſe dari in ſolutum bona an habeat locum contra hæredem debitoris cum beneficio legis & inuētarij, vel contra ſingularem ſucceſſorem.nu.15 fol. 160
Statuta volentia credi debere iuramento damnum paſſi vſque ad certam ſummam, ſi fuerint plures damnum dantes nō poterit iurari niſi vſque ad dictam ſummā, & abinde ſuprà debebit probari aliter, quàm per iuramentum.nu.20.fol. 281
Statuta volētia credi alicuius iuramento procedunt in iudicijs ſummarijs tantùm &

talia i iudicio ordinario nō poſſunt allegari.nu.9.f.179
Succeſſor in beneficio eccleſiaſtico pōt in litē iurare, & in ſupplemētum probationis, tàm cōtra extraneos, quàm contra alios.nu.1.fol. 203
Succeſſor ſingularis, vbi ſit veriſimiliter iformatus an poterit iurare, prout poterat anteceſſor.nu.6.fol. 197
Succumbens tam in ſententia diffinitiua, quàm interlocutoria debet in expenſis condemnari.nu.7.fol. 211
Super maiori quantitate, & pretio rerum furto ſubtractarum ſtatur iuramēto actoris.num.7.fol. 209
Suſpectus viſus nocte ire ad loca ſuſpecta, vel inde reuerti habet indiciū contra ſe etiā ad torturam.nu.14.fol.287
Sylua cædua cōis, ſi ab uno ex ſocijs incidatur, ille non poteſt accuſari nec puniri de turbata poſſeſsione, ſecùs ſi illam occupet.nu.45.fo. 96

De litera T.

Tardans ad inſtituendā accuſationem, an in litem iurare poſsit.nu.11.fol. 279
Tarditas arguit dolum.num. 27.fol. 129
Taxæ æquorum dicuntur onera patrimonialia, & realia rebus impoſita, quę loco hoſpitationis militum ſuccedunt.nume.22.fol. 9
Taxæ ſalis dicuntur onera perſonalia.nu.26.fol. 9
Tempus conceſſum à iure vel ſtatutò ad appellādum, vel dicendum de nullitate, currit tantùm à tempore ſcientiæ etiam ſi ſtatutum aliud diceret.num.9.fol. 171
Tempus quodnam inſpiciatur in quolibet iuramento in litem.nu.4.fol. 284
Termini agrorum, qui dicantur.num.3.fol. 232
Terminos cōnfinium amouēs cauſa occupādorum finiū, quomodò puniatur, & qd ſi ob aliud eos furatus ſit. num.2.fol. 232
Teſtari aliquem prohibēs pœna extraordinaria punitur & contra eum in litem iuratur.num.1.fol. 231
Teſtator per quæ verba videatur dare licentiam legatario vel fideicommiſſario, rē propria authoritate accipere.num.29.fol. 14
Teſtis accipiens pecuniam, vt dicat veritatem, tenetur pœna falſi.nu.15.fol. 13
Teſtes de vniuerſitate an & quando admittantur, pro vniuerſitate.nu.26.fol. 39
Teſtis interrogatus, ſi attineat parti, ſi falſum dixit extraordinaria pœna plectitur. num.13.fol. 230

Teſtis

Teſtis vnus de viſu omni exceptione maior in delictis facit indiciũ ad inquirẽdum, & torquendum.nu.2.f. 286
Teſtes aliàs infames admittuntur ad probandum actum in proſtibulo,quãdo alij teſtes veriſimiliter haberi nõ poſſunt.num.27.fol. 39
Teſtes aliàs inhabiles admittũtur vbi ex natura rei & negotij veritas aliter haberi nõn poteſt.nu.22.fol. 38
Teſtes aliàs inhabiles non admittuntur,vbi alij teſtes idonei in potentia & habitu interuenire potuiſsẽt, licèt ex accidenti non interfuerint. num.32.fol. 40
Teſtes debẽt interrogari à iudice, de cauſis ſcientiæ, & rationibus eorum teſtium. num.20.fol. 261
Teſtes deponentes de actu nocturno, an & quando probent.nu.17.fol. 273
Teſtes domeſtici admittũtur, & præferuntur alijs ad probandum acta in domo. nu. 24.fol. 39
Teſtis falſum deponẽs ſine iuramento vtrum puniatur de falſo.nu.10.fol. 229
Teſtes infames, & aliàs inhabiles admittuntur cum tortura.num.29.fol. 40
Timens in perſona vel in bonis moleſtari,vel offendi,põt officium iudicis implorare, vt inhibeat per pręcepta pęnalia,ne vis fiat, & ad ſatiſdandum de non offendẽdo ipſum timentem, ſi iuret de ipſo timore.nu.37.fol. 26
Timens offendi obtinere debet licentiam deferendi arma,& conducendi ſecũ homines armatos pro ſua defenſione.nu.38.fol. 26
Titulus ad exhibendum, & titulus de edendo,vter ſit ſuperuacuus,& correctus.nu. 5.fol. 183
Titulus excuſata clandeſtinitate præſumpta & à mala fide.nu.29.fol. 255
Turbans aliquem in poſſeſsione quo caſu criminaliter nõ teneatur ex ſtututo Mediolanenſi.nu.17.fol. 84
Tutor ac carator tenetur pro minore facere quod diligẽs paterfamiliàs faceret, alioquin tenetur de ſuo & dare operam debet ut minor in ſciẽtia,vel artificio inſtruatur.nu.24.fol. 66
Tutor datiuus qua inquiſitione à iudice dari debeat. nu. 12.fol. 126
Tutor negligens redimere bona minoris tenetur ad intereſſe.num.19.fol. 66
Tutor pecuniam pupillarem in negotio non conſueto ponere non debet, aliàs tenetur

netur ad omne damnum, & cum ſoluendo exiſtentibus actus pupillares agere debet, alioquin cõtra eũ in litẽ iuratur.nu.18.fol. 66

Tutor ſcienter indebitum ſoluens eſt in dolo, & contra eum in litem iuratur. Idem ſi deferat iuramentum aduerſario cùm habeat probationes.nu.25.fol. 67

Tutores vel adminiſtratores qui tenentur inuentarium, & librum rationum facere, non excuſantur ſi dicant ſe ſemel reddidiſſe rationes producẽdo inſtrumẽtũ eorum liberationis, quominùs iterũ ea edant, ẽt ſi dicãt ea eſſe apud factores, qui ipſa non exhibent.nu.35.fo. 72

Tutor, & curator minores indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis comparere tenetur, aliàs ad intereſſe tenetur.nu.20.fol. 66

Tutor, & curator, quemadmodum bona ſua prudenter locat, idem debet facere de bonis minoris, nec excuſatur, dicens ſe pro minoribus id facere nõ potuiſſe, ſi pro ſe fecit, & contra eum in litẽ iuratur.nu.15.fol. 64

Tutor vel curator ſine ſolennitatibus requiſitis bona minorum alienans dicitur eſſe in dolo, & contra eum poterit in litẽ iurari, & etiã extra ordinem puniri: idẽ erit & contra prælatum bona eccleſiæ ſine iuſta cauſa, & ſolennitate requiſita locantẽ, vel alienantem.nu.3.fol.60

Tutor, vel tutrix, qui ſcit ſe tutela priuatum, debet ab adminiſtratione abſtinere, aliàs contra eum in litem iuratur.nu.10.fol. 63

Tutor, vel curator immiſcens cum ſuis, redditus bonorũ pupilli dicitur in culpa, & contra eum in litem iurari poterit: idem ſi in proprios vſus conuertit, vel dilapidauit.num.12.fol. 64

Tutor vel curator quando teneatur appellare à ſnĩa contra minores lata.nu.21.f.66

Tutor vel curator negligẽs tenetur minoribus ad damna & intereſſe ob eius negligentiam paſſa.nu.16.fol. 64

Tutor, vel curator qui nomina debitorum nõ exegerit, & facti ſint non ſoluendo, vel exacta non poſuerit ad honeſtum lucrũ, vel in emptionẽ prędiorũ tenetur de ſuo minori ſatisfacere de eo qđ veriſimiliter lucrari potuiſſet.fallit ut ibi. n.17. 65

Tutor, vel curator non conficiens inuentarium, & librũ rationũ; quibus caſibus excuſetur.num.2.fol. 121

Tutor,

Tutor, vel curator, cui relinquitur liberatio à reddendis rationibus, ſi non adminiſtrat tutelam ac curam, cadunt ab ipſo liberationis legato.num.3.fol. 121

Tutor, vel curator conuentionē de ſtādo iuramento partis,facere nō pt.nu.5.fo.238

Tutor, uel curator bona immobilia minorum alienare non poteſt: vel ſuper eis trāſigere,niſi ex iuſta cauſa, & decreto iudicis, quæ iuſta cauſa debet apparere inſtrumentum cum perquiſitione iudicis.nu.1.fol. 60

Tutor, vel curator ſcribens in libro rationū tantùm data, & non accepta, dicitur eſſe in dolo, & ideô contra eum in litē iuratur.nu.13.fol. 64

Tutor,vel curator,cui eſt relicta liberatio à reddenda ratione,& à confectione inuētarij tenetur de dolo in faciendo commiſſo, & pro eo poteſt contra ipſos in litem iurari.num.1.fol. 121

Tutor vel ſindicus non informatus in litem iurare non poteſt.nu.6.fol. 203

Tutores, & alij adminiſtratores excuſantur,ſi ex iuſta aliqua cauſa inuentarium,& librum rationum non confecerint, quod proſequere. vt ibi.num.37.fol. 72

Tutores excuſantur à non cōfectione inuentarij, vbi tantùm in ea expendiſſent, quā valerent bona.nu.19. f. 127

Tutores inuentarium vel librum rationum ob ignorātiam facti non conficiētes, excuſantur à dolo, & à latá culpa.nu.51.fol. 78

Tutores non exhibentes inuētarium, & librum rationū, & reliquá non reſtituentes tenentur, & contra eos in litem iuratur.nu.28.fol. 129

Tutores nō tenentur pro his, quæ egerunt ante confectionem inuentarij,ſi ea inuentarium neceſſariò præcedere debebant.nu.23.fol. 128

Tutores prohibiti á teſtatore conficere inuentarium,tenētur tamen conficere librum rationum, aliàs contra eos in litē iuratur.nu.33.fol. 70

Tutores,qui ob morbū nō fecerunt inuentariū,vel librū rationū, excuſantur, idē de curatoribus eſt.nu.16. 127

Tutores ſi in inuētario nō poſuerūt res,quæ erāt occultæ excuſantur.nu.17.fol. 127

De litera V.

VAcante beneficio per mortē,vel renunciationē, bona & fructus debent reſeruari ſucceſſori, aliàs contra vſurpantem in litē iurari poteſt.nu.2.fol. 203

Valiſia ſi non fuit conſignata hoſpiti, viator contra eum non poteſt in litem iurare. Idem ſi habuit claues cameræ.nu.10.fol. 134
Valor communis rei dicitur ille, pro quo in foro publico communiter venditur,& non alibi.nu.68.fol. 52
Valor rerum in quibus dicatur commiſſa falſitas quādo iuramento probari nequeat. nu.4.fol. 227
Variatio & mendacium quando faciāt ſolam ſuſpitionē, & quando indicium etiam ad torturam.nu.11.fol.288
Vbi is qui tenetur ad factū cōtumax eſt, contra eum in litem iuratur, vbi actor hoc maluerit.nu.5.fol. 206
Vendens rem duobus inſolidūm diuerſis contractibus tenetur pœna falſi, & cōtra eum iurari poteſt in litem, fallit vt ibi.nu.60.fol. 50
Vendens ſcienter pecus, vel equum vitioſum,tenetur emptorem ignoranti ad omne intereſſe intrinſecum,& extrinſecū, quod emptoris iuramēto probatur. n.29.141
Venditor omni iure agere poteſt ad intereſſe contra emptorem qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora ſoluendi pretium, quòd intereſſe eius iuramento probatur.nu.77.fol. 54
Vēditor per conſtitutum non liberatur ab actione perſonali ex empto, quādo teneatur tradere emptori realem poſſeſsionem. nu.55.fol.48
Venditor,qui dolo ſuo facultate rei tradendæ non habet, tenetur ad omnia dāna, expenſas, & intereſſe captiuis, quę eius iuramento probabuntur.nu.59.fol. 50
Venditor qui habet facultatē tradendi rem, poteſt cogi præcisè manu militari, & per mulctas ad tradendum poſſeſ.realem rei vēditę emptori,nec pręſtando intereſſe liberatur.nu.54.fol. 48
Venditor ſi non tradit poſſeſ. rei venditæ, quia ſine eius culpa eius tradendę facultatem nō habet,ad quæ teneatur emptori.nu.66.fol. 51
Venditor ſi teneatur præcisè ad traditionem rei, & eam non tradat,poterit iuramēto venditoris probari eius damna,expenſæ & intereſſe etiam ſingulare, rei preciū excedens.nu.58.fol. 49
Verbum arripere, & inuadere, ſonat in malam partem.nume.10.fol. 12
Verbū licere, denotat arbitriū boni viri legibus regulatū, ſicut verbū placet.n.17.241
Verbum, liberè, excludit omnem

nem alterius conſenſum & licentiam.nu.28.fol. 14
Verbum probatio,accipitur ſecũdum ſubiectam materiã, & in dubio intelligitur de plena,ſicut ſcripturæ appellatione intelligitur, de publica.nu.33.fol. 15
Verbum occupare,denotat dolum malum occupantis, ſicut rapere,arripere,& inuadere.nu.21.fol. 13
Verbum ſi quis præſumpſerit puniatur tali pęna,denotat dolum malum.nu.22.fo.13
Verbũ,periurare, denotat dolum malum.nu.23.fol. 13
Verbum falſificari,ſiue falſum facere, denotat ſolùm vbi ſit dolo malo. nu.24.fol.13
Verbũ,ſubtrahere, denotat dolum malum, vel ſaltem latã culpam.nu.28.fol. 14
Verba debent intelligi, vt euitetur mala grammatica.nu. 36.fol. 93
Verba in medio poſita interpretantur ex pręcedentibus & ſequentibus. nu.37.fo.94
Veriſimilitudo etiam in furto attenditur,& qualitas perſonę de furto conquerentis attenditur.nu.16.fol. 138
Veritatem aliter haberi nõ poſſe aſſerens, debet probare. nu.7.fol. 12
Veritatẽ aliter haberi non poſſe, niſi à teſtibus,aliàs inhabilibus aſſerenti,huiuſce incumbit probatio: aliàs non admittuntur, fallit in caſu huius legis.nu.34.fol. 41
Via rupta, poteſt per fundum vicinum iri, vel contra eum tem iurare poteſt in litem. nu.35.fol. 264
Viator ſi ſit homo probus, & caupo malæ famæ de modica ſumma ſibi derobata, vtrũ iurare poſsit, & ſibi credatur, licèt cauponi nihil oſtenderit, vel conſignauerit:& an hoc caſu contra familiares cauponis procedatur ad torturam.nu.11.fol. 123.& nu.14.fol. 136
Vicinus vel habens notam domũ habet indiciũ contra ſe de furto commiſſo, adeò ꝙ poſsit torqueri.Fallit in vicino bonę famę.nu.12.f. 288
Vicini, amici, ac extranei poſſunt expellere & percutere cũ moderamine inculpatæ tutelę volentẽ me expellere de poſſeſsione mea, vel me offendere.nu.39.fol. 26
Vidua mater, an nuptijs filiæ minoris conſentire poſsit, & quid ſi tranſierit ad ſecũdas nuptias.nu.26. 109
Vidua minor poteſt ſine conſęnſu parentum aliàs à ſtatuto requiſito, nubere. nu. 15.fol. 107
Vidua pôt nubere impunè ſine

ne cõſenſu agnatorũ aliàs à ſtatuto requiſito. nu.6.116
Viduę meretrices non gaudẽt priuilegijs viduarum.num. 10.fol. 117
Violẽtia expulſiua cadit in rebus ſoli,& quę nã pro ea cõpetant remedia.nu.2.fol.18
Violẽtia inquietatiua quæ ſit, & quòd interdum pro ea competat.nu.48.fol. 29
Violentia oblatiua in reb. mobilibus locum habet, & pro ea competit actio vi bonorum raptorum, & remediũ c.reintegranda.iij.q.j.num. 10.fol. 20
Pro violentia compulſiua cõpetit actio,quod metus cauſa,aliquando directa aliquãdo vtilis.nu.11.fol. 20
Violẽtia quælibet probata, res amiſſæ,vel occupatæ, tã reſpectu quantitatis, quã æſtimationis,probãtur ſolo iuramento,violentiã paſſi cõtra violentum. nu.1.fol.33
Violentia turbatiua quãdo dicatur cõmitti, & quæ remedia pro ea cõpetant: & quis in ea pręferatur. nu.20.f.21
Violẽtiarum quinque ſpecies. nu.1.fol. 18
Violẽtus raptor etiam dicitur is,qui cum armis iuit & paratus erat vim inferre,ſi reſiſtentem inueniſſet,licèt nulla interuenerit violẽtia quã tùm ad hoc vt quantitas & valor verũ cõtra eũ probari poſſit iuramẽto. nu.2.f.33
Virgo deflorata poterit in litẽ iurare contra ſtupratorem in eo,quòd illi debet pro dote plus dari propter virginitatem perditã. nu.1.fo.204
Virginem deflorãs dicitur furtum virginitatis committere,& ideo contra eum tanquam contra furem in litẽ iuratur.nu.4.fol. 205
Virginem vi,vel ſeductione etiam acquieſcentem deflorans, illam in vxorem accipere tenetur,vel maiorem illi dotem tradere, quàm expoſcat qualitas virginis defloratæ.nu.5.fol. 205
Virginibus etiam viriponentibus in matrimonijs contrahendis magis iura fauent, quàm mulieribus corruptis, & viduis.nu.19.fol. 108
Vis in interdicto vnde vi, debet plenè probari.nu.35.16
Vis mulieri inferri dicitur,quò ad hoc vt pœna ſtatuti puniatur quando per auri munera, mulierem ad conſentiendum ſtupro inducit.nume.14.fol. 12
Secundus vir cum vxore, quibus ab hæredibus primi facta eſt mora in ſoluẽdo dotem,poterit cõtra debitores dotis moroſos intereſſe pe-

tere,

tere, & contra eos in litem iurare.nu.26.fol. 152
Vniuerſitas non tenetur de dãno dato, nec contra ea iurari poteſt,niſi homines ad ſonũ campanę congregati damnum dederint.nu.9.fo.270
Vtenſilia quando veniant in obligatione bonorum. nu. 29.fol. 9
Vtilitas quæ prouenit ex delicto imputato ſoli contra eũ facit indicium ad torturam alijs concurrentibus. nu.9. fol. 288
Vulnerator tenetur ad expenſas curationis vulnerati, & ad æſtimationem operarũ amiſſarum, & ad omne dãnum emergẽs. nu.10.f.219
Vulneratus moriturus,vel eius hęres pro intereſſe animæ poteſt in litem iurare cõtra vulnerantem. nu.3.fol.219
Vſufructuarius omnium bonorũ tenetur bonum inuentarium conficere,aliâs contra eum in litem iuratur.nume.7.fol. 190
Vſufructuarius quilibet etiam locuplex tenetur fideiubere de vtendo & fruendo arbitrio boni viri,& de reſtituendo bona finito vſufructu, nec id à teſtatore remitti poteſt. nu.8 fol. 190
Vſurarius eſt infamis, nec eſt teſtis omni exceptione maior.nu.15.fol. 160
Vxori an pro dote non ſoluta debeatur intereſſe.Et quando, & an pro eo poſsit contra hæredes viri in litem iurare.nu.2[illegible] 150

FINIS.

[illegible library stamp]

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll
Mm Nn Oo Pp Qq Rr.

Omnes ſunt quaterniones.